

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

NYPL RESEARCH LIBRARIES

3 3433 07437302 2

1111

1112

1113

1114

1115

1116

CLAUDII CLAUDIANI

OPERA OMNIA.

VOL. I.

CLAUDII CLAUDIANI

OPERA OMNIA

EX EDITIONE P. BURMANNI SECUNDI

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

ACCURATE RECENSITA.

VOLUMEN PRIMUM.

T

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1821.

14054.

ASTOR LENOX
TILDEN
LIBRARY

CONSPECTUS

EORUM QUÆ HAC EDITIONE

CONTINENTUR.

	Pag.
GULIELMI Pyrrhonis Epistola Serenissimo Delphino	1
Prolegomena in Cl. Claudianum, in quibus de ejus vita, carminum generibus, eoque, quid in singulis præstitum sit, de scribendi genere universo quo usus est, et de fatis quæ nacta sunt carmina, disputatur, a G. L. Kœnig	5
Testimonia de Cl. Claudiano	52
I. In Sex. Anicii Proбини et Sex. Anicii Hermogeniani Olybrii Fratrum Consulatum Panegyris	61
II. In Rufinum Lib. I. Præfatio	89
III. In Rufinum Lib. I.	92
IV. In Rufinum Lib. II. Præfatio	138
V. In Rufinum Lib. II.	140
VI. Præfatio in Panegyrim de tertio Consulatu Honorii Augusti	197
VII. De tertio Consulatu Honorii Augusti Panegyris	200
VIII. De quarto Consulatu Honorii Augusti Panegyris	225
IX. Epithalamii in Nuptias Honorii Augusti et Mariæ Præfatio	302

	Pag.
X. Epithalamium Honorii Augusti et Mariæ	306
XI. XII. XIII. XIV. In Nuptiis Honorii Augusti et Mariæ Fescennina	342
XV. De Bello Gildonico Liber	355
XVI. In Panegyrim de Consulatu Fl. Mallii Theo- dori Prologus	417
XVII. De Consulatu Fl. Mallii Theodori Panegyris	420
XVIII. In Eutropium Lib. I.	458
XIX. In Eutropium Lib. II. Præfatio	509
XX. In Eutropium Lib. II.	517
XXI. In primum Consulatum Fl. Stilichonis Lib. I.	576
XXII. In primum Consulatum Fl. Stilichonis Lib. II.	615
XXIII. De secundo Consulatu Fl. Stilichonis Libri Præfatio	665
XXIV. De secundo Consulatu Fl. Stilichonis	668
XXV. De Bello Getico Libri Præfatio	705
XXVI. De Bello Getico Liber	708
XXVII. Præfatio in Panegyrim de sexto Consulatu Honorii Augusti	775
XXVIII. De sexto Consulatu Honorii Augusti Pane- gyris	779
XXIX. Laus Serenæ	849
XXX. Epithalamii dicti Palladio et Celerinæ Præ- fatio	875
XXXI. Epithalamium Palladii et Celerinæ	877
XXXII. De Raptu Proserpinæ Lib. I. Præfatio	893
XXXIII. Raptus Proserpinæ Lib. I.	896
XXXIV. De Raptu Proserpinæ Lib. II. Præfatio	934
XXXV. Raptus Proserpinæ Lib. II.	941
XXXVI. Raptus Proserpinæ Lib. III.	985
XXXVII. Gigantomachia	1038
XXXVIII. <i>Ἐκ τῆς Γίγαντομαχίας</i>	1051
XXXIX. EPISTOLÆ.—1. Deprecatio ad Hadrianum Præfectum Prætorio	1054
XL. 2. Ad Serenam	1061
XLI. 3. Ad Olybrium	1068

	Pag.
XLII. 4. Ad Probinum, ut scribat	1071
XLIII. 5. Ad Gennadium ex Proconsule	1074
XLIV. EIDYLLIA.—1. Phoenix	1076
XLV. 2. Hystrix	1088
XLVI. 3. Torpedo	1093
XLVII. 4. Nilus	1096
XLVIII. 5. Magnes	1102
XLIX. 6. Aponus	1108
L. 7. De piis Fratribus et eorum Statuis quæ sunt apud Catinam	1119
LI. EPIGRAMMATA.—1. De Mulabus Gallicis	1125
LII. 2. De Sene Veronensi qui Suburbium nunquam egressus est	1127
LIII. 3. De Apro et Leone	1130
LIV. 4. Descriptio Armenti. Fragmentum	ib.
LV. 5. Concha Serenæ	1132
LVI. 6. De Crystallo cui aqua inerat	1133
LVII. 7. Aliter	1134
LVIII. 8. Aliter	1135
LIX. 9. Aliter	1136
LX. 10. Aliter	1137
LXI. 11. Aliter	1138
LXII. 12. Aliter	1139
LXIII. 13. "Ετι περι αυτού	1140
LXIV. 14. "Ετι περι αυτού	1141
LXV. 15. Πρὸς Φοῖβον	ib.
LXVI. 16. Εἰς Μιμάδα γηράσασαν	1142
LXVII. 17. Εἰς δοῦλον τυκτηθέντα παρ' αυτού	1143
LXVIII. 18. In Sphæram Archimedis	1145
LXIX. 19. De Polycaste et Perdicca	1147
LXX. 20. De Zona Equi regii missa Honorio a Se- rena	1148
LXXI. 21. De Zona ab eadem missa Arcadio	1149
LXXII. 22. De Chlamyde et Frænis	1150
LXXIII. 23. De Fræno, Phaleris, et Cingulo Equi Honorii a Serena missis	1152

	Pag.
LXXIV. 24. Deprecatio ad Alethium Quæstorem	1158
LXXV. 25. In Curetium	1156
LXXVI. 26. In eundem	1157
LXXVII. 27. In Jacobum Magistrum Equitum	1158
LXXVIII. 28. Rimanti telum ira facit	1160
LXXIX. 29. In Podagrum	ib.
LXXX. 30. De Theodoro et Hadriano	1161
LXXXI. 31. Ad Æternalem	1162
LXXXII. 32. Ad Maximum, qui mel misit	1163
LXXXIII. 33. De Locusta. Fragmentum	ib.
LXXXIV. 34. De Balneis Quintianis	1164
LXXXV. 35. Descriptio Portus Smyrnensis	ib.
LXXXVI. 36. Est in conspectu longe locus	1165
LXXXVII. 37. De Quadriga marmorea	1166
LXXXVIII. 38. Fragmentum	1167
LXXXIX. 39. De paupere Amante	ib.
XC. 40. De eodem	1168
XCI. 41. In Sepulcrum speciosæ	ib.
XCII. 42. De Birro Castoreo	1169
XCIII. 43. De Hippopotamo	1170
XCIV. 44. Quæ in mensa de Sardonyche lapide	1171
XCV. 45. Carmen Paschale	1172
XCVI. 46. <i>Εἰς τὸν Σωτήρα</i>	1174
XCVII. 47. <i>Εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν</i>	1177
XCVIII. 48. Laus Christi	1178
XCIX. 40. Miracula Christi	1180
C. 50. In Sirenas	1182
Anonymi poëtæ Laudes Herculis	1184
Elegia de Phœnice, vûlgo Claudiano ascripta	1197
NOTÆ VARIORUM in Cl. Claudiani Opera.—I. In Proбини et Olybrii Consulatum Panegyris	1212
II. In Rufinum Lib. I. Præfatio	1230
III. In Rufinum Lib. I.	1232
IV. In Rufinum Lib. II. Præfatio	1267
V. In Rufinum Lib. II.	ib.
VI. De tertio Consulatu Honorii Præfatio	1306

	Pag.
VII. De tertio Consulatu Honorii	1908
VIII. De quarto Consulatu Honorii	1921
IX. Epithalamii Honorii et Mariæ Præfatio	1966
X. Epithalamium Honorii et Mariæ	1967
XI. XII. XIII. XIV. In Nuptias Honorii et Mariæ Fescennina	1985
XV. De Bello Gildonico	1992
XVI. De Mallii Theodori Consulatu Prologus	1418
XVII. De Mallii Theodori Consulatu	1420
XVIII. In Eutropium Lib. I.	1444
XIX. In Eutropium Lib. II. Præfatio	1476
XX. In Eutropium Lib. II.	1479
XXI. In primum Consulatum Stilichonis Lib. I.	1499
XXII. In primum Consulatum Stilichonis Lib. II.	1514
XXIII. In secundum Consulatum Stilichonis Præ- fatio	1535
XXIV. In secundum Consulatum Stilichonis	1537
XXV. De Bello Getico Præfatio	1551
XXVI. De Bello Getico	1552
XXVII. In sextum Consulatum Honorii Præfatio	1575
XXVIII. De sexto Consulatu Honorii	1577
XXIX. Laus Serenæ	1609
XXX. Epithal. Palladii et Celerinæ Præfatio	1611
XXXI. Epithalamium Palladii et Celerinæ	1612
XXXII. De Raptu Proserpinæ Lib. I. Præfat.	1620
XXXIII. De Raptu Proserpinæ Lib. I.	1623
XXXIV. De Raptu Proserpinæ Lib. II. Præfat.	1644
XXXV. De Raptu Proserpinæ Lib. II.	1647
XXXVI. De Raptu Proserpinæ Lib. III.	1663
XXXVII. Gigantomachia	1678
XXXIX. EPISTOLÆ	1684
XLIV. EIDYLLIA	1695
LI. EPIGRAMMATA	1715
Laudes Herculis	1738
De Phœnice	1739
RECENSUS EDITIONUM Cl. Claudian	1749

	Pag.
RECENSUS CODICUM Mss. Cl. Claudiani qui in	
Bibliothecis Britannicis asservantur . . .	1769
INDEX in Claudianum	i
Index Vocabulorum omnium Græcorum quæ in	
Claudiani Operibus legunturclxxvii

CLAUDII CLAUDIANI

OPERA OMNIA.

SERENISSIMO

DELPHINO

GULIELMUS PYRRHO.

NATALIS Ægypti et Alexandriae, in qua olim vige-
bat, delicias relinquit Poëta Claudianus, SERENISSIME DEL-
PHINE, eo proposito, ut in Gallia et felicius renascatur, et
diem videat nitidiorum, quam tum, cum floreret, videbat.
Quod quidem tam jucundum ipsi est, quam quod jucun-
dissimum esse queat homini cogitanti, in Imperium felix ac
fortunatum, continuisque triumphorum palmis florentissi-
mum, se receptum iri.

Non enim est, quod ætatis, qua THEODOSIUS MAGNUS
imperabat, desiderio teneatur; si uti confidit, reviviscat in
sæculo LUDOVICI MAGNI, qui tantum nomen longe pluri-
bus ac majoribus implet virtutibus, quam unquam Theodo-
sius implevit. Quippe augusti illius invictique Principis
tam longe lateque diffusa laus; ipsius, ut sapientiæ, mode-
rationis, magnificentiae, fortitudinis, totque partarum mari
et terra victoriarum fama remotissimas quasque regiones
pervaserit.

Neque vero etiam est, quod Poëta noster illa tempora,
quibus, ut Honorio alias perplaceret, ipsi contigit, nunc
requirat; siquidem ea illi spes ostenditur, ut tibi non dis-

Delph. et Var. Clus.

Claud.

A

pliceat, SERENISSIME DELPHINE, quippe qui fiduciam habeat, non a superbia inductam, sed ab ipsa conscientia, et virtutis suæ, et præstantis tui ingenii, ac Regiæ plane indolis, quibus mire excitatus præclarissimarum rerum studio tam duceris, quam qui maxime. Excelso nempe et illustri loco sita de te fama, quæ nec obscuro nec vario sermone, sed clarissima et una omnium voce percreebuit, nemini dubiam relinquit nobilem illam animi contentionem, quam ad assequendam optimarum artium intelligentiam ita adhibes; ut, quod in tali fortuna novum est atque admirabile, quantum generis et dignitatis splendore tuis æqualibus, tantum ingenii et doctrinæ ornamentis antecellas.

Et quidem, etiamsi mentis tuæ rerum omnium capacis facilitas et magnitudo non ea esset, ut non tam feliciter, sicuti facis, proficeres; curis tamen et consiliis sapientissimi tui Rectoris, qui nihil habet antiquius, quam ut ad virtutes maximas te ultro altiora petentem provehat, provehi potuisses. At vero divina Providentia, quæ te ad regnandum tulit, ipsius curas adjuvit mirifice, erexit, recreavit, cum te eximiis omnibus corporis et animi dotibus, quæ firma esse possint adjuncta sustinendæ olim imperatoriæ personæ, tam instructum esse voluit, ut in toto orbe habeas parem neminem.

Ac re quidem ipsa, natus es ea formæ dignitate, ut corpus nec ipsæ Charites pulchrius ad venustatem; nec, pro tua ætate, Mars ipse vegetius ad firmitatem, et ad suscipienda ac toleranda belli munia fingere potuerit. Qui enim vultus decor? quæ frontis gratia simul et majestas? quam vividus Martiusque color? qui nitor vigorque oculorum, et quam animosa regalisque species, omnium amoris non solum conciliatrix, sed etiam venerationis? His accedit firma valetudo, et mira naturæ agilitas, ac denique pulchro corpore longe pulchrior ac generosior animus, mensque rebus atque artibus, quascumque expetiveris, tam apta, tam habilis, iis ut natus esse videaris.

Nam si ad avocandum a studiis gravioribus animum, venatui indulgendum est, quis te expeditior in equo per

campos patentes fertur? quis te propius cursum ferarum premit? quis ictu certiore aves volantes licet, dejicit? Si enses retusi vibrandi sunt, qua vi, qua corporis agilitate id facis? Si quid ex iis rebus, quæ ad bella campumque Martis et urbium munimenta pertinent, adumbrandum est, rem tanta solertia exprimis, ut in tuo opere non inficiandas sibi rerum imagines Mars ipse fateatur. Jam, si arma tractanda sunt, et milites quibusdam veluti pugnæ simulacris, quo vera deinde certamina prudentius fortiusque committant, assuefaciendi, eos ad quascumque militaris exercitationis formas, ad quæcumque prælia ludicra sic vertis ac torques, ut vel belli Duces præstantissimi; quam tam alacriter et genere sustines, eam non majore industria personam sustinerent. Si denique domandus est alter aliquis Bucephalus, ne Alexander quidem ipse eum licet ferocitate exultantem aut agat callidius; aut, si ita videatur, ipsius sputantis armos stimulis audentioribus fodiat, aut cursus recursusque melius ineat, orbisque orbibus sagacius impediat. Quæ quidem prima illa rudimenta et incunabula virtutis satis probant, quam magna habeas a natura atque etiam ab exercitatione, cum ætas mox feret, subsidia bellorum gerendorum; quamque magnis passibus, quam in gloria consequenda Heroës inierunt, eam sis viam initurus.

Sed quanquam illa tibi innata ad venatum, equos, arma, et alia, quæ tuæ cum ætati, tum fortunæ decora sunt, propensio te tam vehementer rapit, quam non ullum Principem unquam; ex his tamen animum lubenter revocas, ad artium ingenuarum, quas in deliciis habes, studia recolenda. Unde in Claudiani nostri animo inest velut quoddam augurium gloriæ sibi acquirendæ, cum mente cernit, quibus curis ad cultum multo elegantiore splendidioremque, quam fuit antea, restituitur, eas curas tibi tanto Principi acceptas referri oportere. Quin et exultat lætitia, triumphatque gaudio, memor se in tuas manus esse venturum, tecum graves de rebus magnis sermones esse collaturum; et monita, quæ ad virtutes morales, militares, ac politicas pertinent, esse traditurum.

Et certe poëta nemo est, qui ad Principum congressum colloquiumque dignius pervenire posse videatur. Quis enim in describendis belli pacisque artibus præstantior? Quis in extollendis Heroibus sublimior? Quis in deprimentis pravis Regnorum administris satyricus vehementior? Quis in investigandis naturæ mysteriis, quibus ducuntur et ipsi Imperatores, Philosophus solertior? Quis in fundendis elegis mollior? Quis ludendis epigrammatis acutior? Quid plura? Fabulas, ejus carmina novis illecebris adornant, historias nova pulchritudine adumbrant, totam antiquitatem pulchriori facie illustrant. Styli ipsius majestas præclare cogitatis assurgit, floret sententiis, admirabili rerum varietate distinguitur.

His fretus virtutibus ad solium tuum accedit, SERENISSIME DELPHINE, et ut adeptus jam aliquid concupitum, lætitia effertur, quod tempus faustum illucescat, quo non solum in quasdam velut partes Regiæ tuæ institutionis venire, sed et consilia quædam ad amplitudinem et gloriam tuam, populorumque olim tibi regendorum felicitatem possit impertiri; quoties, qui tuus est in homines doctissimos amor, suorum Poëmatum lectione delectaberis.

Utere, hoc interim spatio, PRINCEPS MAGNE, flore ætatis tuæ ad colligendos Parnassi foetus immortales, et ad fovendas illas doctrinarum ac virtutis parentes Musas, easque in regium splendorem restituendas. Non erunt illæ, non erunt tanti facti unquam immemores: te loquentur, te celebrabunt, te sequentur, quocumque ieris; et cum mox invictum Patrem comitaberis, quo Mars vocabit, ipsæ aderunt, tuasque lauros canent, ut Achillis, ut Alexandri, ut Cæsaris cecinere. His enim Heroibus, cum ingenio, facundia, studiisque et artibus quæ Principem decent, sis jam major, quam illi erant id ætatis qua nunc ipse es, spem magnam habemus, te tali satum Parente, tali indole præditum, iisdem et heroica fortitudine, et armorum felicitate, aut fore majorem, aut nihil esse cessurum. Cadomi, Kal. Januar. anno Dom. MDCLXXVII.

PROLEGOMENA

IN

CL. CLAUDIANUM,

IN QUIBUS DE EJUS VITA, CARMINUM GENERIBUS, EOQUE, QUID IN SINGULIS PRÆSTITUM SIT, DE SCRIBENDI GENERE UNIVERSO QUO USUS EST, DE FATIS QUÆ NACTA SUNT CARMINA, HISQUE VIRIS DOCTIS QUI DE ILLIS EDENDIS, CASTIGANDIS, ET EXPLICANDIS BENE MERITI SUNT, DISPUTATUR.

FATO accidit satis iniquo, ut virorum, quorum scriptis adhuc delectamur, vitam et fortunas plerumque ignoremus, quanquam, quemadmodum in iis, quos vel amore vel veneratione complectimur, omnia, quæcumque ad illos pertineant, non aliena a nobis ducimus, scireque desideramus. Quid? quod cognitio temporis, quo vixerit aliquis scriptor, locorum, ubi sit versatus, disciplinæ, qua a teneris imbutus, virorum, quorum familiaritate et consuetudine usus, vitæ denique omnis privatæ et publicæ, necessaria est ad recte de virtutibus ejus et vitiis eorumque causis judicandum. Quorum, si memoriæ prodita non sunt, desiderio affici solemus tanto vehementiore, quanto major est utilitas, quæ ex illorum cognitione capi potuisset.

Nec Claudianus communem fere scriptorum antiquorum sortem effugit; paucis tantum, quæ patriam vitamque ejus spectant, quæque ipse scriptis suis passim intexuit, exceptis, reliqua omnia plane ignorantur. Quanquam fuerunt, qui de patria ejus controversiam moverent, constat tamen, non tam ex ipsius, quam ex aliorum testimoniis, eam

Alexandriæ natum atque educatum fuisse. Quales parentes habuerit, nescimus; a quibus tamen, quicumque tandem illi fuerint, liberaliter est institutus. Nam, ut ex carminibus ejus apparet, nulla fere res est, quæ quidem ad humanitatem pertineat, quam ille scientia non sit complexus; mythorumque antiquitatis, inprimis Romanæ, diversarumque rationum philosophicarum cognitio, ubique fere ostentata, declarat, eum et bonis magistris esse usum, et in ea civitate diu versatum, ubi literarum studia maxime vigerent.

Quando, quo ætatis anno, et quonam fato in Italiam pervenerit, parum liquet; neque magis constat, qua ratione se Stilichonis tutelæ commendarit, benevolentiamque Sere-næ sibi comparaverit. Romæ illum jam fuisse A. C. 394. inde facile colligitur, quod anno sequenti panegyricum in Probinum et Olybrium consules recitavit; quo in carmine cum liberalitatem Probi, patris illorum juvenum, præcipue laudibus efferat, fieri potest, ut ipse quoque illam sit expertus, ab illoque viro Stilichoni traditus. Cujus viri quoniam in illo carmine, ubi de rebus gestis Theodosii M. sermo est, nulla mentio fit, quem alibi induxit profitentem, se nihil sine illius opera gessisse; fortasse ante hujus Imperatoris mortem, quæ accidit A. C. 395. in Stilichonis tutelam non est receptus. Sed belli contra Eugenium poterat spectator esse, saltem ex propinquo; nam illum in castris quoque esse versatum, nullo modo potest probari. Post obitum autem Theodosii M. Mediolanum se contulisse atque in Stilichonis cohorte ab illo inde tempore fuisse videtur; quem virum, tunc principatum obtinentem in expeditionibus, forsitan secutus est. Ipse enim testatur in illa carminis prolusione, quo consulatus Stilichonis celebratur, se per quinquennium Roma abfuisse. Cum igitur Stilicho consul fuerit A. C. 400.: sequitur, ut ille se Roma Mediolanum contulerit A. C. 395.; quo anno, ut supra monuimus, Probinus et Olybrius consules fuerunt, et Theodosius M. mortuus est. Honores quoque, quibus ornatus est, ostendunt, quam carus fuerit factoribus suis. Fuit enim Tri-

bunus et Notarius, ut ostendit tabula marmorea, in domo Pomponii Læti inventa. Cujus autem generis Tribunus fuerit, haud facile dixeris; sed castra illum esse secutum, minime potest affirmari.

In illud etiam quinquennium incidit iter Claudiani in Ægyptum, nulla alia ratione forsitan susceptum, quam ut puellam, quam jam ante cognitam amat, literis Serenæ ad parentes illius scriptis adjutus, in matrimonium duceret. Hujus rei mentionem ipse facit XL., ubi Serenæ matrimonii nomine et illustris et divitis gratias agit. Illas nuptias Alexandriae esse celebratas patet ex v. 55., quo tempore jam Honorius Mariam, Stilichonis et Serenæ filiam, in matrimonium duxerat, atque, ut equidem conjicio, post bellum contra Gildonem, circa finem anni C. 398. Mirum sane videri nequit, homines, tanta potentia indutos, poëtæ nostri rationibus tantopere consuluisse. Quid enim tyranno ex barbaris orto, rerumque summam contra jus fasque sibi vindicanti, optatius contingere potuit, quam poëta aliquis insignis, qui res ejus vel levissimas tanta verborum magnificentia posset celebrare, omnibusque, quæ minus placerent, hominumque voluntatem offenderent, honestatis, justitiæ et æquitatis speciem rhetoricis artibus induere. Nihil enim est, quemadmodum nostra quoque memoria usu venit, quod multitudini persuaderi nequeat, non tam res quam verba ponderanti, neque quicquam est tam foedum, quod non colore callidæ orationis obductum possit nitescere. Natura etiam ita comparatum est, ut deleta omnis libertatis sensu, omnique generosioris animi impetu, in publicis malis homines, quæ propulsare, cum vires deficiant, non possint, libenter acquiescant, facileque patiantur, ut illis felicitatis species induatur, ne quando levitatis abjectissimæ, qua hujusmodi ferenda et toleranda existiment, conscientia crucientur, aliorumque contemptui exponantur. Illam igitur Stilichonis benevolentiam Claudianus carminibus sibi conciliavit, in quibus præconem agit ingenii illius virtutum et rerum gestarum, ita ut adulationi penitus inserviat, veritati que forsitan parum

tribuat. Quæ quidem non in eam sententiam disputata accipias, quasi omnia, quæ laudibus effert, ingenio ejus debeantur, neque quicquam in ejus carminibus invenias, quo uti possis ad historiam illorum temporum accuratius expoliendam. Etiam si enim in Honorii et Stilichonis gratiam omnia erant componenda, quæ in panegyricis protulit: tamen, siquidem impudentiæ et summæ vanitatis crimen vel in laudando effugiendum est, ne is, quem extollas, risui propinetur, fundo aliquo probabili destituta esse omnino non poterant, quæ prædicanda suscepit. Atque hoc non tam valet in virtutibus celebrandis, in corporis pulchritudine et specie laudanda, quanquam etiam in his, quæ fidem aliquam dictis facere possint, non omnino debent desiderari, quam in rebus gestis prædicandis, in quibus semper aliquid subesse debet, quod vere gestum inter omnes constet, etiam si id artibus rhetoricis ornatuque poetico faciem externam sit nactum a rei veritate abhorrentem. Res ipsas comminisci ne abjectissimus quidem adulator temere audet; quia vel ipsius magnopere interest, cum maxime blandiatur, ab assentandi suspicione liberum videri, ne oratio ironiæ speciem induat; sed in iis explicandis, augendis, deprimendis, exornandis, et amplificandis consilio suo accommodata versari solet. Neque ei idcirco, cum nihil fere sit, de quo in utramque partem disputari nequeat, præsertim si ejus, quod vel laudandum vel vituperandum susceperis, ratio pluribus accurate cognita non sit, manifestum vanitatis crimen potest intendi. Quapropter, carmina Claudiani, quanquam ad historiæ fidem ea scripsisse existimandus non est, quandoquidem nemo sanus ei, qui vel prædicatoris vel vituperatoris vices tuendas susceperit, injungere potest, ut sine studio et ira res commemoret: tamen in iis monumentis, ex quibus temporum ratio, qualis sub Theodosio M. ejusque filiis fuerit, possit constitui, vel gravissima sunt existimanda. Nec parva sane est utilitas, quæ ex eorum lectione ad historiam illius ævi condendam possit redundare; modo intelligas ornatum poeticum detrahare fucumque oratorium abstergere, ut nuda veritas possit apparere.

Quo rite factò, nescio sane, cur Zosimo, Zonaræ compilaribus, jejuniisque annalium consarcinatoribus, et patribus ecclesiæ ipsis, quibus ea tantum probari solebant, memoratuque digna videbantur, quæ ipsorum superstitionibus essent accommodata, plus auctoritatis tribuatur, quam Claudiano. Uberior autem de fide Claudiani disputatio aliena est a nostro proposito, qui id agamus, ut constituatur, quemadmodum ille poëtæ vices defenderit; de illa autem omnino tacere nolumus propterea, ut non ignorarent juvenes, poëtam nostrum vel hoc nomine non plane esse negligendum. Ceterum carminibus in Stilichonem scriptis id assecutus est Noster, ut illius auctoritate senatus Romanus ipsi statuam cum titulo in foro ponendam decreverit, qui honor et illis temporibus non vulgaris fuisse censendus est. Eadem facultate poëtica multos præterea sibi proceres devinxit, ut Probinum et Olybrium juvenes, Mallium Theodorum, Gennadium, quos etiam in epistolis satis familiariter tractat. De iis, quæ post Stilichonis cædem, (interfectus autem est A. C. 408.) Claudiano acciderint, nihil omnino memoriæ est proditum. Alia quæstio eruditos exercuit, utrum Claudianus sacris Christianis initiatus fuerit, nec ne. Probabile quidem videtur, cum Imperatores cum proceribus plurium Deorum cultu abdicato ad puriorem religionem se transtulissent, jamque sacerdotum instinctu veteres cærimonias, quibus ante fuerant addicti, partim circumscribendas partim tollendas curarent, etiam poëtam in retinendis ritibus pristinis non fuisse pervicacem, sed lubenti animo ad nova sacra se contulisse, ut gratiam Imperatoris et sacerdotum, qui jam tum magnos spiritus sumere cœperant, vel hoc nomine iniret. Sed Augustini et Orosii testimonia contrarium perhibent, quorum ille poëtam nostrum 'a Christi nomine alienum,' hic 'gentilem pervicacissimum' nominat; atque in his acquiescendum esse censeo. Reliqua argumenta, quæ Gesnerus ex carminibus ipsis ducit, levissimi sunt momenti, aut potius nihil probant; etenim quid prohibeat, quominus vel sanctissimus poëta veterum loquendi formulis uti possit? Contra, Christianæ disciplinæ assecram

Nostrum fuisse ex carminibus Græcis disputare velle, quæ sub ejus nomine circumferuntur, nihil aliud est, quam litem lite dissolvere; prius enim est probandum, quod probari nequit, illa ingenio Claudiani deberi. Sed satis jam de vita Claudiani disputatum est: videamus nunc, quali fuerit ingenio, quæque scribendi ejus ratio, quibus virtutibus illa inclaruerit, quæ vitia notanda videantur.

Tenendum est igitur, Claudianum fuisse Alexandrinum, in ea urbe natum, in qua etiam illis temporibus literarum studia vigeant, quibus sub Ptolemæis per omnem terrarum orbem nobilis erat et clara. Ibi scholæ geographorum, mathematicorum, astronomorum, seu potius astrologorum, philosophorumque discendi cupidis erant apertæ; qui, nisi omnino naturæ et ingenii dotibus destituti essent, variis doctrinis et multiplici rerum cognitione animum poterant locupletare. Diu autem jam ante perversus ille mos apud scholarum magistros reliquosque homines doctos invaluit, ut omnibus studiis a rerum actu et vera vita ad umbram et otium revocatis, finem scribendi et orandi delectationem solam statuerent, illamque non in gravitate rerum et utilitate, sed in figmentis et exornatione oratoria collocarent. Præterea vigeat in illa urbe grammaticorum multitudo, qui operam suam in fabulis subtiliter explicandis ponebant, qui multa veterum lectione erant imbuti, ingeniumque illarum rerum pervestigatione acuerant. Ex his facile potest colligi, qualis fuerit poëtarum habitus. Ingenia exculpta et elegantia non deerant; sed omnes fere inventionis, quæ summa poëtices est, laude carebant, illaque simplicitate cum sublimitate conjuncta, quam tantopere in antiquioribus admiramus, erant destituti. Oratio eorum et nitida et tersa palæstram et oleum sapiebat; eamque commendare solebant ingenti doctrinæ copia, magno mythorum et historiæ antiquæ studio, et numeris versuum maxime exactis, omninoque naturali venustate repudiata artis illecebris placere cupiebant. In hac communi poëtarum Alexandrinorum imagine a nobis adumbrata prima quasi lineamenta jam ducta sunt, ex quibus Claudiani ingenium scriben-

dique genus, quod secutus est, cognosci possit, quippe qui similitudinem ejus familiæ, in qua natus est et educatus, in omnibus suis carminibus præ se ferat.

Adhuc juvenis in Græcorum scriptis versatus, quorum sermone etiam hactenus in carminibus faciendis usus esse videtur, nescio quo casu et quo anno Romam est delatus. Ibi Alexandrinum illud ingenium invenit solum, in quo lætius potuit efflorescere. Jam pridem enim sermo Latinus, ad rationem poëtarum Alexandrinorum temperatus, a pristina simplicitate deflexerat, candoremque suum cum ipsa civium libertate amiserat. Non enim amplius patriæ amori, frugalitati, gravitati, atque constantiæ in rebus gravissimis inserviebat, sed publicus ejus usus in adulando erat positus, depravato pulchri judicio accommodatus, atque in rhetorum scholis auditoriisque recitantium troporum figurarumque multitudine, formularum subtilitatibus pronuntian-dique mollitia oneratus, obscuratus atque enervatus. Omnia ad aurium voluptatem referebantur; et quo quis magis ostentationem ipsam ostenderet, eo majori plausu excipiebatur ejus oratio. Sed de his uberius alio loco disputavimus.

Diu jam a rhetoribus erat receptum, ut veterum orationibus, præclarissimis naturæ atque ingenii foetibus, excussis, non solum rerum inventionem, sed et compositionem omnemque elocutionem ad certas præceptiunculas revocarent, indeque artem efficerent, qua quis instructus orationes non illis quidem, ex quibus regulæ erant deductæ, pares, sed earum similitudines imitando expressas posset elaborare. In hac arte perficienda et locupletanda quo magis erant occupati, eo proclivior quidem via videbatur munita ad eloquentiæ laudem, etiam iis quos aditum ad oratorum cœtum natura pæne negaverat, sed eo magis ingenia ipsa, quæ libero cursu forsitan summa attigissent, præceptiuncularum angustiis circumscripta, dum locorum copia atque ubertate parata, remoto mentis in inveniando et excogitando labore, uterentur, torpore quodam exarescebant. Idem fere in poëtices studiis accidisse perquam

est probabile, cum ea partem eloquentiæ constituent, aut saltem *enuntiatione* arcessunt cum attingat. Quæ tamen res suas habebat difficultates non facile superandas. Orationum enim natura ita comparata est, ut partium descriptio in omnibus fere sit eadem, et ut diversitas, si qua est, a temporum, rerum, personarum, et locorum ratione facile possit repeti, et ad certas regulas, easdemque pocas, revocari. Carminum autem genera non solum infinita sed etiam natura sua tam diversa sunt, ut, si singula quædam excipias, compositio eorum ad præcepta deduci nequeat. Longe aliter autem se res habuit in ratione, qua res et sententiæ poëtarum more possint efferri, seu in dicendi genere et ornatu poëtis proprio, cum ipse sermo, quem antiquissimi Romanorum poëtae adhibuerant, posterisque adoptandum reliquerant, ex Græco fonte fluxerit, et propterea imitandi consuetudo, antiquitatis auctoritate commendata, apud Romanos inveteravit. Ad eam igitur partis rhetoriæ similitudinem, quæ de enuntiatione agit, acutiores magis quam ingeniosiores totam sermonis poëtici rationem, omnes tropos, figuras, imagines ad certa genera et classes revocare cœperunt, ut totum apparatus poëticum scientia complecti atque in promptu habere unusquisque posset ad sententiæ quascumque poëtica veste induendas. Ita se res habebat sub senioribus Imperatoribus, ubi, ut monumenta, quæ ætatem ex illo ævo tulere, satis abunde testantur, ex laceratorum et comminatorum carminum ejus ætatis, quam vocant auream, fragmentis satis ridicule interdum comitis, nova carmina componebantur, seu potius Musarum ludibria. Ex quibus ea, quæ optima sunt, externam tantum carminum speciem induerunt, eorumque auctores id modo consecuti sunt, ut verbis sonantibus numeroque et concinnitate versuum auribus colligerent escas, quarum voluptas tamen mentis fastidio vel minuitur vel tollitur. In omni enim carmine, quod non impetu quodam et ardore mentis seu contemplatione seu cogitatione alicujus rei commotæ fustum, sed frigida præceptorum observatione consutum est, nulla vivida vis seu divina quædam aura lectores et auditores

afflat, ut rebus præsentibus quasi emoti arteque magica in novas regiones delati aliam et inusitatam rerum formam sibi videantur aspicere, novosque et insolitos animi motus sentire, quorum perceptione voluptatibus jucundissimis perfundantur, sed, dum aures vel maxime implentur, animus languet, eumque sudoris vestigia, quem anxia et operosa artis observatio expressit, frigore feriunt. Magis etiam hæc locum habent in inventione et compositione, quæ ad certa præcepta revocari nequibat; quam si respicias, facili negotio poëtas, quibus nascentibus Musæ arriserint, ab illis possis dignoscere, qui furorem simulatum quibusvis rebus potius, quam fontium divinorum haustibus debeant, etiamsi id quavis pagina vel verbis conceptis jurent.

Cum omnis poëtices ratio apud Romanos in hunc statum esset delata, ut arte magis quam ingenio regeretur, natum est panegyricum genus carminum, non plane hactenus inauditum, sed specie aliqua, quam origini debuit, singulari novum. Quod si enim naturam illorum carminum solam spectes, huc referri possunt omnia, in quibus laudes Deorum vel heroum vel virorum illustrium celebrabantur non lyrica sed epica ratione, ut Callimachi hymni, ut Theocriti carmen ad Hieronem, Hieroclis filium, ultimum Siciliæ tyrannum. Fortasse etiam in recitationibus poëtarum publicis, quæ in ludis Apollini et Musis Alexandriae institutis fiebant, laudes Ptolemæorum canebantur. Idem fere factum est Romæ sub Augusto. Illud autem genus, de quo nunc agimus, ortum videtur ex orationibus panegyricis, quibus primum consules suffecti eo die, quo munus adibant, in senatu solebant Imperatoribus gratias agere, quod deinde etiam ab aliis et diversis quidem temporibus esse frequentatum reperimus. Exempla oratorum, præmiis et honoribus ob hanc rem ab Imperatoribus ornatorum, secuti sunt poëtæ, omnemque artem suam ad res gestas illorum celebrandas contulerunt. Et cupide sane ingrediebantur viam, qua sola latranti stomacho possent succurrere; nam omnis laboris fructus, Musarum studiis insumti, jam Ju-

venalis tempore plausus erat et fames. Sed cum non amplius nascerentur poëtæ, sed in rhetorum subselliis et grammaticorum scholis fingerentur, nemini potest mirabile videri, quod in hujusmodi carminum inventionem et dispositionem rhetor jejunus, in enunciatione et ornatu poëta frigidus agnoscat. Quo tempore hic mos percrebuerit, non facile dixeris: prima hujus rei mentio, quod equidem sciam, fit sub imperio Pescennii Nigri et Alexandri Severi. Antiquiora autem extant duo carmina, quæ in hunc censum veniunt, alterum in Messalam, quod Tibullo perperam tribuitur, nec definiri potest, a quo et quo tempore sit scriptum, alterum ad Pisonem, quod Lucani nomen falso præ se fert, et Saleio Basso, qui sub Nerone et Imperatoribus sequentibus vixit, a Wernsdorfio assignatur. Forma quidem illorum plane eadem est cum eo genere, de quo nunc quærimus, sed missa sunt ad illos viros, non coram illis in cœtu aliquo solenni recitata.

His præmissis, accedere possumus ad id, quod nobis proposuimus, atque ostendere, quem locum inter poëtâs Claudianus obtineat, quod scribendi genus secutus sit, quæ fuerint virtutes ejus, quæ vitia; de his enim omnibus nusquam, quod sciam, accurate disputatum est. Ut recte autem de poëta nostro et de ejus facultate poëtica judicemus, necesse est, ut carminibus, quæ ad nos pervenerunt, in sua genera descriptis, quemadmodum unumquodque tractatum sit, quidque in singulis præstitum, dispiciamus. Scripsit autem et recitavit primum carmina panegyrica in consulatum Proбини atque Olybrii, in consulatum Honorii tertium, quartum, et sextum, in consulatum Fl. Mallii Theodori, in consulatum Stilichonis, cui tria carmina impendit, quæ quasi unum constituunt. His annumerari potest carmen *Laudes Serenæ* continens. Sequitur alterum genus carminum, non tam forma quam materia a priori diversum, in quo poëta ostendit, quantus in vituperando esset. Sunt autem carmina unum et alterum in Rufinum, unum et alterum in Eutropium. Illud, quod tertio loco ponimus, ab iis, quæ præcedunt, disjunctum, complectitur duo carmina, alterum de

bello Gildonico, alterum *de bello Getico* inscriptum. Quarto genere continentur duo epithalamia, alterum *de nuptiis Honorii et Mariæ*, alterum *dictum Palladio et Celerinæ* inscriptum. Omnia illa hoc habent commune, quod ad epicum genus pertinent. Genus autem carminum prorsus peculiare constituunt ea, quæ *præfationum* titulos in fronte gerunt, quibusque majoribus carminibus, quibus sunt præfixa, prolusum est, et *Fescennina*, quorum sunt quatuor. Scripsit præterea Claudianus carmen epicum; *De raptu Proserpinæ*, cujus tres libros priores fortuna servavit; porro aliud ejusdem generis, *Gigantomachia* inscriptum, cujus principium tantum extat, et fragmentum e carmine Græco, quo, ut volunt, bellum Deorum contra Gigantes erat expositum. Sequuntur epistolæ quinque, *Deprecatio ad Hadrianum Præfectum Prætorio, ad Serenam, ad Olybrium, ad Probinum ut scribat, ad Gennadium ex Proconsule*. Tum Eidyllia septem, *Phœnix, Hystrix, Torpedo, Nilus, Magnes, Aponus, De piis fratribus et eorum statu, quæ sunt apud Catinam*. Tandem quinquaginta epigrammata, hoc enim titulo parva carmina varii argumenti et pretii, etiam Græca quædam, comprehenduntur, quorum pleraque Claudiano prorsus indigna sunt. His omnibus adjungi solet fragmentum poëtæ anonymi, quod *Laudes Herculis* continet.

Primum igitur agemus de carmine panegyrico, videamusque, quomodo poëta in eo adornando versatus sit, ita tamen, ut eum non ad certas leges et formulas, ex notione carminis in hoc genere perfecti, quam mente forsan et cogitatione conceperis, deductas, exigamus. In hoc carmine ejus, in cujus honorem scriptum est, genus et natales laudantur, institutio et disciplina puerilis, studia juventutis, mores, res gestæ, dignitatis gradus, per quos ad summos honores ascenderit. Principia solent ex iis duci, quæ carminibus occasionem præbuerunt, et illuc etiam fines spectare. Eadem igitur res argumentum constituunt, quæ in orationibus panegyricis, omnisque materia ex locis rhetoricis, in scholis ad nauseam usque decantatis, petita est. Disputatio autem de hoc scripturæ genere et caractere,

ejusque causis, si, quæ ante dicta sunt, memoria tenes, haud est difficilis. Totum est declamatio, quæ carminis speciem assumsit. Atque hoc præcipue inde est factum, quod illa carmina, ex orationibus panegyricis nata, naturam originis suæ traxerunt. Sermo enim solutus, numero poëtico adhibito, comparationibus et imaginibus crebrius inductis, in poëticum, a quo tunc temporis in orationibus, si numerum excipias, haud multum abhorrebat, mutatus est; libertateque assumpta, qua in rebus exponendis poëtæ soli uti possunt, species quidem carminis nata est, cui tamen, si illius naturam spectes, hujusmodi argumentum parum est accommodatum. Etenim carminis ratio hæc est, ut diversa, quæ illo contineantur, totum aliquod concipiant in suo genere perfectum atque absolutum, cujus illa partes sint atque membra, quorum nullum salva conspiratione totius possit deesse. Illa autem rerum varietas, quæ hujusmodi carmine complectenda est, hoc uno cohæret, quod ad unum spectat, seu ad laudes unius pertinet. Etiam ille, qui laudat, nullum habet in rebus celebrandis liberum delectum, neque quicquam ad consilium suum minus accommodatum sine offensione potest relinquere, præsertim in rerum gestarum inopia, et, etiamsi hoc possit, tamen non semper res vel per se vel ex hominum sensu et consuetudine maxime memorabiles, eæ quoque sunt, quæ poëticam tractandi rationem facillime admittant. Simul cogetur sæpius poëta illius, quem laudat, existimationem cogitandi sentiendique rationem sequi, quam rei naturam et carminis, ita ut iis potissimum utatur, quibus ille maxime superbire soleat. Poëta porro, nisi magnitudine rerum et amplitudine ipse incaluerit, animos eorum, a quibus vel auditur vel legitur, non potest accendere. Sed quid esse poterat in puero, vix duodecim annos nato, magnopere laudandum, quæ virtutes Stilichonis in admirationem sui rapere, cum nihil eorum, quæ faceret, ad publicam utilitatem, nihil non ad sua commoda referret? Id igitur solum restabat poëtæ, ut animi motus, quibus ipse carebat, arte simularet. Non potest autem fieri, ut omnis artis ostentatio eos sensus excitet,

quos animi affectus veri eliciunt, ad quos loquendi ratio ea, quæ optima et fidelissima mentis interpret est, sponte se accommodare solet. Ceterum laudandi consuetudine semel inducta, certamineque poëtis, præsertim famelicis, injecto, cum alter alteri in captanda Imperatorum et procerum benevolentia cedere nollet, accidit, ut in rebus citra omnem veritatis verecundiam augendis et amplificandis probabilitatis modum prorsus excederent. Quæ cum legimus, mirari licet, quanto stolidæ arrogantiae callo frons illorum fuerit obducta, quorum aures hujusmodi recitationibus paterent. Sed omnis exaggeratio, quæ primum animos pungit, consuetudine vim suam amittere, atque in inanem loquendi formulam solet abire, ita ut semper nova impudentia opus sit, ad veterem audaciam superandam. Atque, si semel a naturæ veritate in laudando discessum est, non potest consisti nisi eo, ubi verborum et rerum discrepantia ea demum facta est, ut vel fungis et stipitibus risum excutiat. Inde quoque narratio nascatur necesse est, non quæ simplicitate, proprietate, et venustate sensim in animos se insinuat, eosque molli quidem sed tamen efficaci imperio, quocumque velit, flectit; verum quæ inani verborum pompa sententiarumque strepitu aures tantum implet seu potius obtundit, et doctrinæ multiformis ostentatione ornatuque undique conquisito onerata riget. Ut actione aliqua inducta colorem epicum carmina trahant, ad fastidium, quod in perpetuis declamationibus et descriptionibus auditores capere possit, leniendum, Claudianus ratione utitur non semper felici, interdum jejuna, in qua magnæ inprimis Romæ Deæ partes sunt, interdum plures terræ in personas mutatae et fluvii in scenam prodeunt, non ut agant, sed ut orationes, in quibus, quicquid figurarum et flosculorum scholæ rhetoricæ colligerint, consumptum esse videtur, cum artis ostentatione tanquam in auditorio aliquo recitent. In tanta sæpe rerum, quæ vera laude dignæ essent, inopia, est sane, quod mireris, qua ratione poëta parvis et interdum futilibus verborum et sententiarum pompa dignitatis speciem conciliarit, et quædam, non admodum honorifica, virtutis et sapientiæ splen-

dore dicendo induerit, et easdem sæpe res quanta varietate exposuerit. Cujus rei exempla in promptu erunt carminibus in tertium et quartum Honorii consulatum inter se comparatis; et quam studiose laudis et ostentationis materiam undique collegerit, specimen luculentum carmen in sextum ejusdem consulatum suppeditabit. Ceterum ad rectum de toto hoc carminum genere judicium ferendum hoc in universum tenendum est. Omnis laudandi ratio, quæ quidem non solum ei, qui laudatur, sed etiam aliis, qui legunt vel audiunt, placeat, non magis ab imaginandi vi et Musarum dotibus, quam a sensu quodam exquisito et judicio poetæ subdacto pendet, ut intelligat, quo quis maxime ex sui ipsius et vulgi opinione ornatur, et quid alii, cum audiant, vel inviti probent seu rei veritate adducti, seu verborum et sententiarum lenociniis invidiam mitigantibus. Oportet enim carmen, quæ laudes alicujus celebrantur, ut statua in honorem posita summaque arte expolita, omnium oculos cum voluptate non solum in se convertere, verum etiam jucunde detinere; quo frequentiores enim lectores invenerit, eo majus et perennius erit laudis monumentum. Nihil igitur in eo debet desiderari, quod in carmine politissima arte perfecto requiri solet; ut lector operis præstantia commotus summa voluptate perfruatur, itaque dulcedine captus teneatur, ut nullus in illo invidiæ sensus oriri, nec ipse ad historiæ veritatisque calculos possit confugere. Quod ut fieri possit, genuinus et sincerus animi sensus in eo spirare necesse est, quem artis ostentandæ et ornatus laboriose quæsiti suspicio non minus refrigerat, quam commodi alicujus aut accepti aut expectati. Subesse etiam debet vel vera et justa laudandi materia, vel saltem ea, quæ aliqua ex parte speciose possit commendari, et vel leviter tractata naturali fulgore exsplendescere. Errant quoque, qui arbitrentur, præcepta in hanc rem posse a rhetoribus peti; cum oratio, ut semel audiatur, componenda sit, carmen repetitæ lectioni vel auditioni scribendum. Neque quicquam magis Claudiano fraudi fuisse unusquisque fatebitur, quam forma ipsa carminum a poetices natura utique aliena, unde natum

est aliquid, quod mixtas virtutes habet et rhetorices et poëseos, locumque obtinet inter orationem atque carmen; cujus ratio hybrida eo tempore tantum poterat placere, quo sensus pulchri exquisitus et perversæ magnificentiæ studiè et exaggerandi audaciæ cessit. Probabile quoque est, Claudianum non animi voluntate et iudicio hanc formam elegisse; sed consuetudine et more semel recepto ad illam esse delatum. Inter omnes poëtas, qui laudandi partes susceperunt, primum sane locum obtinet Horatius; neque fere quisquam est, qui majore cum dignitate illam provinciam sustinuerit. Sed rationes, quibus usus est ingenio limatissimo et iudicii sensusque subtilitate ex consuetudine virorum elegantissimorum contracta dignissimis, haud scio an lyrico generi sint propriæ, atque temporibus et institutis, quibus Claudiano indulgendum fuit, alienissimæ. Quotus enim quisque tunc illa blandimenta, ad quæ percipiendæ et teretes aures et sensus omni humanitate expoliti requirebantur, poterat intelligere, quotusquisque sibi persuadere, sæpius in una sententia, in unico, prope dixerim, verbo, majorem laudandi vim inesse, quam in oratione panegyrica vel verbosissima. Etiam si igitur Claudianus, si eum ad illa, quæ ars desiderat, revoces, minus probari possit; tamen excusatio illi est parata, si morem et consuetudinem, cui erat litandum, auresque obtusas et corruptum ætatis ejus iudicium, quibus erat placendum, apud animum reputes. Progrediamur ad illud carminum genus, quod secundo loco posuimus.

Hujus generis ratio eadem est cum priori, materia diversa. In illo laudandi, in hoc vituperandi partes sustinet; atque, si utrumque compares, invenias illum plus valuisse in hoc quam in illo. Scilicet in hostibus Honorii et Stilichonis lædendis, quicquid in eum finem utile putaret, eo poterat impune uti, cum sciret, ne monstra quidem inferna quenquam esse offensura; nam malos genios esse, eosque se rebus humanis immiscere mortalesque in fraudem agere, vel Christianæ fidei doctoribus tunc erat persuasum. Etiam fingendi et comminiscendi quæque libera erat potestas. In priori genere, ad meram ostentationem comparato, nulla

erat orationis varietas, omnia vel in summa rerum tenuitate splendida erant et magnifica; in altero lascivia interdum gravitati admista est, et dignitas subinde in petulantiam abit, indeque sermo modo cothurno incedit, modo soccis inambulatur. In hoc Furiarum et Bellonæ instinctu et auxilio pleraque fiunt; in illo magnopere erat cavendum, ne Deorum interventu et ope gloriæ ejus, quem laudaret, detraheretur. Ceterum in vituperando eandem viam ingreditur, quam in laudando; totam inimici vitam percurrit, omniaque ad odium, invidiam, infamiam excitandam idonea occupat, et carpendo, ridendo, calumniando vel vera vel ficta omni verborum turpitudine exagitat. Magis etiam ingenio indulget in inveniendis, epicaque ratione frequentius utitur, quam in prioribus, ut ostendunt carmina in Rufinum, quorum prioris prima pars, omisso principio, quod declamatoris est sermone poetico utentis, Claudiano satis feliciter cessit. Alecto felicitatis, qua homines sub Theodosii M. imperio fruebantur, invidia corripitur. Quam felicitatem ut conturbet, convocat monstrorum infernorum concilium. Sententiæ dicuntur. Megæra censet, sufficere Rufinum Constantinopolim mittendum. Ipsa se accingit operi, illumque, cujus pueritiam ipsa finxerat, lucri cupidine et spe potentiæ futuræ concitat. Bene hominis astutia et calliditas exaggeratur, ne mireris Theodosium istius insidiis succubuisse. Hactenus bene; sed statim ad ingenium et consuetudinem poetae redit, declamationemque interponit frigidam, de cupiditate habendi, quam longa scelerum recensio excipit ab illo improbo commissorum, in qua satis prudenter pleraque tantum significat poeta, ad quædam alludit, ne invidiam faciat manibus Theodosii, quod nebuloni tantum indulserit. Quanquam autem poeta, si, quæ composuit, ad artem referas, in hoc genere magis probatur: displicere debet, si consideres vel levitatem ejus in laudando vel in vituperando cupiditatem. Sed patriæ vitiis inquinatus, Romamque profectus, Stilichonem patronum nactus est, prudentem quidem et callidum, sed et genere et moribus barbarum, cujus voluntati erat inservien-

dum. Inde quoque factum est, ut in spectaculis et immanibus et abominandis cum voluptate immorari videatur, dammodo Stilichonis vindictæ satisfaciatur. Quis enim ab humanitatis sensu non plane alienus illam Rufini dilacerationem, tanquam in tabula picta propositam, sine horrore et oculis irretortis potest aspicere! Valet tamen ad poëtam ex parte excusandum, quod illorum hominum, quibus scribebat, oculi et animi consuetudinis callo erant obducti, nihilque gratius iis esse poterat, quam iram suam ulciscendique cupidinem expletam videre. Propterea quoque miser ille in frustula dissectus et dissipatus Rufinus nondum dimittitur, sed ad inferos deductus poenæ traditur sempiternæ. Quid in vituperando possit efficere, videtur expertus esse in carmine XVIII. et XX., in quibus Eutropium spadonem, gravissimum Stilichonis adversarium, eversum et in exilium actum, in patroni sui gratiam non solum æqualibus sed etiam posteris abominandum reddere tentavit, nomenque illius æterna infamia aspergendum. Iste Eutropius, quod hactenus inauditum fuerat, et spado et consul, largam sane materiam maledicendi præbere potuit, etiamsi res ejus gestæ non magnopere fuissent culpandæ, atque illam rem quasi cardinem constituit, in quo utrumque carmen verteretur. Hac indignitate veluti vehementer percussus omnia monstra et portenta, quæ semper gravissima sunt habita maximeque dira, principio recenset, quorum tamen nullum tam fœdum et immane fuerit, quam consul spado. Omni deinde verborum pondere utens eos, quorum est monstra procurare, Deorumque iram avertere, compellat, ut explorent, quæ tanta calamitas turpissimo illo omine portendatur, quove piaculo possit depelli. Cum fortuna expostulat, quod, si omnino voluerit servum facere consulem, non probum et frugi, sed abjectissimum, sed infinitorum dominorum elegerit, qui non amplius vendi, ne dono quidem cuiquam obtrudi potuisset. Verba et sententiæ, quibus hæc expressit, hujusmodi sunt, ut vehementius et contumeliosius nihil possit excogitari. Potuisses expectare, jam satisfactum esse maledicendi officio, quod assen-

tandi studium poëtæ imposuerat, verum illa omnia exordii tantum vices sustinent, statimque cognoscimus, poëtam in animo habere, nihil prætermittere, quod memoriam istius hominis aliqua ratione possit diffamare. Incipit enim a prima pueritia, eaque etiam, quæ fortunæ fuerant, suaque natura miserationem potius quam invidiam movere solent, summa inhumanitate vel potius crudelitate in ludibrium istius adhibet, dumque ea vel mente recolit vel effingit, velut lætissimo spectaculo frui videtur. Ex his rebus sæculi mores cognoscas, quibus talia placere potuerint. In sequentibus, ubi vitam spadonis usque ad ætatem ejus exoletam prosequitur, talem verborum, sententiarum, et similitudinum delectum habet, ut ex altera parte ingenium mireris, ex altera doleas, donum illud naturæ in re tam turpi esse consumtum. Imaginem enim miseri hominis videmus omnibus numeris absolutam, ut ad fœditatem et obscœnitatem nihil possit addi. Quæcumque mala senectus decrepita et neglecta afferat, in istam aucta etiam et amplificata congesta sunt. Sed piget istis rebus diutius immorari, in quibus, quantum arti tribuit poëta, tantum ab humanitate discessit; et quæ dicta sunt, possunt sufficere ad ostendendum, quibus lineamentis et coloribus usus sit in adversariis describendis, qua in re non dubitat, omnem probabilitatis legem migrare, dummodo curet, ne turpitudine aliqua vulgari insignes conspiciantur.

Progrediamur ad tertium genus, quo bellum Gildonicum et Geticum continetur. In quo cum persona vel laudanda vel vituperanda non sit propõsita, sed res gesta exponenda, jure potuisses expectare, rationem epicam potissimum fuisse adhibitam. Verum multum falleris; nam in duobus illis carminibus actionis est parum, nimiumque declamationis. Dii quidem et homines complures in scenam prodeunt, sed plerumque ut pueri, qui orationes memoriæ mandatas ante magistri cathedram recitant. Hoc præcipue locum habet in carmine xv., quia illa pars, quæ narrationem expeditionis continebat, fato intercidit. Mirari quoque hoc possis, quod in carmine xxvi. Claudianus illud ad

Pollentiam prælium, quod præ ceteris debuisset verbis exornare, leviter tantum attigit. Forsan consultius existimavit, paucis in illa re describenda defungi, quæ accurate exposita gloriam Stilichonis vel minuisset vel obscurasset. Hujus rei suspicionem ipsum quoque poëtæ studium movet in laudando Stilichonis consilio (v. 90. seqq.), quo pulsum Alaricum, quem, si adulatori fides est, vel vivum capere vel penitus delere potuisset, salvum et incolumem ex Italia decedere passus est. Hujusmodi eloquentiæ specimina sæpius nostra memoria in eo bello sunt edita, quo Germania, non virtuti et armis, sed Principum discordia proditioni et perfidiæ cessit. Ceterum cum indoles et natura hujus generis carminum a prioribus non magnopere abludat, eaque vitia, quæ supra notata sunt, huic quoque insint; ad ea properemus, quæ restant.

Quantum genus, quod carmina in nuptias Honorii et Mariæ atque Palladii et Celerinæ complectitur, cum materia ipsa tum tractatione majorem lectoribus voluptatem præbebunt. In hoc videmus poëtam, quanquam illis vinculis nondum plane exsolutum, quibus eum consuetudinis vis existimatioque publica de pulchro et honesto, qualis tunc temporis erat, innexum tenebat, liberius tamen incedere, et ex suo ipsius ingenio materiam petere, quam in prioribus vel virtutes amicorum vel vitia adversariorum præbuerant. Cum enim laudes alicujus persequi aut vitia aut rem aliquam gestam exponere magis sit oratoris vel historici quam poëtæ, quia tot tamque diversa, quæ simul prædicanda sunt, vix ita possunt componi, ut membra quasi unius pulchri corporis videantur, neque rerum delectus liber est, neque omni verborum et sententiarum pompa ille ardor excitari potest, quo liberi ingenii, sensuum et imaginum veritate accensi, foetus agnoscuntur: noli mirari, quod in prioribus declamatorem tantum sentias poëtico ornatu incedentem, teque ipsum in tanto artis apparatu nihil commotum. Nuptiarum cogitatio copiam rerum et imaginum venustarum poëtæ menti suggestit, quas inventionem ingeniosa ita conjunxit, ut naturali vinculo inter se cohæ-

rete videantur. Compositio atque adumbratio poëtam pro-
dit; quanquam in singulis partibus expoliendis popularium
magis iudicium, quam naturæ veritatem atque simplicitatem
secutus sit, neque omnino liber fuerit ab iis vitiis, quæ tem-
porum et morum corruptela in artem poëticam invexerat.
In carmine x. fingit poëta Honorium amoris desiderio cor-
reptum de nuptiarum dilatione queri. Cupido, auctor vul-
neris, astat; et ubi vidit Honorii pectus telo misso in-
flammatum, statim ad matrem avolat tantam victoriam
nuntiaturus (x. 1—48.). Mores quidem ejus, qui, primo
amore accensus, omnium rerum, quibus ante delectaretur,
tædio afficitur animoque nequit consistere, in Honorio na-
turæ accommodate sunt expressi; sed in querimoniis, quæ
illi tribuuntur, plura sunt intexta, quæ abesse malis, præ-
cipue dignitatis imperatoriæ mentionem ab amoris simpli-
citate prorsus alienam. Hoc tamen Imperatoris reveren-
tiæ poëta dandum putavit; nec Stilicho poterat in malam
partem accipere, quippe qui, quo tutius ipse dominatum
exerceret, speciem majestatis Honorio relinquendam exis-
timaret. Sedes Veneris in insula Cypro ita describitur, ut
agnoscas, Claudianum ingenio non fuisse destitutum, sed
ævi vitiis, quibus rerum magnificentia plus quam simplex
gratia placebat, illud fuisse inquinatum. Inde nata est
auri et argenti copia gemmarumque pretiosissimarum mul-
titudine, quibus omnia exstructa atque distincta narrantur.
Sed hæc compensantur pulchro loco, quo Venus in cultu
corporis occupata Gratiaque illi ministrantes inducuntur
(v. 97—109.); et illo non minus venusto, quo Venus Cu-
pidini, quem victoria superbientem, remque gestam festi-
nanter et concise narrantem gremio exceperat, præ gaudio
nihil respondet, sed statim, ornatu corporis accelerato ces-
toque arrepto, ad littus properat, Amoresque alio alium ad
Tritonem arcessendum præmio proposito dimittit. Pulchra
quoque est illa scena, quam poëta carminis xxxi. prin-
cipio oculis proponit. Venus in umbraculo vitibus con-
texto super flores molliter reclinata somnum capit ad solis
æstum vitandum. Nymphæ et Gratia sub ingenti quercu

juxta requiescunt. Cupidines suspensis per ramos arcubus pharetrisque vel collidunt, vel avium nidos investigant, vel mala legunt dominæ, vel volitant per summas ulmos, vel in statione sunt ad arcendos Faunos reliquosque Deos sylvestres, ne nimis curiosi Veneris somnum conturbent. Sed non æque bene Venus, ubi chori ex urbe vicina auditi somnum illi excusserunt, Amores dimittit ad quærendum Hymenæum, et cum ipsa in illum incidisset, ex eo quærit, eajusnam nuptiæ celebrentur. Ceterum motus animi, quos sentit Hymenæus Venere visa, egregie sunt expressi (v. 40. seqq.). Minus placet declamatio, qua ille generis nobilitatem et Palladii et Celerinæ celebrat (v. 56—99). Apte in priori (x. 135. seqq.) Triton Cymothoën reluctantem ambiens deprehenditur, qui, ubi audit, si properasset, facilem sibi dehinc illam Deam fore, ad littus festinat, in illum corporis habitum compositus, quo Venerem per mare vehens a plasticis et pictoribus fingi solet. In itinere describendo poëta ingenio luxurianti nimis indulsit, nec margaritæ, a Nymphis marinis e maris fundo in dona nuptialia petitæ, satis probantur. In altero (xxx. 103. seqq.) curru vehitur Venus floribus ornato et a columbis tracto; Amores avibus insidentes per auras iter faciunt. In oratione Veneris (x. 190—227.), qua comitibus partes cuique agendas distribuit, rerum opulentia, nimis studiose oculis exposita, offendit. Tandem ad Mariæ ædes pervenitur, quæ puella tum maxime ex veterum Græcorum et Latinorum poëtis, et quod mireris, ex Sapphus carminibus, pudicitæ exempla discebat. Pulchritudo matris et filiæ Veneris stupore exprimitur adjectis similitudinibus haud ineptis; sed sequens oratio, quæ Veneri tribuitur (v. 252—281.) quanquam non omnino displicet, oratorios magis lecythos sapit, quam simplicitatem et venustatem Venere dignam. Etiam in altero (xxx. 116—138.) Venus ad ædes Celerinæ tendit easque floribus ornat et balsami odoribus implet, tum, puella ad juvenem e matris gremio deducta, junctisque illorum manibus, illum, ut precibus po-

tius quam vi puellam aggrediatur, hanc, ne nimis juveni repugnet, adhortatur.

Ad quintum genus pertinent ea carmina, quæ in Mss. epithalamio Honorii et Mariæ vel præmittuntur vel postponuntur. Inscripta quidem vulgo sunt *Fescennina*; cum autem in Mss. hæc inscriptio variet, num ea genuina sit, potest dubitari. Carmina sunt quatuor, nec, ut vel ex argumento patet, inter se cohærentia, ut quidam tamen statuerunt, in quorum primo Principis pulchritudo celebratur, quæ tanta sit, ut omnes Deas amore accendat et vel Scythas et Hippolyten domet. In toto hoc carmine ne levissima quidem significatio occurrit, illud in Honorii laudem esse scriptum, sed potest ad quemcumque pulchrum Principem trahi. Ceterum non invenustum est, et inter meliora Claudiani potest censi. In secundo totus terrarum orbis ad concelebrandas nuptias invitatur. Priori forsitan est postponendum. Tertium, quod scriptum est ad Stilichonem, frigidam continet sententiam, nec a virtute poetica potest commendari. Venustius est quartum, nec solum ingenium Catulli, sed etiam lasciviam ejus spirat, verumque epithalamii titulum sibi potest vindicare. Barthius, quem secutus est Gesnerus, existimavit, illa carmina primo nuptiarum die a Claudio esse recitata, quæ cum minus placuissent quibusdam severioribus, illum, ut ostenderet, se posse etiam altius quiddam et gravius canere, septimo die attulisse epithalamium, quod nostro ordine decimum est. Verum enim vero omnia hæc nituntur conjectura, cui ansam dederunt vrs. 9. seqq. carminis IX. quam nec infringere nec confirmare operæ pretium videtur.

Porro illa carmina, quibus prælusit majoribus Claudianus, novum genus constituunt, in quorum nonnullis ostendit, quid præstare potuisset, si Musis tantum, non Honorio et Stilichoni, cecinisset. Forsan suum quodque carmen e majoribus præfatiunculam habuit, sed quædam, cum colligerentur in unum fasciculum Claudiani carmina, jam intercederant; ut, contra, quædam præfatiunculæ extare viden-

tur, quæ ad illa carmina, quibus nunc præfigi solent, nullo modo pertinent. Carmen quidem IV. quod in fronte secundi in Rufinum carminis collocatum videmus, ad hoc minime spectat, quemadmodum jam Barthius recte observavit, neque magis ad aliud quodcumque eorum, quæ servata sunt. Quo, nisi omnia nos fallunt, ei carmini prælusum est, quod victoriam de Getis a Stilichone in Græcia reportatam celebrabat, ad quam non uno in loco Claudianus alludit. Nec credibile est, poetam, qui victos ad Pollentiam barbaros cecinit, illam cladem Getis illatam silentio prætermisisse, cum tam amplam laudandi Stilichonis materiam præbere potuisset. In hoc Musas invocat, et Apollinem ipsum, ut suæ sedis defensorem coronent, deinde argumentum carminis majoris, quod subinde recitaturus est, proponit, Stilichonemque rogat, ut canenti sibi aures præbeat. Sermo purus est et comtus, neque ornatu neque doctrina molestus; sententiæ non operose quæsitæ, sed ab ipsa re suggestæ. Propter nimium tumorem minus placet carmen II. quod forsitan interpolatione laborat. Jucundam quoque similitudinem continet VI. modo obliviscaris, Deum illum Honorium fuisse, puerulum, undecimum vix ætatis annum agentem. Dignitas cum suavitate egregie juncta est in carmine IX. et, si quid iudico, ipsi epithalamio, cui præfixum est, illud est anteponendum. Minus placet carmen XVI. propter similitudinem nimis longe quæsitam neque satis convenientem. Præfatio carminis XVIII. non amplius extat, qua tamen, ut ex Claudiani consuetudine colligere possumus, destitutum non fuit. Etiam secundum in Eutropium prælusionem habet ipso carmine longe meliorem. Carmen XXIII. non tertio libro in Stilichonem, sed primo, præfigendum videtur, et ad omnes tres pertinuisse, nec ex XXII. 286. seqq. possis colligere, Stilichonem nondum Romæ fuisse, cum illa scriberentur. Non quidem invenustum est carmen XXV. sed venustius XXVII. si illud ipsum, non eum simul, in quem scriptum est, consideres. Elegantissimum sane XXXII. habendum, quod principia, incrementa, et perfectionem navigationis paucis versibus complectitur, sed ad librum, in

cujus fronte nunc legitur, vix pertinet, neque magis XXXIV: Nihil enim in illis est, quod ad ea, quibus præmittuntur, possit trahi. Hoc autem omnes fere habent præfatiunculæ, ut iis aliquid insit, ex quibus tuto colligas, quorsum pertineant. Ceterum hæc duo carmina illi epico, etiamsi integrum ad nos pervenisset, virtute poëtica palmam præripiunt, nisi dignitatem carminis decempeđa metiaris.

Carmen epicum, quod vulgo *De raptu Proserpinæ* barbære, ut existimat Heinsius, qui *raptus Proserpinæ* corrigendum censet, inscriptum est, ab actione, quam voluit primariam poëta esse, titulum traxit, quem etsi nemo facile contendet esse genuinum, tamen similem illud carmen in fronte gessisse, docent verba Sidonii Apollinaris 1X. 271. sqq. Omnem disputationem ex illa quæstione ortam, num fabula de Cerere et Proserpina præbere potuerit materiam carmini epico satis idoneam, vanam puto et inanem, cum, quid ingenium aliquod felix et a natura benigne instructum possit efficere, definire nequeas, nec, si vel pluribus conata haud prospere cesserint, non inde sequetur, argumentum, quod incassum toties tentatum sit, ab hujusmodi tractatione prorsus abhorere. Recte quidem dixeris, quo uberius res sit, quam tibi proposueris, eo faciliorem reddi laborem, quippe quia in rerum copia electione tantum opus sit et diligenti compositione: ingenium tamen fons est rerum inexhaustus, unde semper depromi possunt, quæ argumento desint, ita ut nihil tam simplex sit et tenue, quod non tractatione fieri possit uberius. Quid? Iliade penitus incognita, si quis iram Achillis cum Proserpinæ raptu animo contenderet, utram rem et graviolem et uberiorem judicaret? Quæ cum ita sint, neminem movere debent, quæ Walchius contra disputavit. Quin, qui neget, actionem illam non tam quidem per se, quam propter ea, quæ secuta sunt, esse gravissimam, arbitror esse neminem. Quid enim magis, non ad certam aliquam gentem, sed ad omne genus humanum potest pertinere, quam agriculturæ inventio, unde semina simul omnis humanitatis vitæque cultioris et sparsa sunt et effloruere? Hanc rem ita tractare, ut admiratio inde et delectatio audi-

tores et lectores capiat, poëtæ est ingeniosi. Num autem hoc omnino fieri potuerit in actione, in qua Deorum tantum partes sunt, nec affirmaverim nec negaverim. Quid fieri potuerit, nemo facile dixerit; quid factum sit, facilius judicabitur. Sed mihi propositum non est, ad præcepta, quæ artis scriptores excogitaverunt, Claudianum exigere, et ut alter Procrustes, quæ lectuli modulo minus convenient, vel amputare, vel dilatare; verum ut unus de multis, non de schola neque a magistro, quæ mihi probentur, quæve minus, candida mente profitebor. Sunt quædam principia veri et pulchri in animis hominum insita, quibus ut quique proxime accedunt ad naturæ simplicitatem, ita maxime quasi impetu quodam cæco reguntur, quanquam illorum ab omni rerum copulatione remotorum sibi conscii non sint. Illa citra rerum complexum animo sibi proponere, aliaque ex illis ratiocinatione deducere, accurate definire, ad genera et classes revocare, artemque inde efficere, recentioris, et nostræ maxime, erat ætatis, judicii que maturitatem requirebat et quasi principatum, quem temporibus antiquis imaginandi vis et ardor aliquis animi obtinuerat. Quæ quidem ante oculos habere, cum veterum monumenta legas, ad multas res utile est, præcipue autem id præstat, ut intelligas, tenerum et incorruptum naturæ sensum in hominibus, certum aliquem ingenii cultum rerum quadam felicitate nactis, sed pristina morum simplicitate nondum amissa, plus efficere potuisse, quam subtilissimas de arte disputationes, quibus nostra ætas onerata est et laborat. Videamus jam, quemadmodum poëta argumentum sibi propositum persecutus sit.

Contra Horatii, eorumque qui Horatium secuti sunt, de carmine epico præcipientium, normam atque regulam non moderate et modeste Claudianus orditur, sed spiritu quodam vehementiore animi, divino afflatu concitati, principio statim incedit et speciem potius vaticinaturi, quam narraturi, præ se ferre videtur. Quæ ratio cum acriter sit a quibusdam notata, dispiciendum est, num habeat, quo se quodammodo tueatur, aut num aliquid sit, quod poëta sequi

potuerit. Nempe ea erant canenda, quæ magnam partem apud inferos fuerant gesta. Hæc sine monitu divino scire poëta non poterat; animum igitur ab Apolline occupatum fingit, mentemque priorem penitus expulsam, seque inter earum rerum species repente delatum, quas erat expositurus. Hanc animi concitationem subitique furoris accessum exprimit imaginum obscura et confusa significatio, quæ oculis de improvviso sunt abortæ, atque illa fictio, qua in templum Cereris Eleusiniæ delatus sibi videtur, iisque sacris interesse, in quibus actione quadam oculis ea proponebantur, quæ argumentum carminis constituunt. Jam sibi reditus, quanquam mente adhuc commota, Deorum inferorum veniam precatur, ut sibi, quæ viderit, cum aliis liceat communicare. Hoc entusiasmo, quo poëta consilium atque argumentum carminis proponit, lectoris animus necesse est vehementer commoveatur, expectatioque intendatur, quam deinde ne destituat narratio ipsa, etiam atque etiam cavendum est. Verum nequaquam illa frustrabitur lectores, si rerum expositio ita est temperata, ut admirationem moveat, sustentet, sensim augeat, animum spe et timore suspensum teneat, novaque semper voluptate permulceat, etiamsi impetus, quo opus est inceptum, in sedatiorem narrationis habitum, rebus exponendis aptum, abierit. Cogitemus igitur poëtam repentino numinis instinctu mente solita emotum, novisque rerum imaginibus, quæ ei aliæ post alias suboriuntur, stupentem et conturbatum, rerum novarum multitudine et mole plane oneratum, conditionemque suam in univ ersum tantum indicantem, potioraque capita eorum significantem quæ ante oculos versantur. Narratio, quæ sequitur, videri potest ejus, qui resipuerit, aliisque, quæ viderit, animo rursus composito et quieto exponentis. Hanc rationem secutus esse videtur inter alios Wielandus noster, in carmine *Oberon* inscripto, quem nemo sanus, nisi qui veterum exemplis prorsus acquiescendum, Horatiique præceptum semper et ubique sequendum putat, nulla rerum naturæ ratione habita, hoc nomine vituperabit. Quæ quidem veteres in ratione et disciplina pulchri instituerunt at-

que sanxerunt, plerumque sunt ejusmodi, ut ipsius naturæ dictata, a quibus non sit recedendum, existimari debeant; quorundam autem ratio ea est, ut certis tantum rebus astricta perperam ad omnia quæcumque transferantur. Quemadmodum nemo negabit, veteres in pulchro et venusto dijudicando plus vidisse et sensisse acutius quam nos, qui a naturæ simplicitate remotiores variisque opinionibus et institutis, pravo more receptis, corrupti sumus; sic stolide antiquitatem admirantis est, arbitrari, veteres omnem rerum naturam exhausisse, novisque commentis nullum locum reliquisse. Hæc sufficiant ad carminis epici proœmium contra eos defendendum, qui, ut frigidi grammatici, non rationibus pugnant, sed præceptis tantum nituntur, quæ apud veteres legerunt. Cum autem per se intelligatur, principium carminis, illa ratione constitutum, quanquam natura sua lyricum sit, lyricumque dicendi genus postulet, non ita tamen comparatum esse debere, ut a reliquo corpore, tanquam pannus inscite assutus, dissideat, sed transitum mollem atque facilem habere, ut quasi genuinum totius membrum videatur; Claudianus in hoc minus ferendus est, qui, ut alia, quæ ad dictionis genus pertinent, omittam, non probanda, clivo molli seu per gradus non descendit, sed plane ab alto in lutum, ut aiunt, se præcipitat. Quis enim ex hoc principio hujusmodi narrationis initium (v. 32.), quo anus auspicari solent nænias suas, æquo animo potest ferre? Sed satis de proœmio; videamus totius carminis dispositionem.

Inducitur statim Pluto ira commotus, quod solus ex Diis connubio egeat, ejusque jussu monstra inferna contra superiores bellum parant (v. 32—41.). Cum jam omnium rerum confusio ex hac contentione immineret, Parcæ, ad pedes illius abjectæ, rogant et obtestantur, ut a Jove conjugem petat, nam repulsam eum laturum esse negant (v. 41—67.). Verecundia precantium motus, per bonam gratiam obtinere statuit, quod vi sibi conciliare paraverat (v. 67—75.). Jam quæritur, cur ira Plutonis tam repente et tantopere exanderit. Num jam precibus ante, et sæpius, rem tentaverat

incassum? Et, si tentaverat, quod tamen nusquam significatur, quam re motus Jupiter, siquidem omnino id negare potuerit, negavit? Deinde, si Parcarum arbitrio omnia subiecta sunt (v. 51—53.), cur ad pedes Plutonis accidunt supplices? Possis dicere, non Deorum res, sed hominum, omniumque rerum, quæ in terris sunt, ad arbitrium Parcarum ex mente poëtæ pertinere (v. 55—63.); sed si dissolutionem *legum pacis firmatarum* (v. 64.), quarum auctores Parcae se profitentur, cum ex iis, quæ statim sequuntur, tum ex superioribus (v. 42—47.) explices, rerum omnium complexum ab nutu et arbitrio Parcarum pendere Claudianus finxit. cf. v. 215—217. Tandem, si futuri erant consciæ, quid omnino belli apparatu erat opus, quandoquidem eæ tantum a Plutone fuissent consulendæ? Quæ cum ita sint, apparet, totam rem non satis accurate a poëta fuisse expensam. Sunt præterea, quæ notatu digna videantur: præcipue displicet comparatio (v. 69—75.) per se satis bona, sed loco inepto.

Mercurio prope accito declamationem Pluto, ex rhetorum subselliis petitam, detonat, qua satis superbe Jovem increpat, bellumque minitatur, nisi obtemperet imperataque faciat (v. 89—116). Jupiter, perlatis mandatis, terrore forsitan perculsus, postulatis annuit; illo tantum angitur, quæ tandem illud conjugium sit secutura. Sed ecce, cogitanti, animumque in omnes partes versanti, pulcherrimum scilicet suboritur consilium (v. 117—121). Quæ sequuntur de Cerere et Proserpina (v. 122—140) satis bona sunt, quibus indicat poëta, unicam Cereris filiam Proserpinam esse matricque carissimam, jam ab Apolline et Marte in matrimonium petitam, quos tamen mater repudiaverit; illamque puellam, cum raptus ejus tum maxime timeretur, in Sicilia loco aliquo ante præparato a matre fuisse absconditam. Sequitur locus communis de Sicilia ejusque insulæ natura, cujus descriptione, velut gemmula, carmen poëta distinguere studuit, non quidem omnino aliena, sed tamen frigidiuscula (v. 140—157). Ætnæ montis descriptio (v. 158—168) alienior est, aptiorique fortasse loco (III. 390.

sq.) potuisset inseri; sed sequentes versus, quibus physices doctrinam ostentare videtur, mihi quidem non solum frigidissimi, sed plane absurdi videntur. Ceterum vix attinuit, Siciliæ nobilitatem tantopere celebrare, cum obscurus aliquis angulus Cereris consilio accommodatior fuisset, id quod Ceres ipsa sentit seroque profitetur (III. 120. sqq.).

Filia, ut putabat Ceres illa quidem, bene abscondita, iter facit per aërem ad Cybelen in Phrygiam (v. 170—211.). Quod cum Jupiter vidisset, Venerem arcessit, eamque jubet postero die Proserpinam, dolis circumventam, in campum deducere, simulque hortatur, ut fines imperii sui etiam apud inferos proferat, ita ut vel Furiae amoris vim sentiant (v. 212—226.). Mirationem quidem, verum minime epicam, hoc loco facit consilium a Jove initum, quod a Venere perficitur ita, ut Pluto, in cujus gratiam omnia fiebant, ne minima quidem significatione certior fieret; quodque ille iter statim ad illum locum molitur, in quem Proserpinam Venus erat deductura, quem ut scire posset tantum aberat, ut plane etiam ignoraret, quid Jupiter stautisset. Qui potest poëta epicus illa prætermittere, quibus omissis vel vulgaris narratio manca fiat!

Venus in Siciliam properans adjunxerat sibi comites Minervam et Dianam totius consilii ignaras. Cur hoc factum sit, docemur infra (III. 209.) ex mente nutricis (v. 229—236.). Expectari poterat, poëtam descriptionem ædium, in quibus Proserpina delitescebat, non esse omissurum, idque potissimum commemoraturum, quantopere latuerint consilio Cereris accommodate; sed palatium a Cyclopiibus structum finxit cum opere firmissimum tum materia magnificentissimum (v. 237—245.). In illis Proserpina telam texebat, in cujus artificio describendo Claudianus Ovidii more luxuriatur (v. 246—265.). Lacrymæ subito abortæ faciunt omen (v. 266—268.). Deæ cardine verso intrant, subitusque rubor, in quo describendo quatuor versus impenduntur, Proserpinæ faciem tingit (v. 269—278.). Jam aures cupide arrigimus, ut percipiamus, quomodo Proserpina deas exceperit, quam fraudem Venus molita sit, ut

miseram illam et comites falleret; sed frustra, reticentur hæc, et ruboris descriptioni hoc tantum adjungitur: noctem venisse. Quæ hoc loco desideres, infra (III. 207. sqq.). Electra ex parte narrat. Contra miraberis, Plutonem, qui de Jovis consilio nondum erat edoctus, nec sciebat, Proserpinam sibi destinatam, nec ubi gentium illa moraretur, nihilominus tamen iter ad superos parare, equosque curru junctos jam paratos ante fores habere.

Sequitur liber secundus. Luce nondum orta Proserpina cum deabus Hennam petit monstris nequicquam monita (v. 1—10.). Frustra quæris, qua re sit adducta, ut matris præcepta negligeret. Quo divinationi lectorum relicto, in cultu, quo Proserpina et deæ fuerint ornatae, describendo non invenuste Claudianus occupatus fuit (v. 11—54.). Euntibus additur Nympharum agmen, inter quas Cyane eminet (v. 55—70.). Henna, cum vidisset illas adventantes, Zephyrum rogat, ut vallem, per se jam amœnam, arboribus, herbis, floribus exornet exquisitissimis (v. 71—117.). Satis bene hunc locum tractavit Claudianus, sed singulis ex sæculi ingenio nimis operose persequendis simplicitatem neglexit. Dum virgines in floribus legendis sunt occupatae (v. 118—150.), subito fragore terrentur. Pluto nempe, cujus currus misero Encelado, vix Ætnæ molem sustinenti, altos sulcos imprimit (quale phantasma!), exitum cum quærit nec invenit, trabali sceptro terram ferit, omniaque gravi motu concutiuntur (v. 151—185.). Terror occupat supera (v. 186—192.). Equi primum in sole caligant, mox lucis patientes et verbera incitati iter celeriter perficiunt (v. 192—203.). Proserpina in currum rapta Minerva et Diana raptorem invadunt, illa minaciter eum increpat, jamque missura erat hastam, sed fulmine a Jove misso deterretur (v. 204—233.). Quidnam Veneri acciderit, utrum cum reliquis aufugerit, an partes mutas egerit, in dubio est relictum. Oratio, qua Proserpinæ valedicit Minerva, dolores habet nullos sed multum artis (v. 234—246.). Sic quoque docte lamentari vicemque suam lagere Proserpina didicit (v. 247—272.). Tandem Pluto,

nunc quidem primum amoris accessum sentiens, lacrymisque Proserpinæ commotus, eam solatur et elysii descriptione et spe potestatis futuræ (v. 273—306.). Tandem nuptiæ apud inferos omni, qua par est, lætitia et festivitate celebrantur (v. 307—366.); nec pronuba deest, cujus vices Nox suscipit, nec epithalamium.

Librum tertium Deorum concilio Claudianus orditur, quod frequenter occurrit apud poëtas. Jupiter convocaverat Deos, ut eos vetaret minis gravissimis adjectis, raptorem Proserpinæ matri filiam quærenti indicare, ut coacta omnes terras peragraret, votique compos tandem facta indicioque læta hominibus fruges impertiret. Se nempe olim auream ætatem sustulisse, ne homines otio et torpore conficerentur, corporisque et animi vires in quærendis vitæ necessitatibus exercerentur. Nunc autem naturæ almæ precibus, ut sibi liceret, egestati humanæ opibus suis subvenire, sese cedere (v. 1—65.). Comminatione igitur Plutonis Jupiter cogitur suam ipsius filiam prodere, hancque rem malam in bonam vertit hominibus, Cereremque erroribus insuper fatigat, ut illis melius tandem sit. Jam quoque quæras, quorsum tandem tot tantique errores? Nonne et sine his, præmio judicii statim proposito, Ceres fruges terræ dare poterat? Equidem habeo, quod ex antiqua illa fabula respondeam; vellem tamen me a poëta vel verbo esse monitum. Sunt præterea plura, quibus elucet, poëtam de consilii ratione non nimis fuisse sollicitum, et ingenio, quatenus in rebus inveniendis se exserat, acumen defuisse. Interim Ceres somnia videt complura ex *ἐνειροπόλων* disciplina quasi subnata, quorum alia aliis clariora et significantiora erant. Ceterum numen aliquod somnians ab aliquo poëta fuisse inductum, nunc quidem, cum hoc scribo, legere me non memini. Tandem ipsius filiæ imago oboritur cubanti, matrisque incuriam, non quidem immerito, sed paulo tamen vehementius, quam filiæ par esset, incusans, macie confecta catenisque onerata (v. 66—110.). Quibus rebus excitata Ceres, ut, quemadmodum ipsa profitetur, securiorem filiæ locum prospiceret, animo calamitatem jam præsagiente,

Cybelem matrem reliquit, et in Siciliam itinere per aërem facto festinat (v. 111—136.). Moræ omnis impatientia anxiusque matris animus bene est expressus (v. 137—145.); nec minus ipsa attonita gravissimoque dolore subito oppressa, ubi ædes apertas et desolatas invenit (v. 146—164.). Comparatio, quæ sequitur, minus est apta (v. 165—169.). Incidit tandem in Electram, nescio cur, latentem, quæ lectori non nunc demum innotescere debuit; qua visa Cereris dolor in exclamationes et interrogatiunculas, ostentationi comparatas, erumpit (v. 170—192.). Longam Electra narrationem incipit earum rerum, quæ partim in scena jam erant actæ, partim agendæ potius, quam narrandæ, fuissent, partim novæ sunt, ut Cyanes in fontem mutatio, fata Sirenum, quæ adeo obscura proferuntur, ut ex illo quidem loco vix possint intelligi (v. 193—253.). Ceres, quæ cum tigride, cui catuli sunt erepti, comparatur, Olympum adit; primoque vehementer vociferando et increpando, deinde misericordia Deos, inprimis Latonam, commovere studet, ut, ubi Proserpina sit, indicent. Qua re ubi nihil perfici vidit, omnes terras se pererraturam esse minatur (v. 260—329.). Quo facto vadit ad Ætnam, ejusque igne duas pinus excisas accendit, iterque meditatum ingreditur. Hæc ad alia, vel graviora, relata fusius tractata sunt. Reliqua desunt.

Ex hac brevi carminis totius descriptione cuique erit perspicuum, multa esse, quæ ad narrationis perfectæ atque absolutæ facti cujusdam notionem, animo et mente conceptam, exacta reprehendi possint; non pauca enim adeo manca sunt, ut putes, quædam in duobus primis libris intercidisse, aut poëtam, ut fieri solet, quasdam tantum partes prima statim cura, prout vel in hac vel in illa re opus facilius succederet, perfecisse, ceteras secundis curis reliquisse, sed vel morte vel aliis rebus præpeditum ad incudem revocare opus non potuisse. Nec dispositio admodum placet; etiamsi id vitio verti non possit, quod præcepta, quæ ex rerum ordine et collocatione ab Homero et Virgilio adhibita, deducta sunt, Claudianus non sit secutus. Illa enim collo-

catio pro argumenti ratione varia esse potest; semperque probatur, si virtutes habet illas, quibus expositio epica destituta esse omnino non debet, ut expectationem et excitet et augeat et teneat. Ipsæ quoque personæ, quæ inducuntur, quanquam et indole et moribus diversæ sint, actionis varietatem nihil fere augent, prodeunt tantum, ut oratiunculas declamitent, quas nisi respicias, statutz plerumque sunt inanimes in scena ornatus causa positæ, non actores fabulæ. Partes quoque, quas poëta illis tribuit, et mores, quos affinxit, dignitati, qualem quidem poëtæ antiquiores singulis statuerunt, non satis convenire videntur. Jupiter ille pater Deum Plutonis minis anxius et confusus displicet, multo magis timoris turpitudinem falsa oraculorum necessitate celans, et principio tertii libri Thrasonem in Deorum concilio agens. Quid de Plutone dicam ira æstuante sine ulla causa idonea, bellumque non indictum et quasi ante res repetitas superis movente? Proserpina pulchra quidem puella et simplex, sed nulla re, qua animos in se convertat atque aliqua ratione sibi conciliet, insignis, telam texit, flores legit, et rapitur; verum nisi rapta clamasset, fidemque deorum et matris implorasset, vix tandem esset, quod vices ejus doleremus. Mater sola lectoris mentem occupat, proculque dubio primas actionis partes sustinet, variæque animi commotiones, quibus agitur, convenienter sunt expressæ. Illa sola est, cujus caritate, qua ducitur in filiam, suaviter afficiamur, cujus conditio, etiamsi incogitantiam ejus culpamus, nobis curæ sit, quacum indignemur et irascamur, quamque libenter per orbem terrarum errantem secuti essemus, nisi illa carminis pars, quæ errores ejus continebat, intercidisset. Ceterum in toto carmine nulla inest animi magnitudo cum ipsius fati necessitate colluctans, qui animus justus et propositi tenax ne oppressus quidem flectatur, cujus vivo quasi exemplo discamus, quantum valeant vires humanæ; nullum certamen virtutum cum vitiis, quod vehementer ad nos pertinere arbitramur; nullæ insunt difficultates aliæ post alias continuo abortæ, quæ, quamvis putasses cas insuperabiles, tamen ratione improvisa superan-

tur; nulla Deorum miracula et interventus, quibus res humanæ subito subvertuntur, exitusque novos et inexpectatos nanciscuntur; nulla denique oracula, quæ ambiguitate sua primum homines in fraudem agunt, deinde aliis ejusdem argumenti illustrata rursus in rectam viam eos deducunt, tandemque rerum fide probantur. Hujus generis quidem aut plura aut omnia argumenti ratio, in quo Dii tantum partes sustinent, non admittit; nihilominus tamen inde non potest colligi, illud epicæ tractationi omnino fuisse ineptum, cum hoc tantum exploratum habeamus, finem epici carminis et admirationem esse et delectationem, parum autem intersit, quibus rebus ea efficiantur, nec, quia vulgaris ratio, in Homero et Virgilio adhibita, locum habeat nullum, sequetur, nulla omnino id fieri potuisse, nisi aliorum ingenia nostro modulo metiri sustineamus. Iniquius, mea quidem de sententia, comparisonem Claudiani cum Ovidio instituit Walchius, cum hic diversum plane consilium sit secutus, ad quod si ea, quæ tradidit, exigas, totam Ovidii rationem optime constare tecum senties. Nihil sane in illa de Cereris et Proserpinæ fati narratiuncula, cujus in summa facilitate, non in epica dignitate, laus consistit, occurrit, cujus causam non videas, adeo, ut non solum res gestæ legantur, verum etiam intelligantur, nihil omissum deprehendes, quod ad rerum gestarum illustrationem pertineat. Ingeniosa certe, ut hoc solo utar, et naturalis est illa ratio, qua Pluto apud Ovidium in amorem incidit; apud Claudianum cæcus ille est et subitus impetus, qua præceps agitur, cujus nec causa nec ratio nec incrementa cognita sunt. Frugum quoque repertio est illa quidem res maximi momenti, unde omnis ingeniorum cultus, omnes cœtus civiles, omnisque humanitas originem duxit. Sed gravitas ejus summaque dignitas non cuivis satis obvia est, sed perpendiculari tantum, et eorum, quæ inde secuta sunt, seriem animo consideranti. Quæ cum paulo remotiora sint, nec poëta id egerit, ut hæc lectori succurrerent, factum est, ut tota res minorem ad animum vim haberet. Omnino fabula est ejusmodi, ut tractantem copia rerum magis quam inopia urgeat;

est enim multorum poëtarum perpolitio trita atque decantata, variique mythi cum illa conjuncti sunt, qui non solum ad argumenti dilationem atque amplificationem, sed etiam ad ornatum et varietatem pertinere possint. His Claudianus quidem usus est, minus tamen ad actionem variandam et multiplicandam, quam ad rerum descriptiones facultatisque oratoriæ ostentationem. Quod enim ex omnibus carminibus, paucis tantum exceptis, constat, etiam ex hoc elucet, Claudianum neququam ingenio destitutum, sed totum illud consumptum esse in elocutione, ita ut inventioni vacare non posset. \

Sequuntur epistolæ, quarum dignitatem reliquis carminibus inferiorem putat Gesnerus adeo, ut existimet, sibi rogandum esse lectorem, ne ex illis virtutes Claudiani ponderet, seu ne arbitretur, quoniam superiora egregia fuerint, etiam has sibi esse imitandas. Moverunt illum virum doctissimum ea, quæ olim solebant cum de universo epistolarum genere, tum de epistolis poëticis disputari, omnibus ad Ciceronis et Horatii epistolas relatis. Sed nec Cicero tenui et incompto scribendi genere semper usus est, verum ad res, personas, et tempora accommodato; neque Ovidius, qui illud genus præcipue exornavit, nusquam exsurgit sermoneque utitur exquisitiore. Quæ cum ita sint, Gesnero assentiri non possum; quanquam non is sum, qui putem, in illis epistolis poëticis luculenta facultatis poëticæ specimina Claudianum edidisse. Si a scribendi genere recedas, quod nimis quæsitum interdum adeo tumet, illa carmina minime in postremis ejus sunt habenda; et illud ad Olybrium, in quod inprimis censoris severitatem destringit Gesnerus, mihi quidem non admodum displicet, cum reputem, epistolam esse ad poëtam et oratorem copiosum et grandiloquum (v. 3. sqq.), cujus judicio et voluntati vel in literis conscribendis esset serviendum. De prima epistola, seu carmine XXXIX. jam supra locutus sum: quæ restant, ad dicendi genus Claudiani universum pertinent, de quo infra sermo erit.

Veniamus jam ad illa carmina, quæ *Eidyllia*, nomine satis indefinito, vocantur, narrationes et descriptiones similes

quibusdam, quæ Statii Sylvii continentur, illisque Ausonii carminibus, quæ sub eodem nomine venduntur, continentia. Habent hoc peculiare, quod rem aliquam, vel minus notam, vel memorabilem, exponunt, aut aliquid vel a natura vel ab arte profectum describunt. In toto hoc genere sæpius accidit, ut poëtæ pictorum officia et munus occupent, in eoque nequicquam laborent, quod poëseos ratio non possit efficere. Descriptio enim alicujus rei verbis instituta, quæ necessario fit partibus aliis post alias descriptis, quarum priorum imagines vel deletæ sunt vel obscuriores factæ prius, quam ordine ad posteriores veneris, tam vivida et luculenta esse nullo modo potest, quam ejusdem imago lineamentis et coloribus in tabula aliqua expressa oculisque exposita. Imaginandi vis in ordinem quasi coacta et coërcita, facultate libere agendi exclusa, incassum laborat ea repetere seu retinere, quæ jam extincta sunt seu evanescent, atque inde frigus animis oboritur, quod vel splendidissimæ dictiones non possunt defendere. Videntur hæc carmina ad ea pertinere, in quibus plerumque ingenii periculum facerent, qui versibus scribendis operam dare instituerent, aut jam exercitati in hac re otium fallerent. Fortasse etiam hoc genus in grammaticorum scholis natum est, cum magistri discipulis rem aliquam, a vetere aliquo poëta paucis tantum versibus tractatam, imitandam, variandam, omnique ratione locupletandam proponerent. Hinc a poëtis recentioribus, ingenio non admodum abundantibus, sed sermonis poëtici artem probe edoctis, retentum est studioque singulari excultum. Narrationem continet primum carmen, quod inscriptum est *Phoenix*; et septimum, in quo exponitur pium facinus duorum fratrum, qui parentes suos senes in *Ætnæ* montis eruptione humeris sublato servarunt. Reliqua vel rem aliquam describunt, vel narratiunculam descriptioni adjunctam habent. Quamquam acumen quæsitum, doctrinæ ostentatio, et miraculorum studium in omnibus se exerat: tamen, si verum fatendum est, hæc parva carmina illis longioribus, in quibus rhetor se jactat, longe præstare videntur. Colorem, quo scholæ infecerunt poëtam, etiam in his videas; præci-

pue in secundo et quinto, quibus principia obtigerunt magis ab oratoris quam a poëtæ facultate profecta; sed in hoc Martis et Veneris, quorum ille ex ferro, hæc ex magnete erat facta, connubium eleganter est descriptum, nec sine voluptatis sensu legetur. Quartum carmen in fine mancum est, pannumque, ni fallor, stulte assutum habet. Pars ultima, quæ periit, descriptionem Nili exundantis, faciemque Ægypti inferioris in mare, insulis innumeris consitum, mutatæ, continuisse videtur. In descriptione Aponi fontis, quod argumentum est sexti carminis, passim virtutes et vitia Ovidii agnoscuntur: est tamen ex omnibus thermarum descriptionibus, quæcumque apud veteres leguntur, et multæ ad nos pervenere, longe optima. In ultimo, quod ex piorum fratrum, quorum statuæ apud Catinam fuisse dicuntur, contemplatione natum est, Claudianus poëtis recentioribus exemplum proposuit, quomodo pulchrum artis statuariæ opus pulchre possit describi. Sed de hoc carminum genere hactenus: properemus ad reliqua.

Carmina minora varii argumenti variæque dignitatis, quæ communi epigrammatum nomine vulgo complectuntur, adhuc restant. Ex his salem habent et urbanitatem xxiv. in Alethium quæstorem, et xxvii. in Jacobum Magistrum equitum. Illius versus Claudianus riserat, rationeque ironica iram ejus deprecatur; hunc per omnes sanctos, superstitionem forsitan Christianorum ridens, rogat, ne criticum agere velit versuum suorum. Item xxix. satis lepidum est, ex ambiguitate vocis *pedis* in podagricum de versibus claudicantibus judicantem. Aculeum quoque habet xxx. in Theodorum et Hadrianum. Mordacia sunt, sed lasciva obscœnitate, xxv. et xxvi. in Curetium. Ex his omnibus et Alexandrinum Nostrum fuisse et dicacem tuto colligas, quæ sane Martialis carminibus non sunt inferiora. Huc pertinet quoque xlii. nimis obscurum. Brevem sententiam continent et acutam xxxix. xl. et xli.

Ex illo genere, quod rei naturam lepide exprimit, sunt vi. vii. viii. ix. x. xi. xii. Latina, et xiii. xiv. Græca de Crystallo inscripta, a diversis forsitan auctoribus profecta.

In quibusdam acumen nimis quæsitum est, et XVIII. in Sphæram Archimedis. Inventio est venustissima. Jupiter sphæram illam admirans inducitur.

Elegans sententia continetur carmine v. in concham, e qua Serena lavatur. Huc pertinet quoque XXXIV. de balneis Quintianis. m.

Pro epigrammatum natura nimis forsitan longum est I. et II. quorum primum mulas Gallicas describit barbaræ voci Galli actoris obtemperantes, ut mirum non amplius sit, Orpheum cantu pecudes demulsisse: alterum in senem Veronensem, qui suburbium nunquam egressus est; in quo natura ejusmodi hominis, rerum cognitione, quam peregrinationes afferre solent, plane destituti, summaque vitæ simplicitas vigorque corporis nullis vitiis imminutus, quæ in magno hominum coetu et nasci et disci solent, egregie describitur. Acumen latet in duobus versibus supremis, ubi ille cum peregrinatore comparatur.

Armentum describit IV. in tabula forsitan pictum, et XXXVII. quadrigam marmoream acumine operose quæsito.

Carminibus XX. XXI. XXII. XXIII. munera Serenæ ad Honorium missa prosecutus est; non invenusta illa quidem, muneribus tamen ipsis commendanda.

Frigida sunt III. XXXI. XXVIII. et XLIII.; nec non Græca XVI. et XVII.

Fragmenta sunt XXXII. XXXV. XXXVIII. XLIV. L. et XV. Græcum, seu non satis liquet, quid sibi voluerit poëta. Forsan amore correptus Apollinem, qui ipse quoque amoris vim senserat, rogat, ut sibi canturo adsit.

A pia quidem mente, sed ab omni gratia poëtica destituta, XLV. XLVIII. XLIX. Latina, et XLVI. XLVII. Græca sunt profecta, ut mireris fuisse, qui arbitrarentur, illa Claudiani ingenio deberi.

Plane obscurum est XIX. de Polycaste et Perdice inscriptum. Spectat enim rem aliquam, quæ nobis plane est incognita.

Demonstratis iis, quæ Claudianus in inveniando, quæ primaria poëseos virtus est, et in disponendo præstiterit,

veniamus tandem ad enuntiationem seu ad indolem sermonis, quo est usus. Scripta ejus vel obiter perlustranti statim apparet, illum adhibuisse dicendi genus copiosissimum. Ornatum petivit cum ex rebus tum ex sententiis. Ad rerum copiam, qua semper vel in argumento maxime tenui et exili solet abundare, pertinet doctrinæ ostentatio, qua nemo fere poëtarum Latinorum ante eum tantopere sibi placuisse videtur, quanquam jampridem eam adhibere cœperant, eoque majori semper studio, quo magis ingenii defectum, cujus sibi conscii essent, illis subsidiis cuperent supplere. Quod quidem studium, cujus fons in natura animi humani, non veræ utilitati, sed famæ inani, servientis partim, partim in ipsa imitandi ratione situs est, nulla alia civitas magis alere atque excitare poterat, quam Alexandria, et virorum omni literarum genere doctorum copia, et monumentorum scriptorum multitudine, ubi summa omnium artium ac disciplinarum, quas quidem tunc hominum solertia excogitaverat, brevi et nullo fere negotio poterat colligi. Quo amplior autem et diffusior erat rerum cognitio, qua memoriam locupletabant, eo minor suberat facultas mente et cogitatione eam digerendi, ejusque acumini subjiciendi. Qua utilitate, quæ ad subigendum formandumque ingenium unica est, plane tandem neglecta, illa sola est relicta, per se nullius pretii, quam in ostentatione scientiæ collocabant. Hac quoque usi sunt poëtæ, nec in postremis Claudianus. Solent quidem vulgo, in quibus poëtis illud studium se exerit, eos doctos vocare, eorumque doctrinam magnopere admirari: verum, etiamsi sumas, non omnia, quæ scirent, eos effudisse, sed longe plura retinuisse, solidæ tamen eruditionis gloriam hujusmodi poëtæ nequaquam merentur; quandoquidem omnia, quæ venditant, puerili studio in scholis erant comparata, aut aliunde facili negotio quæsita, ut memoria tantum opus esset mediocri ad ea complectenda, nullaque fere mentis contentione ad ea intelligenda. Quam ob rem nescio, an vanitas illorum potius ridenda, quam doctrinæ ubertas suspicienda sit. Claudianus in iis rebus, quæ ad philosophicas disciplinas pertinent, cum Mallii prudentiam laudaret, suam ipsius lectoribus jactitasse vi-

deri potest; nam omnis divinarum humanarumque rerum scientiæ potiora capita, diversasque de iis philosophorum opiniones maxime memorabiles exposuit. Etiam astronomiæ exquisitoris, non poëticæ, cognitionem ostendit multis in locis, quæ tamen ex Claudii Ptolemæi inde tempore Alexandrinos, qui quidem doctrina vel leviter œssent imbuti, fugere non poterant. Quæ etsi sint per se egregia, tamen poëseos naturæ parum accommodata esse dici possunt; etenim illa res tantum ita prosequitur, ut in sensus incurrant, respuitque subtiles illas rationes, quæ calculo tantum posito aut mente et ratiocinatione colliguntur. Nemo sane frequentior fuit Claudiano in fabulis antiquis proferendis et coacervandis, quas mutare solet interdum et variare et rationi philosophicæ accommodare Stoicorum, qui hoc inprimis instituerunt, et popularium suorum exemplo; ita, ut non necesse sit in iis, in quibus a vulgari consuetudine recedit, ad obscuram Heraclidis disciplinam confugere, aut alios auctores circumspicere, quos secutus sit. Terrarum quoque et regionum descriptionibus abundat; quod mirum esse nequit, cum Alexandriae geographiæ studia florerent. Qua in re simul apparet, eum illorum, quæ versus septentrionem sita sunt, vel imperfectam vel nullam habuisse cognitionem; et in quibusdam aliis, quorum verum situm ignoraret, ut passim alii quoque fecerunt, ingenio indulsisse. Præcipue splendidissimorum urbium, montium, et fluminum, vel mythis celebratorum, vel rerum annalibus memorabilium, frequens fit ubique mentio, nulla fere habita in urbibus ratione, utrum extarent adhuc, an ruinæ tantum superessent. In exponendis quoque rebus suo tempore gestis colores solet petere ex antiquorum et Græcorum et Romanorum moribus atque institutis, id quod in promptu debet esse carmina ejus legenti, ne ea, quæ diu jam in desuetudinem venerint, Claudiani adhuc temporibus obtinuisse existimentur. Qua re hoc est consecutus, ut iis dicendi formulis posset uti, quas prisci poëtæ adhibuerant, suæque orationi antiquitatis dignitatem conciliaret. Sed inde interpreti difficultates ortæ sunt ad dissolvendum plerumque difficillimæ. Ritus enim, instituta, religiones Græcorum, Ro-

manorum aliarumque gentium ita erant ea tempestate confusa, ut ex illa colluvie nova plane rerum facies exorta esset, quæ rursus subinde variis ex causis mutabatur, aliamque speciem quotidie pæne induebat. In his et publicæ et privatæ vitæ vicissitudinibus tantum abest, ut definire possimus, quæ cuique tempori fuerint propria, quidque postea vel demtum vel additum vel immutatum sit, ut ne eam quidem rerum formam, qualis Claudiani ævo fuerit, cognitam perspectamque habeamus. Ita fit, ut in ejus carminibus voces quidem audiamus et legamus in priorum poetarum monumentis satis obvias, rerum autem ratio per illas expressarum interdum nos fugiat, quando ex adjunctis cognoscimus, eam ab antiqua illa et vulgari diversam fuisse. Admirabilis porro erat morum Romanorum in homine Alexandrino cognitio, eorum præsertim, qui locum habuerant in libera republica; hanc quoque quavis pagina ostendat, exemplaque et comparationes inde alias super alias repetit, quasi id egerit, ut dominatum inanibus libertatis verbis commendaret; nec in omni historia Romana vix factum aliquod seu res accidit memoratu digna, cujus ille loco plerumque apto mentionem non faciat, passimque rebus præsentibus ingeniose accommodet.

Præterea dicendi genus, quo Claudianus usus est, similitudinum, comparationum, figurarum, troporum est refertum, quorum in iis carminibus, quæ in laudem vel in vituperationem alicujus scripta sunt, iis plerumque gaudet, quibus res supra modum vel augentur vel deprimuntur. Oratio non ex mentis conditione sponte nata, ita ut ex ejus colore suum colorem traheret, sed arte quæsita est, singulaque ad præceptiones quasi composita sunt. Unde factum est, ut illa imaginis sit instar, ad picturæ quidem leges delineatæ, pigmentis non naturalibus, sed exquisitissimis quibusque, obductæ, vitam stolidè ludentis, non oculos animosque contemplantium, sibique imponi libenter patientium, fascinatione suavissima perstringentis. Quemadmodum omnes res ad ostentationem comparatæ sunt et congestæ, non ut admirationem moveant, quippe in quo declamator raro

soleat acquiescere, sed ut attonitos homines reddant, miraculoque stupentes; ita etiam in elocutione nullæ sunt luminum et umbrarum gratæ vices, suavesque misturæ, colores non ad veritatem temperati rerumque naturæ convenientes; nullæ partes sapienter neglectæ recedunt, ut, quæ potiores sint, sponte emineant, sed ad modum picturarum Sinensium magna est rerum varietas sine ulla copulatione et consilio, lumina ardent tenebris adjectis, pigmentorum fulgor oculos graviter ferit, omniaque plana et in eadem superficie jacentia deprehenduntur. Cum animus poëtæ rebus ipsis non magnopere moveretur, nihilominus tamen affectus vehementes essent simulandi: ad eas confugit rationes, quas veræ mentis commotiones antiquioribus poëtis et oratoribus suggesserant, iisque pro instrumentis usus est ad sensus simulandos, quas ipse habere non posset. Neque sane mirum est, illum inflatum passim et tumidum esse factum, ubi grandis et sublimis videri vellet, cum ipsa ostentandi ratio ita sit comparata, ut quæ in medio posita sunt transeat, et extrema semper sectetur. Quando enim veri sensus desunt, ideoque nihil est, ad quod verba et dictiones referas; fieri non potest, quin tumida fiant, quæ sublimia velles, improba, quæ audentia, et nimia, quæ plena. Omnes præterea, qui ingenio, vel natura vel consuetudine circumscripto, utuntur, ut totum mente complecti, partesque inter se ad convenientiam totius accommodate disponere non valeant, in singulis membris, iis præsertim, quæ amplissimas descriptiones admittant, ornandis occupati esse solent. Cujus rei exempla cum plurima apud recentioris temporis poëtas, tum etiam apud Nostrum occurrunt; adeo, ut interdum videantur illis locis non pro luminibus esse usi, quibus totum distinguerent, sed carmina sua scripsisse, ut fila haberent, quibus gemulas istas, ante comparatas et politas, ordine quasi continuarent. Illæ descriptiones etiam hoc habent proprium, quod omnis fere cura consumpta est in materiis exquisitissimis et pretiosissimis undique colligendis, ratio autem, qua composita sunt omnia, vel omnino interdum neglecta est, vel tam insulse

designata, ut statim videas, pulchri et venusti sensum, qui ordine rerum aptaque illarum copulatione cernitur, ineptæ et puerili cessisse magnificentiæ, quæ imperitorum tantum oculos pascat, nauseam vero moveat genuinæ elegantiæ assuefactis. Ne tamen iniquam de Claudiano sententiam feramus, hoc tenendum est, in illo carminum genere, ad quod necessitas magis illum compulit, quam animi voluntas adduxit, et in quo, quod profecto dolendum est, ingenium suum haud mediocre consumsit, plurimum illorum iudicio erat dandum, quorum laudes essent sibi celebrandæ. In his enim, non quod tibi magnificum et præclarum videatur, dicendum est, non eo modo, qui solus recto rerum iudicio possit probari; sed ea, quorum causa maxime sibi plaudant, eaque ratione, qua obtusus eorum sensus et iudicium, nulla fere politiori humanitate excultum, lætetur. Barbarorum autem oculos venusta rerum forma raro in se solet convertere; aut, etiamsi naturæ beneficio molliores sensus nacti sint, tamen materia ipsa formam commendet necesse est, quam sint admiraturi. In iisdem carminibus nimio artis ostentandæ studio laborant etiam omnes fere comparationes et similitudines, quæ, cum ad ornatum, cui in illo scribendi genere maxime inservitur, pertineant, frequentius occurrunt. Plane nova invenire in tanta poëtarum, qui præcesserant, multitudine, difficile erat et omnino arduum ei, qui a pueris ad imitationem aliorum ingenium suum composuerat; decantata autem repetere non erat poëtæ, ingeniosi nomen sibi vindicantis: omnis igitur opera in variandis, exornandis, et dilatandis erat impendenda, in quo etiam omnem dicendi copiam exposuisse Claudianus videri potest. Quamquam enim sæpius eandem rem profert, tamen semper fere tanto verborum delectu, tam nova sententiarum conversione utitur, ut, nisi penitus attendas, vix repetita te legere sentias; atque id non solum fecit in iis, quæ hoc natura habent, ut variandi copiam ultro præbeant, verum etiam in vulgariibus atque tritis, quæ minus in exornandi studio exercitatus, aut minori ingenii ubertate instructus, vix semel splendide extulisset, sine tædio iterare se posse desperasset. Atque,

quod difficillimum in hoc genere est, ut et satietatem lectorum evites, et in puerorum ludibria non incidas, hoc fere semper providit inexhausta ingenii sui copia. Mihi quidem, carminum lectionem per intervalla repetenti, oborta semper est ea cogitatio, ut statuerem, Claudianum non tam sententiarum copiae studuisse, etiamsi et his abundat, quam singulis novo semper modo variandis, atque in hac re summam elocutionis collocasse. In verbis semper summus adhibitus est delectus, ita ut in rebus laudandis gravissima quæque et ornatissima et maximam vim habentia delegerit; in vituperandis haud raro quidem ad turpia descendit, in quibus tamen vel acumen vel elegantiam, siquidem illa in istiusmodi rebus possit locum habere, agnosces, neque unquam ornatum poëticum desiderabis. Inprimis ad indolem Claudiani sermonis pertinet gravissimorum epithetorum copia, nusquam fere temere, sed magna cum diligentia positorum, quæ quidem interdum nimio studio quæsita pauloque altius petita sunt, ut vix possis dispicere, quid poëta sit secutus. Illis potissimum usus est pro gemmulis, quibus orationem distingueret, et splendorem, non tam grato lumine fulgentem, quam scintillantem, per totum ejus decursum diffunderet, qui quoque eam vim habuit, ut vel doctissimorum et elegantissimorum virorum oculos adeo deliniret, ut in reliquis sermonis vitiis cœcutirent, aut iudices essent nimis dissoluti. Omnes enim propemodum ita existimaverunt, Claudianum poëtam esse inter Latinos Virgilio tantum postponendum, ejusque lectione vehementer delectati sunt. Nec, si sermonis cultum et splendorem, verborum suavem collocationem, versuum numerum et diligentiam consideres, habes sane, quod illorum iudicium magnopere deprehendas, quippe qui in illis, quæ ad instrumenta tantum artis poëticæ rectius referenda sunt, quam ad veram ejus indolem et naturam, omnem illius facultatis vim sitam esse arbitrarentur. Sunt tamen verborum et enuntiationum complexionem, quam suam suavitatem habent, auribusque concentu suo blandiuntur, oratoricæ magis quam poëticæ. Modo sententiæ per plurium membrorum, numerose et concinne inter se

copulatorum, continuationem devolvuntur; modo eadem res bis, ter, interdum quater alia sententiarum conversione aliisque verbis iteratur: sed membris concisis, nullaque copulatione junctis, ut in summa dicendi copia species aliqua brevitas ostendatur. Interdum non membra solum membris, sed verba etiam verbis respondent; concinnitasque non sponte oblata, sed curiose quæsitæ, apparet: id quod omnino indolem sermonis panegyrici ostendit, quæ non solum in Plinio juniore, sed etiam in illis, qui eum secuti sunt, deprehenditur, et remansit in carminibus panegyricis, ut vel ex hoc fontem agnoscas, unde illa sunt derivata. Frequentissime occurrunt duæ enuntiationes, eandem sententiam complectentes, quarum, quod altera per affirmationem expressit, altera per negationem effert numeris priori respondens. Ad communem versuum, quibus Claudianus utitur, indolem referas, quod graves sunt, et sonori et splendidi; non semper quidem tanta arte inter se contexti, quantum in Virgilio admiramur, cujus rhythmicæ versuum continuationes jure putandæ sunt attigisse summa, ad quæ in illo artificio possit perveniri. Huic autem rei Claudianus temporis angustiis exclusus non eam poterat curam impendere, qua Virgilius carmina sua perpolivit. Quam limatæ autem aures nostri poetæ fuerint, et quam elegans ipse in versuum constructione, multa loca ostendunt; inprimis ea, ubi versuum numerus ad sensuum et rerum rationem attemperatus deprehenditur. Non est igitur, quod negemus, in artificio poetico Claudianum fuisse maxime exercitatum; sed, si ille nihil præter panegyrica, et epicum illud carmen, quod de raptu Proserpinæ est inscriptum, reliquisset, nihilominus tamen non magis genuinus Calliopes alumnus esset habendus, quam Seneca tragicus Thaliæ, etiamsi in dialogis hujus spiritum tragicum, et in choris lyricam majestatem non magnopere desideres. Ex parvis autem quibusdam carminibus, ut supra monuimus, tuto possumus colligere, Claudiani ingenium meliori tempore fuisse dignum; gloriæque suæ apud posteros eum melius consuluisse, si vacuus a curis et vulgi securus in antris et umbraculis

Musarum esset versatus, nec invitas eas in domum Honorii et Stilichonis, tanquam in pistrinum, compegisset. In omnibus autem vitiis, quæ illi jure exprobrari possunt, talis tamen est, qualem illa tempestate nequaquam expectasses: tantam in quibusdam carminibus parvis et in singulis reliquorum locis ostendit ingenii elegantiam, tanta est sermonis, quem adhibuit, puritas, ut raro sæculi in barbariem inclinantis vestigia occurrant. Quæ cum ita sint, recte dixeris, errorem quendam naturæ Claudiani ingenium, tanquam semen aliquod, non veris tempore apto, sed æstate jam inclinata, terris intulisse, quæ herbam quidem luxuriantem produxerint et flores fructus ostendentes uberrimos, qui tamen ad maturitatem pervenire non potuerint. Accedit quoque, quod carmina ejus pleraque sunt ejusmodi, quæ non liber animi impetus fudit, sed quæ debent originem occasione subito abortæ, non satis opportunæ ad mentem magnitudinis et admirationis sensu inflammandam; nec, etiamsi eum ab aliis negotiis plane vacuum cogitamus fuisse, satis mirari possumus, quod tot sæpe carmina, tam prolixa, in tanta rerum jejunitate, uno eodemque anno conficere potuit. Cum quoque, quæ scripsisset, statim recitanda et in patronorum honorem evulganda essent, Horatiano præcepto, ut scripta nonum in annum premantur, non poterat uti, illaque opportunitate, quam optimis quibusque poëtis fortuna non negavit, carmina sua retractandi et male cusa ad incudem revocandi, erat destitutus. Etiam post Stilichonis necem, si modo illi viro superstes, nec calamitate ejus fuerit implicatus, tanta rerum commutatio facta est, ut, quæ laudibus ante celebrata fuerant, nunc maximo odio premerentur; quo tempore igitur de iis limandis non poterat cogitare, quæ, si sibi consulere vellet, penitus essent abolenda. Quæ cum considerem, mihi persuadere non possum, ut statuam, Claudianum unquam carmina sua colligendi et secunda cura edendi consilium agitasse. Ex carminum etiam, quæ supersunt, ratione et ordine diverso, quo in Mss. juncta deprehenduntur, necnon singulorum mutilatione et defectu, verisimile est, ea post illius mortem, quæ quidem

adhuc deprehendi possent, esse collecta, cum jam temporum lapsu non pauca essent vel deperdita vel suppressa. Forsan inde quoque explicari possunt interpolationes haud paucae, aut, si mavis, loca plane inepta et frigida, quorum culpam poëtæ manes immerito sustinent, et nimia brevitate perplexa, quæ ex lacunis male consutis possunt orta esse. Præcipue in iis carminibus, quæ epigrammatum nomine circumferuntur, difficile est iudicatu, quænam Claudiani sint, quæque alium auctorem habeant: in hoc certe mecum consentient omnes, ea, in quibus res religionis Christianæ celebrantur, ad illum non pertinere, sed lusus esse pii cujusdam ingenii, bene quidem de republica Christiana sentientis, sed ab omni facultate poëtica adeo abhorrentis, ut ne oscitanti quidem Claudiano in mentem venire potuerint, etiamsi sumas, illum vel ad Christianam sectam se convertisse, vel semper fuisse ejus asseclam, cujus tamen rei in reliquis carminibus nullum extat vestigium. Inter reliqua quoque nonnulla sunt dubii auctoris, et hujusmodi, ut operæ non sit, de iis longam disputationem instituere.

G. L. KÖENIG.

TESTIMONIA

DE

CL. CLAUDIANO.

Romæ Tabula Marmorea.

STATUÆ basis marmorea, in foro Trajani inter ruinas effossa, Claudiano fuit honorificentissima. Hanc, ex Claverio, ‘ Pomponius Lætus, ævi sui Quintilianus, possedit atque in honore habuit.’ Hujus tale fuit elogium: ‘ Cl. Claudiano V. C. Tribuno et Notario, inter ceteras ingentes artes prægloriosissimo Poëtarum, licet ad memoriam sempiternam carmina ab eodem scripta sufficiant, attamen testimonii gratia ob judicii sui fidem DD. NN. Arcadius et Honorius, felicissimi ac doctissimi Imperatores, Senatu petente, statuum in foro Divi Trajani erigi collocarique jusserunt.’ Ubi et hoc Distichum Græcum repertum est:

*Εἰν ἐνὶ Βιργιλίῳ νόον καὶ μούσαν Ὀμήρου,
Κλαυδιανὸν Ῥώμη καὶ βασιλεῖς ἔθεσαν.*

Quod sic ad verbum interpretamur: *Roma et Reges, seu Imperatores, posuerunt Claudianum, seu statuum Claudiani, habentis in se uno Virgilii mentem et Musam Homeri, hoc est hujus fecunditatem et illius judicium. Quid autem majus, quam in uno et eodem Poëta Claudiano agnoscere Virgilii judicium, et Musam seu ubertatem atque*

ἐνθουσιασμὸν Homeri, unde Maro ipse materiam petere, quam ingenio suo præstantissimo confidere maluit. Sunt qui per literas V. C. in statuæ basi marmorea inscriptas *virum Consularem* intelligant, eumque ideo Consulatu functum esse contendant; sed alii per V. C. *quintæ cohortis Tribunum* explicant: id quod Janus Parrhasius damnat inscitæ; quod, ut opinor, passim legamus, *Tribunos militum*, at cohortis Tribunos non ita legamus. Gutherius tamen refert *Tribunos minorum cohortium*: ubi etiam hoc legitur, *Inter milites clarissimorum honore potiuntur Tribuni, &c.* Ceterum hac et statua et statuæ inscriptione ab Imperatoribus, et petente Senatu, data nihil meo judicio honorificentius fingi potest; et Virgilius ipse, ad quem *dignatus Cæsar scripsisse*, nihil unquam simile adeptus est.

S. Augustinus de Civ. Dei, v. 26.

‘ Unde et Poëta Claudianus, quamvis a Christi nomine alienus, in ejus tamen laudibus dixit:

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad classica venti.’

Suidas.

Κλαυδιανὸς Ἀλεξανδρεὺς ἐποικοῖς νεώτερος γέγονεν ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀρκαδίου καὶ Ὀρορίου τῶν βασιλέων: *Claudianus Alexandrinus Poëta epicus recentior extitit, aut floruit, temporibus Arcadii et Honorii Regum, seu Imperatorum.*

Paulus Orosius VII. 23. De Claudiano loquens.

‘ Unus ex ipsis Poëta quidam eximius, sed paganus per-
vicacissimus, hujusmodi versibus et Deo et homini testimo-
nium tulit, quibus ait: O nimium dilecte Deo,’ &c.

Paulus Diaconus, lib. XII.

‘ Ad cujus laudem ob insignem victoriam, Poëta quidam
eximius, sed infidelis, inter cetera hos versiculos cecinit:
O nimium dilecte Deo,’ &c.

Sidonius Apollinaris ad magnum Felicem, *Carm. IX. 271.*

‘ Non Pelusiaco satus Canopo,
Qui ferruginei thoros mariti,
Et Musa canit inferos superna.’

Prosper Aquitanicus in *Chronico Consulari*, secundum Editionem Scaligeri.

‘ Anno II. Honorii et Arcadii Claudianus Poëta admiratione dignus habetur.’

Cassiodorus *Chronico*, sub Consulatu Probini et Olybrii.

‘ Hoc tempore Claudianus Poëta insignis habetur.’

Jovianus Pontanus.

‘ Ponam versus aliquot e Proserpina Claudiani Poëtæ, tum summi quidem studii, tum magni etiam exercitatie ingenii.’

Philippus Beroaldus vocat Claudianum *luculentum Poëtam*; Joannes Pierius Valerianus, *luculentissimum*; J. B. Pius, *utriusque linguæ consultissimum*; Durantius, *disertissimum*; Casaubonus, *facundissimum*; Muretus, *optimum ævi sui Poëtam*; P. Faber, *clarissimum, elegantem, et politum*; Bucanus, *summo ingenio, summaque doctrina Poëtam*; Junius, *recondito et minime vulgari usu verborum gaudentem*; Fr. Modius, *ingeniosum et tersum*; B. Rhenanus, *cultissimum*; Vincentius Contarenus, *Poëtam bonum et grandem*; Hieronymus Cagnolus Jureconsultus, *quædam Claudiani, Carmina literis aureis putavit inscribenda.*

Hæc omnia testimonia brevitatis causa congesimus, sed qui sequentes auctores omitti queant?

Petrus Crinitus de Poëtis Latinis, l. v. c. 85.

Cl. Claudianus Poëta insignis Arcadii et Theodosii temporibus, ‘ floruit....ingenio excellenti fuit, maximeque apto ad carmen componendum. Nam et assurgit feliciter,

variisque figuris ac sententiis mirifice delectat; ut videatur a natura ipsa instructus ad Poëticam facultatem. Verisimile est eum Romæ diu versatum, multasque Italiæ urbes peragrasse; quod cum alia multa testantur, tum hi versus, quos de balneis Aponi composuit. Opera illius satis nota sunt: sed præcipuam laudem sibi, multorum iudicio, vindicat his carminibus, quibus principes viros summis laudationibus seu Panegyricis extulit... Augustinus et alii veteres plurimum commendarunt ingenium atque eruditionem Claudiani.

J. Vadianus.

‘ Jam Raptus Proserpinæ adeo insignibus montium, urbium, lacuum, amnium locis refertus est, ut piaculum mihi videatur, si quis Geographiæ expers tam eruditum Poëma attingat, nedum evolvât, profiteatur.... quem alium, quam Geographum Claudianum dixeris. Transeo encomia in Stilichonem, ob hoc maxime erudita, quod locis Geographiæ explicandis referta sunt.’

Zazius Jureconsultus.

‘ Quam totam rem Claudianus ad Honorium elegantissimo, imo aureo, carmine complexus est. Quam bene haberet, si celeberrima hujusmodi carmina divino ingenio scripta Principibus Romanis tam operose ingererentur!’

Ludovicus Vives, l. III. De Tradendis Disciplinis.

‘ Ausonius Gallus ubique argutus et excitans, nec lectorem sinit dormire. Claudianus melior, ac ingenii et spiritus plane Poëtici.’

Idem in Comm. ad S. Augustinum, de Civ. Dei, l. v. 26.

Claudianus ‘ ad carmen natus fuit, quod elegantissime scripsit Poëtico vir ingenio.’

Janus Parrhasius Neapolitanus in vita Claudiani.

‘ Si nihil aliud ad claritatem sui nominis Alexandria protulisset, illustraretur, Hercule, vel uno Claudiano; qui

præter ingenii monumenta, quæ de se prædicant, in vita tantus fuit, ut Arcadio Honorioque gratus, amplissimis ab utroque muneribus honestaretur et statua,' &c.

Piso et Picus puer apud Gyraldum.

' Istius ego Poëtæ a primis usque annis studiosus fui: ejus enim mihi carmen non sonorum modo et elegans, sed et floridum semper visum est: idem dicere velle videbatur puer Picus.'

Stephanus Claverius in Præf. ad Claudiani Annot.

Claudianus Poëta, ' qui non injuria maximus, altus, et animosus audiat....Poëta, quem in osculis habebat Jacobus ille Cujacius' Jureconsultorum aquila.

Justus Lipsius, De Magnitudine Romana, l. 1. 2.

' Habes pleraque versibus iis ab alto et animoso Poëta (talibus fuit Claudianus) inserta.'

Joannes Borcholten et Vinnius Jurisconsulti.

' Huc pertinent elegantissimi et antiquitatis pleni versus Claudiani in quarto Consulatu Honorii, Aspice mox lætum,' &c. Sed idem Borcholten male tribuit Ausonio hoc Distichum, ' Direptas quid plangis opes,' &c. Nam Claudiani nostri est, cui, ex Vinnio Jurisperito, *lepidi joci* in Eutropium materiam *tribuit* parentis appellatio.

Julius Cæsar Scaliger, Poët. l. vi. 5.

' Maximus Poëta Claudianus, solo argumento ignobiliore oppressus, addit de ingenio, quantum deest materiæ. Felix in eo calor, cultus non invisus, temperatum judicium, dictio candida, numeri non affectati, acute dicta multa sine ambitione....Libri de Raptu Proserpinæ sunt candidi, culti, tersi, numerosi.'

Idem, l. v. 6.

Idem ait quædam Claudiani carmina ' speciosiora esse quam Ovidiana....Cereris currum tam Claudianus, quam

Ovidius describere: verum hic leuiasime, non suo more; ille ambitiosius,' &c.

Josephus Scaliger.

' Claudianus in eruditissimo carmine ad Mallium.'

Idem de fratribus Catanæis.

' Claudianus, qui eos egregio carmine celebravit.'

Angelus Politianus.

' Aut Pelusiaci missum de plebe Canopi....
Gaudentem Stygio dominam junxisse marito.'

Ex Petro Collutio.

Claudianus cecinit,

' Infernos raptus Cereris, pugnasque Deorum,
Cæsareas laudes, necnon Stilichonis honores,
Natalis Comes,' &c.

Natalis Comes Myth. l. II. 9.

' Claudianus rem totam de Plutone elegantissimo carmine complexus est.'

Gaspar Barthius.

Barthius, qui plurima nobis suppeditavit testimonia, inter alias laudes Claudianum vocat, ' Nobilissimum et literatissimum ex omni fere antiquitate Poëtam, et ingenio ad omnia summa nato.'

Idem de Panegyri Mallii Theodori.

' Eruditissimum, eloquentissimum, tantumque non divinum hunc librum, humanæ sapientiæ mysteria magnam partem indicantem, si enarrare ex merito velis, Græciæ Latii-que penetralia omnia necesse erit ut excutias.'

Nicolaus Heinsius de Claudiano.

' Musarum ocellus, summus artifex fandi,
Salubribusque plenus ora præceptis,

Quo Nilī alumna nil venustius jactat,
 Lagea tellus, civitasque Alexandri,
 Sive arma verbis, atque adoreas magni
 Herois æquat, inque laude virtutis
 Pulchre occupatus, tollit indolem Augusti,
 Infantis altam, &c.

Gerardus Joannes Vossius, de Poëtis Latinis, cap. 4.

‘Claudianus Poëta magni spiritus, ab Arcadio et Honorio statuat meruit in Foro Romano.’

Malherbæus et Hallæus, Cadomi et Literariæ Reipub. clarissima lumina.

Malherbæum illum Lyricorum Galliæ nostræ Poëtarum facile principem dicere solitum accepimus, se crebra Claudiani lectione delectari, seque ex hoc Poëta, tanquam ex uberrimo fonte, semper haurire aliquid consuevisse, unde præclare cogitatis foret fœcundior. Id a nobilissimo Malherbæo sæpius se audivisse dictitabat, idemque sentiebat, vir clarissimus Antonius Hallæus, summus et Poëta et Orator, et dum viveret, nostri lux prima Lycei. Talium virorum illustre testimonium pro coronide adjiciemus, idque omisisse piaculum esse duceremus.

Sequuntur Inscriptiones duæ honori Stilichonis positæ, quarum in nostris Annotationibus mentio facta est.

Prima Inscriptio reperta Romæ in basi marmorea prægrandi.

Fl. Stilichoni, V. C.

‘Fl. Stilichoni illustrissimo viro, Magistro equitum peditumque, Comiti Domesticorum, Tribuno Prætoriano, et ab ineunte ætate per gradus clarissimæ militiæ ad columnam gloriæ sempiternæ et Regiæ affinitatis evecto, Progenere Divi Theodosii, Comiti Divi Theodosii Augusti in omnibus bellis atque victoriis, et ab eo in affinitatem Regiam cooperato, itemque socero D. N. Honorii Augusti, Africa consiliis ejus et provisione liberata, ex S. C.’

Secunda Inscriptio ibidem reperta in basi marmorea superne fracta.

‘ Viro bis Consuli, ordinario Magistro utriusque militiæ, Comiti Domesticorum et stabuli sacri, atque ab ineunte ætate per gradus clarissimæ militiæ ad columnen Regiæ affinitatis evecto, socio bellorum omnium et victoriarum, affini etiam Divi Theodosii Augusti, itemque socero Domini nostri Honorii Augusti, Populus Romanus pro singulari ejus circa se amore atque providentia statuam ex ære argentoque in Rostris ad memoriam gloriæ sempiternæ collocandam decrevit. Exequire Fl. Pisidio Romulo V. C. Præfecto urbis.’

I.

CL. CLAUDIANI

IN

SEX. ANICII PROBINI

ET

SEX. ANICII HERMOGENIANI OLYBRII

FRATRUM CONSULATUM

PANEGYRIS.

ARGUMENTUM.

SOL invitatur ad aperiendum annum lætorem sub Consulatu duorum Fratrum, quibus id munus debetur ob generis nobilitatem, ob illustrem Patrem eorum Probum, quem Filii superant. Quibus Roma ipsa petit Consulatum a Theodosio, et propter eorum virtutem et doctrinam obtinet. Ergo Proba Mater, Heroinarum instar, parat vestes Consulares: plaudit Cælum, exultat Tiberis, fluvios indigenas ad convivium invitat: annus fortunatus portenditur.

SOL, qui flammigeris mundum complexus habenis

Sol, qui circumcingens mundum habenis igneis ducis annos revertentes cursus

Titulus Poëmatis in Excerptis Pomponii Læti, *Panegyris in Probum et Probium atque Olybrium fratres.* in primo Vaticano recentissima manu ascriptum erat hoc Carmen. in Farnesiano legebatur post libros in Rufinum. in primo Leidensi inseritur post librum I. in Eutropium.—1 *Flammigeris* princeps Vat. et chartaceus ejusd. Bibl. Pal. Farn. Leid. pr. Pric. Petav. Med.

NOTÆ

Panegyris] Est elogium in cœtu ant laudationem celebratam in cœtu
omnis populi pronuntiatum: etenim populi universi.
v̄r significat omne, ἄγυρις cœtum; et 1 *Sol*] Solem invocat, ut principem
simul ἠαῖγγυρις, cœtum populi univ̄ersi, astrorum, patremque lucis; idque ex

Volvis inexhausto redeuntia sæcula motu,
 Sparge diem meliore coma, crinemque repexi
 Blandius elato surgant temone jugales,
 Efflantes roseum frænis spumantibus ignem. 5
 Jam nova germanis vestigia torqueat annus
 Consulibus, lætique petant exordia menses.
 Scis genus Auchenium, nec te latuere potentes
 Anniadæ: nam sæpe soles ductoribus illis

perpetuo, sparge lucem radiis nitidioribus, et tui equi juba repexa surgant sublato jucundius curru, emittentes flammam rubentem ore spumante. Jam novus annus vertat novos passus pro Fratribus Consulibus, et grati menses capiant principium. Cognoscis, o Sol, Aucheniorum gentem, nec tu ignoras potentiam Anniorum: etenim sæpe consuevisti, illis Consulibus, renovare annos, et dare nomen curriculo eorum.

duo et ed. Vicet. *Flammiferis* al. *ab annis pro habenis* Vat. pr.—2 *et exhausto* Moret. *sidera* Pal. et Med. pr.—3 *Crinesque* multi codd.—4 *Surgunt* Vicet. et Parm. *rubeant* Isingr. quod placet Heinsio: ita et ed. Bipont.—6 *Fastigia* conj. Heins.—8 *Auchenium* Leid. pr. Vicet. Ald. *Auchenium pro Aucheniorum* Isingr. *Auchenium* Petav. pr. et Pal. *Alchenium* Vat. opt. *Alchenium* cod. vet. Gyr. Farn. et Exc. Lucens. *Anthemium* Pric. Pal. a m. sec. *Anchemium* duo Med. dein *parentes* Exc. Læti. *potentes* Moret. vet. Gyr. Farn. Pric. Vat. duo. Med. pr. Leid. pr. et Petav.—9 *Anniadæ* Med. duo. *Aumadæ* Vat. opt. *Auniadæ* Farn. Vicet. Parm. Ald. Gryph. Isingr. *Aniadæ* Pric. *Haniadæ* Exc. Læti.

NOTE

veteri superstitione: veteres quippe lætiora omnia fore ex cæli serenitate sperabant. Et præterea quidam populi, præsertim Poëtæ, Solem ut numen aliquod præcipuum venerabantur, et in landandis Principibus, serenitatem diei rem non levis momenti esse judicabant.

Mundum complexus] Universam rerum naturam sol complectitur luce, radiis, fulgore. Nullus enim locus est quo non ista penetret.

2 *Redeuntia sæcula*] Optime exprimit anni in se redeuntis vicissitudinem; et hinc annus dictus, quasi annulus, quia redit in se. Virgilius: 'Atque in se sua per vestigia volvitur annus.'

3 *Coma*] Id est, radiis: radii enim solis sunt ejus comæ, seu crines.

5 *Roseum ignem*] Rubentem instar rosarum, qualis solet esse Auroræ aspectus.

6 *Vestigia*] Alii legunt, *fastigia*, id est, annus torqueat fastigia; seu annus, sese torquendo ac volvendo, det Consulatum seu supremi honoris fastigia duobus Fratribus.

8 *Auchenium*] Auchenium et Anicium genus unum et idem esse Heinsius probat; Probinus autem et Olybrius Consules orti erant ex gente Aniciorum.

9 *Anniadæ*] Anniorum gens illustris fuit Romæ, et cum Aniciorum familia matrimoniorum affinitate conjuncta simul coaluit.

Ductoribus] Ducibus, regentibusque Consulibus, anni renovabantur sub novis titulis.

Instaurare vias, et cursibus addere nomen. 10
 His neque per dubium pendet Fortuna favorem,
 Nec novit mutare vices: sed fixus in omnes
 Cognatos procedit honos. Quemcumque requires
 Hac de stirpe virum, certum est de Consule nasci.
 Per fasces numerantur avi, semperque renata 15
 Nobilitate virent, et prolem fata sequuntur,
 Continuum simili servantia lege tenorem.
 Nec quisquam procerum tentat, licet ære vetusto

Fortuna horum Anniorum non pendet a favore incerto, et nescit pati inconstantiam; sed dignitates stabiles transeunt ad omnes cognatos. Quemcumque virum quæres ortum ex hac familia, constat eum nasci ex aliquo Consule. In hac gente avi numerantur per Consulatus, et illi semper florent nata nova nobilitate; et fata servantia seriem perpetuam pari ordine favent nepotibus. Ac nullus optimatum,

Huniada Exc. Ruben.—11 *pendi* Vat. quint. dein *pavorem* id. Vat. et Pal. *favorem* Vat. opt. Petav. Farn. Pric. Med. quart. Exc. Lucens.—12 *fnis* pro *fnus* Vat. quint.—13 *require* Vat. pr. Pal. Farn. Pric. Med. duo, Moret. Leid. pr. Exc. Lucens. *requires* Vat. quint. Heinsius margini primæ editionis suæ ascripserat, *f. requiras*.—15 *retenta* Med. quart.—16 *vigent* Plaut.—17 *continuo* id. *signantia* Med. pr. et Pal. qui pro *tenorem* exhibet *nepotem*.—18 Heinsius coniecerat *tentet. ore* Pric. et al. *venusto* Leid. a. m. pr.—

NOTE

10 *Cursibus addere nomen*] Sol facit annos, Consules dabant ipsis nomina; seu potius anni numerabantur per Consules atque nominabantur. Dicebatur quippe hoc anno, *Probino et Olybrio Consulibus*.

12 *Fixus honos*] Honores velut fato fixi et stabiles, ordine non interrupto transeunt ad omnes cognatos hujus gentis. *Fixus procedit*: acumen est in verbo, quod scilicet et procedat ad cognatos, et fixus remaneat in familia cognatorum.

15 *Fasces*] Fasces duodeni a lictoribus ferebantur ante Consules, velut insignia Consulatus: unde et pro ipso Consulatu sumuntur, signum pro re signata.

Semperque renata nobilitate virent] Iisdem Consulum titulis identidem redeuntibus, ac velut renascentibus, novus quidam nobilitatis splendor renascitur atque elucet: novus qui-

dam ramus additur, atque in dies revirescit. Et re ipsa ab initio principatus Constantini Magni, multum effloruit familia Proborum, ex qua orti sunt Probinus et Olybrius.

16 *Et prolem fata sequuntur*] Eadem scilicet fata sequuntur prolem; hoc est, Anniorum posterii habent eadem fata, eandem felicitatem.

18 *Procerum*] Proceres sunt tribunum capita in ædificiis eminentia: inde sic appellati Principes civitatis, quod emineant in civitate.

Ære vetusto floreat] Antiquis imaginibus æreis: nam imagines apud antiquos fiebant ex cera, sed fiebant etiam ex ære. Statius: 'Quid referam veteres ceræ ærisve figuras? Si quid Apellæ gaudent animasse colores?' Et Juvenalis: 'Tota licet veteres exornent undique ceræ Atrix,' id est, ceræ imagines.

Floreat, et claro cingatur Roma Senatu,
 Se jactare parem : sed, prima sede relicta 20
 Auchenii, de jure licet certare secundo.
 Haud secus ac tacitam Luna regnante per Arcton
 Sidereæ cedunt acies, cum fratre retuso
 Æmulus adversis flagraverit ignibus orbis.
 Tunc jubar Arcturi languet : tunc fulva Leonis 25

quamvis illustretur antiquis imaginibus æreis, et Roma compleatur Senatoribus illustribus, audet gloriari se esse æqualem : at permittitur his contendere de secunda dignitate, primo gradu concesso Auchenii. Quemadmodum ignes stellarum cedunt Lunæ dominantis per tranquillum Septentrionem, cum ejus orbis velut æqualis illuminatur flammis oppositis solis percussis. Tunc lux Arcturi deficit:

~~~~~

21 *Auchenii* Moret. Leid. pr. et ed. Vicet. *Acheniis* Pal. Med. pr. *Alcheniis* cod. Gyr. Vat. opt. Farn. Exc. Lucens. *Acheniis* Pric. *Ancheis* Vat. quint. *Anthemiis* Med. quart. mox *ne pro de* Pal.—22 *Hanc s. hanc* Pal. ad Med. quart. aut *tacitam* et emend. *Atraciam* Leid. pr. *Abraciam* corrector aliquis ap. Heins.—23 *retuso* Vat. duo Farn. Petav. pr. Med. quart. ed. Parm. et Vicet. *retruso* conj. Scal. *reviso* Vat. quint. *recusso* Mss. Barth. Pal. Petav. pr. Med. pr. Moret. et Leid. pr. *recurso* Pric.—25 *attractu* Pric. *languens* Pal.—27 *regi pro tegi*

NOTÆ

19 *Floreat*] Statuæ dicantur illustrioribus viris, qui inter alios, florum instar, enituerant.

Cingatur Roma Senatu] Roma abundet clarissimis atque amplissimis Senatoribus, qui, cum varias urbis partes habitent compleantque, eam veluti cingere dici queant.

22 *Haud secus*] Similitudo duas habet partes ; ut, sicut sol semper luget, ita et virtus. At Poëtæ unam partem sæpe reticent, ut in hac comparatione, quæ integra sic breviter institui potest. Sicut alia sidera cedunt Lunæ tanquam reginæ, sic ceteræ familiæ cedunt genti Aucheniorum tanquam primariæ.

Tacitam per Arcton] Intelligit partem mundi Septentrionalem, in qua est Arctos seu Ursa, signum cæleste. Dicitur autem Arctos tacita, cum cælum serenum est, et venti silent.

Luna regnante] In Septentrione Luna lucidior apparet, ideoque ibi reg-

num illustrius habere, seu magis regnare dicitur, quod magis accedat ad nostrum *Zenith*.

23 *Sidereæ cedunt acies*] Cedunt Lunæ velut reginæ, ordines stellarum ; aut acies intelligi debet fulgor ille acuminatus, qui in sideribus apparet.

Fratre retuso] Id est, Sole percusso : etenim radii Solis contra Lunæ corpus retunduntur atque percipiuntur, et ab hoc radiorum percussu Luna, instar speculi, verberata, emittit lucem reflexam, minusque vivam quam Solis, quia radii retinæ sunt atque debilitati.

24 *Æmulus orbis*] Quasi parem splendorem dignitatemque affectaret : et tum plena Luna intelligenda est.

25 *Arcturi*] Dicitur ἄρκου ὀψά, *Ursæ cauda* ; est enim Arcturus pars caudæ majoris Ursæ.

Leonis] Est signum cæleste in Zodiaco, alias Leo Nemæus victus ab Hercule.

Ira perit: Plaustro jam rara intermicat Arctos,
 Indignata tegi: jam caligantibus armis
 Debilis Orion dextram miratur inermem.
 Quem prius aggrediar? veteris quis facta Probini
 Nesciat? aut nimias laudes ignoret Olybri? 30
 Vivit adhuc, completque vagis sermonibus aures
 Gloria fusa Probi, quam nec ventura silebunt
 Lustra, nec ignota rapiet sub nube vetustas.
 Illum fama vehit trans æquora, transque remotas
 Tethyos ambages, Atlanteosque recessus. 35

tunc furor Leonis fulvi evanescit: jam stellæ Ursæ recusantes occultari, rarius per intervalla lucent in Plaustro: jam Orion languidus stupet manum exarmatam telis obscuratis. Quem primo suscipiam laudare? Quis nesciat actiones natu majoris Probini, aut ignoret laudes infinitas Olybrii? Fama Probi sparsa vivit adhuc, et replet aures verbis diffusis; fama, quam anni futuri non tacebunt, nec antiquitas sepeliit sub tenebris obscuris oblivionis. Fama fert illum Probum trans maria, et trans circuitus ultimos Tethyos, ac latebras Atlantis. Ille etiam

Moret. Vat. opt. Farn. Med. quart. et ed. Vicet.—29 in Petav. pr. pro glossa ascriptum erat. *Stat. Quem prius Heroum Clio dabis? facta* id. Petav. Med. duo, vet. ed. Parm. et Vicet. *fata* Exc. Læti, Ald. Ising. Pulman. Claver. et alii. vid. Barth.—30 *ignorat* Pric. Pal. *Olimbi* Vat. opt. Moret. Petav. pr. Med. duo et ed. Vicet. *Olimbri* Vat. quint. Leid. pr. et Farn.—32 *quem* Med. pr. et Moret. non id. Moret. et Pal.—33 *ignotam* legit Gronov. ad Barthlanam Claud. edit. *obscura* Isingr.—35 *Athalanteosque* Varr. LL. e margine ed. Parm. *Atlantidosque* Med. quart. margini edit. Lugd. ascripserat Heinsius,

NOTE

26 *Plaustro*] Hoc est signum itidem caeleste, et dicitur Ursa, cujus stellæ septem ita dispositæ sunt, ut Plaustri speciem quodammodo referant: adde quod illæ stellæ septem dictæ sunt Triones, aut Terriones rustico vocabulo, id est, boves; et inde sidus quod proximum est, dicitur *ἀκροφύλαξ*, sive *Custos Ursæ*; dictum etiam *Βούβης*, id est, *Bulnicus*; et inde quoque Septemtrionis appellatio manavit.

Arctos] Id est, stellæ majoris Ursæ. Arctos fuit olim Calisto Lycaonis filia, a Jove amata, a Junone in Ursam mutata, et ab eodem Jove relata inter sidera.

33 *Orion*] Eum nonnulli dicant contra Scorpionem fortissime pag-

Delph. et Var. Clas.

nantem in caelum cum armis translatum esse: alii alia sentiunt, ut de re fabulis involuta: quicquid sit, semper armatus fingitur.

30 *Nimias*] Immensas, infinitas.

31 *Vagis sermonibus*] Qui sparguntur ab iis, qui altro citroque vagantur.

32 *Probi*] Is erat pater Probini et Olybrii, et ad summas pervenerat dignitates, et iis optime functus erat in regenda Africa aliisque provinciis.

35 *Tethyos ambages*] Qua longius Tethys, seu mare, per varios circuitus flexusque evagatur. Tethys est conjux Neptuni, mater Nympharum maris, at hic ponitur pro ipso mari.

Atlanteosque recessus] Atlas est mons Mauritaniae in Africa.

Claud.

E

Audiit et, gelido si quem Mæotia pascit
 Sub Jove, vel calido si quis conjunctus in axe
 Nascentem te, Nile, bibit. Virtutibus ille
 Fortunam domuit : nunquamque levantibus alte
 Intumuit rebus : sed mens circumflua luxu 40
 Noverat intactum vitio servare rigorem.
 Hic non divitias nigrantibus abdidit antris ;
 Nec tenebris damnavit opes : sed largior imbre
 Sueverat innumeras hominum ditare catervas.
 Quippe velut densos currentia munera nimbos 45
 Cernere semper erat : populis undare penates ;

audiit, si quem terra Mæotica alit sub aëre frigido, vel si quis vicinus Zonæ torridæ, bibit te orientem, o Nile. Ille Probus superavit fortunam virtutibus suis : et nunquam superbivit prosperitatibus attollentibus homines alte. Sed animus ejus cinctus divitiis sciebat conservare severitatem puram a crimine. Hic Probus non occultavit nummos in cavernis nigris, nec condemnavit divitias latere in tenebris : sed abundantius pluvia solebat locupletare multos cætus hominum. Nam facile erat semper videre dona volantia, quasi nubes copiosas : domum ejus repleri populis :

*****

forte Atlantiacosque.—36 *Audit et Juntin. quid Mæotida* Med. quart. *Mæotica* ed Gesn. et al.—37 *concinctus* Vat. pr. *cognatus* al.—38 *bibet* Vat. pr. Farn. dein *venientibus* pro *virtutibus* Palat.—39 deest *quod* in Med. duob. et Pal. nunquam *relevantibus* Vat. opt. Farn. et vet. Gyr. qui tamen et vulgatam habet.—40 *Fluxu* in quibusdam.—41 *intactumque utat regnare* Moret. *regnare* Leid. pr. Petav. pr. Med. duo et Pal. *regnare* vel *servare* Vat. quint. *vigorem* id. Vat. Pal. Pric. *rigorem* Vat. opt. Farn. vet. Gyr.—42 *addidit* Med. pr. Petav. pr. Vat. quint. Pal. *umbris* et *alis* Moret.—43 *imber* pro *imbre* Pric.—45 *densos curr. n. nimbos* Petav. pr. Med. quart. *denso nimbo* Vat. duo, Pal. Farn. Pric. *numina* Pal. Heinsius conjecerat *torrentia*.—46 *proprios* Pal. *nudare*

NOTÆ

36 *Mæotia*] Terra est vicina Paludi Mæotidi, quæ Europam ab Asia separat.

Gelido sub Jove] Id est, sub aëre frigido ; terra enim illa est frigidibus obnoxia.

38 *Nascentem te, Nile*] Fons Nili quondam incognitus : ' Et gens si qua latet nascenti conscia Nilo.' Hodie detectus est : oritur nempe ex fonte duplici ultra lacum *Dambæ*, in extremis Æthiopum finibus, ad *Lanæ* montes.

40 *Mens circumflua*] Animus, licet

cinctus deliciis circumfluentibus, erat tamen ' rigidi servator honesti.' Ammianus Marcellinus aliter tamen sentit de hoc Probo.

43 *Tenebris damnavit*] Probus non imitatus est avaros, qui ita damnant divitias tenebris, ut inde nunquam eas exire patiantur.

Largior imbre] Alludit ad Imperatores, qui larga manu nummos spargebant : appellant *Missilia*.

46 *Undare penates*] Id est, domum Probi ita plenam esse populis, ut velut exundet, nec eos capere possit.

Assiduos intrare inopes, remeare beatos.
 Præceps illa manus fluvios superabat Iberos,
 Aurea dona vomens. Sic quis tellure revulsa
 Sollicitis fodiens rimatur collibus aurum : 50
 Quantum stagna Tagi, rudibus stillantia venis,
 Effluxere decus : quanto pretiosa metallo
 Hermi ripa micat : quantas per Lydia culta
 Despumat rutilas dives Pactolus arenas.
 Non, mihi centenis resonent si vocibus ora, 55

homines pauperes continuo intrare in eam, et exire divites. Illa manus prodiga Probi spargens munera aurea, superabat fluvios Hispanos: ita aliquis effodiens, terra proscissa, quærit aurum in montibus molestis; quantas divitias fluvius Tagus auens rivis impolititis effundit; quanto metallo ripa dives Hermi nitet; quantas arenas radiantcs Pactolus locuples vomit per agros Lydia. Si os meum emittat

Med. pr.—47 assiduis Petav. pr. a m. pr. beato Pric.—49 vomens Med. quart. si quid Raph. si quis duo Med. Vat. pr. Pal. Farn. Pric. et ed. Vicet. si quis et emend. quantum Leid. pr. sed Petav. pr. qui post aurum signum interrogationis exhibet. Heinsius conjecerat sic qui in margine suæ editionis—50 sollicitus miratur Leid. pr. sollicitus miratus Moret. miratur Vat. duo, Med. duo, Pal. Farn. Pric. et ed. Vicet.—51 fallantia et a m. sec. emend. pallentia Vat. pr.—52 detur pro decus Moret. quanto p. metallo Petav. pr. Med. quart. quantum Mod. pr. Pal. metalli Pal. Farn. Pric.—53 Lydia Vat. duo a m. pr. sed in primo Vat. a m. sec. emendatum erat pinguis. gelida Farn.—54 rutilans pro rutilas Med. quart. Pric.—55 Nec Vat. quint. Non Exc. Læti. pateant Leid. pr. duo Med. Petav. pr. Vat. quint. Pal. Farn. Pric. ed. Parm. et Vicet.

NOTE

47 *Beatos*] 'Naturaliter bona ex eo dicuntur, quod beant, hoc est beatos faciunt: beare est prodesse.' Ulpianus Jurisc. l. XL. D. de verb. signif.

48 *Præceps*] Ita liberalis erat Probus, ut ejus manus prodiga ad dandum motu celeri ac præcipiti ferretur.

49 *Sic quis*] Manus Probi prodiga spargit tantum auri, quantum aliquis invenit fodiens in collibus; quantum Tagus, Hermus, &c.

50 *Sollicitis collibus*] Id est, molestis: nam multæ sunt devorandæ molestiæ in auro effodiendo, ob labores gravissimos, aëremque pestilentem. Vel, *sollicitis*, id est, anxium et sollicitum reddentibus hominem.

Rimatur] Id est, quærit, investigat. Alii legunt, *miratur*, nec male: et sensus est: Nos admiramur manum Probi dona spargentem, et tantum auri, quantum aliquis fodiens in collibus admiratur, &c.

51 *Tagi*] Tagus est fluvius Hispaniæ; Hermus, Asiæ minoris; et Pactolus Lydiæ; omnes auriferi. Pactolus ideo aurifer, quia ex fabulis Midas totus auratus, et omnia in aurum vertens, hic ablatus est.

Rudibus venis] Id est, ramentis impolititis, sine ornatu, ut nata sunt.

54 *Despumat*] Spumando volvit atque emittit.

55 *Non, mihi centenis*] Familiare est Poëtis optare sibi centum ora in

Multifidusque ruat centum per pectora Phoebus,
 Acta Probi narrare queam; quot in ordine gentes
 Rexerit, ad summi quoties fastigia juris
 Venerit, Italiae late cum fræna teneret,
 Illyricosque sinus, et quos arat Africa campos. 60
 Sed nati vicere patrem, solique merentur
 Victores audire Probi. Non contigit illi
 Talis honor, prima cum parte viresceret ævi:
 Non consul cum fratre fuit. Vos nulla fatigat
 Cura, diu majora petens: non anxiâ mentem 65
 Spes agit, et longo tendit præcordia voto.
 Cœpistis, qua finis erat: primordia vestra
 Vix pauci meruere senes: metasque tenetis

centum voces, et Apollo multiplex exeat mihi ex centum pectoribus, non possem numerare facta Probi; quot gubernaverit prudentia sua populos, quoties ascenderit ad culmen supremæ dignitatis, cum moderaretur habenas Italiae, et oras maris Illyrici, et terras quas Africa colit. Sed filii superaverunt Patrem, et soli merentur reputari victores ipsius Probi. Talis dignitas Consularis non accidit illi Probo, cum floreret prima parte ætatis: non Consul fuit cum Fratre. Nulla cura aspirans diu ad altiora vos cruciat: spes sollicita non agitat animum vestrum, nec suspendit corda vestra longo desiderio. Incepistis, ubi finis erat aliorum; senes pauci vix habuerunt principia vestra: et attingitis terminum, priusquam flos adole-

paribus cod. Moreti, unde jam Heinsius conjecerat pateant, quod et in Exc. Ruben. postea invenit. sub Pal. Med. pr.—56 Multifideque Leid. pr. et Moret. quod arridet Barthio.—57 Numerare al.—58 vestigia Leid. pr. Moret. Med. pr. Pal.—60 quot Pric.—61 Et pro Sed Ald. Vicet. Parm. Junt. Col.—62 nunc contigit Pal. Med. pr. Heinsius conjiciebat num. attigit Vat. pr. Farn.—63 orbi Leid. pr. a m. pr. Pric. orbus Moret.—64 Nec Med. pr. Petav. pr. Vat. quint. Pal. Pric. pro vos nulla Vat. pr. exhibet non ulla.—65 dei m. petis Pal. di Moreti.—66 lento al.—67 qua Barth. qua Vat. duo, Pal. Farn.

NOTÆ

rebus magnis. Virgilius: 'Non mihi si voces centum sint oraque centum, Ferrea vox,' &c.

57 Ordine] Rexit gentes ordine, id est, vel prudentia sua, vel servato quodam ordine, ut alias post alias regeret, successione continua, et sic foret perpetuus rector populorum.

58 Summi juris] Id est, Consularis, qui est summa potestas.

59 Fræna teneret] Id est, regeret Italiam.

60 Illyricosque sinus] Teneret, regeret.

61 Nati vicere] Optabile gratumque est parentibus se vinci a filiis suis.

63 Viresceret] Prima ætas dicitur viridis, instar arborum aut fructuum; altera deinde ætas dicitur matura.

66 Tendit] Spes sollicita non diu suspensos tenet animos vestros longis desideriis, aut non diu tenet intentos et expectantes.

Ante genas dulces quam flos juvenilis inumbret,
Oraque ridenti lanugine vestiat ætas. 70

Tu, precor, ignarum doceas, Parnassia, vatem,
Quis Deus ambobus tanti sit muneris auctor.
Postquam fulmineis impellens viribus hostem
Belliger Augustus trepidas laxaverat Alpes,
Roma Probo cupiens dignas persolvere grates, 75
Sedula pro natis dominum flexura rogando
Ire parat. Famuli currum junxere volentem
Impetus, horribilisque Metus, qui, semper agentes
Prælia, cum fremitu Romam comitantur anhelò,
Sive petat Parthos, seu cuspide turbet Hydaspen. 80
Hic ligat axe rotas: hic sub juga ferrea mittit

scientiæ tegat genas teneras, et atas prima cingat mentum vestrum barba grata. O Musa, rogo te, ut tu doceas Poëtam imperitum, quis Deus auctor fuerit duobus fratribus tanti doni? Postquam Augustus bellicosus fugans hostem manu fulminante operuisset Alpes timentes, Roma exoptans agere gratas dignas Probo, parat ire diligenter evictura Principem precando pro filiis suis. Servi junxerunt currum celerrim, qui servi sunt: Impetus et Timor terribilis, qui moventes semper bella comitantur cum gravi anhelitu Romam, seu aggrediatur Parthos, seu terrent Hydaspen armis. Hic Impetus alligat rotas axi: ille Metus jungit equos jugo ferreo, et docet

Pric. præcordia pro primordia Pal.—71 Te Vat. quint. Parnasia alt. Voss. Cod.—76 gnatis unus Pulmanni.—77 Jure parat Mercil. vexere Med. quart.—79 pro Romam Gronov. ad edit. Barth. legit Dominam.—80 turpet Pric. subdet Vat. quint. Hydaspen duo Vat. duo Med. Petav. pr. ed. Parm. et Vicet. Hidaspen Leid. pr.—81 vertit Vat. opt. nectit Petav. pr. Vat. quint.

NOTE

60 *Inumbret*] Flos juvenilis seu lanugo sunt prima barba, quæ obumbrat genas.

71 *Parnassia*] Id est, Musa Parnassi, Calliope scilicet, quæ præest Poëtis Heroas canentibus.

74 *Augustus*] Theodosius Magnus, pater Honorii et Arcadii. Augusti nomen Octavio primum a Senatu tributum est, ductum ab eo, quod loca, in quibus augurato quid consecratur, Augusta nominantur: alii Augustum ab augendo Imperio dictum putant: post Octavium Augustum, ceteri Imperatores Augusti appellati sunt.

Trepidat Alpes] Non quod trepidat essent Alpes, sed quod trepidat ement

accolæ Alpium.

76 *Dominum*] Antiqui Imperatores parce appellabantur Domini: hoc nomen Augustus ut maledictum exhorruit; sed post, gliscente adulatione, crebrius usurpatum est in gratiam Imperatorum.

77 *Famuli*] Impetus et Metus sunt famuli Martis: hos tribuit Romæ, quæ a Romulo Martis filio condita est.

80 *Cuspide*] Alludit ad imaginem urbis Romæ, quæ hastata pingebatur.

Hydaspen] Id est, regiones quas alluit Hydaspes, fluvius Asiæ, qui per Parthos Medosque fluit.

Cornipedes, rigidisque docet servire lupatis.
 Ipsa, triumphatis qua possidet æthera regnis,
 Assilit, innuptæ ritus imitata Minervæ.
 Nam neque cæsariem crinali stringere cultu, 85
 Colla nec ornatu patitur mollire retorto ;
 Dextrum nuda latus, niveos exerta lacertos,
 Audacem reteggit mammam, laxumque coërcens
 Mordet gemma sinum. Nodus, qui subleuat ensem,
 Album puniceo pectus discriminat ostro. 90
 Miscetur decori virtus, pulcherque severo
 Armatur terrore pudor, galeæque minaci
 Flava cruentarum prætenditur umbra jubarum,
 Et formidato clypeus Titana lacessit
 Lumine, quem tota variarat Mulciber arte. 95

obedire frænis duris. Ipsa Roma, qua parte occupat aërem, subactis imperiis, exultat imitans ornatum Palladis innuptæ. Nam non patitur comas compressas ornamento crinali, nec collum cinctum torque tortili: habens nudum latus dextrum, et nuda brachia candida. Fibula gemmea detegit mammam generosam, et nectit vestem laxam, constringens illam. Baltheus qui attollit ensem, illuminat pectus candidum purpura rubra. Virtus miscetur pulchritudini, et modesta verecundia armatur severitate timenda; et galea terribilis præfert umbram horribilem cristarum sanguinearum; ac clypeus, quem Vulcanus variaverat omni artificio, provocat solem

Pal. Farn. Pric.—83 triumphatis qua Vat. quint. triumphantum Exc. Læti, Junt. triumphatum Vat. opt. Pal. Farn. Pric. Med. duo, Petav. pr. Moret. Exc. Ruben. ed. Parm. Vicet. quæ Pal. qua Leid. pr. Petav. pr. Ald. et ed. Parm.—85 non Med. pr.—87 cohercens pro lacertos Moret. in quo versus sequens non comparet.—88 tetigit vitiose Vicet.—89 nodum Moret.—90 puniceo Leid. pr. pectus discriminat ed. Parm. rectus Ald. Junt. determinat Vat. opt.—93 protenditur Med. pr. Pal.—95 tota variarat Lov. variabat Pal. et

NOTE

84 *Ritus*] Habitum, cultum, armaturam Palladis imitatur Roma.

86 *Ornatu retorto*] Satis indicat esse monile seu torquem; torquis enim est ornamentum colli tortum.

87 *Nuda latus*] Talis erat imago Romæ; talis Amazonum; talis Heroinarum in pugnam euntium.

90 *Puniceo*] Id est, rubenti. Purpura tingebatur Tyri apud Phœnicas, qui et dicti Pœni, unde Punicus et Punicens.

93 *Armatur*] Ea figura maxime convenit Palladi, ut pulchra sit simul-

que terribilis.

Galeæ minaci] Nam monstra in galeis infixæ, Dracones, Lupi, minari videntur.

93 *Prætenditur umbra*] Non galea præfert umbras, sed præfert cristas quæ faciunt umbras; et sic effectus ponitur pro causa. Virgilinus: 'Falce seces umbras,' id est, frondes quæ faciunt umbram.

94 *Titana*] Clypei fulgor imitatur fulgorem Titanis seu Solis. Sol filius Hyperionis, qui unus fuit e Titanibus.

95 *Mulciber*] Sic dictus a mulcea-

Hic, patrius Mavortis amor, foetusque notantur
 Romulei : pius amnis inest, et bellua nutrix.
 Electro Tiberis, pueri formantur in auro.
 Fingunt æra lupam : Mavors adamante coruscat.
 Jam simul emissis rapido velocior Euro 100
 Fertur equis, stridunt Zephyri, cursuque rotarum
 Saucia dividuis clarescunt nubila sulcis:
 Nec traxere moras, sed lapsu protinus uno,
 Quem poscunt, tetigere locum; qua fine sub imo
 Angustant aditum curvis anfractibus Alpes, 105

fulgore formidabili. In hoc clypeo amor Martis patris, et filii ejus designantur Romulus et Remus : fluvius pius inest pictus, et lupa nutrix. Tiberis pingitur in electro, pueri in auro : lupa ex ære fingitur : Mars fulget adamante. Jam subito Roma trahitur equis laxatis, promptior vento levi : Zephyri flant, et ær, sectus vestigio rotarum, splendet velut sulcis separatis : nec equi tardaverunt cursum, sed statim uno impetu attingunt locum, quem petunt ; qua parte Alpes arctant aditum,

Med. pr. *hæste pro arte* Exc. Voss.—96 *patriis* Med. quart. *patrii* Var. LL. e margine Parm. *erat pro amor* Med. pr.—97 *pius amnis inest* Vat. quint. Leid. pr. Med. quart. Pat. Petav. pr. Pric. *prius* Med. pr. Vat. pr. Pal. Farn. *post amnis vulg. iners* Sixtin.—98 *pinus* ed. Vicet.—99 *Fingunt* Vat. opt. *Pingunt* vet. Gyr. Petav. pr. a m. sec. *Tingunt* Pal. Farn. Pric. Exc. Læti, Leid. pr. qui et *adamante* habet pro *adamante*.—101 *stridunt* Vat. pr. et Pal. *strident* Pric. Med. quart. *cursuque* Vat. pr. Farn.—103 *Non* Pal. *imo* Vat. pr.—104 *qua f. s. imo Angustant* Petav. pr. *quin* Lov. et vet. Gyr. corrupte. *qua* Med. duo. *uno* Vat. pr. Pal. Pric.—105 *Angustare* ed. Parm. et

NOTÆ

do, quia mulcet mollique ferrum et alia metalla Vulcanus, et vertit ad quos voluerit usus.

96 *Patrius Mavortis amor*] In hoc nempe clypeo pingitur Mars amans Rheam Sylviam : pinguntur et Romulus et Remus, pueri Marte sati.

97 *Pius amnis*] Tiberis, qui quasi pius fuerit in pueros expositos, retraxisse aquas dicitur, ut iis parceret.

Bellua nutrix] Lupa scilicet, quæ Remum et Romulum aluisse dicitur. Hos vero aluit Acca Laurentia mater, Faustini pastoris uxor. Matertrices autem dictæ sunt Lupæ. Id quod fabulæ dedit occasionem. Por-

ro Lupam Poëtæ puerorum nutricem fingere maluerunt, quod Heroas a feris educatos inducere non displiceret : sic Cyrus a Cane nutritus : sic Achilles inedulla Leonis pastus : et illi fortissimi evaserunt.

98 *Electro*] Electrum vel est succinum, vel metallum aureum, in quo miscetur quinta pars argenti.

101 *Zephyri*] Notum omnibus Deos ferri ventis afflantibus.

105 *Alpes*] Montes sunt altissimi inter Galliam et Italiam, et utriusque regioni velut communia claustra, atque repagula variis rupibus salebrosa. Hos montes, ruptis igne et aceto saxia, superavit Annibal.

Claustra que congestis scopulis durissima tendunt,
 Non alia reseranda manu, sed pervia tantum
 Augusto, geminisque fidem mentita tyrannis.
 Semirutæ turres, avulsaque moenia fumant.

Crescunt in cumulum strages, vallemque profundam 110

Æquavere jugis. Stagnant immersa cruore
 Corpora : turbantur permisto funere manes.

Haud procul exacto lætus certamine victor
 Cespite gramineo consederat, arbore fultus

Acclines humeros : dominum gavisia coronat 115

vario circuitu, in extremo angulo, et opponunt obstacula asperrima saxis cumulatæ; obstacula non aperienda manu alterius, sed patentia Augusto soli, postquam non seroerunt fidem duobus tyrannis. Turres eversa, et urbes incensa fumant: cada- vera surgunt per acervos, et adaquant vallem cavam monti: corpora mersa sanguine natant: Dii inferi turbantur infinita clade. Non longe Theodosius victor lætus bello perfecto, sederat in cespite viridi, fulciens arbore humeros inclinantes. Terra

//////////

Vicet. Colin. et Junt. *Augustant* Ald.—106 *conjectis* Med. quart. *congestis* Vat. opt. Pal. Farn. Pric. *congestis* Vat. quint.—107 *referenda* pro *reseranda* Med. pr.—110 *tumulum* Med. pr. Pal. *culmum* Farn. Med. quart. *culmine* ed. Vicet. corrupte.—111 *immersa* Ald. Cod. Barthii, quem vide. ed. Claver. *immensa* duo Vat. Pal. Petav. pr. Med. quart. et ed. Vicet.—112 *turbantur* duo Med. Leid. pr. Petav. pr. Pal. et Vat. quint. *traduntur* Vat. sec. Farn. *trahantur* Moret. *traduntur* ed. Parm. Vicet. Lugdun. et Basileens. et Paris. atque ita correxerat Heinsius, et ascripserat locum Lib. I. in Rufin. 381. 'imo barathri condere recessu:' ubi ex Vat. sec. reposuit *trudere*, et illud ad hunc locum referri oportere monuit.—113 *exhausto* Vat. quint. *exhausto* Leid. pr. et Moret.—114 *fluctus* pro *fultus* Med. quart.—115 *acclines* Petav. pr.

NOTE

108 *Augusto*] Theodosio: vide vs. 74. supra.

Geminis fidem mentita tyrannis] Quæ claustra Alpium sefellerunt duos Tyrannos, Maximum, et Eugenium e Grammatico ab Arbogaste factum exercitus Imperatorem. Isti, cum Alpes pepigisse quodammodo viderentur ipsis facilem transitum esse concessuras, re vera admissi sunt quasi fide data, sed non transmissi, ideoque contra fidem et spem decepti, et simul oppressi sunt a Theodosio.

109 *Semirutæ*] Describuntur breviter ea, quæ vel Romæ vel Theodosii fulminantis curram sequuntur,

incendia scilicet, sanguis, strages, &c.

112 *Turbantur*] Tam immensa est cadaverum simul permixtorum multitudo, ut cum tumultuaria sepultura captim acervatimque congerantur, ipsi turbentur terreanturque manes.

114 *Cespite gramineo*] More veterum Heroum sellas spernentium, et in cespite sedentium, Duces olim in terra aut gramine, in antro aut specu, saxo impendente ac tegente, dormiebant. Sic Plinius de Trajano.

115 *Dominum*] Quasi terra agnoscat eum esse suum Principem legitimum, eumque natum esse, ut dominetur, ut terræ imperet universæ: quod coronandi aut flores fundendi

Terra suum, surguntque toris majoribus herbæ.

Sudor adhuc per membra calet, creberque recurrit

Halitus, et placidi radiant in casside vultus.

Qualis, letifera populatus cæde Gelonos,

Procubat horrendus Getico Gradivus in Hæmo.

120

Exuvias Bellona levat, Bellona tepentes

Pulvere solvit equos; immensaque cornus in hastam

Porrigitur, tremulisque ferit splendoribus Hebrum.

Ut stetit ante ducem discussas Roma per auras,

latata corcnat Principem suum, et lecti herbarum crescunt altiores. Sudor calet adhuc per corpus, et anhelitus repetitus redit, et vultus lenis nitet sub galea. Sicut Mars, postquam vastavit clade mortali Gelonos, quiescit horribili modo in Hæmo Getico: Bellona attollit spolia: Bellona liberat equos pulvere prælii calentes; et cornus altissima assurgit in hastam, et verberat Hebrum fulgore tremente. Statim atque Roma stetit ante Principem, per aërem dissipatum, saxum concisum ter reso-

*****

Med. pr. Ald.—117 *creber* Petav. pr. Leid. pr. dno Med. Moret. vet. ed. Parm. Ald. Exc. Læti et Ruben. *crebri* ed. Vicet. et Parm. *crebro* al.—119 *populatus* Vat. opt. *prælatus Gelono* Pric.—120 *arvo* Vat. dno, Pal. Farn. Pric. *horrendum* Leid. pr. *Hæmo* Med. quart. *arvo* vel *Hæmo* Petav. pr.—121 *gerit* Vat. opt. Farn. Med. quart. *bellique* Vat. quint. Exc. Læt. *bellisque* ed. Parm. *Bellona* Med. pr. *Exutas vias Bellona leva, Bellona repentes* Vicet.—122 *immensum* Vat. quint. *astra* Sixtin. quod probare visus Heinsius, qui in edit. Antverp. ascripserat locum ex Lib. II. de laud. Stilichon. 372.—123 *fremit pro ferit* Med. quart.—124 *auras* Moret. et Exc. Læti. *ares* ed.

NOTE

officium a Poëtis terræ ascribitur, in gratiam Principum. 'Quicquid calaverit hic rosa fiat.' Persius.

118 *Placidi*] Etiam dum galeam gerit, spiratque bella Theodosius, præfert in vultu lenitatem atque clementiam.

119 *Qualis*] Talis sedet Theodosius, qualis Mars.

Gelonos] Hi sunt Scythiæ populi, qui faciem in prælio ad terrorem pingebant, et sanguinem equinum cum lacte permistum, premente siti, bibebant.

120 *Gradivus*] Sic Mars vocatur, vel a *απαβαλεῖν, απαβεῖν, vibrare*; vel a *gramine*, cujus corona in bello honorifica; vel a gradiendo, quod gradum inferant qui pugnant, vel impigre gradientur, ex Servio; vel quod

bellum a parvis initiis ortum, velut per gradus assurgat.

Getico Hæmo] Hæmus mons est inter Thraciam et Thessaliam, Getis vicinus: in cuius vertice Martis erat domicilium: ibi quippe post bella quiescere solebat.

121 *Bellona*] Belli Dea, et Martis soror.

122 *In hastam*] Alii legunt, *in actam*, nec male. Id est, hasta ex cornu arbore facta extenditur in actam, seu ripam fluminis. Virgilius: 'At procul in sola secretæ Troades acta.' Id est, in littore.

123 *Hebrum*] Hic fluvius est Thraciæ aurifer, et ideo fulgore hastæ magis repercutitur.

124 *Ducem*] Imperatorem Theodosium.

Conscia ter sonuit rupes, et inhorruit atrum	125
Majestate nemus. Prior hic, O numen amicum,	
Dux ait, et legum genitrix, longeque regendo	
Circumfusa polo, consors adjuncta Tonanti,	
Dic agedum, quæ causa viæ? cur deseris arces	
Ausonias, cœlumque tuum? dic, maxima rerum.	130
Non ego vel Libycos cessem tolerare vapores,	
Sarmaticosve pati medio sub frigore Coros,	
Si tu, Roma, velis: pro te quascumque per oras	
Ibimus, et nulla sub tempestate timentes	
Solstitio Meroën, bruma tentabimus Histrum.	135

nuit, et sylva nigra reverita est majestatem. Primus hic Princeps dixit, O Roma, numen gratum, et mater legum, et cincta late cœlo gubernando, addita socia Jovi; dic ergo, quæ causa est viæ tuæ? cur relinquis urbes Italas, et sedem tuam? dic, Regina mundi. Non ego desinam vel perferre calores Libya, vel pati ventos Sarmaticos sub hyeme media, si tu, Roma, optes; pro te ibimus per omnes regiones, et per nullum timentes tempus, aggrediemur Meroën astate, Danubium hyeme. Tuam

Vicet. ter Moret. tunc Vat. duo, Pal. Farn.—125 *conscia* Leid. pr. atrum vet. Gyr. Petav. pr. duo Med. vet. ed. Parm. artum Pal. acri Exc. Læti. acriter ed. Vicet.—126 *hæc* Petav. pr. Moret. Med. quart. hoc Pal.—127 *longeque* Med. quart. et ed. Vicet. *longoque* Med. pr.—128 *adducta Tonantis* Leid. pr. *addita* vet. ed. Parm. *addicta* Vat. opt. Farn. Pric. Petav. pr. ed. Vicet. Isingr. *adducta* Vat. quint. Pal. Junian. *Tonantis* Med. pr. duo Vat. Farn. Pric. Pal. et Moret. Junian. Heinsius conjecerat *consorsque adjuncta Tonanti*.—129 *cura* Med. pr.—131 *labores* Vat. duo, Farn. Pric. Pal.—132 *medios* Med. pr.—133 *per horas* Vicet. Ald. Junt.—135 *Meroë* duo Med.

NOTÆ

Per auras] Familiare Diis erat nebulis tegi. Horatius: 'Nube candentes humeros amictus Augur Apollo.'

125 *Conscia, &c. inhorruit*] Rupes ter resonuit, quasi sciret et cognosceret adventum Romæ; et sylva inhorruit, ac reverita est tanti numinis accessum.

128 *Circumfusa*] Hoc ex fastu Romanorum, qui consortem Jovi Romam faciebant ad regendum mundum; et ideo conjunctum cum Jovis templo templum Roma habebat in monte Palatiuo.

130 *Cœlumque tuum*] Id est, tuum templum, in quo ut numen cœlestis habitas: vel tuam urbem, ex qua ve-

lut ex cœlo, regis orbem terrarum.

131 *Libycos*] Libya est regio Africae, maximis caloribus adusta.

132 *Sarmaticos*] Sarmatia est regio frigidissima, eaque partim in Asia, partim in Europa.

Coros] Corus sive Caurus, semper spirans frigora, fiat ab occasu solstitiali.

135 *Solstitio*] Solstitium dicitur quasi Solis statio, quod Sol non accedat ad nos amplius; id quod fit, ubi attingit Tropicum Cancræ, et tunc est dies anni longissimus.

Meroën] Meroë, vulgo *Gueguere*, est Insula quam facit Nilus, et maximis est obnoxia caleribus.

Bruma] Dies est anni brevissimus,

Tam regina refert : Non me latet, inclyte rector,
 Quam tua pro Latio victricia castra laborent :
 Nec quod servitium rursus, Furiaëque rebelles
 Edomitæ paribus sub te cecidere triumphis.
 Sed, precor, hoc donum cum libertate recenti   140
 Adde, precor, si vera manet reverentia nostri.
 Sunt mihi pubentes alto de semine fratres,
 Pignora cara Probi, festa quos luce creatos
 Ipsa meo fovi gremio : cunabula parvis
 Ipsa dedi, cum matris onus Lucina beatum   145
 Solveret, et magnos proferrent sidera partus.

Regina Roma respondet : Haud ignoro, Princeps illustris, quantum tuus victor exercitus laboret pro Italia: nec ignovo, quod iterum servitus et furiaë rebelles superata ceciderunt sub te, simili victoria: sed rogo te, ut addas hoc munus cum libertate nova, si est tibi verus amor nostri. Fratres juvenes sunt mihi illustri de gente, filii dulces Probi, quos complexa sum in sinu meo genitos die felici: ipsa dedi cunas infantibus, cum Lucina liberaret matrem ab onere felici, et astra producerent ingen-

et Petav. pr. *Merapen* Moret. qui et pro *Istrum* exhibet *Hebrum*, ut et Barth. —136 *Tunc* Vat. quint. Pric. Med. pr.—137 *Quam* Petav. pr. Med. quart. *Quod* Vat. quint. Pal. Farn. Pric. *laborant* Leid. pr. Junlan.—138 *Servitium* Vat. opt. a m. pr. *Servicii* Pric. Voss.—140 *retenta* Med. quart.—141 *Adjicias* Vat. quint. Pric. *Adde* Vat. opt. Farn. *Adde, tibi* Vat. id. a m. sec. *Adde, precor* vet. Gyr.—143 Heinsius conjiciebat *clara*.—146 *proferrent* dno Med. Petav. pr. Leid. pr. *præberent* vet. Gyr. *præferrent* al. *proderent* cum Farn. *perderent*

NOTÆ

qui fit, cum Sol attingit Tropicum Capricorni.

Histrum] Danubium, qui fluvius Europæ maximus in Pontum Euxinum se exonerat.

138 *Servitium*] Quod servitium minabantur, instar furlarum, Eugenius et dux ejus Arbogastes, Gallus audacissimus, qui sub Eugenii nomine imperium se recturum esse pollicebatur.

139 *Paribus triumphis*] Quia simul devicti sunt Eugenius et Arbogastes.

140 *Libertate*] Quasi reddita sit libertas, quam erepturus videbatur Arbogastes.

142 *Pubentes*] Seu puberes, id est, juvenes, adolescentes, vigentes.

143 *Pignora*] Filii, qui dicuntur pignora, quia re vera sunt quædam pignora amoris, fideique conjugalis.

Festa luce] Id est, fortunato die: erant enim dies nonnulli, quos felices putabant, et ex quibus bene ominabantur veteres.

144 *Fovi*] Parentes liberos recens natos sinu complectebantur: id quod Roma ait se fecisse.

145 *Lucina*] Dea parientium præses, quæ et Juno et Diana dicitur.

146 *Proferrent sidera partus*] Pneros illustres, velut de cælo demissum munus veteres aspiciebant. Virgilius: 'Jam nova progenies cælo demittitur alto.'

His ego nec Decios pulchros, fortesve Metellos
 Prætulerim : non, qui Pœnum domnere ferocem,
 Scipiadas, Gallisque genus fatale Camillos.
 Pieriis pollent studiis, multoque redundant 150
 Eloquio : nec desidiis, dapibusve paratis
 Indulgere juvat : nec tanta licentia vitæ
 Abripit, ut mores ætas lasciva relaxet :
 Sed gravibus curis animum sortita senilem
 Ignea longævo frænatur corde juvenus. 155

tes filios. Ego non antepone his Decios fortes, aut Metellos generosos: non Scipiones, qui superaverunt Carthaginenses crudeles; non Camillos, prolem funestam Gallis. Illi Fratres excellunt disciplinis Pieriis, et abundant multa eloquentia: nec delectantur vacare otio et conviviiis magnificis: nec talis libertas vita trahit hos, aut adolescentia effrænata remittit mores: sed juvenus fervida nacta mentem maturam pro magna negotiis, retinetur sapientia senili. Rogamus te, o Theodosi,

cum sed a m. sec. emend. peterent Vat. opt.—147 nec duo Med. Petav. pr. non Vat. quint. fortesque Pric.—148 nec Med. quart.—149 lethale Leid. pr. Pric. et Cod. Jun. letale Vat. quint. Pal. Med. pr. Pric. Moret. Catullo Vicet. fortesque Pric.—151 non Vat. opt. Farn. deliciis Pric. dapibusque Vat. quint. desidia Heins.—152 juvat Exc. Læti. parant Vat. opt. vet. Gyr. Farn. Med. quart. et ed. Vicet. Colin.—153 Arripit Vat. duo, Pal. Farn. Pric. arripuit Junt. aut...relaxat al. ut...relaxet duo Med. et Pal. aut vel ut Vat. quint.—

NOTÆ

147 *Decios pulchros*] Id est, fortes. Virgilius: 'Satus Hercule pulchro, Pulcher Aventinus:' id est, fortis, &c. Decii autem se pro patria devoverunt: pater bello Latino, filius bello Hetrusco, nepos bello Tarentino, et omnes sua morte Romanis victoriam pepererunt.

Metellos] Metelli fuere illustres: inter hos Macedonicus, Numidicus, Celticus, a devictis provinciis sic appellati.

149 *Scipiadas*] Scipiones multi fuere; at illustriores Africanus major, et Africanus minor, a devicta Africa, deletisque Carthaginensibus.

Camillos] Camillus Romam a Gallis liberavit, unde et alter Romulus dictus est.

150 *Pieriis*] Pieria est urbs mons-

que Bœotiæ, Musis sacer: vel Pieria est regio Macedoniæ, in qua Musa ex Jove et Mnemosyne, seu Memoria, natæ sunt: hinc Pierius, pertinet ad Musas.

Pieriis pollent studiis] Excellunt cognitione artium quas docent Musæ Pieriæ, hoc est, artium ingenue-rum.

151 *Dapibus paratis*] Conviviis magno apparatu extractis.

153 *Mores ætas lasciva relaxet*] Ætas juvenilis, lasciviæ jocisque obnoxia, non relaxat eorum mores severos, et ad virtutem intentos.

155 *Longævo corde*] Cor sumitur pro sapientia; quia veterum nonnulli ejus sedem in corde esse reputabant. Unde 'egregie cordatus homo,' id est, sapiens. Ennius *Len-*

Illis, quam propriam ducunt ab origine, sortem
 Oramus præbere velis, annique futurum
 Devoveas venientis iter : non improba posco :
 Non insueta dabis : domus hoc de more requirit.
 Annue : sic nobis Scythicus famuletur Araxes, 160
 Sic Rhenus per utrumque latus : Medisque subactis
 Nostra Semiramæ timeant insignia turres :
 Sic fluat attonitus Romana per oppida Ganges.
 Ductor ad hæc : Optata jubes, ultroque volentem,
 Diva, rogas : non hæc precibus tentanda fuissent. 165

ut dignoris dare illis fratribus munus, quod velut debitum trahunt a gente sua, et destines illis cursum venturum anni sequentis : non peto injusta : non dabis extraordinaria : familia postulat hoc munus ex consuetudine. Concede. Sic Araxes Scythia serviat nobis : sic Rhenus per ripam geminam serviat : et Medis superatis arces Babylonis metuant signa nostra : sic Ganges admirans fluat per urbem Romanam. Princeps respondit ad illa : Imperas quod opto, o Dea, et precaris me cupientem id sponte. Non preces adhibendæ fuissent ad illas res. An oblivio sepelit

159 qui propriam Moret.—159 Hoc Leid. pr. atque ita ex Petav. pr. legit Heinsius. Aec Vat. quint. Farn.—160 vobis pro nobis Vat. quint. Exc. Læti et Ald. Parm. Junt. Colin. Oraxes Moret. Artaxerxes Vicet.—161 Medisque Med. pr.—162 stupeant Pulm.—164 adhuc Vicet.—165 hic Ald. ed. Parm.

NOTÆ

gave corde, id est, sapientia, qualem habet longævus, seu senex. Illi itaque erant *νεογέροντες*, juvenes-senes, quia in ætate juvenili senilem prudentiam habebant.

Frænatu] Egregium est fervidæ ætatis frænnum sapientia, sine qua ruit atque pessundatur hæc ætas.

159 *Sortem*] Consulatum, qui velut sorte ita proprius atque debitus est genti Proborum, ut illi nascentes, ab ipsa origine ducere videantur felicitatem hæreditariam tantæ dignitatis adipiscendæ. Unde S. Hieronymus : 'Nunc mihi Proborum et Olybriorum repetenda sunt nomina, et illustre Anicii sanguinis genus : in quo aut nullus, aut rarus erit, qui non meraerit Consulatum.'

159 *Devoveas venientis iter*] Designat hos futuros Consules, simulque duces ac rectores anni sequentis.

159 *Domus*] Familia Proborum ea est, ut hoc ipsi munus debeatur, quod Probi pro more tanta cum laude gerere consueverunt.

160 *Sic nobis famuletur Araxes*] In gratiam ejus muneris, quod Probi concedes, optamus, ut adjiciantur imperio eæ omnes regiones remotæ, quas alluit Araxes, quas alluit Rhenus, &c.

Scythicus Araxes] Araxes est fluvius Armeniæ, vicinus Scythiæ, et ideo dicitur Scythicus. Rhenus est ingens Europæ fluvius, magnam Germaniæ partem et Belgium alluens.

161 *Medisque*] Medi sunt populi Asiæ, apud quos est Babylon Parthorum Metropolis, quam ex Ovidio, 'Dicitur olim Coctilibus maris cinxisset Semiramis urbem.' *Semiramis* autem, id est conditrix a Semiramide.

163 *Ganges*] Est fluvius aurifer

Usque adeone meam condunt oblivia mentem,
 Ut pigeat meminisse Probi, quo vindice totam
 Vidimus Hesperiam, fessasque resurgere gentes?
 Ante dabunt hyemes Nilum; per flumina damæ
 Errabunt, glacieque niger damnabitur Indus; 170
 Ante Thyesteis iterum conterrita mensis
 Intercisa dies refugos vertetur in ortus,
 Quam Probus a nostro possit discedere sensu.
 Dixerat, et velox jam nuntius advolat urbem.

meum animum usque adeo, ut nolim recordari Probi, quo liberatore, aspeximus omnem Italiam, et populos afflictos recreari? Prius regiones Nili patientur hyemem: prius damæ vagabuntur per fluvios, et Indus niger constringetur gelu; prius Sol denuo territus conviviis Thyesteis, interruptus redibit ad Orientem refugientem, quam Probus possit removeri ab animo nostro. Sic locutus erat; et statim nuntius

*****

Junt. et Vicet.—166 *condant* Livin. quod præfert Heins.—167 *pudeat duo* Med. Pal. *bonis* Pric. *judice* Farn. Pric. *vindice* Leid. pr. Moret. et vet. Gyr. *coram pro totam* Med. quart.—168 *falsasque* Palat. *turres vel gentes* Moret.—169 *damne* Vicet.—171 *modo territa* Petav. pr. a m. pr.—172 *intercisa* Moret.—173 *Nossit* Vicetin. *discendere* Parm. Jun. *discedere* Exc. Læti. Heinsius conjecerat *descendere*, quod exstat in edit. Vicet. *et velox* Exc. Læti. Heinsius correxerat, *at. Jam* omittit Vicet. *axem pro urbem* Vat. pr. Med.

NOTÆ

Indorum. Fluvios depictos in triumphum ferri jubebant Imperatores; ideoque *sic fluat*, id est, fluens feratur in triumphum, quod designaret Indos victos.

167 *Vindice*] Barthius legit *judice*, id est, præfecto; quia Probus Præfectus erat Prætorio in Italia, et severis judiciis populos regebat; vel *vindice*, id est liberatore, quod Italiam vindicavit, seu liberaverit, a moribus pravis.

168 *Hesperiam*] Sic dicitur ab Hespero, stella occidentali, quia Italia Græcis, qui eam dixerunt Hesperiam, est occidentalis: Hesperiam magnam vocat Virgilius, quia Hispania dicitur quoque Hesperia.

169 *Ante dabunt*] Id est, prius regiones Nilo finitimæ obnoxia erunt hyemi, seu Aquiloni hybernas tem-

pestates ferenti. Hypallage. Ante Nilus emittet Aquilonem et hyemem: vel, prius per hyemem exundabit Nilus. Quod falsum, quia semper æstate exundat.

170 *Glacieque niger*] Heinsius præfert; *glacieque piger*, constringetur atque damnabitur, vel *niger Indus* dicitur propter Indos coloratos seu nigros.

Indus] Fluvius est maximus in India.

171 *Thyesteis*] Atreus constupratam a fratre Thyeste uxorem indignans, ejus ipsi filium dedit epulandum: quod convivium Thyesteum ne Sol videret, retrorsus cursum convertisse dicitur.

174 *Dixerat*] Dixerat talia Theodosius Imperator, et statim nuntius equo citato advolat in urbem Romam,

Extemplo strepuere chori, collesque canoris Plausibus impulsī septena voce resultant.	175
Lætatur veneranda parens, et pollice docto Jam parat auratas trabeas, cinctusque micantes Stamine, quod molli tondent de stipite Seres, Frondea lanigeræ carpentes vellera sylvæ :	180
Et longum tenues tractus producit in aurum, Filaque concreto cogit squalere metallo. Qualis purpureas præbebat candida vestes Numinibus Latona suis, cum sacra redirent Ad loca nutricis jam non errantia Deli.	185

celer accurrit Romam. Statim cæsus plausere, et colles agitati acclamationibus sonoris remittunt septem voces. Mater Proborum venerabilis gaudet, et jam præparat perita manu trabeas textas auro, ac vestes nitentes vellere, quod Seres depestant ex trunco molliculo, colligentes in foliis vellera nemoris lanigeri. Ac mater protendit laminas subtiles in filum aureum longum, et cogit fila rigescere metallo conglutinato. Quemadmodum pulchra Latona. dabat vestimenta Diis ex se natis, cum reverterentur ad regionem sacratam Deli altricis, non jam fluctuantem. Illa

quart. Farn. ed. Vicet.—175 fremuere Vat. quint.—176 pulsibus ad. Vicet. Parm. Junt. et Colin. plausibus Ald. impulsu Pric.—178 cinctusque Leid. pr. Moret. duo Med. Petav. pr. vet. Gyr. Jam parat auctoritas, curruaque Vicet. auratus trabeas Parm.—179 tudent Vicet. condent Ald. tondunt Vat. pr. Pal. Farn. condunt Vat. quint. cespite Med. pr. Palat.—182 concreto vel conserto Petav. pr. conserto Barthii libri. cogit incalere Vicet.—184 Luminibus Pric.

NOTE

qui Probino et Olybrio deferret insignia Consulatus.

Urbem] Cum Urbs dicitur, intelligitur Roma per excellentiam.

175 *Strepuere chori*] Chori Nympharum plausere, quasi Probino et Olybrio delatum honorem gratulentur.

176 *Plausibus*] Universæ urbis acclamationibus, septem Romæ colles resonant, et ideo septem remittunt voces.

177 *Parens*] Mater Probini et Olybrii, quæ filiis parat vestes ex prisco more, quo matres filiis Heroibus vestimenta concinnabant. Successus liberorum, parentum lætitia est.

178 *Trabeas*] Trabea est vestis Consularis.

179 *Molli tondent de stipite Seres*] Hi populi ad Orientem habitant supra Sinenses: 'perfusam aqua depectentes frondium canitiem.' Plin. Unde molli de stipite, quia materia stipiti hærens aqua mollebat.

182 *Filaque concreto*] Fila Serica ita involvit filis aureis, ut utrumque simul concrevisse videatur.

183 *Qualis*] Qualis est Latona, talis est Proba: sicut Latona dat vestes filiis suis Apollini et Dianæ, sic Proba vestes parat filiis suis Probino et Olybrio.

184 *Numinibus suis*] Diis ex se natis; nam Apollo et Diana ab ipso ortu Dii erant.

185 *Ad loca sacra Deli*] In insula Delo Latona peperit Dianam et

Illa feros saltus et desolata relinquens
 Mænala, lassato certis venatibus arcu :
 Phœbus adhuc nigris rorantia tela venenis
 Extincto Pythone ferens. Tunc insula notos
 Lambit amica pedes, ridetque Ægæus alumnis 190
 Lenior, et blando testatur gaudia fluctu.
 Sic Proba præcipuo natos exornat amictu ;
 Quæ decorat mundum : cujus Romana potestas
 Fœtibus augetur : credas ex æthere lapsam
 Stare Pudicitiam, vel sacro thure vocatam 195

Diana deserens sylvas sævas, et Mænala direpta, sagitta fatigata venationibus certis: Apollo portans jacula adhuc stillantia tabe mortifera, Pythone occiso: tum Delos insula græta volvitur ad pedes cognitos Numinum, et Ægæus mitior adulatur alumnis suis, ac significat lætitiã suam undis blandientibus. Ita Proba decorat filios veste singulari: Proba quæ ornat orbem; cujus Probæ fecunditate potestas Romana amplificatur. Putes Pudicitiam ex cælo demissam adesse, vel Junonem

—186 *feros* pro *feros* Vat. opt.—187 *certis venatibus* Petav. pr. duo Med. vet. Gyr. *venantibus* Ald. *Cretam venantibus* Ald. *Junt. Cretam* ed. Vicet. *centum al. cunctis venantibus* Pric.—191 *lætior* Petav. pr. *luctu* Med. pr. *fœtu* Leid. pr. a m. pr. et Moret. Cod. Jun. a m. pr.—192 *præcipuos* Moret. *exornet* Pal. Med. pr.—193 *Et* pro *Quæ* Med. quart.—196 *avertere* Moret.

NOTÆ

Apollinem: Apollo insulam fluctuantem antea atque ‘Errantem Mycone celsa Gyaroque revinxit, Immotamque coli dedit, et contemnere ventos.’ Virgilius.

187 *Mænala*] Mænalus, Arcadiæ mons est, Dianæ sacer, ejusque venationibus notus.

Lassato certis venatibus arcu] Id est, arcu certo, qui semper prædam certo ferit, fatigato in venatibus.

189 *Pythone*] Vide Carm. II. in Ruf.

190 *Lambit*] Insula, velut canis blandiens, lambit pedes Numinum redeuntium.

Ægeus] Neptunus Ægæus, qui sic appellatur a Virgilio et aliis, quod Ægæ Euboicæ sint urbs, ubi templum est Neptuni; vel Ægæus dicitur a scopulo prope Tenedum in-

sulam, quæ Capræ, αἴγος, speciem refert. Alii alias afferunt etymologias, de quibus nos alibi.

Alumnis] Dianæ et Apollini, qui nati et educati in Delo insula maris Ægæi.

192 *Proba*] Hæc mater Probini et Olybrii, nobilitate, doctrina, atque castitate fuit insignis, ut altera Cornelia.

Præcipuo amictu] Veste Consulari, quæ singularis et præcipua erat.

193 *Decorat*] Proba dedit nova mundo ornamenta, dum peperit geminos Consulcs, eosque illustres.

Romana potestas] Consulatus.

194 *Augetur*] Amplificatur, ornatur.

195 *Stare Pudicitiam*] Adstare præsentem, et ex cælo descendisse: cælum enim petierat, abominata cædes, raptus, &c.

Junonem Inachiis oculos advertere templis.
 Talem nulla refert antiquis pagina libris,
 Nec Latiae cecinere tubæ, nec Graia vetustas:
 Conjuge digna Probo: nam tantum cœtibus extat
 Fœmineis, quantum supereminet ille maritos: 200
 Ceu sibi certantes, sexus quid possit uterque,
 Hunc legere torum: taceat Nereida nuptam
 Pelion: o duplici fœcundam Consule matrem,
 Felicemque uterum, qui nomina parturit annis!
 Ut sceptrum gessere manu, membrisque rigentes 205
 Aptavere togas, signum dat summus hiulca

invocatam thure sacrato convertere oculos in delubra Inachia. Nulla monumenta in scriptis veteribus tulerunt talem matrem, neque Musæ Italicae laudaverunt, neque antiquitas Græca. Digna est Probomarito: nam tantum superat choros muliebres, quantum ille superat viros: quasi uterque sexus pugnans, quid valeat, elegit sibi hunc thalamum. Pelion mons sileat Thetida nuptam. O matrem fœcundam duobus Consulibus, ventremque fortunatum, qui peperit Consules annum nominantes! Posteaquam Probinus et Olybrius tulerunt manu sceptrum, et induerunt corpus vestibus concretis auro, Jupiter supremus mittit signum, nubibus dehiscentibus, et

et Med. quart. in aliis Vicet.—198 non Græca Pal. grata Vat. opt. Farn. Moret. pro Graja, atque ita correxerat Heinsius.—199 instat pro exstat Vat. opt. Farn.—200 illa duo Med.—201 Ceu sibi cert. Hi quatuor versus sequentes desiderantur in Vat. dnobus, ut et in Pal. Farn. Pric. Med. duob. Leid. pr. Petav. pr. necnon in ed. Parm. et Vicet. quales hic sunt, debentur Claverio.—206 togam Med. quart.—207 genitamque in duob. Med.—208 Aspera vibrati

NOTE

196 *Junonem*] Hæc Saturni et Opis filia, Jovis soror et conjux, Dea regnorum divitiarumque habita.

Inachiis] Juno post spretam a Paride formam, Græciam sæpius frequentabat, et potissimum Inachium, seu Argos Hippium in Peloponneso. Plinius.

Oculos advertere] Aspectus Deorum, mortalium est felicitas.

197 *Talem*] Non legimus apud antiquos talem extitisse, qualis Proba est.

198 *Tubæ*] Vel Musæ, quæ tubas citharasque animant; vel tubæ, id est, versus vatum Heroicorum non cecinerunt talem, qualis est Proba.

Delph. et Var. Clas.

201 *Sexus quid possit uterque*] Quasi sexus uterque pugnarit, hoc ut Probi Probæque matrimonium celebraretur.

202 *Nereida*] Thetidem matrem Achillis, quæ in Pelio Thessaliam monte, Peleo nupsit.

204 *Nomina parturit annis*] Diximus supra Consules nomen annis dare solitos.

205 *Sceptrum*] Statim atque Probinus et Olybrius inceperunt gestare sceptrum eburneum, seu insigne majestatis Consularis; cui scepro insidens Aquila, Romanæ virtutis index, depicta erat.

206 *Signum dat*] Dat emittitque

Claud.

F

Nube pater, gratamque facem per inane rotantes
 Prospera vibrati tonuerunt omina nimbi.
 Accepit sonitus curvis Tiberinus in antris
 Ima valle sedens, arrectisque auribus hæsit, 210
 Unde repentinus coeli fragor : ilicet herbis
 Pallentes thalamos, et structa cubilia musco
 Deserit, ac Nymphis urnam commendat herilem.
 Illi glauca nitent hirsuto lamina vultu,
 Cœruleis infecta notis, reddentia patrem 215
 Oceanum : crispo densatur gramine colla.
 Vertice luxuriat toto crinalis arundo ;
 Quam neque fas Zephyris frangi, nec sole perustam

poli volentes lumen jucundum, concussi, tonando emiserunt auguria felicia. Tibris audivit murmur in caverna curvata, Tiberis sedens in profunda valle, et auribus erectis obstupuit, unde sonitus subitus cœli proveniret : statim relinquit aloem aequalentem graminibus, et lectum stratum musco, atque tradit Nymphis urnam dominam. Oculi cœrulei, facie haspida, distincti maculis viridibus, similes parenti Oceano fulgent in ipso Tibri : habet cervicem crispatam herbis spissis. In toto capite Tibris canna viget pro crinibus, quam cannam rumpere non licet ventis, nec

Vat. quint. et ed. Vicet. *tenuerunt* Vat. duo, Pal. Farn. Pric. Vicet. Parm. Barth. *sonuerunt* edd. Amstel. Blaw. et Elzev. *temuerunt* Petav. pr. *omnia* Pal. *omina* duo Med. et vet. Gyr.—209 *Accepit s. curvis Tib.* Heinsius ascripserat loca Ovid. (Lib. I. Fast. 561.) ‘Accipio revocamen, ait.’ et Metam. in fab. Æaci (Lib. VII. 620.) *Accipio*, de tonitru. *curvisque Tribunus* Junt. Exc. Læti, unde Heinsius conjecerat *Tiburnus. curvusque Tribunus* Vicet. Parm.—210 *arrectisque* Ald. et Var. Lect. e margine ed. Parm. *arrectis auribus*, sine copula, Exc. Læti, Vat. duo et Farn. *erectis* Vat. quint. Pal. Leid. pr. Petav. pr. duo Med. *vallibus* unus Barth. *hausit* etiam duo ejusdem. Pric. *amnis* Vat. quint.—211 *cœli* Var. Lectt. e marg. Parm. *proprii* Pal. *populi* duo Vat. Farn. Pric. *scopulis* Sixtin. quod Heinsio probatum, qui hæc ascripserat. *leg. scopulis.* de Roma alibi, *Quæ septem scopulis zonas imitatur Olympi.*—212 Heinsius legit *Squallentes. structa* Vat. duo, Pal. Farn. *structa* pro varia lectione Pal.—213 *aut* Med. duo. *urnam* Vat. pr. Leid. pr. Moret. vet. Gyr. Petav. pr. duo Med. *dominam* vulg. *domum* al.—214 *illa* pro *illi* Med. duo.—215 *Cæruleisque* Isingr. Ed. Gryph. *cæruleisque reflecta* Junt. Colin. *Cæruleis* absque copula, Petav. pr. Med. duo, ed. Parm. et Vicet. *membris* unus Barth.—216 *Oceani* Med. quart. *densatur* Leid. pr. a m. sec. *densantur* Vat.

NOTE

fulmen secundum, seu prosperum, ex quo omnia fortunata fore credantur.

209 *Tiberinus*] Fluvius scilicet Romanam alluens, qui et Tibris et Tiberis dicitur.

210 *Arrectis auribus hæsit*] Attentius audivit, observavit : homines non

erigunt aures audituri, sed erigunt caput in quo sunt aures.

213 *Urnæ herilem*] Ipse Tiberis, qui Herus seu Dominus est, commendat urnam suam Nymphis. Urna, cubile, barba, et alia ejusmodi, fluvii tribuuntur.

70 candore mori: sed vivida frondet
 ævum complexa caput: taurina levantur. 220
 ia temporibus raucos sudantia rivos.
 llant per pectus aquæ: frons hispida manaf
 bus: in liquidos fontes se barba repectit.
 graves humeros velat, quam neverat uxor
 percurrens vitreas sub gurgite telas. 225
 : in Romuleo procumbens insula Tibri,
 nedius geminas interfluit alvens urbes
 etas subeunte freto, pariterque minantes
 turrigeræ surgunt in culmina ripæ.

*inguere eam adustam calore æstatis: at illa rigens frondescit, cingens
 : coævum: cornua tauri cornibus similia attolluntur effundentiu ex tempo-
 rios sonoros: aquæ fluunt per sinum: frons hirsuta stillat pluviis: barba
 mit in fontes claros: pallium tegit humeros ingentes, quod pallium conjux
 uerat, conficiens telas crystallinas sub vortice suo. Insula est sita in Tibri
 , qua fluvius interpositus irrigat velut duas urbes separatas aquis inter-
 is, et litora excelsa æqualiter et turrata attolluntur in moles altus. Con-*

*rn. Pric. gramina Pric. a m. pr. gramina collo Moret.—219 invida
 ed. Vicet. frondet Moret. et Vat. quint.—221 pro raucos Heinsius
 bat flacos vel glaucos.—222 distillant Vicet.—223 repectit Moret. duo
 o Med. Farn. Petav. pr. repectit al. resoluit unus Barth. et Palmer.
 Vicet. Parm. Ald. Isingr.—225 Ilia Vat. opt. Moret. Petav. pr. et ed.
 Illi Vat. quint. Leid. pr. Pal. Pric. Exc. Læti. procumbens pro per-
 Pal.—226 Heinsius in margine primæ suæ edit. legit procurrens.
 Quo Ald. Junt. Colin. medias geminus Petav. pr. interfluit Vat. quint.*

NOTÆ

Cornua] Hæc tribuantur flu-
 l ob fremitum aquarum mugi-
 vel quia finduntur aliquando
 ra.

oribus sudantia] Emittentia ri-
 stroque capitis latere.

Neverat] Ex more matronarum
 , quæ vestes maritis conficie-

Ilia] Romuli mater, uxor Ti-
 qui ideo ab Horatio dicitur,
 as annis.

Romuleo] Tiberis dicitur Roma-
 æsertim, quia Marius Iliæ,
 ator erat Romuli; et quia,
 et Remo expositis, dicitur
 retraxisse, ne pueris noceret.
mbens] In plautiem porrecta

insula; sic apparet ob fretum arc-
 tum.

Insula] Tarquinius ejectis, populus
 furens eorum segetes in campo Mar-
 tio avulsas in Tiberim conjecit: inde
 nata insula in carinæ formam coaluit,
 quæ sacra est Æsculapio, et quæ
 serpentis Epidaurii appulsu famosa
 est.

227 *Geminas urbes*] Tiberis ita per-
 meat Romam, ut inde velut duas ur-
 bes efficere videatur.

228 *Minantes*] Res altiores minari
 dicuntur a Poëtis. Virgilius: 'Ge-
 minique minantur In cœlum scopuli.'

229 *Culmina*] Villæ nimirum seu
 prætoria amœnissima turres altius
 attollunt ad ripam utramque Tiberis.

Hic stetit, et subitum prospexit ab aggere votum, 230
 Unanimes fratres, juncto stipante Senatu,
 Ire forum, strictasque procul radiare secures,
 Atque uno bijuges tolli de limine fasces.
 Obstupuit visu, suspensaquæ gaudia vocem
 Oppressam tenere diu; mox inchoat ore: 235
 Respice, si tales jactas aluisse fluentis,
 Eurota Spartane, tuis: quid protulit æquum
 Falsus olor, valido quamvis decernere cestu
 Norint, et ratibus sævas arcere procellas?
 En nova Lædæis soboles fulgentior astris. 240

stetit hic Tiberis, et e colle aspexit statim desiderium suum, fratres scilicet amicissimos incedere in forum, Senatu conjuncto comitante, ac longe secures districtas fulgescere, et fasces geminatos afferi ex una domo: admiratus est videns, et lætitia incerta cohibuit longum vocem compressam; tum incipit loqui: O Eurota Lacedæmoniensis, vide an glorieris tulisse similes viros prope fluvium tuum. Cycnus simulatus quid æquale edidit? Etsi filii ejus sciant pugnare cestu duro, et removere tempestates perniciosas a navibus: ecce proles recens, clarior sideribus

Heinsius emendat *interluit*.—230 *conspexit* Leid. pr. Moret. Jun.—231 *juncto* Moret. Petav. pr. a m. sec. Med. pr. ed. Parm. et Vicet. *juxta* vel *junctos* Vat. quint. *junctum* conjecerat Heinsius. *cuncto* Barth.—233 *imo* Vat. pr. Vicet. *uno* Exc. Læti. *bijuges* vel *binas* Vat. quint. *lumine* Moret. Med. pr. Pric.—234 *Obstupuit* Pric. Petav. pr. qui tamen a m. sec. *obstravit* habet. *suppressa* unus Barth. *ostensa* alter.—236 *fluentes* Vicet.—237 *Eurotas* Med. quart. *Eurotas Spartasre* Med. pr. Pal. Moret. *Eurota* Ald. *Spartave* duo Vat. *Spartæque* Pric. *Spartæve* Farn. *Eurotas Spartæve* Leid. pr. Cod. Junt. Vicet. Isingr. Parm. Ald.—239 *Norint* Exc. Læti. *Horruit* duo Med. et ed. Vicet. *Norit* et a rat. Leid. pr. *Noverit* Vat. duo, Farn. Pric. *Noverit a ratibus* Moret. *Novit* et a Cod. Jun. *norunt* et Exc. Voss.—240 *En* Exc. Læti. *Et* duo Med. Tu edit. Vicet. *fulgentibus* Pric.—241 *aptat*

NOTÆ

230 *Votum*] Aspexit fratres unanimes, qui erant causa votorum suorum, seu desiderii sui.

232 *Secures, &c. fasces, &c.*] Sunt insignia Consulatus, quæ a lictoribus ante Consules gestabantur.

233 *Bijuges*] Fasces geminatos; sex scilicet pro uno Consule, et sex pro altero, qui tamen ex una domo attollebantur, quod rarum.

234 *Suspensa gaudia*] Incerta, res enim tanta tamque singularis erat, ut dubitaret an re vera duo fratres essent simul Consules.

237 *Eurota*] Hic notus est Laconia

fluvius, quem Tiberis alloquitur, fluvius fluvium; Romanus Græcum.

238 *Falsus olor*] Jupiter in Olorem conversus cum Leda Tyndari conjugè concubuit, et inde nati Helena et Pollux frater Castoris, qui inde Lædæi dicuntur.

Decernere cestu norint] Castor et Pollux, qui magni pugiles extiterent.

239 *Ratibus arcere procellas*] Nonnunquam in mari apparent duo ignes, qui vocantur Castor et Pollux, et inde nautæ præagiunt tempestates sedatum iri.

240 *Lædæis astris*] Castore et Pol-

Ecce mei cives : quorum jam Signifer optat
 Adventum, stellisque parat convexa futuris.
 Jam per noctivagos dominetur Olybrius axes
 Pro Polluce rubens, pro Castore flamma Probinus.
 Ipsi vela regent : ipsis donantibus auras 245
 Navita tranquillo moderabitur æquore pinum.
 Nunc pateras libare Deis, nunc solvere multo
 Nectare corda libet : niveos jam pandite cœtus
 Naides, et totum violis prætexite fontem.

Ledaïs: en cives mei; quorum adventum jam cupit Zodiacus, et præparat cœlum iis futuris sideribus. Nunc Olybrius regnet per cœlum noctu volutum, pro Polluce fulgens, et ignis Probinus pro Castore. Illi fratres gubernabunt naves: illis dantibus ventos, nauta reget navem mari placido. Jam juvat sacrificare vina Diis, jam liberare animos vino copioso: o Naides explicite nunc choros candidos, et cingite fontem totum floribus. Syloæ producant mella: fluvius nunc currat faciens ebrius

Moret. quod probare visus Heinsius, qui in vs. seq. legebat *Adventu*, ut sc. Signifer eorum adventu convexa aptare et parare videatur stellis futuris.—243 *Olimbrius* Moret. Vat. opt. Leid. pr. Pal. Farn. Pric. Petav. pr. Med. duo et ed. Vicet.—245 *regant* Pal. Med. duo. *donantibus* Moret. Petav. pr. Med. duo, Ald. et ed. Vicet. unde Heinsius conjiciebat *ipsisque donantibus. dommantibus* vulg.—246 *pinus* pro *pinum* Med. quart. Pal. et Pric.—247 *patrias* Vicet. *libare Deis* Exc. Læti. *libate* Vat. pr. *Deo* Pric. *Deum* Med. quart.—248 *niveo cœtu* Vat. opt. Pal. Farn. ed. Vicet. *niveo pungite cœtu* Med. duo, et Pal. a m. sec. *pergite* Med. quart. a m. sec. *niveo jam plaudite cœtu* Pric. *ciectus* conj. Scal.—249 *Naiades* duo Vat. Pal. Farn. Pric. Cod. Jun. ed. Vicet. et desideratur in duob. Med. Leid. pr. Petav. pr. et Cod. Jun. *violis totum* Vat. quint. *totam frontem* Pal. Pric. *totum fontem* vel *totam frontem*

NOTÆ

luce Ledaë filii, qui inter astra relati sunt, dicunturque gemini, quibus Tiberis ait illustriores esse Probinum et Olybrium suos cives.

241 *Signifer*] Zodiacus qui fert signa duodecim: 'Sunt Artes, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.' Zodiacus porro dicitur, ἀπὸ τῶν ζώων, ab animalibus, quia signa omnia, excepta Libra, spectant gerunt alicujus animalis.

242 *Convexa*] Id est, Cœlum parat, ut choris Astrorum Probinus et Olybrius ascribantur. Ceterum non

cœli convexa, sed concava videmus, verum Poëtæ non concava, sed convexa dicunt.

243 *Per noctivagos axes*] Per cœlestes orbis, qui diu noctuque voluntur.

247 *Solvere*] Liberare, recreare animum a curis, unde Bacchus dicitur Lyæus, ἀπὸ τοῦ λύειν, *solvere*, quod exsolvat animum curis.

248 *Niveos*] Candidos, quasi ob restitutam libertatem; quin et dies festos lætosque Romani colebant togis candidis.

249 *Naides*] Nymphæ aquarum, ἀπὸ τοῦ ναιεῖν, *fluere*.

Mella ferant sylvæ : jam profluat ebrius amnis 250
 Mutatis in vina vadis : jam sponte per agros
 Sudent irriguæ spirantia balsama venæ.
 Currat, qui sociæ roget in convivia menseæ
 Indigenas fluvios, Italis quicumque suberrant
 Montibus, Alpinasque bibunt de more pruinas : 255
 Vulturnusque rapax, et Nar vitiatus odoro
 Sulphure, tardatusque suis erroribus Ufens :
 Et Phaëthontææ perpeusus damna ruinæ
 Eridanus, flavæque terens querceta Maricæ
 Liris, et Œbaliæ qui temperat arva Galesus. 260
 Semper honoratus nostris celebrabitur undis
 Iste dies : semper dapibus recoletur opimis.
 Sic ait : et Nymphæ patris præcepta secutæ

aquis conversis in vinum : nunc per campos rivi limpidi emittant balsama odorifera. Aliquis currat qui invitet ad epulas mensæ amicæ flumina hic nata, quæcumque vagantur sub collibus Italiæ, et potant pro consuetudine nives Alpium, et Vulturnus rapax, et Nar infectus sulphure maleolenti, et Ufens retardatus flexibus suis, et Padus passus mala casus Phaëthonis, et Liris proculcans querceta Maricæ flaventis, et Galesus qui alluit agros Tarentinos. Ille dies semper cultus honorabitur aquis nostris : usque renovabitur conviviis lautis. Ita loquitur, et Nymphæ obedientes

Petav. pr. *prætexere* Med. quart.—252 *spumantia* Pal. Pric. deest seq. v. Vicet.—255 *Curat* Moret. *reget* Vat. opt. Farn. Moret. *reget* et emend. *regat* Leid. pr. *riget* vet. Gyr. Heinsius ad firmandam lectionem *roget in convivia* ascripserat sequentia. *roget. sic rogare ad convivium* Capitol. pag. 55. l. 39. in Pertinacè. Spartian. init. Sever. pag. 64. p. 111. l. 7. D. Ambros. apud Casaub. pag. 124. 6.—256 *odore sulfureo* Exc. Voss. *et vas* Vicet.—257 *Oufens* Cod. Barth. *Ufens* Vicet. *utens* Moret. qui et *Phetontææ* exhibet.—259 *fluvius* duo Med. *tenens* Vat. pr. Farn. *terens* Moret. Petav. pr. Vat. quint. Pal. Farn. Med. duo. *Mariscæ* Leid. pr. Moret. item duo Med. Vicet.—260 *temperat arva* duo Med. Petav. pr. Livin. ex Virgilio, ‘scatebrisque arentia temperat arva.’ de Galeo. Hæc Heinsius ad oram ed. Antverp. qui et in margine primæ suæ edit. ascripserat locum Minuc. Felic. pag. 17. ed. Leid. *Ægypti siccitatem temperat Nilus. reparat al. ora* Pric.—261 *celebretur in undis* Pal. Pric. Med. duo.—262 *recolatur* Exc. Voss.—264 *epulis*

NOTÆ

250 *Mella ferant sylvæ*] Quasi sæculum aureum renovetur, Consulibus Probino et Olybrio, quæ magna certe laus est.

254 *Indigenas fluvios*] In eadem terra, scilicet Italia, natos, vel Italiam alluentes.

256 *Vulturnus*] Campaniæ fluvius. *Nar*] Fluvius Umbriæ. Virgilius, ‘Sulphurea Nar albus aqua.’

257 *Ufens*] Fluvius prope Tarracinam, fluens per Pontinas paludes.

259 *Eridanus*] Seu Padus, fluvius in Italia Cisalpina, in quem Phaëthon fulminis ictu dejectus est.

Maricæ] Hæc Nymphæ fuit uxor Fauni.

260 *Liris*] Fluvius Campaniæ.

Œbaliæ qui temperat arva Galesus] Galesus est fluvius agri Tarentini in

Tecta parant epulis : ostroque infecta corusco
 Humida gemmiferis illuxit regia mænsis. 265
 O bene signatum fraterno nomine tempus !
 O consanguineis felix auctoribus anæ,
 Incipe quadrifidum Phœbi torquere laborem.
 Prima tibi procedat hyems, non frigore torpens,
 Non canas vestita nives, non aspera ventis, 270
 Sed tepido calefacta Noto : ver inde serenum
 Protinus, et liquidi clementior aura Favoni
 Pratis te croceis pingat ; te messibus æstas
 Induat, autumnusque madentibus ambiat uvis.
 Omni nobilior lustro tibi gloria soli 275
 Contigit, exactum nunquam memorata per ævum,
 Germanos habuisse duces ; te cuncta loquetur

imperio patris Tibris, præparant domum convivio, et Palatium udum, ornatum purpura nilenti, refulsit mensis gemmatis. O tempus feliciter designatum nominibus fratrum ! o anæ fortunate, auctoribus fratribus, aggredere volvere opus quadripartitum Solis. Hyems prior effluat tibi non rigens glacie, non cincta nivibus albis, non infestata ventis, sed calens Austro tepenti. Inde Ver tranquillum statim, et status lenior Zephyri sereni illustret te in pratis floridis. Æstas vestiat te frugibus, et Autumnus cingat racemis vino fluentibus. Honos clarior toto quinquennio, honos nusquam narratus per annos præteritos, accidit tibi uni, habuisse ductores fratres :

*****

Leid. pr. duo Vat. Pal. Farn. Pric. *peplis* Raphel. e conj. Scal. *refecta* ed. Parm. Vicet. Isingr. Gryph. Colin. al. *referta* marg. Isingr. *infecta* Ald. —265 *Horrida* pro *Humida* Pric. a m. pr.—267 *annus* Vat. quint. Pal. Pric. Exc. Læti. *anæ* ed. Vicet. *anæ* vet Gyr. Vat. opt. Farn. Var. Lectt. e marg. Parm. et Bxc. Putean.—269 *procedit* ed. Vicet. Parm. Colin. *nec* Med. quart. pro *torpens* Heinsius conjecerat *torrens*.—271 *tepido* Petav. pr. Med. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. *trepido* Pal.—273 *ætas* Pric.—274 *imbuat* Vat. duo, Pal. Farn. *ambiat* Petav. pr. et Ald. *inbiat* Leid. pr. a m. pr.—

NOTÆ

Italia. Tarentum dicitur autem esse in Œbalia, quia conditum est a viris qui ex Œbalia, seu Laconia, duce Phalanto, profecti erant.

266 *O bene signatum*] Tempus annorum designabatur per Consules.

267 *Consanguineis auctoribus*] Fratribus, quibus auctoribus, atque ducibus, annus procedit, atque denominatur.

271 *Noto*] Ventus est, qui flat a

Meridie.

273 *Croceis*] Pulchris, picturatis. Croceum vocant Poëtæ quod est grati aspectus.

275 *Lustro*] Lustrum hic significat spatium quinque annorum ; quia quinto quoque anno, sacrificiis urbs lustrabatur atque purgabatur.

277 *Germanos habuisse duces*] Poëtice, nam et alii fratres fuere Consu-

Tellus, te variis scribent in floribus Horæ,
Longaque perpetui ducent in sæcula fasti.

terra universa celebrabit te, Horæ depingent te in frondibus diversis, et historie sempiternæ deducunt te in ætatem venturam.

276 *exhaustum* cod. Jun.—277 *loquatur* Vat. quint. Pal.—278 *scribunt et ducunt* Pal. Pric. et Med. pr.

NOTÆ

les; quanquam et mirum certe il-
lud est, duos fratres simul Consules
extitisse.
278 *Horæ*] Hæ virgines esse fin-
gebantur, temporum moderatrices.
279 *Fasti*] Erant libri, in quibus
describebantur Consules, et eorum
acta.

II.

CL. CLAUDIANI IN RUFINUM.

LIBER I.

PRÆFATIO.

ARGUMENTUM.

Ut post occisum ab Apolline Pythonem, Parnasso liberiore, Dii Poëtas audire dignati sunt: sic post Rufinum ab Imperatore interentum, Claudianum audiunt Romani Proceres.

PHÆBEO domitus Python cum decidit arcu,
Membraque Cirrhæo fudit anhela jugo:

Cum Python victus arcu Phæbeo dejectus est, et extendit artus expirantes in
//////////

In Rufinum] Hi libri primo loco sunt in Codicibus Moreti, Lovaniensi, et Excerptis Gevartii. in Rottendorphiano legitur: *Incipit magnum opus Cl. Claudiani. præfatio in librum primum.* in Vaticano sec. erat: *De perfidia Rufini et laudibus Stiliconis liber primus incipit.* Codex Dominicanorum Florentiæ ad D. Marci exhibet, *Fl. Claudiani Panegyricon. Incipit liber primus de gestis Theodosii.* in Petav. pr. a manu recente ascriptum: *Cl. Claudiani in Rufinum liber primus incipit.* in Codice S. Salvatoris Bonon. est, *Præfatio in librum Cl. Claudiani.* Exc. Læti habent *Cl. Claudiani V. C. Prologus in Lib. 1. bell. civil.* Var. Lectt. e margine Parm. similiter inscribunt, *Cl. Claudiani V. C. Belli Civilis liber primus.* in primo Leidensi erat, *Incipit propositio libri de Rufino.* in Vaticano tertio deest liber primus et pars secundi.

1 *Pytho* Vat. quart. *Phiton* Lov. qui sic semper exhibet. Vicet. et Parm. ut dec. unus Barth. *concidit* Bonon. Oxon. sec. et Sched. Gud.—2 *solo*

NOTÆ

In Rufinum] Rufinus ex Gallia luit apud Theodosium Imperatorem, Aquitanica oriundus, gratia adeo va- ut et præfectus prætorii factus fue-

Qui spiris tegeter montes, hauriret hiatu
 Flumina, sanguineis tangeret astra jubis:
 Jam liber Parnasus erat, nexuque soluto
 Cœperat erecta surgere fronde nemus.
 Concussæque diu spatiosis tractibus orni
 Securas ventis explicuere comas.

5

monte *Cirrhæo*: qui Python operiret montes flexibus, absorberet fluvios hianti gutture, attingeret Cælum cristis rubicundis: Parnassus jam erat liberatus, et vinculis remotis, sylva inceperat assurgere foliis elatis, et omni quassatæ jamdudum

*****

Petav. tert. qui et *jugo* habet.—3 *Rogo* marg. Isingr. *Quis* Leid. sec. a m. pr. cum interrogationis nota. *Et* vel *Qui* Leid. pr. *spinis* Var. Lectt. ed. Antv. *tegeter spiris* Farn. Petav. tert.—4 *tangeret astra* duo Vat. Pal. Rott. Pat. Ambr. tert. Moret. sec. qui et *tingeret* habet, Exc. Læti et lib. Lucens. *tingeret* Bonon. Reg. Oxon. sec. Thuan. Leid. duo, Ambr. duo, Petav. sec. Tholos. Farn. Ald. ed. Vicet. Exc. Gevart. Var. Lectt. ed. Antv. *tingeret* Sched. Gud. *tingeret* vel *tangeret* Vat. quint. ambo Moret. *tergeret* vel *tangeret* Vat. quart. *tangeret*, *tingeret* vel *tergeret* Oxon. pr. quod Heinsio probatum. in Lov. erat. . . *gueret astra* et *t* videbatur deletum; dein inter lineas *tangeret* rescriptum. ut fuerit *tergueret*. Heinsius ascripserat locum ex Lib. II. de laud. Stilich. 272. ‘summæ tangunt laquearia cristæ:’ ubi ex Med. pr. reposuit *terguunt*.—5 *Parnasus* Lov. Leid. duo, ambo Moret. Put. Petav. tres, Reg. Thuan. Mazarin. Florent. Ald. *soluto* vel *solutum* Moret. pr. *solutum* legit Heinsius. *solutum* cod. Barth. in margine.—6 *erepta* Petav. tert.—7 *spatiosis* vel *squamosis* Vat. opt. *fractibus* vel *frondibus* Put. *frondibus* Med. sec. a m.

NOTE

rit, et Consul, et tutor Arcadii a Theodosio patre designatus. Hic Alaricum Gothorum Regem ad arma capienda sollicitavit; ut aut bello, aut dolo Arcadium pupillum tolleret, Orientisque Imperium occuparet. Stilicho ab eodem Theodosio Honorii alterius filii tutor relictus, fraudem detexit, Rufinum cum sociis factionis oppressit, ejusque caput hastæ affigi jussit.

1 *Python*] Serpens erat immanis, natus post diluvium Deucalioneum; totum orbem infestabat, sed sagittis Apollinis confossus est; et ideo Indi Pythii ab ipso instituti in victoriæ monumentum. Python ἀπὸ τοῦ πύθειν, putrefacere, designat putredinem quandam natam ex aquis diluvii, terræque infestantem, sed quæ radiis

Solis dissipata evanuit.

2 *Cirrhæo*] Cirrha, unde Cirrhæus, est urbs Phocidis ad radicem Parnassii, ad quam stratus est famosus ille Python.

3 *Spiris*] Tractibus atque voluminibus sinuosæ caudæ, totiusque corporis.

4 *Sanguineis*] Coloris rubri, et sanguinem imitantis.

Jubis] Cristis, quas Poëtæ, imo et Oratores, serpentibus tribuunt. ‘Jubatus Draco,’ dicitur a Cicerone.

5 *Parnasus*] Mons Phocidis, Apollini et Musis sacer, quem serpens ille vexabat.

Nexuque soluto] Dissolutis ac remotis serpentis morte flexibus, quibus velut vinculis pestiferisqum nexibus implicabat, et vitilabat arbores.

Et qui vipereo spumavit sæpe veneno
 Cephisos, liquidis purior ibat aquis. 10
 Omnis, Io Pæan, regio sonat: omnia Phœbum
 Rura canunt. Tripodas plenior aura rotat.
 Auditoque procul Musarum carmine ducti,
 Ad Themidis coeunt antra severa Dei.

longis tractibus serpentis, porrexerunt ventis frondes tutas. Ac Cephisos, qui sæpe exundavit veneno Draconis, fœbat nitidior aquis limpidis. Totus tractus resonat, io Pæan: omnes agri cantant Apollinem: ventus liberior agitat Tripodas. Et Dii impulsu cantibus Musarum longe exauditis, conveniunt ad cavernam asperam

*****

pr. Petav. tert. Mazar. Rott. Pric. Oisel. *fractibus* Petav. sec. *ictibus* Exc. ex Pat. rec. *tractibus* vel *frondibus* Ambr. sec.—8 *explicuisse* Pnt. a m. sec.—9 *fumarit* Rott. Thuan. Oisel. Sched. Gud. *spumavit* vel *fumavit* Put. *fumavit* vel *spiravit* Ambr. sec. *spiravit* Petav.—10 *Cephisos* Reg. Ambr. tert. Lov. Bonon. Tholos. Leid. sec. Moret. sec. duo Oxon. tres Vat. item Petav. tres et incert. Heins. *Cephisos* Pat. Florent. Put. Rott. Oisel. Pal. Farn. Pric. Moret. pr. Ambr. sec. Vat. sec. duo Med. Ald. Exc. Lati et Lucens. *liquidis* Flor. Med. duo, Rott. Oisel. Pat. Ambr. sec. Put. reliqui omnes *nitidis*, quod et habet Ald. ed. Vicet. et Exc. Gevart. *liquidis* vel *nitidis* Moret. pr. in Schedis Gud. hæc scripta erant. *Cephisos liquidis*—Isingr.—*nitidis*, quod lineola subduxerat, ut moneret in suo codice ita fuisse.—12 *rura* vel *regna* Oxon. pr. *notat* Vicet. Vien. et Colin.—13 *ducti* Florent. *dulci* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *dulci* vel *ducti* Vat. pr. Moret. pr. Med. sec. Rott. Put. Petav. pr. *docti* Isingr.—14 *severa Dei* fere omnes scripti. *Dei* vel *Deos* Vat. quint. *Dei* Cujac. *Deas*

NOTE

8 *Ventis explicuere*] Porrexerunt frondes liberius atque patentius per aërem.

Comas] Frondes comantes, quæ in arboribus videntur habere similitudinem comarum.

10 *Cephisos*] Græce, qui et Cephissus dicitur Latina terminatione, est fluvius Bæotiæ, fatidicas habens aquas, propter Oraculum Themidis. Est et Cephissus fluvius Phocidis, de quo hic loquitur Poëta.

Purior] Nam ante nigræ erant aquæ, quod eas bibendo fœdaret Python.

11 *Io Pæan*] Io, interjectio, quæ aliquando indicat tristitiam, aliquando gaudium, ut in hoc loco. Pæan est hymnus in laudem Apollinis ob devictum serpentem: nonnunquam accipitur pro ipso Apolline.

12 *Tripodas*] Sacerdos seu Phœbas vaticinatura sedebat super Tripodem, qui inde dictus fatidicus.

Plenior aura] Liberior ventus, cui obstabat serpens, redit, agitatque Tripodem, et Sacerdotem desuper insidentem. Nimirum ex Justino, 'In Delphicæ rupis anfractu, planities exigua est, atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet: ex quo frigidus spiritus vi quadam, velut vento, in sublime expulsus mentes vatum in vecordiam vertit, impletasque Deo, responsa consulentibus dare cogit.'

13 *Musarum*] Quæ conticuerant propter metum Pythonis.

14 *Themidis*] Themis seu Astræa in urbe Delphis ante Apollinem colebatur.

Nunc alio Domini telis Pythone peremto 15
 Convenit ad nostram sacra caterva lyram,
 Qui stabilem servant Augustis fratribus orbem;
 Justitia pacem, viribus arma regunt.

Astræa. Rufino velut altero Pythone occiso sagittis Imperatoris, cætus sacratus procerum confluit ad cantus nostros, qui proceres conservant mundum firmum, fratribus Imperatoribus, et regunt pacem æquitate, bella fortitudine.

al. Heinsins conjecerat *sonora*.—16 *vestram* Vat. quint. unus Barthii.—17 *servans* Farnes.—18 *pacis* Ambr. tert. qui et *cadunt. tegunt* vel *cadunt* Ambr. sec. Oisel. Petav. tert. *regit* Exc. Lucens. Farnes. a m. sec. *gerunt* Var. LL. ed. Antv.

NOTE

15. *Domini*] Imperatoris. Domini appellationem ut maledictum et opprobrium semper exhorruit Augustus; sequentes Imperatores, etiam boni, receperunt.

Pythone] Rufino, qui ut alter Python omnia infestabat. Neque novum est hominem pessimum comparare serpenti. Cicero de Vatinio: 'Te, tanquam serpens e latibulis, oculis eminentibus, inflato collo, tumidis cervicibus intulisti.'

16 *Sacra caterva*] Procerum, Senatus scilicet, qui canenti Claudiano favent.

17 *Qui stabilem servant, &c.*] Proceres Senatus conservant Orbem, veluti tutores Imperatorum Arcadii et Honorii, qui pupilli relictii fuerant a Theodosio patre.

Augustis fratribus] Arcadio et Honorio. Octavius Cæsar primus Augustus vocatus, ab eo ceteri omnes Imperatores Augusti sunt appellati.

III.

CL. CLAUDIANI IN RUFINUM. LIB. I.

ARGUMENTUM.

PROSPERITAS improborum Claudianum inducebat de Providentia divina dubitare, vetuit pœna Rufini. Hujus hæc origo Poëtice describitur. Alecto, convocatis sororibus, indignatur de Orbis tranquillitate. Furix assentiunt; Megæra promittit monstrum se dignum, Rufinum scilicet, hominem teterrimum. Ergo ipsa in senem conversa, hunc evocat ex Gallia, immittit in Palatium Theodosii. Hic exercet ambitionem, fraudes, avaritiam, luxum, crudelitatem, et omnia scelera. At monstrum invadit Stilicho, Marte fretus, et illud accitis licet barbaris munitum profligat. Megæra ejus sceleribus exultans, insultat Justitiæ; hæc vicissim Megæram irridet, prævidens monstrum mox esse mactandum, et inde sæculum aureum promittit.

In Rufinum] de Rufino Theodorit. Lib. ix. Tripert. Hist. Suidas in *Theodosius* et *Rufinus*. *Gyr. Rufinus Aradius, Comes Orientis* memoratur Ammiano

SÆPE mihi dubiam traxit sententia mentem,
 Curarent Superi terras, an nullus inesset
 Rector, et incerto fluerent mortalia casu.
 Nam cum dispositi quæsissem fœdera mundi,
 Præscriptosque mari fines, annisque meatus, 5
 Et lucis noctisque vices : tunc omnia rebar
 Consilio firmata Dei, qui lege moveri

Frequenter dubitatio tenuit animum meum ancipitem, an Dii regerent mundum, an nullus gubernator foret, et res humanæ moverentur fortuna dubia. Etenim cum perpendissem ordinem mundi constituti, et terminos mari præfixos, et cursus datos annis, et vicissitudines diei atque noctis, tum cogitabam omnia esse constituta providentia divina, quæ voluerit astra volvi certo cursu ; quæ voluerit messes prove-

*****

Lib. XIII. initio. NB. In Excerptis vetustissimi Libri Lucensis hæc in margine notata sunt. *Hic cepti conferre cum vetustissimo Codice amici cujusdam Lucensis. geminis punctis . . notata sunt, quæ illinc emendabo.* Apparet ergo duobus Codicibus usum, cum jam ante diversas lectiones adnotavit. Ceterum nos quoque, ubi duo puncta invenimus, ea expressimus. Idem monet, ubi tale signum + ascriptum fuerit, veterem lectionem abrasam aut interpolatam ab improbis correctoribus fuisse. Hæc Heinsius ad edit. Lugd. 1551.

1 *Sæpe mihi, &c.*] de providentia his similia disputantur apud Minuc. Felic. Octav. pag. 5. ed. Leid. vid. illic interpretes. Senec. Hippol. 960 et seqq. de iis, qui Deos non esse crediderunt apud veteres, vide Minut. Felic. l. c. Elmenhorst. in Arnob. pag. 29. 30. Lucian. p. 672. 673. 681. 687. 728. 729.— 2 *an certo* Cujac. ad Isingr. *certissima pro mortalia* Exc. Voss.—4 *Jam* Vat. quint. *secula* Med. sec. a m. pr.—5 *Perscriptosque* ed. Vicet. et Var. Lect. e marg. Parm. *mari* Oxon. pr. Reg. Thuan. Tholos. Pal. Farn. Ambr. pr. tres Vat. duo Heins. Med. pr. Leid. pr. et Ald. *maris* Vat. pr. Farn. a m. sec. Oisel. Rott. a m. sec. Ed. Vicet. et Parm. *mari* vel *maris* Ambr. sec. *annisque* Thuan. a m. pr. *annoque* Vat. quint. *annique* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *amnisque* Med. tert. et vet. Gyr. *animique* Med. sec. a m. pr. Heinsius ascripserat locum ex IV. Cons. Honor. ‘Ne pete præscriptos homini transcendere fines.’—6 *luci noctique* conj. Heins.—7 *Consilio* Farn. Heinsius con-

NOTÆ

1 *Dubiam*] Pagani, bonos cum affigi videbant, de Deo divinaque providentia impie dubitabant. Lucanus : ‘Cum cæco rapiantur singula casu, Mentimur reguare Jovem.’

3 *Fluerent*] Incerto atque dubio casu hinc atque inde ferrentur, aquæ fluentis instar, quæ has illasque ripas alluit. Manilius : ‘Hinc et opes et regna fluunt.’

4 *Fœdera*] Illum rerum ordinem,

quo partes omnes inter sese, velut quodam fœdere, vincuntur.

6 *Vices*] Vicissitudinem, qua lux et nox sibi invicem succedunt. Minutius Felix : ‘Quid tenebrarum et luminum dicam recursantes vices, ut sit nobis operis et quietis alterna reparatio?’

7 *Lege*] Certo constitutoque cursu, qui lex dicitur ; non ‘In cælo nihil fortuitum, nihil temporarium provenit,

Sidera, qui fruges diverso tempore nasci,
 Qui variam Phœben alieno jusserit igni
 Compleri, Solemque suo : porrexerit undis 10
 Littora : tellurem medio libraverit axe.
 Sed cum res hominum tanta caligine volvi
 Aspicerem, lætosque diu florere nocentes,
 Vexarique pios : rursus labefacta cadebat
 Religio, causæque viam non sponte sequebar 15
 Alterius, vacuo quæ currere semina motu
 Affirmat, magnumque novas per inane figuras
 Fortuna, non arte, regi : quæ Numina sensu
 Ambiguo vel nulla putat, vel nescia nostri.

nire variis temporibus ; quæ voluerit Lunam instabilem lucere alieno lumine, et Solen suo : extenderit littora aquis, suspenderit terram in orbe medio. At cum res humanas viderem involvi tanta obscuritate, et improbos longum fortunatos vigere, et probos affligi ; opinio de Diis iterum eversa ruebat, et invitius consecratar vestigia opinionis alterius, quæ ait principia moveri cursu inani, et formas rudes per vacuum amptum, gubernari casu, non sapientia : opinionis, quæ ancipiti ratione, vel existimat nullos esse Deos, vel non sollicitos pro nobis. Supplicium Rufini tandem libe-

//////////

jecerat formata.—8 *diviso* Florent. Med. sec. *diviso* vel *diverso* Reg. Oxon. pr.—9 *Jusserat* Med. quart. et Exc. Lucens. *igne* Vat. sec. Farn. Med. quart. Exc. Lucens. ed. Parm. et Vicet. ceteri omnes igni exhibent.—10 *Compelli* pro *Compleri* Mazar. *porrexerat* et *libraverat* Med. quart. et Exc. Lucens. *vibraverit* Tholos.—12 *Et* Florent. *At* Farn. Med. quart. Exc. Lucens. *Et* a m. pr. *At* a m. sec. Med. sec.—13 *conspicerem* codex, quem vidit Dorvillius.—16 *vano* Cujac. ad ed. Isingr. *qui* vet. ed. Parm. Put. pro Var. Lect. Isingr. et Gryph. *quæ* Reg. Thuan. Mazar. Moret. Lov. Exc. Gevart. et Ald. in Schedis Gud. erat, vacuo *qui* currere. *Lego, qui, al. quæ. semina currere* Vat. pr. Pat. Incert. Heins. ed. Vicet. Parm. Junt. Colin. *sæcula* Thuan. Heinsius ascripserat, *semina, ἀρούρος.* vid. Ouzel. in Minuc. pag. 26.—18 *censet* marg. Isingr.—19 *Ambigua* Vat. quint. marg. Isingr. *sensus Ambigui* vel *sensu Ambi-*

NOTÆ

sed universa illic divinis legibus, et stata ratione procedunt.' Macrobius.

9 *Variam Phæben*] Lunam toties cornua mutantem.

12 *Caligine*] Quæ non sinit rerum ordinem videri humanæ mentis acumine.

14 *Vexarique pios*] Rex etiam David sic videtur cum Deo expostulare, Psalmi LXXII. 'Zelavi super iniquos pacem peccatorum videns.' Quod sic vertit Buchmanus: 'Fervebat

ira pectus et æmulo Livoris æstu, cum scelerum omnium Contaminatos sordibus impios Florere cunctis conspicerem bonis,' &c.

17 *Per inane figuras*] Atomus, seu tenuissimas particulas, quæ secari nequeunt, quarum turbulenta concursione Mundus coalescit, et casu regitur, secundum Epicurum. Atomus autem dicitur ab à sine, et τέμνω seco, quia secari non potest.

19 *Nescia nostri*] Sic et Epicurus

Abstulit hunc tandem Rufini pœna tumultum, 20
 Absolvitque Deos. Jam non ad culmina rerum
 Injustos crevisse queror. Tolluntur in altum
 Ut lapsu graviore ruant. Vos pandite vati
 Pierides, quo tanta lues eruperit ortu.

Invidiæ quondam stimulis incanduit atrox 25
 Alecto, placidas late cum cerneret urbes ;
 Protinus infernas ad limina tetra sorores,
 Concilium deforme vocat : glomerantur in unum
 Innumeræ pestes Erebi, quascumque sinistro

ravit me ab hac confusione mentis, et absolvit Deos. Nunc non conqueror improbos ascendisse ad dignitates mundi: illi evehuntur in altum, ut cadant ruina majore. Vos o Musæ, aperite Poëtæ, ex quo loco tanta pestis emergerit. Olim Alecto crudelis exarsit furore zelotypiæ, cum aspiceret undique urbes pacatas. Statim illa advocat cœtum turpem sororum Tartarearum in aulam nigram: furia innumerabiles congregantur simul; quas Nox conjux Erebi peperit partu infelici:

*****

quo Moret. sensu Ambiguo reliqui omnes. probat marg. Morin. nostri Ambr. Tholos. Reg. Mazar. Med. tert. Incert. Heins. Petav. duo, ed. Parm. et Vicet. veri duo Med. Heins. Pal. Pric. Vat. sec. Rott. Oisel. Leid. pr. veri vel nostri Vat. duo, Farn. Florent. Med. pr. Mazar. Put. Lov. duo Petav. Exc. Lucens.—22 *querar* Farn. Florent. Moret. pr. Med. duo et Exc. Lucens.—23 *majore* Exc. ex Pat. rec. ed. Parm. et Vicet. *lapsu* vel *casu* Rott. Heinsius ascripserat locum Minuc. Fel. cap. 37. in hoc altius tolluntur, ut decidant altius. marg. Morin. *plaudite*.—24 *quæ* pro *quo* Pat.—25 *Præcanduit* Pulman. Cod.—26 *Allecto* omnes fere Mss. *tales* pro *late* Farnes. Tholos.—27 *lumina* unus Heins. et Exc. Lucens. *culmina* Farn. *sæva* Isingr. marg. 28. *consilium* Tholos.—29 *Innumeræ pestes, Erebi* Mss. omnes.—30 *flexu* Var. LL. ed. Antv. *belli*

NOTÆ

credebat Deos non curare res humanas.

20 *Tumultum*] Supplicium Rufini abstulit hunc tumultum, id est, hanc pugnam dissidentium cogitationum, quibus modo putabam Deos esse, nunc non esse.

21 *Absolvitque Deos*] Quos ego meo judicio condemnassem, veluti humana non curantes, nisi Rufinum puniissent.

24 *Pierides*] Musæ sic dictæ, vel a Pieria regione Macedoniæ, vel a monte Pierio amœnissimo, quem illæ habitabant.

Lues] Pestis: nam homo improbus sævit instar morbi perniciosi.

Eruperit] Instar vomiciæ, quæ ex corpore ægroto erumpit.

25 *Stimulis incanduit*] Ut furiosa bestia calcaribus accensa.

26 *Alecto*] Una ex furiis, sic dicta ab, ἀ, sine, et λήγω, cesso, quod sit sine quiete, quodque non cesset vexare homines.

Placidis] Nam placidis ac lætis successibus Alecto offenditur, gaudetque adversis.

29 *Erebi*] Erebus, obscurior inferorum locus, est conjux Noctis. Dig-

Nox genuit foetu : nutrix Discordia belli, 30
 Imperiosa Fames, leto vicina Senectus,
 Impatiensque sui Morbus, Livorque secundis
 Anxius, et scisso mœrens velamine Luctus,
 Et Timor, et cæco præceps Audacia vultu,
 Et Luxus populator opum, quem semper adhærens 35
 Infelix humili gressu comitatur Egestas,
 Foedaque Avaritiæ complexæ pectora matris
 Insomnes longo veniunt examine Curæ.
 Complentur vario ferrata sedilia coetu,
 Torvaque collectis stipatur Curia monstris. 40
 Alecto stetit in mediis ; vulgusque tacere

Discordia altrix belli, Fames dominatrix, Senectus propinqua morti, Morbus morosus in se, Invidia inimica prosperitatis, et Luctus tristis vestibis laceratis, et Timor, et Audacia temeraria, facie cæcata, et Luxus prædator divitiarum, quem Egestas infausta perpetuo ipsi affixa sequitur pedibus supplicibus, et Curæ pervigiles amplectentes sinum turpem Avaritiæ parentis suæ, conveniunt longa caterva. Sedes ferreæ replentur caterva diversa, et aula densatur congregatis portentis crudelibus. Alecto media stetit, et imperavit plebem silere, atque rejecit post dorsum serpentes

//////////

vel rixæ Oxon. pr. nutriti Cujac. ad Isingr.—31 lecto Ambr. sec. Farnes.—32 secundi Farnes.—34 Heinsius conjecerat *Tumor. vultus* Farnes.—35 cui Moret. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. vet. ed. Parm. *quoi* ed. Vicet. *cui* vel *quem* alter Moret. *quem* reliqui omnes, ut et Var. LL. ed. Antv. in Pat. extat ‘quem semper Egestas Infelix humili gressu comitatur euntem.’ Heinsius ascripserat locum Ovid. Met. xii. in Fab. Cygni : ‘Cedentique sequens instat.’ sic in optimo Cod. legitur. vulgo *Cedentemque*. dein alia manu notatum erat, *adhærere aliquem*. vid. Giphon. Ind. Lucret. *populator* vel *spoliator* Reg.—37 *viscera* Med. pr. Pal. unus Heins. *pectora* vel *viscera* Pric. Moret. sec.—38 *veniunt longo certamine* Pric. *ex ordine* ad Isingr. Cujac.—39 *ferrata* vel *secreta* Vat. opt. *cubilia* Incert. Heins. a m. pr.—40 *totaque* Pat. Moret. pr. Leid. a m. sec. ed. Claver. marg. Isingr. *torvaque* reliqui omnes, Exc. Lucens. ed. Parm. et Vicet. *torvaque* vel *totaque* alter Leid. *tetraque* Cujac. ad Isingr.—41 *Alecto* omnes scripti fere. *medio* Pat. Pric. Moret. pr. ed. Vicet. *sedit in medio* Farnes. *mediis* Tholos. Exc. Lucens. *medios* Vat. pr. *vultusque* Cujac.

NOTÆ

num patella operculum. Ex hoc conjugio natæ Furia, et pestes omnes, quæ genus humanum infestant.

32 *Impatiensque sui Morbus*] Qui tam morosos ac difficiles reddit ægrotautes, ut se vix pati possint.

33 *Anxius*] Nam ‘Invidus alterius marcescit rebus opimis.’

Scisso velamine] Antiqui in luctu

lacerabant vestes.

39 *Ferrata*] Inferorum habitacula ferrea sunt. Virgilius : ‘Ferreique Eumenidum thalami.’ Id quod fingitur, quia nihil non durum in inferis.

40 *Torva Curia*] Non quod torva ait Aula, sed quia continet monstra torva atque crudelia.

41 *Vulgus*] Parvas pestes, et ple-

Jussit, et obstantes in tergum repulit hydros,
Perque humeros errare dedit: tum corde sub imo
Inclusam rabidis patefecit vocibus iram:

Siccine tranquillo produci sæcula cursu, 45

Sic fortunatas patiemur vivere gentes?

Quæ nova corrumpit nostros clementia mores?

Quo rabies innata perit? quid inania prosunt

Verbera? quid facibus nequicquam cingimur atris?

Heu nimis ignavæ, quas Jupiter arcet Olympo, 50

Theodosius terris. En aurea nascitur ætas.

En proles antiqua redit. Concordia, Virtus,

Cumque Fide Pietas alta cervice vagantur,

*officientes sibi, ac permisit iis vagari per humeros: tunc ostendit verbis insanis
furorem clausum sub alto pectore. An ita sinemus annos elabi motu placido? Ita
sinemus populos vivere felices? quorsum indulgentia insueta depravat nostros ani-
mos? quorsum feritas naturalis desinit? quid flagella vana prosunt? cur frustra
armamur tædis nigris? ah! nimium inertes sumus, quas Jupiter expellit ex cælo,
Theodosius ex terris. Ecce sæculum aureum oritur: ecce priscum genus revertitur.
Concordia, Virtus, et Pietas cum Fide incedunt erecto capite, et cantant vic-*

.....

ad Isingr.—42 *errantes* Var. LL. ed. Antv. a m. pr. a pectore Farn. *angues*
Vat. quatuor, Pal. Farn. Pric. Rott. et Oisel. *hydros* Oxon. pr.—43 *jubet*
Exc. Cod. Rhem. tum Moret. tunc ceteri omnes, et Exc. Lucens. dum ed.
Claver.—44 *rabidis* tres Vat. duo Ambr. duo Med. Pric. Thuan. vet. ed.
Parm. et Vicet. *rapidis* reliqui. *rabidis* vel *rapidis* Put. *faucibus* Cujac. ad
Isingr.—45 *tempora* Ambr. pr. *scædera* Thuan. *sæcula* vel *tempora* Oxon. pr.
luzn Farn. *cursu* Rott.—47 *Quo* Bonon. Tholos. Vat. quart. Lov. duo Petav.
Vat. Livin. et Leid. sec. a m. pr. item Exc. Gevart. ita edidit Gesn. *Quæ*
tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. *Quæ* vel *Quo* Oxon. pr. Put. Petav. pr.
corrupt Ambr. pr. duo Med. Vat. sec. Pric. vet. ed. Parm. et Pulm. reliqui
corruptit. corrumpit vel *corripuit* Vat. quint. *dementia* pro *clementia* Bonon. et
Tholos.—48 *Quid* Med. quart. et Exc. Lucens.—49 *stringimur* vel *cingimur*
alter Moret. *accingimur* Thuan.—50 *minus* ed. Vicet. *ignaræ* Moret. alt.
ignare Ald. *Jupiter arcet Olympo* Exc. Lucens. *cælo* quas J. *arcet* Moret. pr.—
51 *Theodosius* Mss. *Theodosius* Exc. Læti. *Θεοδοσιος* Gyr.—52 *En omnes* Mss.
Et Ald. Claver. marg. Isingr. *ætas* pro *proles* Exc. ed. Antv.—53 *vagantur*

NOTÆ

bem ipsa Alecto tanquam Imperatrix tacere jussit.

42 *Hydros*] Quos Furiaë habent pro crinibus. Furiis autem tribuuntur serpentes, ob consilia pestifera, quæ suggerere finguntur.

46 *Sic fortunatas*] Dolent Furiaë, cum populos vident felicem vitam agere.

Delph. et Var. Clas.

49 *Verbera*] Credebantur Furiaë verberibus agitare homines consceleratos. Id quod designat conscientiaë stimulos.

50 *Olympo*] Olympus est mons Thessaliaë altissimus, qui pro Cælo sumitur.

51 *Theodosius*] Sub principatu Theodosii reffloruit resp. Romana.

Claud.

G

Insignemque canunt nostra de plebe triumphum.
 Pro dolor! ipsa mihi liquidas delapsa per auras 55
 Justitia insultat, vitiisque a stirpe recisis
 Elicit oppressas tenebroso carcere leges.
 At nos indecores longo torpebimus ævo
 Omnibus ejectæ regnis. Agnoscite tandem
 Quid Furias deceat: consuetas sumite vires; 60
 Conventuque nefas tanto decernite dignum.
 Jam cupio Stygiis invadere nubibus astra,
 Jam flatu violare diem, laxare profundo
 Fræna mari, fluvios ruptis immittere ripis,
 Et rerum vexare fidem. Sic fata cruentum 65

torium illustrem de cateris nostris. O tristitiam! Justitia ipsa descendens per ævum serenum illudit mihi, et criminibus revulsis a radice, educit ex ergastulis obscuris jura obruta. Sed nos degeneres cessabimus tam longo tempore, expulsa imperiis cunctis? Discite tandem quid dignum sit Furiis? accipite robur solitum, et statuite crimen conveniens tanto cætui. Jam desidero occupare cælum tenebris infernis, jam polluere lucem anhelitu, inmittere habenas alto mari, emittere flumina littoribus abruptis, atque turbare ordinem mundi. Alecto ita locuta reboavit crude-

//////////

est in plurimis Mss. *vagatur* Claver.—54 *nostra de dno* Vat. *de nostra* Lov. Reg. Bonon. Tholos. Incert. Heins. duo Oxon. duo Leid. Petav. duo, Med. tert. et Exc. Gevart. *gentē* Farn. et Moret. sec. *gerunt vel canunt* Lov. et Vat. Livin.—55 *Pro dolor* Put. Rott. Vat. duo. *Proh* Lov. Farn. Vat. duo, ambo Moret. duo Oxon. item Leid. *Proh pudor* Med. pr. Pal. Incert. Heins. *delapsa* Ambr. sec. reliqui fere omnes *dilapsa*.—56 *exultat* Pal. *vitiis*, sine copula, Farn. Petav. pr. *vitiis ab stirpe* Oxon. pr. *rescissis* Pat. Ambr. pr. Vat. sec. *revulsis* marg. Morin.—57 *tenebroso a carcere* Med. sec. a m. pr. *e carcere* Isingr. Gryph. et al. edd. *in carcere* Florent. Med. duo, Vat. pr. Pal. Rott. unus Heins. Ald. ed. Parm. et Vicet. *tenebroso carcere* reliqui omnes sine præpositione.—58 *Et* Moret. alter. *Ac nos* Leid. pr. *dedecores* Exc. Cod. Rhem. *torquebimus* Florent. *torquebimur vel torpebimus* Moret. sec.—59 *objectæ* Mazar. *terris vel regnis* Lov. et Vat. Livin. *terris* Pulmanni cod. post *rd regnis* signum interrogationis exhibet Gesner.—60 *Quid deceat Furias* Ambr. sec. *fascēs vel vires* Moret. sec. *suetas consumite* Var. LL. ed. Antv.—61 *tandem pro tanto* Rott. *discernite* Med. pr. *discrimine* ed. Vicet.—62 *viribus* marg. Morin.—63 *Deum* Vat. quint. a m. pr. *Deos* a m. sec. *lapsare* Florent.—64 *raptis* Leid. sec. et Exc. Gevart. *ripis imm. ruptis* Vat. sec. Pric. *emittere* Petav. duo a m. sec. et Pat. *dimittere* Cujac. ad Isingr. *ripis* unus Heins.—65 *vexare* Reg. Med. pr. Heins. Exc. Lucens. sec. *lapsare* Med. sec. Pric.

NOTÆ

54 *Canunt triumphum*] Propter voces acclamantium. Ovidius: 'Miles io, magna voce, triumphē canet.'
 62 *Stygiis*] Styx fons est veneno frigidissimo scatens in Arcadia: fluvius est Inferorum ἀπὸ τοῦ στυγίου, *odisse, horrere*, quod sit fluvius odii atque horroris. Inde Stygius, id est, Infernus.
 65 *Vexare fidem*] Vexare, turbare

Mugiit, et totos serpentum erexit hiatus,
 Noxiaque effudit concusso crine venena.
 Anceps motus erat vulgi : pars maxima bellum
 Indicit Superis : pars Ditis jura tuetur.
 Dissensuque alitur rumor : ceu murmurat alti 70
 Impacata quies pelagi, cum flamine fracto
 Durat adhuc sævitque tumor, dubiumque per æstum
 Lassa recedentis fluitant vestigia venti.
 Improba mox surgit tristi de sede Megæra,
 Quam penes insani fremitus animique profanus 75

liter, et extulit dracones omnes hiantes, atque excussa coma, sparsit virus pestiferum. Fremitus plebis erat dubius: pars maxima infert bellum Diis: pars conseruat leges Plutonis, et murmur augetur dissensione sententiarum: quemadmodum requies turbata maris profundi strepitat; cum, ventis positis, æstus remanet adhuc et furit, ac reliquæ fatigatæ tempestatis abeuntis agitantur per fluctus ancipites. Statim Megæra sceleratu exsurgit ex solio horrendo; in cuius Megæaræ potestate

*****

laxare tres Vat. Rott. Oisel. *laxare* vel *veiare* Put. Moret. pr. Leid. pr. *laxare* vel *lacerare* Exc. Læti, *turbare* Ms. Vat. N°. 1660. *veiare* vel *turbare* Oxon. pr. *octare* et emend. *turbare* Vat. Livin. unde Heinsius jam conjecerat *veiare*. *laxare* Barth. *lassare* al. *cruente* vel *cruentum* Lov.—66 *totos* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *tortos* Petav. sec. a m. sec. Leid. pr. Exc. Cod. Rhem. ita edidit Gesn. *totos* vel *tortos* Oxon. pr.—68 *anzia* Exc. Voss.—69 *tuetur* Put. Thuan. Ambr. sec. et pr. a m. sec. vet. Gyr. duo Med. duo Vat. Pal. Rott. Oisel. item unus Heins. *veretur* Vat. duo, Pric. Exc. Læti. *tuetur* vel *veretur* Lov. Vat. pr. Put. Med. sec. ambo Moret. Florent. Mazar. Petav. tert. et Exc. e Pat. rec. *tuentur* Med. quart. Exc. Lucens. Sched. Gud. ita Gesn. *veretur* Farn.—70 *Assensuque* Pric. *commurmurat* Med. quart. Exc. Lucens. sec. seu Moret. pr. ed. Delr. *cei* Lov.—71 *implacata* Med. sec. duo Ambr. *flamine* Vat. opt. et Farn. *flamine* vel *flumine* Leid. pr. Oxon. pr. Pric. Lov. ceteri omnes *flumine*.—72 *timor* Med. quart. Leid. pr. a m. pr. ed. Vicet. *dubiumque per æstum* vel *dubiosque per æstus* Moret.—73 *laxa* vel *lassa* Med. sec. *fluit ad vestigia* Farn.—75 *gemitus* Vat. pr. *prophatus* Terror Ambr.

NOTÆ

ordinem, qui tanto consensu res omnes vincit atque colligat, ut fidem dedisse putes, se eo ordine esse remansuras.

66 *Mugiit*] Reboavit, clamavit, fremitu atrociter instar tauri furentis.

68 *Anceps motus erat vulgi*] Quia aliis alia placebant.

69 *Pars Ditis jura tuetur*] Quia sub ejus imperio vis Furiarum constat: Dis, autem dicitur Latine, et Pluton, Græce, ἀὐτὸς πλοῦτον; utrum-

que a divitiis; quibus, quia in terræ visceribus includantur, præsidet Pluton.

70 *Dissensuque alitur rumor*] Sonus quidam tumultuosus nutritur et augetur varietate sententiarum.

72 *Tumor*] Reliquæ tempestatis in immenso æquore habent adhuc aliquid sævitæ murmurantis.

74 *Megæra*] Furia dicta, ἀὐτὸς τοῦ μεγάλου, *invidere*.

75 *Animique profanus error*] Insania

Error, et undantes spumis furialibus iræ.
 Non nisi quæsitum cognata sede cruorem,
 Illicitumve bibit, patrius quem fuderit ensis,
 Quem dederint fratres. Hæc terruit Hercules ora,
 Et defensores terrarum polluit arcus : 80
 Hæc Athamantheæ direxit spicula dextræ :
 Hæc Agamemnonios inter bacchata penates
 Alternis lusit jugulis : hæc auspice tædæ

sunt iræ vesanæ, et discordia impia mentis, ac furores exundantes spumis rabidis. Illa non sorbet sanguinem, nisi prohibitum et manantem ex strage cognatorum; quem sanguinem gladius paternus sparserit, quem fratres effuderint. Hæc Megæra perferruit vultum Herculis, et infecit sagittas liberatrices orbis: hæc direxit tela manus Athamantis: hæc furens in Regia Agamemnonis, lascivioit jugulando

pr. *tumultus* vel *profanus* Florent.—76 *Terror* Oxon. sec. *spinis* Vat. sec.—77 *Nec* Vat. quart. ed. Gryph. *cede* Farn. et duo al. *cede* edidit Gesn. Leid. *Non si* Sched. Gud.—78 *Illicitumque* duo Vat. Rott. Pal. ed. Vicet. Parm. Ald. Isingr. Gryph. Delr. al. *Illicitumve* Pat. Thuan. Put. Petav. tert. Mazar. Moret. Exc. Voss. *Illicitumque* vel *Illicitumve* Moret. sec. *patris* Vat. quint. *fuderat* Florent. et Exc. Lucens.—79 *torruit* ed. Vicet.—80 *Et* Leid. pr. et Exc. Lucens. sec. *Hæc* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *defensoris* Leid. sec. alter Moret. a m. sec. et Exc. Gevart. *terruit* Vat. sec. Pric. Pat. Farn. *polluit* vel *terruit* Vat. pr. *artus* Pal. duo, Ambr. duo, Med. Petav. duo, Exc. Gevart. Sched. Gud. ed. Vicet. Ald. Colin. marg. Morin. *arcus* vel *artus* Put. alter Moret. Med. quart.—81 *Athamanteos* Vat. quart. et quint. a m. pr. unde Heinsius conjiciebat *Athamantiados*. Leid. *Athamanteos*. Farn. *Achamanteæ*.—82 uno verbo *interbacchata* cod. Barth.—83 *Alternis lusit jugulis* Exc. Lucens. *Alternis jugulis lusit* Vat. quint. *Alterius* Leid. pr. a m. pr. et ed. Vicet. *luxit* Petav. sec. cod. Farnes. *Thebæ* Med. pr. Vat. pr. Pal. Farn.

NOTÆ

animi furentis, qui nihil sanctum habet, sed omnia spectat facitque ut profana.

77 *Cruorem illicitum bibit*] Non hostilem bibit cruorem, sed patrum, filiorum, fratrum, amicorum, sese invicem occidentium.

79 *Terruit Hercules ora*] Cum eum vertit in tantum furorem, ut se rogis ardentibus injecerit.

80 *Defensores terrarum arcus*] Nam Hercules purgavit orbem monstribus.

Polluit] Parricidio, quod admisit in suos, occidendo uxorem et liberos.

81 *Athamantheæ*] Athamas, Rex Thebarum, Learchum filium interfecit.

82 *Bacchata*] Furens more Bacchantium.

Penates] Sunt Dii domestici: accipiuntur pro domo.

83 *Lusit*] Eo adducens Ægisthum adulterum, et Clytæmnestram, ut conjugem Agamemnonem ex bello Trojano redeuntem occiderent: eo adducens Orestem, ut Agamemnonis patris cædem ulturus, matrem Clytæmnestram mactaret: et sic Megæra, horum scelerum causa, lusit, jugulando alternos conjuges.

Auspice] Nefas olim erat contrahere nuptias, nisi prius exploraretur Deorum voluntas: ideo prima luce

Œdipoden matri, natæ junxere Thyesten.

Quæ tunc horrissonis effatur talia dictis :

85

Signa quidem, o sociæ, Divos attollere contra
Nec fas est, nec posse reor : sed lædere mundum
Si libet, et populis commune intendere letum,
Est mihi prodigium cunctis immanius hydris,
Tigride mobilis fœta, violentius Austris
Acribus, Euripi refluis incertius undis,

90

†
alterna guttura: hac duce faces copulaverunt Œdipoden matri ipsius, copulaverunt Thyesten filia ipsius: quæ Megæra tum dixit hæc verba voce terribili: O Comites Furia, haud certe licet efferre vexilla contra Deos, neque puto nos posse: ut si placet vobis vexare orbem, atque immittere mortem generalem hominibus, habeo monstrum crudelius serpentibus omnibus, celerius Tigride enixa, turbulentius Notis inquietis, inconstantius aquis reciprocantibus Euripi; et monstrum illud

~~~~~  
Thebæ vel tædæ Leid. pr. *tædæ* vel *dextræ* Mazar.—84 *Œdipoden* Ambr. sec. alter Moret. Lov. Incert. Heins. Exc. e Pat. rec. Ald. ceteri Ms. *Œdipodem* et *Thyestem* exhibent.—85 *nunc* Farn. Ambr. pr. *affatur* Farn. Leid. pr. *affatur* vel *effatur* alter Moret.—86 *Digna* Exc. ed. Antv. *bella* marg. Morin. *O sociæ* Med. tert. Exc. Lucens. et ed. Vicet. τὸ O deest in Vat. opt. Pal. Rott. Florent. tribus Med. et Vat. Livin.—87 *hæc fas* Farn.—88 *immittere* Pal. Med. pr. Exc. e Pat. rec. *vulnus* Thnau. ad vulgatam tuendam Heinsius ascripserat in marg. ed. Lugd. 1551. locum l. II. in Ruf. 371. ‘intendere longos A tergo amplexus.’ et Albinov. (ad Liv. 361.) ‘Ecce necem intentam cælo terrore fretoque.’ sic ‘intendere spicula’ Noster alibi.—89 *natis* vel *notis* Pric. *immanior* Petav. sec. a. m. pr.—90 *mobiliusque fera* Rott. *velocius* Isingr. *Euris* vel *ursa* Moret. pr.—91 *Acribus, Euripirefluis* Exc. Lucens. sec. *Acrius Harpyis* Vat.

NOTÆ

Auspices anguria captabant, seu aves observabant, ut rescire conarentur, an gratæ nuptiæ forent Dils. Auspex dicitur ab avium inspectione. Ast, *hac auspice*, id est, hac duce.

Tædæ] Hæ ex spina alba factæ præferri solebant in novis nuptiis. Hic sumuntur pro ipso conjugio.

84 *Œdipoden*] Lains Rex Thebanorum, cum ex oraculo didicisset se a filio occisum iri, eum pastori dedit perimendum : pastor, perforatis pueri plantis, ideoque tumentibus (unde Œdipi nomen, *οἰδέω*, tumeo, et *πόδις*, pes), ex arbore suspendit : Phorbis pastor enim invenit, deditque uxori Polybii Corinthiorum Regis : crescit, adolescit ; discit ex oraculo in Pho-

cide se patrem inventurum, hic et reperit, et nato jurgio insciens occidit ; matremque Jocastam insciens quoque ducit uxorem.

Thyesten] Qui Pelopeam filiam constupravit, et uxorem fratris sui Atrei.

87 *Fas*] Apud Farias nullum fas, seu jus : immo omnia contra fas et justitiam : sed hic *non fas*, id est, non licet.

90 *Mobilius*] Celerius ad rapinam et perniciem miserorum.

Austris] Anster fiat a meridie, ventus floribus inimicus. Virgilius : ‘Floribus austrum Perditus, et liquidis immisi fontibus apros.’

91 *Acribus*] Alii legunt, *acrius Har-*

Rufinus : quem prima meo de matre cadentem
 Suscepi gremio : parvus reptavit in isto
 Sæpe sinu, tenero perque ardua colla volutus
 Ubera quæsivit fletu, linguisque trisulcis
 Mollia lambentes finxerunt ora cerastæ.
 Meque etiam tradente dolos artemque nocendi
 Edidicit : simulare fidem, sensusque minaces

95

est Rufinus, quem ego prior recepi in sinu meo nascentem ex matre: ille infans reptavit frequenter in hoc gremio, atque vagitu molli repens per cervicem altam vestigavit mammas, et serpentes adulantes ipsi linguis trifidis formaverunt os tenellum. Et præterea didicit fraudes, modosque maleficiendi, docente me; didicit

quart. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Acrius Hirpiis* Vicet. *Actrius* Farn. *refluis* Var. LL. ed. Antv. ed. Isingr. *fulvis* vet. Gyr. Pal. Farn. *fulcis* vel *flavis* Exc. Lucens. *flavisque* Med. quat. Leid. sec. Exc. Gevart. reliqui libri *flavis*. *incertior* Pal. Thuan.—92 *Quæ* Vicet. Parm.—93 *parvus reptavit* omnes scripti, Exc. Gevart. et Lucens. Ald. ed. Parm. et Vicet. *reptavit parvus* ed. Gesn. *raptavit* al.—94 *teneroque per ardua* omnes fere Codd. Mss. Heins. et Gesn. *tenero perque ardua* Vat. sec. Farnes. ed. Parm. Vicet. Delr. Gryph. Isingr. et Claver. qui *sinu tenero* conjungit. *volata* vel *volutus* Vat. quart.—95 *Oscula* Pric. Oisel. Thuan. Moret. pr. *Ubera* vel *Oscula* Leid. pr. Med. quart. et alter Moret. *flexu* Vat. quint. a m. pr.—96 *fixerunt* Reg. Petav. sec. Oxon. sec. Farn. ed. Vicet. Parm. Isingr. et Gryph. *fixerunt* vel *fixerunt* Oxon. pr. ora duo Vat. Pric. Rott. Oisel. Thuan. Med. sec. Petav. pr. *membra* Vat. quart. et quint. Farn. Pal. *membra* vel *ora* Vat. opt. Put. Florent. *cerastæ* Farn.—97 *Meque etiam trad. d.* Vat. quatuor, tres Petav. Put. Mazar. duo, Med. duo, Heins. Lov. Moret. Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr. Oxon. sec. Leid. sec. Vat. Livin. Sched. Gud. ed. Vicet. Isingr. *me tradente dolos gestus artemque* n. Farn. Pric. Rott. Oisel. duo Med. Florent. Ambr. sec. Put. a m. sec. Pat. pro var. lect. Exc. Læti et Lucens. sec. Heinsius *legebat astusque artemque nocendi. artesque* Oxon. pr. Leid. pr. Reg. Bonon. duo Petav. duo Med. totidem Heins. et Ambr. Exc. Lucens. pr.—98 *Edidicit* duo Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Vat. sec. a m. sec. *Et didicit* al. ita Gesner. *Cum didicit* Vat. quart. a m. pr. *vultusque minaces* Moret. sec. *minantes* Rott. Med.

NOTE

pyiis, flavis, &c.

Euripi] Euripus est fretum inter Bœotiam et Eubœam, septies die, ac nocte, fluctibus invicem versis, tam rapide fluens, ut navigia ventis repugnantibus abripiat. Hiuc dicitur *Euripus homo*, id est, inconstans.

92 *De matre cadentem]* Infans natus humi deponebatur, mox tollebatur manu patris, aut matris, quod signum erat legitimæ prolis. Sic *Megara*

ait Rufinum suam esse prolem legitimam.

95 *Ubera quæsivit]* Alii legunt, *oscula*, nec male.

96 *Finxerunt]* Ursorum instar, qui lambendo rumpunt pelliculas quæ catulos involvunt.

Cerastæ] Genus serpentum, qui sic dicti sunt a quadrigeminis cornibus quæ exerunt, *κέρας, aras, cornu*.

Protegere, et blando fraudem prætexere risu,
 Plenus sævitiae, lucrique cupidine fervens. 100
 Non Tartessiatis illum satiariis arenis
 Tempestas pretiosa Tagi, non stagna rubentis
 Aurea Pactoli: totumque exhausit Hermaum,
 Ardebit majore siti: quam fallere mentes
 Doctus, et unanimes odiis turbare sodales! 105
 Talem progenies hominum si prisca tulisset,
 Pirithoum fugeret Theseus; offensus Orestem
 Desereret Pylades; odisset Castora Pollux.

fugere sinceritatem, ac tegere minus cogitatas, æque velare dolos facie serena: repletus crudelitate, et ardens cupiditate auri. Exundatio dives Tagi non satiaret illum arenis Tartessiatis: non aquæ aureæ Pactoli micantis: si absorbeat Hermaum integrum, uretur desiderio avidiore: quam peritus est decipere animos, et miscere odia inter amicos concordēs! Si proles antiqua hominum produxisset similem, Theseus aversaretur Pirithoum; Pylades læsus dereliqueret Orestem; Pollux

sec. nocentes Med. quart. et ed. Vicet.—99 fraudes Vat. pr. Rott. Florent. duo Med. protegere Med. quart. Petav. tert. duo Vat. Oisel.—100 sævitia Farn. Put. Mazar. Pat. sævitie Lov. Moret.—101 Tarchesiatis Var. LL. ed. Antv. Carchesiatis duo Med. et Moret. Charchesiatis duo Leid. satiaret quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. satiariis Rott. Lov. Mazar. Oisel. satiariis vel satiaret Put.—102 vel pro non Reg. si Ambr. pr. vel vel non Leid. pr.—103 si exh. Med. quart. totum si haus. Farn. Ambr. tert. totum quoque si hauserit Exc. Luc. sec. Hermon Med. tert.—104 arcebit Med. quart. Arebit in cod. ora Heins. quam ambo Moret. nam Vat. quint. a m. sec. Claver. et duo Barth. quam vel qua Exc. Læti. qua edd. Isingr. Colin. Gryph.—105 unanimes quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. unanimes legit Heinsius. sic alibi, unanimi fratres.—106 hominem Farn. Vat. quint. a m. sec. et Incert. Heins. hominum vel hominem Rottend. Moret. pr.—107 fugit et Var. LL. ed. Antv. infensus in cod. ora Heins. Orestes Pat.

NOTE

100 *Lucrique cupidine*] Rufinus revera fuit insigniter avarus.

101 *Non Tartessiatis*] Exundatio, seu imber copiosus, Tagi fluvii auriferi non illum satiaret omnibus arenis pretiosis, quæ fluunt non procul a Tartesso urbe Hispaniæ.

103 *Pactoli*] Hic est fluvius Lydiæ aurifer, sicut et *Hermus*, 'auro turbidus,' in Asia minore.

105 *Unanimes*] Qui ita vivunt, ut una tantum anima videantur esse in duobus corporibus.

106 *Progenies prisca*] Id est, antiqua sæcula.

107 *Pirithoum fugeret Theseus*] Hi

fuere arctissimo conjuncti amicitiae vinculo, adeo ut Pirithous secutus sit Theseum ad inferos, nec unquam avelli potuerit. Unde eorum disjunctio non tribuitur nisi pessimis ingeniis. Martialis: 'Te fingente nefas Pyladen odisset Orestes, Thesea Pirithoi destituisset amor.'

Orestem desereret Pylades] Pylades Oresti fugienti, ob matrem Clytæmnestram interfectam, sese comitem perpetuum adjunxit: tantaque inter se amicitia conjuncti sunt, ut alter pro altero mori non recusaret.

108 *Castora Pollux*] Hi fratres amicissimi.

Ipsa quidem fateor vinci; rapidoque magistram
Prævenit ingenio: nec plus sermone morabor. 110

Solus habet, quicquid scelerum possedimus omnes.
Hunc ego, si vestræ res est accommoda turbæ,
Regalem ad summi producam Principis aulam.
Sit licet ille Numa gravior, sit denique Minos;
Cedet, et insidiis nostri flectetur alumni. 115

Orantem sequitur clamor: cunctæque profanas
Porrexere manus, inventaque tristia laudant.
Illa, ubi cœruleo vestes connexuit angue,
Nodavitque adamante comas, Phlegthonta sonorum

abhorreret Castorem. Ego ipsu confiteor me superari; et ille vincit me magistram indole rapaci. Neque detinebo vos amplius hac oratione. Ille solus complectitur ea omnia crimina, quæ omnes unquam habuimus. Si res est utilis cœtui vestro, ego introducam illum in palatium Imperatoris supremi. Etiam si Imperator ille fuerit sapientior Numa, etiam si tandem fuerit Minos alter, indulgebis, et vincetur dolis alumni nostri. Acclamatio secuta est loquentem Megeram, et omnes pestes extenderunt manus impias, et probant inventionem detestandam. Illa Megæra, postquam colligavit vestimenta serpente nigro, et nexuit crines adamante, petit Phlegthonta

~~~~~

—109 *vinci fateor* Farn. Pric. Med. quart. Put. Exc. Lucens. *rapidoque* duo Vat. Petav. pr. Exc. ex Patav. rec. ed. Vicet. Isingr. *rapidoque* vel *rapidoque* Vat. quint. *rapidoque* reliqui Mss. et Sched. Gud. *magistrum* Rott. *Megeram* Pric. Leid. *magistram* vel *Megæram* Oxon. pr.—110 *neque* Mazar. *parabat* pro *morabor* Exc. Voss.—111 *quidquid scelerum* Ambr. sec. Med. quart. Exc. Lucens. *scelerum quidquid* quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel.—112 *nostræ* Med. sec. Mazar. Pat. Vat. quart. Heinsius hic ascripserat, *accommoda turbæ*. sic Trebell. Poll. in Claud. p. 207. 'si ejus animo accommodo est, quando voluerit, accipiat prætorianam, accipiat præturam.'—113 *summam* Var. LL. ed. Antv. *perducam* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Lov. Oisel. *producam* Med. duo Vat. pr. Rott. et sic legebat Heinsius, qui ascripserat locum Lib. I. in Eutrop. 155. atque adeo notabat Salmas. p. 358. male mutasse *rd producere*.—114 *ipse* Vat. pr. Med. quart. Exc. Lucens.—115 *ingeniis* vel *insidiis* Med. sec. *vestri* Pat.—116 *junctæque* Petav. sec.—118 *conexuit* Med. sec. *conixuit* Exc. Lucens. sec. *contextuit* Thuan.—119 *Nodatamque ad. comam* Vat. opt. *Flegētunta*

NOTÆ

109 *Rapido*] Ingenio rapaci, vel præcipiti atque audaci.

113 *Principis*] Theodosii magni.

114 *Numa*] Numa Pompilio secundo Romanorum Rege, cujus fuit magna gravitas, magna vitæ sanctitas.

Minos] Cretensium Rex, adeo justus, ut post obitum creditus sit unus euse ex iudicibus Inferorum.

115 *Alumni*] Rufini.

116 *Clamor*] Qui signum est accla-

mationis et approbationis.

117 *Porrexere manus*] Olim porrigebant manus ad petendum silentium; ad testandam approbationem; ad offerendum auxilium, &c.

118 *Connexuit angue*] Implicavit vestes variis flexibus unius e suis serpentibus.

119 *Nodavitque adamante comas*] Crines rejecit in tergum, ne obstarent, et rejectos adamante colligavit,

Poscit, et ambusto flagrantis ab aggere ripæ 120

Ingentem piceo succendit gurgite pinum,

Pigraque veloces per Tartara concutit alas.

Est locus, extremum pandit qua Gallia littus,

Oceani prætentus aquis, ubi fertur Ulixes

Sanguine libato populum movisse silentem. 125

Illic umbrarum tenui stridore volantum

Flebilis auditur questus. Simulacra coloni

Pallida, defunctasque vident migrare figuras.

Hinc Dea prosiluit, Phœbique egressa serenos

Infecit radios, ululatuque æthera rupit 130

ten mugientem, et ex tumulo ardenti littoris fumantis accendit tædam magnam in furio atro, ac movet pennas celeres per Inferos inertes. Terra jacet, qua parte Gallia porrigit litus ultimum; terra cincta undis Oceani: ubi Ulysses dicitur evocasse umbras latentes cruore gustato. Hic querela tristic animarum volitantum murmure levi exauditur: agricolæ vident spectra pallentia, et imagines defunctorum ecolare. Inde Dea Megæra exiliit, et exiens polluit vultum clarum Solis, et com-

~~~~~

sorum Var. LL. ed. Antv.—120 *Poscit* hic pro *petit* poni, notaverat Heinsius. *angusto* marg. Isingr. *fragrantis* Voss. *flagrantis vertice* alter Moret.—121 *piccum* Vat. pr. *succendat* vel *succendit* Petav. pr.—122 *Nigraque* duo Vat. Ambr. tert. *Nigraque* vel *Pigraque* Vat. quint. *concutit* Thuan. Farnes.—123 *pandit qua* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *qua pandit* Pat. Oxon. pr.—124 *ubi* Exc. Lucens. sec. *quo* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *qua* Ambr. pr. *Ulixes* omnes fere Mss. *Ulysses* Isingr. et Luceus. in vet. cod. *Ulyxes*.—125 *populos* Farn. *novisse* Oisel. Vicet. *silentum* Vat. quatuor, Pal. Pric. Farn. Oisel. Rott. *volantum* Exc. Læti, *silentem* Exc. Lucens. sec. atque ita correxerat Heinsius ascripto loco Lib. II. de Rapt. 237.—127 *auditu* Vat. quart. a m. sec. *auditus* Petav. tert.—128 *errare* Leid. sec. Exc. Gevart. *mugire* Med. sec. *mugire* vel *migrasse* Rott. *catervas* Vat. pr.—129 *Huc* Vat. duo, Voss. *Hic* Petav. tert. *Huc* vel *Hinc* Oxon. pr. Reg. Vat. quint. Petav. pr. *prosiliit* Pnt. Reg. Mazar. Med. pr. Oxon. pr. Leid. pr. ambo Moret. *pro-*

NOTÆ

hoc est fibula seu tænia, quæ ornata erat adamante.

Phlegethonta] Fluvium inferorum: a φλεγέθω, ardeo, quasi fluvius ille sit fluvius ignis.

121 *Pinum*] Tædam factam ex pinu.

122 *Pigraque veloces*] Poëtæ non raro contraria jungunt. Tartara autem, altissimus inferorum locus, dicuntur pigra, quia sunt plena umbris pigris, inertibus.

123 *Gallia*] Ex qua Rufinus orlundus.

124 *Ulixes*] Fabula apud veteres vulgata, Ulysses excisa Troja in Oceanum Occidentalem advenisse.

125 *Sanguine libato*] Hausto, gustato, id quod necessarium erat ad evocationem umbrarum.

Populum silentem] Umbras inferorum.

127 *Simulacra pallida*] Umbras palentes mortuorum.

128 *Migrare*] Alii, *mugire*, id est, *gemere*.

Terrifico. Sensit ferale Britannia murmur,
 Et Senonum quatit arva fragor, revolutaque Tethys
 Substitit, et Rhenus projecta torpuit urna.
 Tunc in canitiem mutatis sponte colubris,
 Longævum mentita senem, rugisque severas
 Persulcata genas, et ficto languida passu,
 Invadit muros Elusæ, notissima dudum
 Tecta petens, oculisque diu liventibus hæsit,
 Pejorem mirata virum. Tunc talia fatur :

135

movit aërem clamore terribili. Anglia audiit sonum funestum; et clamor concutit campos Senonum, atque mare regressum stetit, ac Rhenus stupuit urna abjecta. Tum Megæra conversis ulro serpentibus in canos crines, fingens senem annosum, et habens frontem aratam rugis tristibus, et debilis gressu simulato, intrat mœnu Elusæ, adiens domum cognitam sibi jampridem, atque longum constitit oculis invidentibus admirans Rufinum hominem tetriorem, quam putarat: tum dicit hæc

siluit tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel.—131 *Tartareo* Thuan. *sentit* Med. sec. Ambr. tert. *ferale* Exc. Læti et Lucens. *lethale* Pric. *fatale* ed. Parm. et Vicet. *ferale* vel *fatale* Exc. ex Pat. rec.—132 *Tethis* Var. LL. ed. Antv. *Thenis* vel *Thetis* Lov.—133 *Rheni* Med. tert. *Rhenus* vel *Rhemus* Florent. Put. Ambr. pr. *remis* Med. quart. *subjecta* Ambr. pr. Med. sec. Put. Rott. *unda* quatuor Vat. Pal. Rott. Oisel. *urna* Pric. a m. pr. Farn. vet. Gyr. Exc. Lucens. marg. Isingr. sec. *urna* vel *unda* Florent. Petav. pr. Ambr. pr. item Moret.—134 *sæpe* Vat. pr. Oisel. Thuan. Rott. Pric. a m. pr. *sponte* vel *sæpe* Florent. Ambr. pr. Vat. sec. *figuris* pro *Colubris* Thuan.—135 *Longævam* et *Longævum* Thuan. *serenas* Ambr. tert.—136 *Persulcata* Exc. Læti et Lucens. *Perfalcata* ed. Vicet. *Præsulcata* Vat. sec. Leid. pr. *persiccata* Exc. lib. Rhem. a m. sec.—137 *Invasit* Rott. *Elusæ* vet. Gyr. Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. Med. sec. Exc. Lucens. sec. Var. Lect. ed. Antv. *Elysæ* Exc. Læti. Ald. *Elisæ* Lov. ambo Moret. tres Vat. Pal. Rott. duo Med. Put. tres Petav. Reg. Pat. Thuan. Mazar. duo Oxon. item Leid. Heins. ed. Parm. Vicet. *Elisse* Farn. *Elisis* Exc. Lucens. pr. *Elises* Med. quart. *Eleusæ* Thuan. [*Elusa* urbs Galliæ in Agennia. Sulpit. Sever. Lib. II. *Elusonem* Paulinus appellare videtur Epist. VI. sub finem.] Hæc Heinsius ad ed. Antverp. Plant. 1596.—138 *petens* Exc. Læti, *petit* ed. Parm. et Vicet. *languentibus* Pat. *lucentibus* vel *liventibus* Reg. Oxon. pr.—139 *tum* Exc. Lucens. sec. Oxon. pr.—140 *Te sine fine*

NOTÆ

131 *Britannia*] Major scilicet, quæ opposita est Galliæ Aquitanicæ.

132 *Senonum*] Senones sunt populi Galliæ; at hic ponitur pars pro toto.

Revolutaque Tethys] Mare retroactum contra æstum. Tethys Tethyos, est mater Nympharum maris, et hic ponitur pro mari: at Thetis Thetidos, est Nympha maris, mater Achillis.

133 *Urna*] Fluviiis unæ tribuuntur, ex quibus aquas effundunt.

134 *Mutatis sponte colubris*] Quasi serpentes ulro sese mutaverint in crines, ut res facilius fieret.

135 *Severas*] Seniles; nam senex severus, difficilis, querulus.

136 *Ficto languida passu*] Fingens se obrepere debilitatis pedibus, instar senis.

137 *Elusæ*] Urbs olim florentissima, Claudiani temporibus, vulgo *Euse en Gascogne*.

Otia te, Rufine, juvant? frustra que juventæ 140
 Consumis florem patriis inglorius arvis?
 Heu nescis quid fata tibi, quid sidera donent,
 Quid fortuna paret: toti dominabere mundo,
 Si parere velis. Artus ne sperne seuiles.
 Namque mihi magicæ vires, ævique futuri 145
 Præscius ardor inest: novi quo Thessala cantu
 Eripiat lunare jubar, quid signa sagacis
 Ægypti valeant, qua gens Chaldæa vocatis
 Imperet arte Deis: nec me latuere fluentes

verba: O Rufine, an requies tibi placet? Et perdis inutiliter sine gloria florem ætatis in agris patriæ tuæ? Ah! ignoras quid fata dent tibi, quid cælum, quid fortuna præparet? Imperabis Orbi univervo, si velis obedire. Ne contempnas corpus debile senis. Etenim artes Magicæ sunt mihi, et ignis divinus cognoscens res futuras. Cognovi quibus incantamentis Saga deducat Lunam micantem: quid prosint characteres Ægypti solertis: qua ratione natio Chaldæa dominetur Diis

Exc. Voss. Heinsius corrigit *frustraue*.—141 *absumis* Incert. Heins. *patriis* Vat. duo et Exc. Læti. *patriisque* Florent. Rott. Vat. duo, Pat. *armis* Pal. Med. pr. et tert. a m. pr. Exc. Lucens. et ed. Vicet.—142 *donent* duo (Oxon. duo Leid. et Vat. Livin. *dedent* Exc. Lucens. sec. *debeant* vet. Gyr. Isingr. *donent* vel *debeant* Vat. pr. *spondent* vel *donent* Moret. pr.—143 *toti dominabere mundo* tres Med. *toto donabere mundo* Leid. pr. Vat. pr. Rott. Oisel. Thuan. Florent. Petav. tert. Vat. Livin. Moret. pr. a m. sec. et Incert. Heins. *toti dominabere* vel *toto donabere* Reg. Pnt. Petav. pr. Oxon. pr. *toto dominabere* Vat. quart. duo Leid. *toti* vel *toto* Pat. Lov.—144 *nec* Petav. sec. et Pat.—146 *quo* vel *quid* Oxon. pr. *quod* vel *quo* Reg.—147 *Eripiat* vel *Excipiat* Florent.—149 *Imperet* duo Vat. Rott. Petav. pr. duo Ambr. Exc. Læti et Lucens. sec. Ald. *Imperat* Oxon. sec. duo Leid. duo Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. ita

NOTÆ

142 *Sidera*] Numina quæ cælum habitant sideribus distinctum. Ceterum Poëta ea attulit omnia, ex quibus Philosophi judicant de rerum eventu. Stoici fatis, Academici astris, Epicurei fortunæ tribuunt rerum omnium causas.

144 *Si parere velis*] Alii legunt, *servire*, nec male: 'Servilia nempe omnia pro dominatione.' Tacitus.

146 *Præscius ardor*] Quædam particula mihi est ignis divini, quæ facit ut præsciam res futuras.

Thessala] Saga, a Thessalia, quæ sæcunda Magis, herbisque veneficis.

147 *Eripiat*] Detrahat, avellatque Lunam ex cælo. Vetus est Antiquo-

rum error credentium Lunam posse deduci incantamentis, atque avelli Cælo; ideoque ut tanto malo occurrerent, adhibebant tinnitus sonosque æris.

Signa] Characteres Magici, aut notæ Hieroglyphicæ, quæ varia rerum indicia continebant.

Sagacis] Ægyptus sagax, seu docta appellatur, quia illa diu floruit velut mater omnium disciplinarum.

148 *Gens Chaldæa*] Magicis sacrificiis insignes olim Chaldæi.

149 *Imperet Deis*] Evocet Deos, qui veniunt, tanquam obediant evocantibus.

Arboribus succi, funestarumque potestas 150
 Herbarum, quicquid letali germine pollens
 Caucasus, et Scythicæ vernant in gramina rupes,
 Quas legit Medea ferox, et callida Circe.
 Sæpius horrendos Manes sacrisque citavi
 Nocturnis Hecaten, et condita funera traxi 155
 Carminibus victura meis; multosque canendo,
 Quamvis Parcarum restarent fila, peremi.

evocatis. Neque ignoro liquores stillantes ex arboribus, et vires perniciosas herbarum, quascunque Caucasus alit turgentes semine mortifero; et quas saxa Scythica fundunt herbas, quas Medea crudelis collegit, et Circe astuta. Ego frequentius evocari Manes horribiles, et Hecaten in sacrificiis nocturnis, et reduzi figuras mortuorum sepultus, revictura incantamentis meis: atque interfeci plurimos cantando, etsi stamina Parcarum nenda superessent. Ego coëgi quercus erra-

~~~~~

Pulman. ed. Vicet. et Parm. *neque* Mazar.—151 *germine* Ambr. tert. Exc. Lucens. *carmine* Med. sec. Vat. quint. marg. Isingr. reliqui omnes *gramine*. ita Gesner. *pollet* Pric. a m. pr. et Ald.—152 *Scythiæ* Pat. Farn. Pric. Thuan. Med. duo, Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. *Scitica* Oxon. sec. *Sitiæ* Oxon. pr. a m. sec. *gramine* Ambr. duo et Tholos. Vicet. et Parm. *vernanti gramine* Bonon. *gramine* etiam habent omnes Vat. Pal. Farn. Rott. Pric. Oisel. *gramina* Exc. Lucens. sec. *carmina* et emend. *gramina* Florent. *rupes* vel *cantes* Vat. pr. Heinsius legit *vernant in carmina*. ita Gesner. *carmine* Isingr.—153 *Quasque legit* Florent. a m. sec.—154 *latices* pro *Manes* marg. Isingr. *rocavi* Bonon. a m. sec. *levavi* Exc. Lucens. sec. *litavi* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *litavi* vel *levavi* Pric. *litando* Vat. pr. pro varia lect. *litatis* Med. tert. *litatam* legit Heinsius, qui ascripserat locum Ovid. Met. xiv. 364. ‘sacrisque ex more litatis.’ sic *sanguine litare* Capitolin. p. 168. l. 27. alia vero manu, ut videtur, notatum erat, *sacrisque citavi* vet. cod. Claverii. vid. Val. Flacc. Lib. III. 520. loco corrupto, ‘Furias Ditemque ciebo.’ male *movebo* v. c. Carr. quod præcessit. *citavi* autem jam conjecerat Gronov. ad edit. Barth. *conditaque* Vat. quart. et quint.—158 *Et retagas* Med. quart.

NOTÆ

150 *Succi*] Funesti ac pestiferi liquores ex arboribus manantes.

152 *Caucasus*] Mons Asiæ versus Septemtrionem, Magicis herbis abundans: efficacissima porro ad veneficium *gramina* montium. Et duplex est *Magia*, una fit per *carmina*, altera per *herbas*: utramque sæpius Poëtæ conjungunt.

Scythicæ rupes] Rupes Scythiæ, regionis in Asia; sed et Scythia est Europæa.

153 *Medea*] Filia Ætæ Regis Colchorum; fœmina Magicis artibus, et liberorum cæde infamis.

Circe] Solis et Perses Nymphæ fi-

lia, et Ætæ Colchorum Regis soror, veneficiorum peritissima.

154 *Manes*] Deos Inferorum horribiles visu.

155 *Hecaten*] Tergeminam, quæ nocturnis sacrificiis evocabatur ex Inferis. Hecaten, Dianam, et Lunam eandem esse putant, tergeminaque faciunt ob tres varias Lunæ facies.

Condita funera] Condita funera et sepulta cadavera in lucem reducere; id quod per incantamenta fieri posse credebant. Sic funus ponitur pro cadavere, quod funere effertur.

157 *Quamvis Parcarum restarent fila*] Fila nenda scilicet; hoc est etsi Par-

Ire vagas quercus, et fulmen stare coëgi.
 Versaque non prono curvavi flumina lapsu,
 In fontes reditura suos. Neu vana locutum 160
 Me fortasse putes, mutatos cerne penates.
 Dixerat: et niveæ (mirum) cœpere columnæ
 Ditari, subitoque trabes lucere metallo.
 Illecebris capitur, nimiumque elatus avaro
 Pascitur intuitu. Sic Rex ad prima tumebat 165
 Mæonius, pulchro cum verteret omnia tactu.
 Sed postquam riguisse dapes, fulvamque revinctos

bundas currere, et fulmen consistere; ac retroëgi fluvios mutatos, cursu averso, reversuros in caput suum: et ne credas forsam me dixisse inania, vide domum mutatam. Senex sic locutus fuerat; et columnæ candidæ, rem admirabilem! inceperunt locupletari, et laquearia fulgere auro repentino. Rufinus vincitur his lenociniis, et nimis inflatus alitur aspectu cupido. Ita Midas Rex Phrygiæ superbiebat ad dona prima, cum mutaret cunctu attractu pretioso; at postquam conspexit cibos in-

flumen Florent. et Exc. Lucens. *fulmen* Exc. Lucens. sec. *fulmina* Livin. marg. Isingr. reliqui Mss. Ald. et ed. Vicet. *flumina* exhibent. *flamina* Isingr. Colin. *namina* Ed. Elzevir. an. 1650. *stare* marg. Isingr.—159 *tersaque* ed. Claver. *parvo* alter Moret. a m. pr. *repressi fl. cursu* cod. Pulman. marg. Isingr. *currenti* unus Barth. *curvari* Vat. pr. Farn. *cursu* Pat. et Vat. sec.—160 *Ad* Exc. Læti. *ne* Pat. Farn. Pnt. Reg. Oxon. pr. Ambr. pr. item Vat. Petav. sec. Exc. Lucens. sec. Voss. non Rott. *nec* Med. sec. *locutam* Pal. a m. sec. Med. duo, Petav. sec. a m. sec. et tert. unus Heins. Exc. Læti et ed. Vicet. *locutum* Thuan. pro var. lect. et Exc. Lucens. pr.—162 *Dixit ad hæc* Ambr. sec. en conjiciebat Heinsius. *lapidum* pro *mirum* Pat.—164 *nimum sine copula* Farn. *avorum* Var. LL. ed. Antv.—165 *aspectu* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *adprime* Pat. *tumebat* Exc. Læti et Lucens. *timebat* Pal. Petav. sec. *ruebat* ed. Vicet.—166 *tractu* pro *tactu* Oisel.—167 *riguere* Tholos. Ambr. pr. *ful-*

NOTÆ

cæ nondum consumsissent, omnia vitæ fila, tamen homines occidi contra fati ordinem, tempusque vitæ præfixum.

159 *Non prono lapsu*] Cursu averso, contrario, qui non prouus seu declivis eat, sed redeat versus fontem.

Curvari] Frænavi, reflexi, retroëgi versus fontem.

162 *Dixerat*] Megæra in senem conversa, sic locuta erat.

Niveæ] Candidæ instar nivis.

163 *Metallo*] Auro, κατ' ἐξοχήν, per excellentiam.

164 *Illecebris capitur*] Delinitur, vinciturque his magnificentiæ illecebris.

Avaro pascitur intuitu] Pascitur aspectu rerum avaritiæ suæ placentium.

165 *Rex Mæonius*] Midas rex Phrygiæ dicitur Mæonius aut Lydius, quod ablutus sit Pactolo Lydiæ fluvio: Lydia quippe et Mæonia promiscue usurpantur.

166 *Pulchro tactu*] Tactu res pulchras efficiente, aureas scilicet.

167 *Riguisse dapes*] Nam Midas quicquid tangebatur, vertebatur in au-

In glaciem vidit latices; tum munus acerbum
Sensit, et invisio votum damnavit in auro.

Ergo animi victus, Sequimur, quocumque vocabis, 170
Seu tu vir, seu Numen, ait : patriaque relicta
Eoas jussu Furiæ tendebat ad arces,
Instabilesque olim Symplegadas, et freta remis
Inclyta Thessalicis ; celsa qua Bosphorus urbe

duruisse, et vinum constrictum in gelu flavum ; tunc animadvertit donum esse molestum, et condemnavit desideria sua in auro odioso. Igitur Rufinus, mente superata, inquit, Inus quo jusseris, sive tu es homo, sive Deus. Et patria derelicta Rufinus imperio Furiae properabat ad urbes Orientis, et Symplegadas quondam inconstantes, atque maria celebrata navigationibus Thessalicis : qua parte Bosphorus

~~~~~

vamque revinctos Exc. Læti et Lucens. sec. *flavamque* Leid. pr. Farn. *fulvamque* vel *flavamque* Rott. *revictos* Med. quart. et Exc. Lucens. pr. *reductos* Farn. ed. Parm. et Vicet.—168 *tum* Bonon. Tholos. Lov. Ambr. Thuan. Leid. pr. duo Oxon. et Petav. item Incert. Heins. *tunc* Rott. Oisel. *vidit* Exc. Læti et Lucens. pr. *vertit* Pat. ed. Parm. et Vicet.—169 *invito* Bonon. Oisel. Med. tert. duo Petav. alter Moret. *invicto* Leid. pr. a m. pr. *invisio* vel *invito* Reg. Lov. duo Oxon. *invisio* vel *invicto* Vat. sec. *injusto* Ambr. pr.—170 *animum* Pric. *animum* vel *animi* Vat. quint. *victus* vel *tactus* Oxon. pr. *vocabis* Vat. opt. Farn. Pal. Rott. Oisel. *vocaris* Med. duo, Thuan. et duo Vat. *vocatis* Vat. quart.—172 *jussu Furiae* Mazar. Lov. Tholos. Leid. sec. alter Moret. Petav. pr. Ambr. tert. ed. Parm. et Vicet. *Furiae jussu* Vat. sec. Rott. Pal. Oisel. *ductu* vel *monitu* Bonon.—173 *Instabilisque* Exc. Lucens. pr. Vat. pr. et tres al. *Instabiles*, absque copula, Reg. Leid. pr. Vat. pr. Rott. *diu* duo vet. *diu* vel *olim* Moret. pr. *Simplegades* Oxon. pr. *Symplegades* Rot. Pal. unus Heins. duo Vat. item Med. ambo Moret.—174 *Indita* Lov. Med. sec. Exc. Voss. *Indita* vel *Inclita* alter Moret. *qua celsa* Med. quart. *celsa qua* Vat. duo, Pal. Farn. Rott. Pric. *arce* Exc. ex Pat. rec. a m. sec. et ed. Vicet.

NOTE

rum : et sic ex Ovid. ‘Copia nulla famem relevat, sitis arida guttur Urit, et invisio meritus torquetur ab auro.’

170 *Animi victus*] Virtute scilicet, seu mente animi victus ; ἀκπαθῆς θυμοῦ, Arist. *Impotens animi*, qui resistere non potest.

172 *Eoas ad arces*] Orientis urbes, versus Auroram : ἡὸς, vel ἕως, *Aurora* : ἑφός, *pertinens ad Orientem*.

173 *Instabilesque olim Symplegadas*] Cyaneos scopulos trans Bosphorum Thracium, instabiles dictos, quod inter se collidi viderentur : unde Sym-

plegades vocantur, ἀπὸ τοῦ συμπληρεσθαι, *collidi, concurrere*.

Freta remis inclyta Thessalicis] *Maria* celebrata navigationibus Minyarum seu Argonautarum, cujus expeditionis Dux Jason erat Thessalus.

174 *Bosphorus*] Thracicus, qui sic dicitur a bovis meabili transitu, seu quod bos hoc fretum transnare possit : βοῦς, *bos*, πόρος, *transitus, ποροποιῶμαι, rado, eo* ; unde et dici deberet potius, *Bosphorus*.

Urbe] Byzantio, Constantinopoli, quæ sedes erat Imperii Orientis, non procul a Bosphoro Thracio.

Splendet, et Odrysiis Asiam disternat oris. 175
 Ut longum permensus iter, ductusque maligno
 Stamine fatorum claram subrepsit in aulam,
 Illicet ambitio nasci, discedere rectum ;
 Venum cuncta dari. Profert arcana, clientes
 Fallit, et ambitos a principe vendit honores. 180
 Ingeminat crimen, commoti pectoris ignem
 Nutrit, et exiguum stimulando vulnus acerbat.
 Ac velut innumeros amnes accedere Nereus

refulget ob urbem altam, et separat Asiam a finibus Thraciæ. Postquam Rufinus peragrata longa via, et conductus filo pessimo fatorum, insinuarit se in Regiam illustrem, statim ambitio oriri, æquitas recedere; omnia vendi cœperunt. Divulgat secreta, decipit clientes, et vendit dignitates petitas ab Imperatore: duplicat scelera; alit flammam cordis iracundi, et asperat plagam partem excitando. Et quemadmodum Neptunus ignorat fluvios infinitos ad se venire, et licet hinc sorbeat

urbe vel arce Oxon. pr. ceteri Mss. urbe.—175 Otrisiis Exc. Lib. Lucens. sec. Odrysiis ed. Vicet. Otrysiis vel Othrysiis ceteri. Orthrysiis Parm. Ald. al. Othrysiis multi codd. *discriminat* Vat. quatuor, Pal. Pric. Oisel. Rott. *disternat vel discriminat* Moret. pr. et Farn. *horis* Var. Lect. ed. Antv. Farn. Oxon. Leid.—176 *Et* Vat. quart. *dimensus* Pric.—177 *subrepsit* Incert. Heins.—179 *præfert* Bonon. *proferre* Exc. Lucens. quod probat Heinsius. unde et vs. seq. *fallere et vendere* eodem modo legebat. In Excerptis Barthianæ Claud. editionis, ad quam ex Schotti Codicibus quædam notaverat Gronovius, hæc leguntur: *ambitos a principe*] Juvenal. Sat. VIII. 128. Lamprid. in Sever. p. 230. 251. Cic. Philip. II. cap. 32. Tacit. XIV. Ann. 52. Dio de Cænidie in Vespasiano. Hoc est vendere fumos Martial. IV. Ep. V. ubi male interpres. Cic. Lib. XIII. Ep. Fam. 36. et IV. in Verr. cap. 34. Liban. Orat. de Assessor. pag. 193. Cic. I. ad Q. Frat. c. 4. Cassiod. Ep. IX. 24. Lact. lib. V. c. 11. *auditos* marg. Isingr.—181 *commoti vel quo moti* Oxon. pr. *criminis* Florent. Vat. sec. Exc. Lucens. *ignes* Oxon. sec. Pal. Med. duo, Bonon. Petav. tert. duo Ambr.—182 *cumulando* Vat. pr. Pric. Oisel. Thuan. Petav. pr. a m. sec. *Stimulando vel cumulando* Put. et Vat. quart. *stimulando vel simulando* Oxon. pr. *pectus* Incert. Heins. hunc vers. ignorat Vicet. ed.—183 *Ac velut* Reg.

NOTÆ

175 *Odrysiis*] Thraciis, ab Odrysis populis Thraciæ.

176 *Ductusque maligno stamine fatorum*] Quasi fata mala eum filo deduxissent in aulam Theodosii: alludit ad filum Theseo datum ab Ariadne.

177 *Subrepsit*] Malis artibus.

179 *Venum cuncta dari*] Venumdari cuncta: id quod fit ambitione ingruente.

Profert arcana] Pecunia corruptus vulgat secreta sibi commissa, fallit

clientes, &c.

181 *Ingeminat crimen*] Apud Principem delator improbus crimen exaggerat, duplicat suis mendaciis.

Ignem nutrit] Alit iracundiam Theodosii Principis ad iram propensi.

182 *Exiguum stimulando vulnus acerbat*] Exiguum vulnus, id est, parvum malum reddit acerbius, Principem malis stimulis excitando.

183 *Nereus nescit*] Dens maris, non sentit accedere tot fluvios.

Nescit, et undantem quamvis hinc hauriat **Histrum**,
 Hinc bibit æstivum septeno gurgite Nilum, 185
 Par semper similisque manet. Sic fluctibus auri
 Expleri sitis ista nequit : cuicumque monile
 Contextum gemmis, aut prædia culta fuissent,
 Rufino populandus erat : dominoque parabat
 Exitium fœcundus ager : metuenda colonis 190
 Fertilitas. Laribus pellit, detrudit avitis
 Finibus, aut aufert vivis, aut occupat hæres.
 Congestæ cumulantur opes, orbisque ruinas

Danubium exundantem, inde per æstatem potet Nilum, cum septem alveis, remanet usque idem, et æqualis: ita sitis illa Rufini non potest satiari undis aureis. Cui-cunque torquis erat ornatus lapillis, aut agri uberes, ille spoliandus erat Rufino: et campus fertilis pariebat perniciem domino suo: fœcunditas erat timenda agricolis. Ejecit eos domo; deturbat fundis patriis; vel eripit viventibus iis, aut hæres invadit. Congregantur diritiæ immensæ, et domicilium unicum recipit furta terrarum:

~~~~~

Put. Mazar. Med. quart. Oxon. sec. Leid. pr. *velud* Pat. et Moret. sec. *At reluti* ed. Vicet. ceteri omnes *reluti*.—185 *effusum* Vat. quint. qui tamen et vulgatam habet. *litore* Insingr.—186 *meat* Med. quart. Florent. Exc. Læti et Lucens. ed. Parm. *manet* vel *meat* Put. Ceteri Mss. et ed. Vicet. *manet*. in Med. quarto erat, *Par est persimilisque meat*.—187 *suis ista* Pric. vulgo *calor iste*. male. *calor ille* Gesner. *circunque* et emend. *cuicumque* Moret. sec. *circunque* Var. Lect. ed. Antv. a m. pr.—188 *Contextum* Exc. Læti. *Prætextum* Pric. ac duo Vat. Petav. pr. a m. pr. *prælia* Exc. Lucens. sec.—189 *feribat* ed. Vicet. *parabat* Exc. Lucens. *parabat* vel *feribat* Exc. Pat. rec.—191 *vellit* vet. ed. Parm. *amicis* Ambr. pr.—192 *unus* pro *vitis* Leid. pr. a m. pr. *virus* Farn.—193 *conjectæ* Voss. *ruinas* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *rapinas* Pat. Heinsius primo conjiciebat *ruinam*: sed tandem legit, ‘orbisque rapinas Accipit una manus.’ et ascripsit. *rapinas* est in Insingrini Codice. sic et locu-

NOTÆ

184 *Histrum*] Danubium, maximum Europæ fluvium, orientem ex vico Vittenbergensi, et se exonerantem in Pontum Euxinum.

185 *Æstivum Nilum*] Fluvium Africæ celebratissimum. Oritur ex dubius parvis fontibus trans lacum *Dambes*: alluit et fœcundat Ægyptum, solutis montium nivibus exundans, mensibus Junio et Julio.

Septeno gurgite] Septenis ostiis in mare Mediterraneum se olim exonerabat, unde septemgeminus dicitur.

186 *Simitisque manet*] Magnitudine et figura.

187 *Sitis*] Ardor sceleratus habendi, nullis undis aureis restingui potest.

Monile] Sordida prorsus avaritia, quæ vel mulierum ornamentis non parceret.

191 *Laribus*] Lares sunt Dii domestici: hic ponuntur pro domo.

192 *Occupat hæres*] Rufinus in testamento scriptus vel vere vel falso, invadit bona. Porro miserum olim erat istud adulandi genus, quo moribundi, Principem virosque potentes partim hæreses scribebant, ut illi reliqua bona suis liberis conservarent.

Accipit una domus : populi servire coacti,
 Plenaque privato succumbunt oppida regno. 195
 Quo, vesane, ruis ? teneas utrumque licebit
 Oceanum, laxet rutilos tibi Lydia fontes,
 Jungantur solium Croesi Cyrique tiara :
 Nunquam dives eris, nunquam satiabere quæstu.
 Semper inops, quicumque cupit. Contentus honesto 200
 Fabricius parvo spernebat munera Regum,
 Sudabatque gravi Consul Serranus aratro,

gentes coactæ sunt servire, et urbes ditissimæ cedunt imperio hominis privati. Quo raperis, insane Rufine? Quamvis possideas geminum Oceanum, licet Lydia aperiat tibi fontes aureos, solium Croesi et tiara Cyri jungantur, nunquam eris locuples, nunquam satiaberis pecunia. Semper pauper est, quicumque desiderat. Fabricius contentus exiguis opibus et honestis, contemnebat dona Regum, et Serranus Consul laborabat affixus duro vomeri, et parca domus operiebat Curios

tus est Lib. i. in Eutrop. 'nunc uberiore rapina Peccat in orbe manus.' Prædam vocat similiter Lamprid. in Commodio de Perenni p. 47. l. 35. sic II. in Rufin. 442. 'Illa manus, quæ sceptrâ sibi gestanda parabat.' et alibi, 'Quidquid amas, dabit illa manus.' Hæc Heinsius ad edit. Lugd. 1551.—194 manus Med. sec. Florent. domus vel manus Put. Rott. et pro varia lect. Florent. sunt jure pro servire Vat. quart. pressi vel populi Florent.—197 licet India Farn.—198 jungatur Put. Farn. Moret. pr. Exc. Lucens. Et jungant Tyri Cræsiq; thyra Vicet. Cyrrhi Cræsiq; Parm. Med. sec. Cræsi Cyrique Florent. quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Moret. pr. Exc. Lucens. Cyri Cræsiq; reliqui Mss. tiaræ Vat. sec. Pal. Farn. Rott. duo Leid. Oxon. sec. reliqui omnes tiara. tiara vel corona Moret. pr. Heinsius corrigebat tiaras. ut IV. Cous. Honor. 215.—201 regis marg. Isingr. regnum Parm.—202 Sar-

NOTE

194 Una domus] Rufini, quæ erat velut spelunca latrocinii.

Populi servire coacti] Redacti in servitutem, et velut venditi a Rufino, qui præfecturas vendebat Provincia- rum præsidibus. Hi ideo ita vexabant, et obruebant vectigalibus populos, ut velut servi gemerent oppressi.

195 Plenaque] Plenæ urbes divitiis cedunt Rufino dominanti.

196 Utrumque Oceanum] Opes utriusque Oceani Eoi et Occidentalis.

197 Lydia] Minoris Asiæ regio, in qua Pactolus aurifer fluit.

198 Croesi] Qui Rex erat Lydiæ,

Delph. et Var. Clus.

et Regum ditissimus.

Tiara] Ornamentum capitis, Persicarum prius mulierum; sed quo postea usi sunt Reges Persarum, et Sacerdotes.

201 Fabricius] Civis Romanus fortissimus, frugalitate conspicuus, tenuissimo censu contentus vivebat, et Samnitum et Pyrrhi Epirotarum Regis dona repudiabat.

202 Serranus] Civis Romanus sic dictus a serendo: quidam putant enim esse Cincinnatum, qui ab aratro ad Consulatum, deinde ad Dictaturam vocatus est.

Claud.

H

Et casa pugnaces Curios angusta tegebat.

Hæc mihi paupertas angustior : hæc mihi tecta

Culminibus majora tuis : tibi quærit inanes

205

Luxuries nocitura cibos : mihi donat inemtas

Terra dapes : rapiunt Tyrios tibi vellera fucos,

Et picturatæ saturantur murice vestes :

generosos. Hæc pauperies, o Rufine, affluentior videtur mihi: hæc domus videtur mihi magnificentior turribus tuis: luxus perniciosus consecratur tibi dapes inutiles: terra dat mihi liberaliter cibos: illic lana sorbet liquores Tyri, et vesti-

//////////

ranus Put.—203 *pugnantes* Med. sec. Rott. *pugnaces* vel *pugnantes* Moret. sec. *tenebat* Farn. Pric. Thuan. Med. quart. Oxon. pr. Ald. Isingr. ed. Parm. et Vicet. *tegebat* vel *regebat* Med. sec. *tenebat* vel *tegebat* Put. reliqui Mas. *tegebat*.—204 *angustior* tres Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. *angustior* Vat. quart. Farn. *opulentior* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Isingr. Helmæst. Var. Lect. ed. Antv. ita Gesner. *angustior* vel *opulentior* Put. Petav. tert.—205 *si quærit* Ambr. pr. *hic quærit* Leid. pr. *ibi* vel *tibi* Put. *inanis* Exc. Lucens. sec. *quærat*, *rapiant*, et *saturentur* legebat Heinsius.—206 *tibi donat* Vat. pr. *hic donat* Put. et Leid. pr. *ineptas* Tholos. Heinsius ad oram primæ suæ edit. ascripserat. [*tibi quærit inanes*] Tota hæc digressio ex Virgilio deprota Lib. II. Georg. v. 458. et seqq.—207 *rapiant* Thuan. *tibi* Pric. Rott. Oisel. *ibi* Leid. pr. ita Gesner. *tibi* vel *ibi* Put. Oxon. sec. *sucos* Vat. quatuor, Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Lucens. *fucos* Florent. Pat. Tholos. Petav. pr. *fucos* a m. pr. et emend. *succos* Lov. *fucos* vel *succos* duo Oxon. Heinsius ascripserat locum Corippi lib. II. ‘Curaque puniceis induxit regia vinclis, Parthica Campano luerant quæ tergora fuco.’ et Mattii in Mimiambis apud Gell. Noct. Att. lib. xx. c. 9. ‘Jam tonsiles tapetes ebrii fuco.’—208 *Hinc* Vat. sec. Florent. Oisel. Med. sec. ed. Parm. *satiantur* Med. pr. Mazar. Pal. Pric. *saturentur* Thuan. *fuantur* Exc. Lucens. sec. *signantur* marg. Isingr.

NOTÆ

203 *Curios*] Curius Dentatus, vir etiam notæ frugalitatis fortitudinisque, Samnitum aurum contempsit, dicens eum qui rapis vesci posset (nam rapas in foco torrebat) auro non indigere: Romanosque malle imperrare aurum habentibus, quam aurum habere.

204 *Opulentior*] Alii legunt, *augustior*; sanctior, venerabilior, splendidior, felicior. Auctor Panegyrici ad Pisonem: ‘Ipsaque possesso mens est opulentior auro.’

205 *Culminibus*] Turribus, domibus excelsis atque magnificis.

Quærit] Magno labore consecratur.

206 *Luxuries nocitura*] Ex luxu

quippe, et epularum varietate morbi creantur: ‘Ipsæ voluptates in tormenta vertuntur.’ Seneca.

207 *Rapiunt Tyrios tibi vellera fucos*] Lana tingitur purpura Tyria, seu qualis est Tyri incolarum. Fucus est id quo lana mutatur, atque fucatur. Tyrus est urbs Phœnicæ, nota purpura.

208 *Picturatæ*] Variis picturis distinctæ; acu pictæ.

Murice] Murex est genus piscis, quo utebantur ad tingendam purpuram, sicque ponitur pro purpura. Alii dixerunt Muricem esse Florem ad eosdem usus aptissimum, et inventum a cane Herculis.

Hic radiant flores, et prati viva voluptas
 Ingenio variata suo: fulgentibus illic 210
 Surgunt strata toris, hic mollis panditur herba,
 Solicitum curis non abruptura soporem.
 Turba salutantum latas ibi perstrepat aedes :
 Hic avium cantus, labentis murmura rivi.
 Vivitur exiguo melius: natura beatis 215
 Omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti :
 Hæc si nota forent, frueremur simplice cultu :
 Classica non fremerent: non stridula fraxinus iret :
 Non ventus quateret puppes, non machina muros.

menta picta tinguntur purpura: hic flores micant, atque deliciae naturales pratorum, distinctæ suapte natura: illic cubilia attolluntur lectis nitentibus; hic gramina tenera premuntur, non turbatura somnum anxium sollicitudinibus; illic caterva clitentum personat domum spatiosam: hic concentus volucrum, susurri fluvii fluentis me delectant. Vivitur ex parvis bonis placidius: natura concessit cunctis esse felicibus, si aliquis sciat bene uti bonis. Hæc si essent cognita, contenti essemus victu tenui; tubæ non clangerent, sagittæ sonantes non vibrarentur, venti non everterent naves, non tormenta bellica everterent urbes. Avaritia improba auge-

-----

titantur Exc. Voss.—209 *Hinc* Med. sec. Florent. Moret. pr. *Hic* vel *Hinc* Exc. Læti. *hic prati* Vat. pr. *hinc prati* Vat. sec. et Rott. Heinsius ascripserat: vid. Catalecta Pithæi, pag. 34. 35. Senec. Hippol. 483. et seqq. et in Herc. Q. Et. 643. &c.—210 *surgentibus* Thuan. *illinc* Med. sec.—211 *structa* ed. Parm. et Vicet. *strata* vel *structa* Exc. Pat. rec. *hinc* Rott.—212 *abruptura* Leid. pr. *abruptura* Rott. *obrutura* Farn. unde *obruitura* conjiciebat Heinsius.—213 *latas* Vat. sec. *ibi* Leid. pr. Exc. Læti. *ibi* vel *tibi* Reg. Put. reliqui omnes *tibi*. ut et ed. Vicet.—214 *Hinc* Rott. Med. sec. *Hic* Vat. pr. *labentis* Farn. m. pr. Med. tert. item Ambr. tert.—215 *exiguus* Oxon. pr. *beatos* Floret. Rott. Petav. tert. Leid. sec. Exc. Læti et Gevart. *beatos* vel *beatis* Med. sec. Oxon. sec.—217 *foret* Vat. quatuor, *fruerentur* Farn. *cultu* Vat. pr. *victu* Oxon. pr.—218 *gemerent* Vat. Livin. marg. Isingr. *gemerent* vel *fremere*nt Vat. pr. et sec. *nec* Med. quart. Incert. Heins. Exc. Lucens. *stridula* Farn.—219 *Nec—nec* Oxon. pr. Med. quart. unus Heins. Exc. Lucens. *ventis* Med. sec. *puppis* Oisel. *trabes* Med. quart.—220 *sceleratus amor* Pat. *fames* conjicie-

NOTE

209 *Viva voluptas*] Vivum dicitur quicquid est nativum, nec fuco inquinatur.

210 *Ingenio suo*] Naturali venustate, suapte natura.

213 *Solicitum*] Somnum habere vacuam curis et sollicitudinibus, magnæ est felicitatis.

218 *Fraxinus*] Tela facta ex fraxino.

119 *Non ventus quateret puppes*] Navigando, id quod fit avaritia impellente, quæ avaritia reposita est inter pestes humanæ felicitatis inimicas.

Non machina muros] Non essent bella hominum quietem turbantia.

Crescebat scelerata sitis, prædæque recentis 220
 Incestus flagrabat amor, nullusque petendi
 Cogendive pudor: crebris perjuria nectit
 Blanditiis: sociat perituro foedere dextras.
 Si semel e tantis poscenti quisque negasset,
 Effera prætumido quatiebat corda furore. 225
 Quæ sic Gætuli jaculo percussa læna
 Aut Hyrcana premens raptorem bellua partus,
 Aut serpens calcata furit? jurata Deorum

batur in Rufino, et cupiditas impia novæ pecuniæ ardebat; nulla erat moderatio poscendi et exigendi aurum, implicat perjuria multis lenociniis: conjungit manum jurejurando futili. Si aliquando aliquis denegasset petenti quiddam ex tot rebus, accendebat pectus crudele rabie turgida. Quæ læna icta telo venatoris Gætuli, vel fera Hyrcana persequens Parthum prædatorem, vel serpens attrita, ita sævit?

//////////

bat Heinsius.—221 *Incertus* Vat. pr. a m. pr. *incastus* Parm.—222 *cogendique* Exc. Lucens. *nectit* omnes Mss. fere exhibent, uti et Ald. ed. Parm. et Vicet. Cujac. ad Isingr. Var. Lect. ed. Antv. *nutrit* Pat. Med. quart. Exc. Lucens. *nutrit* vel *nectit* alter Moret. *miscet* vulg.—223 *periturus* Vat. pr. a m. sec. *perituras* vel *perituro* Reg. Oxon. pr. *perjuro* Med. quart.—224 *ex* Mazar. Flor. Rott. Oisel. Vat. sec. Med. sec. Petav. tert. *negavit* Pat. a m. pr. *negaret* Vat. duo. Pric. Tholos. Petav. pr. *negabat* vel *negasset* Oxon. pr. *præ tumido* Tholos. Put. et duo Petav. *præ nimio* Pric. *prætimido* Reg. *quaciabat* Leid. pr. *membra* Exc. Wolf. *veneno* pro *furore* Farn.—226 *Non sic* Vat. pr. Bonon. a m. sec. *Getulis* Rott. a m. pr. *Getuli* Vicet. *Gatula* incert. Heins. Cod. Med. *Getulum* Putean. *Gætuli* vel *Gatulum* Florent. *gentili* Bonon. Heinsius legebat *Gatulo*.—227 *Aut quæ* Hyrc. Rott. Vat. duo. *Parthum* vet. Gyr. Put. Leid. pr. a m. pr. Exc. Cod. Rhem. et Lucens. sec. ita Gesner. *Partum* Med. sec. *partus* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *partus* vel *Parthum* Vat. pr. *Partum* vel *partus* Lov. *Parthum* vel *partu* Florent.—228 *calcata* Pal. Med. pr. unus Heins. a m. pr.—229 *premitur* Vat. pr. Pric.

NOTÆ

220 *Sitis*] Impia et abhorrens a communi vita cupiditas pecuniæ habendæ.

221 *Incestus*] Sacrilegus, profanus, impius amor, qui impellat ad sacrilegia, ad templa expilandæ, ad violandas res omnes sacratissimas.

222 *Cogendi*] Exigendi a populis. *Perjuria nectit blanditiis*] Promittit, quæ non facturus esset, sicque pejerat, sed miscet blanditias, ut facilius decipiat.

223 *Sociat dextras*] Dat fidem, promittit, sed jurejurando futili, inutili

futuro: manus olim jungebant in fide danda, seu promittendo.

226 *Gætuli*] Gætulia regio est Africæ, sævis leonibus insignis. Alii legunt, *Gentili jaculo*, id est, jaculo populari, seu popularium venatorum, ejusdem regionis.

Læna] Sæviores lænæ, quam leones esse creduntur.

227 *Hyrcana bellua*] Tigris est. Martialis: 'Tigris ab Hyrcano gloria rara jugo.'

Raptorem] Eum qui rapuit catulos.

228 *Jurata*] Rufinus jurat per

Majestas teritur: nusquam reverentia mensæ,
 Non conjux, non ipse simul, non pignora cæsa 230
 Sufficiunt odiis: non extinxisse propinquos,
 Non notos egisse sat est, excindere cives
 Funditus, et nomen gentis delere laborat.
 Nec celeri mittit leto: crudelibus ante
 Suppliciis fruitur: cruciatus, vincula, tenebras 235
 Dilato mucrone parat. Pro sævior ense
 Parcendi rabies, concessaque vita dolori!
 Mors adeone parum est? causis fallacibus instat:

Majestas Deorum juramento decepta violatur: veneratio mensæ nunquam redditur: haud uxor, haud maritus ipse una, haud liberi interfecti satisfaciunt furori: haud sufficit occidisse cognatos, haud expulisse amicos: tentat destruere penitus cives, et abolere nomen nationis. Neque Rufinus occidit eos morte prompta: delectatur prius cruciatibus immanibus: differens gladium, præparat tormenta, catenas, carcerem. O furor ignoscendi crudelior ferro, et vita data pernis ferendis! an mors tantilla res est? urget innocentes sceleribus falsis; reprehendit terribus,

trahitur Exc. Lucens. *nusquam* Reg. Thuan. Med. pr. Ambr. tert. Exc. Lucens. sec. *numquam* Vat. sec. Leid. sec. Farn. Pat. Rott. Oisel. *numquam* vel *nuquam* Put. *postquam* et emend. *nusquam* Petav. pr.—230 *ipsa* vet. cod. *cæsi* Vat. pr. et Exc. Lucens. *cæsa* vel *læsa* Oxon. pr. Heinsius suspicabatur hic versum deesse, quia rō ipse arguit de aliquo actu.—231 *extendisse* Vat. quart. Petav. pr. a m. pr. *extinxisse* vel *extendisse* Oxon. pr. Heinsius conjiciebat *excidisse*.—232 *natos* Med. quart. Ambr. tert. *notis* Isingr. Marcilius in ora libri. *extinguere cives* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. et ed. Parm. *excindere* Vat. opt. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Isingr. Debrii cod.—233 *numen* Exc. Voss.—234 *Non* Med. sec. Vat. sec. Oisel. Farn. *perimit* duo Vat. Rott. Florent. Med. sec. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Isingr. *mittit celeri* Exc. Lucens. pr. *mittit* vel *perimit* Put. et Vat. pr. reliqui scripti *mittit*. Heinsius ascripserat locum Ovid. Met. III. 695. ‘Stygiæ demittite morti.’ *percutit* Farn.—235 *cruciatum* Vat. pr.—236 *pro* Put. Petav. pr. *proh* duo Vat. *scævior* ed. Parm. *ipsa* pro *ense* Ambr. tert.—237 *portenti* marg. Isingr.—238 *parum est* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *est* ignorat

NOTÆ

Deorum majestatem, moxque eam contemnit ac violat.

229 *Nusquam reverentia mensæ*] Rufinus non retinetur veneratione mensæ debita, quin allectos etiam jurato numine in mensam homines, cum liberis, et uxoribus occidat, eos ut spoliaret bonis; quod immane est, nam post templa arasque, magnus mensæ cultus deferebatur.

230 *Pignora*] Filii, qui sunt pignora fidei conjugalis.

232 *Notos egisse*] Ejecisse in exilium notos, amicos scilicet et clientes.

235 *Tenebras*] Carcerem obscurum ac tenebrosum. Supra v. 57. ‘Oppressas tenebrosam carcere leges.’

236 *Dilato mucrone*] Differens supremum supplicium, quod gladii mucrone sen cusptide jubet peragi.

237 *Parcendi rabies*] Dum vitæ parcat ad tempus, crudelior est ac furiosior, quam si vitam adimeret.

238 *Mors adeone parum est*] An

Arguit attonitos se iudice, cetera segnis,
 Ad facinus velox; penitus regione remotas 240
 Impiger ire vias: non illum Sirius ardens,
 Brumave Riphæo stridens Aquilone retardat:
 Effera torquebant avidæ præcordia curæ,
 Effugeret ne quis gladios, neu perderet ullum
 Augusto miserante nefas: non flectitur annis; 245

*se quæsiture, lentus quoad alia, promptus ad crimen; diligens est adire regiones
 distantes longe ab hoc tractu. Sirius calidissimus, aut frigus sibilans ob Boream
 Thracium, haud retinet illum. Sollicitudines cupidæ vexabant cor Rufini barbarum,
 ne aliquis eritaret enses; neve amitteret aliquod scelus, commiseratione Imperatoris.*

//////////

Pulman. cod. *fallentibus* Pric.—239 *attonito* Vat. pr.—240 *remota* Rott. Med. sec. *penitus a regione* Med. quart. unde Heinsius conjiciebat *penita*.—242 *stringens* Vat. quart. Leid. et Pulm. Cod. *stringens* vel *stridens* Petav. pr. Oxon. pr. *Brumaque* Med. pr. Moret. pr. unns Heins. *Riphæo* Reg. Put. Mazar. Thuan. tres Petav. et ed. Parm. *Rhipæo* Gesner. et Bipont. *Typhæo* margg. Marcil. et Isingr. Heinsius legit *retardet*.—243 *nudæ* Exc. Pat. rec. et Lucens.—244 *neu* Vat. pr. Pal. Farn. Med. sec. Bonon. Put. Ambw. sec. Petav. tert. Oxon. sec. et unns Heins. *ne* tres Vat. Pric. Rott. Oisel. Leid. *proderet* Livin. *perderet* alter Moret.—245 *miserande* Leid. pr. *nec* duo Vat. Farn.

NOTE

inors Rufino videtur esse tam leve supplicium?

Causis fallucibus] Per delatores, qui scelera commentitia objiciant, persequitur innocentes, ut videri possint jure spoliari.

239 *Attonitos se iudice*] Arguit innocentes, qui cum sciant sibi periculum creari, Rufino iudice, attonitis percelluntur animis.

240 *Ad facinus velox*] Promptus ad scelus patrandum. Proverb. vi. 'Odit Dominus pedes veloces ad currendum in malum.'

Penitus] Quidam alii legunt, *penita regione*, id est, longinqua. Plautus: 'Ex Arabia penitissima.'

241 *Sirius*] Stella in ore Caniculæ, quæ æstum duplicare olim credita est.

242 *Bruma*] Est dies anni brevis-
 simus: hic ponitur pro frigore.

Riphæo] Thracio, nam Riphæi montes sunt in Thracia, et in iis domum Aquilonis reponunt Poëtæ. Alii legunt *Rhipæo*, ἀπὸ τῆς ῥιπῆς, a vi flatuum.

Aquilone] Ventus qui flat a Septentrione.

Retardat] Nec æstas, nec hyems, nec venti impediunt avarum Rufinum, quominus vel media hyeme properet, quocumque lucrum vocat.

243 *Avidæ curæ*] Cupiditas pecuniæ: et sanguinis ac cædis, quo facilius pecunia raperetur.

244 *Neu perderet ullum*] Scelus; quasi scelera et cædes in lucro pouerentur a Rufino.

245 *Augusto miserante*] Theodosio Imperatore; nam post Cæsarem Octavianum Augustum, ceteri Imperatores Augusti dieti sunt.

Non ætate labat: juvenum rorantia colla
 Ante patrum vultus stricta cecidere securi.
 Ibat grandævus, nato moriente superstes,
 Post trabeas exul. Quis prodere tanta relatu
 Funera, quis cædes possit deflere nefandas?
 Quid tale immanes unquam gessisse feruntur
 Vel Sinis Isthmiaca pinu, vel rupe profunda
 Sciron, vel Phalaris tauro, vel carcere Sylla?

250

Non tangitur annis florentibus, non moeetur senectute. Cervices stillantes adolescentum abscissæ sunt bipenni districta, coram oculis parentum. Senex remanens, filio occiso, progrediebatur in exilium post consulatum suum. Equis valeat narrare mortis tam miserabiles dictu? Equis valeat lugere strages impias! An tortores crudeles dicuntur aliquando fecisse aliquid simile, aut Sinis cum arbore in Isthmo Corinthiæ, aut Sciron ex saxo alto, aut Phalaris cum bove, aut Sylla

Petav. pr.—247 cultum Vat. pr.—250 possit Reg. Put. Thuan. Mazar. tres Petav. duo Med. Florent. duo Oxon. duo Leid. incert. Heins. Bonon. Pat. tres Ambr. Lov. Tholos. Exc. Lucens. sec. et Ald. posset Med. pr. Pal. vet. ed. Parm. numerare alter Moret.—252 Sinis Isthmiaca recte ed. Vicet. *Sinon Thimica* Reg. duo Petav. incert. Heins. *Sinon Thimica* Tholos. Med. tert. duo Oxon. duo Leid. Exc. Wolf. *Cynon thimica* Rott. *Synon timica* Vat. quart. Petav. pr. *Cyclops thynica* Florent. Med. pr. et sec. a m. pr. *Cyclops Thimica* vel *Irunca pinu* Leid. pr. *Ciclops thimica* Pal. *Cyclops Sicula* Thuan. *Cyclops hamata* marg. Isingr. *cinix Thimica* Farn. *Si non timea* Pat. *Si non tunica* Vat. quint. *Si non Timica* alter Moret. *Cyclops tunica* unus Heins. *Schiron timica* Med. quart. *Sinis Irunca* Exc. Lucens. sec. signo + apposito, quo erasam esse veterem lectionem notatur. *Cenis thimica* Vat. sec. *Scynis Isthmiaca* Moret pr. *Sinon timica* vel *hamata* Pric. *Sinon Timica* vel *Cinis* vel *Synon Lov. cinostimica* vel *cinis isthmica* Put. *Scinis* ed. Parm. Isingr. Pulm. al. *Cinis Isthmiaca* Mazar. *Cinis* Vat. pr. *Sinis* Vet. Gyr. *Scinis* duo Ambr. *Senis* Bonon. *profunda* Leid. *profana* Ambr. pr.—253 *Chiron* Reg. Put. Thuan.

NOTE

246 *Non ætate labat*] Non dabitur ob ætatem senilem, an percere debeat.

247 *Ante patrum cultus*] Patrum vultus filiorum sanguine fœdare, erat ultimæ immanitatis. Sic Priamus Pyrrhum detestatur apud Virgilium: 'Dii debita reddant Præmia, qui nati coram me cernere letum Fecisti, et patrios fœdasti sanguine vultus.'

248 *Nato moriente superstes*] Sceleratissimum habebatur, filium trucidare, vivente patre; nam sic filius rapiébatur, 'In contumeliam fatorum, turbato ordine mortalitatis.'

249 *Post trabeas*] Post consula-

tum; signum pro re signata: nam trabea primo fuit Regum, et Augustorum; at fuit et Consulum, imo et equitum.

252 *Sinis*] Vel *Scinis*. Latro in Isthmo Corinthiaco habitans, qui arborum ramos vi magna curvabat, iisque curvatis hominum captorum brachia et pedes alligabat, ut iisdem ramis sursum nitentibus atque redeuntibus, alligati homines crudelissime discerperentur: ipse, supplicia quod invenerat, a Theseo et cruciatus et sublatus est.

Pinu] Pro qualibet arbore.

253 *Sciron*] Latro qui proximis

O mites Diomedis equi! Busiridis aræ
 Clementes! jam Cinna pius, jam, Spartace, lenis 255
 Rufino collatus eris, Dejecerat omnes
 Occultis odiis terror, tacitique sepultos
 Suspirant gemitus, indignarique verentur.

cum ergastulis? O equi Diomedis mansueti! o altaria Busiridis mitia! Nunc Cinna est religiosus, nunc tu o Spartace, comparatus Rufino, eris clemens. Timor insanus conflictaverat homines ob secreta odia: et silentes suffocant suspiria oppres-

Mazar. Leid. sec. duo Oxon. ambo Moret. Lov. tres Petav. Exc. Gevart. Farn. Chyron Florent. quatuor Med. Silla ambo Moret. Lov. duo Oxon. duo Leid.—254 *equis* vel *equos*, item *aras* incert. Heins.—255 *Parthace* Mazar. Put. Lov. Petav. sec. duo Leid. *Parthare* Oxon. *Partaco* Leid. *Pantare* vel *Spartace* Moret. sec.—256 *omnes* Ambros. tert. quatuor Vat. Pric. a. m. sec: *omnis* Exc. Lucens. *omnes* vel *amens* Vat. sec. Put. Moret. pr. Leid. sec. Med. sec. reliqui magno numero *amens*: ita Gesner. *erit* Isingr. ed. Debr.—257 *occultus* Farn. Exc. Lucens. sec.—258 *indignatique* Florent. Thuan. Pal. Farn. Rott. Med. pr. Ambr. pr. Vat. quint. ed. Parm. *indignatique* vel *indignarique* Reg. Moret. pr. Oxon. pr. Heinsius conjiciebat, *tacitque sepultos*

NOTE

Megaræ scopulis insidens, raptos viatores præcipites agebat: ipse a Theseo præceps actus est, et ejus ossa in mare jacta, in saxa versa esse dicuntur a Poëtis. Id quod fictum est ob importunam latronis hujusce durtiem.

Phalaris] Agringentinorum in Sicilia tyrannus, qui taurum habuit æreum, in quem immissi damnati, igneque subjecto, bovis mugitum edere videbantur. Ipse Phalaris aut saxis obrutus est, aut, æreo tauro inclusus, instar Perilli artificis, 'Docuit sum mugire juvenum.' Claudianus.

Sulla] Crndelissimus Romanorum civis, qui proscriptionibus et cædibus Romam infestavit, et eorum etiam, quos occiderat, filios ejecit.

254 *Diomedis equi*] Diomedes Rex Thraciæ, equos carne humana alebat, sed ab Hercule victus, et iisdem equis traditus est devorandus.

Busiris] Ægyptiorum tyrannus, qui hospites Jovi immolabat.

255 *Cinna*] Civis Romæ immanis-

simus, qui Romam proscriptionibus et cædibus etiam implevit.

Spartace] Spartacus gladiator Thracinus, qui effracto Lentuli ludo cum septuaginta gladiatoribus Capua erupit, et Campaniam populans, fasces rapiens, ferro flammaque cuncta vastavit: a Crasso victus est: obiit tamen fortiter dimicans.

257 *Occultis odiis*] Timebant homines versutiam belluæ, occultissime odia sua gerentis.

Terror] Qui turbat homines, et reddit velut mente captos, et amentes.

Tacitique sepultos suspirant gemitus] Suspirant suos gemitus esse sepultos atque oppressos; seu suspirant doleatque vehementer, quod sibi non liceat gemere atque suspirare.

258 *Indignarique verentur*] Metuunt, ne videantur irasci. Alii legunt, *indignati*; secum indignati in pectore verentur, ne quis sit intimarum cogitationum delator.

At non magnanimi virtus Stilichonis eodem
 Fracta metu : solus medio sed turbine rerum 260
 Contra letiferos rictus, contraque rapacem
 Movit tela feram, volucris non præpete cursu
 Vectus equi, non Pegaseis adjutus habenis.
 Hic cunctis optata quies, hic sola pericli
 Turris erat, clypeusque trucem projectus in hostem : 265
 Hic profugis sedes, adversaque signa furori :

na, ac metuant irasci. Verum fortitudo Stilichonis generosi haud dejecta est timore simili : at ille unus in ipsa calamitate Reip. cepit arma adversus hiatus mortiferos, et adversus belluam acridissimam, non insectus celeri fuga equi alati, non sublatus frænis Pegasi. Hic Stilichon erat omnibus requies expetita ; hic erat praesidium unicum contra discrimina, et tutela parata contra inimicum crudelem. Hic erat profugium exulibus ; hic erat cen vexillum oppositum rabiei ; hic erat

*****

Suspirant gemitu, dedignarique verentur.—259 *Stilichonis* Vat. pr.—260 *medio solus* Leid. pr. Vat. quint. Pal. Thuan. duo Med. unus Heins. Moret. pr. Ald. *solus medio* Vat. Livin. *medio se* Vat. duo, Put. et Exc. Gevart. *medio sese sed Tholos.* Bonon. Med. tert. Pat. duo Oxon. Rott. Lov. Vat. quart. tres Ambr. incert. Heins. Sched. Gud. Oisel. vet. Germ. *medio sese (vel solus) sed* Reg. Mazar. duo Petav. *sese medio de* vet. Gyr. *sese medio sed* Med. quart. ed. Parm. et Vicet. *medio de* Exc. Lucens. sec. *medioque* in Vat. pr. Exc. Læti, Paris. Isingr. et tres Lugdun. *medio solusque* in Woss. *medio solus in* Farn. *medio qui* Florent. *socius medio se* Leid. sec.—261 *pestiferos* Vat. pr. pro varia lect. ut et *rictus* vel *tractus. ictus* Med. quart. *rapacem* vel *capacem* Moret. pr. *rapacem* vel *ferocem* Oxon. pr. *minacem* Vat. sec.—262 Heinsius coniecisse videtur, non *præpete cursu Tectus equi* : nam provocaverat ad vs. 280. *sed tutior aliis.*—264 *Hic* tres Vat. Farn. Pric. duo Ambr. Exc. Lucens. ed. Vicet. reliqui omnes *Hæc. Hic* vel *Hæc* Vat. pr. Petav. pr. Med. sec. *perletis* legit Heinsius. *optata* Claver.—265 *protectus* Farn. *porrectus* Gesner.—266 *Hic* Vat. duo, item duo Ambr. *Hic* vel *Hæc* Vat. pr. *Hæc* reliqui omnes. *aversaque* Moret. pr. a m. sec. *adversaque* Vat. pr. Ambr. tert. Exc. Lucens. sec. *regna* tres Vat. Farn. Pric. *regna* vel *tela* Put. *adversa hæc regna*

NOTÆ

259 *At non magnanimi*] Rufini timor invaserat omnes, præter unum Stilichonem. Hic ad altissimos honores ascendit, adeo ut Imperatoris Honorii socer extiterit, et Rector Occidentis : sed tandem Honorii ab Olympio Stilichonis inimico impulsu jussu obtruncatus est.
 260 *Turbine rerum*] Calamitate publica, quæ velut turba tot miseros quatiebat.
 261 *Rictus*] Quasi contra guttur

immane belluæ, quæ omnium bona rapiebat.

263 *Pegaseis habenis*] Cursu Pegasi, equi aligeri, qui natus est ex sanguine Medusæ, dicitur, ἀπὸ τῆς πηγῆς, a fonte, quod natus sit prope fontem ; vel quod ungula fontem Castalium Musis sacrum fuderit.

264 *Optata quies*] Stilichon omnibus pariebat quietem, et velut turris ac clypeus erat, velut profugium, asylum, vexillum contra improbos.

Servandis hic castra bonis : huc usque minatus
 Hærebat, retroque fuga cedebat inerti :
 Haud secus, hyberno tumidus cum vortice torrens
 Saxa rotat, volvitque nemus, pontesque revellit. 270
 Frangitur objectu scopuli, quærensque meatum
 Spumat, et illisa montem circumtonat unda.
 Qua dignum te laude feram, qui pæne ruenti
 Lapsuroque tuos humeros objeceris orbi?
 Te nobis, trepidæ ceu sidus dulce carinæ, 275
 Ostendere Dei, geminis quæ lassa procellis

ceu vallum probis tutandis. Rufinus intentans minas huc usque coerceretur, et fugiebat retrorsum effugio ignavo. Non aliter torrens, dum turgens pluvia hyemali, volvit lapides, et trahit sylvam, et avellit pontes; rumpitur oppositu rupis, et vestigans transitum spumescit; et mugit circum collem aqua refracta. Quo encomio extollam te merentem, o Stilicho, qui opposueris tuam potestatem mundo fere cadenti, et casuro? Superi miserunt te nobis, tanquam astrum propitium navi timentis, quæ fatigata verberatur tempestatibus duabus, et jam dubia rapitur, guber-

*****

vel signa Oxon. pr. Petav. pr.—267 *Servandisque* Pric. Farnes. hæc Put. Petav. pr. Rott. Oisel. Vat. sec. duo Med. et unus Heins. hic Florent. et Med. tert. *claustra* Pal. Med. pr.—268 *fugam* Pal. *tendebat* Farn. *rectorque* Med. quart.—269 *vortice* Reg. Vat. quint. Ambr. pr. dno Oxon. duo Leid. Exc. Gevart. *vortice* vel *vertice* Tholos. reliqui omnes *vertice*.—270 *pontemque* Ambr. sec. *pontisque* Exc. Lucens. sec. *vertitque nemus, postesque* marg. Isingr.—271 *scopulis pro scopuli* Pal.—272 *elisa* Vat. opt. *illasa* Leid. pr. *circumtonat* Vat. Livin. ceteri *circumsonat*. Heinsius conjiciebat *molem*—273 *indignum pro qua dignum* Exc. Wolf.—274 *objeceris* Pric.—275 *trepidis* Rott. pro var. lect. *sidus ceu* Vat. Livin. et Exc. Lucens.—276 *lassa* Vat. pr. Med. quart. Ambr. tert. Leid. sec. a m. sec. Exc. Cod. Rhem. *lapsa* tres Vat. Pal. Farn. Rott.

NOTÆ

267 *Huc usque minatus hærebat*] Rufini minæ et terror late pervadebant, sed cum ad Stilichonem pervenerunt, hærebant, velut contra propugnaculum ineluctabile.

269 *Vortice*] Vortex est turbo rapidissimus aquarum præcipitantium.

Torrens] Est fluvius temporarius, natus ex subitis imbribus.

272 *Circumtonat*] Mugit, ut tonitru.

274 *Lapsuroque tuos humeros*] Imperium caducum erat, et certe lapsurum, nisi tuos humeros, seu tuam po-

testatem subjecisses: alludit ad Atlantem, cælum sustentantem humeris, quos si substraheret, cælum ruere diceretur.

275 *Sidus dulce*] Castoris et Pollucis, quod navigantibus propitium est.

276 *Ostendere*] Subito obtulere Superi, quod orbi necessarium esse videretur.

Geminis lassa procellis] Venti et undarum agitationibus fatigata navis: alii legunt, *lapsa*, id est, labans, in exitium ruens.

Tunditur, et victo trahitur jam cæca magistro.
 Inachus rubro perhibetur in æquore Perseus
 Neptuni domuisse pecus, sed tutior alis.
 Te non penna vehit. Rigida cum Gorgone Perseus : 280
 Tu non vipereo defensus crine Medusæ.
 Illum vilis amor suspensæ virginis egit ;
 Te Romana salus. Taceat superata vetustas,
 Herculeos conferre tuis jam desinat actus.

natore superato. Perseus Inachus dicitur superasse monstra Neptuni in mari rubro, sed adjutus pennis: alæ haud ferunt te, o Stilicho. Perseus vicit cum capite rigenti Gorgonis: tu haud munitus capillis anguiferis Medusæ. Amor abjectus puellæ captivæ impulit illum: conservatio Romæ impulit te. Antiquitas victa silcat: nunc cesset comparare facta Herculis factis tuis. Unus lucus nutriebat

*****

Oisel.—278 *rubro* tres Petav. Reg. Tholos. Bonon. duo Ambr. duo Medic. duo Heins. Moret. sec. Vat. Livin. Sched. Gud. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. *quondam* Mazar. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Leid. sec. Pat. Ambr. tert. et Exc. Lucens. pr. Ald. Isingr. Gryph. et al. *rubro* vel *quondam* Putean. *Proteus* Bonon.—279 *Securior* Leid. *set tucior* alter.—280 Hic versus non comparet in Cod. Mazar. *pinna* Exc. Lucens. sec. *trahit* Med. sec. *tegit* marg. Isingr. *tygrida* pro *rigida* Rott.—281 *vipereæ* Tholos. *vipereo* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Heinsius legit *vipereæ*—282 *virginis* Exc. Læti et Lucens. *conjugis* ed. Vicet. *virginis* vel *conjugis* Exc. Pat. rec.—284 *Herculeo* Vat. sec. *actis* Thuan. Petav. sec. Moret. pr. Med. pr. duo

NOTÆ

277 *Cæca*] Obscura, non videnda, fere aquis sepulta.

278 *Inachus*] Perseus filius Jovis et Danaës: quæ Danaë erat filia Acrisii originem ducentis ex Inacho, qui primus Argivorum Rex fuisse dicitur.

Rubro æquore] Æthiopico mari, rubro ob repercussum radiorum solis.

279 *Neptuni pecus*] Monstra marina, quorum pastor erat Proteus. Horatius. 'Omne cum Proteus pecus egit altos Visere montes.'

Tutior alis] Perseus a Mercurio falcatum ensem et talaria obtinuerat, et ideo aliger, seu alis defensus, volabat per aërem.

280 *Rigida cum Gorgone*] Perseus habebat caput Medusæ a se victæ, quæ erat una ex Gorgonibus, et cnijs

caput vertebat in saxa spectatores: unde *rigida Gorgone*, cujus aspecta homines saxorum instar obrigescerent.

281 *Vipereo crine Medusæ*] Medusa in templo Minervæ cum Neptun cocubuit; unde Dea indignata, aureos ejus crines convertit in serpentes.

282 *Vilis amor*] Abjectus, et Heroë non satis dignus.

Suspensæ virginis] Pendentis ex alta rupe Andromedes: hæc fuit Cephæ Æthiopum Regis, et Cassiopes filia, ob matris se Nereidas forma superare gloriantis superbiam, a Nymphis saxo alligata, ceto marino monstro exposita, et a Perseo ceti interfectoris liberata.

284 *Herculeos actus*] Facta Hercu-

Una Cleonæum pascebat sylva leonem : 285
 Arcadiæ saltum vastabat dentibus unum
 Sævus aper: tuque o, compressa matre rebellis,
 Non ultra Libyæ fines, Antæe, nocebas :
 Solaque fulmineo resonabat Creta juvenco,
 Lernæamque virens obsederat Hydra paludem. 290
 Hoc monstrum non una palus, non una tremebat
 Insula: sed Latia quicquid ditione subactum
 Vivit, et a primis Ganges horrebat Hiberis.

Leonem Cleonæum: aper crudelis vexabat dentibus sylvam unam Arcadiæ, et tu, o Antæe intractabilis, complectens terram parentem haud incommodabas trans regionem Libyæ. Creta unica remugiebat bove ignifero, et serpens cæruleus occupaverat solum lacum Lernæ. Haud lacus unus timebat hoc portentum, Rufinum, haud una insula: at quicquid superatum imperio Romano civit, et Oriens ab ultima

Vat. duo Leid. Farn. Oisel. *actis vel artus* Vat. quart.—286 *uncis pro unum* Ambr. sec.—287 *tu qui* Moret. pr. a m. sec. *tu quoque* Farn. *oppressa* Med. quart. *compressa* Raphael. e Scal. conj. *rebellis* Vat. pr. a m. pr.—288 *Libyes* Pric. *ines Libyæ* Rott. *jacebas* Thuan.—289 *capta* Med. sec. *flumineo* Leid. pr. *flamineo* Ambr. pr.—290 *consederat* incert. Heins.—291 *tremebat* Med. duo. *timebat* Vat. sec. Med. sec. Rott. Oisel. Florent. Oxon. *tenebat* Farn. Ambr. pr. Petav. pr. Med. quart. Leid. et Exc. Lucens. *tremebat vel timebat* Pnt. *tenebat vel tremebat* Reg. Oxon. pr. Heinsius ex Vat. quart. *tremebas vel tremebant* legisse videtur.—292 *regione* ed. Vicet. *ditione vel regione* Exc. Pat. rec. *Jam quidquid*

NOTÆ

lis, qui filius fuit Jovis et Alcmenæ, quique orbem monstris purgavit.

285 *Cleonæum*] Cleonæ urbs est inter Argos et Corinthum; prope quam sylva erat, in qua Hercules confecit portentosum Leonem, inde dictum Cleonæum.

286 *Arcadiæ*] Arcadia est regio Græciæ in Peloponneso, sic dicta ab Arcade filio Calistus.

287 *Aper*] Dictus Erymantheus, ab Erymantho Arcadiæ monte, in quo stabulabat.

288 *Libyæ*] Regio est Africae ad mare Mediterraneum, in qua erat Antæus.

Antæe] Antæus fuit Gigas terræ filius, qui quoties complecti poterat terram matrem, exsurgebat viribus duplicatis: id collectans Hercules

tandem animadvertit, ideoque alte eum extulit, et in aëre suffocavit.

289 *Creta*] Insula maris Mediterranei celeberrima.

Juvenco] Bovis fulminei, hoc est flammæ vomentis, mugitu Creta resonabat.

290 *Lernæam*] A Lerna quæ est lacus in agro Argivo, Hydra notissimus.

Virens Hydra] Nigra, cærulea bellua, quæ habebat capita quinquaginta, quorum unum si quis amputaret, duo pullulabant. Hercules prout unum amputabat, ignem admovebat, et sic omnia capita sustulit.

293 *A primis Hiberis*] A ultima Hispania, vel a principio Hispaniæ versus Oceanum, hoc est a primo Occidente.

Hoc neque Geryones triplex, nec turbidus Orci
 Janitor æquabunt, nec si concurrat in unum 295
 Vis Hydræ, Scyllæque fames, et flamma Chimæaræ.
 Certamen sublime diu, sed moribus impar
 Virtutum scelerumque fuit. Jugulare minatur:
 Tu prohibes: ditem spoliat: tu reddis egenti.
 Eruit: instauras. Accendit prælia: vincis. 300
 Ac velut infecto morbus crudescere cœlo

Hispania abhorrebat hoc. Non Geryon tergenpinus, neque custos Inferorum furiosus adæquabunt hoc monstrum, neque furor Hydræ, ac rabies Scyllæ, et ignes Chimæaræ, si cœant simul. Pugna inter te et Rufinum fuit longum suspensa, at dissimilis inæqualitate virtutum ac vitiorum. Ille minatur se occisurum homines, tu impedis: exiit locupletes, tu restituis pauperi: ecertit, readificas: inflammat certamina, tu superas. Quemadmodum pestis inchoans ingravescere, aère corrupto,

*****

Latia Ambr. sec. subaustum Farn. subactum Exc. Læti.—294 Geryones Vat. opt. Gerionis ed. Vicet. Geryon tres Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. Ald. Exc. Læti. Gerion duo Oxon. duo Leid. tu Geryon Med. sec. Pal. Geryoni Bonon. Lov. Petav. sec. Heinsius conjiciebat Geryonesve. non turbidus Tholos. Petav. pr. a m. pr. duo Vat. neque Mazar. Thuan. Pal. Pat. Oisel. Ambr. sec. Vat. et Med. sec. Orchi Farn.—295 Cerberus Exc. Læti, æquabunt Tholos. Lov. Vat. pr. Ambr. tert. ambo Moret. Thuan. Leid. sec. Exc. Gevart. et Lucens. sec. æquabit duo Vat. Leid. Farn. Petav. pr. Pric. Rott. æquabat Pal. tres Med. Exc. Læti, et ed. Parm. æquabant reliqui Msa. non si Med. sec. Rott. Ald. conjurat duo Vat. conjurat vel concurrat Petav. pr. concurrat vel conjuret Oxon. sec. conjuret Leid. m. pr.—296 canes vel fames Reg. et Oxon. pr. Siclaque Vicet.—297 fuit pro diu Vat. quint. a m. pr. motibus Pal. Med. pr. et unus Heins. qui conjecerat motibus, sed ad firmandum rō motibus ascripserat vs. 68. hujus libri; ‘Anceps motus erat vulgi.’—299 vilem Exc. Wolf. spoliat Pal.—300 attentat Rott. et Med. sec.—301 At ed. Vicet. veluti Med. pr. Pal. et unus Heins. infecto Vat. duo. Med. quart.

NOTÆ

Ganges] Oriens qui designatur a Pœtis per fluvium illum, quod versus Indicas regiones, quas alluit, Sol oritur.

294 Geryones] Vel Geryon, habere dicebatur triplex corpus. Unde Virgilius: ‘Et forma tricorporis umbra.’

Orci Janitor] Cerberus Janitor Inferorum, Orcus dicitur, ἀπὸ τοῦ ὄρκου, a jurejurando, quod sacratissimum erat, si Dii jurarent paludem Stygiam.

296 Scyllæ] Hæc fuit filia Phœrci; in fonte a Circe zelotypa infecto se

lavans, vidit inferiores corporis partes versas in canes; hinc pudibunda se in mare præcipitans, mutata est in saxum, quod nautas absorbet, inter Siciliam et Italiam.

Chimæaræ] Monstrum, ‘prima Leo, postrema Draco, media ipsa Chimæra.’ Mons nempe est Lyciæ, ignem evomens; cujus culmen leones habitant, medium capræ, radicem serpentes.

297 Certamen sublime diu] Pugna inter Stilichonem et Rufinum diu fuit sublimis, et velut in alto ac suspensio

Una Cleonæum pascebat sylva leonem : 285
 Arcadiæ saltum vastabat dentibus unum
 Sævus aper : tuque o, compressa matre rebellis,
 Non ultra Libyæ fines, Antæe, nocebas :
 Solaque fulmineo resonabat Creta juvenco,
 Lernæamque virens obsederat Hydra paludem. 290
 Hoc monstrum non una palus, non una tremebat
 Insula : sed Latia quicquid ditione subactum
 Vivit, et a primis Ganges horrebat Hiberis.

Leonem Cleonæum: aper crudelis vexabat dentibus sylvam unam Arcadiæ, et tu, o Antæe intractabilis, complectens terram parentem haud incommodabas trans regionem Libyæ. Creta unica remugiebat bove ignifero, et serpens cæruleus occupaverat solum lacum Lernæ. Haud lacus unus timebat hoc portentum, Rufinum, haud una insula: at quicquid superatum imperio Romano virit, et Oriens ab ultima

Vat. duo Leid. Farn. Oisel. *actis* vel *artus* Vat. quart.—286 *uncis* pro *unum* Ambr. sec.—287 *tu qui* Moret. pr. a m. sec. *tu quoque* Farn. *oppressa* Med. quart. *compressa* Rapiel. e Scal. conj. *rebellas* Vat. pr. a m. pr.—288 *Libyes* Pric. *fines Libyæ* Rott. *jacebas* Thuan.—289 *capta* Med. sec. *flumineo* Leid. pr. *flamineo* Ambr. pr.—290 *consederat* incert. Heins.—291 *tremebat* Med. duo. *timebat* Vat. sec. Med. sec. Rott. Oisel. Florent. Oxon. *tenebat* Farn. Ambr. pr. Petav. pr. Med. quart. Leid. et Exc. Lucens. *tremebat* vel *timebat* Put. *tenebat* vel *tremebat* Reg. Oxon. pr. Heinsius ex Vat. quart. *tremebas* vel *tremebant* legisse videtur.—292 *regione* ed. Vicet. *ditione* vel *regione* Exc. Pat. rec. *Jam quidquid*

NOTÆ

lis, qui filius fuit Jovis et Alcmenæ, quique orbem monstribus purgavit.

285 *Cleonæum*] Cleonæ urbs est inter Argos et Corinthum; prope quam sylva erat, in qua Hercules confecit portentosum Leonem, inde dictum Cleonæum.

286 *Arcadiæ*] Arcadia est regio Græciæ in Peloponneso, sic dicta ab Arcade filio Calistus.

287 *Aper*] Dictus Erymantheus, ab Erymantho Arcadiæ monte, in quo stabulabat.

288 *Libyæ*] Regio est Africæ ad mare Mediterraneum, in qua erat Antæus.

Antæe] Antæus fuit Gigas terræ filius, qui quoties complecti poterat terram matrem, exurgebat viribus duplicatis: id colluctans Hercules

tandem animadvertit, ideoque alte eum extulit, et in aëre suffocavit.

289 *Creta*] Insula maris Mediterranei celeberrima.

Juvenco] Bovis fulminei, hoc est flammæ vomentis, mugitu Creta resonabat.

290 *Lernæam*] A Lerna quæ est lacus in agro Argivo, Hydra notissimus.

Virens Hydra] Nigra, cærulea bellua, quæ habebat capita quinquaginta, quorum unum si quis amputaret, duo pullulabant. Hercules prout unum amputabat, ignem admovebat, et sic omnia capita sustulit.

293 *A primis Hiberis*] A ultima Hispania, vel a principio Hispaniæ versus Oceanum, hoc est a primo Occidente.

Hoc neque Geryones triplex, nec turbidus Orci
 Janitor æquabunt, nec si concurrat in unum 295
 Vis Hydræ, Scyllæque fames, et flamma Chimæaræ.
 Certamen sublime diu, sed moribus impar
 Virtutum scelerumque fuit. Jugulare minatur :
 Tu prohibes : ditem spoliat : tu reddis egenti.
 Eruit : instauras. Accendit prælia : vincis. 300
 Ac velut infecto morbus crudescere cælo

Hispania abhorrebat hoc. Non Geryon tergeminus, neque custos Inferorum furiosus adæquabunt hoc monstrum, neque furor Hydræ, ac rabies Scyllæ, et ignes Chimæaræ, si cœant simul. Pugna inter te et Rufinum fuit longum suspensa, at dissimilis inæqualitate virtutum ac vitiorum. Ille minatur se occisurum homines, tu impedis : exiit locupletes, tu restituis pauperi : eertit, reædificas : inflammat certamina, tu superas. Quemadmodum pestis inchoans ingravescere, aère corrupto,

*****

Latia Ambr. sec. subaustum Farn. subactum Exc. Læti.—294 Geryones Vat. opt. Geriones ed. Vicet. Geryon tres Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. Ald. Exc. Læti. Gerion duo Oxon. duo Leid. tu Geryon Med. sec. Pal. Geryoni Bonon. Lov. Petav. sec. Heinsius conjiciebat Geryonesve. non turbidus Tholos. Petav. pr. a m. pr. duo Vat. neque Mazar. Thuan. Pal. Pat. Oisel. Ambr. sec. Vat. et Med. sec. Orchi Farn.—295 Cerberus Exc. Læti, æquabunt Tholos. Lov. Vat. pr. Ambr. tert. ambo Moret. Thuan. Leid. sec. Exc. Gevart. et Lucens. sec. æquabit duo Vat. Leid. Farn. Petav. pr. Pric. Rott. æquabat Pal. tres Med. Exc. Læti, et ed. Parm. æquabant reliqui Msa. non si Med. sec. Rott. Ald. conjurat duo Vat. conjurat vel concurrat Petav. pr. concurrat vel conjuret Oxon. sec. conjuret Leid. m. pr.—296 canes vel fames Reg. et Oxon. pr. Siclaque Vicet.—297 fuit pro diu Vat. quint. a m. pr. motibus Pal. Med. pr. et unus Heins. qui conjecerat molibus, sed ad firmandum rō motibus ascripserat vs. 68. hujus libri; ‘Anceps motus erat vulgi.’—299 vilem Exc. Wolf. spoliat Pal.—300 attentat Rott. et Med. sec.—301 At ed. Vicet. veluti Med. pr. Pal. et unus Heins. infesto Vat. duo. Med. quart.

NOTE

Ganges] Oriens qui designatur a Pœtis per fluvium illum, quod versus Indicas regiones, quas alluit, Sol oritur.

294 *Geryones*] Vel Geryon, habere dicebatur triplex corpus. Unde Virgilius: ‘Et forma tricorporis umbra.’

Orci Janitor] Cerberus Janitor Inferorum, Orcus dicitur, ἀπὸ τοῦ ὄρκου, a jurejurando, quod sacratissimum erat, si Dii jurarent paludem Stygiam.

296 *Scyllæ*] Hæc fuit filia Phœrci; in fonte a Circe zelotypa infecto se

lavans, vidit inferiores corporis partes versas in canes; hinc pudibunda se in mare præcipitans, mutata est in saxum, quod nautas absorbet, inter Siciliam et Italiam.

Chimæaræ] Monstrum, ‘prima Leo, postrema Draco, media ipsa Chimæra.’ Mons nempe est Lyciæ, ignem evomens; cujus culmen leones habitant, medium capræ, radicem serpentis.

297 *Certamen sublime diu*] Pugna inter Stilichonem et Rufinum diu fuit sublimis, et velut in alto ac suspenso

Incipiens, primos pecudum depascitur artus ;
 Mox populos urbesque rapit, ventisque perustis
 Corruptos Stygiam pestem desudat in amnes :
 Sic avidus prædo jam non per singula sævit, 305
 Sed sceptris inferre minas, omnique perempto
 Milite, Romanas ardet prosternere vires.
 Jam gentes Histrumque movet, Scythiamque receptat

corripit primo membra animalium, et post statim invadit homines et oppida, et ardentibus ventis, velut sudando diffundit pestilentiam infernam in fluvios infectos: ita ardens latro Rufinus furit nunc haud in privatas res, at flagrat intentare minas imperiis, et militibus cunctis occisis, destruere potentiam Romanam. Jam concitat exteros, et accolat Danubii, et recipit Scythiam in præsidium, et exponit reliquias

Ambr. sec.—302 *Impatiens* Leid. *primo* Med. pr. Pal. unus Heins. reliqui omnes *primos*.—303 *populosque* Rott. *urbisque* Exc. Lucens. *ventisque perustis* Exc. Lucens. pr. *membrisque* ed. Vicet. et Colin. *ventisque* vel *membrisque* Exc. Pat. rec. *venisque* Exc. Læti, quod Heinsius probat, qui in edit. Lugd. Gryph. 1548. ascripserat, leg. *venisque*: sc. fluviorum.—304 *desudat* Tholos. Bonon. Moret. sec. Ambr. tert. Vat. pr. Exc. tert. Læti, in quibus etiam est *defundat*. *insudat* al. *diffudit* Farn. *defundit* Petav. tert. *diffundit* Vat. sec. Pric. Rott. Oisel. Pat. duo Ambr. Med. sec. Mazar. Leid. pr. Exc. Cod. Rhem. Ald. ed. Vicet. Colin. marg. Isingr. *desudat* vel *diffundit* Put. Petav. pr. Med. sec. *desudat* vel *diffudit* Lov. *annes*, aut *annos* cod. Barth.—305 *præda* Vat. sec. *jamjam* Vat. quart. Petav. pr. a m. pr. *non jam* Oxon. pr. *jam nunc* Farn. Med. quart. Exc. Gevart. Leid. *nunc per sæcula vivit* Lov. *singula* vel *sæcula* Reg. Oxon. pr.—306 *ceptis* Leid. sec. *Et* Farn. Petav. pr. a m. pr.—307 *ardet* duo Vat. Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr. Reg. Pat. tres Petav. duo Heins. quatuor Med. Mazar. Exc. Pat. rec. et Gevart. Schoed. Gud. ed. Vicet. *audet* duo Vat. Rott. Florent. Med. sec. Exc. Læti. *ardet* vel *audet* Put. Lov. ambo Moret. *leges* Exc. Pat. rec.—308 *Nam* duo Vat. Oxon. m. s. *Jamque Getos* vet. Gyr. Vat. pr. a m. sec. Exc. Lucens. sec. Pric. et Exc. Læti, *monet* Leid. pr. Exc. Lucens. pr. *Traciamque* Farn. *receptat*

NOTE

posita, tenensque omnium animos sublimes atque erectos, quasi avidè expectantes eventum certaminis.

Sed moribus impar] Pugna fuit dissimilis, moribus inæquabilibus, seu inæqualitate virtutum Stilichonis, ac vitiorum Rufini.

302 *Primos pecudum depascitur artus*] Forsan, quia pecudes ad pastum abjectæ citius pernicioso terræ halitu affiantur.

303 *Ventis perustis*] Austris nimis aestuantibus, et ideo letiferis.

304 *Pestem Stygiam*] Tanta est tamque letalis illa pestilentia, ut ex Styge fluvio Inferorum orta esse credi possit: οὐδὲ, ἀπὸ τοῦ στυγείης, odiis, quasi sit fluvius odii.

308 *Gentes*] Exteras, sacris Romanis non initiatas: hoc autem dicit Poëta, quod Rhadagaisus cum ducentis Scytharum et Gothorum millibus in Italiam a Rufino excitus fuerit: hic a Stilichone captus est, ejusque exercitus deletus.

Histrum] Populos qui accolunt Is-

Auxilio, traditque suas hostilibus armis
 Reliquias : mixtis descendit Sarmata Dacis. 310
 Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
 Massagetes, cæsamque bibens Mæotin Alanus,
 Membraque qui ferro gaudet pinxisse Gelonus,
 Rufino collecta manus. Vetat ille domari,

crudelitatis suæ, telis inimicis : Sarmata descendit cum Dacis junctis, et Massagetes animosus, qui sauciat equos suos ad bibendum, et Alanus potans Mæotida fractam, ac Geloni, qui gestiunt ferro notare faciem suam ; hæc cæteras sunt con-

Bonon. Ambr. sec. Moret. sec. Florent. duo Med. Farn. Exc. Læt. ed. Vicet. *retemptat* Pat. duo Ambr. Med. tert. tres Vat. Pric. Oisel. Sched. Gud. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *receptat* vel *retemptat* Lov. *retentat* Med. quart. duo Oxon. duo Leid. Heins. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Exc. Gevart. *receptat* vel *retentat* Vat. pr. Moret. pr. Petav. pr. Heinsius ad confirmandam vulgatam *receptat* ascripserat locum ex Laud. Seren. 58. ' Namque aliæ gentes, quas fœdere Roma recepit : ' sed mutasse sententiam videtur : nam ascripserat, V. Codd. *Scythiamque retentat* : de quo verbo vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 43. sic ' retentare exercitus ' Hist. Aug. p. 82. l. 4.—309 *tradiitque* Pric. Rott. Exc. Lucens. *traxitque* Oisel. Exc. Læti, et Pat. rec. pro var. lect. ed. Parm. et Vicet.—310 *accendit* Thuan. *decedit* vel *descendit* Petav. pr.—311 *audax* vel *atrox* Rott. *prælia* vel *pocula* Moret, pr.—312 *cæsamque* Exc. Lucens. sec. *patriamque* duo Vat. Ambr. tert. Tholos. Thuan. Exc. Læti : reliqui *patriumque*. *bibit* Florent. *Mæotin* duo Vat. Med. quart. Exc. Læti et Lucens. pr. Oxon. Leid. *Mæotis Orontem* Farn. Pric. Oisel. m. pr. Moret. sec. Pat. Mazar. ed. Parm. Vicet. et Exc. Cod. Rhem. *Mæotin Alanus* vel *Mæotis Orontem* Put. *Mæotin Alanus* Med. sec. *Mæotina Alanus* Pal. unde Heinsius legit *Mæotida*.—313 *pressisse* Med. tert. unde *pinxisse* conjiciebat Heinsius, ut et unus Barth. *Gelonos* Bonon.—314 *collata* tres Vat. Pal. Med. tert. Thuan. Isingr. *cum lata* marg. Isingr. *collecta* Exc. Læti, *collata* vel *collecta* Reg. Petav. pr. duo Oxon. *collata* probare visus Heinsius, quod firmabat

NOTE

trum, seu Danubium, fluvium Europæ maximum.

Scythiam] Vastissima est hæc regio, partim in Europa, partim in Asia.

310 *Reliquias suas*] Reliquias suæ crudelitatis, hoc est Romanos, qui ejus sævitiam evaserant.

Descendit Sarmata] Sarmatæ et Daci sunt populi Septemtrionales, qui regiones montanas habitant, et ideo dicuntur descendere : quid quod ea quæ vergunt ad Septemtrionem dicuntur altiora ?

312 *Massagetes*] Massagetæ sunt

populi Scythiæ Asiaticæ, ultra mare Caspium : hi sanguinem equinum lacte mixtum bibere solent.

Mæotin] Paludem, quæ est supra Pontum Euxinum.

Alanus] Alani sunt populi accolæ paludis Mæotidis, qui aquas hujus paludis glacie concretas cædunt, franguntque, fractasque bibunt.

313 *Gelonus*] Geloni Scythiæ populi, qui faciem pingebant, et notis seu stigmatis ferro inustis deformabant, ut terribiliores in prælio viderentur.

Innectitque moras, et congrua tempora differt. 315
 Nam tua cum Geticas stravisset dextra catervas,
 Ulta ducis socii letum, parsque una maneret
 Debilior, facilisque capi: tunc impius ille
 Proditor imperii, conjuratusque Getarum
 Distulit instantes, eluso Principe, pugnas, 320
 Hunnorum laturus opem: quos affore bello
 Norat, et invisis mox se conjungere castris.
 Est genus extremos Scythiæ vergentis in ortus
 Trans gelidum Tanain: quo non deformius ullum

vocatæ a Rufino: ille Stilicho prohibet has vinci, et implicat moras, ac procrastinat in tempus conveniens. Etenim cum manus tua, vindicans mortem ductoris amici, superavisset exercitum Geticum, et una pars esset infirmior, et facilis expugnata, tunc ille proditor Reip. Rufinus sceleratus, et conspirans cum Getis, Imperatore decepto, procrastinavit prælia impendentia, adjuncturus auxilia Hunnorum, quos sciebat venturos ad pugnandum, et statim sese juncturos catervis inimicis. Hunni sunt natio Scythiæ tendentis in tractus ultimos Orientis ultra Tanain frigidum:

loco Lucani l. i. [477.] 'Ipsum omnes aquilas collataque signa ferentem,' &c.—
 316 *Jum Med. quart. qui et congestas pro Geticas exhibet. traxisset vel stravisset* Oxon. pr. *dextra catervas* Exc. Lucens. sec. *dextera turmas* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti.—317 *victa ducis s. leto* Petav. sec. a m. sec. *vita* Var. LL. ed. Antv. a m. pr. *cumque una* Moret. pr. a m. pr.—318 *tunc proditor ille Impius* omnes Mss. Exc. Læti, Gevart. Var. LL. ed. Antv. Ald. ed. Parm. Vicet. Ald. et Colin. marg. Morin.—320 *turmas pro pugnas* Thuan.—321 *Hunnorum* Bonon. Put. Thuan. Petav. pr. Florent. Med. sec. *laturus* Florent. a m. sec. *alaturus* Pal. Med. duo Heins. Petav. tert. Leid. pr. Oxon. sec. Moret. pr. Exc. Gevart. Var. Lect. ed. Antv. *ablaturus* Petav. sec. a m. pr. *opes* Pat. et Farn. qui et quos ignorat.—322 *noverat invisis* ed. Vicet. *dextris* Moret. pr. quod probat Heinsius ascripto loco ex II. in Ruf. 368. *conjungeret hastis vel conjungere castris* Vat. pr.—323 *Ast* Vat. quart. *gens* Moret. pr. Reg. Petav. sec. *gens* vel *genus* Oxon. pr. et Reg. pro var. lect. *Austros* Var. LL. ed. Antv. a m. pr. *extremum Ortum* Moret. sec.—324 *Tanain* Ald. *Tanain* Bö-

NOTE

316 *Geticas*] Getæ sunt populi in Scythia Europæa: horum opes victoria Stilichonis attritæ sunt; ideoque una illa pars erat debilior, et non difficili negotio poterat penitus deleri, vel uno certamine; sed proditor Rufinus, eluso Imperatore Arcadio, distulit prælium consulto, ut possent Hunni se jungere Getis, eosque clade afflictos recreare.

317 *Ducis*] Dux erat Promotus, Stilichonis amicus, qui impactum sibi

a Rufino colaphum modis omnibus ulcisci tentabat.

321 *Hunnorum laturus opem*] Cum Rufinus oppressus est, proximi erant Hunni, et credebantur ab eo acciti.

322 *Invisis castris*] Catervis Getarum, inimicis Imperio Romano.

323 *Est genus*] Hunni scilicet ultra paludem Mæotidem habitantes.

Scythiæ] Ex Scythia venere Gothi, Alani, Heruli, Gepidi, Hunni, Gothuni, Cayci, qui Imperium Ro-

**Arctos alit : turpes habitus, obscœnaque visu
Corpora ; mens duro nunquam cessura labori.
Præda cibus, vitanda Ceres, frontemque secari
Ludus, et occisos pulchrum jurare parentes.
Nec plus nubigenas duplex natura bifformes**

qua natione *haud ullam nutrit Ursa crudeliorem: facies hujus sunt sædæ, et corpora turpia aspectu: animus nunquam frangendus labore gravi. Alimentum ex rapina: panis fugiendus est, et voluptas est os lacerari, et gloriosum est jurare per patres interfectos. Neque natura gemina magis accommodavit Centauros bimem-*

~~~~~

non. Florent. duo Med. tres Vat. Pal. Farn. Oisel. Mazar. Petav. pr. *liquidum* Pric. Exc. Pat. rec. *qua non famosius* Reg. *famosius* Vat. sec. Pric. quatuor Med. Lov. Moret. sec. Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr. Reg. Put. tres Petav. Thuan. Exc. Gevart. et Lucens. sec. Ald. *animosius* Florent. Vat. Livin. *animosius* vel *famosius* Vat. pr. *famosius* Oisel. *violentius* Mazar. *deformius* ed. Parm. Exc. Pat. rec. a m. sec. et Læti.—325 *Arctos habet* ed. Vicet. et Exc. Pat. rec. *turpes* Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *tristes* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Exc. Læti.—326 *gens* Med. tert. *dura* Farn. *dolori* Rott. Florent. Leid. Ald.—327 *secari* Vat. pr. marg. Isingr. Exc. Lucens. *secare* Put. Reg. Mazar. tres Petav. Med. pr. Incert. Heius. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. vet. Gyr. Moret. sec. Oxon. pr. duo Leid. quatuor Vat. Oisel. Exc. Læti, et Var. LL. ed. Antv. *fratremque secare* Pal. Farn. Ambr. pr. Med. pr. unus Heius. Oxon. pr. Thuan. Ald. Exc. Gevart. *frontemque vel fratremque secare* Oxon. pr. *frontemque* vel *fratresque secare* Florent. Exc. Læti. *fratresque cœcare* Med. quart. *fratresque secare* ed. Parm. Vicet. *fratremque necare* Vat. quart. Rott. Med. sec. *fratresque necare* Isingr. *frontemque secare* vel *fratremque necare* Lov.—328 *Lusus* Bonon. Exc. Lucens. *occiso* Pal. *vitare* Pric. *jurare* vel *jugulare* Reg. duo Oxon. *per enses pro parentes* Moret. sec. a m. pr.—329 *Non* Florent. Med. sec. Pal. Mazar. *bifformes* Put. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Mazar. Lov. dno Ambr. tres Pet. Moret. sec. Ald. et

NOTÆ

manum sæpius affixerunt.

324 *Tanain*] Hic est fluvius Scythiæ, extremus Asiæ et Europæ terminus, vulgo *Don*: se exonerat in paludem Mæotidem.

Deformius] Genus deformius, et magis infamatum sua crudelitate.

325 *Arctos*] Ursa, signum cœlestis, sumitur pro Septentrione.

Turpes habitus] Facies notis seu stigmatibus inustæ ad horrorem. Mos ille notus Barbaris, invisus Romanis, qui notis fœdabant tantum calumniatores, delatores, servos.

327 *Præda cibus*] Vivebant raptio.

Vitanda Ceres] Hæc Dea frugum est, ponitur pro pane, a quo abstinere.

Delph. et Var. Clas.

bant, herbarum radicibus et semicruda carne vescentes.

Frontem secari] Frontem notis et stigmatibus inrere. Alii legunt *fratremque necare*.

328 *Occisos parentes*] Quos ipsi occiderant; id quod faciebant Scythæ, ut testis Plutarchus in oratione de fortuna Alexandri, qui eos dedocnit tam ferinam crudelitatem.

Jurare parentes] Jurare per defunctorum umbras familiare antiquis. Mos manavit ex Spartanis.

329 *Nec plus*] Non magis Centauri equis juncti erant, quam Hunni assuetudine equitandi.

Nubigenas] Centauros natos ex

Claud.

I

Cognatis aptavit equis : acerrima nullo 390
 Ordine mobilitas, insperatique recursus.
 Quos tamen impavidus contra spumantis ad Hebri
 Tendis aquas, sic ante tubas ferrumque precatus :
 Mavors, nubifero seu tu procumbis in Hæmo,
 Seu te cana gelu Rhodope, seu remige Medo 335
 Solicitatus Athos, seu caligantia nigris
 Illicibus Pangæa tenent, accingere mecum,
 Et Thracas defende tuos : si lætior adsit

bres equis similibus : celeritas promptissima est huic nationi, et reditus inexpectati. Adversus quos Hunnos nihilominus progredieris, o Stilicho, intrepidus, prope undas Hebri spumosi, ita orans Deum ante clangorem et pugnam : o Mars, sive tu habitas in Hæmo alto, sive Rhodope alba nive possidet te, sive Athos vezatus a Medis remigantibus, sive Pangæa obscurata quercubus opacis habent te, para te mecum, et tutare Thraces tuos : si successus gloriosus veniat, ditaberis quercu ornata

Exc. Gevart. *biformis* Vicet. et Parm. *bimembres* al.—330 *aptarat* Farn.—331 *nobilitas* ed. Vicet. *inspiratique* Ambr. tert. Leid. pr. a m. pr. *infrenatique* Ambr. sec. *recessus* Florent. *insperatique* legit Heinsius. vid. l. II. in Ruf. 372.—332 *impavidus* ita vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. *impavidos* Amb. tert. Ald. et ed. Vicet. *Ebri* Farn.—333 *tendit* Pal. Leid. sec. Exc. Læti a m. pr. Edd. Ald. Isingr. Colin. Gryph. et al. *tendis* reliqui. *aciemque* Vat. pr. vet. Gyr. Heins. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *ferrumque* vel *aciemque* Put. *profatus* Med. quart. Exc. Lucens. pr.—334 *nubifero* Vat. sec. *pinifero* Ambr. sec. *Hæmo* Var. LL. ed. Antv. *Æmo* Gesner.—335 *Seu te* Var. LL. ed. Antv. *Seu tu* Med. sec. duo Petav. *Medo* Put. Mazar. duo Vat. Ambr. pr. Exc. Læti. *nondum* Pal. Med. pr. *Medo* Ald. *nudo* vel *Medo* Lov. Thuan. Med. sec. Vat. quart. *nudo* reliqui Mss. Exc. Læti et ed. Vicet. Pulm.—336 *apez* pro *Athos* Pric.—338 *Sed* Incert. Heins. *Thracas* Oxon. *Thrachos* Farn.

NOTE

Ixione, et nube supposita a Jove.

Biformes] Formam enim partim hominum, partim equorum habere Centauri dicebantur.

330 *Acerrima*] Hunnis tam prompta erat celeritas, etiam sine ordine, ut in pugna cum fugisse crederes, statim præter opinionem redirent.

332 *Hebri*] Fluvius est Thraciæ turbidus et rapidus, ab Hebro Cassandri Regis filio novercam fugiente, ibique merso : olim *Rhom-bus*.

333 *Ante tubas*] Ante clangorem tubarum.

334 *Nubifero*] Hæmo Thraciæ monte, ita excelso, ut nubes ferre videatur.

335 *Rhodope*] Mons itidem Thraciæ tectus nivibus.

Medo] Medi populi Asiæ, Xerxis imperio subditi.

336 *Athos*] Mons Thraciæ, qui æquatus a Xerxe, et vellicatus creditus est; hoc est perforatus, ut hac immisso mari classis in Græciam transiret.

337 *Pangæa*] Pangæus mons inter Thraciam et Macedoniam.

338 *Thracas*] Thracia ferax homi-

Gloria, vestita spoliis donabere quercu.
 Audiit illa pater, scopulisque nivalibus Hæmi 340
 Surgit, et hortatur celeres clamore ministros :
 Fer galeam, Bellona, mihi, nexusque rotarum
 Tende, Pavor : fræna rapidos, Formido, jugales.
 Festinas urgete manus : meus ecce paratur
 Ad bellum Stilichon, qui me de more tropæis 345
 Ditat, et hostiles suspendit in arbore cristas.

excitâs. Pater Mars exaudivit has preces, et exsurgit ex rupibus gelidis Hæmi atque excitat voce satellites suos veloces, sic loquens : O Bellona, affer mihi cassidem : et tu, o Pavor, accommoda vincula rotarum : tu, o Formido, infræna equos præcipientes : movete manus celerrimas. En Stilicho meus accingitur ad prælium : qui Stilicho pro consuetudine locupletat me tropæis, atque attollit in quercu galeas

stratos Vat. quint.—340 *ille* Vat. sec. *ista* Farn. Moret. sec. *speculisque* Lov. a m. pr. *scopulisque vallibus* Pric. *spoliisque* Rott. in *vallibus* Moret. pr. a m. pr. duo Vat. Thuan. a m. pr. *Hæmi* Mss. et Varr. LL. ed. Antv. *hærens* Mazar.—341 *Surgat* Med. sec. a m. pr. *celeri* Vat. pr. Ambr. sec. Exc. Læti. *sermone* Pric. *Sinone* Exc. Voss.—342 *nexusque* omnes meliores Mss. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *nexusque* Ald. ed. Parm. Vicet. Isingr. Gryph. al. *nexusque* vel *falcesque* Petav. pr. Leid.—343 *fræna* Med. quart. Exc. Lucens. pr. *frenet* quat. Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. ed. Isingr. *rapidus frenet* Vat. Livin. Exc. Læti, ed. Parm. Vicet. Ald. *tepidos* Vat. pr. a m. pr. *rabidos* Vat. quint. *rapidus* vel *trepidus* Pat. *trepidus* marg. Isingr.—344 *festinas* Pat. *urgere* Vat. quart. Vicet. et paratus.—345 *ad bella* Petav. sec. a m. pr. *Stilicho* Vat. sec. Farn. *Stilichon* Exc. Læti, Rott. Var. LL. ed. Antv. *Stilicho* semper Gesner. *Stilichon* reliqui omnes, Exc. Gevart. et Lucens. sec.—346 *ordine* pro *arbore* Ambr. pr. a m. sec. *dictat* Leid. sec. *ditet* et *suspendat* legit Heinsius, uti et

NOTE

num bellicosorum, et ideo Marti sacra credita est, et dicta Terra *Mavortia*, Martis patria.

339 *Vestita spoliis*] Intelligit tropæum, quod erigebant post fugam hostium, decisis quercus ramis, et exuviis superimpositis.

341 *Clamore ministros*] Clamore gaudet Mars, habetque satellites Bellonam, Pavorem, Formidinem.

342 *Bellona*] Hæc auriga, immo aut soror, aut conjux Martis fingitur.

Nexusque rotarum tende] Hoc est, necte vinclis capita extrema axis, et his alliga fræna equorum; sic enim olim alligabantur.

343 *Pavor, Formido*] Sunt famuli comitesque Martis.

Jugales] Equos, qui sub eodem jugo trahunt currum.

344 *Festinas urgete manus*] Urgete et maturate rem manu celeri: hoc est, festinate equos jungere, et aptare, ut Stilichoni ad bella eunti me comitem præbeam.

345 *Tropæis*] Ἄρκ τῆς τροπῆς, a *fu-ga* hostium; post quam fugam, *τροπῆων*, *tropæum*, hoc est spolia suspendebantur in arbore aliqua, et præsertim in quercu.

346 *Cristas*] Galeas cristatas; sed hic designantur quæcumque spolia.

Præbeat, et quantis epulentur cædibus hydri.
 Linque homines, sortemque meam : pete sidera : notis
 Autumni te redde plagis, qua vergit in Austrum
 Signifer. Æstivo sedes vicina Leoni 365
 Jam pridem, geminæque vacant confinia Libræ.
 Atque utinam per magna sequi convexa liceret !
 Diva refert : Non ulterius bacchabere demens.
 Jam pœnas tuus iste dabit : jam debitus ultor
 Imminet : et terras qui nunc ipsumque fatigat 370

guinis, et quanta strage serpentes mei pascantur. Desere homines, et meam hæreditatem : ascende cælum : refer te tractibus cognitis Autumni, qua parte Zodiacus inclinatus versus meridiem : domicilium finitimum Leoni æstifero vacuum est dudum, sicut et terminus Libræ duplicis. Et utinam permetteretur mihi persequi te per cælum supremum. Dea Justitia respondet : O insana Megæra, haud sævies amplius. Mox iste tuus Rufinus afficietur supplicio : jam vindex justus adest, et

Pulm. Cod. et Exc. Gevart. in Leidensi pr. versus 357. et 358. in margine ascripti erant.—362 *epulantur* Leid. sec. Exc. Gevart.—363 *rotis* Bonon. *noctis* Vat. pr. a m. pr. Pric. a m. sec. *noctis* marg. Isingr.—364 *Autumnis* Rott. a m. pr. tu Reg.—366 *gelidæ cessant* Vat. duo, Isingr. marg. Morin. *geminæ* vet. Gyr. ed. Vicet. *gelidæque vacant* Exc. Lucens. sec. *gelidæque vacant* vel *gelidæ cessant* Reg. *gelidæ* vel *geminæ* Exc. Læti et Patav. rec. *Jam dudum gelidæ* v. *eglidæ* al. *cessem* Tholos. *cessent* Rott. Med. sec. Exc. Lucens. pr.—367 *connexa* ed. Claver. sed vitiose.—369 *tuus iste dabit* Vat. pr. Rott. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *dabit iste tuus* Vat. duo, Pal. Farn. Pric. Oisel. Exc. Læti. *ille* Farn. Mazar. Tholos. Ambr. pr. cod. Pulman. *iste tres* Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. Exc. Læti. *bacchabere : clemens* Vicet.—370 *emi-*

NOTÆ

civerat.

362 *Hydri*] Serpentes, qui pro cri-
 nibus ex Megæra capite pendent.

363 *Sortem*] Terram quæ mihi sor-
 te obtigit.

Notis Autumni te redde plagis] O
 Justitia, repete tractus Autumni tibi
 cognitos. Virgo quæ est inter duo-
 decim signa Zodiaci, creditur a non-
 nullis esse Justitia seu Astræa, et
 ideo esse inter Leonem et Libram,
 quia ad bene judicandum opus est
 fortitudine, quæ per Leonem; et
 æquitate, quæ per Libram designat-
 ur. Autumni autem, quia Virgo, ut
 pote ultima signorum Æstivorum, ad
 Autumnum vergit.

364 *Qua vergit in Austrum signifer*]
 Qua Zodiacus propendit versus Aus-
 trum, Meridianum ventum, hoc est
 versus partem Meridianam.

366 *Geminæ Libræ*] Habentis duas
 lances a stateræ jugo æqualiter de-
 pendentibus. Libra forte dicitur, quia
 Sol in ea existens facit dies æquales.
 Alii legunt, *gelidæ*, quia tum aer inci-
 pit frigescere.

367 *Connexa*] Cœli convexitatem,
 seu curvationem.

368 *Bacchabere*] Sævies instar Bac-
 chantum.

369 *Iste tuus*] Rufinus, per con-
 tentum.

Debitus ultor] Debitus ac destina-

Æthera, nec vili moriens condetur arena.
 Jamque aderit læto promissus Honorius ævo;
 Nec forti genitore minor, nec fratre corusco:
 Qui subigat Medos, qui cuspide proterat Indos.
 Sub juga venturi reges: calcabitur asper 375
 Phasis equo, pontemque pati cogetur Araxes.
 Tuque simul gravibus ferri religata catenis
 Expellere die, debellatasque draconum
 Tonsa comas imo barathri condere recessu.

iste qui nunc vexat terram et cælum ipsum, non sepelietur mortuus etiam in pulvere
 abjecto. Mox Honorius promissus sæculo huic fortunato veniet; Honorius haud
 inferior patre generoso Theodosio, neque Arcadio fratre illustri; qui Honorius
 vincat Medos, qui elidat hasta Indos. Reges in servitutem redigendi sunt. Phasis
 glaciatus proculcabitur equo ejus, et Araxes adiget perferre pontem. Et tu, o
 Megæra, revincta vinculis rigidis ferri una ejicieris ex terra lucida; et habens
 raras crines serpentum edomitorum, detruderis in latebras profundas Tartari. Tunc

nec Vat. quart. quæ Pal.—371 moriens vili Thuan. non ulli Farn. non ulla Med.
 quart. Exc. Lucens. pr. nec vili vel nunc sicca Put.—372 Namque Med. tert.
 —373 forte Med. quart. non fratre Farn.—374 subigit Vat. pr. a m. pr. et
 cuspide Vat. quinque, Pal. Pric. duo Oxon. duo Leid. Exc. Læti. proterat
 Vat. quart. proteret Vat. quint. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti,
 Moret. pr. Oxon. proteget et proteret tres Vat. subigat et proterat Exc.
 Lucens. sec.—376 pacemque Vat. sec. reliqui pontemque. Orafas vel Araxes
 Moret. pr.—377 ferro Med. quart.—379 comas quatuor Vat. Pal. Farn.

NOTE

tus fato vindex criminum Rufini.

371 Æthera] Æther est superior pars aëris, ἀὴρ τοῦ ἀθέρ, ardere, quod a nonnullis ignis ibi reponatur. Hic sumitur pro cælo.

Nec moriens condetur] Jacebit insepultus, quod ultima infelicitas esse credebatur, nec etiam vili tegetur pulvere. Virgil. 'Nos animæ viles inhumata infætaque turba.'

372 Jamque aderit] Quasi divinitus immissus ad liberandos homines a tali portento.

373 Corusco] Glorioso fratre Arcadio, illustri, et micante instar sideris.

374 Medos] Hi populi sunt in Asia, alias potentissimi.

Indos] Populos Orientis.

375 Asper Phasis] Glacie concretus fluvius: ex Armenia nascitur, alluit Colchidem, Euxinum petit: ab hoc dicuntur Phasiani.

376 Araxes] Fluvius rapidus Armeniæ: hodie illa pars quam alluit, dicitur Persis et Parthia.

377 Religata catenis] Alludit ad pacem, quam Theodosius ante obitum composuit, et qua vigente velut vincita remansit Megæra. Sic Virgilius: 'Furor impius intus Sæva sedens super arma, et centum vinctus ahenis Post tergum nodis,' &c.

378 Expellere die] Expellere, ex orbe lucido, ex locis, ubi dies est.

379 Tonsa] Victarum gentium ima-

Tum tellus communis erit : tum limite nullo 360
 Discernetur ager : nec vomere sulcus adunco
 Findetur : subitis messor gaudebit aristis.
 Rorabunt querceta favis, stagnantia passim
 Vina fluent, oleique lacus : nec murice tinctis
 Velleribus quæretur honos : sed sponte rubebunt 385

terra erit communis ; tunc campi nullis dividuntur terminis : neque ager frangetur aratro curvo : agricola lætabitur spicis subito nascentibus. Querceta stillabunt melle : vina exundantia fundentur undique, et lacus olei : neque splendor accersetur lanis aspersis purpura : sed greges ultro purpurascant, pastore admirante, et per

Pric. Rott. Leid. pr. Exc. Læti. *jubas* Oxon. pr. a m. sec. ita Gesner. uno Leid. pr. *trudere* Vat. sec. quod Heinsio placuit ad Paneg. Olyb. et Prob. vs. 112. *claudere* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *condere* Florent. Med. sec. Petav. pr. Exc. Cod. Rhem. quod amplecti visus Heinsius, qui ascripserat sequentia. *condere*, sic et *condere lumina* pro *claudere* apud Ovid. hinc et *condita* posterioris ævi scriptoribus, de qua voce vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 21. et Salmas. p. 26. *condere funus* Capitolin. pag. 30. l. 5. Hæc Heinsius. *condere* vel *claudere* Rott. Put. *barathri longo* Ambr. pr.—380 *Tum* Reg. Oxon. pr. Petav. sec. Exc. Lucens. sec. *tunc—tunc* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. Exc. Læti. *communis vel immunis* Petav. pr.—381 *discernentur* Leid. pr. *adunco* Vat. quint. Pal. Exc. Læti et Lucens. pr. *obunco* Vat. duo, Med. tert. Oisel. Leid. pr. Ambr. sec. Petav. sec. Exc. Læti, ed. Parm. et Vicet. *abunco* Tholos. Reg. Petav. tert. *abunco* vel *adunco* Lov. *ab unco* Voss.—382 *scindetur* Med. quart. Exc. Lucens. pr. *frangetur* Leid. pr. Exc. Gevert. *messor subitis* g. Med. quart. Exc. Lucens. pr. *gaudebit messor* Pric.—383 *favis* vel *favos* Vat. pr. Med. sec. *passis* pro *passim* Rott.—384 *oleoque* Pat. *olimque* Vicet. Heinsius conjecerat *oleumque*, et provocabat ad notas in Epigr. in Jacobum mag. equit. ubi e septem Codd. legit, ‘Et tua perpetuo dolia vina fluent.’—385 *honos* tres Med. Bonon. Tholos. Lov. Ambr. sec. duo Leid. duo Petav. et totidem Heins. *honor* Vat. pr. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *ovis* Moret. sec. *honor* vel *oris* Reg. Oxon. pr. Vat. quart. *sed ponte*

NOTÆ

gines tonsæ in triumpho ducebantur : et rasura crinium pœna civilis fuit. Quot olim Principes opprobrii causa rasi, et in monasterium detrusi!

Barathri] Barathrum locus Athenis profundus, et cœnosus, in quem uoxii præcipites agebantur ; et inde sumitur pro Inferis seu Tartaro, in quem detruduntur improbi : *Βάραθρον* apud Græcos est *fossa profunda*.

380 *Tellus communis erit*] Ut erat per sæculum aureum, cujus imagi-

nem renovandam esse ait, Imperantibus Arcadio et Honorio.

383 *Querceta*] *Sylvæ quercubus consitæ*. Virgilius : ‘Et duræ quercus sudabant roscida mella.’

384 *Murice*] *Purpura, quæ tingitur sanguine Muricis piscis, vel liquore Muricis floris*.

385 *Quæretur honos*] *Lana enim purpuræ colore videtur esse honorata*.

Attonito pastore greges, pontumque per omnem
Ridebunt virides gemmis nascentibus algæ.

totum mare algæ viridantes emicabant, lapillis orientibus.

Var. LL. ed. Antv.—386 pontumque Tholos. Pric. Med. quart. positumque
Thuar.

NOTE

387 Ridebunt] Græcæ et jucundæ nascentibus.
erant videntibus, quia mixtæ gemmis Algæ] Alga est herba marina.

IV.

CL. CLAUDIANI

IN RUFINUM

LIBER II.

PRÆFATIO.

ARGUMENTUM.

RUFINO extincto, liber Helicon, Castaliæ aquæ a Barbaris impollutæ agnoscunt Stilichonem vindicem, Musæque eum invitant ad suos cantus, exemplo Martis, audiendos.

PANDITE defensum reduces Heliconæ sorores;
Pandite: permissis jam licet ire choris.

Aperite o Musæ redeuntes Heliconem; aperite: castus nunc possunt ingredi in

In Florentino, Mediceo quarto, et utroque Lucensi huic libro præfigitur Præfatio, quæ in aliis ante Bellum Gildonicum legitur, cum hac inscriptione, *Flavii Claudiani Lib. II. de Morte Rufini.* in Vaticano optimo, veterrimo Gyraldi, ut et Vaticano Livinei similiter hic inseritur. In Petav. sec. non est distinctio novi libri.

1 *Defessum* Farn. Var. LL. ed. Antv.—2 *demissis* Heins. Oxon. pr. Leid.

NOTÆ

1 *Defensum Heliconæ*] Helicon est mons Phocidis in Græcia, sacer Musis, quæ sunt novem doctæ sorores, filiæ Jovis et Mnemosynes seu Memorix. Defensum autem contra Rufinum, quasi monstrum illud etiam Musis bellum indixerit, cœtusque doctorum prohibuerit.

2 *Permissis choris*] Nullus est Rufinus qui prohibeat.

Nulla per Aonios hostilis buccina campos
 Carmina mugitu deteriore vetat.
 Tu quoque, securis pulsa formidine Delphis, 5
 Floribus ultorem, Delie, cinge tuum.
 Nullus Castalios latices, et præscia fati
 Flumina polluto Barbarus ore bibit.
 Alpheus late rubuit, Siculumque per æquor
 Sanguineas belli retulit unda notas. 10
 Agnovitque novos absens Arethusa triumphos;
 Et Geticam sensit, teste cruore, necem.
 Immensis, Stilichon, succedant otia curis,
 Et nostræ patiens corda remitte lyræ.

hunc Heliconem. *Tuba nulla inimica prohibet clangore sinistro versus per agros Aonios. Tu etiam, o Apollo, Delphis tutis, timore fugato exorna sertis liberatorem tuum Stilichonem. Nemo barbarus ore profano potat liquores Castalios, et aquas inspirantes futura. Alpheus undique tinctus est, et aqua per mare Sicilia ostendit agna sanguinolenta prælii: atque Arethusa remota cognovit victorias recentes, et ex testimonio sanguinis animadvertit cladem Getarum. O Stilicho, quies sequatur*

premissis Rott. Florent. Med. sec. Colin. permistis Pat. Ceteri omnes melioris notæ, Exc. Lucens. Ald. ed. Parm. et Vicet. *permistis*. Heinsius pro *licet* legit *libet*. *choris* vel *rotis* Vat. pr. *choris* vel *comis* Florent.—4 *vetat* vel *canat* Vat. pr.—5 *Te quoque* Mazar.—6 *Delia* Pal. *Dele* *recinge* Exc. Lucens. sec.—7 *facti* ed. Parm.—8 *bibat* Oisel. Moret. Thuan. Pric. *bibit* Exc. Lucens. pr. *bibet* reliqui magno numero, Exc. Gevart. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet.—10 *ore* vel *unda* Put.—11 *Admicitque* Rott. *Agnoscitque* Pal. Med. pr.—12 *Et Geticam* vet. Gyr. Vat. Liv. Florent. duo Med. unus Heins. Exc. utriusque Lucens. *Gildonis* duo Oxon. duo Heins. totidem Med. et Vat. Farn. Rott. Pric. Vicet. Isingr. *Et Geticam* vel *Gildonis* Vat. pr. Pric. in ed. Anty. Plant. Heinsius notaverat seqq. ‘Gildo interfectus in Sicilia. Gyrald. locum male intellexit.’ *sensit* Thuan.—13 *Stilicho* Vat. pr. *succedent* Pal.

NOTÆ

3 *Aonios*] Aonia pars est montana Bœotix, Musis sacra.

Nulla buccina carmina vetat] Hoc est, nullum bellum vexat doctos.

5 *Delphis*] Urbs hæc est ad radicem Parnassi, Apollinis oraculo celebris.

6 *Ulkorem*] Stilichonem.

Delie] Apollo Delius appellatur a Delo maris Ægæi insula, in qua natus est.

7 *Castalios*] Castalius fons est ad radicem Parnassi, Musis sacer. Dicitur a Castalia, quæ Apollinem fugiens, in hunc fontem conversa est.

Præscia fati flumina] Quæ inspirant fatum, seu futurorum notitiam: nam ‘fatidici vates:’ Ansonius.

9 *Alpheus*] Fluvius Elidis in Græcia, sed qui per secretos maris meatus pervenit ad fontem Arethusam in Sicilia. Unde utriusque amores celebrantur a Poëtis.

11 *Absens Arethusa*] Hæc Dea fontis cognominis cognovit absente se, et forsân Alpheum amatorem invidente, relatas esse a Stilichone novas victorias de Getis, in Græcia, idque iudicavit ex strage et fuso sanguine.

Nec pudeat longos interrupuisse labores, 15
 Et tenuem Musis constituuisse moram.
 Fertur et indomitus tandem post prælia Mavors
 Lassa per Odrysias fundere membra nives;
 Oblitusque sui, posita clementior hasta,
 Pieriis aures pacificare modis. 20

labores infinitos, et relaxa animum audiens citharam nostram. Neque erubescas interpellavisse magna opera, et dedisse Camænis tantulum temporis. Etiam Mars invictus dicitur post bella demum prosternere corpus suum fatigatum per glaciem Thraciæ, et immemor feritatis suæ, mitior lancea deposita, demulcere aures cantibus Pieriis.

Præc. et cod. Barth.—14 *corda remitte vel carmina mitte* Florent. *carmina nostra* Rott. *verba vel membra* Oxon. sec. unus Heins.—15 *Non* Præc. *Næ* Vat. quint. Pal. Pnt. Thuan. Med. pr. Ambr. sec.—16 *Musis tenuem* Heins. Oxon. pr. *continuisse* Med. quart. Exc. Lucens. pr. *instituisse* Med. pr. Pal.—18 *Lassa* Med. pr. *Odrysias* Vet. Gyr. Med. quart. et unus Heinsii. *Othrysiæ* al. *Otrisiæ* duo Vat. Pal. Farn. Præc. Rott. Oisel. *verba pro membra* Oxon.

NOTE

14 *Nostræ patiens*] *Patiens* lyram *Odrysia*.
nostram rezonare. 20 *Pieriis modis*] *Cantibus Musarum*, quæ *Pieriæ* dicuntur a *Pieria* regione *Macedoniæ* ipsis sacra.

V.

CL. CLAUDIANI IN RUFINUM LIB. II.

ARGUMENTUM.

THEODOSIO mortuo, Stilichone orbis tutore, Rufinus pergit orbem vexare, Europam et Asiam vastat per Getas accitos: ipsa Constantinopolis timet: ipse sceleribus et cæde, hostiumque colloquio gaudet. Orbis implorat opem Stilichonis; hic cum variis populis pergit ad Orientem. Barbari timent, Rufinus exanimatur, mox criminatur Stilichonem, et ab Arcadio mandata obtinet, quibus dimittat Stilichonem; hic dolet, queritur de Rufino; milites fremunt, querunturque, Rufinum execrantur, vindictam ardentes devovent se Stilichoni, quo tamen recedente, Rufinus exultat, sibi promittens imperium, parat convivia, sceleratis plaudentibus: hinc somnio delusus largitur aurum. At milites hunc de sceptro, non de periculo cogitantem adorantur,

capiant, occidant, lacerant, caput præfigunt in hasta, manum avulsam circumferunt. Ipse detruditur ad Inferos suppliciiis omnibus a Rhadamantho cruciandus.

JAM post edomitas Alpes, defensivaque regna
Hesperiaë, merita complexus sede parentem
Auctior adjecto fulgebat sidere mundus ;
Jamque tuis, Stilichon, Romana potentia curis,

*Jam post Alpes subactas, et conservatum Imperium Occidentis, cælum cohonestans
læo digno patrem Theodosium, micabat honorabilius, addito astro novo: et jam,
o Stilicho, Imperium Romanum, et fastigium mundi traditum est curis tuis.*

1 *Alpis* Exc. Læti, regnis Med. sec. a m. sec.—2 *media* Leid. sec. Heins. Exc. Gevart.—3 *Altiior* Rott. Heins. *Aptior* Bonon. Tholos. Oxon. sec. Med. tert. Petav. tert. Var. LL. ed. Antv. a m. pr. *Auctior* vel *Aptior* Exc. Læti, *Junctior* Oisel. *Auctior* vel *Junctior* Put. *actior* Exc. Voss.—4 *Stilichon* Petav.

NOTE

1 *Alpes*] Montes inter Italiam Galliamque, quos cum Arbogaste Gallo Principe occupaverat Eugenius Grammaticus, qui se pro Imperatore gerebat, et cui sic scripsit S. Ambrosius, 'Imperatori Eugenio.' At hic cum suo Arbogaste a Theodosio victus est.

Regna Hesperiaë] Quæ sunt versus Occidentem, habita ratione Romæ. Hesperus est stella Occidentalis: unde Hesperium dicitur, quod est Occidentale.

2 *Merita sede*] Ob virtutem, cujus velut gradibus Heroës in cælum ascendunt.

Complexus] Velut filium, cui debetur hæreditas.

3 *Auctior mundus*] Cælum magis auctum et honoratum micabat addito novo sidere, Theodosio scilicet: alludit ad Julium Cæsarem, qui post obitum creditus vulgo est in astrum esse mutatus. Addendum est quosdam Philosophos censuisse Heronm animas e stellis oriundas, ad stellas redire. Porro hic Theodosium canit Apotheosi donatum, seu relatum inter superos: qui honos etiam Or-

thodoxis Imperatoribus delatus est, ut patet ex nummo, ubi relata Principis effigies cum inscriptione, 'Divus Constantinus;' altera facie ipse quadrigis invectus ad cælum videtur exurgere, manum manni cælesti porrigens. Ceterum ut scias qualis fuerit Theodosius, audi S. Ambrosium de ipso loquentem: 'Manet in lumine Theodosius, et sanctorum cœtibus gloriatur: ibi Gratianum complectitur: dies diei eructat verbum.' Deinde agens de Maximo et Engenio ait: 'Nox nocti indicat scientiam.'

4 *Stilichon*] Deredens Theodosius Rufinum Arcadio Imperatori Orientis tutorem dedit, Stilichonem Honorio Imperatori Occidentis. Claudianus vero uni Stilichoni omnia ait esse commissa, quia noverat hoc eum affectare; et hanc fuisse Theodosii mentem populus credebat. Immo et Zosimus, et S. Ambrosius id memorie prodiderunt. Ultimus de Theodosio sic loquitur: 'Nihil habebat novum, quod conderet, qui filiis totum dederat, nisi ut eos præsentem commendaret parenti, id est Stilichoni.'

Et rerum commissus apex : tibi credita fratrum	5
Utraque majestas, geminæque exercitus aulæ.	
Rufinus (neque enim patiuntur sæva quietem	
Crimina, pollutæque negant arescere fauces)	
Infandis iterum terras accendere bellis	
Inchoat, et solito pacem vexare tumultu.	10
Hæc etiam secum : Quanam ratione tuëbor	
Spem vitæ fragilem ? qua tot depellere fluctus	
Arte queam ? premor hinc odiis ; hinc milite cingor.	
Heu ! quid agam ? non arma mihi, non Principis ullus	
Auxiliatur amor : matura pericula surgunt	15

Majestas Fratrum amborum demandata est tibi, et agmina Regiæ duplicis. Rufinus (etenim scelera atrocita non permittunt requiem, et guttur infectum recusat siccescere) Rufinus incipit rursus orbem inflammare præliis nefariis, et turbare pacem seditionibus consuetis. Quin et Rufinus ait talia verba secum: Quoniam modo conservabo spem debilem vitæ meæ? qua industria possim avertere tot tempestates? hinc obror invidia, inde obsideor a militibus. Ah! quid faciam? non cohortes opitulantur mihi, non ulla benevolentia Imperatoris. Discrimina subita

sec. Exc. Læti a m. sec. *Stilico* Vat. sec. Rott.—5 *condita* Exc. Voss.—6 *exitus* Vicet.—7 *Rufinus* Vat. quart. *Ruffini* Tholos. *scæva* Var. LL. e marg. Parm. *nec enim* Pal. Pric. Rott. Put. Pat. Ambr. pr. et tres Med.—8 *pollutasque* Moret. pr. *pollutæque* vel *pollutasque* Reg. *avidæque* v. *avidæque* Oxon. *mansuescere* Med. tert. Petav. tert.—9 *terrasque* Lov. *flammis* Reg. Ambr. pr. Oxon. *terris* Leid. duo. b. *accendere* f. Ms. Pulm. et Barth.—10 *subito* Med. sec. *turbare* Pric. Thuan. Mazar. Petav. tert. Exc. Lucens. pr. *vexare* tres Vat. Pal. Farn. Put. Reg. Patav. pr. duo Oxon. et Leid. Med. duo, ambo Moret. Lov. Bonon. tres Ambr. duo Heins. Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. et ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *turbare* vel *vexare* Rott. Thol. Exc. Læti.—11 *fecit* pro *secum* Florent. *Quanam* vel *Qua nunc* Oisel.—14 *nec Principis* Pric. Med. quart. Exc. Lucens. pr.—16 *impositis* Exc. Læti, Ald.

NOTÆ

5 *Rerum apex*] Fastigium, seu supremæ dignitates utriusque Imperatoris tibi commissæ sunt.

Fratrum] Arcadii et Honorii; et utriusque aulæ, Constantinopolitanæ in Oriente, et Romanæ in Occidente. Quamquam nonnulli dicunt Arcadium viginti annos natum, non opus habuisse tutore.

8 *Arescere fauces*] ‘Ut fera quæ gustatum semel sanguinem semper sitit.’ S. Hieronymus. Semper fauces madescunt cruore, ac proinde recusant arescere.

10 *Tumultu*] Tumultus dicitur, qua-

si timor vel tumor multus. Dicitur proprie de bello Gallico aut Italico.

12 *Spem vitæ fragilem*] Vitæ spem, quæ est exigua, caduca, et fragilis ut vitrum.

Fluctus] Mala ingruentia, et fluctuum ac tempestatis instar, obruentia.

13 *Odiis*] Principis, procerum, populi: nec mirum est sic invisum esse hominem avarissimum.

15 *Matura pericula*] Parata cadere, ut pomum nempe maturum subito cadit, ita et pericula subito casura sunt in caput Rufini.

Undique, et impositi radiant cervicibus enses.
 Quid restat, nisi cuncta novo confundere luctu,
 Insontesque meæ populos miscere ruinæ?
 Everso juvat orbe mori: solatia leto
 Exitium commune dabit: nec territus ante 20
 Discedam. Cum luce simul linquenda potestas.
 Hæc fatus, ventis veluti si fræna remittat
 Æolus, abrupto gentes sic objice fudit,
 Laxavitque viam bellis: et ne qua maneret
 Immunis regio, cladem divisit in orbem, 25

imminent undequaque, et gladii collo minantes fulgent. Quid superest nisi perturbare omnia calamitate luctuosa, et permiscere gentes innocentes cum cæcis meo. Labet perire, mundo labefactato; pernicies communis omnibus præbebit consolationem morti meæ: neque prius ego metu percussus obibo: destranda est potentia una cum vita. Locutus hæc verba Rufinus, cum Æolus laxet habenas ventis, ita fractis obstaculis turbavit populos, et aperuit iter præliis: ac ne quis tractus remaneret expers belli, partitus est stragem in oppida, et

.....

ed. Parm. Vicet. Junt. Colia. omnes Leid. pr. Exc. Luc. pr. enses vel omnes Reg. Oxon. pr. imbres Med. sec. a m. pr.—17 mihi pro nisi Pal. succedere Med. tert. luctu vel fluctu Vat. quint.—19 everso Med. quart. destructo Exc. Lucens. pr. fato Mazar. et Heins.—21 Decedam Petav. pr. Isingr. Discedam Leid. pr. a m. pr. Discedam quatuor Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. Decedam vel Discedam Exc. Læti. Heinsius conjiciebat *Discedam*.—22 fatur Moret. pr. veluti ventis Farn. Pric. Rott. Oisel. resolvas Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec.—23 sic gentes Pric. fundit Vat. quart. Reg. Petav. pr. Exc. Lucens. pr. marg. Morin.—25 demisit Bonon. Ambr. sec. dimisit duo Vat. Lov. Leid. pr. Pal. Farn. Oisel. duo Med. item Heins. totidem Petav. Reg. Moret. sec. Mazar. Tholos. Ambr. tert. Ald. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. Vicet. divisit Florent. Med. sec. Pat. Ambr. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. demisit vel divisit Oxon. sec. divisit vel dimisit Oxon. pr. Vat. quint. Petav. pr. Moret. pr. et Exc. Læti, demisit, dimisit, vel divisit Put. orbem quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Med. quart. Exc. Læti et Lucens. pr. Vien. et Isingr. urbis Exc. Lucens. sec. urbes vet. Gyr. Heinsius ad firmandam lectionem *divisit* ascripserat: *divisit*, sic ‘dividere equos factionibus’ Capitolin. in Gordianis p. 152. et ‘porcellum dividere per triduum’ Spartian. in Didio Juliano p. 61. l. 22. et ‘congiarium populo dividere’ Capitolin. in Marco Antonino p. 32. l. 11. sic idem in

NOTÆ

16 *Impositi enses*] Exemplo Damoclis, ‘Districtus ensis cui super impia Cervice pendet,’ &c. Horatius.

19 *Everso juvat orbe mori*] ‘Incendium ruina restinguere,’ ut jactabat Catilina apud Sallustium.

23 *Æolus*] Filius Hippotæ, Deus

ventorum creditus ab antiquis, quod ex fumo Strongyles insulæ ventos futuros prænosceret; vel quod Astrologiam, et præsertim ventorum naturam, calleret.

Fudit] Confudit, perturbavit.

Disposuitque nefas. Alii per terga ferocis
 Danubii solidata ruunt, expertaque remos
 Frangunt stagna rotis: alii per Caspia claustra,
 Armeniasque nivès, inopino tramite ducti,
 Invadunt Orientis opes. Jam pascua fumant
 Cappadocum, volucrumque parens Argæus equorum.
 Jam rubet altus Halys: nec se defendit iniquo
 Monte Cilix. Syriæ tractus vastantur amœni:
 Assuetumque choris, et læta plebe canorum,

30

distribuit scelera. Hi irrumpunt per dorsum glaciatum Istri farentis, et rumpunt curribus aquas ante tentatas remigiis: illi per aditus Caspios, et per nives Armenia, conducti semita improvisa, irruunt in Imperium Orientis. Jam prata Cappadocia fumant strage, et Argæus pater equorum celerrimorum. Jam Halys profundus rubescit cæde: neque Cilix tutatur se culmine abrupto: gratæ regiones Syria diripiuntur, et equus inimicus calcat Orontem inertem, et consuetum choreis, et

Gordianis: 'Illos sane xx. senatus ad hoc creaverat, ut divideret his Italicas regiones contra Maximinum pro Gordianis tuendas' p. 156. et sæpe.—26 *Imposuitque Tholos. feracis* Vat. sec. *feroces* Tholos. tamen *ferox Rhodanus* Cons. Manlii vs. 53. nisi ibi legendum *ferax*. alibi, 'Subvectæ Rhodano Tiberina per ostia classes Nec prius inventas Araris tibi donat aristas.' Heinsius ad oram Lugd. edit. 1548.—27 *remis* Florent. Thuan. Pat.—28 *castra* Pat. Moret. sec. a m. pr. *lustra* marg. Isingr.—29 *limite* Pric.—31 *Egenus* Lov. a m. pr. *equarum* Vat. sec. Oisel. *aquarum* Oxon. pr. a m. pr.—32 *intus Alis* Oxon. pr. *Alis* Leid. sec. Exc. Gevart. *alis* Vicet. Leid. Lovan. *intus vel altus* Vat. quint. *intus* Vat. duo, et totidem Med. Lov. Pat. Tholos. Pal. Farn. Oisel. Reg. Mazar. duo Petav. ambo Moret. duo Ambr. Leid. pr. et unus Heinsii, qui inde conjiciebat *Indus*.—33 *amœnæ* legit idem Heinsius, qui et post *canorum* versum deesse suspicatur. *montes* pro *tractus* marg. Isingr.—34 *sonorum* Pric. Leid. *phæbe* marg. Morin. et *lotæ* Var. LL. ed. Antv. a m.

NOTÆ

26 *Disposuitque nefas*] Constituit ut scelus suum, seu bellum nefarium a se excitatum, una cum cladibus a Getis, a se accitis, spargeretur per provincias et urbes omnes.

27 *Danubii*] Seu Istri: fluvius est maximus Europæ: oritur ex vico Vittembergensi: se exonerat in Pontum Euxinum.

28 *Caspia claustra*] Aditus Caspiæ regionis, Caspio mari vicinæ: claustra alii vocant *κλειδας, claves*, regni alicujus.

29 *Armeniasque nives*] Armenia regio est Asiæ.

30 *Orientis opes*] Id est, Imperium Orientis. Virgilius: 'inclementia

Divum Has evertit opes, sternitque a culmine Trojam.'

31 *Argæus*] Mons Cappadociæ equorum pernicitate celebris: Cappadocia porro, regio Asiæ minoris versus Pontum, optimis et pascuis et equis abundat.

32 *Halys*] Fluvius ex Tauro monte nascens: alluit Cappadociam, Syriam, Paphlagoniam.

Iniquo] Difficili, salebroso, arduo, abrupto.

33 *Cilix*] Taurus mons Ciliciæ, quæ est in Asia minore.

Syriæ] Hæc est regio Ciliciæ contermina.

34 *Assuetumque choris*] Syri, et præ-

Proterit imbellem sonipes hostilis Orontem. 35
 Hinc plactus Asiæ : Geticis Europa catervis
 Ludibrio prædæque datur, frondentis adusque
 Dalmatiæ fines : omnis qua mobile Ponti
 Æquor, et Hadriacas tellus interjacet undas,
 Squalet inops pecudum, nullis habitata colonis, 40
 Instar anhelantis Libyæ, quæ torrida semper
 Solibus humano nescit mansuescere cultu.
 Thessalus ardet ager : reticet pastore fugato
 Pelion : Emathias ignis populatur aristas.
 Jam plaga Pannoniæ, miserandaque moenia Thracum, 45

resonantem populo gaudente. Inde fletus Asiæ nascuntur: Europa permittitur irrisioni et rapinæ cohortium Geticarum, usque ad terminos Dalmatiæ sylvoas: tota terra, quacumque porrigitur inter fluentes aquas Ponti Euxini, et mare Hadriaticum, desolata est, et spoliata gregibus, non culta agricolis ullis, in speciem Libyæ ardentis, quæ perpetuo adusta caloribus, non potest mitescere cura humana: campi Thessali incenduntur bello: Pelion silet pastoribus expulsis: flamma consumit spicas Macedonicas. Jam regio Pannoniæ, et urbes Thraciæ, et terræ Mysorum erant

pr.—36 *Hic* Vat. quint. *cultus* Med. tert. forte *luctus*. *Geticisque* Ambr. pr. *Geticisque* vel *gentisque* Exc. Læti. *catenis* Exc. Læti m. pr. *cathenis* Thuan. *severis* Ambr. pr. *Geticisque* *Europa* *severis* Lov.—37 *prædaque* Junt. Ald. Col. lin.—38 *Dalmatiæ* quatuor Vat. Farn. Petav. pr. *Dalmatiæ* *fines* omnes Lov. que Farn. vet. Gyr. Mazar. Thuan. ambo Moret. Petav. pr. Ambr. tert. Leid. pr. a m. sec. *Ponti* vel *Poli* Moret. pr. Barth.—39 *Actiacas* marg. Morin. *Adriacas* tres Vat. Farn. *interieret* Moret. sec. a m. pr. *Hadriacas* *undis* Tholos.—41 *anhelantis* Var. LL. ed. Antv. Voss. Leid. *anelantis* *libræ* Cod. Barth.—43 *culture* Med. tert.—45 *Nam* Oisel. Put. Thuan. Petav. tert. et sec. a m. pr. Moret. sec. Med. tert. Exc. Lucens. sec. Voss. et Var. LL. ed. Antv.

NOTÆ

sertim cives Antiochiæ, quam irrigat fluvius *Orontes*, choreis et cantibus sæpius indulgebant.

36 *Hinc*] Ex hoc bello, quod Rufinus excitavit.

Geticis] Omnes ejusmodi populi non satis cogniti sub vocabulo Getarum sæpius significantur.

38 *Dalmatiæ*] Hæc regio est ad oram maris Adriatici.

39 *Hadriacas*] Vel Adriaticas, sic dictas ab urbe Adria.

41 *Anhelantis Libyæ*] Ardentis, æstu fatiscantis, et præ nimio calore reddentis homines ita anhelos, ut vix

respirare possint. Libya est regio Africæ sicutulosa, arenosa, et ideo inculata.

44 *Pelion*] Hic mons seu spelæum Thessaliæ in Græcia miris pastorum cantibus personabat.

Emathias] Græciæ regio Emathia est, dicta ab Emathione Rege, fratre Memnonis: appellatur Macedonia.

45 *Pannoniæ*] Hæc est lata Europæ regio, quam a Germania Danubius separat.

Thracum] Thracæ populi Græciæ vicini; immo a quibusdam in ipso Græciæ limine repositi.

Delph. et Var. Clas.

Claud.

K

Arvaque Mysorum; jam nulli fiebile damnum,
 Sed cursus solennis erat, campusque furori
 Expositus, sensumque malis detraxerat usus.
 Heu heu, quam brevibus pereunt ingentia fatis!
 Imperium tanto quæsitum sanguine, tanto
 Servatum, quod mille ducum peperere labores,
 Quod tantis Romana manus contextuit annis,
 Proditor unus iners angusto tempore vertit.

50

Urbs etiam, magnæ quæ dicitur æmula Romæ,
 Et Chalcedonias contra despectat arenas,

55

deplorandæ: jam jactura nemini lacrymabilis, sed incursiones erant ordinariæ, et agri objecti rabiei hostium, ac consuetudo ademerat sensum in damnis. Heu! res magnæ quam levi ruunt casu! unus Rufinus, perfidus, ignavus, pessumdat brevi momento sceptrum comparatum tanto cruore, conservatum tanto cruore, quod facta mille Ductorum acquisiverunt, quod per tot sæcula Romana potestas connexuit. Urbs quoque quæ fertur fuisse rivalis Romæ ingentis, ac quæ sita est contra arenas

~~~~~

Nec non Pann. alt. Leid. duo Vat. Petav. pr. Jam vel Nam Oxon. pr.—46 Mæsorum Tholos. Mesorum Vat. quart. Med. sec. Mysorum vel Mæsorum Exc. Læti, missorum Voss. non ulli Vat. quart. Exc. Lucens. pr.—48 sensusque Pric. Oisel. Pat. Thuan. Mazar. Florent. et unus Heins. mali Vat. sec. Put. Florent. Mazar. Med. quart. et sec. a m. pr. Lovan. Exc. Lucens. pr. malis Exc. Lucens. sec. sensusque malus Rott.—49 Heu heu præstantiores magno numero, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Heheu Mazar. Leid. sec. Petav. duo. Ald. heu al. ut Gesner. fatis vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. caussis quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti, quæ et fatis vel curis a m. sec.—51 junxere Leid. pr. Oxon. junxere vel peperere Reg.—52 armis Vat. quint.—54 ducitur Vat. pr. Exc. Lucens. pr.—55 Quæ Chalcedonias Petav. tert.

NOTÆ

46 *Mysorum*] Mysia regio est minoris Asiæ ad Hellespontum. Strabo constituit etiam *Mysos* in Europa in confinio Pannoniæ ad Danubium, putatque *Mysos* Asiaticos ab his nomen et originem traxisse. Sed hos Plinius non *Mysos* sed *Mæsos* appellat. Unde in hoc Claudiani loco nonnulli legunt *Mæsorum*.

47 *Solennis*] Incurtio Barbarorum ordinaria, et assueta, fiebat veluti cum pompa et cærimonia, non furtim, sed palam et publice, ut solenne quidpiam. Et populi his malis ferendis jam erant assuefacti.

48 *Sensumque malis detraxerat usus*] Occalluerat jam omnium patientia,

et consuetudo, quæ est altera natura, effecerat, ne mala amplius sentirentur.

52 *Contextuit*] Multas scilicet urbes et provincias in unum velut corpus imperii contextuit, atque conjunxit.

53 *Vertit*] Non evertit tamen Rufinus, sed evertere tentavit, ut ipse velut denuo excitaret, atque in suo opere triumpharet, regnaret.

54 *Urbs etiam*] Constantinopolis, quæ non solum æmula, sed et postea victrix fuit Romæ, et altera Roma dicta.

55 *Chalcedonias*] Chalcedon, hodie *Scutari*, secundum aliquos; urbs olim erat ea parte Asiæ ad Bosphorum

Jam non finitimo Martis terrore movetur,
 Sed propius lucere faces, et rauca sonare
 Cornua, vibratisque peti fastigia telis
 Aspicit. Hi vigili muros statione tueri,
 Hi junctis properant portus munire carinis. 60
 Obsessa tamen ille ferus lætatur in urbe,
 Exultatque malis; summæque e culmine turris
 Impia vicini cernit spectacula campi.
 Vincitas ire nurus: hunc per vada proxima mergi
 Seminecem, hunc subito percussum vulnere labi, 65
 Dum fugit: hunc animam portis efflare sub ipsis:
 Nec canos prodesse seni, puerique cruore

Chalcedonis, jam haud concutitur timore vicino belli, at videt proxime tædas fulgere, et tubas rancas resonare, et culmina turrium percuti jaculis contortis. Hi festinant defendere mania excubiis vigilantibus, illi corroborare portus navibus catenatis. Attamen barbarus ille Rufinus gaudet in urbe oppugnata, et triumphat calamitatibus; et ex culmine arcis altissimæ aspicit spectacula nefaria agri finitimi: aspicit nurus incedere catenatas; aspicit hunc semianimem submergi in aquas propinquas; illum, dum effugit, appetitum plaga repentina concidere; hunc reddere animam sub portis ipsis; neque canitiem juvare senes; et gremium matris repleri sanguine infantis. Gaudium inflatum et saepe jocus afficit Rufinum: una tristitia movet hominem,

Calcedonias Vicet. Ald. Isingr. al.—56 moveri conjiciebat Heinsius pro movetur.—57 proprias Pat. proprius Tholos. pocius vel propius Vat. pr. propius vel proprias Moret. pr. sed propius sonare faces Leid. sec. rauca sonore cornua Moret. sec.—59 hic Vat. sec. hi Pat. Tholos. Ambr. sec. Put. duo Petav.—60 muros pro portus Thuan. portas Exc. Voss. murare Leid. sec. Exc. Gevart. catenis pro carinis legit Heinsius, qui ascripserat locum Ammian. Lib. xxvi. p. 349. ed. Lindenbr. sub finem: alia tamen manu notatum erat, male: vid. Barth.—61 ferax unus Heins.—62 summæque Vat. pr. quod maluit Heinsius. summoque al. ita Gesner. e culmine vet. Gyr. Vat. Livin. ex culmine Vat. pr. a culmine tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti.—63 spectat Tholos. Petav. pr. cod. Delr. certamina Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. certamina vel spectacula Vat. sec. Put. spectat certamina Vat. quart. et quint. marg. Morin. spectacula Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. Isingr.—64 victas ire manus Oisel. junctas vel vincitas Put. victas Med. quart. Ambr. pr. Leid. sec. Exc. Gevart. vincitas Oxon. sec. manus duo Med. duo Petav. Bonon. Tholos. Mazar. Pat. Ambr. tert. Ald. et Exc. Schott. domus Ambr. pr. Sched. Gud. nurus vel manus Vat. quint. Florent. Put. Exc. Læti. vincitas nurus vel victas manus Oxon. pr. in vada vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. cerula Oisel. Vat. pr. et sec. vada Vat. duo. vada vel vada Vat. pr.—65 Seminecem, Lov. Vicet. Parm. Ald. percussum tres Vat. Pal. percussum Med. tert. convulsam Pric. a m. pr.—66 hic Med. quart. spirare Florent. Rott. Thuan. Med. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. et Cod. Rhem. ed. Parm. spirare vel efflare Oxon. pr. Exc. Læti. efflare animam ex Capitolin. p. 34. l. 23. probat Heinsius.—67

NOTE

Thracium, e regione Byzantii seu junctis ac catenatis navibus, ne hostis Constantinopolis. propius accedat.

57 Faces] Tædas ardentis hostium. 63 Spectacula] Aspicit nimirum cer-

60 Portus munire carinis] Simul tamina impia, et mala omnia, quæ

Maternos undare sinus. Immensa voluptas,
 Et risus plerumque subit: dolor afficit unus,
 Quod feriat non ipse manu: videt omnia late 70
 Exceptis incensa suis, et crimine tanto
 Luxuriat, carumque sibi non abnuat hostem.
 Jactabatque, ultro, quod soli castra paterent,
 Sermonumque foret vicibus permissa facultas,
 Egregii quoties exisset foederis auctor. 75
 Stipatur sociis; circumque armata clientum
 Agmina privatis ibant famulantia signis.

quod non ipse percutiat sua dextera: spectat undique cuncta combusta, præter sua bona, et lascivit tantis sceleribus, neque negat hostes esse jucundos sibi. Ac spontis gloriabatur, quod castra hostium panderentur sibi uni, et potestas congressuum concessa esset vicissim, quotiescumque ipse egreditur comitatus sociis, conciliator futurus foederis illustri: et catervæ armatæ clientum circum incedebant, obediens vexillis privatis. Ipse

*****

Non Med. quart. unus Heins. Exc. Lucens. pr. puerique Vat. sec. puerumque Pal. Thuan. Mazar. Med. pr. duo Ambr. unus Heins. Sched. Gud. *cruorem* Reg. *cruore* vel *cruorem* Put.—68 *foedere* Vat. sec. Pal. Oisel. Thuan. Mazar. Med. pr. unus Heins. Ambr. pr. Sched. Gud. *nudare* Pat. Thuan. *nudare* vel *foedere* Pat. *undare* vel *foedere* Moret. pr. *undante* Farn. Heinsius conjiciebat, ‘puerique cruore Maternos foedante sinus.’—69 *In risus* Med. sec. *rursum* Exc. Gevart. *rursum* Leid. *populumque* pro *plerumque* Rott. Var. LL. ed. Antv. *Et rursum pl’umque* Leid. sec. *inficit* Pric. a m. pr. Thuan. Mazar. Exc. Cod. Rhem. *efficit* vel *efficit* Oxon. pr. *inficit* et emend. *efficit* Put.—70 *faciat* Med. tert. *esse manus* Exc. Læti.—71 *Exceptis* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *Præceptis* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Præcipitis* Tholos. *intenta* Med. sec. a m. pr.—72 *casumque* pro *carumque* Tholos. *abnuat* Vat. pr. vet. Gyr. Reg. Oxon. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *abnegat* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Pat. Ambr. duo et Exc. Læti. *abnegat* vel *abnuat* Pet. Oxon. sec.—73 *quod soli* duo Med. Reg. Put. Thuan. Mazar. Lov. Petav. tert. unus Heins. duo Oxon. totidem Leid. ambo Moret. Exc. Lucens. pr. Ald. et ed. Vicet. *soli quod* Vat. sec. Rott. Exc. Læti. *paterent* vel *parabant* Reg.—74 *Sermonisque fuit* id. Reg. *commissa* Farn. incert. Heins. *concessa* vel *permissa* Put. *facultas* Vat. pr. vet. Gyr. et Exc. Lucens. sec. *potestas* alii ut Gesner.—75 *actor* duo Med. Heinsius conjicit *ictor. funeris* marg. Isingr.—76 *Stipatur* duo Leid. Mazar. Vat. Livin. Isingr. *Stipatis* Tholos. *Stipatus* tres Vat. Pal. Farn. Pric.

NOTÆ

suscitaverat. Sic Nero ex turri Mæcænatiæ Romæ incendium a se excitatum cernere gestiebat.

71 *Exceptis suis*] Villis, quod argumentum erat Rufinum cum hostibus fecisse foedus, quod præter ejus villas omnia incenderentur. Secus alias de Fabio judicatum est, cujus agrum, incensis aliis, Annibal invidiose serva-

verat, eum ut Romanis suspectum redderet.

75 *Foederis auctor*] Quoties mittitur ad foedus persuadendum, faciendum.

76 *Clientum agmina*] Quod nimiam arguit hominis potentiam, cum stipatus clientibus incedat, quo more principes incedebant.

Ipse inter medios, ne qua de parte relinquat
 Barbariem, revocat fulvas in pectora pelles,
 Frænaque, et immanes pharetras, arcusque sonoros 80
 Assimulat, mentemque palam testatur amictu.
 Nec pudet Ausonios currus, et jura regentem,
 Sumere deformes ritus, vestemque Getarum :
 Insignemque habitum Latii mutare togæque

Rufinus, in medio, ne aliquatenus omittat morem Barbarorum, retrahit pelles fulvas in gremium, et imitatur habenas, et pharetras ingentes, et arcus stridentes, et publice ostendit animum veste. Neque homo ducens currum, et leges Italiae, erubescit usurpare turpem consuetudinem, atque indumenta Getarum. Ac leges impulsæ permutare vestes illustres Italiae, dolent victæ a iudice pellito. Quæ facies populi tum

Oisel. Exc. Læti. *armenita* vet. ed. Parm. et Exc. Læti, in quibus et *fabulantia* a m. pr.—78 *maneret* Exc. Voss.—79 *pectora* Vat. pr. Oisel. Leid. pr. Vat. Livin. Petav. pr. Exc. Læti, *pectore* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Isingr. ita Gesner. *corpora* Rott. Med. sec. *corpore* Florent. Heinsius ascripserat: 'peregrinos habitus sumere probrosum olim.' Lamprid. in Commodio, p. 49, 12. Casaub. p. 96.—80 *pharetras* vel *phaleras* Oxon. pr.—81 *Assimilat* omnes fere scripti, Exc. Lucens. pr. et Læti, ed. Parm. et Vicet. *mentemque* Leid. sec. *satis* Florent. Rott. *satis* vel *palam* Med. sec. *proclamat amictu* Exc. Lucens. sec. *amictu* vet. Gyr. *amictus* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti, *amictus* vel *amictu* Oxon. pr.—82 *Ne* Rott. *Non* Thuan. Mazar. Moret. sec. duo Ambr. *Nec* vel *Nil* Oxon. pr. *cursus* Tholos. *cultus* Vat. sec. *bella* Put. a m. pr. *Jura tuentem* Leid. sec. Exc. Gevart. ad vulgatam tñendam ascripserat Heinsius locum Lib. II. in Eutrop. 343. et Zitzman. not. in Rutil. p. 68. *hec jura* Incert. Heins. *tenentem* Ms. Pulman.—83 *rius* Med. sec. *ritus* vel *rius* Reg. *vestesque* Lov. et Varr. LL. ed. Antv.—84 *togæque* quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel. Isingr. *coactæ* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *Getæque* Pric. Heinsius conjiciebat, et *veste Getarum Insignes habitus Latii mutare togati*.

NOTÆ

79 *Pelles*] Gentes Septemtrionales propter frigoris acerbitatem se pellibus vestiebant.

81 *Assimulat*] Rufinus, ut Getarum gratiam aucuparetur, eorum vestes imitatus est.

Mentemque palam] Testatur hac veste Barbara, quis sibi sit animus, barbarus scilicet, et Barbarorum causæ favens, sicque Romanj Imperii proditor.

82 *Ausonios currus*] More Consulium, qui sellis curulibus in curra vecti procedebant. Alii legunt, *Ausonias curas*, id est, curas Italiæ. *Regere*

jura, est regere magistratum; 'qui jura regere possint.' Digestis de Origine Juris § 13.

83 *Deformes*] Contemta patriæ consuetudine, peregrinum morem, vestesque Geticas usurpare: qua labe notatus est Alexander, quod relictis Græcis vestibus Persicas indueret: sed egregie defenditur a Plutarcho, quod hac vestium mutatione sibi hostium animos conciliaret.

84 *Insignem*] Togatam vestem scilicet, qua Romani a ceteris nationibus distinguebantur.

Mœrent pellito captivæ judice leges. 85
 Quis populi tunc vultus erat? quæ murmura furtim?
 Nam miseris nec flere quidem aut lenire dolorem
 Colloquiis impune licet. Quonam usque feremus
 Exitiale jugum? duræ quis terminus unquam
 Sortis erit? quis non funesto turbine rerum 90
 Aut tantis solvet lacrymis, quos Barbarus illinc,
 Hinc Rufinus agit, quibus arva fretumque negatur?
 Magna quidem per rura lues; sed major oberrat

erat? Quis fremitus clam? Etenim afflicti non audent etiam lugere tuto, vel mulcere ærumnas sermonibus. Hæc dicunt: Quousque patiemur servitutem detestabilem? Quis finis erit unquam calamitatis acerbæ? Quis liberabit nos a fatali tempestate miseriarum, vel a tantis fletibus? Nos, quos hinc Barbari, inde Rufinus vexat: nos, quibus terra et mare non conceduntur. Certe per campos ingens

~~~~~

85 *pellito captivæ* Vat. pr. *captivæ pellito* Sched. Gud. *polluto* Petav. sec. Med. sec. Incert. Heins. Marg. Isingr. *pellitæ* Farn.—86 *populis* Rott. a m. pr. Florent. Med. sec. *tum* Vat. pr. Moret. sec. Reg. Oxon. pr. *luctus* pro *vultus* conjicit Heins.—87 *Dant miseris* Leid. sec. Exc. Gevart. *Dant miseris* Med. quart. *non flere* Farn. Lov. Med. pr. ambo Moret. *nos* vel *nunc* Pal. *dolores* Exc. Læti. *dolorem* undecim scripti et Exc. Gevart. Ald.—89 *malum* pro *jugum* Varr. LL. ed. Antv. *duræ* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *diræ* Tholos. Med. sec. Petav. pr. *quis duræ* vel *duræ nec* Lov. *qui* Oisel. Reg. duo Petav. Med. sec.—90 *Mortis* Med. sec. a m. pr. Pal. et ed. Vicet. *funesto turbine* Exc. Lucens. sec. *in tanto* vel *funesto* Oxon. pr. *funesto* *in turbine* reliqui scripti, item Var. LL. ed. Antv. *infesto* Pat. *nos in tanto* i. Leid. alt.—91 *Aut tantis* tres Vat. Med. tert. Ambr. pr. incert. Heins. *Aut* vel *A* Reg. *Ab* Exc. Lucens. pr. *A tantis* reliqui omnes, Exc. Pat. rec. item Gevart. et Varr. LL. ed. Antv. *solvit* Oisel. *nos barbarus* Exc. Læti a m. sec. *quas barb.* Petav. tert.—92 *arma* Lovan. *negatur* quatuor Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *negantur* Reg. Pal. Pat. duo Med. unus Heins. Ambr. sec.—93 *per castra* Vat. sec. *post jura* ed. Vicet. *per rura* vel *post jura* Exc.

NOTE

85 *Pellito*] Nam pellitos seu pelibus barbaricis indutos videre Romanos proceres, id indicium esse videbatur Imperii a Barbaris occupati.

Leges] Romanæ, a Barbaro in potestatem redactæ. Per leges, intellige Judices legum ministros, quos mutare habitum Rufinus coegerit.

86 *Murmura*] Populi afflicti fremebant, murmurabant clam, et Rufini tyrannidem detestabantur.

90 *Funesto turbine*] Quis nos liberabit a malis funestis, quæ nos, instar turbinis, vexant, rapiunt, opprimunt, suntque nobis tantarum causæ lacrymarum?

91 *Barbarus*] Exercitus Barbarorum excitus a Rufino.

92 *Quibus arva*] Quia non possumus effugere Rufini iram, neque per terram, neque per mare.

93 *Lues*] Malum et calamitas omnis, instar pestis, affligens.

Intra tecta timor. Tandem succurre ruenti
 Heu patriæ, Stilichon : dilecta hic pignora certe ; 95
 Hic domus ; hic thalamis primum genialibus omen.
 Hic tibi felices erexit regia tædas.
 Vel solus, sperate, veni. Te prælia viso
 Languescent, avidique cadet dementia monstri.
 Talibus urgetur discors Aurora procellis. 100

malum est, at metus acerbior vagatur intra domos. Auxiliare tandem patriæ, heu ! cadenti, o Stilicho : hic profecto liberi tui cari sunt : hic domus tua, hic primum fuit præzagium pro lecto tuo nuptiali. Hic Aula sustulit pro te faces fortunatas. Etiam solus adsis, expectate Stilicho : pugna torpescent, te conspecto, et vecordia potenti avari dejicietur. Oriens turbatur his tempestatibus discordiarum. Sed

Pat. rec.—94 *Inter* Vat. sec. Ambr. pr. Moret. sec. Farn. Rott. Med. sec. Exc. Læti, ed. Parm. et Vicet. *Intra* Pric. minor Pat. *Iuanti* Vat. quart.—95 *Stilicho* Vat. opt. *Stilichon* Exc. Lucens. pr. *Stilicon* incert. Heins. *delecta* Leid. pr. *dilecti hæc* Reg. *dilecti et* Vat. sec. *tua sint hæc* Florent. *sunt hæc* Med. sec. *tua sint hic* Rott. et Vat. sec. pro var. lect.—96 *thalamis* vet. Gyr. Vat. Livin. *thalami* Vat. sec. Exc. Læti, ed. Parm. Vicet. *thalamus* Rott. Thuan. Mazar. Ambr. pr. Petav. tert. Oxon. et Ald. *thalamus* vel *thalamis* Put. Petav. pr. *proprium* tres Vat. Pal. Rott. Oisel. Exc. Læti et Lucens. pr. *primum* Farn. Thuan. vet. Gyr. Vat. Livin. Med. quart. Exc. Gevart. et Lucens. sec. item ed. Vicet. marg. Isingr. *proprium* vel *primum* duo Vat. *genialibus* vel *gentilibus* Exc. Læti. *genialibus* vel *genitalibus* Reg. Put. Oxon. pr. *genitalibus* reliqui omnes, Exc. Lucens. pr. et cod. Rhem. Ald. ed. Parm. et Vicet. quod probat Heinsius, qui et ita legendum monnit apud Senecam initio Medææ : ‘ Tuque genitales tori Lucina custos.’ *primum genialibus* vel *proprium genitalibus* Vat. pr. Exc. Læti. *gentilibus* Exc. Voss. m. pr. *omne* Reg. *omen* vel *omne* Petav. item Oxon. pr.—97 *Hic tibi fere omnia* Codd. Exc. Gevart. ed. Parm. Ald. Colin. et Vicet. *Hic ubi* Varr. LL. ed. Antv. hæc al.—98 *sperare* Vat. quart. *sperare* vel *superare* Reg. Oxon. duo. *venis ?* Med. quart.—99 *languescunt* Pat. *cadent* Pal. *ravidique* pro *avidique* conjicit Heinsius. *vestri* pro *monstri* Exc. Voss.—100 *dictis* pro *discors* Med. tert.

NOTE

95 *Patriæ*] Num Constantinopolis Stilichonis patria est? Vix credo. Patria vocatur, quia Stilicho hic habuit domum, hic duxit uxorem, ex qua liberos suscepit.

96 *Pignora*] Liberi, qui sunt velut pignora, quibus Princeps astrictus, debent magis amare patriam, ubi nati illi sunt.

96 *Primum thalamis genialibus omen*] Id est, primum auspiciū felix pro lecto nuptiali. Virgilius : ‘ Primumque jugarat Ominibus.’ Olim nuptiæ non celebrabantur, nisi auspiciato, seu inspectis avibus. Genialis sic dicitur

a Genio, naturæ et voluptatis Deo.

97 *Tædas*] Faces nuptiales altius attollebantur a matribus sponsarum, sicque conjugium feliciter fore credebatur : *batz, batbos, tæda*, vel *fat accensa*.

98 *Viso*] Laus Heroum magna est, victores extitisse, statim atque visi sunt. Notum illud Julii Cæsaris, ‘ Veni, vidi, vici.’

99 *Dementia monstri*] Vecordia Rufini monstri pessimi contundetur.

100 *Discors Aurora*] Oriens vexatus discordiis, et velut tempestatibus, seu ventis contrariis agitatus.

At Stilichon, Zephyris cum primum bruma remitti,
 Et juga diffusis nudari cœpta pruinis,
 Partibus Italiæ tranquilla in pace locatis,
 Utraque castra movens, Phœbi properabat ad ortus,
 Gallica discretis Eoque roborata turmis 105
 Complexus. Nunquam tantæ ditione sub una
 Convenere manus, nec tot discrimina vocum.
 Illinc Armeniæ vibratis crinibus alæ
 Herbida collectæ facili velamina nodo :
 Inde truces flavo comitantur vertice Galli, 110

Stilicho, statim atque hyems cœpit mitigari Favoniis, ac montes cœperunt liberari glacie dispersa, tractibus Italiæ collocatis in pace tranquilla, promovens castra gemina, festinabat versus Solem orientem, habens vires Gallorum et Orientis, separatis agminibus. Nunquam tanti exercitus congregati sunt sub uno imperio, neque unquam tanta differentia linguarum fuit. Hinc catervæ Armeniæ capillis crispatis, habentes vestes virides collectas nodo tenui: inde Galli feroces crinibus fla-

Hic vero versus in Med. sec. manu recentiori in margine est ascriptus.—101 *At Pat. Exc. Voss. Stilicho* Vat. pr. *Stilicon* Ex. Lucens. pr. et Læti. *Stilico* Vat. sec. *remitti* vel *reverti* Put.—102 pro *nudari* Heinsius conjiciebat *viduari. capta* Exc. Voss.—103 *tuta sub pace relicta* vet. Gyr. et Exc. Lucens. sec. *relicta* Vat. Livin. Isingr. *relicta* vel *locata* Vat. opt. Put. *tranquilla pace* Med. tert. Moret. sec.—104 pro *Utraque* Heinsius conjecerat *Utra*, sed postea deleverat, *solum* vitiose pro *Solis* Pal. Med. pr. *ortum* Pric.—105 *discerptis* Rott. *disertis* Med. pr. *turbis* Thuan.—106 *Amplexus* Vat. pr. Exc. Lucens. sec. *tantæ nunquam* Thuan. Pric. *nuquam* Exc. Læti m. sec. *statione* Pric. a m. pr.—107 *non tot* Pal. Med. pr.—108 *Illinc* Florent. Bonon. Med. sec. Ambr. sec. Vat. Livin. *Illic* Vat. sec. Pal. Pric. Oisel. Exc. Læti. *vibratis* vel *vibrata* Exc. Læti. *vibrata* reliqui Codd. magno numero, ut et Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. item ed. Vicet.—109 *Fervida* tres Vat. duo Oxon. duo Leid. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *Herbida* Bonon. Put. Exc. Lucens. sec. Isingr. *fervida* vel *ferbida* Vat. pr. Var. LL. ed. Antv. Helmæst. *Fervida, Rubra* vel *Tenuia* Ambr. pr. *Findia* et eadem manu in

NOTÆ

101 *Zephyris*] Zephyrus seu Favonius, ventus lenior qui flat ab Occidente; qui solvit frigora, flores parit. Unde dicitur quasi ζωηφόρος, sive τὸ ζῆν φέρων, *ferens vitam*. Plinio dicitur, 'genitalis Mundi spiritus.' Catullus: 'Aura parit flores tepidi fecunda Favoni.'

104 *Phæbi*] Solis, qui dicitur, Φαῖβος, *clarus*, ceu, φῶς βλῶν, *lux vitæ*.

105 *Eoa*] 'Eous, et ἠὼς, unde Eous, Aurora, Oriens.

108 *Armeniæ vibratis crinibus*] Armenia est Asiæ regio, in qua milites

habebant crines vel natura crispus vel ferro vibratos.

Alæ] Sunt hic cohortes militum.

109 *Herbida velamina*] Vestes ad colorem viridem, herbarum instar, accedentes. Apud Romanos hoc vestis genus erat pauperiorum.

110 *Flavo vertice Galli*] Galli dicti a colore candido, nam γάλα *lac* significat. Quæ appellatio Gallorum comprehendebat et Germanos, quibus flava seu 'aurea cæsaries' tribuitur.

Quos Rhodanus velox, Araris quos tardior ambit ;
 Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus ;
 Quosque rigat retro pernicior unda Garumnæ,
 Oceani pleno quoties impellitur æstu.

Mens eadem cunctis, animique recentia ponunt 115

Vulnera : non odit victus, victorve superbit.

Et quamvis præsens tumor, et civilia nuper

Classica, bellatrixque etiam nunc ira caleret,

In ducis eximium conspiravere favorem.

uentibus stipantur, quos Gallos Rhodanus celer, quos Araris lentior circum alluit, et quos Rhenus in aquis experitur nascentes, et quos aqua velocior Garumnæ aspergit, rediens, quotiescumque agitur fluctu pleno Oceani. Una voluntas est omnibus: et corda deponunt injurias recentes: victus non irascitur victori: non victor insultat victo. Ac licet iracundia tumens, et bella civilia, et odium quoque bellicum modo incenderetur, tamen consenserunt in gratiam ductoris egregii. Non dissimi-

margine Florida Pat.—111 Quos Rhodanus velox Bonon. ambit Rodanus Tholos. amnis pro Araris Med. tert. *pigrrior* Ambros. sec.—112 nascentes vel nascentes Thuan. *vertice* pro *gurgite* Med. tert. *Rhemis* Vicet.—113 ligat Florent. Pric. Oisel. Pat. ligat vel rigat Vat. sec. Med. sec. Lov. Thuan. Mazar. Moret. alter. eadem varietas mox vs. 148. *tetro* Pal. *Garinæ* marg. Morin. *Garumnæ* Vat. pr. Farn. *Garonæ* Rott. *Garaunæ* Vat. sec. *Garannæ* Med. sec. Ambr. pr. Exc. Cod. Rhem. *Girannæ* Ambr. pr. *Garannæ* vel *Ceyci* Med. tert. Heinsius conjiciebat legendum, Quos Liger et retro pernicior unda Garumnæ.—115 cunctas Exc. Gevart. *poscunt* pro *ponunt* Exc. Læti a m. sec.—116 *victorque* Thuan. Ambr. pr. duo Leid. Exc. Gevart. *victorve* vel *victorque* Put.—117 *præceps* conjicit Heinsius, ut supra. *præceps audacia* lib. i. 34. et q. *petulans animis c.* marg. Isingr. *timor* Farn. Florent. Pat. Thuan. Leid. pr. Moret. pr. *tumor* vel *timor* Moret. sec. *tumorem* et *iram* sæpe conjungi monuit Heinsius, et provocavit ad vs. 7. Deprec. ad Hadr. ubi reponerat, 'Me tumor incautus, me lubrica duxerit ætas.' pro *dolor*. et firmabat loco Capitolin. in Pertinace pag. 58. l. 7. 'Sed cum Tausius quidam in iram et tumorem milites adduxisset,' ita enim omnino legendum. ut et vidit Salmas. vulgo *timorem*.—118 *bellatrix* sine copula Vat. pr. Oxon. pr. Leid. sec. *tunc* Moret. sec. Exc. Gevart. *maneret* Thuan. *natura* pro *nunc ira* Var. LL. ed. Antv.—119 *eximii* Vat. duo, Oxon. duo, Reg. et Petav. pr.

NOTÆ

111 *Rhodanus, Araris, Garunnæ*] Fluvii Galliæ notissimi.

112 *Et quos nascentes*] Accolæ Rheni solebant infantes recens natos fluvio imponere, ut si frigidum fluvium paterentur, pro legitima sobole agnoscerentur.

115 *Recentia ponunt vulnera*] Milites Stilichonis, etsi patria differunt, non differunt voluntate; illi eadem eat mens; et injurias deponunt, quibus nuper exulceratus fuerat eorum

animus. Injuriæ dicuntur vulnera, quia ut vulnus lædit corpus, ita et injuria animum: *ἔλφος τιτρώσκει σῶμα, τὸν δὲ νοῦν ὕβρις.*

116 *Non odit victus*] Qui vicerant cum Stilichone, non insultant victis: nec victi odere victores.

117 *Præsens*] Iræ durantis atque adhuc tumentis reliquæ.

Civilia classica] Tubæ, bella: signum pro re signata.

Haud aliter Xerxen toto simul orbe secutus 120
 Narratur rapuisse vagos exercitus amnes,
 Et telis umbrasse diem, cum classibus iret
 Per scopulos, tectumque pedes contemneret æquor.
 Vix Alpes transgressus erat, nec jam amplius errat
 Barbarus, adventumque tremens, se cogit in unam 125
 Planitiem, tutoque includit pascua gyro.
 Tum duplicem fossam, non exsuperabile vallum

liter exercitus comitatus Xerxen una ex omni Imperio dicitur exhausisse fluvios errantes, et obscurasse Solem jaculis, cum volaret per saxa cum navibus, et pedes incedens sperneret mare opertum ratibus. Vix Stilicho superaverat Alpes; et jam exercitus Barbarorum non vagatur amplius, et timens accessum Stilichonis congregat se in planitiem, et claudit pascua circulo securo. Deinde construit fossam geminam, vallum inexpugnabile, palis infixis, et bobus interfectis, opponit vehi-

extremum pro eximium Ambr. tres Petav.—120 Xerxen tres Med. Reg. Bonon. Mazar. duo Ambr. tres Petav. Xerxem Vat. sec. Oisel. Xerxen Leid. duo. tanto Med. sec. m. pr.—121 potasse pro rapuisse Exc. Læti. feros amnes Pric. amnes vel axes Oisel.—122 vibrasse Petav. pr. umbrasse vel vibrasse Reg. Oxon. pr. Exc. Læti, et ed. Parm. umbrasse sedecim alii, Excerpt. Lucens. sec. et ed. Vicet.—123 tectus duo Vat. contexeret Oxon. sec. Put. cum cerneret Thuan. Mazar. Oisel. Exc. Pat. rec. et Cod. Rhem.—124 Alpes Exc. Læti. egressus erat Exc. Lucens. sec. non jam Exc. Læti.—125 adductumque Var. LL. ed. Antv. Exc. Voss. timens duo Vat. Rott. Put. Florent. duo Med. Ambr. sec. Petav. pr. Moret. sec. Exc. Gevart. et Lucens. sec. tremens Reg. Thuan. Vat. duo, Oisel. duo Oxon. Leid. pr. Exc. Voss.—126 tutoque Exc. Læti. tantoque Oisel. totoque tres Vat. Pal. Tholos. Med. pr. unus Heins. tutoque vel tortoque Oxon. pr. excludit Med. pr. unus Heins. unus Barth. Leid. et Exc. Gevart. in Petav. pr. pro glossa ascriptum erat. sic infra, 'Finibus exiguis vallis conclusa tenebas.'—127 Tunc Med. quart. Mazar. Ambr. pr.

NOTÆ

120 *Xerxen*] Regem potentissimum Persarum in Asia, numero militum prope infinito fluvios exhaustientem.

Toto orbe] Vastissimo Imperio, quod Xerxes regebat: sic dicitur orbis Gallicus, pro Gallico Imperio.

121 *Rapuisse*] Exhaustisse propter immensam copiam hominum equorumque.

122 *Telis umbrasse*] Aiebant Persas telorum multitudine solem obscurare, unde joens Spartani cujusdam: 'Melius in umbra pugnabimus.'

123 *Per scopulos*] Xerxes dicitur æquasse montem Athon, et velis pervium fecisse.

Æquor] Hellespontum, quem Xerxes ponte navium junxit, atque trajecit; et per quem postea victus cymba effugit.

125 *Barbarus*] Exercitus prope Constantinopolim a Rufino evocatus formidat advenientem Stilichonem; etsi vix Alpes superasset. Adeo formidabile erat nomen Stilichonis.

126 *Pascua*] Ad pabula equis subministranda.

127 *Vallum asperat*] Vallum munit palis acutis atque asperis per alternos seu geminos ordines, hinc inde dispositis; et in medio sub specie muri, planstra constituit tecta pelli- bus boum. Id etiam a Carolo Magno

Asperat alternis sudibus, murique locata	
In speciem cæsis obtendit plaustra juvençis.	
At procul exsanguis Rufinum perculit horror :	190
Infectæ pallore genæ : stetit ore gelato .	
Incertus peteretne fugam, veniamne subactus	
Posceret, an fidos sese transferret in hostes.	
Quid nunc divitiæ, quid fulvi vasta metalli	
Congeries, quid purpureis effulta columnis	135

cula constituta in formam muri. Sed longe terror pallens percussit Rufinum: vultus deformatur pallore: facie glaciata constitit, dubitans, an capesseret fugam? An victus peteret pacem, an transiret ad hostes sibi sociatos? Quid tum opes prosunt Rufino? Quid cumulus immensus flaventis metalli? Quid domus elata columnis rubris, et ædificia sublata ad cælum prosunt? Discit viam exercitus Stilicho-

Petav. pr. Leid. sec. *duplicem fossam* Vat. pr. et Livin. *duplici fossa* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *bellum pro vallum* Vat. sec.—128 *locata* Reg. Thuan. Exc. Gevart. et Lucens. sec. marg. Isingr. Ald. *locata vel locatum* Vat. pr. Petav. pr. *locatum* habent reliqui omnes, item Exc. Læti et Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. Heinsius conjiciebat *locato*.—129 *In speciem* Med. tert. a m. sec. *In specie* sedecim alii. *ostendit* Pat. Oisel. Leid. sec. Exc. Gevart. *obtundit* Lov. *claustra* incert. Heins. Vicet. Vien. *claustra vel plaustra* Exc. Læti.—130 *error* Rott. Pat. Lov. a m. pr. Exc. Gevart. Exc. Voss.—131 *Infectæ* Reg. Leid. pr. *Infecto* ed. Parm. *Infectæ* vel *Infecto* Exc. Læti. *pallore* duo Vat. Exc. Lucens. sec. *pallore vel terrore* Pat. *terrore* reliqui scripti triginta fere, Exc. Læti, Lucens. pr. et Gevart. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. *ore gelato* Florent. Méd. sec. *stat corde gelato* Tholos.—132 *veniamne* duo Med. duo Ambr. Reg. Thuan. Mazar. Leid. pr. duo Petav. Lov. et Exc. Gevart. *veniamque* Vat. pr. Oxon. pr. *veniamve* Vat. sec. Pal. Farn. Pric. Put. Oxon. sec. *subactus* Exc. Lucens. sec. *fugatus* ed. Vicet.—133 *an* Leid. sec. aut Florent. *an* vel aut Put. *attentus sese* an Petav. pr. *fidus* Leid. sec. Pat. Exc. Gevart. *fidus vel tantos* Vat. pr. a m. sec.—134 *Quid dant vel nunc* Moret. sec.—135 *porphireis* Exc. Læti. *præfulsa* Pric. *effulsa* Ald. *columnis* Vat. pr. Pat. Ambr. sec. Exc. Læti et Lucens. sec. *columnis* vel *metallis* Put. *metallis* triginta alii, Exc. Lucens. pr.

NOTE

factam esse nonnulli memoriæ prodiderunt.

129 *Cæsis juvençis*] Pallibus tanrorum occisorum.

130 *Exsanguis horror*] Terror reddens Rufinum pallidum et exsanguem. Effectus ponitur pro causa, sic dicitur 'pallida mors,' quæ homines reddit pallidos.

131 *Ore gelato*] Ore pallenti et frigido corpore, ob scelorum conscientiam, metumque Stilichonis.

133 *Fidos sese transferret in hostes*] An transiret in hostes, quos sua perfidia patriam prodens sibi fidus effecisse putabat.

134 *Fulvi metalli*] Auri congestus acervus.

135 *Purpureis columnis*] Columnis e marmore coloris punicei, seu rubi, rubri. Quod intelligendum de opere Byzantino structuræ admirabilis, quod exstructum est a Rufino.

Atria, prolatae juvant ad sidera moles?
 Audit iter, numeratque dies, spatioque viarum
 Metitur vitam: torquetur pace futura,
 Nec recepit somnos, et saepe cubilibus amens
 Excutitur, poenamque luit formidine poenae. 140
 Sed redit in rabiem, scelerumque immane resumit
 Ingenium, sacrasque fores praedivitis aulae
 Intrat, et Arcadium mixto terrore precatur:
 Per fratris regale jubar, per facta parentis
 Aetherii, floremque tui te deprecor aevi, 145
 Eripe me gladiis: liceat Stilichonis iniquas

nis, *supputat dies, et metitur vitam intervallo itineris: vexatur pace ventura, neque admittit soporem, et frequenter mente captus excitatur lecto, penditque supplicium, timore supplicii. At resumit furorem solitum, et repetit crudelem propensionem ad crimina, atque ingreditur limina augusta Regiae locupletissimae, et rogat Arcadium metu mixto, dicens: Per sidus Regium Fratris, per gesta Divi Patris, et florem aetatis tuae, rogo te, libera me ab ensibus. Permittatur mihi effugere minationes injustas Sti-*

Sched. Gud. et ed. Vicet. male. nam praecessit.—136 *prolatae* duo Vat. *protractae* Vat. sec. *valles* pro *moles* Pat.—137 *Audet* Oisel. *vias* Pat. Leid. sec. Exc. Gevart. *spatiumque* Bonon.—138 *peste* dno Vat. *pace* Exc. Lucens. sec.—139 *Nec* Pric. Rott. *Non* Farn. *repetit* Exc. Cod. Rhem.—140 *tulit* pro *luit* Tholos.—141 *in vel ad* Tholos. *rabiem* Vat. pr. Med. quart. Pat. vet. Gyr. Leid. sec. Vat. Livin. Exc. Gevart. et Luc. pr. ed. Parm. Isingr. *faciem* duo Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. Put. Mazar. Thuan. Bonon. Tholos. duo Ambr. tres Petav. totidem Med. duo Heins. Exc. Laet. et Lucens. sec. item ed. Licet. *faciem vel rabiem* Pat. duo Lat. *faciem vel facinus* Reg. *resolvit* Tholos.—143 *immixto* magna pars Codd. Exc. Laeti et Lucens. sec. Oxon. Ald. Colin. *mixto* Med. quart. Exc. Lucens. pr.—144 *fata* Thuan. *facta* plurimi Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. et Vicet.—146 *Erime* Pat. a m. pr. unde Heinsius legit *Exime*. *Stilichonis* Vat. pr.

NOTAE

137 *Spatioque viarum*] Metitur, judicatque tantum se distare a morte, quantum ipse a Stilichone distabat.

138 *Pace*] Quam Stilicho redditurus erat Orienti.

140 *Poenamque*] Magisque torquetur, quia magis timet, conscius suorum criminum. Petronius: 'Dii Deaque quam male est extra legem viventibus! Quod semel meruerunt, semper expectant.'

141 *Redit in rabiem*] Rufinus prima fronte territus, de sceleribus non cogitabat, sed mox redit ad rabidam

scelerum consuetudinem, resumitque crudelem, et ad crimina propensum animum, quem exuisse videbatur.

142 *Praedivitis aula*] Intelligit acretissimum Arcadii Imperatoris thalamum, ut ostendat Rufini omnia penetrantis potentiam.

144 *Regale jubar*] Exquisita adulatio Honorii, per quem, velut per astrum, obtestatur.

Parentis aetherii] In aethere seu caelo jam consecrati. Vid. v. §. supra.

Evitare minas, in nostram Gallia cædem
 Conjurata venit. Quicquid ligat ultima Tethys,
 Extremos ultra volitat gens si qua Britannos,
 Mota mihi. Tantis capiendi credimur armis? 150
 Tot signis unum petitur caput? unde cruoris
 Ista sitis? geminum coeli sibi vindicat axem,
 Et nullum vult esse parem: succumbere poscit
 Cuncta sibi: regit Italiam, Libyenque coërcet:
 Hispanis Gallisque jubet: non orbita Solis, 155

*chonis. Gallia conspirans in cladem nostram properat: id omne, quod mare extre-
 mum constringit, siqua natio vagatur trans Britannos ultimos, excitata est contra
 me. Nos tradimur comprehendendi tantis exercitibus? Unus homo lacessitur tot
 vexillis? Unde ista venit cupiditas sanguinis? Stilicho tribuit sibi Orbem dupli-
 cem, et neminem patitur esse parem sibi. Petit omnia subjici sibi: gubernat Ita-
 liam, et reprimit Libyam: imperat Hispanis, et Gallis. Non via Solis circumscri-*

Stiliconis Vat. sec.—147 *evasisse* Incert. Heins. minas Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. manus tres Vat. Pal. Farn. Rott.—148 *redit vel venit* Put. *rigat* Vat. pr. et Vat. Livin. ita Gesner. *legit* Petav. sec.—149 *volitat gens ultra* Tholos. duo Vat.—150 *Nota* Ald. Junt. Colin. *Vota* Tholos. *tatis* Pat. *tantis* Petav. tert. Ambr. pr. *digni* Petav. pr. a m. sec. Ald. *dignis* Pal. Rott. Reg. Thuan. Bonon. Tholos. Lov. et Petav. sec. a m. pr. duo Med. duo Ambr. totidem Heins. Var. LL. ed. Antv. *tantis* vel *dignis* Rott. a m. sec. Oxon. pr. Leid. pr. Exc. Læti. *digni capiendis* vel *tantis capiendi* Exc. Pat. rec. Heinsius recte notaverat, *rd dignis* natum esse [ex voce *signis* in versu seq. *credimur* Put. Petav. pr. *tradimur* vel *credimur* Reg. Oxon. pr.—151 *nostram* Thuan. *petimur* Ambr. pr.—152 *Tanta sitis* Pric. *Stilico* Med. sec. ed. Parm. *Stilicon sibi* Exc. Læti. *cæli sibi* Vat. sec. Farn. Lov. Moret. sec. Leid. pr. duo Oxon. Exc. Cod. Rhem. et Gevart. Var. LL. ed. Antv. et Ald. *sed cæli jam* Vicet. et marg. Isingr. *vendicat* ambo Moret.—153 *poscit vel credit* Rott. [NB. deest hic versus in Vicet. editione.]—154 *Libyanque* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Exc. Læti. *Libyenque* Oisel. Mazar. Leid. pr. Oxon. pr. et Ambr. Lov. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. *Libyenque* Ambr. tert.

NOTE

148 *Ligat*] Constringit glacie. Alii legunt, *rigat*, nec male.

Tethys] Est Téthÿs, Téthÿös, et Thêtis, Thêtídös: hæc nympha marina mater Achillis; illa mater Nympharum maris, seu Nereidum. Hic sumitur pro mari.

149 *Volitat*] Vagatur; alludit ad Britannorum vitam vagam et erraticam.

150 *Mota mihi*] Hoc est, *contra me*. Alias significat, *pro me*. Ut, *tibi militat æther*, id est, *pro te*.

152 *Axem*] Axis pertinet ad rotas: transfertur ad polos, quibus cælum verti dicitur: imo et ponitur pro orbe et regione: hic *geminus axis* significat utrumque orbem, utrumque Imperium Orientis et Occidentis.

155 *Gallisque jubet*] Apud Cicero- nem et alios ejus sæculi auctores *Jubeo* non jungitur cum dativo sed cum accusativo et infinitivo; ut, 'jubeo te bene sperare,' &c. Contra Claudianus in hoc loco, et Cornelius Tacitus Ann. lib. VIII. 'quibus jusse-

Non illum Natura capit : quascumque paravit
 Hic Augustus opes, et, quas post bella recepit,
 Solus habet : possessa semel non reddere curat.
 Scilicet ille quidem tranquilla pace fruatur :
 Nos premat obsidio ? quid partem invadere tentat ? 160
 Deserat Illyricos fines ; Eoa remittat
 Agmina ; fraternas ex æquo dividat hastas ;
 Nec sceptri tantum fueris, sed militis, hæres.
 Quod si dissimulas nostræ succurrere morti,

bit illum, non Orbis universus. Quascunq; divitias hic Imperator Theodosius cumulavit, et quas resumpsit post prælia, unus Stilicho possidet: nec satagit restituere res semel occupatas. Nimirum ille Stilicho potitur pace placida: nos obruamur obsidione? cur conatur occupare hæreditatem tuam? relinquat provincias Illyricas: reddat catervas Orientis; partiatur æqualiter exercitus fraternos, neque tu sis, o Arcadi, successor tantum imperii, sed et exercituum. Quod si fingis auxiliari

pererrat Pal. Med. pr.—158 *nec* Vat. pr. *sibi* pro *semel* et *cura* Ambr. pr. et Sched. Gud.—159 *Scilicet* Moret. sec. a m. sec. *Si licet* Rott. in *pace* Pal. Heinsius conjiciebat, *tranquilla ut pace fruatur. fruatur* Farn. Med. sec. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. *fruetur* Pal. Florent. Bonon. Mazar. Petav. tres, item tres Med. Oxon. pr. duo Leid. totidem Ambr. et Heins. Pat. Lov. Oisel. Vat. tres, item Vat. Livin. Exc. Læti, Gevart. cod. Pulman. et Lucens. pr. *fruatur* vel *fruetur* Reg. Put.—160 *premat* Farn. Florent. Thuan. Bonou. Pat. tres Petav. quatuor Med. unus Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *premet* Vat. Livin. Tholos. Mazar. Incert. Heins. tres Ambr. *premit* ed. Isingr. et Gryph. *premit* vel *premet* Vat. pr. m. pr. *premat* vel *premet* Put. in voce *obsidio* mendum subesse suspicatur Heinsius. *quam parte* duo Vat. *quid* vel *qui* Oxon. pr. *quis* Oisel. *pacem* Exc. Pat. rec. *parem* cod. Claver. *spartem* Isingr. *partem* Tholos. Florent. Ambr. tert. *partem* sc. *nostram* Gloss. Med. sec. Heinsius ascripserat locum Capitolin. in Pertinace p. 54. l. 13. 'a partibus remotus est.' vid. Casaubon. p. 103. et Salmas. p. 125. de partibus Scaliger ad Manil.—161 *Ægeu* Exc. Voss.—162 *alas* legit Heinsius.—163 *cepti* Exc. Voss. *fueris sed tantum Thuan. fueris tantum* triginta Codd. Exc. Læti, Gevart. Voss. et Lucens. pr. ed. Vicet. Parm. Junt. Colin.—164 *dissimulas* duo Vat. Exc. Læti et Lucens. sec. *dissimulas* vel *dissimules* Oxon. pr.

NOTÆ

rat, ut resisterent: et Livius, 'aliis bellum jussum erat.'

Non orbita] Stilichonis potentia non iisdem, quibus Sol, limitibus circumscribitur.

160 *Partem*] Partem hæreditatis tuæ, scilicet Imperium Orientis.

161 *Illyricos*] Illyria est vasta regio supra sinum Adriaticum.

Eoa] Orientis. Supra sæpius de

hac voce.

162 *Hastas*] Vel exercitus per hastam signatos; vel sceptrum, quod Græci vocant *σκήπτρον*, *hastam*, qua Reges olim innitebantur: *σκήπτρον*, ἀπὸ τοῦ σκῆπτρεσθαι, inniti.

163 *Hæres*] Alii deducunt ab *hærendo*: aliis *heres* ab *hero*, qui dominus est: Scaligero *heres* dicitur, ut *hæres*.

Nec prohibere paras : Manes et sidera testor, 165

Hæc cervix non sola cadet : miscebitur alter

Sanguis, nec Stygias ferar incomitatus ad umbras,

Nec mea securus ridebit funera victor.

Hæc ubi : dictatur facinus ; missusque repente,

Qui ferat extortas invito Principe voces. 170

Interea Stilichon jam lætior hoste propinquo,

Nec multo spatii distantibus æquore vallis,

Pugnandi cupidus accendit voce cohortes.

Armeniis frons læva datur ; per cornua Gallos

Dexteriora locat. Spumis ignescere fræna, 175

Pulveris extolli nimbos, lateque videres

Surgere purpureis undantes anguibus hastas,

cladi nostræ, nec accingis te impedire illam : juro per inferos et per astra : hoc caput non unum dejicietur : cruor alius confundetur cum meo, neque ego ibo ad tenebras infernas, non stipatus ; neque victor tutus irridebit mortem meam. Postquam Rufinus dixit hæc verba : epistola facinorosa dictatur ; et statim orator missus est, qui reportet verba Stilichoni expressa ab Imperatore nolente. Interim Stilicho jam gaudens hoste propiore, et vallis non remotis magno intervallo campi, inflammat sermone suo catervas avidas dimicandi. Frons sinistra traditur Armeniis ; collocat Gallos per partes dexterus. Cerneres habenas accendi spumis, cerneres nubes pulvereas levare, et vexilla tumentia rubris serpentibus circum attolli, ac cælum

reliqui dissimiles, nec non Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—167 *feror* Ambr. tert. *undas* Vat. pr. et Livin. *undas* vel *umbras* Florent.—168 *ridebit securus* Farn.—169 *Hic* ed. Parm. et Vicet. *Hoc* Reg. Pal. Petav. tres Med. [NB. ab hoc versu incipit Vat. tert.] *dictatum* Med. sec. a m. pr. *ditatur* Exc. Lucens. pr. *vitatur* Thuan. ed. Vicet.—170 *exortas* ed. Vicet. *invito* Thuan. *inviso* Pal. Med. pr. et sec. a m. pr. cod. Barth. *injuncto* Oisel. *invito* vel *inviso* Put. Vat. tert. *leges pro voces* Incert. Heins.—171 *Stilico* Vat. sec. *Stilicho* Vat. pr. *Stilicon* Petav. sec. Exc. Læti.—172 *Non* Med. pr. *spatiis* Bonon. Exc. Læti m. sec. *spatiis distantes* Med. sec. et Petav. sec. a m. pr. *distantibus* vel *distantes* Put. Vat. tert. a m. pr. *valle* Bonon. *valli* Pal. Med. pr. Rott. cod. Barth.—174 *pars* Lov. *frons* vel *pars* Med. sec.—175 *Exteriora* Ambr. pr. *levat* vel *locat* Moret. sec.—176 Heinsius legit *attolli*. *nimbos* vel *nubes* Vat. tert. *longeque* Rott. Florent. *lateque* Sched. Gud. *lateque* reliqui, ut et Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet.—177 *sugere* Leid. pr. pro *surgere* Heinsius conjiciebat *ferere*, et ascripserat Lib. iv. Cons. Hon. 545. *anguibus* Oisel. Med. sec.

NOTÆ

167 *Stygias*] *Infernas*, a Styge fluvio inferorum, qui dicitur ἀὴρ τοῦ στυγῆω, *odisse*, quasi sit fluvius odii.

169 *Dictatur facinus*] Rufinus dicitur epistolam, qua mandatur Stilichoni cedat partibus Arcadianis, sed quia contra voluntatem Imperatoris est

hæc epistola, facinus et crimen est.

171 *Lætior hoste propinquo*] Gaudens se ad hostes propius accedere : in quo videtur herois magnanimitas.

172 *Vallis*] Palis erectis et vallum propinquum ostendentibus.

177 *Hastas*] Hastis superimposita

Serpentumque vago cœlum sævire volatu.
 Implet Thessaliam ferri nitor, antraque docti
 Cornipedis, teneroque amnis reptatus Achilli, 180
 Et nemus Cætæum radiat: clamore nivalis
 Ossa tonat, pulsoque fragor geminatur Olympo.
 Intumuit virtus, et lucis prodigus arsit
 Impetus: haud illos rupes, haud alta vetarent
 Flumina: præcipiti stravissent omnia cursu. 185
 Si tunc his animis acies collata fuisset,
 Proditā non tantas vidisset Græcia cædes:
 Oppida semoto Pelopeia Marte vigerent:

furere volatu erratico draconum. Fulgor armorum replet Thessaliam; et caverna Centauri eruditi, et fluvius ad quem Achilles infans repisit, et sylva Cætæa resplendet: Ossa frigida resonat murmure, et strepitus duplicatur Olympo impulso. Fortitudo militum aucta est, et ardor non parcens vitæ incaluit. Non saxa retinerent illos, non fluvii profundi: deiecissent cuncta cursu rapido. Si tum exercitus confixisset cum his militibus animosis, Græcia prodita non aspexisset tantas clades:

m. pr.—178 *servire* Farn. Petav. tert. Exc. Læti m. pr. eod. Delr. *sævire* vel *servire* Oisel.—180 *raptatus* Oisel. Med. quart.—181 *Ætæum* Vat. sec. Exc. Cod. Rhem. *Ætneum* Leid. *Enthneum* Med. sec. *æthereum* Vat. quart. Pal. Rott. Med. pr. Pat. Tholos. unus Heins. *Cætheum* vel *æthereum* Oxon. pr. *radiat* omnes fere scripti, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *resonat* vulg.—182 *sonat* duo Vat. Ambros. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. *tonat* vel *sonat* Oxon. pr. Med. sec. tres Petav. *tremis* vel *tonat* Pat. Heinsius ascripserat locum II. de Rapt. Proserp. 173. 'Siculæ tonnere cavernæ.' ut ibi Oxon. pr. et Voss. vid. Lib. III. de Rapt. 396.—183 *Et tumuit* Pal.—184 *haud vlla* Oxon. pr. *aut alta* duo Vat. Farn. Pric. Rott. Florent. *aut*—*aut* Leid. sec. Barth. *vetarunt* Leid. sec. Med. quart.—185 *æquora* pro *omnia* Leid. sec. Exc. Gevart.—186 *Si tunc his* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *His si tunc* Vat. Livin. *Quod si tunc* Vat. pr. Pat. et Moret. pr. Barth. *collecta* Thuan. Var. LL. ed. Antv. *fuissent* Bonon. Var. LL. ed. Antv.—187 *audisset* Ambr. pr. *judisset* Tholos. *cædes* Vat. pr. vet. Gyr. Mazar. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *classes* Vat. quart. *clades* vel *classes* Vat. quint. *cædes* vel *clades* Petav. tert.—188 *semoto* vel *submoto* tres Vat. Pal. Rott. *vigerent* vel *fuissent* Moret. pr. Heinsius conjiciebat *virerent*. *fuissent* cod.

NOTÆ

vexilla undantia serpentibus in purpura depictis.

178 *Cœlum sævire*] Propter agitationem vexillorum depictos dracones habentium, videas cœlum sævire, vel potius credas serpentes volantes per cœlum seu per aërem sævire.

179 *Thessaliam*] Græciæ regionem, in qua antrum erat Chironis Centauri, qui edocebat Achillem, natum in eadem Thessalia, ad fluvium Sperchium

forte.

181 *Cætæum*] Cæta, Ossa, Olympus, sunt totidem montes Thessaliæ.

186 *Acies*] Si exercitus Barbarorum pugnare ausus fuisset cum animosis Stilichonis militibus, urbes Græciæ starent.

187 *Proditā*] A Rufino, qui Barbaros in Græciam immiserat.

188 *Oppida Pelopeia*] Urbes Peloponnesi; hæc sic dicitur a Pelope

Starent Arcadiæ, starent Lacedæmonis arces :
 Non mare fumasset geminum, flagrante Corintho, 190
 Nec fera Cecropias traxissent vincula matres.
 Illa dies potuit nostris imponere finem
 Cladibus, et sceleris causas auferre futuri.
 Invida, pro, quantum rapuit Fortuna triumphum !
 Inter equos, interque tubas mandata feruntur 195
 Regia, et armati veniunt ductoris ad aures.

urbes Peloponnesi florent, bello remoto, urbes Arcadiæ et Spartæ remanent. Mare duplex non fumasset, Corintho ardente, non catenæ crudeles rapuissent mulieres Athenienses. Illa dies potuit facere finem calamitatum nostrarum, et tollere semina criminis futuri. Pro qualem sors zelotypa ademit victoriam! mandata Imperatoria afferuntur inter equos, inter clangorem tubarum, et accedunt ad aures

Barth.—189 *arces* duo Med. Ambr. sec. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *agri* vel *arces* Vat. pr. Put. Oxon. pr. *agri* reliqui fere omnes, Exc. Gevart. et Var. LL. ed. Antv.—190 *flagrasset* Ambr. sec. *fumante* Vat. sec. Oisel. Mazar. Thuan. Exc. Cod. Rhem. *fragrante* Vat. pr. *fumante* vel *flagrante* Put. Oxon. pr. *firmante* vel *fumante* Florent.—191 *Non* duo Vat. Pal. Farn. *Non* vel *Nec* Oxon. pr. *male* pro *fera* Ambr. tert. *Cecropidas* Pat. *Cicropias* Lovan. *Cecropia* Vat. pr. m. pr. *Cycropias* ambo Moret. *transisset* Thuan.—192 *Ille* Med. pr. unus Heins.—193 *Cladibus* Pal. Moret. sec. Med. pr. a m. sec. *præferre* pro *auferre* Vat. tert. m. pr. *futuris* Vat. pr. Pric. *futuras* Pal. Med. pr. Moret. sec.—194 *pro!* Vat. pr. Put. qui et *tantum* pro *quantum* exhibet. *removet* Pric. Rott. *potuit* Oisel. *potuit* vel *rapuit* Vat. sec. *rapuit* vel *removet* Put. Oxon. sec.—196 *Regia* omnes scripti, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. et ed. Vicet. *Regis* Isingr. Gryph. codd. Pulman. *armatas* Rott. *armati* Leid. pr.—

* NOTE

Tantali filio, quasi *ῥήσος*, *insula Pelopis*. In Peloponnesum nempe Stilicho appulerat, auxilium daturus Achaïæ; et inde fugavit Barbaros. Stilicho tamen et Rufinus ambo affectabant Imperium; hic sibi, ille filio: hic genitres Barbaras accivit; ille fovit. De Stilichone Claudianus laudator dissimulat.

189 *Lacedæmonis*] Urbs nobilis est in Laconia, parte Græciæ; dicitur et Sparta. Tunc viris et armis destituta capta est.

190 *Corintho*] Corinthus est urbs inter dno maria in Isthmo Corinthiaco: unde dicitur, 'Corinthus bimaris.' Hæc urbs tum proditione Gerontii periit, ex Zosimo.

Delph. et Var. Clas.

191 *Cecropias*] Sic dicuntur a Cecrope Atheniensium Rege, in Attica. Nam debes intelligere matres Atticas, quæ captivæ fuerunt. Etenim tum Athenæ diu obsessæ, nec tamen captæ sunt.

193 *Sceleris causas*] Illa dies, qua Stilicho Græciam intravit, potuit extinguere causas *sceleris*, id est belli scelesti, quod Rufinus excitaverat accitis Barbaris. Hos enim Stilicho superasset, nisi a pugna mandatis Arcadii a Rufino extortis deterritus fuisset.

195 *Interque tubas*] Equis ad pugnam paratis, tubisque signum canentibus.

Claud.

L

Obstupuit: simul ira virum, simul obruit ingens
 Mœror: et ignavo tantum licuisse nocenti
 Miratur: dubios anceps sententia volvit
 Eventus, peragat pugnas, an fortia cœpta 200
 Deserat. Illyricis ardet succurrere damnis:
 Præceptis obstare timet: reverentia frangit
 Virtutis stimulos. Hinc publica commoda suadent,
 Hinc metus invidiæ. Tandem indignatus ad astra
 Extollit palmas, et ab imò pectore fatur: 205
 Numina Romanis necdum satiata ruinis,
 Si juvat imperium penitus de stirpe revelli,

Ducis Stilliconis tenentis arma. Ille obstupefactus est. Iracundia pariter, pariter tristitia magna invadit virum, et obstupescit sotent inertem tantum potuisse. Animus ejus dubius voluit exitus incertos: an perficiat bellum, an relinquat incepta generosa? flagrat mederi cladibus Illyricis: veretur non obedire Imperiis. Veneratio ejus in Arcadium hebetat stimulos fortitudinis: hinc utilitas publica suadet: inde timor invidiæ dissuadet: tandem iratus tollit manus ad caelum, et velut suspirans ab alto corde, sic loquitur. O Dii, nondum saturati malis Romanis, si placet vobis Imperium Romanum destrui funditus ab ipsis fundamentis, si

197 *Obstupuit* Med. sec. Reg. Lov. Exc. Læti et Lucens. pr. ora Pric. ipse Ambr. pr. ira vel ora Florent. Med. sec. *ducem horruit* Pat.—198 *tonanti pro nocenti* Lald. sec. Exc. Gevert.—199 *mirantur* Med. pr. *miratur* Med. sec. a m. pr. *dubios tres* Vat. Pal. Rott. Oisel. *dubiosque* Pric. Thuan. *solvit* Vat. pr. et Med. pr. a m. pr.—200 *facta* duo Vat. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Thuan. Mazar. Moret. pr. Ambr. sec. cod. Barth. *cœpta* tres Vat. Pal. Farn. Pric. *facta* vel *cœpta* Vat. tert. Put. Moret. sec.—201 *differat* Thuan. *differat* vel *desinat* Rott. *Illyricis* Exc. Læti. *Illicitis* Vat. sec. *ardet concurrere* Med. sec. a m. pr. *campis* Pat.—203 *damna pro commoda* Thuan. Pric.—204 *odium invidiæ* Florent. m. pr.—205 *Extendit* Vat. quart.—206 *Lumina* Tholos. *necdum* Vat. pr. Moret. sec. Exc. Lucens. sec. *nondum tres* Vat. Farn. *numquam* Exc. Pat. rec. *nondum vel necdum* Exc. Læti.—207 *penita* Barth.—208 *sidera*

NOTE

197 *Ira*] Quod cogatur parere mandatis a Rufino extortis: mœror quod non audeat succurrere miseris. Simul Stilicho miratur tantum licuisse nocenti Rufino, ut obtinuerit tam pernicioosa mandata.

201 *Illyricis*] Illyria olim vastissima continebat Dalmatiam, Pannoniam, Valeriam, Noricum, Cretam, Achaïam, Macedoniam, Thessaliam, Epirum, &c. Unde per *Illyricis* damna intelliges vastatam Græciam. Porro Honorii socer futurus Stilicho Il-

lyricum sub ditione Rufini ab Alarico positum recuperare voluisset.

202 *Reverentia*] In principem Arcadium.

204 *Ad astra extollit palmas*] Vestustissima orandi consuetudo: Virgilius, 'Ingenit, et duplices tendens ad sidera palmas.'

206 *Satiata*] Dii nondum contenti malis Romanorum. Virgilius de Junone: 'Mea numina tandem Fessa jacent, odiis aut exsaturata quievi.'

Uno si placuit deleri sæcula lapsu,
 Si piget humani generis; prorumpat in arva
 Libertas effræna maris, vel limite nullo 210
 Devius errantes Phaëthon confundat **habenas**.
 Cur per Rufinum geritur? procumbere mundum
 Hoc auctore pudet. Mediis revocamur ab armis,
 (Pro dolor!) et strictos deponere cogimur enses.
 Vos, arsuræ urbes, perituraque moenia, testor: 215
 Cedo equidem, et miserum permitto casibus orbem.
 Flectite signa, duces: redeat jam miles Eois.
 Parendum est. Jaceant litui: prohibete sagittas,

visum est everti sæcula uno motu, si lædet vos gentis hominum; licentia vesana maris effundatur in campos; aut Phaëthon aberrans a via recta misceat fræna vagantia. Quare id fit per Rufinum? Probrosus est orbem labefactari ab hoc auctore: o tristitiam! retrahimur a medio bello, et cogimur abjicere gladios districtos. Vos appello, o oppida incendenda, et muri subcertendi: equidem recedo et relinquo mundum afflictum fortunæ: o Ductores, vertite vexilla: milites Orientis jam revertantur. Obediendum est: tubæ silcant: retinete tela, ignoscite hosti propinquo, Rufinus

vel sæcula Lov.—209 *arma* Rott. Thuan. *arva* vel *arma* Put.—210 *Tempestas vesana* Vat. pr. *Tempestas insana* Vat. Livin. nullo tres Vat. Pal. Farn. Oisel. Exc. Læti, *justo* duo Vat. vet. Gyr. Pric. Med. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. nullo vel *justo* Rott. Florent. nullo vel *certo* Ambr. pr.—211 *Phæton* Lov. Ambr. Moret. *Phæton* Vat. pr. m. pr. *arenas* pro *habenas* Vat. quint.—212 *urgemur* Exc. Lucens. sec. unde Heinsius conjiciebat *terimur*. *confundere mundum* Vat. tert. m. pr.—213 *auctore* Rott. Farn. Florent. Med. sec. Petav. sec. Exc. Cod. Rhem. *revocatur* vet. Gyr. *revocamur* vel *revocatur* Vat. pr.—214 *pro! proh dolor!* *strictos* Leid. Put. *Ardor et adstrictos* Vat. Livin. *Ardor et adstrictos* vel *Pro pudor et strictos* Vat. pr. *adstrictos* etiam exhibent Pat. et Leid. sec. Heinsius ascripserat locum lib. i. in Eutrop. vs. ult. *reponere* Med. quart. *depellere* Lov.—216 *Credo* Med. sec. m. sec. *promitto* Oisel. *committo* Med. tert. *promitto* vel *permitto* Put. *cladibus* quatuor Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti, *casibus* vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. marg. Isingr. *casibus* vel *cladibus* Vat. pr. *hostem* marg. Isingr.—217 *Eois* Med. tert. Put. Bonon. Tholos. duo Petav. Ambr. tert. incert. Heins. *Eois* vel *Eous* Reg. duo Oxon. *Eous* decem alii, Exc. Læti et Pat. rec. in Petav. tert. et Put. post *miles* erat *τελεία στιγμή*.—218 *Parendum est* Vat. sec. Exc. Læti et Lucens. sec. *Parendum absque est* Petav. pr. duo Ambr. *Parendum* vel *Parendum* Vat. pr. *Parendum est* reliqui omnes, ut et Exc. Gevart. Lucens. pr. et ed. Vicet. *litui taceant* Oxon. pr. *jaceant* Vat. quint. *prohibere*

NOTE

208 *Deleri sæcula*] Amitti fructum *φάθων, ardens.*
 tot annorum, totque sæculorum, in 217 *Miles Eois*] Milites Orientis
 condendo Romanorum Imperio. redeant in regiones suas: ἡὸς, et ἔως,
 211 *Phaëthon*] Filius Solis, qui Aurora, unde *Eous*, qui ad Auroram,
 equis errantibus mundum incendit: seu Orientem spectat. Vel forte,

Parcite contiguo, Rufinus præcipit, hosti.

His dictis, omnes una fremuere manipuli :

220

Quantum non Italo percussa Ceraunia fluctu :

Quantum non madidis elisa tonitrua Coris :

Secernique negant, ereptaque prælia poscunt ;

Insignemque ducem populus defendit uterque,

Et sibi quisque trahit. Magno certatur amore,

225

Alternamque fidem non illaudata lacessit

Seditio, talique simul clamore queruntur :

jubet. Post hæc verba Stilichonis, omnes catervæ simul murmuraverunt, tantum quantum Ceraunia saxa non feriuntur undis maris Ausonii: quantum fulmina non emittuntur Cauris pluviis. Et hæc catervæ nolunt separari: ac repetunt facultatem ademptam pugnæ. Atque populus geminus purgat Ducem illustrem Stilichonem, et unusquisque tribuit tibi. Certatim contenditur benevolentia mutua: ac tumultus non vituperandus excitat fidem utriusque, atque una conquerruntur tali

Vat. quart. Heinsius legit *cohibete*.—219 *Parcere* Exc. Lucens. sec. Rufinus *id imperat* Pat. et Ald. orbi Put. et Ambr. sec.—220 *amere* Moret. sec. *infremuere* Pric. *cecidere* Oisel.—221 *illisa* quatuor Vat. Rott. Oisel. *elisa* vet. Gyr. Ambr. tert. Exc. Lucens. sec.—222 *Cauris* Exc. Læti. *choris* Var. LL. ed. Antv. [in Pal. Tholos. Ambr. tert. Med. quart. et Vat. quint. versus 222. legitur ante 221.]—223 *Secretumque* cum Glossa i. e. *recessum*. Moret. sec. *Secretumque* vel *Secernique* Vat. tert. hic vero versus deest in Vicet. edit. *ereptaque* pro *ereptaque* Rott. Ambr. sec. Exc. Gevart.—225 *petit* unus pro var. lect. *amore* duo Ambr. Exc. Pat. rec. *amore* vel *honore* duo Vat. Reg. Mazar. Lidd. pr. Oxon. sec. Lov. Petav. pr. *honore* trodecim alii.—226 *alternante* Vicet. Parm. Colin. *illaudanda* legit Heinsius, quod est in Ambr. sec. *laccssit* Exc. Læti, *recessit* Rott. *quiescit* ed. Vicet. Parm. Colin.—227 *que-*

NOTE

redeat miles Eous; id est; redeat miles in-mollitiam, qualis est populorum Orientis.

219 *Rufinus præcipit*] Nihil certe ad invidiam Rufino conciliandam potentius: cum hujus imperio, etiam pulcherrima incepta relinquere oporteat.

221 *Quantum non Ceraunia*] Murmurantium catervarum fremitus superabat murrura fluminis, et fluctuum Ceraunia verberantium. Ceraunia autem sunt saxa Epiri in Græcia, crebris fulminibus ob altitudinem perciti solita: unde dicuntur, ἀπὸ Κεραυνῶν, a fulmine: sed et verberantur fluctibus maris Ionii, quod et Ausonium et Italum appellatur.

• 222 *Coris*] Seu Cauris, 'Semper frigora spirantibus,' ex Virgilio. Caurus autem Græcis ἀπὸ πύργου ventus est, qui flat ab Occasu Solstitiali.

223 *Secerni*] Nolunt separari a se invicem, sed repetunt facultatem pugnandi, Rufini fraude sibi ereptam.

224 *Populus uterque*] Pöpuslus ex Imperio gemino, Arcadii scilicet et Honorii, collectus, contra Rufini fraudes defendit seu purgat Ducem Stilichonem, et ad suas quisque partes eum trahit. Milites enim Orientis abeuntes, eum cupiunt habere Ducem: contra milites Occidentis eum sibi tribuunt.

227 *Seditio*] Tumultus laudabilis

Quis mihi nudatos enses, quis tela lacertis
 Excudit, et solvi curvatos imperat arcus ?
 Quisnam audet leges vibrato imponere ferro ? 230
 Inflammata semel nescit mitescere virtus.
 Jam mihi barbaricos sitientia pila cruores
 Sponte volant, ultrixque manus mucrone furenti
 Ducitur, et siccum gladium vagina recusat.
 Num patiar ? semperne Getis discordia nostra 235
 Proderit ? en iterum belli civilis imago !

murmure : Ecquis extorquet mihi gladios districtos ? Ecquis jacula ex manibus, ac jubet arcus intentos remitti ? Ecquis audet ferre leges nobis enses nudos habentibus ? fortitudo semel incensa non potest mitigari. Jam pila avida sanguinis Barbarorum evolvit ultro ex meis manibus, et dextra vindex impellitur gladio sevientis, ac vagina rejicit enses aridum. An ego seram ? An dissensiones nostrae usque utiles erunt Getis ? Ecce rursus species pugnae civilis ! Quare separas exer-

rantur vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Læti, moventur Vat. pr. Thuan. ed. Vicet. Parm. moventur reliqui omnes, item Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. Lect. ed. Antv. Ald. Junt. Colln.—228 laudatos Var. LL. ed. Antv. pila vulgo.—230 leges vibrato Vat. pr. Exc. Lucens. sec. et Vat. Livin. Isingr. Claver. Raphael. stricto leges ceteri Codd. pr. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. Ald. ed. Parm. et Vicet. leges stricto unus cod. et Isingr.—231 mansuescere pro mitescere Pat.—232 Jamjam Vat. tert. Rott. Pal. Exc. Læti et ed. Parm. Isingr. Jamjam vel Jam mihi Florent. Jam mihi reliqui magno numero, Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. Ald. Lovan. et ed. Vicet. pila Exc. Læti et Lucens. sec. tela Vat. quart. Pal. Put. Reg. Thuan. Ambr. pr. item Oxon. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. Isingr. pila vel tela Rott. cruorem Pat.—233 ultrixque Exc. Læti, Put. et ed. Parm. utroque quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. Moret. sec. Leid. pr. Lov. duo Oxon. Ald. Isingr. et Var. LL. ed. Antv. utroque Leid. sec. et Exc. Gevart. ultrixque vel utroque Florent. furentis Mazar. Petav. sec. Oisel.—235 Num ed. Parm. Nua Vat. pr. Vicet. Non quatuor Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. Ald. Isingr. Colin. Gryph. Num vel Non Petav. pr. Vat. Livin. Exc. Læti, semperque Exc. Voss.—236 Proderit vel Proditur Vat. tert.—237 dividis Thuan.

NOTE

excitatur inter militem Arcadianum, et Honorianum, uter habeat Ducem Stilichonem: sicque ambo alternatim certant, suamque in illum et fidem et benevolentiam vicissim certatimque ostendunt.

231 *Mitescere*] Alii legunt, *frigescere*, ut sit oppositio inter flammam et frigus.

232 *Virtus*] Virtutis nomine Poëtae fortitudinem intelligunt, immo et Oratores. * Virtuti Caei Pompeii quae

potest par oratio inveniri? Cicero pro lege Man. n. 29.

234 *Ducitur*] Manus ipsa quae ducit impellitque gladium, ab ipso gladio duci impellique videtur pro aviditate pugnae.

Siccum gladium] Aridum, cruoris expertem.

235 *Getis*] Populi Scythiae: sumuntur pro tota Scythia, pars pro toto.

Quid consanguineas acies, quid dividis olim
 Concordes aquilas? non dissociabile corpus,
 Coniunctumque sumus. Te, quo libet ire, sequemur.
 Te vel Hyperboreo damnatam sidere Thulen,
 Te vel ad incensas Libyæ comitabor arenas.
 Indorum si stagna petas, rubrique recessus
 Æquoris, auriferum veniam poturus Hydaspem:
 Si calcare Notum, secretaque littora Nili

240

citus cognatos, quare separas Aquilas quondam amicas? Sumus unum corpus simul junctum, non separabile. Sectabimur Te, o Stilicho, quocumque placet. Sequar Te, o Stilicho, aut ad Thulen constrictam glacie Boreali: sequar te, aut ad arenas ardentes Libyæ: si eas in Oceanum Indiae, et fines remotos maris Orientis; adventurum bibiturus Hydaspem aureum. Si imperes me proterere Austrum, et ripas

.....

Exc. Læti et Lucens. sec. *dividet* Vat. quint. Lov. *dividit* vel *dividis* tres Vat. *dividit* viginti alii, Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet.—239 *Coniunctumque* Exc. Læti. *Coniunctique* Vat. quint. *quo* Thuan. *quo vel qua* Reg. *qualibet* alii triginta, Exc. Pat. rec. Lucens. pr. Ald. et Var. LL. ed. Antv. *sequemur* Exc. Læti, *sequamur* Reg. Rott. Mazar. Petav. sec. Ambr. tert. Oxon. *que* m. pr. Exc. Voss. Vicet.—240 *Hyperboreo* marg. Morin. *Hyperboream* Var. LL. ed. Antv. *damnatum* Vicet. *Thylen* duo Ambr. Exc. Læti, *Tylen* duo Leid. *Tylen* Moret. sec. duo Vat. *Thilen* duo Vat. Oisel. Lov. *Thylen* sedecim alii.—241 *in acensas* Thuan. *in incensas* Tholos. Leid. pr. m. sec. *comitamur* Rott. Pric.—242 *stagna* vel *signa* Vat. pr. *petis* Thuan.—243 *æquoris* Pulmanni liber, quem in edit. Antv. litera C in margine notatum Moreti esse putavit Heinsius, qui eadem litera Moret. pr. designaverat. *bibiturus* Pat. *Idaspem* Lov. *Hydaspem* Med. pr. *Hydaspem* viginti alii, Exc. Lucens. pr. et ed. Vicet.—244 *Notum* vel *locum* Oisel. *noscere* pro *litora* Moret. sec. cum glossa, *litora s.* Item Vat. pr. m. pr. unde Heinsius corrigebat *poscere*, propter vocem *Litoris* in versu priore, ut videtur, quia has voces ducta linæola conjunxerat.—

NOTE

237 *Consanguineas*] Cur exercitus Orientis et Occidentis, quorum multi inter se amicitia et affinitate conjuncti erant, cur Aquilæ seu signa olim amica separantur?

238 *Dissociabile*] Horatius: 'Oceano dissociabili.'

Corpus] Sumus unum et idem corpus, ut sub aliis Imperatoribus; hoc est duo exercitus Orientis et Occidentis sub unius tantum auspiciis pugnare volunt, et a se invicem non separari, idque ob amorem suum in Stilichonem.

240 *Hyperboreo*] Frigore vehementi, quod videtur esse supra Bo-

ream, non tamen ultra, quia Boreas fiat a Polo Arctico extremo Mundi fine.

Damnatum Thulen] Constrictam ac velut damnatam glacie: toto enim hyberno tempore aiunt ibi Solem non videri.

241 *Libyæ*] Regionis ardentis, arenosæ, et stitulosæ in Africa.

242 *Rubri æquoris*] Rubri a radiis Solis Orientis.

243 *Hydaspem*] Fluvium aureis arenis insignem in Asia.

244 *Calcere Notum*] Calcere Regiones Noto seu Austro subjectas, hoc est, regiones Meridianas.

Nascentis jubeas, mundum post terga relinquam ; 245
 Et quocumque loco Stilichon tentoria figet,
 Hic patria est. Dux inde vetat: desistite, quæso,
 Atque avidam differte manum. Cadat iste minacis
 Invidiæ cumulus. Non est victoria tanti,
 Ut videar vicisse mihi: vos, fida juvenus, 250
 Ite mei quondam socii. Nec plura locutus,
 Flectit iter; vacuo qualis discedit hiatu
 Impatiens remeare leo, quem plurima cuspis
 Et pastorales pepulerunt igne catervæ ;
 Inclinatque jubas, demissaque lumina velat, 255
 Et trepidas mœsto rimatur murmure sylvas.

recedentes Nilî Orientis, linguam orbem post terga mea. Et Stilicho collocabit tabernacula quacunque in terra, hic patria est mea. Princeps Arcadius inde prohibet, ait Stilicho, rogo vos, desinite, et reservate dextris cupidas cædis. Acervus iste livoris submittatur. Victoriam non tanti facio, ut videar superare, pro me. Vos juvenes fideles olim commilitones mei, abite. Neque dicens plura verba, detorquet clypeum; sicut leo indignans redire, abit, ore vacuo, quem leonem tela multa et turbæ pastorum expulerunt flammis. Et ille demittit villos, ac tegit palpebris oculos submissos, et scrutatur nemora tremantia fremitu tristi. Cum

245 *annum terga* Exc. Lucens. sec.—246 *Stilichon* Exc. Læti et Lucens. pr. *Stilico* Vat. sec. *Agat* Exc. Lucens. pr. *ponet* Put. Pal. Med. pr. unus Heins. —247 *Hæc patria est* Vat. pr. item Livin. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—248 *Atque quidem* Viet. *cadit* Thuan. *ille* Vat. pr. Tholos. Florent. Ambr. pr. Sched. Gud. *inde* Vat. quint. *minantis* duo Vat. Leid. m. pr.—249 *cumulus* vel *stimulus* Reg. Oxon. pr.—251 *Ite mihi* Rott.—252 *Flectit* duo Vat. Moret. sec. *Flexit* vel *Flectit* Vat. pr. *descendit* Put. Mazar. Leid. pr. item Moret. Vat. sec. Petav. tert. *discessit* Florent.—253 *qua* pro *quem* Bonon.—254 *repu- lerant* Reg. Pal. Med. pr. Oxon. pr. et Leid. *ire catervæ* Med. tert.—256 *trepido mœstas* Med. sec. *ripas* duo Vat. Leid. pr. Petav. pr. Oxon. *sylvas* vel *ripas* Reg. Heinsius conjicit *rupes*, qui ascripsit locum de B. Gild. vs. 357.—

NOTÆ

245 *Nilî nascentis*] Ultra lacum Dumbæ, in Africa; vid. in Cons. Prob. v. 38.

Post terga relinquam] Etiam ultra mundum ibo pro Stilichone.

249 *Invidiæ cumulus*] Qua velut gravatus sum, et cui hoc Rufini facto cumulus accessit: vel *cadat cumulus invidiæ*, o Milites, quam in nos attraheremus, si contra Arcadii mandatum pugnaremus: vel *cumulus invidiæ*, quæ nos gravat Rufinus, sponte con-

cidet. Ceterum ut a Claudiano dicitur *invidiæ cumulus*, sic a Cicerone dicitur, 'tempestas et moles invidiæ.'

250 *Vicisse mihi*] Ut videar velle pugnare et vincere ad gloriam mihi comparandam.

264 *Ignis*] Ignis valde infestus est leoni.

266 *Trepidus sylvas*] Quasi sylvæ timeant leonem: vel petit *sylvas trepidas*, hoc est, passu trepido aut celeri.

Ut sese legio vidit disjuncta relinqui,
 Ingentem tollit gemitum, galeasque solutis
 Humectant lacrymis; pressamque morantia vocem
 Thoracum validos pulsant suspiria nexus. 260
 Tradimur, heu, tantumque sequi prohibemur amorem,
 Exclamant, spernisne tuas, Dux optime, dextras,
 Quas tibi victrices toties Bellona probavit?
 Nos adeo viles? adeo felicior axis
 Hesperius, meruit qui te rectore teneri? 265
 Quid nobis patriam, quid clara revisere tandem
 Pignora, dilectosve juvat coluisse penates?
 Te sine dulce nihil. Jam formidata tyranni

exercitus separatus aspexit se deseri, emittit magnum gemitum, et aspergit galeas fletibus obortis, ac singultus, cohibentes vocem compressam, distendunt fortes juncturas loricarum. Ah! prodimur, et vetamur comitari Ducem tam amabilem, vociferantur; an contemnis dextras tibi, Dux fortissime, tam fideles, quas Bellona toties experta est superantes pro te? nos sumus tam abjecti? An terra Occidentalis est adeo faustior, quae mereatur administrari a te gubernatore? Quid recenses patriam nobis? Quid tandem juvat revisere dulces liberos, et habitare domos jucundas? Absque te nihil est jucundum: jam injuria timenda Tyranni Rufini

257 vidit legio Pat. Vat. sec. Leid. sec. Ald. Exc. Gevart. *disjuncta* Vat. Livin. *conjuncta* Leid. sec. Exc. Gevart. *distincta* vel *disjuncta* Exc. Læti. —258 *solutas* Thuan. Pal.—259 *Humectant* Vat. quart. Petav. pr. Exc. Lucens. sec. *Humectat* Vicet. ita Gesner. Bipont.—260 *Thoraca* Oisel. *Thoracum* vel *Thoracem* Reg. *Thoracis* Pulm. *nexus suspiria pulsant* Moret. sec. —261 *Trahimur* Rott. *Tradimur* vel *Prodimur* Moret. pr. sed in Moret. sec. *Prodimur* pro glossa ascriptum, quod probatum Heinsio. *spernimur* ed Claver. *quantumque* Rott.—262 *spernisne* Vat. pr. Put. vet. Gyr. Moret. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *spernesne* marg. Isingr. *tradisne* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *dextras* vel *turmas* Reg. Oxon. pr.—263 *probavit* Exc. Læti et utriusque Lucens. *probarit* marg. Mor. *paravit* octo alii et ed. Vicet. —265 *metuit* Exc. Voss.—267 *dilectosve* Vat. sec. *dilectosque* Pat. Moret. sec. *dilectosne* Vat. quart. Oxon. pr. *penates* vel *parentes* Put.—268 *non form.* Rott. *nunc* Florent. *te* Med. tert. *formidanda* Exc. Læti, *formidata* vel *formidanda*

NOTE

257 *Legio*] Exercitus Orientis separatus ab exercitu Occidentis.

260 *Thoracum pulsant nexus*] Id quod arguit singultus militis ferocis.

261 *Tantum amorem*] Tantum Ducem Stillichonem, causam amoris nostri.

264 *Axis Hesperius*] Terra vel tractus Occidentalis, ab Hespero stella

Occidua.

Adeo felicior] Ita et Cicero: 'Per dexteram te istam oro, quam Regi Deiotaro hospes hospiti porrexisti: istam, inquam, dexteram, non tam in bellis et in præliis, quam in promissis et fide firmiorem.'

267 *Penates*] Sunt Dii domestici: sæpius usurpantur pro ipsa domo.

Tempestas subeunda mihi : qui forte nefandas
 Jam parat insidias : qui nos aut turpibus Hunnis, 270
 Aut impacatis famulos præstabit Alanis.
 Quanquam non adeo robur defecerit omne,
 Tantave gestandi fuerit penuria ferri.
 Tu licet occiduo maneas sub cardine Solis,
 Tu mihi dux semper, Stilichon ; nostramque vel absens 275
 Experiere fidem : dabitur tibi debita pridem
 Victima : promissis longe placabere sacris.
 Tristior Hæmoniis miles digressus ab oris

toleranda est mihi: qui Tyrannus forsam jam struit mihi dolos nefarios: qui nos tradet seruos futuros vel Hunnis deformibus, vel implacabilibus Alanis. Etsi non adeo vis cuncta elanguit, neque tanta est necessitas armorum tractandorum. Tu, o Stilicho, quanquam eris in regione Occidentali Solis, tu eris mihi usque ductor; et etiam absens probabis fidelitatem nostram. Hostia devota tibi iam dudum mactabitur pro te. Sedaberis e longinquo sacris pollicitis. Milites mæstiores discedentes ex terra Thessalia, contingebant tractus Macedonum, et acce-

Vat. pr.—269 *subjecta* pro *subeunda* Tholos. *formidanda potestas Tiranni* Vat. sec.—270 *imperat* Med. quart. *exuvias* Vat. sec. m. pr. *Hunis* duo Vat. Put. Bonon. Tholos. Pat. et Petav. pr.—271 *impacatis* Florent. Thuan. duo Med. et Vicet. *implacatis* reliqui magno numero, Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. Vicet. Colin. et ed. Parm. *præbebit* Vat. pr. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *properabit* vel *præstabit* Med. tert.—272 *defecerat* Farn.—273 *Tantane tres* Vat. Reg. Mazar. Bonon. Lov. Leid. sec. Vicet. Parm. *gestati* Exc. Lucens. sec. *ferri?* Reg.—274 *occidui* Med. sec. quod probat Heinsius. *cardine caeli* Leid. pr. *culmine* ed. Vicet. *cardine* Exc. Lucens. sec. *caeli* Vat. sec. Farn. Pric. Oisel. Thuan. vet. Gyr. Mazar. Moret. sec. Exc. Lucens. sec. ed. Vicet. *solis vel caeli* Vat. pr. et tert. *cardine solis* vel *culmine caeli* Exc. Pat. rec.—275 *Tu dux es Stilico semper* Moret. sec. *Stilichon* Exc. Læti. *Stilico* Vat. sec. *Stilicon* Petav. sec. deerat hic versus in Leid. sec.—276 *perdita* pro *debita* Med. sec. m. pr.—277 *longe* quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *longum* Med. sec. et sic legit Heinsius. ita Gesner. Bipont.—278 *Tristius*

NOTÆ

269 *Tempestas*] Injuria, contumelia, mores turbulenti, et tempestati obruenti similes.

270 *Turpibus Hunnis*] Hunni et Alani populi Scythiæ. Attila Rex Hunnorum Romanos vocabat servos suos. *Turpes Hunnos* supra describit Claudianus in Ruf. lib. i. vs. 327. Ceterum de Hunnis fabulæ narrantur, eos esse animalia minuta, tetra, quibus facies horrendi nigroris; immo esse non facies, sed ossa, et puncta potius, quam oculos.

272 *Quanquam non adeo*] Non tam exigua animi vis nobis est, non tanta armorum penuria, ut sineremus nos a Rufino tradi Hunnis et Alanis duccendos.

273 *Penuria*] Non eo nos penuria et paupertas adegerunt, ut vellemus remanere sub Rufino.

276 *Debita victima*] Rufinus scilicet immolabitur. Heroum iræ victimis placabantur.

278 *Hæmoniis*] Hæmonia vel Æmonia, sic dicta ab Æmo monte, vel

Tangebatur Macetum fines, murosque subibat,
 Thessalonica, tuos. Sensu dolor hæret in alto 280
 Abditus, et tacitas vindictæ præstruit iras :
 Spectaturque favens odiis locus, aptaque leto
 Tempora : nec quisquam tanta de plebe repertus,
 Proderet incautis qui corda minantia verbis.
 Quæ non posteritas, quæ non mirabitur ætas 285
 Tanti consilium vulgi potuisse taceri,
 Aut facinus tam grande tegi ? mentisque calorem

debant ad tua mania, o Thessalonica. Tristitia pressa in corde profundo infixæ est, ac præparat ultioni indignationem silentem. Locus opportunus odio exercendo expectatur, et tempus commodum morti inferendæ. Neque ullus inventus est in tanta juvenum turba, qui divulgaret sermones minaces dictis imprudentibus. Qui non obstupescunt posteris, quæ non sæcula, consilium tantæ multitudinis sileri, aut factum tam magnum occultari potuisse ? et fercorem animi non frangi colloqui

.....

Lov. m. pr. *Hæmonis* Vat. pr. *digressus* Exc. Lucens. pr. *progressus* Exc. Pat. rec. ed. Parm. et Vicet. *arvis* duo Vat. Petav. pr.—279 *Macedum* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Macetum* duo Vat. Pal. Med. pr. *uhus* Heins. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *terras pro fines* Pat. Vat. sec. m. pr.—280 *Thessaliconæ* Mazar.—281 *ambitus* Med. pr. *tacitus* Thuan. Tholos. *præstitit* Farn.—282 *odio* Pal. Florent. Pat. Lov. Med. pr. *unus* Heinsii. *odium* Med. quart. *odii* Ald. Colin. *leto vel voto* Vat. quint.—283 *ne* Med. tert. *nec* Vat. Livin. *quisquam est* Vat. tert. Med. quart. *de tanta* Vat. tert. Pric. Moret. sec. *de tanta est* Moret. pr. *plebe* quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel. *pube* vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *quod probatum videtur* Heinsio, qui ascripserat locum de bell. Gild. vs: 416. ita Gesner. Bipont. *pube vel plebe* Put. *locutus pro repertus* Oisel.—284 *proderit* duo Moret. Thuan. Ambr. sec. incert. Heins. ed. Vicet. *minacia* Pric. Pat. *micuntia* Vat. pr. m. pr.—286 *consilium* Farn. *consilii* Med. pr.—287 *mortisque* cod.

NOTE

ab Æmone Deucalionis filio, sumitur pro Thessalia Græciæ regione. Ovid. 'Æmonis Æmonio Laodamia viro,' id est, Protesilao Thessalo principi.

279 *Macetum*] *Macetia* et *Macedonia* sunt unum et idem, vel *Macetia* est pars *Macedoniæ*.

280 *Thessalonica*] *Urbs* primaria *Macedoniæ*, vulgo *Salonichi*, S. Pauli epistolis cohonestata. In hac, Rufini crudelis instigatione Theodosius, ob magistratus violatos ira percitus, civium stragem edidit. Hinc ab Ambrosio Mediolani Præsule, templi aditu prohibitus, nec admissus est prius, quam et pœnitentiam egerit,

et lege caverit, ut capitales sententiæ ante trigesimum diem ratæ non haberentur. Lex postea salutaris Antiochiæ. Hanc enim, ob raptatam in seditione Flaccillæ Augustæ statuum, everti jusserat: sed legis summa mora placatus, et voce sancti Eremitæ monentis, ne propter mulieris imaginem, tot Dei imagines perderet, urbi pepercit.

286 *Taceri*] *Ecquid enim remanet occultum, quod ad notitiam multitudinis pervenit?*

287 *Mentisque calorem non rumpi*] *Fervidum de occidendo Rufino propositum non violari, rumpi etiam in-*

Non sermone viæ, non inter pocula rumpi?
 Æqualis tantam tenuit constantia turbam:
 Et fuit arcanum populo. Percurritur Hebrus, 290
 Deseritur Rhodope, Thracumque per ardua tendunt,
 Donec ad Herculei perventum nominis urbem.
 Ut cessisse ducem, propius venisse cohortes,
 Cognita Rufino: magna cervice triumphat,
 Omnia tuta ratus, sceptrumque capessere fervet, 295
 Et conjuratos accendit voce clientes:
 Vicimus, expulimus. Facilis jam copia regni.
 Nullus ab hoste timor: quid enim? quem poscere solum

itineris, non inter bibendum? Constantia eadem tot replevit catervas! Et hoc occultum plebi extitit. Hebrus peragratur, Rhodope relinquitur, et eunt per alios montes Thraciæ, donec perveniant ad oppidum dictum de nomine Herculis. Postquam notum est Rufino ductorem Stilichonem recessisse; et catervas suas advenisse propius: superbit elato capite, credens cuncta esse secunda, atque ardet usurpare sceptrum, inflammatque sermone clientes simul conspirantes; sic diceus, Superavimus, eiecimus hostes: jam potestas imperii facilis est mihi: nullus metus

Barth. *colorem Bonon. dolorem Med. quart. incert. Heins.—288 Nec Lov. Ambr. pr. rumpit Reg.—289 turmam Pric. mentem Vat. tert. a m. pr. unde Heinsius conjiciebat gentem.—290 Hæmus Med. sec. Exc. Lucens. sec. et sic legit Heinsius. Æmus vet. Gyr. Hæmus vel Hebrus Vat. tert.—292 pervenit Ambr. sec. perventum est Vat. tert. Florent. Pat. Thuan. Rott. Med. sec.—293 propius Farn. cohortem Ambr. tert.—294 ter voce Med. quart. virtute vel cervice Med. sec.—295 intus pro ratus ed. Vicet.—296 accendit Oxon. pr. ostendit Vat. sec. Oisel. Tholos. Mazar. Petav. sec. ambo Moret. Exc. Pat. rec. affatur Pal. Med. pr. unus Heins. hortatur quatuor Vat. Farn. Pric. Rott. ostendit vel hortatur Lov. hortatur vel accendit Vat. pr. Oxon. sec. ostendit vel accendit Reg. conjuratas cohortes duo Med. Bonon. Ambr. pr. Var. LL. ed. Antv. conjuratas cohortes vel conjuratos clientes Med. sec. Put. Lov.—298 quid enim Oisel. Heinsius conjicit, quid enim? qui vincere solum Horruit, hunc tanto munitum milite vincat? vincere quinque Vat. Pal. Farn.*

NOTE

ter pocula, et a multitudine quæ sæpius nescit dissimulare.

290 *Hebrus*] Fluvius Thraciæ. *Rhodope*, mon^a ejusdem Thraciæ.

292 *Herculei nominis urbem*] *Heraclæam*, urbem Thraciæ, vel Constantinopolim, quam Hercules comitis sui Byzantis memoriæ dedicasse dicitur.

293 *Cohortes*] Barbarorum, quos Rufinus acciverat.

294 *Cognita*] Scilicet sunt ea omnia cognita. Virgilius: 'Frater ut

Æneas pelago tuus omnia circum Littora jactetur odiis Junonis iniquæ, Nota tibi; et nostro,' &c.

295 *Omnia tuta*] Adulatur Stilichoni, quo remoto, omnia pessumdatabat.

296 *Clientes*] Barbaros accitos.

298 *Quid enim*] Sic gloriatur Rufinus. An Stilicho, qui non ausus est aggredi me solum et inermem, sustinere poterit nos armatos?

Horruit, hunc tanto munitum milite vineat ?
 Quis ferat armatum, quem non superavit inermem ? 300
 I nunc, exitium nobis meditare remotus
 Incassum, Stilichon : dum nos longissima tellus
 Dividat, et mediis Nereus interstrepit undis.
 Alpinas transire tibi, me sospite, rupes
 Haud dabitur. Jaculis illinc me figere tenta. 305
 Quære ferox ensem, qui nostra ad mœnia tendi
 Possit ab Italia. Non te documenta priorum,
 Non exempla vetant ? quis par conatus adire
 Has jactat vitasse manus ? detrusimus orbe

ab hoste : nam equis superet hunc stipatum tot militibus, quem vel solum timuit aggredi ? Equis sustineat armatum, quem non devicit inermem ? I, jam, o Stilicho, longe distans machinare frustra perniciem nobis, modo terra immensa separat nos, et mare mugiat aquis interpositis. Me vivente non licebit tibi transmitti saxa Alpium. Ex hoc loco conare trajicere me telis. Consectare, o crudelis, gladium, qui ab Italia valeat pertingere ad urbem nostram. Non documenta superiorum, qui me tentarunt, non exempla prohibent te ? an aliquis tentans lacessere me, gloriatur effugisse nostram fortitudinem ? Nos deturbavimus te ex orbe medio,

Rott. Put. *poscere* vet. Gyrald. et Exc. Lucens. sec. marg. Isingr.—300 *Quid feret* Vat. sec. Moret. sec. Tholos. Heinsius legit, *Qui ferat. superabit pro superavit* Farn. *inermem* quatuor Med. duo Heins. Florent. et ed. Vicet. *inertem* Claver. et Gryph.—301 *Tu nunc* vel *I nunc* Vat. pr. *exilium* vel *exitium* Put. *remotis* vel *remotus* Vat. pr.—302 *Incassum* vel *In casum* Moret. pr. *in casum* lib. Barth. *Stilico* Vat. sec. *Stilicon* Exc. Lucens. pr. *Stilicho* Reg. *Stilichon* Exc. Læti.—303 *Dividit* Med. quart. *interstrepit* Vat. quart. *interstrepit* Med. quart. Thuan. Moret. sec. *interstuat* Vat. pr. item Livin. marg. Isingr.—304 *Nunc alias* Thuan. *nives* pro *rupes* Rott. *turres* Ambr. sec. *me* *consule* marg. Isingr. cod. Barth.—305 *illic* Vat. quint. Oxon. sec. ed. Parm. et Vicet.—307 *num te* Pat. Vat. sec. *monumenta* quinque Vat. Pal. Farn. Oisel. *documenta* Exc. Lucens. sec.—308 *quis par* Vat. pr. item Livin. *quisnam* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *quisquam* ed. Claver. *concitus* pro *conatus* Ambr. sec.—309 *vicisse* Pric. Rott. Tholos. *vitare* Exc. Lucens. sec. *vicisse* vel *vitasse* Exc. Pat. rec. *detrudimus* marg. Morin. *destruximus orbe* Bonon. Ambros. sec. Petav. tert. *destruximus orbem* duo Vat. Reg. Oisel. Mazar. Tholos. duo Oxon. Leid. pr. Ambr. pr. Petav. sec. Exc. Cod. Rhem. et Var. LL. ed. Antv. quod probat Heinsius, qui ascripsit. sic supra vs. 19.

NOTE

301 *I nunc*] Ironia Rufini. Eat nunc Stilicho, et ex locis remotis in me tela torqueat. Virgilius : ' I, sequere Italiam ventis, pete regna per undas.'

302 *Dum nos tellus dividat*] Sic Tullius in Catilinam : ' Magno me metu liberabis, dummodo. inter me atque te murus interest.'

307 *Non te documenta*] Non te exempla superiorum, qui me infelicitate aggressi sunt, te vetant mihi bellum inferre ? Eorum clades non fuit tibi documento id non esse tentandum ?

309 *Vitasse manus*] Potentiam, fortitudinem.

dio, tantisque simul spoliavimus armis. 310
 epulas tempus, socii, nunc larga parare
 ra, donandumque novis legionibus aurum.
 tuna meis oritur lux crastina votis.
 nolit, Rex ipse velit, jubeatque coactus
 tem mihi regna dari. Contingat in uno 315
 i fugisse modum, crimenque tyranni.
 ibus acclamant dictis infame nocentum
 lium, qui perpetuis crevere rapinis,
 os una facit Rufino causa sodales,
 um duxisse nihil. Delicta fuere 320

nimus te tantis telis. O commilitones, nunc tempus est preparandi con-
sue dona profusa, et aurum dandum exercitibus votis. Dies crastina com-
editis meis desideris. Imperator ipse coegetur velle, quod nollet, et coactus
et partem Imperii mihi tradi. Continget mihi uni, et evitasse conditionem
privati, et tamen evitasse scelus tyranni. Turpis catus sontium applau-
deris Rufini; sontium, qui evecti sunt furtis assiduis, et quos causa eadem
cius Rufini, nihil scilicet putare vetitum: crimina eorum fuerunt vincula

icto juvat orbe mori.' Ex Cod. vet. medius modo in bonam, modo in
 partem sumitur. Virgil. 'Dum paci medium se offert.'—311 *epulis* duo
 cti Vat. pr. sociis Oxon. sec. *parate* duo Vat. Pric. Pat. Ambr. sec.
 et ed. Parm. *parari* Vat. sec. et sic legit Heinsius.—314 *Qua*
 r. Oxon. et Ald. *Qua* Vat. Livin. *noluit* Farn. *volui* Med. tert. *sub-*
sid. pr. qui et magna exhibet pro regna.—315 *in unum* incert. Heins.
lenuum pro *modum* Ambr. sec. *nomenque* Moret. sec. *crimenque* vel
 e Vat. quint. Put.—317 *exclamat* Lov. Farn. Med. quart. Var. LL.
 v. *acclamat* quinque Vat. Pal. Rott. Oisel. *assentit* Leid. pr. *accelerat*
exclamat vel *acclamat* Oxon. pr. *nocentes* marg. Morin.—318 *Con-*
Farn. Consilium Rott. Vat. tert. Pat. Lov. Pat. *nituere* Vat. tert.
 itt. Med. pr. unus Heins. *crevere* vel *nituere* Med. sec. *ruinis* Florent.
Rufini duo Vat. Tholos. Petav. pr. *Rufino* vel *Rufini* Oxon. pr. *fideles*
sodales vel *sodalis* Oxon. pr.—320 *dixisse* Vat. pr. m. pr. Pat. Exc.

NOTE

Nunc epulas] More priorum
 um, qui initio Imperii, populo
 epulum, et militibus donativa:
 us vis tanta fuit, ut milites
 faverent iis qui pecuniosi
 et liberales.

Rex] Imperator Arcadius.

us] Magna Rufini hominis
 ti confidentia; qui, accitis
 la, sperabat eo se res adductu-
 ipse Imperator Arcadius se-
 mperii facere consortem coge-

retr.

315 *Contingat in uno]* Ego Rufinus
 factus consors Imperii, fugiam mo-
 dum seu conditionem hominis priva-
 ti: fugiam etiam scelus tyranni, nam
 non invadam imperium, sed Arcadius
 ipse, meis artibus coactus, illud mihi
 ultro committere videbitur, sicque
 Imperator ero, non Tyrannus.

318 *Crevere rapinis]* Congesto per
 furtum auro evecti sunt ad honores,
 quos a Rufino emerant.

Nexus amicitiae : jam jam connubia laeti
 Despondent aliena sibi, frustra que vicissim
 Promittunt, quas quisque petat, quas devoret urbes.

Cœperat humanos alto sopire labores

Nox gremio, pigrasque sopor diffuderat alas. 325

Ille, diu curis animum stimulantibus ægrum,
 Labitur in somnos. Vix toto corde quierat :

Ecce videt diras alludere protinus umbras,

Quas dedit ipse neci : quarum, quæ clarior, una

Visa loqui : Pro ! surge toro : quid plurima volvis 330

Anxius ? hæc requiem rebus finemque labori

amicitiæ : jamjam hilares pollicentur sibi uxores alienas, et spondent incassum sibi invicem oppida, quæ unusquisque poscat, quæ helluetur. Nox inceperat soporare curas hominum in sinu profundo, et somnus sparserat pennas pigras. Ille Rufinus cadit in soporem, ob sollicitudines argentes dudum mentem inquietam. Vix requisierat omni pectore, ecce statim cernit secum ludere Umbras funestas, quas ipse tradidit morti ; quarum una quæ splendidior, visa est sic affari illum : Pro ! exsurge lecto : quare sollicitus cogitas multa ? Hæc dies impositura est finem, et

~~~~~

Voss. et ed. Vicet. fuerunt Pric. funesta tacere pro eo est in Exc. Lucens. sec.—321 nam jam Exc. Læti. jamque et Exc. Lucens. sec. connubia Exc. Gevart. lecti Vat. pr. Leid. pr. Thuan. Med. sec. m. pr. lati vel lecti Pric.—322 desponsant Farn.—323 Promittit Var. LL. ed. Antv. quæ quibus Exc. Lucens. sec. devorat Tholos.—325 nigrasque Pal. ita Gesner. et Bip. nigrasque vel pigrasque Vat. pr. soror Med. sec. m. pr.—326 a curis lib. Barth. stimulantibus Vat. pr. simulantibus Vat. tert. famulantibus Exc. Voss. æger Vat. pr. item Livin. et ed. Parm. ægrum triginta Codd. Exc. Gevart. et Ald. ægre Leid. pr. lib. Barth. æger vel ægrum Florent. ægre vel ægrum Vat. sec. animam ægram Med. quart.—327 somnos vel somnum Oisel. vix vel vir Reg. Oxon. pr. vir Leid. quievit Moret. sec.—328 duras Vat. quart. item Med. Oisel. Reg. Thuan. Mazar. Ambr. et Leid. pr. Moret. sec. et tres Petav. diras vel duras Oxon. pr. illudere tres Vat. et Ambr. tert. fortiter umbras Pric.—329 sævior Pal. Med. pr. unus Heins. clarior vel elatior Bonon. præclarior Moret. sec.—330 Visa loco Pal. pro surge Vat. pr. Farn.—331 requies Ambr. tert. dolori Ambr. pr. timori Lucens. laboris Pal. Put. laborum Ambr.

NOTÆ

320 *Illicitum*] Una causa facit eos socios hac in re, quod nihil illicitum omnes putent.

321 *Nexus amicitiae*] Ipsa crimina eos reddiderunt amicos : ut enim ' lupus cito lupum,' sic ' latro cito latro-nem' agnoscit.

323 *Promittunt*] Frustra sibi invicem pollicentur urbes, quas quis petat ad eas consumendas atque devo-

randas ; frustra, inquam, nam Rufinus mox est mactandus.

325 *Nox*] Nocti datur currus, bigæ, gremium, alæ, et ' molles suasura papavera somnos.'

328 *Alludere*] Secum ludere, secum blandiri ; id quod erat signum eum mox inter umbras futurum.

Umbras quas dedit ipse neci] Umbras eorum quos interfecit.

ira dies: omni jam plebe redibis
 ; et læti manibus portabere vulgi.
 anit ambages. Occulto fallitur ille
 e, nec capitis sentit præsgia fixi. 335
 ummum radiis stringebat Lucifer Hæmum,
 amque rotam solito properantior urget,
 m Rufini visurus funera, Titan.
 uit stratis, densæque capacia turbæ
 regifico jussit splendere paratu, 340
 ertura dapes: et, quod post vota daretur,
 bi propriis aurum fatale figuris.

rebus omnibus, atque operi tuo: mox tu excelsior toto populo reverteris, is manibus multitudinis gaudentis. Umbra prædicit has ambiguitates. inus decipitur præsgio incognito, neque prævidet hæc esse signa capitis sui Jam Phosphorus illustrabat radiis partem supremam Hæmi montis, 10 more velocior impellit rotas celeres, aspecturus tandem mortem Rufini. iluit ex lecto, et imperavit Aulam capacem magnæ multitudinis fulgescere i regali, ad epulas recipiendas: et imperavit aurum funestum signari sua, ut distribueretur militibus, post desideria explicata. Ipse jam turgens

.....
 d. quart.—332 *Collatura pro Adlatura* Thuan.—333 *læti* Pal. Thnan.
 . item duo Med. vulgi *m. p. læti* Bonon. Oxon. sec.—334 *occulato*
 Morin.—335 *nec c. sentit p. fixi* vet. Gyr. Put. Reg. Ambr. pr. item
 et Leid. pr. Exc. Lucens. sec. non Ald. *fixi p. sensit* quatuor Vat.
 rn. Rott. *sensit* Pric. Oisel. Med. sec. Pat. Thuan. Petav. pr. Vat.
 et Ald. *sensit* Vat. pr. *sensit* vel *sensit* Florent. dici Vat. pr. m. sec.
 vin. *diri* vel *fixi* Vat. pr. m. pr. *diri* marg. Isingr.—336 *tangebatur*
 Mazar. Ambr. sec. Exc. Cod. Rhem. *Hæmum* Var. LL. ed. Antv.
 onjiciebat Heinsius.—337 *Festinusque* Moret. sec. m. sec. *properantius*
 .L. ed. Antv.—338 *Rufini visurus* Vat. Livin. *visurus Ruf.* Vat. tert.
 isel. Florent. Med. sec. Pat. Mazar. Ambr. sec. et Ald. *flumina* pro
 Var. LL. ed. Antv. editiones priscæ plenam habent interpunctio-
 est *urget*, nullam post *Titan*: ita Gesn. et Bip.—339 *Prosiliuit* quatuor
 al. Farn. *Prosiliuit* Vat. sec. Reg. Mazar. Oxon. pr. Leid. pr. Ambros.
 Moret. *Desiliuit* Pric. Rott. Oisel. Exc. Lucens. sec. *turmæ* Ambr. sec.
mirifico Leid. pr. *peractu* Leid. sec. m. pr. qui et *dies* pro *dapes* exhibet.
Insculpi Vat. pr. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.—343 *salutatam* Exc. Lu-

NOTÆ

Altior] Ex Artemidoro tamen errat
 niantibus diadema portenditur. 336 *Hæmum*] Hæmus vel Æmus
Nec capitis sentit præsgia fixi] mons est inter Thraciam et Thessa-
 ævidet Rufinus sibi mox caput liam.
 undum esse, idque lancea affix- 341 *Post vota daretur*] Ut post de-
 lætis Stilichonis militibus esse siderium expletum, hoc est, post pos-
 ferendum: non, inquam, præ- sessam partem imperii, quam votis
 sed dum se in somnis videt al- omnibus expetebat, daretur aurum
 , putat se evectum iri ad soli- militibus.
 incipum: sicque infeliciter ab- 342 *Inscribi aurum fatale*] Jussit

Ipse salutatum reduces post praelia turmas
 Jam regale tumens, et principe celsior, ibat,
 Collaque foemineo jactabat mollia gestu,
 Imperii certus: tegetet ceu purpura dudum
 Corpus, et ambirent ardentem tempora gemmæ.

Urbis ab angusto tractu, qua vergit in Austrum,
 Planities vicina patet: nam cetera Pontus
 Circuit, exiguo dirimi se tramite passus.
 Hic ultrix acies, ornatu fulgida Martis,

*regali more, et elatior principe incedebat salutaturus exercitum redeunt
 bella; et sibi promittens certo regnum, agitabat cervicem effeminatam n
 lierum: quasi purpura jam pridem vestiret corpus suum, et lapilli splendens
 erat caput suum. A parte arcta urbis Constantinopolis qua tendit veri
 diem, planities finitima porrigitur: mare enim sinens se separari parvo
 cingit reliqua. In hac planitie exercitus vindex splendens insignibus Mo*

tens. pr. *salutantem* Leid. sec. Med. quart. et ed. Vicet. *turbas* Thua
celsior vel savior Med. sec. Vat. tert.—345 *jactabat* quatuor Vat.
 Med. tres Pet. duo Oxon. et Leid. Pal. Pric. Reg. Put. Ald. et Var.
 Antv. marg. Isingr. *gestabat* Vat. sec. Farn. Thuan. Florent. Mazar.
 sec. ed. Parm. et Vicet. *solvebat* Exc. Lucens. sec. *jactabat* vel *gestab*
Oisel.—346 *cui* Mazar. *nudum* Med. pr. unus Heins. Exc. Pat. rec. et
 Colin. *nudum* ed. Parm. *nudum* Vat. sec. Pal. *tutum* Ambr. pr. et
 Gud. Claver. marg. Isingr. *dudum* vel *nudum* Exc. Læti. *tegit* et pr
 Var. LL. ed. Antv.—347 *ardentes ambirent* Vat. pr. Exc. Lucens. *se
 rent ardentem* viginti alii, Exc. Gevert. ed. Parm. et Vicet. *ambiren*
 vel *ardentes* Med. quart. *tempora* Vat. Livin. *corpora* vel *tempora* Mo
 —348 *qua* Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *quo* Tholos. *quæ* incert. Hei
 ed. Parm. Colin. et Vicet. *vertit* Vat. pr. m. pr. *ad Austrum* Rott. M
 Florent.—349 *patri pro patet* Med. quart.—350 *exiguo* Exc. Lucens.
gusto Exc. Læti. *eximio* Exc. Pat. rec. ed. Vicet. *quæ* et *dirimit. hmi*
 vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.—351 *ultrix* vel *cultrix* Exc. Læti. *fulgi*
lucida Reg. Ambr. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. Sched. Gud. *lucida* vel
 Vat. pr. *lurida* et *lucida* libri Barth. *ferri* Vat. pr. Rott. duo Ambr. ed
Martis triginta alii, Sched. Gud. Ald. et Var. LL. ed. Antv. *ferri* ve

NOTÆ

Rufinus aurum funestum sibi futurum
 signari sua imagine, quasi jam esset
 Imperator. Unde patet quanta fuerit
 potentia Rufini, qui Imperatorum
 more epulum populo, militibus ex
 auro sua imagine signato donativum
 indicebat.

343 *Salutatam*] Imperatores salu-
 tabant legiones ex bello redeuntes.

346 *Imperii certus*] Virgilius de
 Aenea, 'jam certus eundi.'

Purpura] Hæc Regum est:
 cipum.

347 *Ardentes gemmæ*] I
 gemmis ardentibus distinctus

348 *Urbis*] Constantinopo
 sita est ad Bosphorum Thraci
 pontidem, et Pontum Euxi
 quibus alluitur.

350 *Exiguo tramite*] Qui
 Bosphorus Thracius, quo arcuati

351 *Ultrix acies*] Quia mo:

Explicuit cuneos. **Pedites in parte sinistra**

Consistunt: equites illinc poscentia cursum

Ora reluctantur pressis sedare lupatis.

Hinc alii sævum cristato vertice nutant,

355

Et tremulos humeris gaudent vibrare colores,

Quos operit formatque chalybs. **Conjuncta per artem**

Flexilis inductis animatur lamina membris,

Horribilis visu. **Credas simulacra moveri**

Ferrea, cognatoque viros spirare metallo.

360

Par vestitus equis: ferrata fronte minantur,

tendit catervas: pedites stant in latere sinistro: equites alia parte conantur coercere habentis compressis ora equorum petentium cursum. Inde ceteri concutiunt horribiliter capita cristata, et latentur movere colores trementes in humeris; quos ferunt tegit, ac velut efformat. Lamina flexibilis juncta per industriam, quasi animatur ab inducto corpore; estque terribilis aspectu: putes statuas ex ferro incedere, et viros vivere metallo cognato. Similis habitus est equis: minantur capite

Florent. Tholos.—353 *Constituit Pric. illinc equites* Moret. sec. *illuc* Med. tert. Mazar. Tholos. Ambr. pr. Petav. tert. Oxon. et Leid. duo, Exc. Gevart. item Lucens. sec. apposito + signo, quod indicio est, veterem lect. esse abrasam aut interpolatam. *illinc* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. *parentia* pro *poscentia* Thuan.—354 *reluctantum Pric. sudare* pro *sedare* Vat. pr. m. pr. *sudare* Isingr. *fidare* lib. Barth.—355 *Hinc* Vat. pr. Farn. et Vat. Livin. *Hac* Ambr. sec. *Hic* viginti alii, Exc. Gevart. et Lucens. pr. item ed. Vicet. Parm. Ald. Colin. ita Gesner. Bip. *se unde* pro *sævum* Med. quart. *sentum* Pal. Vicet. *nudato vertice* Rott. *nudato vel cristato* Med. sec. *mutant* ed. Vicet. *micant* Farn. *nudant vel mutant* Lov.—356 *humero* Med. tert. *gaudet* Pal.—357 *formatque vel firmatque* Reg. Oxon. pr. *convicta* pro *conjuncta* Exc. Lucens. pr. unde Heinsius conjiciebat *convincta. artes* Med. pr. a m. pr. *artus* Tholos.—358 *indutis* Pal. Vat. pr. m. sec. Ambr. sec. *intinctis vel inductis* Vat. tert. *hamatur* Thuan. Mazar. Pal. Rott. Florent. duo Med. Pric. m. pr. Ambr. sec. n. pr. Exc. Læti et ed. Parm. *hamatur* Leid. sec. *animatur* octodecim alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. marg. Isingr. et ed. Vicet. *hamatur vel animatur* duo Vat. Leid. sec. pro var. lect. *hamatur vel aminatur* Vat. tert. Heinsius ad lectionem *animatur* confirmandam ascripserat locum ex Nupt. Honor. vs. 188. ‘subitis animantur frondibus hastæ.’—359 *Horribili* Med. tert.—360 *cognatosque* Farn. Mazar. Moret. pr. Ald.—361 *ferrati* Exc. Læti.—362 *movent* tres Vat. Pal. Farn. Pric.

NOTE

sumtura a Rufino: *ornatu fulgida Martis*, id est, armis instructa, vel instructa suis ordinibus.

355 *Sævum nutant*] Milites nutando, seu movendo capita cristis fulgentia, videntur ostendere nescio quam sævitiam militarem.

357 *Quas operit, formatque*] Quasi non solum tecti sint, sed formati, atque facti ex ferro, adeo ut ipsæ

Delph. et Var. Clas.

laminæ ferreæ quibus vestiti sunt, videantur esse animatæ ipso tactu membrorum uniuscujusque militis.

360 *Metallo cognato*] Unde formati sunt atque facti. Ovidius: ‘Sive recens tellus, seductaque nuper ab alto Æthere, cognati retinebat semina Cæli.’ *Cognati Cæli*, id est, ex quo educta et separata erat.

361 *Par vestitus equis*] *Ferrens*

Claud.

M

Ferratosque levant securi vulneris armos.

Diviso stat quisque loco. Metuenda voluptas

Cernenti, pulcherque timor; spirisque remissis

Mansuescunt varii vento cessante dracones.

365

Augustus veneranda prior vexilla salutat.

Rufinus sequitur, quo fallere cuncta solebat

Callidus affatu, devotaque brachia laudat

Nomine quemque vocans: natosque patresque reversis

Nuntiat incolumes. Illi, dum plurima ficto

370

Certatim sermone petunt, extendere longos

ferrato, et ridentes plagam, attollunt humeros ferratos. Unusquisque stat in loco separato: delectatio est formidanda videnti, et jucundus metus; ac flexibus laxatis, serpentes diversi mitescunt, ventis quiescentibus. Imperator primus salutat signa venerabilia: Rufinus sequitur, quo alloquio ipse versutus consueverat decipere omnes, et commendat manus militum se devoventium, appellans unumquemque suo nomine: atque annuntiat militibus reducibus eorum patres et filios esse saluos. Illi milites, dum poscunt certatim multa verbis fictis, accingunt porrigere pone cir-

*****

Oisel. *levant* duo Vat. Rott. Med. sec. Pat. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *levant* vel *movent* Florent. Heinsius ascripserat locum ex Bel. Get. vs. 51. 'Securas jam Roma levat tranquillior arces.' *artus* Moret. pr. Pric. m. pr. *annos* Thuan.—363 *Et jusso* Pat. Rott. et Exc. Pat. rec. m. sec. Vicet. Parm. Ald. Isingr. Colin. unde Heinsius legebat *Ut jusso. Et jusso* vel *Diviso* Vat. tert. Thuan. Florent. *Diviso* vel *Dimenso* Vat. pr. *Diviso* reliqui fere omnes. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. et Sched. Gnd. *metu* pro *loco* Med. tert.—364 *Cernendi* Tholos. Lov. Farn. Pric. Petav. pr. m. pr. *Cernendi* vel *Cernenti* duo Vat. Med. quart. *revulsis* Ambr. pr. *revisis* Med. quart. *revulsis* vel *remissis* Moret. sec.—365 *leones* pro *dracones* Vat. sec.—366 *Arcadius* marg. Isingr. ed. Claver. *prius* Moret. sec.—367 *qui* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *quo* Vat. Livin. Petav. sec. m. s. Barth. *quo* vel *qui* Vat. pr.—369 *vocat* Vat. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *natos patresque* Moret. sec. duo Vat. *natosque* Exc. Lucens. sec. *natosque* Vat. tert. m. pr. Florent. Ald. ed. Parm. et Vicet. *natumque patremque* Pal. Med. pr. *reversus* Thuan.—371 *extendere* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *intendere* decem alii. *longo* Vat. tert. duo Med. Petav.

NOTÆ

scilicet, et contextus ex laminis ferreis.

363 *Metuenda voluptas*] Dulce erat sic videre et milites et equos cataphractos, seu laminis ferreis tectos, sed et simul nescio quid in illo apparatu formidandum apparebat.

365 *Dracones*] In vexillis picti.

366 *Augustus*] Imperator Arcadius salutat vexilla; deinde Rufinus idem facit.

369 *Nomine quemque vocans*] More summorum Imperatorum: sic Cyrus, sic Alexander et alii sese gerebant, ad milites sibi conciliandos.

371 *Extendere longos flexus*] Milites cœperunt longo flexu sese in orbem curvare, moxque alas explicatas in unum conjungere, ac sic Rufinum de sceptro, non de periculo cogitantem, circumvenire.

A tergo flexus, insperatoque suprema
 Circuitu sociare parant. Decrescere campus
 Incipit, et clypeis in se redeuntia junctis
 Curvo paulatim sinuantur cornua ductu. 375
 Sic ligat immensa virides indagine saltus
 Venator: sic attonitos ad littora pisces
 Æquoreus populator agit, rarosque plagarum
 Contrahit anfractus, et hiantes colligit oras.
 Excludunt alios: cingi se fervidus ille 380
 Nescit adhuc, graviterque apprensa veste morantem
 Increpat Augustum: scandat sublime tribunal:
 Participem sceptri, socium declaret honoris.

caetus longos, et conjungere ultima agmina gyro inexpectato: spatium campi cepit videri minus, et alæ revertentes in se scutis conjunctis cœvent sensim tractu curvo. Ita venator cingit nemora viridantia retibus maximis: ita prædator marinus impellit ad littora pisces obtupefactos, et congregat raros circumulus retium, et complicat foramina dehiscencia. Milites arcent ceteros: ille ardens Rufinus ignorat adhuc se circumveniri, et apprensa veste, valde oburgat Imperatorem, ut scilicet conscendat tribunal excelsum, et denuntiet ipsum Rufinum consortem Im-

sec. Exc. Læti.—372 *flexus* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *amplexus* quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *insperatuque* Farn.—373 *putant* pro *parant* Vat. tert. m. pr.—374 *viactis* Med. quart.—376 *inmense* Med. tert. Lov. Morret. sec. *immersa* Exc. Gevart. *immissa Venetos* marg. Isingr. et Marcil. Heinsius ex v. cod. *immissa* legit, et remittit lectorem ad ea, quæ dixit ad Cons. Mall. Theod. vs. 332. 'Stagnaque remigibus spument inmissa canoris.' *saltus* duo Vat. vet. Gyr. Mazar. Pat. Florent. Med. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *silvas* tres Vat. duo Oxon. et Leid. Pal. Farn. Pric. *saltus* vel *silvas* Pnt. Rott.—379 *hiantes oras* vel *hiantia ora* Reg. Oxon. sec. multa desunt hic in Leid. sec.—380 *Excludit* Farn. *Excluditque* Bonon. *cangi* Vat. quint. *perfidus* Reg.—381 *graviter*, sine copula, Farn. Florent. Med. sec. *compressa veste* Thuan. *depressa* Rott. *appressa* Mazar. Petav. sec. Exc. Voss. *morantes* Vat. quart. *moventem* Ambr. sec. *Arcadium* marg. Isingr.—382 *scandit* vel *scandat* Oxon. pr.—383 *Participem* et Vat. quint. *socium sceptri* duo Vat. *declamet* Thuan. *declaret* vel *declarat* Reg. Oxon. pr.—384 *enses*

NOTE

373 *Decrescere*] Campus cohortibus explicatis cœpit videri minor.

376 *Sic ligat, &c.*] Ut venator cingit sylvas retibus ad capiendam feram: sic milites cingunt agminibus suis Rufinum, ut eum capiant.

378 *Plagarum anfractus*] Impares retium cavitates, et variis ambagibus implicatas.

380 *Excludunt alios*] Tandem circus ille militum tam arcte claudi-

tur, ut cum Principe remaneat in medio solus Rufinus, cui mactando parabatur ista tragœdia: sicque eos, qui circa ipsum erant, excludunt, instar piscatoris, qui pisciculos emittit, quo prædam aliquam opimiorem retineat.

381 *Apprensa veste*] More antiquo argentium.

382 *Tribunal*] Lignum, in quo solium aureum imponebatur.

Cum subito stringunt gladios, vox desuper ingens
 Infremuit: Nobis etiam, deterrime, nobis 385
 Sperasti famulas imponere posse catenas?
 Unde redi nescis? patiarne audire satelles,
 Qui leges aliis, libertatemque reduxi?
 Bis domitum civile nefas: bis rupimus Alpes.
 Tot nos bella docent nulli servire tyranno. 390
 Diriguit. Spes nulla fugæ: seges undique ferri
 Circumfusa micat: dextra lævaque revinctus
 Hæsit, et ensiferæ stupuit mucrone coronæ.
 Ut fera, quæ montes nuper dimisit avitos,

perii, consortem dignitatis: cum statim nudant enses. Vox magna præterea insonuit: Tu etiam nobis, Rufine pessime, credidisti te posse injicere nobis vincula servilia? ignoras unde reversus sum? an sinam appellari satelles, ego qui dedi leges aliis, et restitui libertatem? Bellum civile bis a me superatum est: bis fregimus claustra Alpium. Tot prælia nos edocent nulli famulari Tyranno. Rufinus cohorrui: nulla est spes effugii: multitudo telorum undique circumjecta fulget: a dextra, et a sinistra ligatus constitit, atque obstupefactus est cuspidibus catervæ armatæ. Quemadmodum bestia, quæ nuper reliquit colles patrios, et expul-

Pric.—385 *deterrime* vel *teterrime* Vat. quint. *teterrime* Gesn. et Bip.—386 *cohortes pro catenas* Med. sec. m. pr.—387 *redii* Vat. pr. Rott. Oisel. Pat. Reg. Lov. Bonon. duo Petav. *nescis*, sine nota interrogationis, Exc. Gevart. *patiarne* Med. quart. *redire* pro *audire* Tholos.—388 *aliis* Reg. Leid. pr. Vat. sec. m. pr.—389 *domui* Vat. pr. a m. sec. Oxon. pr. Mazar. Thuan. et Vat. Livin. *domui* vel *domitum Florent. civile* vel *servile* Vat. tert. *rumpimus* Reg. Pal. Med. quart.—391 *Deriguit* Vat. pr. m. pr. *fati* Vat. quart.—392 *nitet* pro *micat* Oxon. pr. *reductus* pro *revinctus* Pal. Med. pr. quod placere visum Heinsio, qui ascripserat. sic alibi, ‘intra claustra reductus.’—393 *instantis stupuit* Bonon.—394 *montes nuper* Oxon. pr. Ald. et ed. Vicet. *nuper montes* decem alii. *amisit* Pric. Med. quart. *dimisit* vel *amisit* duo Vat. Put. Petav. et Ambr. sec. ed. Parm. *dimisit* reliqui fere omnes, Exc. Cod. Rhem. Gevart. et Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. Ald. et Vicet. ad firmandam lectionem *amisit* Heinsius sequentia ascripserat: *amittere* pro *dimittere* veteres dicebant. Plaut. Mostell. ‘Quom me amisisti vix a te vivum modo.’ Terent. Phorm. Act. III. Sc. 2. ‘Nam neque quo pacto a me amittam, neque ut retineam scio.’ Heant. Act. III. Sc. 1. ‘prius pecuniam omnem, quam abs te amittas filium.’ Hæc Scioppius Suspect. Lect. Lib. IV. Ep. 15. qui Donatum citat ad ultimum

NOTE

386 *Famulas catenas*] Quales famulis, servis, captivis injiciuntur.

387 *Unde redi, nescis*] Nescis ex qua regione ego miles redeam? ex regione scilicet Honorii et Stilichonis, qui viri fortes.

389 *Bis domitum civile nefas*] Extinximus duo bella civilia, quibus

Maximus et Eugenius oppressi sunt a Theodosio, sed socio Stilichone.

Bis rupimus Alpes] Sicque plus fecimus quam Annibal, qui Alpes semel trajecit.

391 *Diriguit*] Rufinus totis artibus perhorruit, atque concreto in venis sanguine, lapidis instar obrigit.

Altorumque exul nemorum damnatur arenæ 395
 Muneribus, commota ruit: vir murmure contra
 Hortatur, nixusque genu venabula tendit.
 Illa pavet strepitus, cuneosque erecta theatri
 Respicit, et tanti miratur sibila vulgi.
 Unus per medios audendi pronior ense 400
 Prosilit exerto, dictisque et vulnere torvus.

ut ex sylvis excelsis, condemnatur ad ludos Circi, excitata irruit; contra vir bestiarum urget illum clamore, et innixus genu opponit hastam. Illa metuit murmur, et elata aspiciat consessum theatri, atque obstupescit clamores tantæ multitudinis. Unus proclivior ad audendum, per medios irruit gladio districto, et terribilis verbis

locum, cum Donati in Heaut. commentaria non extent.—395 *exilit* pro *exul* Med. quart. *jugum* lib. Barth.—396 *Muneribus* Pat. Tholos. duo Ambr. ed. Parm. Isingr. tres Lugdun. *Vulneribus* duo Vat. Farn. Med. sec. Thuan. Moret. sec. Mazar. Var. LL. ed. Antv. m. pr. Vicet. et Colin. *Verberibus* tres Vat. duo Med. et Petav. Reg. Bonon. Ambr. sec. Pal. Pnt. unus Heins. Leid. pr. Oxon. sec. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. item Gevart. *Muneribus* vel *Vulneribus* Lovan. Morët. pr. Med. tert. *Verberibus* vel *Muneribus* Oisel. Petav. pr. incert. Heins. *Muneribus*, vel *Verberibus* vel *Vulneribus* Pric. *Muneribus* probare visus Heinsius, qui *virum* de *tenatore* capit, ideoque ascripsit locum Ausonii Epigr. II. ‘Cedere quæ sævo nescit fera saucia ferro, Armataque urget tela cruenta viri.’ idem et *vector* vocabatur. vid. Salmas. ad Histor. Ang. Script. p. 258. Tom. II. p. 226. Noster Paneg. in Cons. Mall. vs. 294. ‘Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum Arte ligent, certoque premant venabula nisu.’ Heinsius ad ed. Lugd. 1551. *convicta* cod. Delr. *furit* Med. tert. *vir* Pat. Vat. pr. m. sec. Exc. Pat. rec.—397 *nixusque* Florent.—398 *strepitus* Med. quart. *erepta* Florent.—399 *Respicit* Vat. sec. m. pr. Mazar. Exc. Lucens. sec. vet. Gyr. *Despicit* duo Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Aspicit* Pat. duo Vat. *Respicit* vel *Despicit* Vat. pr.—400 *pronior* Pat.—401 *exerto* Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. et Var. LL. ed. Antv. m. sec. *extento* Thuan. *erecto* duo Vat. Pal. Med. sec. Ald. Parm. et Vicet. *erecto* vel *exerto* Vat. tert. *erepto* vel *exerto* Florent. *dictis* Farn. Med. tert. *sævus* Vat. sec. *lumine* *torvus* Pat. Ald. Vien. marg.

NOTÆ

394 *Montesque vitos*] Montes, in quibus avi ipsius stabulabant. Avus transfertur ad feras in hoc loco. Virgilius de tauro victo fugiente: ‘Et stabula aspectans regalis excessit avitis.’

395 *Exul*] Quia fera invita expellitur ex sylvis patriis.

396 *Muneribus*] Lndis, qui vocantur *Munera*, quia dantur populo. Cicero: ‘Magnificentia popularium Munerum.’ Alii legunt, *Arenæ verberibus*.

397 *Venabula*] Hastas venatoribus

idoneas vir bestiarum, qui bestiis curandis præpositus est, opponit, et sic hortatur, urgetque ingredi in circum: ita et milites urgent Rufinum ingredi casses paratos.

398 *Cuneos*] Ita theatrum erat dispositum, suos ut haberet cuneos, seu sua latera in speciem cuneorum composita. Virgilius: ‘Cuneosque theatri.’

400 *Audendi pronior*] Dicitur *pronus* ad vel in ferrum: *pronus paci*: et *pronior audendi*, ut in hoc loco.

401 *Lumine*] Alii legunt, *Vulnere*,

Hac petit, hac Stilichon, quem jactas peltare, dextra
 Te ferit : hoc absens invadit viscera ferro.
 Sic fatur, meritoque latus transverberat ictu.
 Felix illa manus, talem quæ prima cruorem
 Hauserit, et fessi pœnam libaverit orbis.
 Mox omnes fodiunt hastis, artusque trementes
 Dilaniant. Uno tot corpore pila tepescunt :
 Et non infecto puduit mucrone reverti.
 Hi vultus avidos, et adhuc spirantia vellunt

et oculis, ait : Stilicho, quem venditas te ejicere, hac manu invadit te, hac parte : oppugnat pectus tuum hoc ense, licet absens. Ita loquitur, et trajicium Rufini digno vulnere. Fortunata est illa dextera, quæ prima effuderit tale guinem, et attigerit supplicium mundi fatigati. Statim cuncti transfigunt num cuspidibus, et lacerant membra palpitantia : tot tela caleant in uno coac puduit illos redire gladio non cruentato. Hi avellunt os avarum, et oculos

~~~~~

torvis Thuan.—402 Hac petit Leid. pr. Apetit Oisel. Farn. Appetit qu Vat. Pal. Pric. Rott. appetit heu Isingr. marg. Impetit Vat. pr. Med. Bonon. Ambr. et Oxon. sec. Petav. tert. Var. LL. ed. Antv. Hac pet Impetit Put. Hunc Pal. Med. pr. ac Stilico Moret. pr. Stilico Vat. sec. chon Exc. Læti. Stilicon Petav. pr. hic absens Vat. tert. Med. sec. ha Med. pr. pectora Farn.—404 Sic fatur viginti Codd. Exc. Gevart. et Læti. sec. fatus Vat. tert. et ed. Parm. meritoque Farn. meritumque vel mer Vat. pr. Med. item Oxon. sec. meritumque reliqui fere omnes, Exc. G. Lucens. pr. marg. Isingr. et Var. LL. ed. Antv. ense Pal. Med. pr. § Gud. ictu vel ense Ambr. pr.—406 pœnam fessi Tholos. Exc. Læti. fessi § Pric. libaverit Exc. Lucens. sec. litaverit lib. Barth. libraverit quinqu Pal. Farn. liberaverit marg. Marcil. libaverit Thuan. Rott. et Ald. Pr sec.—407 una fodiunt Vat. sec. laniant Oisel. Mazar. Exc. Cod. Rhem niant vel fodiunt Vat. pr. et tert. trementes Exc. Læti et Lucens. sec. dos Thuan. Moret. sec. ed. Vicet. trementes vel nefandos Vat. pr. Amb Farn. Pric. Exc. Pat. rec.—408 dilaniant ambo Moret. dilacerant Pat Livin. Exc. Cod. Rhem. tela duo Vat. Pal. Pric. Pulm. Oisel. Florent Mazar. Pat. duo Med. duo Ambr. Exc. Gevart. Sched. Gud. pila v Rott.—409 infesto Claver.—410 rabidos vultus vet. Gyr. Exc. Lucens. §

NOTÆ

id est, terribilis, quod vulnus cogitaret inferre : vel, *ἄμα ἔπος, ἄμα ἔργον*, simul dictum, simul factum : simul minatur, simul vulnerat.

402 *Hac petit*] Virgilius : 'Pallas te hoc vulnerare, Pallas Immolat.'

406 *Pœnam libaverit*] Leviter attigerit pœnam Rufino debitam ab orbe universo fesso atque oppresso : leviter, inquam, attigerit ; nam Rufinus

in inferis mox pœnas majores dicitur est. Vel, *libaverit*, id est, devertit, quasi fruatur pœna ac super Rufini.

408 *Pila*] Tela Romanorum priæ. Lucanus : 'Et pila militibus,' de bello civili.

410 *Vultus avidos*] Spirantia huc avaritiam.

Lumina : truncatos alii rapuere lacertos.
 Amputat ille pedes, humerum quatit ille solutis
 Nexibus : hic fracti resecat curvamina dorsi.
 Hic jecur, hic cordis fibras, hic pandit anhelas
 Pulmonis latebras. Spatium non invenit ira. 415
 Nec locus est odiis. Consumto funere vix tum
 Deseritur, sparsumque perit per tela cadaver.
 Sic mons Aonius rubuit, cum Penthea ferrent
 Mænades, aut subito mutatum Actæona cornu

viventes : alii abstulerunt brachia amputata : ille abscindit pedes, ille dejecit humerum laxatis vinculis : hic secat spinam curvam dorsi abrupti. Hic aperit jecur, hic fibras cordis, hic latebras pulmonis anhelantis. Furor non reperit spatium, nec locus patet odiis omnium. Morte consummata, vixdum cadaver relinquitur, at perit dispersum per arma militum. Ita mons Cithæron tinctus est, cum Bacchantes auferrent Pentheum ; aut cum puella Latonia exponeret Molossis furentibus

411 illi pro alii Pal. Florent.—412 humeros Pal. iste pro ille legit Heinsius.—413 anfracti Med. quart. hinc Leid. pr. reserat quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. resecat Moret. sec. atque ita conjecerat Heinsius. confinia marg. Isingr.—414 anhelas ita fere omnes scripti, Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. et ed. Vicet. anhelas vel unheldi Vat. tert. hanelas Oxon.—415 nunc invenit Vat. pr. iras Parm. ed. tamen inv. Farn.—416 Non duo Vat. Tholos. Petav. pr. funere vel corpore Vat. sec. Oxon. sec. victor vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. et Vat. pr. m. pr. marg. Isingr. victum Pric. Rott. Oisel. Med. sec. m. pr. Mazar. Leid. pr. justum Petav. sec. vix tunc novem alii. vix tum Pat. unde Heinsius conjicit vixdum.—417 sparsimque Rott. perit duo Vat. Pal. Florent. duo Med. Pat. Vat. Livin. Exc. Læti, Lucens. sec. Isingr. et ed. Parm. cadit reliqui fere omnes, Exc. Gevart. Sched. Gud. Ald. et ed. Vicet. cadit vel perit Vat. pr. Moret. pr. Florent. Pric. et Petav. tert.—419 ac duo Vat. Rott. Florent. Med. sec. Pat. Mazar. cornu Exc. Læti et

NOTÆ

412 *Solutis nexibus*] Laxatis scilicet ac ruptis vinculis ac nervis, quibus humerus sustinetur. Et sic perisse Rufinum testantur historici.

415 *Ira*] Non invenit spatium, in quo se exercent.

416 *Consumto funere*] Morte consummata, perfecta, non deserunt cadaver, sed in frusta discernunt, atque dispergunt. Vel, *consumto funere*, seu cadavere, cadaver adhuc quærent, nunquam satis satiati.

418 *Mons Aonius*] Cithæron in Bœ-

otia regione Græciæ, olim *Aonia* dicta ; mons Bacchantum insania infestari solitus.

Penthea ferrent] Cum Bacchantes ferrent Pentheum dilaceratum, ob spreta Bacchi sacra.

419 *Mænades*] Bacchantes, ἀπὸ τοῦ μαινεσθαι, furere, Mænades dicuntur.

Actæona] Hic venator insignis a Diana quam nudam viderat, in ceruum mutatus est, et a suis canibus discernptus.

Traderet insanis Latonia virgo Molossis. 420
 Criminibusne tuis speras, Fortuna, mederi ?
 Et male donatum certas æquare favorem
 Supplicii ? una tot millia morte rependis ?
 Eversis agedum Rufinum divide terris.
 Dà caput Odrysiis : truncum mereantur Achivi. 425
 Quid reliquis dabitur ? nec singula membra peremtis

Actæonem transformatum cornu repentino. O Fortuna, an credis te posse mederi sceleribus tuis ? et conaris adæquare pænis honorem male datum ? Remanserat una morte multitudinem tantam cæzorum ? Eia, partire Rufinum orbi destructo : da caput Thracibus, Græci habeant truncum. Quid donabitur ceteris ? Neque membra sin-

Lucens. sec. cervo Moret. sec. Exc. Pat. rec. et ed. Vicet.—420 *Proderet* Moret. sec. *visa* Exc. Lucens. sec. ita Gesn. et Bip. *virgo* quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *molosis* pro *molossis* Moret. ambo, Leid. dno, et Lov.—421 *speras* Florent. Exc. Lucens. sec. *credas* ed. Vicet. *speras* vel *credis* Rott. Med. sec. *credis* alii magno numero. Exc. Læti, Gevart. Ald. et ed. Parm. ita Gesn. et Bip. *æquare favorem* pro *Fortuna mederi* Pal.—422 *furorem* Pat. m. pr. *furorem* vel *favorem* Reg. *certas* Pat. Florent. Med. sec. Vat. Livin. Lucens. sec. *credis* Ambr. pr. Vat. sec. Lov. Sched. Gud. lib. Barth. *credas* Leid. *speras* reliqui omnes, Exc. Læti, Gevart. Var. LL. ed. Antv. Ald. et ed. Vicet. ita Gesn. et Bip. *Fortuna mederi* pro *æquare favorem* Pal.—423 *forte* Ambr. pr. *rependi* Helmæst. ita Gesn. et Bip.—424 *deest* hic versus Lucensi sec.—425 *Odrysiis* Med. quart. vet. Gyr. et incert. Heins. *Othrysiis* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *Otrysiis* Moret. ambo, Ald. et Exc. Gevart. *Otrisiis* Lov. Leid. pr. Oxon. sec.—426 *dabitur reliquis* Med. sec.

NOTÆ

420 *Latonia virgo*] Diana Latonæ filia.

Molossis] Canibus sic dictis a Molossia Epiri parte in Græcia : ibi optimi canes celebrantur.

421 *Criminibusne*] An speras, o Fortuna, unius Rufini morte te posse mederi criminibus, quæ, eo adjutore, patrasti ?

422 *Male donatum*] Rufino homini immerenti.

423 *Rependis*] An una Rufini morte, reddis tot millia hominum, quos occidit ?

424 *Divide*] Discerpe Rufinum, et divide terris, quas evertit, quibus ejus pœna debetur. Alludit ad debitores, quos in frustra discernere licebat, si solvendo non essent. Unde

proverbium : ‘Solvat in cute, qui non potest solvere in ære :’ hoc est, occidatur, qui reddere debitum nequit. Hoc tamen factum esse nemo narrat. Nam ex Tertulliano ; ‘Populus Romanus maluit hominis sanguinem suffundere, quam effundere.’

425 *Odrysiis*] Odrysii sunt populi Thraciæ : ponuntur pro ipsis Thracibus, pars pro toto.

Achivi] Populi Achaïæ : ponuntur pro ipsis Græcis, pars itidem pro toto.

Truncum] Corpus exsangue, capite amputato. Virgilius de Priamo : ‘Jacet ingens littore truncus, Avulsumque humeris caput, et sine nomine corpus.’

426 *Quid reliquis dabitur*] Si Thraeces caput habeant, et Græci truncum.

Sufficiunt populis. Vacuo plebs obvia muro,
 Jam secura, fluit : senibus non obstitit ætas,
 Virginibusve pudor. Viduæ, quibus ille maritos
 Abstulit, orbateque ruunt ad gaudia matres : 430
 Insultantque alacres. Laceros juvat ire per artus,
 Pressaque calcato vestigia sanguine tingui.
 Nec minus assiduis flagrant elidere saxis
 Prodigiale caput : quod jam de cuspide summa
 Nutabat, digna rediens ad mœnia pompa. 435
 Dexteræ quinetiam, ludo concessa, vagatur
 Æra petens, fraudesque animi persolvit avari

gula satisfaciunt nationibus occisis : populus obviis, urbe relicta, jam currit tutus : ætas non retardavit senes, non cœrecundia puellas : viduæ quibus ille Rufius eripuit conjuges, et matres privatæ filiis erumpunt ad lætitiæ, et lætæ insultant : jucundum est incedere super membra laniala, et colorare pedes impressos cruore proculcato. Neque minus ardent proterere lapidibus continuis monstrosam caput Rufini, quod jam pendebat ex alta lancea, revertens ad urbem digno apparatu. Præterea manus data ad ludibrium errat, poscens stipem, et punitur quæstu horribili, ob

non Pric.—427 Sufficiunt Vat. pr. Sufficerent Pat. obvia vet. Gyr. Vat. Livin. Put. Bonon. Oisel. Mazar. Ambr. sec. Moret. sec. Petav. tert. Oxon. sec. m. pr. Exc. Lucens. sec. marg. Isingr. et Var. LL. ed. Antv. undique quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. undique vel obvia Lov. Pric. Med. sec.—428 fluit Vat. pr. a m. pr. Oisel. et Vat. Livin. fluit vel ruunt Vat. tert. ruunt al.—430 mœnia vel gaudia Lov.—431 Insultant alacres incert. Heins. vacuos viginti Codd. Exc. Pat. rec. m. pr. Var. LL. ed. Antv. laceros duo Vat. Farn. Pric. Oisel. Thuan. Mazar. Ambr. sec. laceros vel vacuos Put. trunços Moret. sec.—432 tingunt Vat. sec. tingui Vat. Livin.—433 certant tres Vat. Pal. Farn. Pric. flagrant Oisel. Bonon. Pat. Florent. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. Isingr. flagrant vel certant duo Vat. Rott. tentant cod. Pulm. illudere ed. Parm. elidere Exc. Lucens. sec. illidere Farn. ed. Vicet.—434 quodnunc cod. Pulm.—435 Nuptabat vel Nutabat Var. LL. ed. Antv.—436 congressa Vat. pr. m. pr. vagavit pro vagatur Var. LL. ed. Antv. m. pr.—437 fraudesque Vat. pr. Med. sec. Pat. Exc. Lucens. sec. Isingr. pœnasque quinque Vat. Pal.

NOTE

427 Vacuo muro] Vel urbe relicta, vel muris custodia militum destitutis.

428 Fluit] Currit cum dulcedine et securitate : translatio sumitur a fluvio, qui molli quadam æquabilitate fluit. Virg. 'Olli convenere, fluuntque ad regia plenis Tecta viis.' Alii legant, Jam secura ruunt.

435 Nutabat] Caput, quod præstatum in supremis cuspidis parte nu-

tabat.

437 Æra petens] Abscissa Rufini manus circumlata est ostiatim, quasi stipem emendicans lucro infami et terribili. Populusque per jocum clamatibat ΔΟΤΕ ΑΠΑΗΚΤΟΙ, Date insatiabili. Porro æs ponitur pro stipe, quia olim erat in usu pro moneta. Virgilius : 'Gravis ære domam mihi dextra redibat.'

Terribili lucro, vivosque imitata retentus
Cogitur adductis digitos inflectere nervis.

Desinat elatis quisquam confidere rebus,
Instabilesque Deos, ac lubrica Numina discat.
Illa manus, quæ sceptrâ sibi gestanda parabat,
Cujus se toties submisit ad oscula supplex
Nobilitas, inhumata diu, miseroque revulsa
Corpore, feralem quæstum post fata poposcit.
Aspiciat, quisquis nimium sublata secundis
Colla gerit. Triviis calcandus spargitur ecce,

dolos mentis insatiabilis, atque imitans nexus vivos, cogitur curvare digitos, et attractis. Ille cesset fidere magnis dignitatibus, quicumque sit, et sciat Deos inconstantes, ac voluntatem eorum mutabilem. Manus illa quæ præparabat trum sibi gerendum, ad quam osculandam nobilitas humilis se toties subjecit, gum insepulta et avulsa a corpore miserabili petivit stipem funebrem post mo Ille videat hoc, quicumque fert caput nimis elatum rebus prosperis. En ist

~~~~~

Farn. Pric. *fraudesque vel penasque* Florent. Rott. Ambr. sec.—438 *luctu lucra* Med. quart. *luca* Leid. pr. Ald. *vivos imitata* Vat. pr. *receptus* Vat. Pal. Rott. tres Med. Mazar. Pat. unus Heins. qui ascripserat, *receptus*] recipiebat argentum. *receptus vel retentus* Put.—439 *adductos digitos inflectens* Vat. pr. Oisel.—441 *et* cod. Pulm. *lubrica n.* Vat. pr. et sec. item *Paras* tres Vat. Rott. Put. Florent. Moret. sec. Exc. Lucens. sec. et Ald. *in lubrica* Med. quart. Ambr. pr. Petav. sec. *ludicra* Pric. m. sec. *dicat* Ois 442 *qua* Vat. quint. Reg. Put. Bonon. Leid. pr. Oxon. sec. Petav. sec. LL. ed. Antv.—443 *commisit* Ambr. pr.—444 *inhumata jacet* Oxon. pr. *roque vel misereque* Vat. pr.—445 *fatalem quæstum* Thuan. *repscit* Farn. Lucens. sec.—446 *quisquis* Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. et Isingr. *et* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. *quisquis vel nequis* Vat. pr. Heinsius le *quis. stillata* cod. Barth.—447 *gerit* Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *Is gerat* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. *gerit vel gerat* Vat. pr. *rebu triviis* Exc. Cod. Rhem. *rebus vel triviis* Vat. pr. *calcatu* Pat. Petav.

NOTÆ

438 *Vivos imitata retentus*] Imitans nexns atque rapacitatem tenacitatemque, qualem vivus Rnfinus habebat.

441 *Instabilesque Deos*] Deorum favorem mutabilem, seu fortunam inconstantem. Sic Seneca, 'Nec leves metuit Deos;' id est, levem favorem.

Numina] Numen est velut anima et voluntas Deorum. Itaque, *lubrica numina discat*, id est, sciat voluntatem Deorum non semper esse firmam atque constantem in dandis rebus prosperis.

443 *Ad oscula*] Manum oscula sequi argumentum est: mos illis teribus fuit familiaris sic obsequii et reverentiam testari. Sic ex tarcho, Catonis Uticensis abitu gre ferentes milites, vestes suas iturus erat, sternerant, et manu osculabantur.

445 *Feralem*] Antiqui ferale habebant, id quod est funestum, exi abominandum, horrendum, fun obscenum, malique ominis.

447 *Spargitur*] Partes cor

Qui sibi Pyramidas, qui non cedentia templis
 Ornatura suos exstruxit culmina Manes :
 Et, qui Sidonio velari creditus ostro, 450
 Nudus pascit aves. Jacet en, qui possidet orbem,
 Exiguæ telluris inops, et pulvere raro
 Per partes tegitur, nusquam totiesque sepultus.
 Senserunt convexa necem, tellusque nefandum

pergitur proculcandus in compitis ; iste, qui ædificavit sibi pyramides, qui sedificavit non inferiora templis Mausolea honoratura suas umbras ; et ille putatus tegi purpura Sidonia, nudus nutrit volucres. Ecce ille jacet, qui occupat mundum, carens terra exili, et operitur exiguo pulvere per partes, humatus nunquam, et toties tamen humatus. Cælum cognovit mortem Rufini, et terra removet pondus dete-

iste Pric. ecce vel ille Florent.—448 Pyramides tres Vat. Pal. Rott. duo Med. et pro qui Farn. Vat. sec.—449 exstruxit Pet. sec. instruxit Put. instruxit vel exstruxit Rott. erexit Ambr. sec. culmine Exc. Voss.—450 creditus Oisel. Moret. pr. Reg. credidit quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. creditus vel credidit Vat. pr. Oxon. pr. creditur Isingr. credidit legit Heinsius pro credidit se velandum, quod firmat loco Spartiani in Ælio Vero [c. 4.] ‘Accepta potione, qua se existimaret juvari.’ pro juvandum. ita Gesner. et Bipont. condidit lib. Barth. qui se Sid. velandum credidit Dempster. e Bongars. membr.—451 jacet en Exc. Læti. hæu ed. Vicet. presserat orbem Pat.—453 nunquam Pric. nusquam alii magno numero, Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. ed. Vicet. Parm. Junt. Colin. al. nusquam vel nunquam Reg. Med.

NOTÆ

Rufini discerptæ sparguntur pedibus proculcandæ. *Δρυὶς πεσοῦσθς πᾶς ὡπρ ξυλεβεται :* *Ut lapsa quercus, omnis hanc homo secat.*

448 *Pyramidas*] Pyramis est turris quæ desinit in figuram conii. Sic dicitur, *ἀπὸ τοῦ πυρός, ab igne*, cuius figuram imitatur. Ceterum Pyramides erigebantur, ad servanda Regum cadavera, et erant Mausolea : vel ad servanda grana ; et tum dicuntur, *ἀπὸ τοῦ πυροῦ*, id est, *a frumento*.

448 *Non cedentia templis*] Fuit Romæ sepulcrum Probi, viri illustris, mole sua et opere admirandum, et templis non inferius.

449 *Ornatura*] *Pyramides* seu *Mausolea* a Rufino exstructa non ornaverunt ipsius corpus, siquidem discerptum est, et per compita dispersum ; sed tantum ornaverunt ipsius *Manes*,

seu memoriam.

450 *Ostro*] Qui credit se futurum Imperatorem, ac proinde velandum esse purpura, fit avium præda.

Sidonio] Ab urbe Sidone in Phœnicia, Asiæ parte, ubi purpura exquiritur.

451 *Possidet*] Ironia. En scilicet ille jacet, qui putabat se possessurum esse totum Orbem.

452 *Pulvere raro*] Partes corporis discerpti teguntur exiguo pulvere.

453 *Nusquam totiesque*] Rufini corpus nusquam sepultum est, siquidem discerptum et dispersum est : toties tamen est sepultum, quia lacerata corporis frustra hinc, inde, infeliciter exiguo pulvere semisepulta sunt.

454 *Convexa*] Cælum lætatum est nece Rufini. *Convexa* explicuimus in *Cons. Prob. v. 242.*

Amolitur onus. Jam respirantibus astris, 455
 Infernos gravat umbra lacus. Pater Æacus horret,
 Intransemque etiam latratu Cerberus urget.
 Tunc animæ, quas ille fero sub jure peremit,
 Circumstant, nigrique trahunt ad judicis urnam,
 Infesto fremitu. Veluti pastoris in ora 460
 Commotæ glomerantur apes, qui dulcía raptu
 Mella trahit, pennasque cient, et spicula tendunt:
 Et tenuis saxi per propugnacula cinctæ

tandum. Jam Cælo respirante, umbra ipsius premit fluvios Tartareos. Æacus pater exhorrescit; et Cerberus quoque irradit illum ingredientem. Tum animæ quas ille Rufinus occidit sub lege crudeli, circumadstant, et rapiunt illum ad urnam judicis atri, cum clamore horribili. Sicut apes agitæ congregantur contra vultum pastoris, qui eripit furto mella suarissima, et apes movent alas, et exerunt

*****

sec. Vat. tert.—455 *Amolitur* Leid. pr. η. sec. et Exc. Lucens. sec. *Emolitur* tres Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Demolitur* Pat. *Amolitur* vel *Emolitur* Vat. pr. et tert. *Emollitur* Moret. sec. *antris* pro *astris* Vat. pr. m. pr. *austis* Pat.—456 *lacus* vel *lares* Rott.—457 *intransemque* Pal. Asteriscam huic versui apposuerat Heinsius, cui *rd etiam* suspectum, pro quo in ed. Lugd. Gryph. 1548. conjecerat *fero*, sed delevisse videtur.—458 *Hunc* pro *Tunc* Vat. sec. *animas* Pat. *ferox* Lov. Vat. Liviu. Petav. pr. m. sec. *ferus* Petav. tert. *ferox sub jura* Farn.—460 *in horis* Oxon. sec. m. pr.—461 *Commotæ* Exc. Lucens. sec. *Collectæ* Reg. Put. Ambr. pr. Leid. pr. item Oxon. Exc. Læti et ed. Viet. *Commotæ* vel *Collectæ* Exc. Pat. rec. *quæ* Petav. tert. qui vel *quem* Pric. *dubia* pro *dulcía* Med. quart. *raptim* Pric. *quercu* vel *raptu* Moret. pr. *quercu* cod. Barth.—462 *vehit* pro *trahit* Vat. Liviu. *pinnasque* Oisel. Exc. Lucens. sec. *pinnisque* Pric. *bellaque* pro *pinnasque* Ald. *figunt* Sched. Gud.—463 *tenui* Pat. et Var. LL. ed. Antv. *tenuis* vel *teneri* Oxon. sec. *cinctæ* duo

NOTÆ

455 *Amolitur*] Terra tentat a se remove cadaver, tanquam onus detestandum.

Respirantibus astris] Quasi Rufinus pessimus, pestifero habitu, serpentis Pythonis instar, Cælum contaminasset, ac velat oppressisset.

456 *Æacus*] Filius Jovis, et Æginæ, regnavit in Ægina insula maris Ægæi, tanta justitiæ fama, ut judex apud Inferos constitutus esse dicatur.

Horret] Æacus, etsi judex, tremit, atque horret adventum Rufini.

458 *Animæ quas peremit*] Occidit non animas, quæ sunt immortales, sed homines quorum animæ tunc trahen-

bant Rufinum.

459 *Urnæ*] Judicia conjectis in urnam lapillis, et inde extractis atque numeratis suffragiis, exercebantur apud Græcos; et ideo mos ille inferis tribuitur. Urnam hanc movet Æacus vel Minos. Virgilius: 'Quæsitur Minos urnam movet.' Statius: 'Immensis urnam quatit Æacus umbria.'

460 *Infestæ*] Inimico, infenso, horribili clamore.

462 *Spicula*] Exercent aculeos, qui sunt velut tot spicula.

463 *Cinctæ*] Sese invicem cingentes. Ahi legunt, *cunctæ*, id est, omnes.

Rimosam patriam, dilectaque pumicis antra
Defendunt, pronoque favos examine velant.

466

Est locus, infaustis quo conciliantur in unum
Cocytos Phlegethonque vadis: inamœnus uterque
Alveus. Hic volvit lacrymas: hic igne redundat.

Turris per geminos flammis vicinior amnes
Porrigitur, solidoque rigens adamante sinistram

470

Proluit igne latus: dextra Cocytia findit
Æquora, triste gemens, et fletu concita plangit.

Huc post emeritam mortalia sæcula vitam

aculeos: ac denotæ per claustra parvæ rupis tulantur patriam latebrosam, et cellas caras pumicis, ac tegunt favos turba pendente. Est locus quidam, in quem Cocytus et Phlegethon cœunt simul cum aquis infelicibus, ambo fluvii sunt injucundi: hic exudat igne, ille trahit fletus. Arx propior ignibus extenditur inter utrumque flumen, et compacta ex adamante solido irrigat flamma partem sinistram: dextro latere secat aquas Cocytias, resonans flebiliter, et impulsa planctu queritur. Homines mortales huc descendunt post vitam transactam. Hic nulla superest diffe-

Vat. Pal. Oisel. *cunctæ* Vat. pr. m. pr. Pat. Ambr. inc. Heins. Ald. *Cunctæ* vel *cinctæ* Vat. sec. et tert. *cunctæ* vel *cuntæ* Oxon. pr. *cuntæ* Leid. *cintæ* al.—464 *Limosam* duo Vat. *dilectam* vel *dilectaque* Thuan. *spumicis* Var. LL. ed. Antv.—465 *pronoque* Farn. Reg. Mazar. Ambr. pr. Med. sec. *celant* Pric. *vellant* unus Florent. *vallant* pro *velant* legit Heinsius.—466 *qua* Put. Reg. Pat. *conciliatur* Pat. ed. Parm. et Vicet. *consiliantur* Petav. tert. *in iram* pro *in unum* Ambr. pr.—467 *Cocytos* Oisel. Mazar. Exc. Læti. *Cocytus* duo Vat. Pal. Farn. Rott. *Cocytos* ambo Moret. *Phlegethonque* tres Vat. pro *uterque* Heinsius legit *utrique*.—468 *fundit* vulg. *lacrimas volvit* Pric. *lacrimis* Oxon. pr. m. sec. Leid. m. s.—469 *ignes* pro *amnes* Pric.—470 *sinistram* Pal. Vat. tert. Exc. Lucens. sec. *sinistro* viginti alii, Var. LL. ed. Antv. Parm. et Vicet. *sinistro* vel *sinistram* Lov. *sinistra* vel *sinistro* Reg.—471 *Perluit* duo Vat. Moret. pr. *dextraque* Vicet. *Cocytia* Vat. pr. Exc. Læti. *Cocynia* Farn. *Cocynia* vel *Cocinia* Rott. *Concia* Med. tert. *Conculia* Var. LL. ed. Antv. *findit* Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. *scindit* Ambr. pr. *fudit* Exc. Læti. *fundit* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. *findit* vel *fundit* Mazar. Oisel. Med. sec. m. sec.—472 *Actu* Vat. pr. m. pr. Oisel. Pric. m. sec. *flectu* Parm. *fluctu* vet. Gyr. Exc.

NOTÆ

465 *Prono*] Prompto ad ferendum auxilium; vel demisso atque inclinato, vel pendente.

467 *Cocytos*] A fluviis inferorum describit Inferos. *Cocytus* dicitur, ἀπὸ τοῦ κοκύειν, gemere, quod sit fluvius gemitus, lacrymarum, doloris. *Phlegethon* vero dicitur, ἀπὸ τοῦ φλεγγέειν, ardere, quod sit fluvius ignis.

469 *Vicinior*] Similior flammis, ob adamantem lucidum; vel quia paulo

magis vergit ad aquas Phlegethontis, qui flammis ignesque volvit.

471 *Proluit igne latus*] Turris habet latus sinistram irrigatum flammis, seu torrente igneo.

472 *Plangit*] Turris dextra parte impulsæ lacrymis Cocyti, ipsa flere atque conqueri videtur, ob murmur aquarum lacrymabile.

473 *Emeritam*] Translatam vitam. *Emeriti* dicuntur ii, qui suo officio

Deveniunt : ibi nulla manent discrimina fati,
 Nullus honos : vanoque exutum nomine Regem 475
 Proturbat plebeius egens. Quæsitō in alto
 Conspicius solio pertentat crimina Minos,
 Et justis dirimit sotes. Quos nolle fateri
 Viderit, ad rigidi transmittit verbera fratris.
 Nam juxta Rhadamanthus agit. Cum gesta superni 480
 Curriculi, totosque diu perspexerit actus ;

rentia sortis, nulla gloria ; et pauper plebeius repellit Regem spoliatum titulo inani. Minos inquisitor spectabilis in tribunali excelso examinat scelera, ac separat nocentes a bonis, atque transfert ad flagella fratris sui severi eos quos aspexerit nolle confiteri peccata. Etenim prope Minoem est Rhadamanthus, qui postquam perpenderit longa facta vitæ supernæ, et omnes actiones, æquat pœnam factis, et

~~~~~

Læti et Lucens. sec. *fletu vel fluctu* Vat. tert. Moret. sec.—474 *Deveniunt* Ald. *ibi viginti* Codd. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *tibi* Pal. Med. pr. unus Heins. *ubi* Pric. ed. Parm. Vicet. Junt. Isingr. Colin. Gryph. Raphel. *facti pro fati* Med. sec. Vat. tert. m. pr.—475 *honor duo* Vat. Pal. Farn. *honor septem alii* et Exc. Lucens. sec. *varioque* Tholos. *excitum vel exutum* Reg.—476 *Proturbat* Vat. pr. et tert. item Ambr. sec. *Perturbat* reliqui omnes, Ald. ed. Parm. et Vicet. *Præurbat* Exc. Lucens. sec. *Phebeius* Vat. quart. Var. LL. ed. Antv. *plebejus vel quæsitō* Vat. tert. *egens vel honor* Med. sec. *ab alto* Med. quart. ad vocem *quæsitō* citat Heinsius Lindenbrog. in Ammian. p. 22.—477 *Conspiciens* Pal. *Perspiciens* Vat. sec. *pertentat vel permutat* Vat. pr. *prætentat* Reg. Pat. Oxon. pr. Leid. pr. *numina* Florent. *vulnera* incert. Heins.—478 *Et vel E justis* Thuan. *Et Bonon.* Pat. *sotes dirimit* Moret. pr. Ambr. sec.—479 *Viderit ad rigidi* Vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *duri* Vat. sec. *sævi* Pric. Put. *ad sævi mox mittit* Thuan. *rigidi* Exc. Læti. *Viderit ad mala mox tres* Vat. Pal. Farn. Vat. pr. m. sec. *Ad mala mox . . . transmittit* Vat. pr. m. pr. *vox una ibi excidit. ad mala viderit transmittit* Oisel. *Ad mala me vicini transmissit verbera matris* Med. sec. m. pr. *permittit* Moret. pr. *transmittit* Farn. *ad mala mox* Vicet.—480 *Nam juxta* Var. LL. ed. Antv. *congesta* Pal. Pric. Florent. tres Med. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. et Vicet. Isingr. Colin. Gryph. *cum gesta* Reg. Put. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. Med. sec. inc. Heins. duo

NOTÆ

functi, merentur habere vacationem et quietem. Vox transfertur ad homines, qui vitæ officiis, seu vita defuncti sunt.

Mortalia sæcula] Homines, qui mortales erant in sæculo: sicque pro contento ponitur continens.

474 *Discrimina fati*] Post mortem cuncta paria, nulla est differentia sortis ac præteritæ conditionis. Lucianus: Ἴσότης ἐν ἄδου, καὶ ὁμοίως ἄνωγες: Æqualis honor in inferis, et

omnes pares.

477 *Minos*] Rex Cretæ insulæ, secundum multos, filius Jovis, cujus colloquio leges scripserat: tanta cum justitiæ fama vixit, ut post mortem creditus sit index apud Inferos fuisse constitutus. Virgilius: ' Quæsitō Minos urnam movet,' &c.

479 *Rigidi fratris*] Rhadamanthi, qui Jovis ex Europa filius, sicut et Minos, esse perhibetur.

480 *Rhadamanthus*] Filius itidem

Ræquat damnum meritis, et muta ferarum
 Cogit vincla pati. Truculentos ingerit ursis;
 Prædonesque lupis, fallaces vulpibus addit.
 At qui desidia semper vinoque gravatus 485
 Indulgens Veneri voluit torpescere luxu,
 Hunc suis immundæ pingues detrudit in artus.
 Qui justo plus esse loquax, arcanaque suevit
 Prodere, piscosas fertur victurus in undas,
 Ut nimiam pensent æterna silentia vocem. 490
 Quos ubi per varias, annis ter mille, figuras

cogit soutes tolerare catenas bestiarum. Homines crudeles immittit in ursos, rapacesque in lupos: proditores injicit in vulpes. Sed qui semper oppressus pigritia et vino et impura voluptate voluit marcescere in luxuria, præcipitat hunc in corpus porci lutulenti. Ille qui solitus est esse garrulus plus æquo, et divulgare secreta, rapitur in aquas cum piscibus, ut silentia sempiterna puniant nimiam loquacitatem. Quos soutes postquam Rhadamanthus impulit per formas diversas animalium,

Ambr. et Petav. Exc. Lucens. sec.—481 *notosque* conjicit Heins. *perspexerit* plurimi Codd. Exc. Læti et Lucens. sec. *prospexerit* Vat. tert. Farn. Rott. Mazar.—482 *Exæquas* Pal. Vallin. in Boëth. p. 78. *multa pro muta* Vat. sec. Pal. duo Med. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv.—484 *fallentes* Med. pr. *addit* in Gevartii Codice ex conjectura emendatum.—485 *Et tres* Vat. Med. sec. Mazar. Tholos. Petav. pr. item. Moret. Leid. duo. *somno* Put. *somno vel semper* Vat. pr. *gravatur* Vat. et Med. quart.—486 *Indulgens Veneri, &c.* Hunc versum delendum putat Heinsius. *compescere* Exc. Voss.—487 *inmundi* ed. Gesn. Heins. vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *inmundæ vel inmundi* Oxon. pr. Petav. pr. *inmundæ* quatuordecim alii, nec non Exc. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. Vicet. et Var. LL. ed. Antv. *detrusit* Pat. Moret. sec. *pigros artus* Med. quart. *arcus* Tholos.—488 *sevit* pro *suevit* Med. sec.—489 *moturus* Med. sec. *victurus* vel *moturus* Vat. tert. *ad undas* Bonon. Oxon. sec. Med. tert. Var. LL. ed. Antv. *mutuam* pro *nimiam* Farn. *pulsent* Pric. *mentem* Pal. Med. pr. pro *vocem*.—491 *Hos* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *varias* Put. Reg. Thuan. *annes* ed. Vicet. *per varios annes per Farn. varios annos per mille tres* Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. *varias annis per* Vat. pr. m. pr. *varios animos* et emend.

NOTÆ

Jovis, ut diximus: Rex Lyciæ, pariter severus, pariterque iudex Inferorum creditus.

[Superni curriculi] Curriculi vitæ actæ inter homines, qui superi dicuntur, habita ratione Inferorum. Curriculum porro vitæ dicitur, quia vita optime comparatur cum stadio, in quo omnes currunt ad metam.

483 *Vincla pati*] Pythagorica *μετεμψύχως*, seu *transmigratio animarum in alia corpora* hic adumbratur.

Vincla pati itaque, id est, Rhadamanthus cogit nocentium animas alligari cum bestiis, pro ratione vitæ præteritæ, ita ut crudeles jungantur cum ursis, fallaces cum vulpibus, immundi cum porcis, &c.

486 *Indulgens Veneri*] Fœdæ voluptati.

488 *Loquax*] Loquaces detruduntur in aquas, ut cum piscibus silere dicant, vel ut convertantur in pisces mutos.

Egit Lethæo purgatos flumine; tandem
 Rursus ad humanæ revocat primordia formæ.
 Tum quoque, dum lites Stygiique negotia solvit
 Dura fori, veteresque reos ex ordine quærit,
 Rufinum procul ecce notat, visuque severo
 Lustrat, et ex imo concussa sede profatur :

495

Huc superum labes, huc insatiabilis auri
 Proluvies, pretioque nihil non ause parato,
 Quodque mihi summum scelus est, huc improbe legum 500

spatio ter mille annorum, tandem ablutos fluvio Lethe reducit ad principia figuræ humanæ. Tunc etiam idem Rhadamanthus dum explicat rixas, et res acerbas Senatus inferni, et vestigat reos antiquos per ordinem, en longe animadvertit Rufinum, et considerat oculis terribilibus, ac solio commoto ab ipsis fundamentis loquitur : Veni huc, Rufine, pestis hominum, huc impurum receptaculum, et qui ausus

~~~~~

varias animas per Vat. tert. varias, annos post mille, figuras Lov. annis ter mille vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Heinsius ascripserat : vid. Macrob. Somn. Scip. Plat. in Phædro. Silius Lib. XIII. 558. Livin.—492 Lethæos Put. purgatos Lethæo Ambr. pr. flamina Oisel. Vat. pr. m. pr.—493 renovat vel revocat vet. Gyr. Lov. Vat. Livin. formæ Oisel. vitæ Vat. pr. m. sec.—494 Tunc Thuan. Tholos. Ambr. pr. Hic Pat. Lethes pro lites inc. Heins. cum Tholos. Exc. Voss.—495 Jura Thuan. Exc. Læti. Cura Vat. quart. solvit Vat. tert. m. pr.—496 esse pro ecce Pat. Ambr. pr. videt Med. tert. vocat Tholos. cultuque Pal. Med. pr. unus Heins. sereno Pat.—497 ex uno Pal. ed. Vicet. eximia concussus Exc. Læti, et ed. Parm.—498 Heu Pal. Med. pr. unus Heins. labor Vat. quint. clades Pric. ed. Vicet. labes vel clades Exc. Pat. rec. clades Heinsius probat, qui notat cladem et pestem Lampridius sæpe vocari Caracallam. heus Pal. Med. pr. excruciatilis Thuan.—499 ad vocem Proluvies in ora primæ suæ ed. notavit Heinsius sequentia. Proluvies] sic Stat. i. Theb. 618. ‘Liventes in morte oculos uterique nefandam Proluviem.’ forte Ingluvies. Virg. Æneid. III. 217. ‘fœdissima ventris Proluvies.’ ubi quidam Codd. Illuvies pro Ingluvies. et Georg. III. 430. ‘piscibus atram Improbus ingluviem ranisque recentibus explet.’ sic fanoris ingluviens Petronio. Amm. Lib. XXII. p. 223. ed. Lindenbr. sub finem. ubi ante eluvies. Sulpicia in Satyra v. 36. ‘ingluvie albus.’ ubi alvi forte legendum. Claud. Lib. II. in Eutrop. v. 333. hactenus Heinsius. ausa pro ause Pat. Vat. tert. paracto vel parato Oxon. pr.—500 Quodque mihi vel Cuique

NOTE

492 *Lethæo*] Postquam Rhadamanthus animas sotentium egit, duxit, impulit in varia animalium corpora, per mille annos ex Virgilio; per tria annorum millia ex Claudiano; per mille lustra ex Silio, eas purgat aqua fluvii Lethes, ut præteritorum obliviscantur, et remittit easdem ad informanda humana corpora.

495 *Ex ordine*] Observato tempore, prout quisque venerat.

497 *Concussa sede*] Per indignationem.

499 *Proluvies*] Rufinus dicitur insatiabilis proluvies auri, id est, auri fœdissime parti receptaculum turpe, ac velut cloaca; quod scilicet ille avaritia incensus, se pecunia per fas et nefas omni turpitudine impleret.

500 *Legum venditor*] Quod scelus est hominum pessimorum, tyrannorum.

Venditor, Arctoi stimulator perfide Martis,
 Cujus ob innumeras strages angustus Averni
 Jam sinus, et plena lassatur portitor alno.
 Quid demens manifesta negas? en pectus inustæ
 Deformant maculæ, vitiisque inolevit imago, 505
 Nec sese commissa tegunt. Genus omne dolorum
 In te ferre libet: dubio tibi pendula rupes

es omnia, pecunia proposita, et quod maximum puto crimen, veni huc scelerate venditor justitiæ, auctorque perfidiose belli Septemtrionalis, ob cuius cædes infinitas jam aditus Inferorum arctus est, et vector fatigatur naxe repleta. Quare inficiaris, insipiens, quæ vera sunt? Ecce notæ impressæ deturpant pectus tuum, et imago quædam innata est sceleribus tuis, neque peccata se operiunt. Juvat discernere in te genus omne suppliciorum: saxum pensile impendat tibi casu ancipiti: rota celeris

nihil Exc. Læti. legis Vat. quint. legis vel legum Petav. pr. Leid.—501 et *savi* Vat. tert. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. Pat. Exc. Cod. Rhem. et *savi* vel *Arctoi* Pat. *funulator* Med. quart. *stimulator* duo Vat. Pat. Moret. sec. *stimulator* vel *dilatator* Oisel. *stimulator* vel *simulator* Vat. tert. *belli* pro *Martis* Vat. sec.—503 *lassatur* Tholos. *alno* pro *alno* Vat. pr. m. pr. Pal. Med. quart.—504 *deinceps* pro *demens* Vat. pr. a m. pr. *demum* conjiciebat Heinsius. an Exc. Wolf. *pectus inustæ* Exc. Schotti, in quibus Gronovius ascripserat locum Cicer. pro Syll. cap. 27. Heinsius vero ascripserat Lucian. p. 232. 233. 234. et Platon. in Gorgia.—505 *Conformant* duo Vat. Ambr. tert. Leid. *vitiis inolevit* Farn. Ambr. pr. Heinsius legit *vitiisque i. imago*. sc. tergori, qui hæc notat. sic *inolescere* vitia dicuntur Capitolin. in Maximino p. 140. *ne vitia eorum sub aliis inolescentia emendare non posses*. hoc est, quæ sub aliis inoleverunt. *inhæsit* pro *inolevit* Mazar.—506 *Non* Tholos. *tegunt* vel *negant* Farn. *malorum* Med. tert. m. pr. Leid. *dolorum* vel *malorum* Oisel. Petav. pr.—507 *scire* *juvat* pro *ferre libet* Pal. Vat.

NOTE

501 *Arctoi*] *Ἄρκτος, Ursa*, signum celeste in Septemtrione: unde *Arctæus* Septemtrionalis.

Stimulator Martis] Auctor belli Septemtrionalis, quod Rufinus suaserat, excitatis Getis et aliis populis ad Septemtrionem vergentibus.

502 *Averni*] Hic lacus est in Italia, tam pestifer, ut aves prætervolantes tetro halitu extinguat. Unde ponitur pro Inferorum aditu. Unde Græci vocant, *ἄρκρον*: a *sine*, et *ἄρως avis*, quod careat avibus.

503 *Portitor*] Charon, qui transmittit umbras ad Inferos.

504 *Inustæ*] Secundum Platonem et alios auctores, perjuriis ceterisque hominibus maleficis, innascuntur ma-

culæ seu stigmata, quæ post mortem etiam inhærent Umbris defunctorum. Hæc maculæ a Luciano vocantur, *οὐλύματα τῆς ψυχῆς*. Tacitus: 'Si tyrannorum mentes recludantur, possint aspici laniatus et ictus, quando ut corpora verberibus, ita sævitia, libidine, malis consultis animus dilaceratur.'

505 *Vitiisque inolevit*] Imago quædam innata est atque concreta cum vitiis tuis, adeo ut etiam tua Umbra referat hanc vitiorum tuorum imaginem.

506 *Tegunt*] Nec tua peccata latent; manifesta sunt, apparent.

507 *Rupes*] Tu saxum volvas, ut Sisyphus.

Immineat lapsu: volucer te torqueat axis.

Te refugi fallant latices, atque ore natanti

Arescat decepta sitis; dapibusque relictis

510

In tua mansurus migret præcordia vultur.

Quanquam omnes alii, quos hæc tormenta fatigant,

Pars quota sunt, Rufine, tui! quid tale vel audax

Fulmine Salmoneus, vel lingua Tantalus egit,

te volvat: aquæ fugaces decipiant te, et sitis illusa siccescat ore tuo natante, atque epulis desertis, vultur æternus involet in viscera tua. Etsi tamen alii omnes, quos illa supplicia torquent, particula quantulacunque tui sunt, o Rufine? Quid aut Salmoneus fulmine superbiens simile fecit? Quid simile, aut garrulitate Tantalus pec-

//////////

Livin. libet Reg. Put. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Oxon. pr. Leid. pr. ambo Moret. tres Petav. Exc. Gevart. *juvat* Lov. Med. pr.—508 *Emineat* Rott. Florent. Med. sec. *pendula lapsu Emineat rupes* Pat. *lapsus* Pal. Med. pr. ed. Vicet. *volucerque retorqueat* Med. tert.—509 *ludant* Ambr. tert.—510 *ora Arescant siti vel ore Arescat sitis* Thuan. *Accrescat* Rott. Ambr. sec. *decepta vel tentata* Reg. *temptata* Leid. *temptata vel decepta* Oxon. pr. in quo sequens glossa erat. Petronius: 'Nec bibit inter aquas, nec dependentia carpit Tantalus infelix, quem sua vota premunt. Divitis hæc magni facies erit, omnia late Qui tenet, et sicco concoquit ore famem.' in Tholosano Fulgentio hoc tribuitur, ibique pro *nec dependentia* legitur *nec poma petentia carpit*.—513 *aliter* Vat. pr. a m. pr. *hic* Vat. tert.—513 *sit* Tholos. *sunt* Vat. pr. Farn. Put. Mazar. Reg. a m. pr. duo Ambr. inc. Heins. *peraudax* Exc. Læti, et ed. Parm.—514 *flumine* Petav. sec. *Sisyphus* pro *Tantalus* Exc. Læti. *æger* pro *egit* Ambr. tert. inc. Heins. Exc. Gevart.

NOTÆ

508 *Torqueat*] Rota te torqueat, ut torquet Ixionem. Ovidius: 'Volvitur Ixion, et se sequiturque fugitque.'

509 *Fallant latices*] Te aqua sitientem fallat, ut Tantalum.

511 *Vultur*] Rodat tundatque vultur tua præcordia, ut tundit jecur immortale Tityi. Horum suppliciiis plena sunt Poëtarum volumina.

513 *Pars quota sunt*] Omnes nocentes, qui suppliciis infernis premuntur, non accedunt ad improbitatem Rufini, sed sunt ipsius particula exigua: quasi in hoc uno multi scelerati contineantur. Sic Sylla uni Cæsari dicebat multos inesse Marios, hoc est, multos Optimatum hostes, seu unus

Cæsar formidabilior erat, quam multi Optimatum hostes.

514 *Salmoneus*] Hic Rex Elidis in Græcia super pontem æneum currum agebat 'lampada quassans, et non imitabile fulmen;' sed Jupiter vero hunc fulmine perculit. Virgilius: 'Præcipitemque immani turbine adigit.'

Lingua] Tantalus ex Euripide, Deorum mensæ adhibitus ἀκόλωτων εἶχε γλώσσαν, *improba lingua unus est*, ideoque vel ipsi saxum impendit; vel, 'Quærit aquas in aquis, et poma fugacia captat Tantalus, hoc illi garrula lingua dedit.'

Ant inconcesso Tityos deliquit amore?	516
Cunctorum si facta simul jungantur in unum, Præcedes numero. Cui tanta piacula quisquam Supplicio conferre valet? quid denique dignum Omnibus inveniam, vincunt cum singula poenas?	
Tollite de mediis animarum dedecus umbris.	520
Aspexisse sat est. Oculis jam parcite nostris, Et Ditis purgate domos. Agitate flagellis Trans Styga, trans Erebum. Vacuo mandate barathro Infra Titanum tenebras, infraque recessus Tartareos, nostrumque Chaos, qua noctis opacæ	525

cavit, aut Tityus voluptate illicita? Si omnium scelera simul accumulentur in unum, tu superabis eos multitudine. Cui poenæ quispiam potest comparare tanta crimina? Quod tandem reperiam supplicium dignum cunctis, cum singula exsuperent quævis supplicia? Removete hoc animarum opprobrium ex medio umbrarum: quis est vidisse. Parcite jam oculis nostris, et eluite regnum Plutonis. Ejicite illum verberibus ultra Stygem, ultra Erebum: deturbate illum in Barathrum inane, infra latebras Titanum, infraque ergastula inferna, et Chaos nostrum, qua

-----

—515 *inconcesso* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. non *concesso* Petav. sec. *Tytios* Vat. pr. Oisel. Med. tert. Put. Bonon. duo Petav. Exc. Lucens. sec. *Tytius* tres Vat. Pal. Farn. Pric. *Tytio* Ambr. pr. *Tytios* Oxon. sec. *Tycius* Vicet. *delinquit* Rott.—516 *fata* Pric. duo Petav. tres Ambr. inc. Heins. *junguntur* Vat. quint. Med. tert. *jungamus* Exc. Lucens. sec.—517 *quo tanta* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *tota* Florent. *cui vel quo* Vat. pr. Put. Reg. Oxon. duo. *alios pro numero* incert. Heins. *quisnam* Med. tert.—518 *potest pro valet* Pric. Thuan.—519 *pœnis* Oisel.—521 *vestris* Florent. inc. Heins. Var. LL. ed. Antv.—522 *Dites* Vat. pr. a m. pr. *purgare* Bonon.—523 *Hebrum* Bonon. Pat. Var. LL. ed. Antv. *sepulcro pro barathro* Med. sec. m. pr.—525 *Tartareum* Med. quart. *meritumque Chaos* Moret. sec. *nostrumque, meritumque vel dirumque* Reg. *qua* duo Ambr. Exc. Lucens. sec. Gyr. *quo duo* Vat. *noctis opacæ* vet. Gyr. Pat. Med. sec. Put. Exc. Luc. sec. *ditis opacæ* Reg. *Ditis opaci vel noctis opacæ* Florent. ed. Vic. *qua—opaca* Var.

NOTÆ

515 *Tityos*] Hic gigas miræ magnitudinis, cum Latonæ stuprum inferre tentasset, a Jove, aut ab Apolline, confossus est, et dejectus ad Inferos, ubi vultur ejus 'Immortale jecur tundit, fecundaque pœnis Viscera.' Virgilius.

521 *Parcite*] Ne offendite oculos nostros aspectu longiore talis monstri, Rufini scilicet: quia credebant oculos inquinari spurcis rebus objectis. Ovidius: 'Cum spectant oculi

læsos, læduntur et ipsi.'

523 *Erebum*] Erebus, Barathrum, Tartara, sunt loca Inferorum profundiora, obscuriora.

Barathrum] Locus erat Athenis profundus, in quem damnati injiciebantur, et ideo ponitur pro Inferis.

524 *Titanum*] Titanes bella Saturno intulerunt, sed a Jove filio fulmine detrusi sunt ad Inferos.

525 *Chaos*] Est locus Inferorum valde confusus, ex Ovidio: 'Quæ

**Fundamenta latent : penitusque immersus anhelet,
Dum rotet astra polus, feriant dum littora venti.**

parte principia noctis obscurissimæ absconduntur : ac funditus mersus ingemiscat, dum Cælum volcet sidera, dum venti percutient littora.

~~~~~

LL. ed. Antv. *Ditis opaci* tres Vat. Pal. Farn. Pric.—526 *præceps ubi* Flor. Exc. Læti. *præceps ibi* duo Vat. Oisel. Med. pr. Pat. et Vat. Livin. *præcepsque ibi mersus* Exc. Lucens. sec. *penitusque ubi* Pal. Med. pr. Lov. unus Heins. ed. Parm. *penitusque ibi* sedecim alii, Exc. Gevart. ed. Vicet. *penitus ibi* tres Vat. *penitus vel prorsus* Vat. tert. *penitus vel præceps* Vat. pr. *penitusque ibi* vel *præceps ibi* Pat. *præceps immersus* Rott. *penitusque immersus* Med. quart. Ambr. pr. Moret. sec. Leid. pr. unus Heins. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv.—527 *Dum rotet* Pric. m. sec. Florent. Raphel. *rotat* quinque Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. duo Oxon. qui et *feriant* habent. *feriant* Pat. Pric. m. sec. Florent. Raphel. *rotet et feriant* legit Heins. *fluctus* Vat. sec. *venti* vel *fluctus* Vat. tert. ultimus hic versus deest in Med. quarto.

In Lucensi sec. post libros in Rufinum sequebantur libri in Eutropium. In Vicetina de Bello Gildonico, nec non in Excerptis Læti; et in Læti Exc. cum hac inscriptione **BELLI CIVILIS LIB. TERTIUS**, præfixa simul Præfatione, quæ nunc ante Lib. II. in Rufinum legitur. In Moret. sec. erat **EXPLICIT magnum opus Claudiani nobilissimi versificatoris.**

NOTÆ

dixere chaos : rudis indigestaque molis.' 'Ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.' Job. 527 *Dum rotet astra*] Id est, semper, in æternum.

DE UXORE ET FILIA RUFINI OBSERVATIO.

Mortuo Rufino, et in frustra discerpto, uxor ejus, et filia, metu pœnæ ad Ecclesiam, velut ad asylum, confugerunt. Inde navigarunt Hierosolyman, ubi reliquum vitæ suæ tempus exegerunt.

VI

CL. CLAUDIANI
DE TERTIO CONSULATU
HONORII AUGUSTI
PANEGYRIS.

PRÆFATIO.

ARGUMENTUM.

Ut Aquila probatos ad Solem pullos alit, Jovis fulmen gestatos, ad eum propius accessuros, aviumque Reges futuros; sic Roma probatum in ipsa procerum luce Claudianum ad Aulam promovet, Imperatoris laudes dicturum, ad ejus Majestatem accessurum, Poëtarumque Regem futurum.

PARVOS non aquilis fas est educere foetus
Ante fidem solis, judiciumque poli.

Non licet Aquilis educare pullos teneros, ante testimonium Solis, et approbationem

~~~~~

Hic liber in Vaticano primo recentissima manu scriptus est. in Moret. pr. tertio ordine legitur post Consulatum Olybrii et Probini. in Moret. sec. et Excerptis Gevartii post Epithalamia sequitur. in Vaticano Livineii plane deest. in Vaticano quarto legitur. *Incipit liber Panachericus de tertio Consulatu Honorii: ante Præfationem vero, Incipit præscriptio Claudiani super libro de*

NOTÆ

Panegyris] Vide supra in Consulatu Prob. Hoc carmen in tertium Palatio Mediolanensi, anno Dom. Honorii Consulatum a Claudiano re- 396.

Nam pater, excusso saluit cum tegmine proles,

Ovaque maternus rupit hiulca tepor,

Protinus implumes convertit ad æthera nidos,

Et recto flammam imperat ore pati.

Consulit ardentem radios, et luce magistra

Natorum vires ingeniumque probat.

Degeneres refugo torsit qui lumine visus,

Unguibus hunc sævis ira paterna ferit.

5

10

Cæli. Etenim pater, cum soboles exsiluit rupto putamine, et calor matris fregit ova dehiscencia, statim vertit ad Cælum pullos nondum plumescences, ac jubet hos sustinere ignem Solis oculis fixis. Consultat radios igneos, et experitur virtutem et indolem filiorum, Sole judicante. Qui pullus degenerans avertit oculos, acie refugiente, iracundia patris verberat hunc unguibus rigidis; qui vero passus est

tertio Consulatu Honorii. in Lucensi sec. erat Panegyricus de tertio Consulatu Honorii. ejusdem Præf. Petavianus pr. simpliciter exhibet Tertius Honorii Consulatus. dein manu recentiore Cl. Claudiani Præfatio in tertium Consulatum Honorii Aug. Lovan. habet, Incipit Panegyricus de tertio Consulatu. Præfatio.

1 nunc Pal. non est fas aquilis Florent. Reg. Vat. tert. Rott. Oxon. pr. non aquilis est fas Med. tert. contemnere Pric. educere Rott. producere Jun. pr. deducere Oxon. pr. producere vel educere Oxon. sec.—2 indiciumque Vat. tert. Pat.—3 excusso Jun. pr. duo Oxon. excuso Raphael. Dempst. ecusso Var. LL. ed. Antv. saluit Med. tert. Exc. Lucens. sec. saluit Gesn. et Bip. germine quinque Vat. Pal. Farn. Pric. gramine Med. quart. Rott. incert. Heins. tegmine vet. Gyr. Oisel. fragmine vel segmine conjiciebat Heinsius, item maturus pro maturus. Heinsius porro ascripserat locum Lucani l. ix. vs. 902. Antigon. Histor. Mirabil. c. 52. Tzetz. Chiliad. p. 238. Ælian. Histor. Anim. Apostol. Centur. par. 62. et Julian. Epist. xvi.—5 nidos Reg. cum Glossa i. e. pullos. natos Mazar. Tholos. Exc. Cod. Rhem. nidos vel pullos Petav. pr. Oxon. pr.—6 pari pro pati. Et recto flammam, &c. Heinsius ascripserat locum Prisciani in Perieg. 395. 'Luminibusque vident rectis (mirabile!) solem.'—7 magister inc. Heins.—8 Natorum viginti Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. naturam marg. Marcil.—9 Degeneres Lov. Ald. Exc. Gevart. Degenerem Med. quart. Bonon. Thuan. Ambr. pr. Moret. sec. inc. Heins. Petav. duo, Pric. tres Barth. et Var. LL. ed. Antv. Degener et refugo Isingr. Palm. Gryph. profugo Pric. qui torsit Florent. Pal. Med. pr. torsit si inc. Heins. visum Florent. Med. tert. Exc. Lucens. sec. degenerem visum Vat. pr. Pric. Degeneresque fugit qui torsit l. visus Jun. pr.—10 feris

NOTE

2 *Ante fidem Solis]* Antequam ex-
plorant fidem pullorum, testimonio
Solis et Cæli; sive antequam exa-
minent an pulli futuri sint fideles in
aspiciendo Sole, recta acie oculorum.

3 *Excusso tegmine]* Fracto ovi pu-
tamine, in quo erat germen.

5 *Nidos]* Pullos, qui in nido con-
tinentur: tumque ponitur continens
pro contento: quod est Poëtis fami-
liare. Sic Virgilius: 'Nidisque lo-
quacibus escam.' De hirundinibus.

10 *Ferit]* Occidit.

oratores oculis qui pertulit ignes,
 stinuitque acie nobiliore diem ;
 tur, volucrumque potens, et fulminis hæres,
 sturus summo tela trisulca Jovi.
 roque Pieriis tentatum sæpius antris 15
 det magna suo mittere Roma Deo.
 lominas aures, jam regia tecta meremur,
 chelys Augusto iudice nostra sonat.

*mmas probantes, et intuitus est lucem visu audaciore, educatur futurus Rex
 et successor fulminis, laturus Jovi omnipotenti flammæ tricuspides. Sic
 omæ ingentes Proceres audent exhibere Numini suo me probatum frequen-
 recessu Pierio. Jam obtinemus attentionem Imperatoris, jam ingredimur
 n Regale, et Lyra nostra resonat, Imperatore iudicante.*

.....

is Vat. tert. *secus* Pal.—11 *perculit* inc. Heins.—12 *acies* Petav. tert.
 ric. a m. pr.—13 *parens* it. *volucrum princeps* Cujac. *hæres* vel *ignes*
 sec. *ignes* inc. Heins.—14 *Tecturus* Var. LL. ed. Antv.—15 *tentavit*
rmis Moret. sec. m. pr.—16 *Roma suo m. magna Deo* Moret. sec. Med.
ovi Vat. sec. m. pr.—17 *arces* marg. Isingr. liber Barth. *meremur*
 . Oxon.—18 *Et Chelys* Oisel. *principe* Jun. pr. Oxon.

NOTÆ

stens] Hic significat, Regem,
 em. Sic Horatius, 'Diva pop-
 pri,' id est, Regina.

ieriis] Pieria est regio Ma-
 : in Græcia, eaque Musis

entatum antris] Me qui tan-
 riculum feceram mearum vi-
 umbratili Musarum recessu ;
 nam, Roma, seu Romæ proced-
 ducunt ad lucem Aulæ Impe-

agna Roma] Magnæ Romæ
 28.

Deo] Imperatore, quem adulator
 Poëta Deum vocat. Sic et Martialis
 sæpe.

17 *Regia tecta meremur*] Procerum
 benevolentia freti meremur ingredi
 Regiam Cæsaris.

*Jam dominas aures, &c. et chelys Au-
 gusto iudice, &c.*] Jam meremur habe-
 re Imperatorem, et auditorem, et
 iudicem. Octavius Cæsar primus
 dictus est Augustus, et ab eo dein-
 cepti ceteri Imperatores appellati
 sunt Augusti.

VII.

CL. CLAUDIANI DE TERTIO CONSULATU
HONORII AUGUSTI PANEGYRIS.

ARGUMENTUM.

GRATULATUR Claudianus tertium Consulatum Honorio, cujus celebrat natales Regios, infantiam, pueritiam armis jam tum gaudentem, adolescentiam crudam ad ferendos labores Martis. Celebrat illum ut avi imitatore futurum, ut patri bellicoso hæere jam ardentem, ut felicitate sua victorias properantem, Cælo dilectum, euntemque ad Patrem, cum Patre triumphantem, populo militibusque plaudentibus. Tum Theodosius morti proximus Stilichonem liberis suis tutorem constituit, scandit Cælum, mutatur in Astrum. At Arcadio et Honorio totum Orbem subacturis parat Vulcanus arma, equosque Neptunus.

TERTIA Romulei sumant exordia fasces,
Terque suas ducat bellatrix pompa curules.
Festior annus eat, cinctusque imitata Gabinos

Fasces Romani capiant tertium initium, et pompa militaris comitatur tertio solium tuum Consulare. Annus solennior incipiatur, et purpura locuples armata

Panegyris] Panegyricus Rott. incert. Heins.—1 sumunt vel ducunt Oisel.—2 Atque tuas Petav. tert. Teque Vat. tert. Rott. Reg. Mazar. Petav. sec. duas Med. tert. suas Florent. m. sec. tua Vat. tert. tuas duo Vat. Rott. Oisel. tuos tres Vat. Pal. Farn. Pric. Teque tua vel Terque tuas Oxon. pr. et triplices ducat Oxon. dicat Oisel. pompa Florent. Med. tert. Lov. Isingr. Cod. Ald. Exc. Gevart. Roma Pal. duo Med. Jun. pr. inc. Heins. Moret. sec. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. cohortes Pat. m. pr. curuli Reg. curuli vel curules Oxon. pr.—3 cinctus duo Vat. Pat. Moret. pr. ritusque Exc.

NOTÆ

1 *Romulei fasces]* Fasces duodeni a lictoribus ferebantur ante Consules, velut insignia Consulatus: unde et pro ipso Consulatu sumuntur, signum pro re signata. Dicuntur fasces Romulei, id est, Romani, quia gestabantur in urbe in qua regnavit Romulus, et a solis Romanis usurpabantur.

Sumant exordia] Annum incipiant, aperiant.

2 *Bellatrix pompa]* Cohortes militares solenni pompa procedentes comitentur Principem Togato Magistratu conspicuum, ipsique honori novum decus conciliantem.

Curules suas] Suas, id est, Romanas. *Curules*, id est, Sellas eburneas, in quibus sedentes Consules curra vehebantur in Curiam.

3 *Festior annus]* Jucundior sanctorumque sit hic annus, cui Princeps

Hydaspeis augecat purpura gemmis.
 dant armis trabæ : tentoria lictor
 5
 at, et Latia redeant ad signa secures.
 o, qui patrium curis æqualibus orbem
 um fratre regis, procede secundis
 us, Phœbique novos ordire meatus,

*ab inorum amplifictur lapillis Hydaspeis ; ornamenta pacis sequantur bella ;
 vandet tabernacula, et secures Romanæ revertantur ad vexilla. Et tu, o
 qui gubernas mundum paternum cum fratre Eoo, curis similibus, ingre-
 tis avibus, et incipe cursus novos Solis ; tu, qui es spes et desiderium Cæli,*

em. Sabinos Farn. Pat. inc. Heins.—4 *lucescat* Moret. sec. *augecat*
cat Reg. Moret. pr. duo Oxon. *lucescat* vel *fulgescat* conjecerat Helm-
 | postea deleverat.—5 *ritus* pro *trabæ* Oisel.—6 *latæ* vel *Latia* Jun.
 | *ria* vel *Latia* Oxon. pr. *latæ* Oxon. *jactæ* Leid. ad Jura Moret. sec.
 | *quoque* Moret. pr. Jun. pr. Oxon. *patrium* duo Med. *Latium* marg.
 | -8 *geris* Med. tert.—9 *Auspiciis* Pal. Med. pr.—10 *Spem* Tholos. Jun.
 | vel *Spem* Reg. Oxon. pr. *quam* Med. tert. *primæ* Tholos. *quem* *prima*
 | *eoo* Reg. *limite* Vat. pr. duo Med. *lumine* Pat. Jun. pr. *prima* vel

NOTE

præerit.

s Gabinos] Vestes longiores,
 iis, quibus utebantur Gabini
 'olacorum, in Italia : qui ab
 prehensi, quanquam hoc ha-
 gerentur, victoriam tamen
 nt ; et ideo in rebus urbanis
 hoc cinctu usi sunt.

Hydaspeis gemmis] Hydaspes,
daspeus, est fluvius Asiæ gem-
 sissimus.

ra] Purpura Regum olim et
 n solenne indumentum.

augecat purpura gemmis] Id
 iura augeatur, ditetur, atque
 ir divitiis gemmarum.

Trabæ] Trabæ vestis olim Au-
 Regum, et Consulum : hic
 pro Consulatu : signum pro
 ta, Metonymicòs. Nam *suc-
 mis trabæ*, id est, post bel-
 i Honorii succedat Consula-
 lespublica ejus armis defen-
 em Consulari auctoritate re-

lictor ambiat] Ex more

veterum Consulum, qui vel inter ip-
 sas expeditiones, Consularia insignia,
 fasces, et secures a lictore gestari
 volebant.

6 *Latia redeant ad signa secures*] Ut
 olim etiam, secures Romanæ, seu
 Consulares, ferantur ad signa, seu
 castra, in quibus dantur signa pugnæ.
 Ceterum fasces, trabæ, curules, se-
 cures, sunt insignia Consulatus, et
 sæpe ponuntur pro ipso Consulatu,
 Metonymicòs.

7 *Patrium orbem*] Orbem, seu Im-
 perium terrarum, a patre Theodosio
 relictum.

8 *Eoo*] *Hæus*, vel *æus*, *Aurora*, inde
Eous, matutinus, ad Orientem perti-
 nens : *Eoo cum fratre*, id est, cum
 fratre Arcadio, qui administrat Im-
 perium Orientis.

Secundis alitibus] Faustis avibus,
 feliciter.

9 *Phœbique novos ordire meatus*] In-
 cipe novum cursum Solis, sive novum
 annum, cui nomen Consules dabant.

Spes votumque poli, quem primo a limine vitæ 10
 Nutrix aula fovet: strictis quem fulgida telis
 Inter laurigeros aluerunt castra triumphos.
 Ardua privatos nescit Fortuna penates,
 Et regnum cum luce dedit. Cognata potestas
 Excepit Tyrio venerabile pignus in ostro: 15
 Lustravitque tuos Aquilis victricibus ortus
 Miles, et in mediis cunabula præbuit hastis.

quem Regia altrix educavit a principio vitæ primo, quem castra micantia armis
 nutriverunt inter victorias laureatas. Fortuna tua excelsa non cognovit domum
 privatam; et illa concessit tibi imperium cum vita: potentia domestica
 vobis, recepit in purpura Tyria te ceu depositum sacrum: et miles cinxit
 locum tuorum natalium, cum signis triumphalibus, atque dedit tibi cunas inter

privæ legebat Heinsius.—11 tenet Exc. Voss. strictis quoque Med. tert. tedis
 Florent. m. pr. tædis Jun. pr. thedis Rott.—12 Intra Lov. lauriferos Jun.
 pr. claustra Var. LL. ed. Antv. fata Rott. Oxon. pr.—13 Natura Oxon. pr.
 m. sec. huic versui asteriscum apposuit Heinsius.—14 Hæc regnum Ambr.
 tert. Et cum luce dedit regnum Jun. pr. dedit vel redit Moret. sec. Vat. quint.
 regnum Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. et Var. LL. e marg.
 Parm. item Sched. Gud. regimen ed. Parm. Vicet. Isingr. Pulm. Colin.
 Gryph. quod Heinsius in v. cod. invenit et probat adducto loco Capitolin. in
 Pertinace, 'mox Daciæ regimen accepit.' et mox, 'Integre se usque ad Syriæ
 regimen Pertinax tenuit.' p. 54. Capitolin. in Opilio Macrino imperii tutelam a
 regimine distinguit. l. xxiii.—14 privata Jun. pr. post vocem potestas *τελετώ*
στρυμῆν habet Pétav. pr. et ed. Gesn. quam Farn. et duo Vat. omittunt.—15
 Accepit Moret. sec. pignus venerabile Vat. tert. Rott. corpus vel pignus Med.
 sec.—16 alis Oxon.—17 venabula plurimi Codd. venabula vel cunabula Reg.

NOTÆ

10 *A limine*] Limen est aditus domus, unde ponitur pro initio, principio vitæ. Gloriosum est autem Honorio natum esse Imperatorem, quod plerique aliorum vel armis, vel adoptione, vel electione, vel dolo, vel pecunia ad solium ascenderint.

13 *Ardua*] Excelsa tua fortuna non provenit ex domo privata, o Honori, sed statim atque natus es, ad imperandum natus es. Alioqui multi ex privata domo ad solium emererunt.

14 *Cognata potestas*] Potestas domestica parentum seu cognatorum tuorum; quasi diceret, statim atque natus es, evectus es ad potestatem et honores.

15 *Tyrio in ostro*] Purpura Tyria, ab urbe Tyro in Phœnicia, ubi purpura exquisitior jactabatur. Ceterum mos erat excipere infantes recens natos in purpura, quæ propria erat Regum, Imperatorum, magistratum.

Venerabile pignus] Te excepit velut sacrum depositum, velut pignus nostri amoris atque veneratissimi.

16 *Aquilis*] Aquilæ signa erant Romanorum, quibus milites in orbem circumductis Honorio recens nato gratulabantur, ex more veterum, qui filios Heroum, eorumque nativitate locum, exultantes circumibant.

17 *In mediis cunabula præbuit hastis*] Intra domum Cæsaream, aut in Cæs-

**Te nascente ferox toto Germania Rheno
Intremuit: movitque suas formidine sylvas
Caucasus: et positis numen confessa pharetris** 20
**Ignavas Meroë traxit de crine sagittas.
Reptasti per scuta puer, Regumque recentes
Exuviæ tibi ludus erant: primusque solebas
Aspera complecti torvum post prælia patrem,
Signa triumphato quoties flexisset ab Histro** 25
Arctoa de strage calens, et poscere partem

arma media. Germania bellicosa circa omnem Rhenum trepidavit, te exoriente, et Caucasus concussit in mora sua præ timore: ac Meroë sagittis abjectis confessa te esse numen, avulsit ex cæsarie jacula inertia. Reptasti puer per olympos, et nova spolia Regum tibi erant voluptas: ac primus consueveras osculari Parentem bellicosum post bella terribilia, quotiescumque fervens clade Septemtrionali revocaverat vexilla ex Danubio superato; tu consueveras petere aliquid ex exuviis; seu

duo Moret. Oxon. sec. posuit Med. quart. *astris* Jun. pr. *hastis* duo Ambr. *excis* Vat. tert. Rott. Oisel. Pric. m. pr. Ambr. pr. m. pr. Var. LL. ed. Antv. *hastis* vel *excis* Florent. Med. sec. m. pr. Reg. duo Moret. inc. Heins. *armis* Cujac. *præbita castris* conjiciebat Heiusius.—18 *regno* duo Vat. Petav. pr.—19 *Intremuit* vel *Intonuit* Reg. Oxon. pr. *pennas* pro *silvas* Var. LL. ed. Antv.—20 *numen* Exc. Læti et Lucens. pr. *munus* ed. Vicet. et Var. LL. ed. Antv. *sagittis* Jun. pr.—21 *de corde* Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec. m. pr. Mazar.—22 *per scuta* Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. et Ald. *per signa* decem alii, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. Vicet. Isingr. Junt. Gryph. Colin. *signa* vel *scuta* Reg. Med. sec. *Reptatique secuta* Var. LL. ed. Antv. *regumque* vel *regnumque* Reg. *feroces* Exc. Læti. *jacentes* Vat. tert. Rott. Oxon. pr. *recentes* quindecim alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. item Schedæ Gud. *feroces* vel *recentes* Med. sec. *feroces* vel *jacentes* Florent. *jacentes* vel *recentes* Reg.—23 *Eximie* Vicet. *mihî* pro *tibi* Oxon. pr.—25 *torsisset ab Istro* Put. Pat. *Austro* Pal. Med. pr.—26 *cæde* Oxon. sec. *parte* marg. Marcil. *patrem* Vat. quinque. Farn. Pric. Oisel. Jun. sec. *ferrum*

NOTE

trensi Prætorio nasci, magnæ erat et felicitatis, et fortitudinis futuræ præsagium.

18 *Ferox Germania*] Germani Rheno accedentes bellicosi, et jugi dominationisque impatientes: continens pro contento, Metonymicæ.

20 *Caucasus*] Mons gentium immanissimarum hospes, Scythiam dirimens ab India.

Positis pharetris] Pharetra est theca, unde jacula depromuntur.

21 *Meroë*] Insula Nili, vulgo, *Gue-*

guere.

Traxit de crine sagittas] Meroës incolæ solebant implere crines parvis sagittis.

22 *Recentes exuviæ*] Cæde ac sanguine recens madentes, horrentes.

24 *Torvum*] Spirantem adhuc, torvo vultu, bella, minas, cædes.

25 *Ab Histro*] Post devictas gentes immanissimas, Danubium accolentes.

26 *Arctoa*] Ἄρκτος, *Ursa*, signum cæleste in Septemtrione, unde *Arctous*

De spoliis, Scythicosve arcus, aut rapta Gelonis
Cingula, vel jaculum Daci, vel fræna Suëvi.

Ille coruscanti clypeo te sæpe volentem
Sustulit arridens, et pectore pressit anhelò 30

Intrepidum ferri, galeæ nec triste timentem
Fulgur, et ad summas tendentem brachia cristas.

Tum sic lætus ait: Rex o stellantis Olympi,
Talis perdomito redeat mihi filius hoste,
Hyrceanas populatus opes, aut cæde superbus 35
Assyria: sic ense rubens, sic flamine crebro

arcus Scytharum, seu balteos ereptos Gelonis, seu tela Daci, seu habenas Suevi. Ille pater blandiens extulit frequenter super scutum micans te latantem, et pressavit in sinu ferventi te interritum armis, neque metuentem splendores terribiles caecidit, et tollentem manus ad juba altas. Tunc ita gaudens inquit; o Recter Cæli sideri, filius meus ad me revertatur similis, superato hoste, direpto Imperio Hyrcanæ, aut gloriatus cæde Assyriorum: ita rubescens gladio, ita sub-

Pal. Med. pr. *fratrem* Rott.—27 *Scythicosque* Bonon. Ambr. pr. *Scythicos*, sine copula, quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *Scythicos raptus* Petav. sec. *Scythicosve* legebat Heinsius. *rupta Gelonis* Med. sec. m. pr.—28 *Dacis.. Suevis* Oxon. pr. in Juniano primo v. 25. et 26. desiderantur.—29 *volentem* Vat. sec. m. pr.—30 *et ridens te pectore* Med. tert. *anelò* Var. LL. ed. Antv.—31 *Nec strepitum* Pat. *Intrepidum* vel *Nec strepitum* incert. Heins. *Intrepidum* vel *In strepitum* Vat. tert. Petav. sec. *tremement* Med. tert. Mazar. *gementem* Jun. pr. *minantem* Pric.—32 *ripas* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—33 *Tum sic* Ambr. pr. Exc. Luc. pr. *Tunc* quinque Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel. *stillantis* Oxon. sec.—36 *flamine crebro* Lov. *ense rubet* Moret. sec.—

NOTÆ

ponitur pro Septemtrionali; ac proinde Arctoæ strage, id est, strage edita versus Septemtrionem, ultra Danubium.

27 *Scythicos*] Scythæ, Geloni, Daci, Suevi, gentes bellicosæ, circa et ultra Danubium.

30 *Pectore pressit anhelò*] Pectore anhelanti bella et funera.

31 *Galeæ nec triste timentem fulgur*] Quod certum est fortitudinis initium, fulgorem armorum sanguinolentorum non expavescere.

33 *Stellantis*] Stellis undique micantis.

Olympi] Hic est mons Thessaliæ altissimus, qui pro Cælo sumitur.

34 *Talis*] Hoc desumptum ab Homeri Hectore: Ζεύ, ἄλλοι τε θεοί, δέρε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι Παῖδ' ἔμμεν, ὅς καὶ ἐγώ: *Jupiter, et alii Dii, date filium meum fieri talem, qualis ego sum.*

35 *Hyrceanas opes*] Imperium Hyrcanæ, seu Persarum et Parthorum vicinorum, qui semper infensi fuere Romanis.

36 *Assyria*] Assyriorum, qui populi sunt in Asia.

Flamine crebro turbidus] Facie subhorrida ac deformata ventorum flatu,

lus, et grato respersus pulvere belli :
 que gavisio referat captiva parenti.
 ubi firmasti recto vestigia gressu,
 ubi desidias molles, non marcida luxu 40
 nec somnos genitor permisit inertes :
 qua per duros instruxit membra labores,
 qua teneras exercuit indole vires :
 a sæva pati, gravibus non cedere nimbis,
 cum tolerare jubar, tranare sonoras 45
 tum furias, ascensu vincere montes,
 cum cursu, valles et concava saltu.
 cum in clypeo vigiles perducere noctes,
 cum potare nives ; nunc spicula cornu

*continuis ventis ; et sordidus pulvere glorioso pugnarum, et reportet tela
 tri lætanti. Statim postquam signasti gressus certo pede, Pater non
 tibi inertiam effeminatam, non requiem luxu diffluentem, neque soporem
 ac corroborasti tibi corpus tenerum per exercitia laboriosa, atque assue-
 scit tuas pueriles perferre animo valido hyemes asperas, non se dimittere
 ventibus turbidis, pati ardores æstatis, trajicere impetum frementem torren-
 tæ montes ascendendo, campos currendo, concava vallium saltando,
 noctes insomnes supposito scuto, bibere nives in casside, modo ter-*

*idus Pric. Pat. Med. quart. Præditus Med. sec. m. pr. grato vel cre-
 a. pr. Exc. Voss. turbine Jun. pr.—38 captivo referat gavisio Exc. Voss.
 to gressu Pric. recto cursu Jun. pr.—40 Nec tibi Moret. pr. Jun. pr.
 holos. non marcida Vat. sec. Pal. Florent. Ambr. pr. nec Exc. Voss.
 . et Bip. inertia vel marcida Oxon. sec. inertia Med. tert. cursu pro
 c. m. pr.—41 permittit Pric. dimisit Jun. pr. qui et inertia habet.
 lonon. Ambr. tert.—42 instructo Vat. quart. lacertos Jun. pr.—43
 rus Thuan. Florent. m. sec.—44 nec cedere inc. Heins. crepere Pat.
 —45 tranare septem Codd. et Exc. Lucens. pr. marinas vel sonoras
 ec.—46 accensu Jun. pr. ascensum montis vet. Gyr. inc. Heins. Exc.
 sec. ascensu montis Ambr. sec.—47 vallesque Moret. pr. cononus cursus
 m. pr.—48 Nec tamen Petav. sec. et clipeo Thuan. perducere noctes
 Farn. Med. quart. duo Ambr. et Heins. Exc. Lucens. sec. Vicet.
 Id. Isingr. Colin. Gryph. producere septemdecim alii, item Var. LL.
 Farm. Ita Gesn. et Bip.—49 In galeas Farn. Reg. Var. LL. ed.
 leis Oxon. pr. galeus et emend. galeis Vat. pr. portare Vatt. omnes,*

NOTE

stri labore pulverulentus.
 et ubi, &c.] Ab infantia Ho-
 nait ad laudes pueritiæ ip-

46 *Torrentum furias*] Torrens est
 fluvius temporarius, natus ex subitis
 imbris.

da indole] Viridi et laborum
 : id quod decet Heroum

47 *Planitiem cursu*] Laudata in He-
 roibus celeritas ; sic laudatur Achil-
 les ab Homero : ὠδὴν ἔχων Ἀχιλλεύς,
 ποδibus veloc.

Tendere, nunc glandes Baleari spargere funda. 39
 Quoque magis nimium pugnæ inflammaret amorem,
 Facta tui numerabat avi, quem littus adustæ
 Horrescit Libyæ, ratibusque impervia Thule.
 Ille leves Mauros, nec falso nomine Pictos
 Edomuit, Scotumque vago mucrone secutus, 55
 Fregit Hyperboreas remis audacibus undas :
 Et geminis fulgens utroque sub axe tropæis

quere arcu tela, modo vibrare glandes funda Baleari. Et ut Theodosius pater incenderet in te ingentem ardorem præliorum, memorabat facinora avi tui, quem ora Libyæ ardentis expavescit, et Icelandia inaccessa navibus. Ille avus devicit Mauros celeres, et Pictos bene nominatos, ac persecutus Scotum ferro populante, rupit aquas Septemtrionales ratibus generosis, ac micans duobus trium-

Pal. Pric. Oisel. Jun. pr. duo Oxon. in Exc. Gevart. erat *f. potare*, quod Mazar. exhibet. *nunc spicula* Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr.—50 *tendere nunc gladios* Lov. m. pr. *Baleares* Petav. tert.—51 *Quoque magis* Exc. Lucens. sec. *Quodque* Put. Mazar. ed. Vicet. *nimium amorem* Rott. *amores* Var. LL. ed. Antv. *nimio amore* corrigebat Heinsius.—52 *numerabit* Vat. pr. *memorabat* Put. Tholos. Pat.—53 *Thyle* Florent. *Tyle* Thuan. *Tile* Put. *Thile* novem alii et Var. LL. e marg. Parm. *Thile* vel *Tile* Vat. pr.—54 *leves Mauros* Var. LL. e marg. Parm. *levis Mavors* Vicet. et Parm.—55 *Edocuit* Put. *Perdomuit* Ambr. pr. Exc. Voss. *Scotumque vagum* Reg. *vago* Jun. duo, Oxon. sec. *vago* vel *vagum* Oxon. pr. *vagum* marg. Isingr.—57 *E geminis* Vat. tert. *Ac geminis* Moret. pr. *At geminis* Vat. quint. *fungens* vel *fulgens* Oxon. sec.—

NOTÆ

50 *Baleari funda*] Tali funda, quæ sit eorum qui habitant Baleares insulas e regione Hispaniæ Bæticæ : quarum insularum incolæ a teneris ita assuefaciunt liberos torquendis telis, ut panem habeant nullum, nisi quem funda dejecerint ; et inde fiunt jaculandi peritissimi. Dicuntur Baleares ἀπὸ τοῦ βάλλειν, a jaculando.

51 *Nimium*] Ingentem, insignem, annisque majorem audaciam.

52 *Avi*] Theodosii etiam vocati.

53 *Libyæ*] Libya est regio Africæ, siticulosa, ardens, perpetuo calore adusta.

Thule] Hodie *Iceland*, ad quam usque victis Scotis pervenisse dicitur Theodosius avus.

54 *Leves Mauros*] Mauri et Numidæ populi Africæ, celeres in pugnando, fugaces, et instabiles.

Pictos] Populos Septemtrionales, qui olim Britanniam insulam subegerunt : et qui ad terrorem, faciem pingebant, aut variis animantium figuris deformabant.

55 *Vago mucrone*] Gladio populatore, quo usus Theodosius, quæcumque loca pererraret, ea omnia vastabat, populabatur.

56 *Hyperboreas*] Aquas Septemtrionales, et quasi supra Boream ventum, qui flat a Septentrione : ὑπερ, *super*.

57 *Utroque sub axe*] Utroque sub mundi cardine, scilicet Septemtrionali et Meridiano, victoriis reportatis.

Tethyos alternæ refluas calcavit arenas.

Hos tibi virtutum stimulos, hæc semina laudum,

Hæc exempla dabat. Non ocyus hausit Achilles 60

Semiferi præcepta senis, seu cuspidis artes,

Sive lyræ cantus, medicas seu disceret herbas.

Interea turbata fides, civilia rursus

Bella tonant, dubiumque quatit discordia mundum.

Pro! crimen Superum! longi pro dedecus ævi! 65

Barbarus Hesperias exul possederat urbes,

his sub cardine duplici, protrivit arenas æstuanter maris utriusque. Ille præbebat tibi hæc exempla, velut incitamenta fortitudinis, et germina gloriæ. Achilles non arripuit promptius documenta veteris Centauri, sive edisceret industriam hastæ, sive concentus citharæ, sive herbas salutiferas. Interim fides violata est, pugnae civiles murmurant, et discordia concutit Orbem nutantem. O scelus Deorum! o pudor sæculi diu mansurus! Exul Argobastes ferus occupaverat arces

58 *Tethyos adversæ* Jun. pr. *calcabat* Pric. *refugas* Vat. pr. Farn.—59 *virtutis* Med. quart. Jun. sec. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *emina* Exc. Læti. *præmia* Vicet. *laudis* Masar.—60 *exempla dedit* Pat. *aptius* pro *ocius* Ambr. pr. *potius* Leid.—61 *cuspidis artes* *sedecim* scripti, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *artis* Petav. sec. *artem* Med. quart. Exc. Gevart. et Ald. *arcus* vel *artes* Moret. sec. *arvis* vel *artes* Thuan. *arces* Exc. Voss.—62 *diceret* pro *disceret* Exc. Gevart. *artes* pro *herbas* Vat. sec. Pal. Med. duo, Moret. sec. inc. Heins. *herbas* vel *artes* Florent.—63 *turbata dies* Jun. sec. m. pr.—64 *Bella timent* Put. unde Heinsius conjiciebat *tument*, quod in Patavino extat.—65 *Pro crimen s. pro longi* ed. Vicet. *Per crimen* a per Med. tert. *proh longi* ed. Parm. *Superum crimen* Ambr. pr.—66 *exul* in

NOTÆ

58 *Tethyos*] *Tethys* est mater Nereidum, seu Nympharum maris: hic accipitur pro mari. *Tethyos alternæ*; utriusque scilicet maris, Septemtrionalis et Meridiani, *arenas* alternatim *calcavit*.

59 *Semina laudum*] *Dabat* tibi exempla, quorum observatio excitaret velut quædam gloriæ semina.

60 *Achilles*] Filius Pelei et Thetidis Nymphæ, Heros Græciæ.

61 *Semiferi senis*] Chironis Centauri, partim hominis, et partim equi, et ideo dicti *Semiferi*.

Cuspidis] *Edisceret* cuspidis vibrandæ industriam. Ceterum Achilles a Chirone didicit artes belli, Musicæ, et Medicinæ.

63 *Interea*] Dum Theodosius hæc Honoris daret documenta virtutum.

Turbata fides] *Fides* debita Imperatori violata est, et ingens tumultus secutus est, qui occasionem dedit Principi ostendendæ virtutis.

64 *Dubium*] *Nutantem Orbem*, ac prope cadentem discordiarum agitatione.

65 *Pro! crimen Superum*] Cum quidam indignum accidebat, Poëtæ execrabantur, vocabantque crimen, dedecus, opprobrium, pudorem Deorum, sæculi, &c. quasi peccarent Dii permittentes tanta mala, quorum eos puderet certe, si quis in eosdem caderet pudor.

Longi pro dedecus ævi] *Dedecus* seu macula ad longam annorum seriæm duratura.

66 *Barbarus*] *Argobastes*, seu *Argobastes*, Princeps Gallus, quem

Sceptraque dejecto dederat Romana clienti.

Jam Princeps molitur iter, gentesque remotas

Colligit Auroræ, tumidus quascumque pererrat

Euphrates, quas lustrat Halys, quas ditat Orontes. 70

Thuriferos Arabes saltus, vada Caspia Medi,

Armenii Phasin, Parthi liquere Niphaten.

Quæ tibi tunc Martis rabies, quantusque sequendi

Occidentales, et tradiderat Imperium Romanum clienti vili. Jam Princeps Theodosius suscipit viam, et congregat populos longinquos Orientis, quos peragrat Euphrates turgens, quos Halys alluit, quos Orontes locupletat. Arabes deseruerunt sylvas thuriferas, Medi mare Caspium, Armenii Phasin, Parthi Niphatem deseruerunt. Qualis tibi tum erat amor belli, o Honori, qualis cupiditas comitandi

Lucens. sec. glossa erat *exul*. i. e. Eugenius et Arbogastus. *oras* Med. quart. Moret. sec. *urbes vel horas* Oxon. sec.—67 *Fortuna* Pric.—70 *ditat Halys, q. lustrat O. Jun. pr. Alis Vicet.*—71 *Arabes* plurimi Codd. Exc. Lucens. pr. et Var. LL. e marg. Parm. *saltus Arabes* Ambr. pr. Oxon. sec. ed. Claver. Elzev. *Arabum* Vicet. Parm. Isingr. Gryph. al. *Caspia* Lov.—72 *Armenii* Pal. Med. pr. *Phasim* duo Med. Thuan. Masar. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *Niphaten* duo Vat. *Niphatem* alii magno numero, Exc. Lucens. pr. et ed. Vicet.—73 *nunc* Vat. pr. Farn. Pric. Thuan. cum Var. LL. ed. Antv. *tum* plurimi alii. *tum vel nunc* Var. LL. e marg. Parm. *tantumque* Exc. Voss.

NOTE

barbarum vocat, ob genus, et mores. Romani Barbaros olim vocabant omnes populos, exceptis Græcis. Ceterum Arbogastes gratia valuit apud Gratianum, et Valentiniano addictus fuit, sed non diu. Oderat Francos gentiles suos: oderat et Sacerdotes. Est et hodie locus prope Rhenum et Ill fluvios, qui dicitur *Arbegast*.

67 *Dejecto clienti*] Humili, ignavo, ignobili, Eugenio Grammatico, quem Arbogastes ad Imperium transtulerat, ut sub ejus umbra regnaret, mox umbram ipsam, cum posset, aut sublaturus, aut elusurus. Porro non ita despectus fuit Eugenius, ut Claudianus ait, nam Rhetorices et vitæ claritudine ut alter Seneca floruit. Et ideo huic diademate cessit Arbogastes: nisi forte propter ancipitem eventum aleam hanc subire timuerit. De hoc supra.

70 *Euphrates*] Fluvius nascens ex Niphate monte Armeniæ: alluit Me-

sopotamiam; dicitur hodie *Frat*.

Halys] Fluvius ex Tauro monte nascens: irrigat Cappadociam, Syriam, Paphlagoniam.

Orontes] Fluvius in Syria ex Strabone, *Καταδὸς εἰς τὸ μεταξὺ χόρην Ἀπαμείας καὶ Ἀντιοχείας, ἢ καλοῦσι Χάρυβδιν, ingrediens in hiatus inter Apameam et Antiochiam, quem hiatus vocant Charybdin*. Sic et Anas Hispaniæ se condit in occultos meatus.

71 *Arabes*] Populi Asiæ thuris proventu divites.

Medi] Populi itidem Asiæ, prope mare Caspium, vulgo, *Mer de Baccha, ou de Sala*.

72 *Phasin*] Hic fluvius est Colchorum, oriundus ex Armenia. Ad hujus fluvii ripas magna est Phasianorum copia.

Niphaten] Niphates fluvius ortus a monte cognomine, alluit Parthos.

73 *Quæ Martis rabies*] Quam præceps amor, et quasi rabida belli ca-

Ardor erat? quanto flagrabant pectora voto,
 Optatas audire tubas, campique cruenta 75
 Tempestate frui, truncisque immergere plantas?
 Ut Leo, quem fulvæ matris spelunca tegebat
 Uberibus solitum pasci, cum crescere sensit
 Ungue pedes, et terga jubis, et dentibus ora;
 Jam negat imbelles epulas, et rupe relictæ 80
 Gætulo comes ire patri, stabulisque minari
 Æstuat, et celsi tabo sordere juveni.
 Ille vetat, rerumque tibi commendat habenas,
 Et sacro meritos ornat diademate crines.

patrem? quali desiderio cor tuum ardebat audire buccinas expetitas, et potiri turbine sanguinolento telorum Martis, et pedes demergere in corporibus truncatis? Quemadmodum Leo, quem antrum matris flavæ fovebat consuetum nutriri mammis ejus, cum animadvertit pedes suos augeri unguibus, et terga villis, et os dentibus, jam recusat easas inertes, et deserto saxo fervet incedere comes parenti Gætulo, ac formidari ab armentis, ac fœdari cruore tauri ingentis. Ille pater prohibet, ac fradit tibi gubernaculum mundi, atque honorat caput tuum dignum diademate

—76 truncis immergere duo Vat. Petav. pr. item Moreti. injungere Vat. pr. Farn. iningere Pal. unde Heinsius intingere conjiciebat.—77 tegebat sedecim scripti, Exc. Lucens. sec. ed. Vicet. tepebat Tholos.—78 solitus Vat. quint. Moret. pr. cum Put. Reg. Mazar. tres Petav. tum Oisel. conerescere Thuan. sentit Pric. Rott. Med. sec. Lov. Jun. pr. Florent. m. pr.—80 fugit pro negat duo Vat. Moret. pr. item Petav.—82 celsi tabo sordere vet. Gyr. et Exc. Lucens. sec. casi terga absorbere quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. absorbere Reg. m. sec. Var. LL. ed. Antv. celeris terga absorbere Jun. pr. celsi Petav. pr. casi vel celsi duo Vat. et Oisel. pro Var. Lect.—83 negat Med.

NOTÆ

piditas erat Honorio? Hic tum novem annos natus erat, cum Theodosius in Engenium arma convertit, et ipsum Arbogasten eo desperationis adegit, ut sibi mortem afferret.

76 *Tempestate frui*] Delectari immittenda grandine ac tempestate telorum, in campo: dicitur optime telorum seges, grando, tempestas, ferreus horror, &c.

80 *Imbelles epulas*] Quas bello non mernerit.

81 *Gætulo*] Gætulia regio est Africae, Leonibus famosa: qui Leones fulvi sæpius dicuntur.

Delph. et Var. Clas.

81 *Tabo sordere*] Ardet parvus Leo mactare taurum ingentem, et ejus sanguine sordescere.

83 *Ille*] Pater Theodosius vetat, ne filius Honorius se sequatur ad bella, eumque relinquit, at absente se regat Imperium.

Habenas] Imperium, quod regat Honorius, ut eques, equum. Habena dicitur de equo, de navi, de imperio, &c.

84 *Diadema*] Ἄπὸ τοῦ θεῶν, ligare: est fascia candida, qua Reges frontem ornabant.

Claud.

O

Tantaque se rudibus pietas ostendit in annis, 85
 Sic ætas animo cessit, quererentur ut omnes
 Imperium tibi sero datum. Victoria velox
 Auspiciis effecta tuis: pugnastis uterque;
 Tu fatis, genitorque manu. Te propter et Alpes
 Invadi faciles; cauto nec profuit hosti 90
 Munitis hæsisse locis. Spes irrita valli
 Concidit, et scopulis patuerunt claustra revulsis.

sacrato. Et pietas tua talis patefecit se in ætate tenera: ita vero pueritia suspensa est ab animo tuo, ut cuncti conquererentur sceptrum commissum tibi esse tardius: victoria prompta, felicitate tua, facta est: ambo decertastis; tu fato tuo, et pater dextera sua: ob te Alpes etiam fuerunt faciles occupatu: nec profecit hosti callido mansisse in locis vallatis; spes vana valli corrui, et repagula aperta sunt

tert.—85 *pietas rudibus* Vat. et Farn. ed. Vicet. et al. *rudibus pietas* reliqui magno numero, Exc. Lucens. pr. et Gevart. Var. LL. e marg. Parm. *ostendit* Vat. pr. Farn. Ald. ed. Vicet. Parm. Junt. Isingr. et al. *ostendit* Sched. Gud. *ostendit* reliqui fere omnes, Exc. Lucens. pr. et Gevart.—86 *cessit vel crescit* duo Vat. et Petav. pr. *crescit* Leid. m. pr. *queruntur* at Jun. pr. *quererentur* Var. LL. ed. Antv.—87 *sibi* Med. sec. *victoria læta* Ambr. pr.—88 *pugnastis* Petav. pr.—90 *invadi faciles* plurimi Codd. Exc. Lucens. pr. et Gevart. Ald. et ed. Vicet. *invadit* al. *nec profuit* Var. LL. e marg. Parm. non Oxon. pr. *nec* vel non Reg.—91 *voti pro valli* Put. Thuan. Bonon. Pat.—92 *castra* Vat. pr. Pal. Pric. Med. pr. *reclusis* Ambr. pr. *reclusis* inc. Heins. m. pr.—93 *Aquilon*

NOTÆ

85 *Rudibus in annis*] In ætate puerili, tenera, rudi, imperita in aliis, sed in Honorio jam rebus gerendis habili, quia virtus prævenit annos. Ovidius: 'Ingenium cœleste tuis velocius annis Crescit, et ignavæ fert male damna moræ.'

Pietas] Intelligit sub nomine pietatis, virtutem omnem; vel intelligit pietatem, quod rerum habenas egregie moderaretur, patris imperio obediens; id quod est magnæ pietatis.

89 *Tu fatis*] Exquisitum adulationis genus, nam cum non potuerit puer per ætatem debellare hostes, poëta dicit debellatos esse, felicitate seu fato Honorii propugnante: eodemque fato multa esse felicius gesta.

Genitorque manu] Theodosius fortissimus Imperator, cum videret Arbogasten inter suorum fugientium cæ-

dem ac sanguinem triumphare, confugit ad auxilium divinum; et ex Cedreno, pro galea induens epomidem, pro hasta virgam in speciem crucis una manu gestans, et altera Evangelium, suos palantes ad prælium et victoriam revocavit. Sic Theodosius in Nummo pictus est, cujus Nummi imago videtur in historia Baronii.

Alpes] Montes Galliæ Italiæque communes, quorum aditus obsederat Arbogastes.

90 *Invadi*] Alpes facile invadi et occupari possunt. Valerius Maximus, 'Invadendæ Lacedæmonis.'

91 *Munitis hæsisse locis*] Nil profuit adhærescere optimis munimentis.

92 *Claustra*] Ipsi aditus alicujus provinciæ, sed præsertim aditus salebrosi, ac difficiles. Vulgo vocant *claves*, Κλειδας.

Te propter gelidis Aquilo de monte procellis

Obruit adversas acies, revolutaque tela

Vertit in auctores, et turbine repulit hastas.

95

O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris

Æolus armatas hyemes; cui militat æther,

Et conjurati veniunt ad classica venti!

Alpinæ rubuere nives, et Frigidus amnis

Mutatis fumavit aquis, turbaque cadentum

100

Staret, ni rapidus juvisset flumina sanguis.

At ferus inventor scelerum trajecerat altum

Non uno mucrone latus, duplexque tepebat

saxis avulsis. Ob te Boreas oppressit exercitus oppositos frigidis tempestatibus ex alto venientibus, et convertit jacula repulsa in jaculatores ipsos, et impetu suo retorsit tela. O Honori, nimis care Deo, pro quo Æolus immittit ex cavernis procellas bellantes pro te: pro quo Cælum pugnat, et venti conspirantes adsunt ad tubæ clangorem. Nives Alpium tinctæ sunt sanguine, et Frigidus fluvius fumavit undis versis in sanguinem, et consisteret ob multitudinem cæcorum, nisi cruor præceps impelleret aquas. Sed barbarus artifex criminum transfugerat sibi latus

Reg. Petav. sec. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Voss. pr. Oxon. sec. Leid.—94 *Terruit* vel *Obruit* Oxon. sec.—95 *Torsit* pro *Vertit* Moret. sec. *actores* duo Vat. Rott. Oisel. Reg. Petav. pr. Bonon. Lov. Voss. pr. *hostes* Voss. pr. m. sec. *hastas* Med. quart. Exc. Gevart.—96 *tibi fundit*—*tibi militat* Med. sec. *fudit* Mazar. m. sec. Leid. *quod* Vicet. *ab antro* Med. tert. *in antris* Tholos. Ambr. tert. *austris* Pat.—97 *armatas acies* Vat. pr. m. pr. Med. tert. m. pr. Jun. pr. Moret. sec. Oxon. sec. Petav. tert. *armatus* Vicet.—100 *casuque* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—101 *Starent* Florent. Thuan. *Ni staret* Mazar. *juvasset* Put. *juvisset* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *meruisset* Var. LL. ed. Antv. *mirisset* Rott. *vicisset* Vat. duo, Med. tert. *juvissent* Lucens. pr. *pavisset* Jun. pr. Voss. pr. m. sec. et Exc. Gevart. vid. vi. Cons. Honor. 116.—102 *alter* pro *ultum* Ambr. pr.—103 *petebat* lib. Barth. Exc. Voss.—

NOTE

93 *Aquilo*] Seu Boreas, fiat a Septentrione.

De monte] Ex alto monte Alpium.

95 *Turbine repulit hastas*] Revera historiis proditum est, tam vehementem fuisse ventum a partibus Theodosii, ut ipsa tela retorqueret in corpora hostium, et id S. Augustinus, se a militibus, qui aderant, andivisse ait.

97 *Æolus*] Filius Hippotæ, Deus ventorum, quos in antris retinet, 'Et premere et laxas novit dare jussus habenas.' Ideo autem creditus Deus ventorum, quod ex fumo Strongyles insulæ ventos futuros esse prædiceret.

Armatas hyemes] Pugnantes, velut armis instructæ forent, hyemes, procellas, tempestates. Hyems dicitur, ἀπὸ τοῦ θεῖν, *pluere*. Alii deducunt ἀπὸ τοῦ χεῖν, *fundere*, quod fundat pluvias: Unde et χεῖμα, vel potius χεῖμαρ, *hyems*, ut ipsi scribunt.

99 *Frigidus*] Nomen proprium fluvii, qui a Græcis dicitur *Ἐφρύδος*. Est autem non procul Aquileia.

101 *Staret*] Fluvius consisteret ob multitudinem cadaverum, nisi sanguine adjuvante tumescens averteret obices.

102 *Ferus inventor scelerum*] Arbo-

Ensis, et ultrices in se converterat iras
Tandem justa manus. Jam libertate reducta, 105
Quamvis emeritum peteret Natura reverti
Numen, et auratas astrorum panderet arces,
Nutaretque oneri venturo conscius Atlas,
Distulit Augustus cupido se reddere cœlo,
Dum tibi pacatum præsenti traderet orbem. 110
Nec mora; Bistoniis alacer consurgis ab oris,

*profundum, non uno ense, et gladius geminus calebat, ac tandem dextera Arbogastis
 justa verterat in se furorem vindicem. Jam libertate restituta, licet natura posceret
 Theodosium seu Numen officio functum redire, atque aperiret domos aureas Cœli,
 et Atlas cognoscens quateretur opinione ponderis futuri, Augustus Theodosius
 procrastinavit referre se Polo expetenti, donec præberet tibi præsenti terras pacifi-
 cas. Continuo, o Honori, lætus exurgis a tractibus Thraciæ, audens transmeare*

104 *ultrices* Voss. pr. *convertitur aras* Tholos.—105 *cum libertate* Vat. tert.
 Rott. Oisel. Ambr. sec. Med. sec. m. pr. *tum* Petav. tert. *jam* vel *cum* inc.
 Heins. *recepta* Pric.—106 *Quantumvis* Exc. Voss.—107 *artes* Var. LL. ed.
 Antv.—108 *Nuptaretque* Var. LL. ed. Antv. *oneris venturi* Exc. Lucens. sec.
oneri vel coram Reg.—109 *Sustulit* Pal. *capto* Jun. pr. qui et *condere. reddere*
quatuor Vat. Pal. Farn. *credere* decem alii, Exc. Schott. et vet. Cod. Rhem.
 ita Gesn. et Bip.—110 *sibi* Var. LL. ed. Antv. *placatum* Pal. Tholos. Ambr.
 pr. *prasentem* Vat. tert. *prasertim* Rott. *redderet pro traderet* Moret. sec.
 Tholos. Petav. tert.—111 *consurgit* duo Vat. Med. tert. Jun. pr. Pat. Bonon.
 Ambr. pr. *confugit* Med. sec. Put. Lov. Petav. sec. Leid. a m. pr. *consurgit*

NOTÆ

gastes Comes Valentiniiani secundi commotus in Principem ob missum sibi libellum exauctorantem, omnia permiscuit: sed in ipso aditu Alpium eo desperationis adductus est a Theodosio, ut sibi mortem conscisceret, repetito ensis ictu.

105 *Tandem justa manus*] Tandem Arbogastes in se convertit iras ultrices, et se justa manu occidit, qua Valentiniianum Augustum nefarie strangulasse dicebatur.

106 *Emeritum Numen*] Quasi Theodosius, ut Numen, e cœlo deciderit, ut orbem placaret, tumultusque extingueret, et hoc officio defunctus, et velut emeritus rediret ad cælum patrium. *Emeritus* olim dicebatur, qui per certum tempus in Circo pugnaverit, et ab illa pugna deinceps immunis erat: inde transfertur ad eos,

qui defuncti sunt, et velut fatigati quibusdam laboribus.

Natura] Ordo ille rerum omnium seriem continens; vel potius Deus ipse auctor naturæ.

107 *Auratas astrorum panderet arces*] Theodosio ascensuro: credebant quippe, ut diximus, ortas ex stellis Heroum animas, illuc redire.

108 *Nutaret*] Fictio Poëtarum, qui dicebant Heroas aliis hominibus esse graviores.

109 *Augustus*] Theodosius: ab Augusto Cæsare ceteri Imperatores dicti Augusti.

110 *Præsenti*] Theodosius Constantinopoli ægrotans, accersivit Honorium, quo præsente visus convalescere: mox filii imperium tradidit, et vitam reliquit.

111 *Bistoniis*] Bistones sunt populi

Inter Barbaricas ausus transire cohortes.
 Impavido vultu linquis Rhodopeia saxa,
 Orpheis animata modis: juga deseris Cætes,
 Herculeo damnata rogo: post Pelion intras,
 Nereis illustre toris. Te pulcher Enipeus
 Celsaque Dodone stupuit, rursusque locutæ
 In te Chaoniæ moverunt carmina quercus.
 Illyrici legitur plaga littoris: arva teruntur

115

*inter catervas Barbarorum. Deseris vultu intrepido rupes Rhodopeias commo-
 tus cantibus Orphei: linquis culmina Cætes, condemnata pyra Herculis: postea
 ingrederis Pelion celebratum nuptiis marinæ Nymphæ, amarus Enipeus ad-
 miratus est te; et Dodone alia admirata est, ac quercus Chaoniæ loquentes
 iterum pronuntiaverunt versus in gratiam tui. Ora littoris Illyrici ruditur:*

vel tum fugit Reg.—113 *Impavido vultu* Med. pr. *Intrepido* Oxon. sec. *Impa-
 vidus* Vat. tert. Pric. *lactu* pro *vultu* Pat. *linquens* duo Vat. Moret. pr. Hic
 versus in Medic. sec. desideratur. *sacra* Pric. *signa* Med. tert.—114 *Cætæ*
 duo Vat. Jun. pr. Pat. Reg. Moret. sec.—115 *juga* Vat. sec. m. pr. Pric.
 Pat. *rugo* Vat. tert. Rott.—116 *choris* quinque Vat. Farn. Rott. Oisel. *modis*
 Pal. Med. pr. *thoris* vet. Gyr. Jun. sec. Florent. Ambr. sec. quod Heinsius
 placet, qui ascripserat *choris*. l. *toris*. sic et peccatum apud Val. Flacc. Lib.
 v. 240. 'Fert castos Medea toros.' vulgo *choros*. *Enipeus* Moret. pr. *Enipeus*
 Lov.—117 *Didone* Var. LL. ed. Antv. *Dodonis* Exc. Voss.—118 *Inter Chaonia*
 Manar. Exc. vet. Cod. Rhem. *Pro te* Ambr. pr. *Saloniæ* Colin. *Per te* conjit
 Heinsius. *monuerunt* Var. LL. ed. Antv.—120 *Delmatie* Ald. *Stygii* Reg.

NOTE

Thraciæ, a Bistone Martis et Callir-
 rhoës filio: hinc *Bistoniis ab oris*, id
 est Thraciis, seu ab urbe Constanti-
 nopoli, quæ est in Thracia, exurgis
 seu sidus aliquod; vel consurgis, ut
 Heros animosus, contra hostes.

113 *Rhodopeia*] Rhodope mons est
 Thraciæ, cujus saxa Orpheus olim
 lyræ dulcedine trahere et animare
 dicebatur.

114 *Cætæ*] *Cætæ*, *Cætæ*, et *Cætæ*, *es*,
 est mons Thessaliæ, in quo Hercules
 se rogo ardenti iniecit, seseque dam-
 navit flammis consumendum.

115 *Pelion*] Mons itidem Thessa-
 liæ, in quo nuptiæ celebratæ sunt
 Pelei et Thetidis, quæ una erat ex
 Nymphis marinis, seu Nereidibus,
 unde et dicitur *Nereus torus*, id est,
 marinus, seu Nymphæ marinæ.

116 *Enipeus*] Fluvius Thessaliæ,
 qui alluit pulcherrima et amœnissima
 loca.

117 *Dodone*] Civitas Chaoniæ re-
 gionis Epiri in Græcia: prope hanc
 urbem nemo erat totum quercubus
 consitum, et Jovi sacrum. Hic dum
 columbæ fatidicæ, immo et quercus
 ipsæ vocales, edebant oracula.

118 *Moverunt carmina in te*] In tui
 gratiam post longum silentium ora-
 cula carminibus ediderunt: et ex
 Theodoreto nondum obmutuerat ora-
 culum Dodonæum.

119 *Illyrici*] Ora Illyriæ cursu præ-
 tervehitur: Illyria autem regio est
 ad littus maris Adriatici peracta;
 sicut et Dalmatia, quæ pars est Illy-
 riæ.

Dalmatiæ: Phrygii numerantur stagna Timavi. 120
 Gaudent Italiæ sublimibus oppida muris
 Adventu sacrata tuo: submissus adorat
 Eridanus, blandosque jubet mitescere fluctus:
 Et Phaëthontes solitæ deflere ruinas
 Roscida frondosæ revocant electra sorores. 125
 Quanti tum juvenes, quantæ sprevere pudorem

agri Dalmatiæ calcantur: recensentur alvei Timavi Trojani: urbes Italiæ altis manibus evectæ, consecratæ accessu tuo latantur: Padus humilis veneratur te, et imperat undas lenes mansuescere: ac sorores ramosæ Phaëthontis, consuetæ lugere exitium ejus, cohibent electra manantia. Quot tunc adolescentes, quot matres

Med. sec. m. pr. *Stigii* Rott. Oisel. Oxon. pr. *claustra* Moret. sec.—121 *fulgentibus* Med. tert.—122 *adoret* Vat. pr. Farn. m. pr. *adornat* Leid. pr. a m. pr.—123 *Euridanus* Var. LL. ed. Antv. *juvat* Jun. pr. *rapidosque jubet* Med. tert. m. sec.—124 *Phæthontes* Lov. ambo Moreti.—125 *Rosida* Exc. Lacens. sec. ed. Vicet. *formosæ* Jun. pr. *renovant* Petav. pr. m. pr. *renovant* Leid. m. sec.—126 *Quanti tum juvenes* Moret. sec. *nunc* Vat. quint. *tunc* duo Vat. Med. quart. Jun. pr. Tholos. Mazar. Petav. pr. Ambr. sec. -ed. Parm. *tunc*

NOTE

120 *Phrygii*] *Phrygius* dicitur *Timavus*, quia huc appulit Antenor Phrygius, seu Trojannus.

Stagna] Vel ob novem fontes aut ostia Timavi, vel ob insulas quarum objectu stagnant aquæ.

Timavi] Est fluvius Venetiæ prope Aquileiam, vulgo *Brenta*. Oritur ex sex fontibus: fons septimus adjungitur in palude ortus: duo adhuc alii fontes ex Virgilio et Pomponio Mela adjiciuntur, sicque sunt novem fontes. Ille fluvius per cuniculos quosdam ab æstu maris recipit incrementum, et ubi mare intumuit, ingenti fragore saxei montis, ex quo fontes oriuntur, per complura illa ostia prorumpit, et exundans 'pelago premit arva sonanti.'

122 *Adventu sacrata tuo*] Urbes omnes sacratæ adventu Honorii, velut cujusdam Numinis: et quasi urbes fierent totidem templa, in quibus nemo non Honorium colat.

Adorat Eridanus] Id familiare Poë-

tis, fluviorum Genios sic inducere venerabundos. *Eridanus* seu *Padus* fluvius maximus Italiæ: Virg. 'Fluviorum rex Eridanus.'

124 *Phæthontes ruinas*] Ruinas Phaëthontis, qui cum male regeret curram Solis, a Jove, Terræ precibus evicto, in Padum fulminis ictu dejectus est.

125 *Frondosæ sorores*] Sorores Phaëthontis ita casum ejus defleverunt, ut in alnos mutatæ sint, aut in arbores, unde stillat electrum, seu succinum; quod appellant *lacrymas Heliadum*, nam *Heliades*, ἀπὸ ἡλίου, a *Sole*, dicuntur sorores Phaëthontis; *Phæthusæ*, *Lampetiæ*, et *Lampetusa*.

Revocant] Cohibent electra stillare parantia, ut facilius mirentur Honorium.

Electra roscida] Manantia et sudantia instar roris.

126 *Sprevere pudorem*] Matres, velut spreto pudore, turmatim evolarunt mixtæ adolescentibus, studio viden-

Spectandi studio matres, puerisque severi
 Certavere senes, cum tu genitoris amico
 Exceptus gremio mediam veherere per urbem,
 Velaretque pios communis laurea currus ! 190
 Quis non Luciferum roseo cum Sole videri
 Credidit, aut junctum Bromio radiare Tonantem ?
 Floret cristatis exercitus undique turmis,
 Quisque sua te voce canens. Præstringit ahena

contenderunt reverentiam cupiditate videndi, et senes rigidi contenderunt cum pueris, cum tu receptus in sinu caro patris ferreris per civitatem mediam, ac laurus communis cingeret currus sacros ! Equis non existimatis cerni Phosphorum cum Sole purpureo, aut Jovem micare conjunctum Baccho. Agmina composita ex cohortibus galeatis florescunt undequaque : unusquisque prædicans te lingua sua :

vel nunc Reg. *Quam tutum* Varr. LL. ed. Antv.—127 *Spectandi puerum* Med. sec. m. pr. *puerique* Exc. Lucens. pr.—128 *patres* Vat. quint. Moret. pr. *patres* vel *senes* Vat. quart. Petav. pr. *cum tu* Reg. m. sec. *currus* Vat. pr. m. pr. *cum te* Vat. tert. *tu quum* Florent.—129 *Susceptus* Med. pr. Vat. sec.—130 *Velavitque* Pat. *Velarique* Put. *crines* Pric. *currus* Tholos.—131 *Lucifero...* vel *Sole* Pat.—132 *Junctum* Exc. Lucens. pr. *Juncto* Ambr. pr. *victum* Jun. pr. *vinctum* ed. Vicet. Leid.—133 *Floret* Vat. tert. Rott. Oisel. Med. tert. Jun. sec. Thuan. Exc. Lucens. sec. et Sched. Gud. *Hæret* Oxon. pr. *Hæret* vel *Floret* Med. sec. *Iret* Reg. *Fervet* quatuordecim alii et ed. Vicet. *Fleret* Bonon. Ambr. pr. Petav. sec. *Flebat* Put. *Flebat* et emend. *Fertur* Pat.—134 *præstringit* Exc. Læti. *præstrinxit* Moret. sec. Exc. Lucens. pr. *perstrinxit* tres Vat. Moret. pr. Farn. Rott. Petav. pr. Junian. Oxon. *præstringit* vel *præstrinxit* Reg.—135 *strictique seges* Ambr. tert. *sepes* Var. LL. ed. Antv. *undique* pro *undique* Vat. pr. *ferri* Med. quart. Exc. Lucens. pr. *belli* duo Vat. Rott. Oisel. Florent. duo Med. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. et Vicet.

NOTÆ

dorum Principum.

128 *Certavere senes*] Senes etsi severi sunt et tetrici, tamen cum pueris certaverunt alacritate currendi, præ desiderio cernendi triumphi.

130 *Communis laurea*] Et patri, qui vicerat, et filio, ejus felicitate citior victoria contigerat.

Pios currus] Patris, qui pietate motus vicerat, ut pacatum liberis relinqueret Imperium. Notandum est currus triumphales aureos fuisse et laureatos.

131 *Quis non Luciferum*] Quis videt triumphantem Theodosium, cum filio Honorio, is putet videre se Solem

cum Phosphoro, aut Lucifero; aut Jovem cum Baccho filio.

132 *Bromio*] Baccho, qui sic dicitur *ὄνδρ τοῦ βρέχου, fremere, murmurare*; quippe natus est Bacchus inter frementis tonitrua; vel dicitur framere ab effectis vini.

133 *Floret exercitus*] Ob cristas scilicet floris instar emicantes. Virgilius: 'Florentes ære catervas.' Alii legunt, *Fervet*, id est, ardet honorare, et prædicare Principem.

134 *Voce canens*] Diversi populi diversa te lingua canunt atque commendant. Martialis: 'Vox diversa sonat, populorum est vox tamen una,

Lux oculos, nudique seges Mavortia ferri 135
 Ingeminat splendore diem. Pars nobilis arcu,
 Pars longe jaculis, pars cominus horrida contis.
 Hi volucres tollunt Aquilas, hi picta Draconum
 Colla levant; multusque tumet per nubila serpens
 Iratus, stimulante Noto, vivitque receptis 140
 Flatibus, et vario mentitur sibila tractu.
 Ut ventum ad sedes, cunctos discedere tectis
 Dux jubet, et generum compellat talibus ultro:
 Bellipotens Stilichon, cujus mihi robur in armis

Fulgor æreus hebetat oculos, et multitudo bellica gladiatorum nudatorum duplicat lucem fulgore suo. Alii insignes sunt arcubus: alii formidandi telis longe, alii hastis prope ferientibus. Hi ferunt Aquilas celeres, illi attollunt capita Serpentum depicta, et anguis plurimus indignans, vento commovente, turgescit per aërem, atque nutritur exceptis flaminibus, ac fingit sibila flexu diverso. Statim atque perventum est ad palatium, Imperator Theodosius imperat omnes recedere domo, ac sponte sic alloquitur generum. O Stilicho magnanime, cujus virtus experta est mihi in

~~~~~

ferri vel belli Reg. Oxon. pr. Med. sec. Vat. quart. Pric.—136 *Ingeminet* Vat. quart. Leid.—137 *longis* Tholos. *undique pro horrida* Med. tert. *comptis* Jun. pr. *cunctis* Pal. Vat. pr. m. pr. Med. sec. Exc. Voss.—138 *aquilas tollunt* Jun. pr. *leonum* Moret. pr.—139 *tumet* Exc. Lucens. pr. *tumens* Pric. ed. Vicet.—140 *stimulare* Rott. *receptus* duo Vat. Lov. Oxon. pr. item Jun. pr.—141 *tanto mentitur* Pat. *cinctu* Med. sec. *tractu vel tinctu* Vat. tert. *tinctu* Jun. sec. m. pr. Rott. Leid. a m. pr.—142 *cunctis* Vat. sec. Pal. Med. pr. *cunctos* vel *cunctos* Vat. quart. *omnes* Exc. Lucens. pr. *tutos* Reg. Thuan. Put. Rott. Bonon. Oxon. pr. Petav. sec. Ambr. pr. Sched. Gud. *tutas* Med. sec. Pat. Oxon. sec. m. pr. *tuto* Exc. Schott. *tutos* vel *cunctos* Reg. Mazar. *discedere* Oxon. sec. m. sec. Exc. Schott. *excedere* Jun. pr. *descendere* Vat. pr. Petav. sec. *castris* Jun. pr. Sched. Gud. Exc. Schotti. *tectis* Oxon. sec.—143 *generis* Vat. pr. *compellit* Pric. *vocibus* Ambr. tert.—144 *Stilico* Vat. pr.

NOTÆ

Qua verus patriæ diceris esse pater.

Ahena lux] Splendor armorum, ex ære conflatorum.

137 *Contis*] Contus sumitur pro pertica, remo, hasta.

138 *Aquilas*] Vexilla Romanorum.

Picta Draconum colla] Veteres in vexillis gestabant Dracones depictos.

139 *Tumet per nubila serpens*] Serpens depictus tumet, cum explicatur per aërem, et vento permittitur.

140 *Vivitque*] Draco nutrirī et con-

servari flatu videtur, et imitari draconem sibilantem, cum expanditur, et celeri motu, quasi levi flexu ostenditur, et subtrahitur oculis.

142 *Sedes*] Palatium, seu domum Cæsaream.

Cunctos discedere] Magna laus Stilichonis laudari a Theodosio, qui moriens, remotis omnibus arbitris, ipsi magnum quiddam commendaturus est.

143 *Generum*] Stilichonem qui duxerat filiam Honorii senioris, qui frater

Pace probata fides; quid enim per prælia gessi 145
 Te sine? quem merui te non sudante triumphum?
 Odrysium pariter Getico fœdavimus Hebrum
 Sanguine: Sarmaticas pariter prostravimus alas;
 Riphæaque simul fessos porreximus artus
 In glacie, stantemque rota sulcavimus Histrum. 150
 Ergo age, (me quoniam cœlestis regia poscit,)
 Tu curis succede meis: tu pignora solus
 Nostra fove: geminos dextra tu protege fratres.

bello, fidelitas in pace. Nam quid feci per certamina absque te? Quam retuli palmam te non laborante? Tinxiimus simul cruore Getarum Hebrum Thracium; simul fudimus cohortes Sarmatarum; et una extendimus membra fatigata in nive Rhiphæa, et curru scidimus Danubium glaciatum. Age igitur, quia Aula cœlestis repetit me, tu succede curis meis, tu unus tutare filios meos, tu defende virtute tua

et sec.—145 *gessi* Bonon. Ambr. pr. *vizi* Med. sec. m. pr. *gestit* Pat.—146 *non te* Pat. duo Ambr. Voss. pr. Oxon. sec. Jun. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. *sudante* Vat. pr. Put. Mazar. Exc. Læti. *sudante* reliqui magno numero, Exc. Lucens. sec. Gevart. Sched. Gud. et ed. Vicet. *tropæum* Put. Reg. Mazar. *trophæum* Vat. tert. duo Med. Rott. Oisel. marg. Isingr. *trophæum* vel *triumphum* Florent.—147 *Odrysium* Bonon. et Tholos. *Othrysi-um* Lov. Ald. *Othrisium* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Vicet. Parm. *Otry- sium* Jun. pr. Oxon. sec. *Otrisi-um* duo Moret. Var. LL. ed. Antv. *Odrisi-um* Florent. duo Petav. tres Med. Exc. Lucens. pr. *Getico pariter* Moret. pr. Leid. *Geticis pariter* Vat. quart. Pric. *fudavimus* Med. sec. m. pr. *sudavimus* Vat. tert. Rott. inc. Heins. Junian. *sudavimus* vel *fœdavimus* Florent. *Histrum* pro *Hebrum* Pat. Put.—148 *Sarmaticas* Med. tert. Jun. sec. Exc. Lucens. pr. *Dalmaticas* viginti alii et ed. Vicet. *Dalmatias* Ambr. pr. et ed. Parm. *suda- vimus* pro *prostravimus* Rott. Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr. *fœdavimus* vel *prostruximus* Jun. pr.—149 *Riphæaque* Var. LL. ed. Antv. *Riphæamque glaciem* Pat. *fessos* vel *pariter* Vat. quart. *simul pariter* Vat. tert. m. pr. Med. tert. *proreximus* Mazar. *projecimus* conjiciebat Heinsius. *arcus* Oisel. Med. sec. Jun. pr. *arctus* Oxon. sec.—150 *Hebrum* pro *Histrum* Ambr. pr. *Ergo age* Exc. Lucens. pr. *Sic age* Jun. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *cœlestis patria* Med. sec.—152 *pueris* pro *curis* Pat. Ald. *succurre* Moret. sec.—153 *prorige*

NOTÆ

erat Theodosii, sed quam filiam ipse Theodosius adoptaverat.

146 *Sudante*] Tuis sudoribus bellis.

147 *Odrysium Hebrum*] Hebrus fluvius dicitur Odrysius, ab Odrysiis populis Thraciæ, in qua deleti a Theodosio Getæ.

148 *Sarmaticas*] Sarmatæ, seu Sarmomatæ, populi circa fluvium Tanaim,

149 *Riphæa*] Vel *Rhiphæa*, a Riphæis montibus Scythiæ. Vide l. i. in Ruf. v. 242.

150 *Histrum*] Danubium, maximum Europæ fluvium, stantem glacie.

151 *Regia poscit*] Quoniam mortis sum proximus.

152 *Pignora*] Filios meos Arcadium et Honorium, quæ mihi sunt carissima pignora.

Per consanguineos thalamos, noctemque beatam,
 Per tædas, quas ipsa tuo Regina levavit 155
 Conjugio, sociaque nurum produxit ab aula,
 Indue mente patrem : crescentes dilige fœtus,
 Ut ducis, ut soceri. Jam jam securus ad astra,
 Te custode, ferar : rupta si mole Typhœus
 Vinculis prosiliat, Tityos si membra resolvat, 160
 Si furor Enceladi projecta mugiat Ætna,
 Opposito Stilichone cadant. Nec plura locutus,
 Sicut erat, liquido signavit tramite nubes,

fratres duos. Per affinitatem matrimonii tui, et lectum felicem, per faces quas ipsa Imperatrix sustulit in nuptiis tuis, et conduxit nurum ex Regia cognata, accipe animum paternum, ama filios surgentes, ut est Ductoris et Soceri. Mox, mox, te relicto tutore, ibo tutus ad sidera. Si Typhæus fractis obicibus erumpat ex catenis; si Tityus expediat corpus; si rabies Enceladi fremat eversa Ætna; hæc monstra ruant Stilichone obstante. Neque dicens plura verba, qualis erat, nota-

fratres Oisel.—155 *læubit* Put. Pat. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. m. pr.—156 *virum duo* Vat. duo Med. ed. Parm. *nurum* vel *virum* Oisel. Reg. Oxon. pr. Exc. Læti. *nurum* triginta Codd. Exc. Gevart. et Lucens. pr. item Schott. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet.—157 *dirige* Ambr. pr. m. pr. Var. LL. e marg. Parm. marg. Isingr. *dilige* vel *dirige* inc. Heins.—158 *et soceri* Moret. sec.—159 *feror* Vat. quint. Oisel.—160 *Vinculis* Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. marg. Isingr. *Undis* tredecim alii. *Undis* vel *Vinculis* Oxon. pr. *Prosiliat vinculis* Med. tert. *Tityos* Med. tert. Exc. Lucens. sec. *Tithios* Leid. sec. *Tityus* quinque Vat. Pal. Farn. Pric. Rott.—161 *projecta* Reg. *prærupta* Moret. sec. *mugiat* duo Vat. *mugiet* Leid. pr. *Enna* Pric.—162 *Stilichone* quatuor Vat. *cadet* Moret. sec. *cadent* decem alii. *cadant* Jun. pr. Petav.

NOTE

154 *Noctemque beatam*] Noctem nuptialem ita expetitam.

155 *Tædas*] Faces nuptiales ex alba spina ferri solitas : *δαῖς, τὴν δαῖδα*; hinc deducunt *tædam, facem, lampadem* : ut deducunt *hebdomadam* ab accusativo *τὴν ἑβδομῆδα*.

156 *Socia aula*] Cognata, affini, seu in qua sunt cognati et affines.

Nurum produxit] Serenam filiam adoptivam Imperatrix pronuba produxit, ex more matrum veterum, quæ filiabus suis tædas præferebant, easque ad mariti domum deducebant.

158 *Ut ducis, ut soceri*] Ut est proprium ducis et soceri amanti. Stilicho enim erat socer Honorii.

159 *Typhæus*] Gigas Jovis fulmine percussus, et Inarime, Puteolani sinus insula, vel Ætna monte oppressus.

160 *Tityos*] Tityus gigas itidem, Jovis et Elaræ, seu Terræ, filius, ob tentatam Latonæ pudicitiam, aut a Jove fulminatus, aut ab Apolline confixus, et ad inferos detrusus.

161 *Enceladi*] Hic gigas itidem immanis, sub Ætna superimposita gemens.

163 *Sicut erat*] Quasi Theodosius vivus ac corporatus Cælum ascendit.

Liquido tramite] Semita, quam illustrabat corpus divino splendore.

Ingrediturque globum Lunæ, limenque relinquit
 Arcados, et Veneris clementes advolat auras. 165
 Hinc Phœbi permensus iter, flammamque nocentem
 Gradivi, placidumque Jovem, stetit arce suprema,
 Argenti qua zona riget Saturnia tractu.
 Machina laxatur cœli, rutilæque patescunt
 Sponte fores: Arctoa parat convexa Bootes: 170

vit aërem semita clara, et intrat orbem Lunæ, ac deserit domicilium Arcadis, et advenit ad mite sidus Vespëris. Inde transgressus viam Solis, et ignem damnosum Martis, ac Jovem mitem, consistit in Cælo alto, qua parte circulus Saturni concretus est in regione frigida. Moles Cæli aperitur, et janua micantes penduntur ultro. Bootes præparat convexitatem Septemtrionalem: Orion armatus

pr.—164 *limenque* tredecim Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. et Parm. item Ald. *lumenque* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. et Vat. Livin. *lumen* vel *limen* Oxon. sec. *relinquit* plurimi Codd. Exc. Læti, Lucens. sec. et ed. Vicet.—165 *Arcados* Moret. pr. Petav. pr. item Leid. Exc. Lucens. pr. *Arcades* Med. pr. *Arcadis* decem alii. *pervolat* quatuor Vat. Pal. Lov. m. pr. *advolat* Oisel. Med. tert. Florent. Mazar. Reg. Oxon. pr. *auras* tres Med. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. *aves* Lov. m. pr. Ald. et al. edd. *alas* Var. LL. ed. Antv. *alas* vel *auras* vel *aulas* Florent. *clementem auram* Pat.—166 *Hinc permensus iter Phœbi* inc. Heins.—167 *Gradivum* Vat. tert. Rott. Florent. Med. sec. m. pr. *placidique* Var. LL. ed. Antv. *supremum* Pal. Med. pr. *superna* vel *suprema* Oxon. sec.—168 *quo* Med. pr. *qua* Jun. pr. Oxon. pr. item Leid. *quo* vel *qua* Oxon. sec. *nitet* duo Vat. Petav. pr. Leid. *rubet* Med. sec. m. pr. *rubet* vel *riget* Oxon. sec.—170 *arcana petat* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *pavet* Med. tert. *devera* Put.

NOTE

164 *Globum Lunæ*] Quia primum Lunæ Cælum trajiciendum est in Cælum ituro.

Limen Arcados] Domicilium Arcadis, in Septemtrione. Hic Arcas erat filius Calistus, ac cum eam Ursam factam jaculo petere pararet, una cum matre in Cælum raptus est: et illa in Ursam majorem seu Helicen transformata est, hic in minorem, seu Cynosuram: *έλικη*, dicitur, *ἀπὸ τοῦ ἐλίσσασθαι περὶ τὸν πόλον*, quod *volvatur circa Polum*: Cynosura, quia est ad caudam Canis, seu Ursæ, scilicet majoris: *κύων*, *κυνὸς*, *canis*, et *οὐρά*, *cauda*.

165 *Veneris*] Alludit forte ad Nummum, in quo infans sculptus erat sep-

tem Planetis circumdatus.

166 *Flammamque nocentem Gradivi*] Planetam ardentem Martis; Planetam blandum Jovis.

167 *Arce*] Cæli: arx enim ponitur pro apice aut fastigio.

170 *Arctoa*] *Ἄρκτος*, *Ursa*, signum Septemtrionale, unde *Arctous* pro Septemtrionali ponitur.

Bootes] *Βόωτης*, *bubulcus*, a *βοῦς*, *bos*, et *ὠθέω*, *trudo*, *pello*. Sed et *Bootem* dixerunt Sidus cæleste proximum Ursæ, quam antiqui *ἑμαζαν* sive *Plaustrum* vocabant, sellasque duas pariles, maxime loco conjunctas, pro bobus ex Hygino, reliquas quinque pro Plauastro habebant. Sed postquam Astrologi Plaustram stellis auxerunt, sic

Australes reserat portas succinctus Orion :
 Invitantque novum sidus, pendentque vicissim,
 Quas partes velit ille sequi, quibus esse sodalis
 Dignetur stellis, aut qua regione moveri.

O decus ætherium, terrarum gloria quondam, 175

Te tuus Oceanus natali gurgite lassum

Excipit, et notis Hispania proluit undis.

Fortunate parens, primos cum detegis ortus,

Aspicias Arcadium : cum te proclivior urges,

Occiduum visus remoratur Honorius ignem. 180

aperit januas Meridianas; et advocant astrum recens, et dubitant inter se invicem, quas partes eligat ipse amplecti, quæ sidera cohonestet sua societate, vel qua in parte placeat manere. O Theodosi, honor Cæli, olim ornamentum terrarum: Oceanus patrius recipit te sinu natalitio fessum, et Hispania te irrigat aquis familiaribus. O pater felix, cum primo explicas caput, intueris Arcadium: cum pronior præcipitas ad Occasum, Honorius aspectus retardat flammam Occidentem. Et quacumque

Bonon. Ambr. pr. *penates* pro *Bootes* Exc. Voss.—171 *Australis* Pnt. Leid. sec. *partes* Moret. pr. *Sicileus* pro *succinceus* Med. tert.—172 *immittantque* marg. Marcil. *pensantque* Pat. *pendetque* Pal. *quærunque* Med. tert.—173 *ipse* Vat. tert. Rott. Florent. Mazar. Oxon. et Ambr. pr. Leid. sec. Ald. et Exc. Gevart. *illa* vel *ipse* Med. pr. *quis* Vat. quart. *ipse sodalis* Vat. tert. Rott. Florent. Reg. Mazar. *ille* duo Vat. Tholos. Moret. pr. Ambr. sec.—174 *a qua regione* Med. tert. *vel qua* Pat. *moveri* Vat. tert. Pric. Rott. Oisel. *teneri* Jun. pr. *morari* ed. Gesn. Vat. quatuor, Pal. duo Med. vet. Gyr. et Petav. pr. *morari* vel *moveri* Mazar. Oxon. sec.—176 *titiati* Pric. *lappum* duo Med. Petav. pr. m. sec. Ambr. tert. marg. Isingr.—177 *perluit* Ambr. sec.—178 *Fortunæque parens* Exc. Lucens. sec. *primus* ed. Parm. et Vicet. *primo* Jun. pr. *artus* vel *ortus* duo Vat.—179 *Respicias* Med. tert.—180 *visu* Petav. pr. Leid. *visum* Moret. pr. Vat. quart. *memoratur* Jun. pr. *ignis* Pat. et ed.

NOTÆ

ut non amplius tam Plaustri, quam Ursæ haberet effigiem: tum et pro Plastro *ἄρκτος* sive *Ursa* dici cœpit, et *βοώτης* similiter vocatus *ἀρκτοφύλαξ*, hoc est, *Ursæ custos*, quod stellas Ursæ regere ac custodire videatur.

171 *Australes*] Meridianas, ab Austro vento, qui flat a Meridie.

Succinctus] Armatus, ad pugnam expeditus; sic enim pingitur Orion. Orion Jovis, Neptuni, et Mercurii filius; vel Scorpionis, cum quo pugnavat, ictu, vel Dianæ telis confixus, ut tentator impudens: at postea inter signa cœlestia relatns.

176 *Te tuus Oceanus*] Oceanus Hispaniæ patriæ tuæ excipiet te cum aliis sideribus fessum tuo cursu. Poëtæ fingunt sidera post diurnum laborem descendere in mare, et ibi se lavare, inde caput exerere.

177 *Notis undis*] Cognitis, familiaribus. Nam Theodosius oriundus erat ex Gallæcia Hispaniæ regione.

179 *Arcadium*] Imperatorem Orientis: vetns liber scribit *Archadium* cum aspiratione, quasi deducatur ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ab imperio.

180 *Honorius*] Imperator Occidentis.

Et quocumque vagos flectas sub cardine cursus,
 Natorum per regna venis, qui mente serena,
 Maturaque regunt victas moderamine gentes ;
 Sæcula qui rursus formant meliore metallo.
 Luget avarities Stygiis innexa catenis, 185
 Cumque suo demens expellitur ambitus auro.
 Non dominantur opes : non corrumpentia sensus
 Dona valent. Emitur sola virtute potestas.
 Unanimi fratres, quorum mare terraque fatis
 Debentur, quodcumque manus evasit avitas, 190
 Quod superest patri. Vobis jam Mulciber arma
 Præparat, et Sicula Cyclops incude laborat.

sub regione vertas vias, incedis per imperia filiorum, qui gubernant populos edemitos animo placido, et imperio prudenti ; qui faciunt iterum ætatem metallo pretiosiore conspicuam. Avaritia ligata vinculis infernis flet, et Ambitio insana exulat cum opibus suis : divitiæ non regnant, nil munera depravantia animos prosunt : honores acquiruntur una virtute. O fratres concordēs, quorum felicitati terræ et maria destinantur, et id omne quod effugit fortitudinem avorum vestrorum, quod restabat sperandum patri Theodosio. Jam Vulcanus fabricatur vobis arma, et Cyclopes

Vicet. Parm.—181 *vagos* Lov. *vago* Moret. sec. *flectis* Vat. pr. et sec. Pal. Farn. Ambr. sec. Petav. tert. *flectas* reliqui fere omnes, Exc. Gevart. et Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *currus* Vat. pr. Farn. Med. quart. Moret. sec. inc. Heins. *cursus* vel *currus* Reg.—182 *severa* Leid. pr. *serena* vel *severa* Vat. quart.—183 *victas* Thuan. Leid. pr. Moret. sec. Med. quart. *vinctas* Var. LL. e marg. Parm. *cunctas* Vat. pr. Jun. pr. Farn. Exc. Læti. *junctas* quatuor Vat. Pal. Rott. Oisel. *gentes moderamine victas* Pric.—184 *formant* Florent. *formant* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel.—185 *Stygiisque* Lov. *inmissa* vel *innexa* Oxon. sec. *immersa* vet. Gyr. inc. Heins. Leid. sec. Ambr. tert. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. unde Heinsius conjiciebat *immersa cavernis*.—187 *Nec dominantur* Reg. Rott. Oxon. pr. Med. sec. Ambr. tert. *non corr.* Vat. sec. *nec* plurimi alii et Exc. Lucens. sec.—189 *Unanimis* Bonon. *Unanimis* Oxon. sec. *unanimos* Pric. *factis* Med. quart. Leid. sec. Exc. Gevart. Oxon.—190 *Debetur* duo Vat. Jun. pr. Lov. m, sec. *quicunque* Lov. et ed. Vicet. Parm.—191 *nobis* Oisel. Petav. tert. *Mulcifer* Pric. Mazar. Oxon. pr.—192 *Præparat* Oxon. pr.—193 *Prontes* Med. tert.

NOTE

183 *Maturo moderamine*] Imperio justo, tranquillo, prudenti, et maturis ac sapientibus Imperatoribus digno.

184 *Formant*] Renovant, faciunt sæculum aureum.

185 *Stygiis*] Infernis. Styx dicitur τὸ τοῦ στυγείω, odisse, quod sit fluvius odii atque horrois. Styx est fons

Arcadiæ veneno frigidissimo ac præsentissimo scatens; unde tribuitur Inferis. Alexander hac aqua sublatus dicitur.

191 *Mulciber*] Vulcanus vobis arma fabricatur, ut antiquis Semideis: Mulciber dicitur, quasi *mulcens* tractansque ferrum.

192 *Cyclops*] Cyclopes, Neptunij et

Brontes innumeris exasperat ægida signis :
 Altum fulminea crispate in casside conum
 Festinat Steropes ; nectit thoraca Pyracmon ; 195
 Ignifluisque gemit Lipare fumosa cavernis.
 Vobis Ionia virides Neptunus in alga
 Nutrit equos : qui summa freti per cœrula possint
 Ferre viam, segetemque levi percurrere motu :
 Nesciat ut spumas, nec proterat ungula culmos. 200
 Jam video Babylona rapti, Parthumque coactum

*sudant in incude Ætnæa. Brontes insculpit in clypeo signa infinita ; Steropes pro-
 perat concinnare in galea fulminanti apicem sublinem : Pyracmon colligat loriceam ;
 et Lipare fumans mugit antris flammiferis. Neptunus alit vobis equos cœruleos in
 litore Ionio, qui valeant tendere iter per terga suprema maris glauci, et pererrare
 cristas curru celeri ; adeo ut seges non sentiat spumas ; et pedes equorum non pro-
 sulcent spicas. Jam cerno Babylonem vastari, et Parthos subactos metuere, effugio*

exasperet ed. Parm. et Vicet.—194 *Artum* Pric. *crispans* Med. tert. *conum* Vat. tert. Rott. Med. pr.—195 *Festinet* Rott. Oisel. Petav. sec. et tert. m. pr. Bonon. Ambr. pr. *Pyracmon* Put. Lov. Leid. sec. Reg. duo Moret. et Petav. duo. edd. Vicet. Parm. Ald. Isingr. et alia.—196 *Ignifluis* Var. LL. ed. Antv. *Igniferisque* Reg. Jun. pr. Oxon. pr. Med. sec. *Lipare* Moret. sec. *Lipate* Var. LL. ed. Antv. *furiosa* Med. sec.—197 *in unda vel alga* Med. quart.—198 *ens pro equos* Vat. tert. *equas* Put. *per nubila* Pric. *possunt* Oxon.—199 *jubam pro viam* Moret. sec. Heinsius ascripserat iv. Cons. Hon. 548. *segetesque* Med. sec.—200 *Nesciat os spumas* Med. tert. *spicas* Moret. pr. m. sec. *ne* Vat. pr. Farn. *non* Mazar. *proteret* Vat. pr. Farn. *protegat* Ambr. pr.—201 *Jamque videt* Vat. tert. Rott. Med. sec. Florent. m. pr. marg. Isingr. Heinsius corrigit *Jamque videt*. sic aliquoties apud Val.

NOTÆ

Amphitrites filii, Vulcani ministri, sic dicuntur ἀπὸ τοῦ κύκλου, a circulo, quod dicantur habere tantum unum oculum, velut ingentem circulum aut orbem. Virg. 'Argolici clypei aut Phœbeæ lampadis instar.'

Sicula incude] Ætnæa, quæ est in Sicilia.

193 *Brontes, Steropes, Pyracmon*] Tres Vulcani ministri. Brontes dicitur ἀπὸ τῆς βροντῆς, a tonitru: Steropes, ἀπὸ τῆς στεροπῆς, a fulgure: Pyracmon, quasi πῦρ, ignis, et ἄκμων, incus.

Exasperat] Asperum reddit clypeum, insculptis multis signis.

Ægida] Clypeum: Ægis autem erat Jovis clypeus, contextus ex pelle

capræ Amaltheæ: unde dicitur Ægis, ἀπὸ τῆς αἰγῆς, a capra.

194 *Crispate conum*] Concinnare, attollere apicem, cristas.

196 *Lipare*] Una ex insulis Æoliis, officina Vulcani.

197 *Neptunus nutrit equos*] Primus equorum creator atque domitor vobis alit equos generosissimos. Cui Neptuno, ex Virgilio, 'prima frementum Fudit equum tellus magno percussa tridente.'

Alga] Est herba marina.

Ionia] Asiæ minoris regio, cœli bonitate et situs commoditate celebrata.

201 *Babylona*] Babylon, (vulgo *Bagdat*, quæ urbs mutato loco sic dicitur;

Non ficta trepidare fuga : jam Bactra teneri
 Legibus, et famulis Gangen pallescere ripis,
 Gemmatosque humilem dispergere Persida cultus.
 Ite per extremum Tanain, pigrosque Triones : 205
 Ite per ardentem Libyam : superate vapores
 Solis, et arcânos Nili deprendite fontes.
 Herculeum finem, Bacchi transcurrite metas.
 Vestri juris erit, quicquid complectitur axis.

haud simulato : jam cerno Bactra subjici Imperio vestro, et Gangem pallere littoribus famulantibus, ac Persidem victam effundere ornamenta gemmarum. Vadite per Tanain ultimum, et Septemtrionem frigidum : vadite per Libyam astuantem : transite calorem Solis, et detegite capita secreta Nili. Transite terminos Herculis, et limites Bacchi. Quicquid mundus continet, erit vestrae potestatis. Mare rubrum

Flacc. ut Lib. v. 548. capi Med. tert.—202 *trepida* pro *ficta* Med. tert. *Bracta* Moret. pr.—203 *Gangen* Ambr. sec. *Gangem* Florent. quatuor Med. Pat. Reg. Thuan. Bonon. Put. Tholos. Mazar. Ambr. tert. tres Petav. Exc. Lucens. pr. et ed. Vicet. *flavescere* Med. sec. *flavescere* vel *palescere* Reg. simbis v. *ripis* Vat. sec.—204 *Gemmatosque iterum* Oxon. sec. *dispergere* Med. tert. *disperdere* Reg. Oisel. Lov. Bonon. Moret. sec. duo Oxon. duo Petav. et Ambr. Var. LL. ed. Ant.—205 *Ire* et *deprendere* Med. sec. *Ire* et *superare* id. Med. sec. *Tanain* Med. quart.—206 *ardentem Zonam* Vat. pr. Farn. in Med. quart. hic versus deest. *ardentem* legit Heinsius, ut *arida Barce*. Lucan. Lib. 1. 686, 'dubia super æquora Syrtis Arentemque feror Libyam.' *calores* Jun. pr.—207 *dependite* Leid. pr.—208 *Bacchi* Med. quart. Exc. Læti et Lucens. pr. *Bracti* Pat. *Bactri* Florent. m. pr. Mazar. incert. Heins. Leid. pr. m. pr. Var. LL. ed. Antv. et Vicet. *Bactri* vel *Bacchi* Lov. *percurrite* Med.

NOTE

est enim ad ripam Tigris fluvii, cum vetus Babylon staret ad ripam Euphratis,) Assyriæ, sive Babylonæ, sive Chaldææ urbs primaria, admirandis coctili latere muris latissimis a Semiramide conditis cincta : at per Babylonem intelligit Persarum et Parthorum regna esse diripienda ab Arcadio et Honorio.

202 *Non ficta*] Parthus enim fugam simulabat, et fugiendo vincebat.

Bactra] Scythiæ Asiaticæ provincia : est et urbs ejusdem nominis.

203 *Gangen*] Fluvius est aurifer Indix : hic designat Indiam.

204 *Gemmatos cultus*] Vestes gemmatas, seu gemmis distinctas.

205 *Tanain*] Tanais fluvius in Pa-

ludem Mæotidem se exonerans, extremus Asiæ et Europæ terminus, Dicitur hodie, *Don*.

Triones] Ursam, sidus cæleste, cuius stellas Triones, et Terriones, id est, Boves, rustico vocabulo appellant : pigros autem, quia hæ stellæ cursum suum absolvunt lente : hic significant Septemtrionem.

206 *Libyam*] Ardentem Africae regionem, arenosam, siticulosam.

207 *Nili fontes*] Olim ignoti erant : hodie scimus duos esse Nili fontes, ultra lacum *Dambea*.

208 *Herculeum finem*] Columnas Herculis, constitutas ad fretum Gaditanum, seu Herculeum.

Bacchi metas] In India, ubi a Bac-

Vobis rubra dabunt pretiosas æquora conchas, 210
Indus ebur, ramos Panchaia, vellera Seres.

donabit vobis gemmas dites, Indi ebur donabunt, Panchaia ramos thuriferos, Seres vellera.

sec.—209 *orbis* pro *axis* Ambr. pr.—210 *rura* Var. LL. ed. Antv. *litora* Jun. pr. quod probat Heinsius; *rubra litora* ut in Epigr. de sene Veronensi; ‘Benacumque putat litora rubra lacum.’ *gemmas* Med. quart. *pompas* Vicet. *vestes* inc. Heins.

NOTE

cho lapides crebris intervallis dispositi, et arboreas proceræ, truncis hederæ contextis.

210 *Dabunt*] Pro vectigalibus.

211 *Indus ebur*] India abundat elephantis, ac proinde ebore.

Panchaia] Regio Arabiæ, in qua arboreas thuriferæ,

Seres] Scythiæ Asiaticæ populi, ex Plinio: ‘Sylvarum lanificio nobiles, profusam aqua depectentes frondium canitiem.’ Alii hoc putant fabulosum, aiuntque Sericum omne nasci ex vermibus, sed qui nutriantur in illis arboribus Serum, ex quibus ideo Serica depectunt.

VIII.

CL. CLAUDIANI
DE QUARTO CONSULATU
HONORII AUGUSTI
PANEGYRIS.

ARGUMENTUM.

IMPERATOREM Honorium rursus Consulem comitantur milites, Duces, Bellona, Mars. Hujus Imperatoris celebratur et origo ab Ulpio Trajano, et a patria Hispania: unde natus Avus ejus bellicosus, Avoque major pater Theodosius, qui barbaros fudit, Remp. restituit, Maximum et Eugenium tyrannos, horumque Duces Andragathium et Arbogasten, aut mactavit, aut ad desperationem mortemque impulit, ipse clemens, misericors, liberalis, carus militibus. Ex hoc nascitur Honorius, cujus patria et mater præferuntur patriæ et matribus Deorum: de hoc fausta præsentia, seu nascatur, seu Consul et Imperator fiat. Comparatur Iulo, Castori, Polluci, Jovi. Theodosius hunc docet non nobilitate, sed virtute confidere; docet notitiam sui habendam, frænandasque cupiditates, ut bene imperet, ut virtutes Imperatorum consequatur, vitia Tyrannorum fugiat: quid faciendum in bello, a quo illum flagrantem arceat; quid faciendum in pace: præclara ipsi Ducum exempla proponit. Mox Honorius æquat patrem, fretus Stilichone tot victoriis illustri, cujus ductu, ut animosus est ad bella, ita et in pace sapiens, justus, moderatus, liberalis, amabilis, venerabilis, industrius, in armis, in equitando. Describitur ejus pompa, incessus, comitatus, vestes, libertas data, Consulatus felicitas, et denique voto clauditur hæc Panegyris.

AUSPICIIIS iterum sese regalibus annus

Annus rursus ornat se sub auspiciis Imperatoriis, ac superbior potitur Regia cogni-

Hic liber deest in Vaticano Livinei, in Codd. Moreti et Excerptis Gevartii sequitur post superiorem Panegyricum. in Vaticano quarto erat *Incipit Pana-*

NOTE

1 *Auspiciis regalibus induit*] Induit Imperatoriis; ut enim annus designatur per Consules, ita hic annus

Delph. et Var. Clas.

Claud.

P

Induit, et nota fruitur jactantior aula.
 Limina nec passi circum privata morari
 Exultant reduces, Augusto Consule, fasces.
 Cernis, ut armorum proceres, legumque potentes
 Patricios sumunt habitus, et more Gabino
 Discolor incedit legio, positisque parumper
 Bellorum signis, sequitur vexilla Quirini?

5

ta, et fasces recusantes manere circum domos privatorum, latantur redeuntes, Imperatore Consule. Vides quomodo duces legionum, et praesides legum, induunt vestes Senatorias, et pro consuetudine Gabina legiones differentes veste progrediuntur, et vexillis belli aliquamdiu depositis, comitantur insignia Romuli? Aquilae gestantur a

giricus de iv. Consulatu Honorii. Petav. pr. simpliciter inscribit Quartus Honorii Consulatus. in Leid. pr. itidem priori continuus erat, et inscribitur Liber de quarto Consulatu Honorii.

1 *regentibus* Vat. pr. Farn.—2 *vota* Ambr. tert. *voto* Med. tert.—3 *Lumina* Med. pr. inc. Heins. *passi* Moret. pr. *passi* vel *passim* Reg. *passim* sedecim alii, Ald. marg. Isingr. et Var. LL. ed. Antv. *morari* duo Ambr. *morari* vel *vagari* Pat. *morati* Vat. sec. Moret. sec. Leid. et Oxon. sec. Exc. Gevart. *morati* vel *morari* Reg. in Jun. pr. hic tertius versus deest.—4 *Exsultent* Lov. Tholos. Vat. sec. Oxon. sec. Med. tert. Leid. sec. Exc. Gevart. *fratres pro fasces* Med. sec. m. pr.—5 *regumque* Vicet. *longumque* Jun. pr.—6 *sumunt* Vat. pr. Farn. Med. quart. Moret. sec. *amore* Rott. *en more* legit Heinsius.—7 *incedat* Ambr. pr.—8 *Quiritum* Jun. pr.—9 *cedere* Var. LL. ed. Antv. *cre-*

NOTÆ

præferre gloriabatur nomen Imperatoris Consulis. Auspicia autem hic memorantur, quia olim in creandis magistratibus, aves inspiciebantur, seu auspicia captabantur, ut omnia fierent auspiciato, sicque Deorum voluntas exploraretur.

2 *Induit*] Quasi veteres Consulum præcedentium exuvias abjecerit: instar serpentis, qui se vere renovat: vel potius *Annus se induit*, id est, in hoc anno Imperator induit se veste Consulari, et est continens pro contento, Metonymicōs.

Fruitur] Quasi annus id optaverit. *Jactantior* tanto titulo, et Aula tam magnifica.

4 *Reduces fasces*] Hi affigebantur postibus eorum, qui magistratum ini-
rent: hi epulantibus præsto erant, &c. *Reduces*, autem, quasi exules antea fuerint per privatas domos, et

nunc ab Honorio pristino honori restituantur.

6 *Patricios*] Senatorios: nam a *Patre*, *patricius* factus est, ut a *Latere*, *latericius*: Senatores autem ob ætatem et prudentiam vocabantur patres.

More Gabino] More vetustissimo, cum milites Consulibus parebant: cinctus Gabinus autem, est vestis longa, seu, toga sic in tergo rejecta, ut una ejus lacinia hominem cingat. Serv. Et inde orta ejusmodi toga arcta, quod cum Gabii in Campania, sacris hac veste operantes, hostes ex improviso supervenientes fuderint, hæc inde ut vestis felix usurpata est.

7 *Discolor*] Non eo colore, non ea veste, qua ante utebatur: nam tum erat togatus miles, qui antea erat sagatus.

8 *Bellorum signis*] Aquilis et Draconibus: his addebatur Honorii effi-

Lictori cedunt Aquilæ, ridetque togatus
Miles, et in mediis effulget Curia castris? 10
Ipsa Palatino circumvallata Senatu
Jam trabeam Bellona gerit, parmamque removit,
Et galeam, sacras humeris vectura curules.
Nec te laurigeras pudeat, Gradive, secures
Pacata gestare manu, Latiaque micantem 15
Loricam mutare toga, dum ferreus hæret
Currus, et Eridani ludunt per prata jugales.
Haud indigna coli, nec nuper cognita Marti,
Ulpia progenies, et, quæ diademata mundo

lictoribus, et miles togatus gaudet, et Senatus micat in castris mediis? Bellona ipsa circumdata Senatu Palatino, gestat nunc trabeam, et rejecit scutum, et cassidem, litora humeris curules sacratas. Neque erubescas, o Mars, ferre dextra pacifica secures laureatas, et commutare thoracem fulgentem toga Romana, dum currus tuus ferreus consistit, et equi tui lasciviant per pascua Padi. Gens Ulpiorum non indigna est honorari, neque nove nota est Marti; et non indigna honorari patria

.....
dant Wolf. a m. pr. gaudetque Jun. pr.—11 Palestino Ambr. pr. tumultu ed. Vicet.—12 petit Ambr. pr. trahit al. pallamque Put. Pat. m. pr. palmamque Ambr. pr. parmamque Ambr. sec.—13 galeata Rott. sacris Vat. sec. Pal. Med. duo, Reg. Moret. sec. Ambr. pr. Oxon. sec. Jun. pro vectura Heinsius ductura conjicit.—14 Nec tibi Exc. Luc. pr. et ed. Vicet. pigeat Ambr. sec. ceterum deest hic versus in Rott. Bonon. Tholos. Pat. Jun. pr. Oxon. pr. Lov. duob. Leid. et Ambr. item Var. LL. ed. Antv. sed in pr. Ambr. tribus Vat. item in Pal. et Oisel. margini ascriptus erat.—16 manu pro toga duo Vat.—17 Conus vel Currus Oxon. sec. currunt per prata Med. quart.—18 condita pro cognita Med. sec. Pat. m. pr. Put. Petav. tert. mundo pro Marti Jun. pr.—19 Vulpia Lov.—20 tantæ Med. quart. Jun. pr. Moret. sec.

NOTÆ

gies, ejus sæculo.

Vexilla Quirini] Insignia togati Senatorisque ordinis instituti a Romulo, qui in Cælo Quirinus dicitur.

9 *Cedunt*] Cedunt arma togæ: lictores nempe cum fascibus Cæsari propiores sunt, quam Aquiliferi; ac proinde cum locum honorificentiorum occupent, Aquilæ cedunt lictori.

Ridet] Depositis minis ac feritate bellica.

11 *Palatino Senatu*] Tota Aula Senatorum referente, et Palatium petente.

12 *Trabeam*] Vestem Consularem.

13 *Curules*] Sellam eburneam, in qua sedebat Consul curru vectus.

14 *Gradive*] Mars, qui dicitur Gradivus, quod per gradus eatur in bellum, et ex parva scintilla sæpe magni oriatur incendium: vel dicitur, ἀπὸ τοῦ κρᾶδέειν, vel κρᾶδαλεῖν, vibrare.

Secures laurigeras] Insignia Consulatus secures, quæ in prospero successu laureis cingi solebant.

17 *Eridani*] Seu Padi, qui fluvius Poëtis amatus: hunc per campos Elysios fluere dicunt.

19 *Ulpia progenies*] Poëta ait oriundum esse Theodosium ab Ulpio

Sparsit, Hibera domus : nec tantæ vilior unda
 Promeruit gentis seriem : cunabula fovit
 Oceanus : terræ dominos pelagique futuros
 Immenso decuit rerum de principe nasci.
 Hinc processit avus : cui post Arctoa frementi
 Classica Massylas annexuit Africa lauros.
 Ille, Caledoniis posuit qui castra pruinis,

20

25

Hispania, quæ distribuit per orbem diademata. Neque fluvius abjectior meritis est incipere ordinem tantæ familiae. Oceanus ipse complexus est cunas hujus : decursum fuit principes futuros terræ et maris, oriri ex infinito patre rerum. Inde Avus egressus est, cui post pugnas Septentrionis furenti, Africa alligavit palmas Massylas. Ille est, qui castra metatus in glacie Scotorum, qui passus est sub ga-

Exc. Gevart. tantam quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. tandem Vat. tert. Rott. Oisel. Florent. Med. sec. aula Var. LL. ed. Antv. marg. Isingr. unda Jun. pr. duo Oxon. duo Leid. et Vicet.—21 seriem generis quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. seriem gentis Leid. gentis seriem Florent. Med. sec. Jun. pr. Oxon. pr. Petav. sec. post seriem *τελευτα στήλη* erat in Moret. pr. speciem vel seriem Vat. tert.—22 dominos terræ Petav. tert.—23 docuit Ambr. sec. regum Vat. pr. m. sec. immenso n. decuit de pr. rerum Put. Pat.—24 qui post Junian. quo Vicet.—25 *Maxylas* Var. LL. ed. Antv. *Massilas* Ald. et al. edd. *Massilas* Vicet. *Massirias* Leid. pr. *Massilicas* Petav. tert. *Massylas* Oxon. pr. Exc. Cod. Rhem. *Massilias* decem alii. *Massilios* Jun. pr. Med. sec. et Leid. *Massilias laurus* vel *Massilios Mauros* Reg. advexit Pal. Jun. pr. *laurus* Exc. Lucens. sec. *Mauros* Vat. tert. Jun. pr. Florent. et Med. sec.—26 *Caledoniis*

NOTE

Trajano Hispano, summo Imperatore, qui etiam habitu corporis similem fuisse tradunt.

Diademata] Intellige Principes Romanos, signum pro re signata. *Diadema ἀπὸ τοῦ θεῖν, ligare*, est fascia candida, qua Reges caput præcingebant.

20 *Hibera domus*] Patria Hispania, unde ortus Theodosius : Ibera dicitur ab Ibero fluvio, vulgo *Ebro*.

Nec vilior unda] Non fluvius aliquis vills originem dedit huic Augustæ Ulpiorum genti, ut multis viris illustribus ; at ipse qui alluit Hispaniam, Oceanus, pater rerum, ἀθάνατον τε θεῶν, et *Deorum immortalium*, ex Homero et Virgilio.

24 *Hinc processit*] Ex hoc Oceano, seu potius, ex hac Hispania, Oceani

aquis irrigata, natus Theodosius pater Theodosii, avus Honorii, Dux fortissimus, domuit Barbaros multis in locis ; trans Rhenum ; in Britannia ; in Africa, unde et dictus, *Saxonicus, Britannicus, Alemannicus, &c.*

Arctoa classica] Id est, pugnas Septentrionis : signum pro re signata ; nam classica seu tubæ sunt signum pugnae. *Ἄρκτος, Uræ major*, est signum celeste in Septentrione, unde Ἄρκτος Septentrionalis.

25 *Massylas lauros*] Victoriam Theodosius senior retulit de Massylis Africae populis, qui, Numidarum instar, neque frænis, neque ephippiis utantur. *Annexuit lauros*, id est, adjunxit novas victorias.

26 *Caledoniis*] Caledonia omnium sylva erat Britanniae, in ea parte quæ

Qui medios Libyæ sub casside pertulit æstus,

Terribilis Mauro, debellatorque Britanni

Littoris, ac pariter Boreæ vastator et Austri.

Quid rigor æternus cœli, quid sidera prosunt,

30

Ignotumque fretum? maduerunt Saxone fuso

Orcades: incaluit Pictorum sanguine Thule:

Scotorum cumulos flevit glacialis Ierne.

Quid calor obsistit forti? per vasta cucurrit

In ardores violentissimos Libyæ, formidabilis Mauris, domitorque ora Britannica, et populator Septentrionis simul et Meridiei. Quid frigus perpetuum æteris jucat, quid astra et mare incognitum? Orcades tinctæ sunt strage Saxonum: Thule intepuit cruore Pictorum: Ierne frigida deflevit æceros Scotorum. Quid æstus obsistit Duci generoso? ille volavit per deserta Æthiopum, et obsedit Atlantem

Pat. Calydonis Vicet. ruinis Vat. pr.—27 medio Exc. Læti, Junt. Ald. Gryph. Colin. medios reliqui omnes fere, Exc. Lucens. pr. Schotti et Gevart. Var. LL. ed. Antv. item ed. Parm. et Vicet. Libyæ Petav. sec.—28 Terribilis Mauro Vat. pr.—29 ac pariter Pric. aut Med. sec. et Vat. pr. Pal. Farn. Med. pr. Reg. Jun. pr. et Oxon. Boreæ pariter Jun. pr.—30 calor Pat. m. sec. rigor æternus? Vat. pr. et sec. rigor æternus cœli? Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Moret. sec. duo Ambr. æternus, Lov. Vicet. Parm. Junt. Ald. Isingr. Gryph. sidera Vat. pr. Farn. ed. Parm. littora Vat. tert. Rott. frigora quatuor Med. inc. Heina. Mazar. Lov. Moret. sec. Exc. Lucens. pr. Ald. Exc. Gevart. Sched. Gud. litora vel frigora Florent. possunt Pat. Bonon. inc. Heina. Jun. pr. duo Leid. Exc. Gevart. possunt vel presunt Reg. Oxon. pr. Ambr. sec.—31 sanguine Farn. Ambr. sec. Oxon. sec. Saxonum Ambr. pr. sanguine vel Saxone Med. sec. Reg. Petav. tert.—32 Cyclades Vat. quint. Arcades Vat. tert. Rott. Jun. Oxon. et Leid. pr. Archades Var. LL. ed. Antv. Pictorum Ald. Pictorum Pal. Pictorum duo Med. Florent. Pat. duo Petav. Tyle Pat. Thuan. duo Petav. Thyle Var. LL. ed. Antv. Thile duo Vat. Reg. Moret. pr. item Petav.—33 Scotorum Med. tert. tumulos Pal. Med. pr. Thole. Oxon. pr. Leid. sec. Exc. Gevart. tumulos vel cumulos Reg. flexit Pric. frenuit Med. sec. Hiberæ Jun. pr. Hiberne omnes Vat. Pal. Farn. Pric. Rott. Osel. Lov. Oxon. pr. duo Leid. Hyberne ed. Parm. Isingr. Gryph. Hyberna Ald. Colin. hibernæ Vicet. Hiberus Oxon: sec. Ierne Vossian.—34 Quis Isingr. Quid calor duodecim scripti, Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. obsistit quatuor Vat. Pal. Pric. Rott. obsistit Vat. pr.

NOTÆ

Scotia esse creditur. Theodosius senior Britanniam armis victricibus peragravit.

27 Libyæ] Quæ est ardens Africæ regio, sicut et Mauritania, ubi Mauri.

29 Boreæ et Austri] Per Boream, Septentrionem, per Austrum, Meridies designatur; in quibus triumphavit Theodosius senior.

30 Rigor cœli] Frigus, Cœli incle-

mentia, quæ est in Scotia, et aliis regionibus.

32 Orcades] Insulæ in mari Britannico, in quibus Theodosius senior profligavit Saxones, qui in Angliam trajecerant.

Pictorum] Seu Pehitorum, strage a Theodosio seniore facta, Thule seu Islandia frigida incaluit.

33 Ierne] Seu Hybernia, in qua

Æthiopum, cinxitque novis Atlanta maniplis.
 Virgineum Tritona bibit, sparsosque venenis
 Gorgoneis vidit thalamos, et vile virentes
 Hesperidum risit, quos ditat fabula, ramos.
 Arx incensa Jubæ: rabies Maurusia ferro
 Cessit: et antiqui penetralia diruta Bocchi.
 Sed laudes genitor longe transgressus avitas,
 Subdidit Oceanum scēptris, et margine cœli

novis catervis: potavit Tritona Virginealem, et aspezit cubilia infecta venenogoneo, et irrisit arbores Hesperidum, quas fabula locupletat, habentes virivilem. Castellum Jubæ combustum est: furor Maurusiorum compressus est et palatium veteris Bocchi eversum est. At pater multum superans facta æjecit Oceanum ditioni suæ, et terminavit Imperium finibus Cœli: quantum

Farn. Heinsius *obstiterit* vel *obsistat* conjicit.—35 *Achata* pro *Atlanta* LL. ed. Antv. *Jovis* pro *novis* Vat. pr. Farn.—36 *Virgineum Tritona* G in Exc. Schotti ascripserat. vid. Lucan. l. ix. *subit* Leid. *sparsisqu* quart.—37 *Gorgoneos* omnes Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. *Gorgone* Heins. Ambr. sec. et Moret. item Var. LL. e marg. Parm. quod Heinsius. *risit* Pal. Med. pr. Heinsius legit *visit. ut vile* Med. tert pro *vile* Ambr. sec. *rite* Pat. m. sec.—38 *Hesperios* Moret. pr. *Hesp* vel *Hesperios* Vat. quart. *ditat* Med. tert. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. plurimi alii, Exc. Gevert. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *ditat* vel *dict* Heins. *ditat*, quos *risit* Exc. Voss.—39 *Ars* Vat. tert. Rott. Florent. tert. Var. LL. ed. Antv. *intacta* Vat. tert. Florent. Oxon. pr. m. pr. inc. Heins. *immensa* Lov. Leid. Oxon. sec. m. pr. *intensa* Var. LL. ed. *intacta* vel *incensa* Med. sec.—40 *Boschi* Vat. sec. Pal. *Bochi* Leid. sec. Oxon. pr. *Bachi* Jun. pr.—41 *longe genitor laudes* Pric. *genito* Var. LL. ed

NOTE

devicti sunt Scoti ab eodem.

35 *Æthiopum*] Hi sunt in Africa, et latissimum obtinent Imperium. Dicuntur Æthiopes, quod *αἰθωπιῶνες*, ardeant, et nigri sint eorum vultus.

Atlanta] Atlas mons altissimus Mauritanicæ, in Africa.

36 *Virgineum Tritona*] Paludem in qua nata est Minerva innupta, semperque virgo.

Sparsosque venenis] Vidit Dorcadas insulas in mari Æthiopico, ubi reponuntur domicilia Gorgonum, Medusæ, Sthenus, et Euryales, quarum Medusa pro crinibus habebat serpentes veneno omnia inficientes.

37 *Vile virentes*] Non appetant fabulæ, sed vili tantum ditate insignes.

38 *Hesperidum*] Hæ oriundus ex Hespero, Atlantis fratre: in Africa habitabant; et sec poetas, hortos colebant, pomis pretiosos.

39 *Jubæ*] Regis Maurita Africa: sed per Jubam, inte Firmus latro, Gildonis frater.

Maurusia] Id est, rabies Maurorum, quos Firmus latro extulit Rex fuerat.

41 *Genitor*] Theodosius pat norii.

transit opes : quantum distant a Tigride Gades,
inter se Tanais quantum Nilusque relinquunt.

Pro tamen innumeris per se quæsitæ tropæis, 45
non generis dono, non ambitione potitus.

Digna legi virtus : ultro se purpura supplex
optulit, et solus meruit regnare rogatus.

Nam cum barbaries penitus commota gementem 50
irrueret Rhodopen, et mixto turbine gentis

Remota sunt a Tigride : quantum terrarum Tanais et Nilus infer se continent. Attamen Theodosius possedit hæc parta a se victoriis infinitis, non favore gentis, non ambitione. Virtus ejus merebatur eligi. Purpura velut rogans sponte optulit ipsum : et unus ille oratus, meritus est imperare. Etenim cum Barbari impetu excitati irrumperent in Rhodopen suspirantem, et Ursa derelicta, quasi com-

—42 regnis pro sceptris Pric. ceptis Leid.—43 distent Bonon. Ambr. pr. Tibride Pal.—44 quantum Danaus Nilumque Jun. pr. relinquunt Bonon. reliquit Vat. tert. relinquit Vat. pr. Farn. Pric. Rott. Reg. Tholos. Oxon. pr. Med. sec.—45 Hæc tantum vet. Gyr. Hic tantum Vat. pr. inmeritis Jun. pr.—46 petitus ed. Vicet. potitus Med. tert. Jun. pr. Leid. sec. potitus vel potitur Lov. Oxon. pr. potitur Cinti Codd. Exc. Gevart. et Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Latv.—48 togatus Vat. tert. Pric. Ambr. pr. m. pr. Moret. sec.—50 Irruerat

NOTE

43 Tigride] Tigris est fluvius Mesopotamiæ.

Gades] Parva insula (hodie, Cadix vel Calis) ad fretum Gaditanum, seu Herculeum, quam dixere, cubilia Solis. Quantum, id est terminavit imperium per tantum spatium, per quantum Gades distant a Tigride.

44 Tanais] Vulgo, Don, fluvius Asiam ab Europa discriminans.

Nilus] Fluvius Africæ ingens, albens et fecundans Ægyptum.

45 Tropæis] Victoriis, triumphis : τροπαίων, dicitur, ἀπὸ τῆς τροπῆς, a fuga hostium, quod tropæum excitaretur ex spoliis hostium fugientium.

46 Potitus] Theodosius non ambitione, non generis splendore, sed sola virtute Imperium adeptus est, seu potitus. Nam et potior jungitur cum accusativo, apud Plautum et Terentium, quorum hic sic ait, 'Miseriam omnem capio, hic potitur gaudia.' Illa vero, 'fortiter malum qui

patitur, idem post potitur bonum.'

47 Digna legi virtus] Theodosius, patre Theodosio sibi scelere Valentis imperatoris adempto, privatam in Hispania vitam agebat, nec sine metu paternorum inimicorum : unde S. Ambrosius : 'Portavit jugum grave Theodosius a juventute, quando ei insidiabantur, qui patrem ejus triumphatorem occiderant.' At Gratianus Ausonii illustris consiliis, eum evocavit, suis exercitibus præfecit, ut Barbaros contunderet : tandemque ob virtutem Heroicam, et Augustum eum fecit, et imperii consortem, cum oblatum etiam Imperium deprecaretur. Unde Pacatus, 'Orat ecce te Dominus adhuc tuus, (Gratianus) et qui posset cogere, mavult imperare.'

49 Barbaries] Ita effusa barbarorum multitudo, ut ipsa Barbaries effusa esse videretur.

50 Rhodopen] Montem Thraciæ, in

Jam deserta suas in nos transfunderet Arctos,
 Danubii totæ vomerent cum prælia ripæ,
 Cum Geticis ingens premeretur Mysia plaustris,
 Flavaque Bistonios operirent agmina campos:
 Omnibus afflictis, et vel labentibus ictu,
 Vel prope casuris, unus tot funera contra

mixta tempestate, populos suos Septemtrionales immitteret contra nos, cum omnia littora Istri effunderent certamina, cum Mysia magna obrueretur vehiculis Getarum, et exercitus flavi tegerent agros Thraciæ: cunctis conflictatis, et vel ruentibus calamitate, vel mox fere ruituris, solus Theodosius opposuit se adversus tot clades,

Pat. gentes quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. gentis undecim alii, et Exc. Lucens. sec.—51 *deserta* Exc. Lucens. sec. *referis* ed. Vicet. *suos* Pric. Oxon. pr. *suos humos* Vat. pr. Farn. *transfunderat* Reg. *transfunderat* Jun. pr. *Alpes* Vat. sec. m. pr.—52 *vomerent jam* Moret. sec. *moveant* Florent. Petav. tert. *moveant* Vat. tert. Rott. *generent* Pat. *tremerent* Med. sec. m. pr. *moverent* vel *quaterent* Oisel. *tremuerunt* vel *vomerent cum* Oxon. pr.—53 *lugens conj.* Heins. *ingens*, hic vetus lectio erasa erat in Vat. tert. *Misia* Vat. pr. *Misia* Lov. *Massia* Vat. tert. *Misia* vel *Nursia* Oxon. sec.—54 *campis* Rott. *Bistonios* Thuan. *operirent* viginti Codd. Exc. Gevart. Schott. et Lucens. pr. Sched. Gud. item ed. Vicet. Ald.—55 *afflatis* Jun. pr. *vel jam* Mazar. *et jam vel et vel* Oxon. sec. *igni pro ictu* Med. tert.—56 *milia pro funera* Med. quart. Moret. sec. Exc. Gevart. Leid. duo a m. s. *Constitit* Pric. illa vero, 'Exstinxitque faces agrorum que colonos Reddidit,' desiderantur in Jun. pr. et Petav. tert. *Exstinguuntque* Put. *Pharos* Vat. tert. *Phares* Med. sec. *Phares* vel *faces* Oxon. pr. *faces* vel

NOTÆ

quo deleti a Theodosio Barbari.

Mixto turbine] Mixta colluvie variarum gentium, quæ velut turbine aliquo quassabat Imperium Romanum.

51 *Arctos*] Regio Septemtrionalis. Nam, *Aperos*, *Urza*, signum cœleste in Septemtrione, hic ponitur pro regionibus Septemtrionis.

Transfunderet] Gentes immitteret, ut procellam aliquam a Septemtrione erumpentem.

52 *Vomerent prælia*] Cum ripæ ita essent plenæ, ut vomere atque effundere viderentur populos ita ad prælium paratos, ut ex Danubio non milites, sed ipsa prælia effundi putares.

53 *Mysia*] Partem Thraciæ et Phrygiæ continebat, et ideo ingens dicitur. Hujus dux erat Theodosius, et in ea rem feliciter gessit. Alii

legunt *lugens Mysia*, id est afflicta, ut supra, *gementem Rhodopen*.

Geticis] Getæ populi Scythiæ erant, quos Theodosius superavit. *Geticis plaustris*, quibus scilicet Getæ abundabant.

54 *Flava agmina*] Gothi, Getæ, et alii hostes versus Septemtrionem, dicuntur fuisse flava coma.

Bistonios] Thracios, a *Bistone* Martis filio, unde Thracæ dicti sunt *Bistones*, et Thracia *Bistonia*.

55 *Afflictis*] Alii legunt, *afflatis*, quasi ictu fulminis, postquam scilicet Valens Imperator a Gothis cum exercitu deletus est, et ipse in rustici casa, in quam fugerat, vivus combustus.

56 *Funera*] Tot clades, tot funera edita, et edenda.

Restitit, extinxitque faces, agrisque colonos
 Reddidit, et leti rapuit de faucibus urbes.
 Nulla relicta foret Romani nominis umbra,
 Ni pater ille tuus jamjam ruitura subisset 60
 Pondera, turbatamque ratem; certa que levasset
 Naufragium commune manu. Velut ordine rupto
 Cum procul insanæ traherent Phaëthonta quadrigæ,
 Scæviretque dies, terramque et stagna propinqui
 Haurirent radii, solito cum murmure torvis 65
 Sol occurrit equis: qui postquam rursus hæriles

et oppressit tædas, et restituit campos agricolis, et liberavit oppida ex gurgite ipsius mortis. Nulla species Imperii Romani remansisset, nisi ille tuus pater Theodosius sustinisset onus Imperii mox casurum, et navim perturbatam; et removisset forti dextera naufragium universum. Quemadmodum, cursu interrupto, cum equi præcipites repererent longe Phaëthontem, et calor fureret, et flamma proxima siccerent terram et aquas, Sol pro more increpans, obviam venit equis

*feres cum glossa i. e. populus Oisel. agrisque colonos plurimi Codd. Exc. Ge-
 vart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. agrosque colonos vel agrisque colo-
 nis Oxon. pr.—58 letis Vat. tert. m. pr. tecti Var. LL. ed. Antv. m. pr.
 faucibus pro faucibus Pat. Bonon.—60 peritura Ambr. pr. Sched. Gud. subiret
 Vat. quint. subiret vel subisset Moret. pr.—62 vult ordine Vat. tert.—63 Cum
 procul Thuan. ruerent Jun. pr. Phetonta ambo Moret.—64 Scæviretque Ambr.
 tert. terrasque Reg. Moret. sec. Ald. Exc. Voss. Oxon. terras Pric. Tholos.
 Exc. Gevart. terras et Med. quart. Leid. sec. et terram Vat. pr. in stagna
 Vat. tert. Rott. Med. sec. profundis Exc. Gevart. Leid.—65 subito Pat. m. sec.
 miloque in Med. sec. torvis duo Vat. duo Med. Thuan. Moret. sec. Exc. Lucens.
 sec. torvus tres Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. torvus vel torvis Oxon. sec.—*

NOTE

57 Faces] Incendio et vastationi paratas.

58 Leti de faucibus] Ex ipso interita, et ruina præsentissima, velut ex faucibus inhiantis belluæ, liberavit Imperium. Cicero: 'Urbem ex omni impetu hostium, ac totius belli ore ac faucibus ereptam esse atque servatam.'

61 Turbatamque ratem] Navim Reipub. fluitantem in alto, tempestatibus bellorum, quæ Barbari, velut Archipiratæ contra Romanos excitabant.

62 Naufragium] Nisi Theodosius sua virtute relevasset navim commu-

nem, mox naufragam futuram, seu naufragium passuram. Sic naufragium ponitur pro navi naufraga, ut apud Ciceronem scelus pro scelerato, Metonymicis.

Ordine rupto] Elementorum rerumque omnium cursu abrupto.

63 Phaëthonta] Phæbi et Clymenes filium, cui efflagitanti in paterni amoris pignus, Phæbus dederat equos regendos; at equi mali rectoris conscii, eum per devia rapuerunt, et orbem incenderunt. Phaëthon dicitur, ἀπὸ τοῦ φαέθων, lucere, ardere.

64 Stagna] Aquas, pars pro toto.

Agnovere sonos; rediit meliore magistro
 Machina, concentusque poli, currusque recepit
 Imperium, flammæque modum. Sic traditus illi,
 Servatusque Oriens: at non pars altera rerum
 Tradita, bis possessa manu, bis parta periclis.
 Per varium gemini scelus erupere tyranni
 Tractibus occiduis: hunc sæva Britannia fudit,
 Hunc sibi Germanus famulum delegerat exul;

sciētibz: qui ubi senserunt iterum vocem domini sui, moles et harmoni restituta est, Rectore præstantiore, ac currus subit præcepta, et ignes passi moderationem: ita Oriens commissus est illi Theodosio, atque defensus; a alia mundi, non commissus est, bis occupata est dextera, bis acquisita variis c Duo Tyranni emergerunt per crimina diversa ex regionibus Occidentis; Br crudelis peperit hunc Maximum; exul Germanus Arbogastes elegerat sibi

~~~~~

68 *contentusque Mazar. conceptusque Med. quart. contemptusque dno Vat. M et sec. m. pr. contentusque vel conceptusque Reg. polis malebat Barthius, codice. currusque Pric. Med. quart. et sec. m. sec. vet. Gyr. Thuan. Exc. I sec. Isingr. et Raph. cursusque Oisel. Var. LL. ed. Antv. rursusque Pat. que omnes Vat. Pal. Farn. Rott. Jun. pr. Leid. sec. duo Oxon.—69 modi pr. traditus vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. traditur decem alii. illis octo s et Var. LL. ed. Antv. traditus illi vel traditur illis Oxon. sec. traditus illi —70 Servatusque vet. Gyr. Vat. pr. Farn. Oisel. Bonon. duo Petav Lucens. sec. Serratur mundus vel Servatusque Oriens Oxon. sec. Servaturq tuor Vat. Pal. Pric. pars ultima Med. sec. Oxon. pr. a m. pr.—72 in s Gud. est scriptum. ad hunc versum nomina eorum Tyrannorum notaverat. I tius et Eugenius. paulo post: Arbogastus. irrupere pr. Med. sec. Vatic. —73 Tractibus Exc. Lucens. pr. Thracibus ed. Vicet. Partibus vel Tr Oxon. sec. assiduis Vat. pr.—74 Hunc sibi inc. Heins. famulus Pal. M*

NOTÆ

68 *Machina, concentusque poli]* Ordo ille cœlestis et corporum cœlestium, statique et admirabiles eorum cursus in harmonia quadam consistere dicebantur a Pythagora.

Poli] Cœli; polus dicitur, ἀπό τοῦ πολεῖν, *vertere, volvere*, quod Cœlum Polis velut cardinibus volvi fingatur.

69 *Traditus servatusque]* Imperium Orientis et commissum Theodosio est, et statim in pristinam salutem, pacemque restitutum.

70 *Pars altera]* Occidens scilicet, seu Imperium Occidentis.

71 *Bis possessa manu]* Theodosius duobus Tyrannis, Maximo et Euge-

nio, oppressis, bis possedit Imp Occidentis, bis sibi sua virtutis perit.

73 *Britannia fudit]* Maximus genere Hispanus, domus Theonæ verna; dux strenuus, fortis laudandus, si non eo superbiam nisset, ut se Theodosii affineret, et animo subdolo de tyrannocogitaret: dicitur ortus ex Italia, quod inde legiones edam nam vere fuit Hispanus.

74 *Germanus exul]* Arbo Francus, qui Germanus dicitur Franci e Germanis oriundi sunt *Famulus]* Clientem Eugenius

Ausus uterque nefas, domini respersus uterque 75
Insontis jugulo. Novitas audere priori
Suadebat, cautumque dabant exempla sequentem.
Hic nova moliri præceps: hic quærere tuta
Providus: hic fuis, collectis viribus ille.
Hic vagus, excurrrens: hic intra claustra reductus. 80

securum Engenium. Ambo ausi sunt patrare scelera; ambo factati sunt cruore Imperatorum innocentium, Gratiani et Valentiniani. Ignobilitas impellebat primum Maximum ad audendum; et exempla faciebant alium securum Engenium. Hic Maximus temerarius ad nova suscipienda: ille Engenius cautus ad tuta ca-

funalium vel socium Ambr. pr.—75 *scelus pro nefas* Pric. Put. Pat. Exc. Voss.—76 *audire* Pal.—77 *Suadebant* Lov. m. pr. et Vicet. *tutumque* Moret. sec. *tantumque* Voss. a m. pr. et alii. *cautumque* Pric. duo Med. Thuan. Petav. pr. Ambr. sec. Exc. Lucens. pr. quod probat Heinsius ascripto loco ex III. Cons. Hon. vs. 90. 'cauto nec profuit hosti Munitis hæsisse locis.' et Lectorem remittit ad notas lib. II. de R. Pros. vs. 11. *tutumque vel tantumque* Vat. quint. *tutumque vel cautumque* Vat. sec. *dabunt* Jun. ex altero codice, Leid. pr. Florent. Bonon. duo Petav. *sequenti* Vat. pr. Pat. *sequentem* triginta Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. et Schotti, Var. LL. ed. Antv. item e marg. Parm.—78 *princeps* Jun. Florent. Oxon. pr. *vita* Var. LL. ed. Antv. Wolf. a m. pr. *tutum* Tholos.—79 *iste* Oxon. sec.—80 *inter* quatuor Vat. Farn. Pric. Oisel.

NOTE

gerat Arbogastes, ut sub ejus umbra imperaret. De Eugenio supra.

75 *Ausus uterque nefas*] Engenius arte et manu Arbogastis Valentiniannum Imperatorem apud Viennam in Gallia strangulavit. Quidam dicunt eam tædio vitæ, laqueo periisse. Maximus Andragathii manu usus jugulavit Gratianum Imperatorem, quem deceperat lectica adornata in speciem lecticæ uxoriæ, quasi Flavia Maxima Constantia Augusta eum, Gratianum scilicet conjugem, invisere.

76 *Novitas*] Generis, fortunæ: nam Maximus fuerat verna Theodosianæ domus, et lixa: at multas victorias retulerat, et a militibus creatus fuerat Imperator, etsi invitus, ut simulabat.

77 *Cautum dabant*] Id est, effiebant. Sic Titus Livius de Horatio: 'alterum, intactum ferro corpus et

geminata victoria ferocem, in tertium certamen dabant.'

Cautum dabant sequentem] Faciebant alium securum, scilicet Engenium. Alii legunt, *tantumque dabant exempla sequenti*, id est, exemplum Maximi feliciter agentis dabat tantum audaciæ sequenti, seu secundo, scilicet Eugenio.

Exempla] Maximi, cui res feliciter successerat.

78 *Hic nova*] Laudat in Eugenio prudentiam, in Maximo audaciam; quas duas res superasse gloriosum erat Theodosio.

80 *Reductus*] Arbogastes et Engenius ultro admittendum Theodosium censuere, ut loca commodiora in Alpibus occupantes, ejus exercitum delectent: et forte ita contigisset; nisi favore divino ventis vehementioribus exortis, et tela in Arbogastem retorquentibus, Theodosius vicisset.

Dissimiles ; sed morte pares : evadere neutri
 Dedecus, aut mixtis licuit procumbere telis.
 Amissa specie, raptis insignibus, ambo
 In vultus rediere suos, manibusque revinctis
 Oblati gladiis submittunt colla paratis :
 Et vitam veniamque rogant. Pro damna pudoris !
 Qui modo tam densas nutu movere cohortes,
 In quos jam dubius sese libraverat orbis,
 Non hostes victore cadunt, sed iudice sontes.

85

passenda ; hic copiis laxis ; ille munimentis. Dispare ingenio, sed pares interitu ; neutri concessum est effugere ignominiam, aut mori collatis signis. Ambo figura splendida sibi erepta, erepta purpura, resumserunt formam pristinam, et manibus ligatis producti subjiciunt cervicem cultris expeditis : ac poscunt vitam atque indulgentiam. O ruinam verecundiæ ! qui nuper excitaverunt ad arbitrium cateros tam immensas, in quos jam mundus anceps pendeat, non occiduntur a victore ut

intra Vat. sec. Pal. Moret. sec. tres Med. Oxon. sec. Exc. Lucens. sec. vid. Gronov. ad Liv. p. 558. *reductas* Rott. *reductus* conjiciebat Heins.—82 *haud mixtis* Pat. *haud* Moret. sec. *missis* conjiciebat Barth.—83 *Amissa* Var. LL. ed. Antv. *Admissa* Wolf. *Amissam spem raptis* Jun. pr. *raptis* plurimi Codd. Exc. Gevart. et Lucens. pr.—84 *In cultus* conj. Heins.—85 *Oblita* Med. tert. *Oblaque* inc. Heins. *Oblata* legit Heinsius, ultima sc. longa vel propter cæsuram vel geminas consonantes vocis sequentis, nam ascripserat ‘sic Statius sæpe.’ *peractis* Tholos.—87 *Quomodo* Leid. sec. *Qui mihi* Tholos. *tot densas* Mazar.—88 *In quo* Med. tert. *dubiis* Var. LL. ed. Antv. *tam* Moret. sec.

NOTE

81 *Morte pares*] Ambo carnificis manu periere, quanquam alii aliter sentiunt ; et Eugenium obtruncatum a militibus aiunt, dum Theodosio supplicat.

82 *Mixtis telis*] In acie, in conflictu militari.

83 *Amissa specie*] Eugenius et Maximus amissa figura quadam splendida, quæ eorum ignobilitatem certa specie tegebat, spoliati purpura, et aliis insignibus imperii, redierunt in vultus suos, hoc est, in formam statumque pristinum, Eugenius rediit in formam Grammatici ; Maximus in figuram vernæ, lixæ, armigeri.

85 *Submittunt*] Non ignari, se morte esse dignissimos.

86 *Et vitam veniamque rogant*] De

Eugenio nemo dubitat : de Maximo multi : erat enim fortis et audax. Immo sunt, qui eum a militibus occisum dicant ; nec in Theodosii venisse potestatem. Alii contra asserunt eum Aquileiæ captum a Theodosio, et cum filio Victore capitali supplicio affectum.

Pro damna pudoris] O ruinam pudoris ! o pudorem amissum ! vitamne rogare non erubescunt, qui de vita sua statuere poterant, et fortiter se occidere ! id enim fortitudinis esse veteres credebant.

88 *Sese libraverat*] Terrarum orbis nesciebat, cujus victoria futura esset, an Theodosii, an aliorum ; et sic dubius pendeat cujus potestati sese subjiceret.

at voce reos, petiit quos Marte tyrannos. 90
 rum periere duces. Hic sponte carina
 it in fluctus: illum suus abstulit ensis.
 Alpes, hunc pontus habet. Solatia cæsis
 bus hæc ultor tribuit. Necis auctor uterque
 ir: Augustas par victima mitigat umbras. 95
 edit inferias tumulis, juvenumque duorum
 reos merito placavit sanguine Manes.
 stitiam confirmavere triumphî;

ed damnantur ab eo iudice, ut nocentes: et Theodosius condemnat sua, ut noxios, quos aggressus est bello, ut tyrannos. Ductores utriusque et Eugenii ceciderunt. Hic Andragathius ultro ex navi præcipitavit suas: gladius proprius interfecit illum Arbogastem. Alpes possident mare possidet alterum. Vindex Theodosius dedit hanc consolationem interfecit Valentiniano et Gratiano: ambo parricida percunt. Hostis acat manes Imperatorios. Vindex immolavit has inferias sepulchris eorum, t cruore digno umbras Augustas duorum Principum juvenum. Illæ vic-

Reg. Oxon. pr. Med. sec. *libraverit* Vat. pr. Leid. pr. Farn. Oxon. s. m. pr. *vibraverat* vel *libraverat* e. *hostis pro orbis* Pat.—89 *vindice* Ambr. tert.—90 *Damnans* Tholos. s. m. pr. *petiit* quas decem scripti et ed. Vicet. qui Raphael. *arte marg.*—91 *Amborum* Jun. pr. duo Oxon. duo Leid. *Ambo rei* conj. Scal. et sic Iaphel. male. *preces pro duces* inc. Heins.—93 deest hic versus in Jun. s. m. pr. *Tholos.* quod probat Heins.—94 *hic* Vat. pr. *hic* vel *hæc* Reg. *cultor* tribuit *ultor* Ambr. sec. mox *necis actor* Barth. Cod. duo Vat. Pal. Rott. s. m. pr. *inc.* Heins. *ultor* Med. tert.—95 *Augustas* Leid. sec. *angustus* vel Oxon. pr.—96 *cumulis* inc. Heins. *thalamis* Jun. pr. *camulus* Bonon. Oxon. sec. et pr. a m. pr. Vat. tert. item Petav. *deorum* Vat. pr.—*ureo meritos* Reg. Med. sec. *Purpureus meritos* Vat. tert. Rott.—*triticium* Var. LL. ed. Autv. *victriciam* Wolf. *justitia confirmatrice* con-

NOTÆ

mborum periere duces] Andragathius et Arbogastes, qui erant velles Maximi et Eugenii, infelicerunt.

Andragathius accepta clade, Gratianique a se interemti, timens, eo desperationis in t in mare Ionium se præcipitavit.

Am] Bidno post Eugenii clare Arbogastes se ipsum interfecit, Alpiam claustris.

tribus] Valentiniano et Gratianorum hunc Andragathius,

illum Arbogastes sustulerat.

95 *Augustas umbras]* Umbras Imperatorum Valentiniani et Gratiani placat: credebant autem veteres, Manes amicorum posse placari, ad tumulum cæsis ipsorum hostibus.

96 *Juvenum]* Gratianus natus erat. annos circiter 25. Valentinianus adhuc adolescens. Hos velut oculos sibi effossos doluit S. Ambrosius.

97 *Purpureos Manes]* Augustus Manes Imperatorum purpura micantium.

98 *Justitiam]* Æquitatem causæ, quam defendebat Theodosius.

Dissimiles ; sed morte pares : evadere neutri
 Dedecus, aut mixtis licuit procumbere telis.
 Amissa specie, raptis insignibus, ambo
 In vultus rediere suos, manibusque revinctis
 Oblati gladiis submitunt colla paratis :
 Et vitam veniamque rogant. Pro damna pudoris !
 Qui modo tam densas nutu movere cohortes,
 In quos jam dubius sese libraverat orbis,
 Non hostes victore cadunt, sed iudice sontes.

85

passenda ; hic copiis laxis ; ille munimentis. Disparis ingenio, sed pares interitu ; neutri concessum est effugere ignominiam, aut mori collatis signis. Ambo figura splendida sibi erepta, erepta purpura, resumerunt formam pristinam, et manibus ligatis producti subjiciunt cervicem cultris expeditis : ac possunt vitam atque indulgentiam. O ruinam verecundiæ ! qui nuper excitaverunt ad arbitrium calerosa tam immensas, in quos jam mundus anceps pendebat, non occiduntur a victore ut

intra Vat. sec. Pal. Moret. sec. tres Med. Oxon. sec. Exc. Lucens. sec. vid. Gronov. ad Liv. p. 558. reductas Rott. redactus conjiciebat Heins.—82 haud mixtis Pat. haud Moret. sec. missis conjiciebat Barth.—83 Amissa Var. LL. ed. Antv. Admissa Wolf. Amissam spem raptis Jun. pr. raptis plurimi Codd. Exc. Gevart. et Lucens. pr.—84 In cultus conj. Heins.—85 Oblita Med. tert. Oblaque inc. Heins. Oblata legit Heinsius, ultima sc. longa vel propter cæsuram vel geminas consonantes vocis sequentis, nam ascripserat ‘sic Statius sæpe.’ peractis Tholos.—87 Quomodo Leid. sec. Qui mihi Tholos. tot densas Mazar.—88 In quo Med. tert. dubiis Var. LL. ed. Antv. tam Moret. sec.

NOTÆ

81 *Morte pares*] Ambo carnificis manu periere, quanquam alii aliter sentiunt ; et Eugenium obruncatum a militibus aiunt, dum Theodosio supplicat.

82 *Mixtis telis*] In acie, in conflictu militari.

83 *Amissa specie*] Eugenius et Maximus amissa figura quadam splendida, quæ eorum ignobilitatem certa specie tegebat, spoliati purpura, et aliis insignibus imperii, redierunt in vultus suos, hoc est, in formam statumque pristinum, Eugenius rediit in formam Grammatici ; Maximus in figuram vernæ, lixæ, armigeri.

85 *Submittunt*] Non ignari, se morte esse dignissimos.

86 *Et vitam veniamque rogant*] De

Eugenio nemo dubitat : de Maximo multi : erat enim fortis et audax. Immo sunt, qui eum a militibus occisum dicant ; nec in Theodosii venisse potestatem. Alii contra asserunt eum Aquileiæ captum a Theodosio, et cum filio Victore capitali supplicio affectum.

Pro damna pudoris] O ruinam pudoris ! o pudorem amissum ! vitamne rogare non erubescunt, qui de vita sua statuere poterant, et fortiter se occidere ! id enim fortitudinis esse veteres credebant.

88 *Sese libraverat*] Terrarum orbis nesciebat, cujus victoria futura esset, an Theodosii, an aliorum ; et sic dubius pendebat cujus potestati sese subjiceret.

Damnat voce reos, petiit quos Marte tyrannos. 90
 Amborum periere duces. Hic sponte carina
 Decidit in fluctus: illum suus abstulit ensis.
 Hunc Alpes, hunc pontus habet. Solatia cæsis
 Fratribus hæc ultor tribuit. Necis auctor uterque
 Labitur: Augustas par victima mitigat umbras. 95
 Has dedit inferias tumulis, juvenumque duorum
 Purpureos merito placavit sanguine Manes.
 Illi justitiam confirmavere triumpho;

hostes, sed damnantur ab eo iudice, ut nocentes: et Theodosius condemnat sua sententia, ut noxios, quos aggressus est bello, ut tyrannos. Ductores utriusque Maximi et Eugenii ceciderunt. Hic Andragathius ultro ex navi præcipitavit se in aquas: gladius proprius interfecit illum Arbogasten. Alpes possident unum: mare possidet alterum. Vindex Theodosius dedit hanc consolationem fratribus interfectis Valentiniano et Gratiano: ambo parricida pereunt. Hostis similis placat manes Imperatorios. Vindex immolavit has inferias sepulchris eorum, et sedavit cruore digno umbras Augustas duorum Principum juvenum. Illæ vio-

se jam Reg. Oxon. pr. Med. sec. *libraverit* Vat. pr. Leid. pr. Farn. Oxon. *vibraverat* Vat. tert. Rott. Oxon. pr. Florent. m. pr. *vibraverat* vel *libraverat* Med. sec. *hostis pro orbis* Pat.—89 *vindice* Ambr. tert.—90 *Damnant* Tholos. Oxon. pr. m. pr. *petiit quos* decem scripti et ed. Vicet. qui Raphael. *arte marg.* Isingr.—91 *Amborum* Jun. pr. duo Oxon. duo Leid. *Ambo rei* conj. Scal. et sic edidit Raphael. male. *preces pro duces* inc. Heins.—93 *deest hic* versus in Jun. pr. *habent* Tholos. quod probat Heins.—94 *hic* Vat. pr. *hic* vel *hæc* Reg. *cultor* Florent. *tribuit ultor* Ambr. sec. mox *necis actor* Barth. Cod. duo Vat. Pal. Rott. Med. pr. inc. Heins. *ultor* Med. tert.—95 *Augustas* Leid. sec. *angustas* vel *angustus* Oxon. pr.—96 *cumulis* inc. Heins. *thalamis* Jun. pr. *cumulus* Bonon. *tumulus* Oxon. sec. et pr. a m. pr. Vat. tert. item Petav. *deorum* Vat. pr.—97 *Purpureo meritis* Reg. Med. sec. *Purpureus meritis* Vat. tert. Rott.—98 *victricium* Var. LL. ed. Antv. *victriciam* Wolf. *justitia confirmatrice* con-

NOTE

91 *Amborum periere duces*] Andragathius et Arbogastes, qui erant velut duces Maximi et Eugenii, infelicitate perierunt.

Hic] Andragathius accepta clade Maximi, Gratianique a se interemti, ultorem timens, eo desperatione incidit, ut in mare Ionium se præcipitem egerit.

92 *Illum*] Biduo post Eugenii cladem, Arbogastes se ipsum interfecit, in ipsi Alpium claustris.

94 *Fratribus*] Valentiniano et Gratiano, quorum hunc Andragathius,

illum Arbogastes sustulerat.

95 *Augustas umbras*] Umbras Imperatorum Valentiniani et Gratiani placat: credebant autem veteres, Manes amicorum posse placari, ad tumulum cæsis ipsorum hostibus.

96 *Juvenum*] Gratianus natus erat annos circiter 25. Valentinianus adhuc adolescens. Hos velut oculos sibi effoscos doluit S. Ambrosius.

97 *Purpureos Manes*] Augustos Manes Imperatorum purpura micantium.

98 *Justitiam*] Æquitatem causæ, quam defendebat Theodosius.

Præsentes docuere Deos. Hinc sæcula discant
Indomitum nihil esse pio, tutumve nocenti.

100

Nuntius ipse sui longas incognitus egit,
Prævento rumore, vias : inopinus utrumque
Perculit, et clausos montes, ut plana, reliquit.

Exstruite immanes scopulos, attollite turres,

Cingite vos fluviis, vastas opponite sylvas :

105

Garganum Alpinis, Apenninumque nivalem
Permixtis sociate jugis, et rupibus Hæmum
Addite Caucasiis, involvite Pelion Ossæ :

toris stabiliverunt æquitatem causæ Theodosii: ostenderunt Deos esse adjuutores: inde posteritas cognoscat nihil esse invictum viro pio; nihil securum sonti. Theodosius ipse nuntius sui, peragravit ignotus longum iter, præcurrens famam; et improvidus irruit in ambos, et transgressus est montes munitos, quasi planitiem peragraret. Erigite saxa prodigiosa, erigite arces, circumvallate vos fluminibus, obijcite nemora ingentia, cumulate Garganum et Apenninum frigidum, montibus Alpium conjunctis; et adjungite Hæmum saxis Caucasi: commiscete Pelion cum

*****

jecerat Heinsius, sed postea deleverat. *triumphis* et emend. *dum firmavere* etiam conjecerat Heinsius. *confirmatore triumpho* Conj. Barth. *triumphi* Oxon. sec. *triumphi* omnes Mss. Exc. Gevart. Lucens. pr. et Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. Ald. ed. Parm. et Vicet. *triumpho* Ms. Viet. et Parisien.—99 *Præsens* ed. Parm. *hoc sæcula* Vat. pr. Farn.—100 *nil pro nihil* Vat. sec. Put. Thuan. Pat.—101 *sui* Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Vicet. Ald. et Raphael. *sibi* marg. Isingr. *suis* Bas.—102 *Prævento* Bonon. Pat. tres Ambr. *Prævectas* Var. LL. ed. Antv. *uterque* Jun. pr.—103 *perculiti* vitiose Colin. *Pertulit* Vat. pr. *ut clausos . . . ubi* Vat. pr. *clausit* Reg. et *clausos* vel *obstructos* Exc. Gevart. *relinquit* Vat. tert. Rott. Thuan.—104 *immanis* Oisel. *turris* Bonon.—105 *vastas* Exc. Lucens. pr. *vastasque* Mazar. Ambr. sec. ed. Parm. et Vicet. *componite* Vat. pr. Farn.—106 *Garganon* Med. quart. *nivales* Oisel. *Apenninoque* *Niphaten* conj. Barth. *Permisto* Exc. Lucens. sec. *Permixtos* Mazar. Lov. Ambr. sec. inc. Heins. *Pernices* Med. tert. duo Ambr. Exc. Schotti et Lucens. pr. et unus Petav. *Permixtos* vel *Pernices* Reg. cum glossa i. e. *celeris*. *Permixtos* vel *Pyrenes* conj. Heins. et Barth. *sociare* Vat. quart. *Permittes sociare* Var. LL. ed. Antv. et Cod. Helmæstad. *pernicem* Schotti Codd. *pernici* Palat.—108 *Abdite* Moret. pr. *Carrasiis* Pat. *advolvite* Mazar.

NOTÆ

99 *Præsentes Deos*] Adjuutores, et scelerum ultores.

100 *Indomitum nihil esse pio*] Nihil esse, quod non domet pietas; nullum esse tutum asylum nocentibus.

103 *Clausos montes*] Claustra montium eadem alacritate, ac planitiem superavit.

104 *Scopulos*] Munimenta in rupibus Alpium.

105 *Syloas*] Scribitur *silva* a *silendo*, et *sylva*, ἀπὸ τῆς ἕλης, *materia, sylva*.

106 *Garganum*] Montem Apulie in Italia.

Apenninum] Montem, qui mediam secat Italiam.

107 *Hæmum*] Vel *Æmum*, montem Thraciæ.

108 *Caucasiis*] Caucasus est mons Scythiam ab India separans.

Non dabitis murum sceleri : qui vindicet, ibit.
 Omnia subsident meliori pervia causæ. 110
 Nec tamen, oblitus civem, cedentibus atrox
 Partibus infremuit. Non insultare jacenti
 Malebat : mitis precibus, pietatis abundans,
 Pœnæ parcus erat : paci non intulit iram :
 Post acies odiis idem, qui terminus armis. 115
 Profuit hoc vincente capi : multosque subactos
 Prospera laturæ commendavere catenæ.

Ossa ; non præbebitis propugnaculum criminibus ; Dux aliquis procedet, qui dicitur : cuncta cedentia submittentur causæ justiori. Theodosius tamen haud inmemor se esse civem, non iratus est crudeliter in catervas fugientes : non sustinebat exagitare prostratos : lenis erat in precantes, plenus clementia, moderatus in supplicia : non miscuit iracundiam cum pace. Post prælia idem fuit finis odiis, et telis. Juvit capi ab hoc victore, et vincula prosperitatem paritura conciliaverunt Principi captivos plurimos. Theodosius dator erat ingentium divitiarum, dator

Ambr. sec. et Moret. inc. Heins.—109 *Non d. murum*: ed. Parm. *Nec* Vat. quint. Moret. pr. *vindicet* Vat. pr. Farn. Exc. Lucens. sec. *condicat* Exc. Gevart. *vindicat* tres Vat. Pric. Rott. Oisel. Heinsius vero hic aliquid deesse suspicatur.—110 *subsident* Pat. Tholos. Ambr. pr. Oxon. pr. Leid. a m. pr. et sec. Moret. sec. Exc. Gevart. *meliorum* Var. LL. ed. Antv.—111 *Non tamen* duo Vat. Pal. Farn. Thuan. duo Med. Jun. pr. *cives* Leid. sec.—113 *mixtis precibus* Pal. et Med. pr.—114 *contulit* Med. quart. *iram* ; Moret. pr.—115 *post acies*. hic *τελειὰ στήγησθαι* habent Med. pr. Lov. ambo Moret. et Gesn. aliter distinguitur ap. Heins. non *terminus* Med. tert. *annis* Jun. pr.—116 *hæc vincente* Rott. Heinsius ascripserat locum Rutil. in Itin. r. 64. ‘Profuit invitit te dominante capi.’ ut ibi rescripsit, cum vulgo *invictis* legeretur : monuit tamen posse ibidem legi, *Profuit et victis, &c.*—117 *Prospera* Pric. Thuan. Med. tert. ed. Vicef.

NOTE

Pelion] Pelion et Ossa sunt montes Thessaliæ in Græcia.

110 *Meliori causæ*] Alludit ad dictum Theodosii, quem dicere aiebant, se non copiis, non armis, non animis militum, sed justitia causæ, favore Dei, et pietate Principum confidere.

111 *Oblitus civem*] Theodosius in civilibus bellis nunquam oblitus est se esse civem ; neque insectatus est crudeliter partes cedentes, seu adversas factiones.

113 *Pietatis*] Clementiæ, quæ cum exercetur a pio Principe, dici potest pietas, quæ in Theodosio tanta fuit,

ut S. Ambrosium meruerit suarum laudum habere præconem.

115 *Odiis idem, qui terminus armis*] Post arma deposita, nullum odium remansit : victus non oderat victorem ; neque victor victis insultabat, id quod faciunt Tyranni.

116 *Profuit capti*] Mutato in meliorem conditionem statu. Id dicitur de Alexandro, a quo Barbari victi gaudebant, siquidem ab eo ad mansuetiorem honestioremque vivendi rationem traducti sunt.

117 *Commendavere catenæ*] Ipsæ catenæ, quæ miseros homines red-

Magnarum largitor opum, largitor honorum :

Pronus, et in melius gaudens convertere fata.

Hinc amor, hinc validum, devoto milite, robur.

120

Hinc natis mansura fides. Hoc nobilis ortu

Nasceris, æquæva cum majestate creatus,

Nullaque privatæ passus contagia sortis.

Omnibus acceptis, ultro te Regia solum

Protulit : et patrio felix adolescens in ostro ;

125

dignitatum, proclivis lætansque mutare calamitatem hominum, in feliciorum statum. Inde amor omnium in illum; inde vires insuperabiles militum, se pro illo devotentium. Inde duratura fidelitas subditorum in filios ejus. Illustris hoc patre, o Honori, oriris, natus cum majestate cœva, et nullam ferens maculam conditionis privatæ. Aula te produxit unum, receptis cunctis ornamentis, et fortunatus crescis in purpura parentis, ac corpus tuum nunquam violatum veste pro-

*****

Aspera novem alii, Exc. Læti et Lucens. sec. *Prospera* vel *Aspera* Leid. pr. *catervæ* marg. Isingr.—118 *largitor honorum Pronus*, ita distinguunt Vicet. Barth. Ald. Isingr. Gryph. Colin. et alii.—119 *Pronus* vel *Comis* Oisel. *avidus convertere* Mazar. *facta* Med. quart.—120 *odium* pro *validum* ed. Vicet. *voti tum* Var. LL. ed. Antv.—121 *hinc nobilis* Vat. tert. Jun. pr. *sed nobilis* Var. LL. ed. Antv. *hic* Farn. Pric.—122 *æqua* Pal. *tunc majestatis* Moret. sec.—123 *pateris* pro *passus* Jun. pr. *commercium* Ms. *Pulm. sordis* pro *sortis* conjiciebat Heins.—124 *exceptis* duo Vat. Med. quart. Thuan. Moret. sec. Ald. *exceptis* vel *acceptis* Petav. pr. Ambr. pr. item Moret. *acceptis* Exc. Schotti, ad quæ Gronov. citaverat Liban. Basil. p. 103. 'cum omnes acceperit regia, te dedit ipsa.' se Var. LL. ed. Antv.—125 *Pertulit* Vat. pr. Farn. Moret. pr. *Prætulit* Vat. sec. Moret. sec. *adolescens*. Put.

NOTÆ

dunt, reddidere captivos commendabiles, seu conciliaverunt Theodosio, et prosperitatem ipsis attulerunt: etenim si eos Theodosius non vicisset, non cognovisset, non affecisset beneficiis; sicque ipsis sua profuit clades et captivitas.

119 *In melius convertere fata*] In meliorem statum, in felicitatem gaudebat Theodosius mutare fortunam miseram hominum: quod certe divinum est, homines afflictos facere felices.

120 *Hinc amor*] Ob liberalitatem Theodosii, aliasque dotes divinas, milites pro illo se devovebant, subditi fidem inviolatam servabant.

122 *Æquæva cum majestate*] Laudat Honorium quod ex patre jam Impe-

ratore natus sit; qui honos non contigit Arcadio: quod libenter dixit Poëta in gratiam Patroni sui Stilichonis, qui infensus erat Arcadianis partibus.

123 *Contagia*] Non passus est Honorius maculam privatæ conditionis; sed natus est e domo Imperatoria, quæ sacra est.

124 *Omnibus acceptis*] Non quesitis, sed acceptis jure nativitatis, atque hæreditatis.

Solum] Quia Theodosio nondum imperante, Arcadius natus est in domo privata, non in Regia, ut Honorius.

125 *Patrio*] In purpura patris jam Imperatoris.

oraque, vestitu nunquam temerata profano,
 ros cecidere sinus. Hispania patrem
 ris eduxit aquis : te gaudet alumno
 rus. Hesperio de limine surgit origo :
 utrix Aurora tibi. Pro pignore tanto 130
 ur : geminus te civem vindicat axis.
 ilis et Bromii sustentat gloria Thebas :
 t Apollineo Delos Latonia partu :

*exceptum est cultu sacrato. Hispania extulit parentem tuum e fluvio auri-
 Bosporus superbit te alumno : ortus tuus primus provenit e tractu Occident-
 t Oriens nutritor est tibi. Certamen est pro tali honore. Uterque Orbis
 tibi te civem. Gloria Herculis et Bacchi cokenstat Thebas ; Delos Lato-*

ronov. ad Exc. Schott. ascripserat locum Liban. Basil. p. 108. *temerata*
 ed. *violata* Jun. Oxon. marg. Isingr. Lovan. a m. s. et alii. *teme-*
 t emend. *violata* Lov. *sinistro* Jun. pr.—128 *deduxit* Med. tert.
 Mazar. Ambr. pr. *produxit* vel *eduxit* Oxon. pr. Reg. *equis* Var. LL.
 v. *Olympo* Jun. pr.—129 *surgit de limite* Pric. et Petav. pr. m. sec.
 e *semine* Exc. Voss. *litore* Moret. pr. *limine* Oisel. *lumine* novem alii.
 git Heins. ex Ms. *crevit* Vat. tert. m. pr. *imago* Put.—131 *Cenatur*
 ed. Antv. *civem te* Rott. Leid. Oisel. *te civem vindicat* Med. tert.
 duo Moret. Exc. Gevart. *civem sic* Ald. unde Heinsius legit *civem*
 32 *sustentant* Amb. sec. Jun.—133 *Apollinee* Leid. pr.—134 *raptata*

NOTE

Temerata profano] Vestes pri-
 a profanæ dicuntur, quia op-
 ur vestibus regiis, quæ sacræ
 ntur : ac proinde idem est, ac
 et, Corpus tuum exceptum est
 ara regali, quæ sacra est, non
 : privatorum, quæ est profana.

Cecidere] Infans statim atque
 rat, terram tangebatur, inde
 s excipiebatur a parentibus,
 bus involvebatur.

Auriferis eduxit aquis] Heroum
 luminibus ascripti : inde The-

Hispanus, dicitur natus e
 urifero Hispaniæ fluvio.

Bosporus] Thracicus scilicet,
 a bovis meabili transitu, ob
 as maris : βούς, bos, et πόρος,
 s, meatus.

ris] Occidentali, ab Hespero
 bicidentis.

Nutrix Aurora] Quæ pulchra,
 iph. et Var. Clas.

et ex Homero ῥοδοδάκτυλος, *roseos ha-
 bens digitos*. Id autem dicitur, quod
 Honorius educatus sit Constantino-
 poli, quæ sedes est Imperii Orientis.

131 *Geminus axis*] Oriens et Occi-
 dens : axis enim hic usurpatur pro
 parte mundi.

132 *Herculis et Bromii*] Hercules
 multi fuere, sed omnium facta tribu-
 untur Herculi Jovis et Alcmene filio,
 qui natus est Thebis ; sicut et Bac-
 chus, qui dicitur Bromius ἀπὸ τοῦ
 βρέμειν, *fremere, minari*, nam ebrii fre-
 munt, minantur, bacchantur.

Thebas] Bœoticas scilicet, in Bœo-
 tia Græciæ regione. Pacatus : ‘ Ce-
 dat his terris terra Cretensis parvi
 Jovis gloriata cunabulis, Delosque
 geminis reptata Numinibus ; et The-
 bæ alumno Hercule nobiles.’

133 *Hæsit Delos Latonia*] Delos,
 insula maris Ægæi, olim fluitabat, sed

Claud.

Q

Cretaque se jactat tenero reptata Tonanti :
 Sed melior Delo, Dictæis clarior oris, 135
 Quæ dedit hoc Numen regio. Non littora nostro
 Sufficerent angusta Deo : nec inhospita Cynthi
 Saxa tuos artus duro læsere cubili.
 Acclinis genetrix auro, circumflua gemmis,
 In Tyrios enixa toros. Ululata verendis 140
 Aula puerperis. Quæ tunc documenta futuri ?
 Quæ voces avium, quanti per inane volatus ?

nia constitit nativitate Apollinis ; et Creta in qua Jupiter infans repsit, gloriatur. At terra, quæ peperit Honorium divinum præstantior est Delo, et nobilior insula Creta. Parva littora non satisfacerent Numini nostro, neque rupes inaccessæ Cynthi offenderunt tuum corpus in lecto saxeo. Mater cubans in veste aurea circumdata lapillis peperit in cubili purpureo : Regia personuit ob felicem partum. Quæ tum signa fuerunt venturi ? Qui cantus volucrum erant ? qui volatus per aërem ? qui

*****

Voss. a m. pr. *Tonante* inc. Heins. *Cretæis* Med. quart. Leid. sec. m. sec. Exc. Gevart.—135 *annis* pro *oris* Med. sec. m. pr. unde *untris* conj. Heins.—137 *angusta* Pal. Leid. sec. Exc. Gevart. *angusta* vel *angusta* Reg. Oxon. pr.—138 *arcus* Florent. Med. sec. *ortus* Vat. quart. *actus* Var. LL. ed. Antv. *læsura* Vat. sec. Pal. *læsere* vel *præsere* Florent. *serere* vel *fudere* vel *fodere* Oisel.—139 *Acclinis* viginti Codd. et Exc. Lucens. sec. *Acclivis* Vat. pr. Pric. Reg. Ambr. pr. m. pr. Leid. sec. Med. quart. Ald. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv. m. pr. *Acclivi* Pulman. *Acclini* malit Barth.—140 *Tyriis toris* ed. Parm. Vicet. Junt. Col. et Parisienses. *Tyrios toros* Var. LL. e marg. Parm.—141 *futuris* Moret. sec.—142 *quantus* Jun. pr.—143 *Qui* Rott. Tholos. ed. Vicet. *decursus*

NOTÆ

postquam Latona hic peperit Apollinem et Dianam, Apollo eam stare jussit, e Virg. 'Immotamque coli dedit, et contemnere ventos.'

Delos Latonia] Id est, Latonæ parva consecrata.

134 *Creta*] Insula nobilis e regione Græciæ, in qua parvus Jupiter educatus est. Virgilius : 'Creta Jovis magni,' &c.

135 *Dictæis oris*] Cretæis : Dictæ est mons Cretæ, unde Creta dicitur terra *Dictæa*.

137 *Cynthi*] Hic est mons Deli, ad quem Latona palmam amplexa peperit Apollinem.

138 *Læsere*] Ut læsum corpus Apollinis editi prope arbores et saxa.

139 *Circumflua*] Abundans gemmis velut undique affluentibus.

140 *In Tyrios enixa*] Emitit fœtus in vestes Tyrias, hoc est, purpureas, ab urbe Tyro in Phœnicia, ubi purpura nobilis.

Ululata verendis Aula puerperis] Aula personuit vel faustis acclamationibus, vel votis quæ fiebant pro puerpera, et quibus Lucinam parturientium Deam propitiabant.

142 *Quæ voces avium*] Et voces seu garritus avium, et volatus observati, mira de Honorio promittebant.

Quanti volatus] Nam si volabat major avium multitudo, felicius erat auspiciis ; et ille vincebat, cui id contigerat : sic Romulus visis duode-

Quis vatum discursus erat? Tibi corniger Hammon,
 Et dudum taciti rupere silentia Delphi.
 Te Persæ cecinere Magi; te sensit Etruscus 145
 Augur, et inspectis Babylonius horruit astris.
 Chaldæi stupere senes, Cumanaque rursus
 Intonuit rupes rabidæ delubra Sibyllæ.

cursum vaticinantium? Ammon cornutus, et Delphorum Oracula jampridem reticentia abrupterunt silentium pro te. Sacerdotes Persarum prædixerunt te: Augur Thuscus cognovit te, et Babylonius timuit, sideribus observatis. Senes Chaldæi admirati sunt, atque saxum Cumanum, quod est, sacellum Sibyllæ furentis, iterum

Petav. sec. erant Vat. pr.—144 dudum Exc. Læti. dubium ed. Vicet. Qui pro
 Et Vat. quint. Vel Vat. pr. rapere Pat. rupere vel rapere Florent.—145 Te
 propter Vat. sec. Pal. duo Med. Moret. sec. Persæ vel propter inc. Heins.
 sensit Florent. Senus Pat.—146 stupuit Babylonius Med. quart. et Ald.—
 147 Cumanaque Pal. Vat. quart.—148 rabidæ duo Vat. duo Med. Put. Thuan.
 Mazar. Pat. Petav. pr. tres Ambr. Exc. Lucens. sec. et ed. Vicet. rapida

NOTE

cim vulturibus, vicit fratrem Remum, qui sex tantum viderat.

143 *Vatum discursus*] Vates ultro citroque cursitabant, ut explicarent felices de Honorio prædictiones.

Corniger Hammon] Seu *Ammon*: Jupiter, pictus in speciem Arietis, quod Baccho sitienti in forma Arietis terram pedibus concitientis fontem ostenderit. Hic porro Oracula edebat inter arenas Libyæ in Africa; unde nomen, nam *ἄμμος*, seu *ψάμμος*, arenam significat. Alii deducunt ab *Amnone* pastore, qui ibi templum extruxit. Alii a *Chamone*, seu *Chamo*, Noë's Patriarchæ filio, qui veram religionem depravavit, et in Africa superstitiones invenit.

144 *Delphi*] Urbs ad radicem Parnassi, in qua Apollo edebat oracula; sed post natum Christum tacuit. (Nero tamen, e Suetonio, 'Consulto Delphis Apolline septuagesimum ac tertium annum cavendum sibi audiuit.') Unde notabis hæc omnia dici e licentia poetica.

145 *Magi*] Hi erant Persarum sa-

piantes, quos Græci Philosophos, Latini Sapientes, Galli Druidas, Ægyptii Prophetas seu Sacerdotes vocabant. Jactabant se habere scientiam futurorum: ideoque postea hæc vox ad eos translata est, qui prædicendis rebus futuris se applicuerunt.

Cecinere] Te nasciturum, te fore felicem.

145 *Etruscus Augur*] Huic magis Romani credebant; quod ab Etruria Italiæ regione superstitionum leges cærimoniasque accepissent.

Babylonius] Philosophus Genethliacus, seu qui inspecta nativitatibus hora futura prædicit: Babylonius dicitur ab urbe Babylone, quæ caput erat Chaldæorum; unde et Chaldæus etiam appellatur.

147 *Cumanaque*] Cumæ sunt urbs Campaniæ in Italia: ubi Sibylla rabida, Deo, vel potius Dæmone plena furebat edens oracula. Sibylla dicitur quasi, *Σιοῦ βουλή*, *Dei consilium*.

148 *Delubra*] Antrum, quod ipsi erat velut templum.

Nec te progenitum Cybeleius ære sonoro
 Lustravit Corybas. Exercitus undique fulgens 150
 Astitit: ambitur signis augustior infans:
 Sentit adorantes galeas, redditque ferocem
 Vagitum lituis. Vitam tibi contulit idem
 Imperiumque dies: inter cunabula Consul
 Proveheris: signas, posito modo nomine, fastos; 155
 Donaturque tibi, qui te produxerat, annus.
 Ipsa Quirinali parvum te cinxit amictu

personuit. Neque Corybas Cybeleius te natum circumdedit armis sonantibus: legiones undequaque coruscantes affuerunt. Infans venerabilior cinctus vexillis, cernit cassides cultrices, et respondet tuis vagitu terribili. Lux eadem dedit tibi vitam et honores: Consul procedis inter cunas, et designas fastos nomine imposito tibi nuper, et idem fere annus, qui ediderat te, attribuitur tibi. Parens ipsa vestivit te tenellum trabea Consulari, et monstravit tibi obrepere ad curules primas.

~~~~~

Voss. Jun. Oxon. Leid. Lovan. et alii.—149 *Non te duo* Vat. Farn. Mazar. Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Vicet. *ore duodecim scripti* Exc. Gevart. Jun. Oxon. Leid. *ore sereno* Vat. tert. Rott. *ore sereno vel ære sonoro* Florent.—151 *ambitus* Oxon. sec. *ambitur* decem alii. *ambitus* et emend. *ambitur* Var. LL. e marg. Parm. *angustior* Vat. quart. Lov.—152 *sentit adorantes* Leid. pr. Exc. Lucens. sec. *Sensit* novem alii. *odorantes* Var. LL. ed. Antv.—153 *lituus* vet. Gyr. *pueris* Med. tert.—155 *Proveheris* Exc. Lucens. sec. *Perveheris* ed. Vicet. Parm. *signas* duo Vat. Exc. Lucens. sec. *signans* septem alii. *positos* Jun. pr. *primos* duo Moret. *posito tibi* Moret. sec. *positos de nomine* Moret. pr. m. pr. *fastus* Exc. Lucens. sec. quod probavit Helms.—156 *produxerit* Jun. pr.—

NOTÆ

149 *Cybeleius Corybas*] Corybantes, Cybeles magnæ Deorum matris Sacerdotes, non te *lustrarunt*, vel in circulum ambierunt, ut Jovem in Creta insula recens natum, *ære sonoro*, cum cymbalis sonantibus ex ære factis, ne pueri vagitus a Saturno patre liberos masculos devorante audiretur.

150 *Exercitus*] Astitit tibi inter arma nascenti.

152 *Adorantes galeas*] Non galeæ adorant, sed milites galeati, sese adorantium more submittentes.

Redditque ferocem] Edit ferocem tuis clangentibus vagitum, qui jam audacem arguat animam. Id tamen de Honorio non confirmavit eventus.

154 *Inter cunabula Consul*] Honorius

tertio ætatis anno Consul factus est.

155 *Posito modo nomine*] Poëtice: nam lustricus dies puellarum octavus, puerorum nonus erat: tumque iis nomina imponebantur. *Signas fastos*, denominas: dictum enim est, *Honorio et Evodio Consulibus*: sicque annus seu fasti designabantur per Honorium. Sic et Poëtice intelligendus versus sequens *donaturque*, &c. Nam Honorius non factus est Consul anno quo natus est, sed, ut diximus, tertio ætatis anno.

156 *Donatur*] Nomini tuo consecratur.

157 *Quirinali*] Trabea seu veste Consulari, qualis fuit Quirini seu Romuli Regis.

Mater, et ad primas docuit reptare curules.
 Uberibus sanctis, immortalique Dearum
 Crescis adoratus gremio : tibi sæpe Diana 160
 Mænaliis arcus venatricesque pharetras
 Suspensit, puerile decus : tu sæpe Minervæ
 Lusisti clypeo, fulvamque impune pererrans
 Ægida, tractasti blandos interritus angues.
 Sæpe tuas etiam, jam tum gaudente marito, 165
 Velavit Regina comas, festinaque voti
 Præsumtum diadema dedit : tum lenibus ulnis

Tu honoratus sacris mammis, et aeterno sinu Dearum adolescis. Diana frequenter suspendit ex humeris tuis arcus Mænaliis, et pharetras aptas venationi, in honorem pueri : tu frequenter delectatus es scuto Palladis, et percurrens tuto clypeum ejus terribilem, tetigisti securus serpentes ejus blandientes. Frequenter quoque Imperatrix cinxit tuum caput, jam tum letante conjuge Theodosio ; et desiderio prompto tribuit tibi diadema destinatum prius : tunc extulit te brachiis teneris, et admovit te

~~~~~

157 *Jamque Quirinali* Moret. sec.—158 *docuit* Vat. pr.—159 *sacris* Mazar. immortallique Exc. Gevart. *Dearum* Vat. quart. Med. tert. Petav. pr. Ambr. tert. Exc. Lucens. sec. *Deorum* septem alii. *Deorum vel Dearum* Vat. pr. Farn. *dmarum* vel *Dearum* Vat. quint.—160 *Crescit* Vat. tert. Rott. Reg. m. pr. *Cum sis* Med. quart. *odoratus* Exc. Lucens. sec. *adornatus* olim legebat Heins.—163 *Jussisti* Var. LL. ed. Antv. *flavamque* Ambr. sec. inc. Heins.—164 *blandosque* Jun. *non terribus* Put. Pat. *perterritus* Vat. tert. Rott. Oisel. Bonon. Florent. m. pr. duo Petav. *anguis* Exc. Lucens. pr.—165 *jam tum* ambo Moret. Exc. Læti et Lucens. pr. *Jam nunc* Med. quart. Bonon. Pat. Leid. pr. et sec. m. sec. Lucens. et ed. Vicet. *Jam tum* vel *Jam nunc* Exc. Gevart. *Jam tunc* reliqui omnes.—167 *deest hic* versus in Jun. pr. *Præsumtum* Vat. pr. Farn.

NOTÆ

158 *Primas curules*] Mater docuit te tum primum repere ad dignitatem, qua qui conspicuus est, vehitur *sella eburnea*, seu *curuli*, quæ in ipsius curia imponitur. Sic *curulis* ponitur pro Consulatu ; signum pro re signata.

159 *Uberibus sanctis*] Cura et educatione matris Augustæ, crescis, adoratus in gremio Dianæ et Palladis, quæ tibi blandiuntur. Id dicitur forsitan, quod Honorius venatione, armis, et literis delectaretur.

160 *Diana*] Soror Apollinis, filia Latonæ et Jovis, Dea venationis.

161 *Mænaliis arcus*] Quibus utitur in Mænalo, monte Arcadiæ in Græcia.

162 *Minervæ*] Quæ et Pallas, filia Jovis, Dea armorum et doctrinarum.

164 *Ægida*] Clypeum sic dictum, ἀπὸ τῆς ἀγίδος, a *capræ pelle*, qua Ægis seu Clypeus Jovis patris tegebatur : hinc Ægis sæpius sumitur pro Deorum clypeis.

Blandos angues] Serpentes Medusæ, quibus horrebat clypeus Palladis, blandiebantur Honorio, non secus ac ipsi Palladi : magnum Deæ in illum amoris argumentum.

166 *Festinaque voti*] Ante præcipiens præveniensque suum de Honorio votum, suum desiderium, quo ipsum Imperatorem esse optabat.

167 *Præsumptum*] Ante legitimam

Sustulit, et magno porrexit ad oscula patri.

Nec dilatus honos. Mutatus Principe Cæsar

Protinus æquaris fratri : nec certius unquam

170

Hortati Superi : nullis præsentior æther

Affuit ominibus : tenebris involverat atra

Lumen hyems, densosque Notus collegerat imbres.

patri ingenti ad oscula danda. Neque dignitas tardata est. Tu Cæsar factus princeps statim adæquaris fratri Arcadio. Neque Dii quenquam clarius unquam excitaverunt: Cælum nullis præsagiis magis favit cuiquam. Tempestas nigra obscuraverat lucem caligine, et Auster congregaverat pluvias spissas. At statim atque milites te sustulerunt

//////////

Heinsius ascripserat seqq. *Præsumtum*] de voce *præsumptionis* vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 6. et Salmas. p. 5. Casaub. p. 9. et Salmas. p. 11. idem est *sponsio*, sic *sponsio adoptionis* Lamprid. ut locum recte emendat Salmas. pag. eadem. *tunc lenibus* duo Med. duo Ambr. Moret. pr. cum Med. sec. Jun. pr. et Leid. pr. *lenibus* duo Vat. Pal. Pric. Rott. Oisel. *lenius* Ambr. sec. inc. Heins. *lenibus* Reg. Mazar. Moret. pr. duo Leid. duo Petav. item Med. Exc. Gevart. *lævibus* Gesn.—168 *puerum* Jun. pr. *parcum* Petav. pr. Moret. sec. *parcum* vel *magno* Vat. quart. Oxon. sec. *porregerat oscula* Exc. Cod. Rhem. *patris* Vat. quint. Moret. sec.—169 *Ne* Vat. tert. Pal. *mutatus* Vat. pr. Pal. Farn. *mutato* Moret. sec. Jun. pr. *miratur* Tholos. *mutatur* Oxon. Lovan. duo Leid. Pulm. Ald. et reliqui fere omnes. *mutatur* vel *mutato* Petav. tert. *mutatur* Var. LL. ed. Antv.—170 *æquaris* omnes Vat. Farn. Pric. Rott. Oisel. *æquari* Med. pr. et Palat. *æquatur* Pal. *nec certius* Ambr. pr. non viginti alii et Exc. Lucens. sec. *non ocuis* Moret. pr.—171 *Hortari* octo Codd. *Hortantur* Var. LL. ed. Antv. *nullus* Pat. Reg. Jun. pr. Leid. pr. Oxon.—172 *violaverat* inc. Heins. *atris* duo Vat. Pal. Farn. Mazar. *astris* Vat. quint. *astri* Vat. quart. Reg. Pat. Jun. pr. Petav. tert. duo Ambr. *astra* Vat. tert. Rott. Oisel. Bonon. Var. LL. ed. Antv. m. pr. Exc. Gevart. *atra* duo Med. inc. Heins. Leid. pr. Lov. Thuan. vet. Gyr. Ambr. sec. Exc. Lucens. sec. *atra* vel *astra* Var. LL. e marg. Parm. *atris* vel *astra* Med. sec. *atris* vel *astri* Petav. pr. *atra* vel *astri* Exc. Schott. *astra* et emend. *atra* Leid. sec. *Austri* et emend. *astri* Oxon. sec. *atra*, vel *astri*, vel *atris* Oxon. pr.—173 *densos* pro

NOTE

ætatem, sumi atque gestari cœptum est.

Diadema] Fasciam candidam, ἀρὸ τοῦ θεῶν, ligere; qua fascia cingebantur Regum capita.

169 *Mutatus Principe Cæsar*] Hoc est, Honorius Cæsar factus est Imperator. *Principes juventutis*, filii Imperatorum primo dicebantur, deinde *Augusti* fiebant, seu Imperatores.

170 *Æquaris fratri*] Honorius factus est Princeps, sicut et Arcadius. Theodosius contra Eugenium iturus,

ambos in Oriente reliquit; ut hi superstitites remanerent, si qua calamitas ingrueret.

171 *Hortati Superi*] Nunquam Dii præsagiis frequentioribus hortati sunt quicquam facere, quam voluerunt te Principem fieri.

Æther] Ἄρδ τοῦ αἰθέρος, ardere; est enim pars superior aëris, subtilis instar ignis: hic sumitur pro Cælo.

173 *Notus*] Sive Anster, ventus flans a meridie, pluvias creans.

Sed mox, cum solita miles te voce levasset,
 Nubila dissolvit Phœbus; pariterque dabantur 175
 Sceptra tibi, mundoque dies. Caligine liber
 Bosphorus adversam patitur Chalcedona cerni.
 Nec tantum vicina nitent: sed tota repulsis
 Nubibus exiit Thrace. Pangæa reident,
 Insuetosque palus radios Mæotia vibrat. 180
 Nec Boreas nimbos, aut Sol ardentior egit:
 Imperii lux illa fuit. Præsaus obibat
 Cuncta nitor: risitque tuo Natura sereno.

cum *plausu consueto*, Sol dissipavit nubes: et simul sceptrum tibi, et lux orbi donabantur. Bosphorus liberatus tenebris, sinit Chalcedona oppositam videri. Neque solum tractus finitimi resplendent: at omnia Thracia, expulsa caligine, expurgatur. Pangæus mons refulget, et palus Mæotis emittit splendorem insolitum. Neque Aquilo agitavit nubes; neque Sol calidior has excitavit. Ver illud fuit nascentis Imperii. Splendor præsentius felicitatis lustrabat omnia, et natura delectata est

denosque Farn.—174 cum mox Ald. subita Ambr. pr. te miles Med. quart.—175 deposuit pro dissolvit Med. sec. Phæbi Med. quart.—176 mundique Vat. pr. Farn.—178 Nec tamen Med. quart. Non tantum Jun. pr.—179 Extrahitur Moret. sec. terre pro Thrace Vat. tert. Hylace Med. tert. relucent Vat. quart. Pal. Med. pr. reident vel reident Moret. pr. retundunt Vat. pr. Farn.—180 Mæotia Med. tert. Exc. Lucens. sec. Mæotica quatuor Vat. Pal. Farn. Mæotida Pric. Rott. Oisel. Reg. Put. Bonon. Tholos. Lov. Florent. m. pr. duo Petav. Moret. sec. duo Oxon. et Leid. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. Nilotica vel Mæotida Moret. pr.—181 Nec B. n. aut Pric. Pal. Farn. Rott. Oisel. et tres Vat. Non B. n. non Jun. pr. Leid. sec. Gesn. et ed. Bipont. Nec—nec Vat. quart. et quint. nec ad Put. Petav. pr. item Ambr. Sched. Gud.—182 lux ista Rott. viz ista Var. LL. ed. Antv. m. pr. adibat Bonon.—183 Certa Var. LL. ed. Antv. arsitque Med. quart. Exc. Gevart. suo Pat. tuo vel suo Vat. tert. tua Serena Jun. pr. in duobus Moret. Lov. Excerptis Gevart. et ed. Ald. hic ordo servatur ut

NOTÆ

174 *Levasset*] Cum milites faustis acclamationibus Honorium Imperatorem salutassent, et in soliam extalissent. Mos ille antiquus: sic Claudius, 'militibus vicissim succollantibus, in castra delatus est.' Suetonius in Claudio.

177 *Bosphorus*] Thraciam scilicet, ubi situm erat Byzantium seu Constantinopolis. De Bosphoro supra l. i. in Ruf. v. 175.

Chalcedona] Urbem Bithyniæ, e regione Byzantii, quæ ante non videbatur ob tenebras nubeseque.

179 *Pangæa*] Pangæus, et in plurali *Pangæa*, mons Thraciæ: quæ

Thracia nebulosa est; ac proinde mirum sic subito claram evasisse.

180 *Palus Mæotia*] Seu *Mæotica* supra Pontum Euxinum.

181 *Boreas*] Seu *Aquilo*, ventus flans a Septentrione, non turbavit serenitatem diei. Alioquin fugat nubes Aquilo. Ovid. 'Protinus Æolii Aquilonem claudit in antris, Et quæcumque fugant inductas flamina nubes.'

Aut Sol ardentior egit] Sol calidior non excitavit nubes.

183 *Tuo sereno*] Ea serenitate, quæ diei Imperii tui præluxit.

Visa etiam medio, populis mirantibus, audax

Stella die, dubitanda nihil, nec crine retuso

185

Languida, sed quantus numeratur nocte Bootes.

Emicuitque plagis alieni temporis hospes

Ignis, et agnosci potuit, cum Luna lateret.

Sive parens Augusta fuit, seu forte reluxit

Divi sidus avi, seu te properantibus astris

190

tranquillitate tua. Astrum quoque ardens conspectum est, in media luce, gentibus obtufofactis, non dubitabile, nec debile coma hebetata, at tantum, quantus Arctophylax censetur nocte: et flamma effulsit hospita in regionibus Cœli, alteri tempore destinatis, ac potuit animadverti cum Luna delitesceret. Seu mater Imperatrix extitit, sive forsan Astrum Avi tui Divi refulsit, sive Sol facilis concessit Cœlum

Impertii lux illa fuit sequenti Cuncta nitor præponatur, secus ac in aliis.—184 Et visa est Vat. pr. Farn. mediis Reg. Med. tert. cunctis mirantibus Oxon. sec.—185 recuso Oisel. Oxon. pr. Leid. pr. et Ms. recusso Exc. Schott. recisa Med. sec. a m. pr. recisso Pric. Thuan. Exc. Voss. retento Vat. pr. Farn. retruso Leid. sec. Exc. Gevart. Lugd. et Basil. refuso ed. Vicet. retuso vet. Germ. Colin. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et alii.—186 quatitur numeratus Vat. tert. Med. sec. m. pr. luce Vat. quart. et quint. item Jun. pr. luce vel nocte Petav. pr.—187 expers pro hospes Med. tert.—188 luceret marg. Isingr. contra metum.—189 potens Tholos. Auguste Med. quart. sponte reluxit Vat. pr. Farn.—190 Divi sidus avi, seu te vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Dives avus Lov. Divus avus fausta seu te Ambr. tert. Divus avus seu te claris Pal. Farn. et omnes Vat. Thuan. et Ambr. pr. claris seu te Med. quart. Moret. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. seu te claris vel claris Pric. seu te celo Leid. pr. Vat. tert. pro var. Lect. Med. sec. celo seu te ed. Vicet. celo vel claris Florent. claris in Oisel. desideratur, ut et in Reg. Tholos. Petav. sec. et duobus Ambr. seu te jam tum Med. tert. seu te cunctis Rott. seu te puero Put. seu te natum vel seu te jam jam Oxon. sec. seu te dominum Mazar. manu recenti. Dives avus, charis

NOTE

184 *Audax stella*] Quasi stella ausa sit prodire meridie: sed notandum est hic stellam die visam poni pro fortunato præsgio; etsi alias infelix stellæ diurnæ aspectus esse credatur, quod scilicet id fiat verso naturæ ordine.

185 *Dubitanda nihil*] Tam clare videbatur stella, ut de ea dubitare nemo posset.

Crine] Radii hujus stellæ, capillorum speciem habebant.

186 *Languida*] Moriens: veteres dicebant ignem, instar animalis, spirare et exspirare, languescere et excitari.

Sed quantus] Stella sola tanta erat, quantus est Bootes; hoc est, suo

splendore æquabat numerosam stellarum Bootæ multitudinem. De Boote supra diximus in III. Cons. Hon. v. 170.

187 *Hospes ignis*] Flamma, stella: et optime hospes, quæ in eo loco esse non solet hoc tempore.

189 *Augusta*] Sive stella illa fuerit mater tua Placilla seu Flaccilla, sive avus, qui, instar Julii Cæsaris, probabiliter conversi sunt in astra.

190 *Divi*] Julius Cæsar, Augustus, et alii multi deinceps Imperatores, post mortem consecrati sunt, et appellati *Divi*.

Astris] Gentilibus, sive e familia Honorii desumptis, matre scilicet et avo.

re Sol patiens cœlum commune remisit.
ret, quid signa ferant. Ventura potestas
it Ascanio, subita cum luce comarum
uus flagraret apex, Phrygioque volutus
æ fatalis redimiret tempora candor.

195

æ cœlestes illustant omina flammæ.
ab Idæis primævus Jupiter antris
æssi stetit arce poli, famulosque recepit,
æ tradente, Deos. Lanugine nondum
æbant vultus, nec adhuc per colla fluebant

200

s. sideribus Gentilitiis festinantibus te videre. Jam videtur quid signa tendant. Nota fuit Iulo magnitudo futura, cum vertex ejus capillorum videret flamma repentina, et candor felix effusus per caput Trojani pueri, ejus tempora. Sed ignes ætheri illuminant tua præsagia. Similis Jupiter us a cavernis Idæ constitit in alto Cœli occupati, et excepit Deos obedientes, dante: genæ Jovis vestiebantur prima barba, et crines concussuri Cœlum

æ properantibus astris Cod. Barth. austris Exc. Voss.—191 reliquit sec. reluxit Var. LL. ed. Antv. m. pr.—192 Apparent Jun. pr. quod runt Barth. ed. prim.—193 subito Med. sec. Put. Tholos. Moret. 94 flagravit Med. tert. fluidoque Vat. pr. Farn. solutus Med. sec. m. 6 Ut tua Moret. sec. omina Vat. sec. et tert. vet. Gyr. Bonon. Tholos. abr. Lucens. pr. Ald. Junt. Pulmann. et Colin. omnia duo Vat. Med. tert. tert. Voss. et edd. Vicet. Ald. Isingr. et Gryph. omnia vel omina Mazar. ribuente Vat. pr. Farn. mundum pro nondum inc. Heins.—200 nec ad

NOTE

Sol remisit] Inhibita tantisper æ, ut locus daretur Astris illis æus, Honorium factum Impe-
æ videre gestientibus.

Subita luce] Subita lux, subitus elix præsagium esse credebac
ic ignis lambens caput Servii pueri, ipsi causa fuit felicitas.

*Phrygioque volutus vertice can-
andor seu lux candida, purior,
or, ambiens caput Phrygium,
put Ascanii seu Iuli, pueri
æ, Trojani. In candore autem
ad diadema, quod erat fascia
æ, candor fatalis, felix, fatoque
æus.*

At tua cœlestes] Ignis purus,

candidus, cœlestis, reddit illustriora
præsagia tua, seu de futura tua mag-
nitudine.

197 *Talis*] Qualis est Honorius
flamma lucidior atque candidiore
illustratus, talis fuit *Jupiter primævus*,
in primo ævo, seu prima ætate.

Idæis] Ida, unde Idæus, mons est
in insula Creta, ubi Jupiter educatus
est.

199 *Natura tradente*] Naturæ auc-
toritas Numinibus imperat: et quæ
porro est ista Natura Deorum vestro-
rum dominatrix, o pagani, nisi verus
Deus, qui est super omnes Deos?

Lanugine vernabant] Vernabant,
vestiebantur prima barba; ut prata
prima vernant herba.

Moturæ convexa comæ. Tum scindere nubes
Discebat, fulmenque rudi torquere lacerto.

Lætior augurio genitor, natisque superbus

Jam paribus, duplici fultus consorte redibat,

Splendebatque pio complexus pignora curru.

205

Haud aliter summo gemini cum patre Lacones,

Progenies Ledæa, sedent: in utroque relucent

Frater, utroque soror. Simili chlamys effluit auro:

Stellati pariter crines. Juvat ipse Tonantem

non adhuc diffundebantur per cervicem: tunc ediscebat rumpere nimbos, et vibrare fulmen manu inexperta. Pater Theodosius hilarior hoc præagio, et glorius filiis jam æqualibus, fretus gemino socio Imperii revertebatur, ac fulgebat amplectens filios in curru, pius ipse. Sic Lacones gemelli, Ledæ filii consistunt cum patre supremo Jove. In ambobus, species fraterna refulget, in ambobus species sororia. Chlamys eorum contexta auro pari diffunditur: capilli sunt similiter aurei: error

hæc Vat. quart.—201 *Maturæ* Vat. tert. Rott. *Jubæ* Put. Pat. *cum scindere* Ambr. pr. Jun. et Moret. pr. *tunc* Oxon. Leid. et alii.—202 *fulmenque* Leïd. pr.—203 *auguriis* Med. tert. *augurio* vel *augusto* Petav. tert.—204 *fultus duplici* Mazar. *fultus* Rott. *cum sorte* Vat. pr. Med. tert. Thuan.—205 *suo* Put. Pat.—206 *gemini summo* Vat. tert. Rott. Oisel. Tholos.—207 *sedent: in utroque* Moret. ambo, Ald. et Exc. Gevart. ad Schotti Exc. Gronov. ascripserat locum Martial. lib. IX. Epigr. 108. *neutroque* Exc. Cod. Rhem. *utroque* Med. quart. *sedentem utroque* ed. Pulman. unde Barthius pr. ed. *sedentem. relucet* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. *relucet* septem alii.—208 *similis* Med. tert. Reg. Moret. pr. Leid. pr. duo Oxon. Exc. Lucens. sec. *similis* novem alii. *similis* vel *simili* Mazar. in Petav. pr. erat glossa. Stat. ‘*simili coma fulgurat astro.*’ *chlamys* Pric. *clamor* Vat. pr. *affluit* Exc. Voss. Pric. Thuan. ed. Vicet.—209 *crinem* legit Heins.—211 *Eurota* Med. pr. *proprio alumno*

NOTÆ

201 *Moturæ convexa comæ*] Ovidius: ‘Terribilem capitis concussit terque quaterque Cæsariem, cum qua terram, mare, sidera movit.’

202 *Discebat*] Dii in pueritia discebant quæ in aliis ætatibus essent facturi.

203 *Lætior augurio*] Theodosius gaudens se vidisse, et stellam, et ignem lambentem, qui innocuus illustrabat caput Honorii.

204 *Paribus*] Honore Imperatoris dignitatis.

Fultus] Filii sunt parentum spes, et columen.

205 *Pio curru*] Complectens curru filios, qua in re ostendebat pietatem

in liberos: sic dicitur *pius currus*, quia pium Principem continet.

206 *Gemini Lacones*] Castor et Pollux, quorum hic Jovis filius, alter Tyndari, ambo Ledæ, ambo e Laconia Græciæ regione oriundi.

208 *Frater*] In utroque satis cognoscitur eos esse fratres, et similes sorori Helenæ.

Chlamys effluit] Chlamys contexta auro, seu filis aureis, effluit ac diffunditur ventis agitantibus.

209 *Stellati crines*] Flavi, aurei, instar stellarum. Alludit ad fabulam Argonautarum, quibus navigantibus singulæ stellæ in capitibus Castoris et Pollucis effulserant.

Error, et ambiguae placet ignorantia matri. 210

Eurotas proprios discernere nescit alumnos.

Ut domus exceptis reduces, ibi talia tecum

Pro rerum stabili fertur ditione locutus :

Si tibi Parthorum solium Fortuna dedisset,

Care puer, terrisque procul venerandus Eois 215

Barbarus Arsacio consurgeret ore tiaras ;

Sufficeret sublime genus, luxuque fluentem

Deside nobilitas posset te sola tueri.

Altera Romanæ longe rectoribus aulæ

Conditio : virtute decet, non sanguine niti. 220

ipos delectat Jovem, et inascitia recreat Matrem dubiam. Eurotas non potest discernere alumnos suos. Statim atque Aula recepit vos redeuntes, ibi Theodosius narratur dixisse hæc verba tecum, o Honori, pro Principatu mundi confirmando. Si fatum concessisset tibi imperium Parthorum, o fili dilecte, et tiaras Barbaricus reverendus longe in regionibus Orientis attolleretur in capite tuo Arsacio ; origo excelsa satis esset tibi, atque una generis claritas valeret te sustinere etiam diffluentem luxu molli. Longe alia sors est Moderatorum Imperii Romani : convenit sustentare se virtute, non

Petav. tert. *populos* Var. LL. ed. Antv. *Eurotasque suos nescit disc.* Moret. pr. *nescit discernere* Pal. Med. pr. *crevit* Rott. *cernit* Codd. Voss. Leid. Oxon. Lo-
van. et Pulman. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *nescit vel cernit* Reg.
discernere Mazar.—212 *acceptit* duo Vat. Petav. pr. Lov. Jun. pr. Moret. sec.
tecum Oisel. Med. sec. Mazar. marg. Isingr.—213 *statione* Pric. Exc. Voss.
—214 *Natura* Pat. Pat. m. pr. Ambr. pr. Moret. sec. Sched. Gnd. Exc.
Schotti, in quibus Gronovius ascripsit, vid. infr. vs. 380. *Fortuna* vel *Natura*
Oxon. sec. in quibusdam Mss. *natura*, sed correctum *fortuna*.—216 *Assyrio*
Vat. pr. Farn. Heinsius notaverat locum Prudent. p. 257. ubi ex vet. Cod.
Pat. legit *Assyrii tiaræ*. vulgo ibi *Assyriæ* edebatur. *cum surgeret* duo Med.
Pat. Mazar. Var. LL. ed. Antv. *orbe* duo Vat. *ore* vel *orbe* Farn.—217 *fluentes*
Pal. Med. pr. *fluente* duo Vat.—218 *possit* Reg. Oxon. pr.—220 *Conditio est*
Oxon. sec. sequentes vero versus Vet. Gyrald. et lib. Lucens. sec. hoc ordine
exhibent : ‘ Hanc tamen haud quisquam, qui non agnoverit ante Semet, et
incertos animi placaverit æstus, Inveniet : longis illuc ambagibus itur. Major

NOTÆ

Juvat error] Dum alterum pro altero esse censet, sicque errat, fallitur. Virg. ‘ proles Indiscreta suis, gratæque parentibus error.’

211 *Eurotas*] Fluvius Laconia, ad quem educati Castor et Pollux.

214 *Solium*] Imperium Parthorum : signum pro re signata, Metonymicis.

216 *Barbarus tiaras*] Qualem habent Barbari : *Tiaras* autem est Regum capitibus insigne, quod soli Reges

rectum, et velut *consurgens* gestabant, aliis depressum gestantibus. Et tum Parthorum dominatio late per Orientem patebat.

Arsacio consurgeret ore] *Consurgeret* supra os, in capite scilicet Principis *Arsacii* vel *Arsacidæ*, a primo Rege *Arsace*.

217 *Luxuque fluentem*] More Regum Orientis, qui diffluant, consumunturque deliciis.

Major et utilior fato conjuncta potenti,
 Vile latens virtus. Quid enim submersa tenebris
 Proderit obscuro? veluti sine remige puppis;
 Vel lyra, quæ reticet; vel, qui non tenditur, arcus.
 Hanc tamen haud quisquam, qui non agnoverit ante 225
 Semet, et incertos animi pacaverit æstus,
 Inveniet. Longis illuc ambagibus itur.

stemmate. Virtus excelsior et fructuosior juncta magnis fatis; si delitescat, abstracta est: nam illa virtus sepulta obscuritate, quid proficiet ignoto? erit sicut navis aboque remis: aut sicut lyra, quæ silet: aut sicut arcus, qui non tenditur. Nemo tamen reperiet hanc virtutem, qui non prius cognoverit se ipsum, atque sedaverit perturbationes affectuum fluctuantes. Itur ad hanc virtutem per anfractus longos.

et utilior fato conjuncta potenti, Vile latens Virtus. quid enim submersa tenebris Proderit, obscuro veluti sine remige puppis, Vel lyra, quæ reticet, vel qui non tenditur arcus?' et hoc probat Heins.—221 *utilior* Put. Oxon. pr. et sec. m. sec. duo Leid. *ulterior* Petav. tert. *ulterior facto* Var. LL. ed. Antv. *facto* duo Vat. Rott. Vicet. Parm. Ald. Isingr. *fato* viginti duo Codd. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. *facto* vel *fato* Florent. *potenti* Oxon. sec. m. pr.—222 *Virtus vile latens* Med. quart. *mox quid si* Med. tert. *submissa* Med. sec. *latebris* Rott. Florent. Med. sec. Moret. sec. *tenebris* Med. quart.—223 *Proderet* Vat. tert. *Proderit*. Moret. pr. *Proderit?* Moret. sec. Exc. Gevart. *Proderit obscuro?* Put. Reg. Thuan. Mazar. Pat. Petav. pr. Ambr. sec. Var. Lect. e marg. Parm. *Proderit? obscuro veluti* Vicet. Ald. Isingr. et al. *Proderit obscuro:* tres, Vat. et Farn. in Vat. sec. autem et Rott. colon desideratur. *obscuris* Ambr. pr. Leid. pr. m. sec. Sched. Gud. Heinsius ascripserat Lucan. Paneg. ad Pison. p. 120. ed. Pithœi. *sine remige* Med. tert. *sub remige* duo Vat. Pal. Farn. Florent. un. Heins.—225 *Haud tamen hanc q.* Med. sec. *haudquamquam* Vat. pr. Farn. *aut quisquam* Var. LL. ed. Anv. *cognoverit* Vat. sec. Pal. Pric. Pat. *agnoverat* Vat. tert. Florent.—226 *incertos* Pat. Reg. Thuan. tres Petav. *ingratos* Moret. sec. *incestos* decem scripti, Sched. Gud. Voss. a m. pr. marg. Isingr. *animum* Med. tert. *placaveris* Vat. quart. m. pr. *placaverit* decem alii. *paccaverit* Put. *pacaverit* Pat. Heinsius annotaverat seqq. *incerti animi æstus*] Valer. Flacc. Lib. v. 303. 'Præcipue Æsonidem varios incerta per æstus Mens rapit.' vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 181.—227 *longisque* Florent. *illuc*

NOTÆ

221 *Fato conjuncta potenti*] Virtus Principum, quæ solet nancisci fatum magnum et potens.

222 *Vile latens*] Virtus latens est vile negotium: 'Dulce sopor fessis.' Virgilius.

225 *Agnoverit*] Scientia est oraculo digna, γινῶναι σεαυτὸν, nosse seipsum, et quid de se Deus, patria, parentes, amici expectent.

226 *Incertos æstus*] Animi affectus instabiles, et maris instar, hominem

fluctuantem efficientes. Et jure quidem Theodosius jubet placari animi motus; ad iram enim erat propensior, et hac inflammatus sævierat atrociter in Thessalonicenses. Vide Lib. II. in Ruf. v. 280.

227 *Longis illuc*] Ad virtutem, longa, ardua, salebrisque et anfractibus plena via est. Sed ad eam consequendam duo requiruntur, nosse seipsum, et placare animi cupiditates.

Disce orbi, quod quisque sibi. Cum conderet artus
 Nostros, ætheriis miscens terrena, Prometheus,
 Sinceram patrio mentem furatus Olympo 230
 Continuit claustris, indignantemque revinxit.
 Et cum non aliter possent mortalia fingi,
 Adjunxit geminas. Illæ cum corpore lapsæ

Edisce pro orbe, quod privatus ediscit pro se. Cum Prometheus effingeret corpora nostra, commiscens res terrestres cælestibus, rapiens ex Cælo natali animam spiritalem, eam coërcuit hoc carcere, et alligavit repugnantem: cumque mortalia non possent aliter formari, addit duas animas, sentientem, et vegetantem. Illæ

Pat. Moret. sec. Med. quart.—228 *orbi* omnes Vat. Pal. Farn. Exc. Gevert. *orbi* Med. tert. Tholos. Leid. pr. Ambr. tert. Florent. qui Glossam adjungit i. e. *de orbe. orbi* vel *orbi* Pric. *quod quosque* Florent. Mazar. *quodcumque* inc. Heins. *quod quisque* vel *quodcumque* Lov. a m. s. *sibi est* Med. tert. *orbi quodcumque* Ambr. sec. sed in margine alia manu *orbi quod quisque*. in Excerptis Schotti a Gronovio seqq. ascripta erant, *Discordis* Dempster. p. 400. Philostr. de vit. Apollon. L. VIII. c. 3. p. 392. Barth. Advers. xv. 14. Dionys. Long. p. 110. Isocrates ad Nicocl. p. 34. Veget. prolog.—230 *patrio* Raphael. Isingr. Pric. a m. pr. et sec. Moret. sec. et Wolf. Cyprian. de Mortal. c. 13. 'nam quod moriturus audivit, ad hoc audivit, ut diceret. audivit non sibi ille sed nobis.' dum Jun. pr. Vat. tert. *crederet* id. Vat. tert. et Wolf. *patri* quatuordecim alii, item Var. LL. ed. Antv.—231 *recepit* Med. pr. m. pr.—232 *frangi* Vat. tert. Rott. Med. sec. m. pr. *fingi* vel *frangi* Pric.—233 *Adjungit* inc. Heins. *gemmas* vel *geminas* Thuan. *cum e corpore* Vat. pr. Farn.—

NOTE

228 *Disce orbi, &c.*] O Honori, disce pro orbe regendo, quod privatus quisque discit, ad seipsum regendum, suamque familiam.

229 *Prometheus*] Filius Iapeti, primus hominem ex luto finxisse dicitur, et Minervæ, opus ipsius admirantis, ope in Cælum fuisse sublatus. Hic ferulam seu virgulam rotæ Solis admovit, eaque accensa, ignem detulit in terras, quo luteum suum hominem animavit. Dicitur est Prometheus ἀνὸ τῆς προνοίας, a providentia Dei, qui 'formavit hominem de limo terræ, et inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ:' hoc est, animam rationis participem, spiritalem, quæ velut ignis cælestis hominem animat. Has fabulas ex sacris historiis detortas esse nemo non videt.

Ætheriis] Miscens lutum rebus cæ-

lestibus, hoc est corpus anima cælesti.

230 *Sinceram mentem*] Animam sinceram, et puram ab omni corporea facie: animam rationis participem, spiritalem, immortalem.

231 *Claustris*] Animam velut in carcere corporeo, repugnantem coërcuit, atque vinxit.

232 *Non aliter*] Et cum homo mortalis non posset fingi, ac formari aliter, quam si anima ejus spiritalis, cælestis, immortalis jungeretur corpori mortali ac terreno, per vinculum aliquod; ideo Prometheus addidit geminas animas, unam sentientem, alteram vegetantem, quæ essent velut nexus et vincula animæ immortalis cum corpore mortali. Sic Virgilius dat 'tres animas' Herilo.

233 *Illæ*] Anima sentiens, et anima vegetans.

Intereunt : hæc sola manet, bustoque superstes
 Evolat. Hanc alta capitis fundavit in arce
 Mandatricem operum, prospecturamque labori.
 Illas inferius collo, præceptaque summæ
 Passuras dominæ, digna statione locavit.
 Quippe opifex veritus confundere sacra profanis,
 Distribuit partes animæ, sedesque removit.
 Iram sanguinei regio sub pectore cordis
 Protegit imbutam flammis, avidamque nocendi,

235

240

perentes cum corpore moriuntur : hæc remanet una, et vivens post rogam exilii. Prometheus collocavit hanc in celso vertice capitis, imperaturam faciendam, et provisoriam operibus. Posuit illas, sentientem et vegetantem, infra cervicem, perlaturas in loco apto imperia Regiæ supremæ. Etenim Creator timens miscere sacra cum impuris, separavit sedes animæ et mansiones divisit ab invicem. Regio quædam sub domicilio cordis sanguinem facientis fovet iracundiam incensam igne,

234 *Intereant* Vat. pr. Heinsius sequentia ascripserat: 'Hæc et sequentia omnia ex Timæo Platonis hausit. Cic. Lib. i. Tusc. Quæst. Ejus auctor Plato triplicem fingit animam. vid. ibi seqq. Hanc Platonis sententiam Galenus probat ac passim sequitur, etsi Aristoteli improbatam. vid. Jul. Firmicum contra gentes p. 8. ed. Leid. in 4. Ouzel. p. 74. Wouwer. in Minuc. p. 21. Elmenhorst. p. 37.'—236 *prospecturamque laborum* Lov. *perspectricemque laborum* Petav. pr. *præspecturamque* Moret. sec. *perspecturamque* Reg. *spectatricemque laborum* Vat. quint. *prospectricemque* Moret. pr. Jun. Vat. quart. unns Pet. Ambr. sec. m. sec. *laborum* Moret. pr.—237 *Illis* Thuan.—238 *digne* Reg.—239 *conjungere sancta* Moret. sec. *committere* Pal. Méd. pr. *sacra* Vat. sec. *sancta* sedecim alii.—240 *remisit* Farn. m. pr.—241 *Iram*, vid. Val. Maxim. ix. 3. Horat. Carm. i. 16.—242 *imbutam* Leid. pr.—243 *rabies* Jun. pr. *tumescit*

NOTE

234 *Hæc*] Anima rationis particeps sola vivit, sola superstes, corpore in pyra cremato, evolat in Cœlum.

235 *Hanc*] Animam rationis participem collocavit in capite, tanquam in arce, in qua, ut Regina, imperat faciendam, providetque rebus omnibus.

236 *Labori*] Quo vita humana constat: quippe vita labor est perpetuus.

237 *Illas*] Sentientem et vegetantem inferius collocavit, ut ex ipso loco inferiore, in quo constitutæ sunt, discant parere animæ, superiori in sede regnanti.

239 *Opifex*] Prometheus, vel po-

tius divina providentia.

Sacra profanis] Metuens confundere animam rationis compotem, quæ est sacra atque 'divinæ particula aræ,' cum profanis, hoc est, cum impuris terrenisque animabus sentientibus et vegetantibus, quæ e materia confusæ sunt, et quæ secum trahunt perturbationes animi, ut iram, odium; sedes earum omnium separavit, atque distinxit: adeo ut ex illis una pars esset superior; altera inferior.

241 *Pectore cordis*] Sub domicilio cordis, sub intimo corde; ubi sedem iræ Platonici reponunt, simulque fontem sanguinis; quod ultimum astruit Aristoteles, et contra Galenum alioque medicos multi recentiores.

Præcipitemque sui. Rabie succensa tumescit:
 Contrahitur tepefacta metu: cumque omnia secum
 Duceret, et requiem membris vesana negaret; 245
 Invenit pulmonis opem, madidumque furenti
 Præbuit, ut tumidæ ruerent in mollia fibræ.
 At sibi cuncta petens, nil collatura Cupido,
 In jecur et tractus imos compulsa recessit.
 Quæ, velut inmanes reserat dum bellua rictus, 250

et cupidam nocendi, et se præcipitantem. Ea regio inflammata furore turget, adhuc subcalida, angustatur timore; et cum ira raperet cuncta secum, atque insana non daret quietem corpori, reperit auxilium pulmonis, et illum objecit humidam ardentem, ut fibræ turgentes subsiderent leniter. Sed cupiditas poscens pro se omnia, et nihil datura, pulsa recessit in jecur, et regiones infimas. Quæ cupiditas, sicut

*****

vel tremescit Vat. quart.—244 *tepefacta* tres Vat. Farn. Pric. Oisel. Exc. Lucens. pr. *stupefacta manu vel metu* Lov. *stupefacta* Pal. Med. pr. Ambr. pr. et sec. m. sec. ed. Parm. Vicet. et sic edidit Gesn. *tabefacta vet.* Cod. unde *labefacta* legit Heinaius. ut Lib. 1. in Ruf. imit. ‘rursus labefacta cadebat Religio.’ *tremefacta* Pric. *tumefacta* Med. tert. *tepefacta* vel *stupefacta* Vat. pr. *tabefacta* vel *stupefacta* Reg. Oxon. *fecit pro secum* Med. quart.—245 *Verteret* Moret. pr. *rabies vesana* Put. *levaret* Thuan.—246 *furenti* viginti Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL e marg. Parm. *fluanti* ed. Vicet. *furores* Put.—247 *timida* pro *tumida* Leid. pr.—248 *At sibi cuncta petens.* Heinsius ascripserat locum Val. Max. ix. 4. *certa* Var. LL ed. Antv. *nec collatura* Reg. *nil collatura* Exc. Læti. *conlatura* Exc. Lucens. pr. *secum latura* Ald. *cum latura* Med. tert. *celatura* ed. Vicet. *præstatura* Pric.—249 *compressa* Exc. Voss.—250 *immanis* Med. tert. Reg. Pat. Oxon. pr. Exc. Lucens. pr. et Var. LL e marg. Parm. *reserat* Med. sec. *reseret* Jun. Leid. Lovan. Var. LL e marg. Parm. Ald. et alii. *dum* duo Med. Put. Var. LL e marg. Parm. et Ald. *dum*

NOTÆ

243 *Præcipitemque sui*] ‘Furor iraque mentem Præcipitant,’ et ad temere agendum impellunt.

Rabie succensa] Illa regio per iram effervescit atque ebullit, venis toto corpore incensis.

244 *Tepefacta*] Adhuc subcalida, et refrigescens ex illo ardore iracundiæ contrahitur, detumescit. Alii legunt *tremefacta metu*, vel *stupefacta*, nec male.

245 *Duceret*] Cum ira secum omnia raperet, everteret, et suo motu totum corpus, velut torrens, opprimeret atque pessumdaret, pulmonem invenit, cujus humido et salutari flatu, fervorem cordis ardentis atque

furentis leniat atque eventilet.

247 *In mollia*] Ut fibræ tumentes subsident leniter, fiantque molliores.

248 *Cupido*] Cupiditas mater omnium scelerum, sed præsertim avaritiæ et amorum, in regione jecoris, quæ regio inferior est quam sedes cordis, collocata est. Hinc distichum illud: ‘Cor sapit, et Pulmo loquitur, Fel concitat iras, Splen ridere facit, cogit amare Jecur.’

249 *Tractus imos*] Quos pudor abscondit, et noninare vetat.

Compulsa] Cupiditas et libido, nisi coërceantur, emicant, et partem superiorem invadunt, impudenterque turbaat.

Expleri pascique nequit : nunc verbere curas
 Torquet avaritiæ, stimulis nunc flagrat amorum :
 Nunc gaudet, nunc mœsta dolet : satiataque rursus
 Exoritur, cæsaque redit pollentius Hydra.
 Hos igitur potuit si quis sedare tumultus,
 Inconcuſsa dabit puræ sacraria menti :
 Tu licet extremos late dominere per Indos,
 Te Medus, te mollis Arabs, te Seres adorent :
 Si metuis, si prava cupis, si duceriſ ira,

255

bestia cum aperit guttur ingens, non potest satiari et nutriri : modo flagello impellit curas avaritiæ, modo lætatur, modo tristis affligitur ; et saturata iterum exurgit : ac renovatur valentius Hydra interfecta. Si aliquis ergo voluit placere hos motus animi, præbebit animæ sinceræ templa stabilia. Tu etiamsi regnes longius, per Indos ultimos ; etiamsi Medi adorent te, et Arabes et Seres : si times, si desideras im-

vel cum Vat. tert. Heinsius conjicit *cen.*—251 *Compleri* Moret. sec. *nequit* Mazar. Ambr. pr. Exc. Lucens. sec. ed. Vicet. *velit* triginta alii, Var. LL. ed. Antv. et marg. Parm. *velit* vel *nequit* Pric. *nunc verbere* vel *contraria* Lov.—252 *dum flagrat* Exc. Voss. *amoris* Vat. pr. Pat. Moret. item Ambr. pr.—253 *Tunc gaudet* Ambr. sec. *gaudet* etiam habet Petav. tert. m. pr. *mœsta silet* marg. Isingr.—254 *valentius* Med. tert. *paudentius* Reg. *pollentior* Moret. sec.—255 *potuit si quis* Vat. pr. et tert. Farn. Pric. Rott. Pal. Oisel. *si quis potuit*, Jun. pr. Petav. pr. Ambr. sec. Med. tert. duo Moret. inc. Heins. *poterit* Vat. duo. Ambr. sec. *facere* Var. LL. ed. Antv.—256 *sacraria menti* Moret. pr.—257 *longe* Moret. sec. *dominare* Vat. tert. Farn. Rott. Oisel. Med. sec. Petav. sec.—258 *adorent* duo Vat. Pat. *adorat* Moret. pr. *adorant* Med. sec. Oxon. pr.—259 *prava* viginti

NOTÆ

251 *Expleri*] Cupiditas enim e sua natura est insatiabilis, ac proinde non potest expleri ; immo ne quidem satis unquam pasci. Unde cum bella non immerito comparatur.

252 *Avaritiæ*] Cupiditas modo avaritia, quasi verbere, torquetur et agitur ultro citroque : modo amore incenditur, &c.

253 *Satiataque*] Cupiditatem cum putas esse satiatam atque contentam, sicque edomitam, ea tamen iterum exurgit fortius ac valentius quam Hydra ; cui, cum caput abscisum est, duo pullulant. Ea nempe cupiditatum natura est, ut iterum reviviscant, cum extinctas putamus : ideo improbo labore demandæ sunt.

256 *Puræ sacraria menti*] Si quis possit sedare tumultuaria pugnan-

tium inter se cupiditatum bella, anima ab omni motuum perturbatione ac contagione pura atque tranquilla, in ipso præsidebit capite, tanquam quoddam numen in templo stabili et inconcusso ; et in hac animæ tranquillitate posita esse videtur beatitudinis humanæ ratio.

258 *Medus*] Medi, Arabes, Seres, Indi, sunt Asiæ populi celebres.

Mollis Arabs] Arabes mollitia et luxu diffuere dicuntur.

Seres] Populi sunt in extrema Asia ultra Tartariam, vulgo Sinenses vocant.

Adorent] Reges adorare familiare erat Persis, Seribus, et aliis populis Orientis.

259 *Si metuis*] Si es obnoxius timori, malo desiderio, iræ ; eris ser-

Servitii patiere jugum: tolerabis iniquas
 Interius leges. Tunc omnia jure tenebis,
 Cum poteris rex esse tui. Proclivior usus
 In pejora datur: suadetque licentia luxum,
 Illecebrisque effræna favet. Tum vivere caste
 Asperius, cum prompta Venus: tum durius iræ
 265
 Consulitur, cum poena patet. Sed comprime motus:
 Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit,

proba, si abriperis iracundia, feres jugum servitutis: feres duras leges interius. Tum imperabis cunctis merito, si valebis esse imperator tui ipsius. Consuetudo prior ruit in mala majora, et libertus persuadet luxuriam, atque effrænata indulget voluptatibus. Tum difficilius est vivere pudice, cum facilis est voluptas: tunc impeditur iracundia operosius, cum facilis est vindicta. At cohibe affectus pravos, et cogites, non quid permittatur tibi, sed quid decorum erit agere: et contemplatio honestatis.

quatuor Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. et Sched. Gud. parva Med. quart. Bonon. et ed. Vicet. capis Jun. pr. velis Pric.—260 Si vitii Med. quart. patiare Vat. tert. Pat. Jun. pr. Leid. pr. m. pr. tolerabit Var. LL. ed. Antv.—261 Interius Exc. Læti et Lucens. pr. Ulterius ed. Vicet. Interius vel Imperii Lov. mox jura pro jure Jun. pr. timebis Tholos.—263 luxus Vat. quint.—264 Illecebris effrena Florent. Med. sec. Lov. et Ald. patet Moret. sec. tunc vivere Vat. quart. et quint. quam vivere Vat. pr. tum vivere tredecim alii, Exc. Gevart. et Lucens. sec. juste Med. quart. Pnt.—265 tum prompta Pal. Med. pr. prompta manus Exc. Voss. tunc durius Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. Moret. sec. Exc. Gevart.—266 Consultum Reg. a m. sec. Tholos. Consultus Petav. sec. Consulimus Vat. pr. Farn. Oisel. Leid. pr. Consulimur Vat. tert. Pric. Exc. Voss. Consulitur decem alii, Exc. Lucens. sec. item Var. LL. e marg. Parm. Consulimus Vicet. Parm. dum poena Put. petet pro patet Pal. Med. pr. poena pati Jun. pr. plena patet legebat Heins. supprime Pric. comprime Exc. Voss.—267 Ne tibi Vat. pr. Med. sec. Bonon.

NOTE

vus cupiditatum tuarum, et servitutis jugo, bovis instar, opprimeris. Ceterum hos versus multi viri docti aureis literis censent inscribendos in institutione Principum.

Si ducers ira] Jure Theodosius ait vitandam esse iram, qua ipse inflammatus ita sævierat in Thessalonicenses. Vide in Ruf. II. 280. Seneca de ira: 'Si effectus ejus damnaque intueri velis, nulla pestis humano generi pluris stetit. Videbis cædes ac venena, et reorum mutuas sordes, et urbium clades, et totarum exitia gentium,' &c.

261 Interius] In te ipso patieris duras leges, et senties 'legem in

Delph. et Var. Clas.

membris tuis repugnantem legi mentis tuæ.' S. Paulus.

262 Proclivior usus] Habitus seu consuetudo præceps ruit in pejora magis ac magis. S. Augustinus: 'E voluntate perversa facta est libido, et dum servitur libidini, facta est consuetudo, et dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas.'

263 Licentia] Licentia et impunitas, pessima sunt vitiorum incentiva. Cicero: 'Impunitatis spes maxima est illecebra peccandi.'

266 Poena patet] Difficilius prospicitur iræ retinendæ, cum ostenditur facilis vindicta, et occasio poenæ sumendæ.

Claud.

R

Occurrat: mentemque domet respectus honesti.

Hoc te præterea crebro sermone monebo,

Ut te totius medio telluris in ore

270

Vivere cognoscas, cunctis tua gentibus esse

Facta palam; nec posse dari regalibus usquam

Secretum vitils: nam lux altissima fati

Occultum nihil esse sinit, latebrasque per omnes

Intrat, et abstrusos explorat fama recessus.

275

Sis pius inprimis: nam cum vincamur in omni

tatis superet animum tuum. Insuper hoc admonebo te verbis frequentibus, ut scias te vivere in ipso conspectu totius Orbis, et tuas actiones esse coram omnibus populis, neque ullum arcanum locum posse quæri peccatis Regum. Etenim splendor celsissimus fati regalis nihil permittit manere absconditum, et penetrat per cuncta latibula; et fama perscrutatur angulos occultiores. Esto pius et clemens ante omnia: etenim

*****

Lov. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *quod liceat* Rott.—268 *Occurret* Lov. dein *domat* Reg. Jun. pr. item Oxon.—269 *Hæc* Med. quart. Mazar. *manebo* Thuan. *docebo* Ambr. pr. m. pr.—270 *Ut tu te totiens* Vat. quart. m. pr. ore Oxon. pr. Ambr. sec. Reg. m. pr. inc. Heins. Petav. sec. Exc. Lucens. sec. orbe decem al. et ita edidit Gesn. *ore vel orbe* Leid. pr.—272 *Fata* Oxon. pr. Med. tert. *usquam* Med. tert. *unquam* Jun. Var. LL. ed. Antv. et al.—273 *lux altissima fati* Gronov. in Exc. Schotti ascripserat locum Dion. Lib. LII. p. 559.—274 *nil quatuordecim* Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Lovan. Leid. edd. Vicet. Ald. Colin.—275 *abstrusos* Med. tert. Iavin. Exc. Lucens. sec. *obtrusos* Vat. tert. Farn. Oxon. pr. *obstructos* Jun. pr. *obstrusos* Oxon. edd. Vicet. Parm. Ald. Isingr. Colln. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. *obstrusos* vel *obstructos* Oxon. sec. *obscurus* marg. Isingr. ex cod. Barth. *implorat* decem Codd. et Exc. Schotti cum Glossa S. *explorat. explorat* decem alii et Exc. Lucens. sec.—276 *Sis* Leid. et edd. Vicet. Ald. Isingr. Colin. Gryph.

NOTE

267 *Quid liceat*] Plinius: 'Leges Principi nemo scripsit: non tamen ei licet, quod libet, ac minimum decet licere, cui nimium licet.' Alexander in Plutarcho: πάντων οἴομενος δεῖν περιεῖναι, τοῦ δικαίου δὲ ἡγασθαι: Putans omnia sibi circumoccupari quidem, sed justitiæ submitti se oportere.

268 *Respectus honesti*] Contemplatio et reverentia honestatis.

Honesti] 'Et incoctum generoso pectus honesto.' Persius.

269 *Crebro sermone*] Repetita sæpius admonitione inculcabo, ne id ex animo excidat. O digna magno Principe monita!

272 *Facta palam*] Facta Regum

sunt in oculis omnium gentium. Etsi e Seneca: 'Magna pars peccatorum tollitur, si peccaturis testis assistat.' quo sensu esse illi debent, qui factorum suorum πολλοὺς μάρτυρας ἔχουσι, multos habent testes. Pindarus.

273 *Secretum*] Euripides (Iph. T. 670.) τὰ γὰρ τῶν βασιλέων παθήματα ἴσασι πάντες: *Regum vitia omnes cognoscunt.*

Lux] Altissimus splendor eorum fati, hoc est, majestatis, quæ ipsis fato contigit.

275 *Abstrusos explorat fama recessus*] Et quid fugere queat monstrum illud, cui quot plumæ, tot oculi, tot linguæ, tot ora, tot aures?

ere, sola Deos æquat clementia nobis.
 dubie suspectus agas: neu falsus amicis,
 torumve avidus. Qui talia curat, inanes
 rebat strepitus, nulla non anxius hora.
 sic excubiæ, non circumstantia pila,
 m tutatur amor: non extorquebis amari:
 alterna fides, hoc simplex gratia donat.
 ne vides, operum quo se pulcherrimus ille

280

*peremur a Diis in omni virtute, una clementia nos assimilat Diis. Neve
 ncias animo dubio et suspicaci: neve sis simulator amicitia, aut cupidus
 alorum. Qui sequitur ista, timebit vana murmura, inquietus momentis
 is. Non ita custodia, non ita arma cingentia defendunt Principem, quam
 subditorum. Non coges alios ad amorem tui. Hunc fidelitas mutua
 tunc sincerus candor. An non aspici, qua concordia mundus ille ornatissimus*

rn. et inc. Heins. in *fatis* Pric. Exc. Voss. *imprimis* Heins. Gesn. et ed.
 t.—278 *Nec dubie* Pal. Med. pr. *Ne Jun.* pr. Leid. sec. inc. Heins. *ne*
 Pric. Lov. Jun. Leid. Voss. *amicus* Pat.—279 *Rumorisve* Vat. pr. *currit*
 bet.—281 *Nec sic* Vat. sec. Pal. Med. pr. et quart. *non circumstantia* sede-
 ripti, Var. LL. e marg. Parm. *nec duo* Vat. Pal. Farn. *pila vel tela* Reg.
 tutetur Put. *extorquebit* Med. quart.—283 *Hæc alterna* Vat. pr. *æterna*
 lebat Heins. *supplex* Moret. sec. *gloria* Med. sec.—284 *quo se* Thuan.
 tert. Med. quart. et sic legebat Heins. *qui se* Vat. pr. Farn. Lov.
 r. Oxon. pr. *quod se* alii magno numero, Exc. Gevart. Lucens. sec.
 Ma. Pulm. Var. LL. e marg. Parm. et Schød. Gud. *quod non* Tholqa.
 rimus ille Med. quart. Put. Moret. pr. *iste* Pat. *ipse* decem alii.—

NOTÆ

Pius] Gregorius Thaumatur-
 δούθειαν μητέρα πασι τῶν ἀρετῶν
 ἄγορες: Pietatem matrem dicunt
 m, qui recte dicunt.

Clementia] ‘Pietate et Justi-
 ncipes Dii fiunt.’ Seneca pro
 a Augusti. ‘Animum vincere,
 diam cohibere, &c. Hæc qui
 non ego cum summis viris com-
 sed simillimum Deo iudicō.’

Dubie suspectus] Ne indulgeas
 ionibus dubiis; ne credas ca-
 s, &c. Ipsam maledicentiam
 re Cæsar, Augustus, et alii
 Principes.

Ne amicis] Ne simules te amare,
 ipias amicos.

Anxius] ‘Dii Deæque! quam

male est extra legem viventibus!
 quod semel meruerunt semper expect-
 tant.’ Petronius.

282 *Amor*] ‘Amor subditorum, mu-
 rus aheneus.’ Id sæpius usurpabat
 Ludovicus XII. populi pater.

283 *Alterna fides*] Amor mutus et
 fidelitas reciproca. ‘Ego tibi mon-
 strabo amatorium, sine medicamento,
 sine herba, sine ullius veneficæ car-
 mine. Si vis amari, ama.’ Seneca.

Simplex gratia] Simplicitas et can-
 dor, quæ conciliant amorem et gra-
 tiam omnium.

284 *Nonne vides*] An non vides quo-
 modo mundus ille pulcherrimus par-
 tes omnes suas contineat, velut quo-
 dam amoris et concordia vinculo in-
 ter se conjunctas?

Mundus amore ligat, nec vi connexa per ævum
 Conspirant elementa sibi? quod limite Phœbus
 Contentus medio, contentus littore pontus?
 Et qui perpetuo terras ambitque vehitque,
 Nec premat incumbens, oneri nec cesserit aër?
 Qui terret, plus ipse timet. Sors ista tyrannis
 Convenit. Invideant claris, fortesque trucident:
 Muniti vivant gladiis, septique venenis:

285

290

operibus vinciat sese, et elementa consentiant secum, non per tempus colligata inter se impetu aliquo? an non aspicias, quod Sol contentus via media sit, quod mare contentum sit littoribus; et aër qui cingit et sustentat semper terras, neque opprimat subsidens, neque opprimatur pondere? Ille qui terreat alios, ipse magis metuit: ea propria est Tyrannorum conditio, ut invideant viris illustribus, occidantque generosos; vivant freti ensibus, et cincti venenis, incolant turres dubias, et timidi

285 *ligat* duo Vat. Pal. Rott. edd. Vicet. Parm. Junt. Isingr. Pulm. Ald. Colin. Gryph. *liget* viginti duo Codd. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. Scalg. Heins. et Gesn. *nec non connexa* Pat. *convexa* quatuor Vat. Farn. Jun. pr. Ambr. sec. inc. Heins. *connexa* Pal.—286 *Aspirent* Thuan. *Conspirent* octodecim alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. et ita Heins. et Gesn. *qui limite* Vat. pr. Farn. Lov. *qui* Isingr. *quo* Jun. pr. *quod* viginti Codd. Exc. Gev. Lucens. sec. Sched. Gud. et Var. LL. e marg. Parm.—287 *Contemptus* Med. tert. *portus* inc. Heins. *pontos* Vat. quart. *pontus* vel *portus* Vat. tert.—288 *perpetuus* Moret. sec.—289 *nec premat incumbens*. cum *τελειῶ στερῆσθαι* Petav. tert. *omen pro oneri* Tholos. *hominum* Vat. quart. et quint. *ne cesserit* Mazar.—290 *ipse* Exc. Læti. *iste* ed. Vicet. *tumet* Pal. Med. pr. *sors ipsa* Med. quart.—292 *vivant gladiis* duo Vat. Petav. pr. et sec. m. pr. *septique venenis* Petav. pr. *fretique* Vat. tert. Med. sec. m. pr. Petav. sec. *fretique* vel *septique* Flo-

NOTE

Mundus pulcherrimus] Ornatisissimus pulcherrimis operibus, unde a Græcis, *κόσμος* dicitur, id est, *ornatus*.

285 *Nec vi*] Elementa inter se conjuncta sunt, sed naturali quodam amoris nexu, non vi, non impetu.

286 *Phœbus*] Quod Sol sese continet in Zodiaco seu in mediis limitibus Cœli, ut luceat prositque omnibus.

287 *Pontus*] Quod mare contineatur littoribus, ceu terminis, quos constituit divina providentia, quos præterire non poterit.

288 *Ambitque*] Multorum ea est opinio, ut existiment aëris molem non tantum superimpositam esse terris,

easque undequaque cingere, sed et eas ita sustentare, ut terra in medio aëre velut librata remaneat. Ovidius: 'Nec circumfuso pendebat in aëre tellus, Ponderibus librata suis.'

289 *Oneri nec cesserit*] Aër non cedat, non opprimatur pondere orbium cœlestium.

290 *Qui terret*] Sallustius: 'Fieri non potest quenquam a multis metui, quin ad eum e multis formido recidat.'

292 *Septique venenis*] Quod septimentum! Tyranni se defendunt munientque gladiis, at sunt septi venenis. Hoc est, si qua vis ingruat, parata habent venena, quibus se poenis

Ancipites habeant arces, trepidique minentur :
 Tu civem patremque geras. Tu consule cunctis,
 Non tibi : nec tua te moveant, sed publica vota. 295
 In commune jubes si quid, censesve tenendum,
 Primus jussa subi : tunc observantior æqui
 Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipsum
 Auctorem parere sibi. Componitur orbis
 Regis ad exemplum ; nec sic inflectere sensus 300

minitentur. Tu vero agas civem et parentem. Tu provide omnibus, non tibi. Non desideria tua tangant te, sed desideria populi. Si aliquid imperas pro Rep. aut aliquid judicas observandum, tu prior exequere imperia tua. Tunc populus est religiosior custos justitiæ, neque recusat obtemperare, cum animadverterit ipsum legislatorem obedire suis legibus. Mundus regitur ad imitationem Principis; neque

~~~~~

rent. *fultique vel septique* Moret. pr.—293 *Ancipites arces* probat Heinsius, ut lib. i. in pr. Cons. Stilich. 142. ‘Ancipites rerum ruituro culmine lapsus; qui etiam *Præcipites* conjecerat: ut Ovid. Met. i. 97. ‘Nondum præcipites cingebant oppida fossæ.’ *artes* Med. sec. Jun. pr. m. sec. ed. Vicet. et Var. LL. e marg. Parm. *arces* Exc. Lucens. sec. *aves* Moret. sec. Ambr. pr. m. pr.—294 *geras* Put. *feras* Pric. et Exc. Voss.—295 *Non tibi* viginti duo scripti, Exc. Lucens. sec. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. *Nec tibi* Reg. mox *non tua* te Pric. Med. quart. Florent. Put. Mazar. *ne tua* Med. tert. *publica fata* Put. *facta* Pric. nota pro *vota* Var. LL. ed. Antv.—296 *In commune jubes* Exc. Schott. ubi Gronovius ascripserat, vid. Dio lib. LII. p. 559. Justin. III. 2. *censes si quidque* Med. tert. *si quid censesque* Vat. tert. Farn. Rott. Oisel. *censesve* Reg. duo Med. Petav. pr. ambo Moret. Leid. pr. duo Oxon. *tuendum* Ambr. tert. Exc. Gevart. unde Hejns. conj. *censesve jubendum*.—297 *Jussa subi primus* Put. *sibi* Vat. tert. *subi* vel *sequi* Reg. *sic observantior* Pat. Var. LL. ed. Antv. cum *servantior* Med. quart. unde Heins. legit *conservantior*.—298 *negat* duo Vat. vet. Gyr. Med. tert. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Ambr. et Petav. pr. Exc. Lucens. sec. Sched. Gud. *vetat* quatuordecim alii. *vetat* vel *negat* Lov. Oxon. sec.—299 *Auctorem* Exc. Lucens. pr. *Actorem* Vat. tert. Pal. Med. pr. Petav. sec. Leid. Vicet. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *cum ponitur* Thuan. Petav. sec.—300 *nec tantum* Vat. sec. *tantum neclere* Pal. *tantum flectere*

NOTE

eripiant. Sic enses paratos habent in hostes, venena in semetipsos.

293 *Ancipites*] Id est, arces ancipites, præruptas, altas, in quas descendere quis non facile queat, nisi in periculum haud dubium se adducere velit. Ovidius: ‘Ab ancipiti delapsus acumine montis:’ id est, excelso, prærupto.

294 *Tu civem*] Tu te geras, ut ci-

vem, ut patrem. Xenophon: ‘Ἀρχὴν ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ: Bonus princeps non differt a bono patre. Contra sentiebat Cæsar, de quo Lucanus: ‘Concessa pudet ire via, civemque fateri.’

Consule cunctis] Imperator enim eligitur, non ut sibi, sed ut ceteris provideat, iisque pacem pariat et tranquillitatem.

Humanos edicta valent, ut vita regentis.
 Mobile mutatur semper cum principe vulgus.
 His tamen effectis, neu fastidire minores,
 Neu pete præscriptos homini transcendere fines :
 Inquinat egregios adjuncta superbia mores. 305
 Non tibi tradidimus dociles servire Sabæos ;
 Armeniæ dominum non te præfecimus oræ ;
 Non damus Assyriam, tenuit quam foemina, gentem.
 Romani, qui cuncta diu rexere, regendi :
 Qui nec Tarquinii fastus, nec jura tulere 310
 Cæsaris. Annales veterum delicta loquuntur.

edicta sic possunt regere animos hominum, ut vita regentis regit eos. Populus mutabilis perpetuo mutatur cum Rege. Nihilominus his perfectis rebus, ne velis contemnere inferiores, neve velis transgredi terminos præfixos homini. Arrogantia admixta dedecorat indolem eximiam. Non dedimus tibi Sabæos assuetos obedire ; non constituimus te Regem regionis Armeniæ ; non tradimus tibi populum Assyrium, quem foemina rexit : gubernandi sunt tibi Romani, qui gubernaverunt omnia diu : qui nec passi sunt superbiam Tarquinii, neque passi sunt leges Cæsaris. Historiæ referunt peccata antiquorum. Dedecus remanebit. Ecquis non in ater-

Med. pr. non pro nec Thuan.—301 ut vita Petav. pr. Moret. sec. quam vita duo Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel. Jun. pr. duo Oxon. duo Leid. Jura Leid. pr. Med. quart. vita vel jura Vat. tert. dicta ed. Vicet. vita regentis Exc. Læti et Lucens. sec. ut vita regentis vel quam jura tenentis Vat. pr. jura Jun.—303 neu duo Vat. Moret. sec. item Oxon. Exc. Lucens. sec. non inc. Heins. Moret. pr. Tholos. Ambr. sec. nec tres Vat. Pal. Farn. Rott. duo Ambr. Exc. Gevert. Voss. ne Pric. Leid. pr.—304 Nec duo Vat. Pal. Farn. duo Med. Leid. sec. Put. Mazar. Nec te ed. Parm. Ne pete Thuan. Pric. hominis Pat. hominum Pal. conscendere Vat. tert. transcurrere Pric. mores vel fines Put.—305 Inquinet Pric. admota Florent. adjecta inc. Heins.—306 Non te Oxon. duo et Leid. duo. Nec tibi Vat. quint. Thuan. Hunc tibi Mazar. dociles servare Moret. sec. dein—307 nec te præfecimus quatuor Vat. Pal. Farn. te non Put. non te reliqui omnes fere, Exc. Lucens. sec. Lov. Ald.—308 sic Med. quart. Put. Mazar. duo Moret. Nec damus quatuor Vat. Pal. Farn. Rott. Oisel.—310 non Florent. tenere pro tulere duo Vat.—311 edicta Pal. loquen-

NOTE

301 *Ut vita*] Pacatus : ' Blandissimè jubetur exemplo.' Ceterum magni Duces si quid egregium a militibus perfici volebant, primi manum operi admovebant. Sic Germanicus apud Tacitum primus cespitem posuit in tumulo Varianis exstruendo.

305 *Superbia*] Ea enim est ruina virtutum omnium, et qui altius se tollit, citius ruit graviore casu. Superbia dicitur, quasi *ὕψος βλαβή*, supra

viam, quod vim omnem et violentiam superet. Et gravior est servitute contentus.

306 *Sabæos*] Populos Arabiæ, thure divites.

308 *Assyriam*] Assyria regio est Asiæ, quam Semiramis foemina rexit.

310 *Tarquinii*] Superbi, quem cum filiis ejecerunt Romani.

311 *Cæsaris*] Julii Cæsaris, quem occiderunt in ipso Senatu.

ebunt maculae. Quis non per saecula damnet
 areae portenta domus? quem dira Neronis
 ara, quem rupes Caprearum tetra latebit,
 esto possessa seni? victura feretur
 ia Trajani; non tam quod Tigride victo
 ra triumphati fuerint provincia Parthi,

315

*indemnet monstra familiae Caesareae? Ecquis non cognoscet caedes crudeles
 is? ecquis non cognoscet saxa probrosa Caprearum occupata a sensu imparis-
 Laus Trajani mansura celebrabitur, non tam, quia domito Tigride, Parthi*

t. quint. Pal. inc. Heins. Pat. Petav. pr. Ambr. sec. Leid. loquuntur
 1 alii.—312 *Horrebunt* Med. tert. Oxon. Jun. Leid. pr. m. sec. *Hære-
 el Horrebunt* Reg. Oxon. pr. mox *damnet* Vat. sec. Med. pr. Moret. sec.
 r. Oxon. sec. et Ald. *dannat* octo alii.—313 *portenta manus* Med. tert.
 Exc. Læti. *quam* Vicet.—314 *munera* conj. Heins. *Camparum* Oxon.
cta Vat. pr. Farn. Med. sec. m. pr. *latebant* vel *latebunt* Farn. *late-
 ar.* LL. ed. Antv.—315 deest hic versus in quatuor Vat. tribus Med.
 Florent. Pnt. Reg. Thuan. Mazar. Voss. Jun. pr. duobus Petav.
 n. Leid. et Oxon. nec non Bonon. Tholos. Pat. Moret. sec. Lov. et
 Ambr. sed in Petav. pr. et Tholos. manu recentiore margini ascriptus
 316 *non tam quod T.* v. Pal. Farn. Pric. Oisel. Exc. Lucens. pr. *tam qui
 rm.* Vicet. et Colin. *tandem* Vat. tert. *tanquam* Rott. Jun. pr. *pro Ti-
 ic.* Heins. *nec qui cum* Var. LL. e marg. Parm. *numquam* Var. LL.
 tv. *victor* Jun. pr.—317 *fierent provincia* tres Vat. Pal. *fuerat* Vat.
 xc. Læti, Ald. Isingr. *fuerant* Rott. *fuerit* Vat. quint. Med. quart.
 Mazar. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *fuerint* quatuordecim alii, Exc.

NOTÆ

des] Historiæ loquuntur delic-
 erum Imperatorum; quibus,
 operum male rexerint, sempi-
 nretur infamiæ macula. In
 fferunt Annales et Historiæ,
 nnales referant res gestas plu-
 norum, servato anni ordine:
 æ vero referant res sine hac
 lione.

Hærebunt] Macula: turpitudi-
 rnae, ob male gestum Impe-
 pravis Imperatoribus hære-

Caesareae] Monstra domus Cæ-
 quæ insignis fuit variis fœdis-
 iminibus, non solum ob Tibe-
 aligulam, Neronem, sed et ob
 s, quales fuere infames Juliæ,
 ptisque Augusti Cæsaris.
funera] Parricidia infinita pa-

trata a crudelissimo Nerone.

314 *Caprearum*] Capreae, parva in-
 sula ad oras Campaniæ in Italia, ubi
 Tiberius senex sese omni turpitudi-
 num generi totum permisit; unde
 dicitur incestus senex, quia nulla li-
 bido est, nulla impudicitia, qua non
 se polluerit spurcissimum illud por-
 tentum.

316 *Trajani*] Principis optimi atque
 fortissimi; cujus hic præsertim men-
 tio facta est, quod nonnulli dicerent
 ex ejus familia Theodosium originem
 duxisse.

Tigride] Tigris, vulgo, *Tigil*, et Eu-
 phrates, vulgo, *Frat*, sunt fluvii, qui
 alluunt Armeniam, Mesopotamiam,
 quæ hic denotantur; ut familiare est
 ptis, per fluvios designare provin-
 cias.

Alta quod invectus fractis Capitolia Dacis ;
 Quam patriæ quod mitis erat. Ne desine tales,
 Nate, sequi. Si bella tonant, prius agmina duris 320
 Exerce studiis ; et sævo præstrue Marti.
 Non brumæ requies, non hybernacula segnes
 Enervent torpore manus. Ponenda salubri
 Castra loco : præbenda vigil custodia vallo.
 Disce, ubi denseri cuneos, ubi cornua tendi 325
 Æquius, aut iterum flecti ; quæ montibus aptæ,
 Quæ campis acies, quæ fraudi commoda vallis :

ericti fuerint ditionis nostræ ; non tam quia vectus in Capitolium excelsum, Dacis subactis ; quam quia benignus erat in patriam. O fili, ne cessa imitari tales Principes. Si bella imminet, assuefac prius catervas disciplinæ severæ, atque præpara eas militiæ asperæ. Non otium hyemis, non hyberna emolliant luxu manus inertes : castra collocanda sunt in situ salutari : excubiæ vigilum deponenda sunt in munitionibus. Edisce, ubi melius sit conglobari cuneos, ubi melius cornua explicari, vel rursus sinuari : qui exercitus sint idonei in montibus, qui in planitie, quæ vales aptæ strategemati, quod iter sit arduum ? Si hostis confi-

Lucens. pr. Sched. Gnd. et ed. Vicet.—318 *invitus* Med. tert. *inventus* Var. LL. ed. Antv. *fractus* Bonon. *fractis* maxima Codd. pars, Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. et Vicet. in Mss. Heins. *infractum*.—319 *nec desine* tres Vat. *ne desine* quatuordecim alii, Exc. Gevart. et Lucens. sec.—320 *tonant* Vat. pr. et quint. Pal. Farn. Pric. Med. pr. Thuan. Mazar. Ald. et ed. Vicet. *juvant* Jun. pr. *sonant* Leid. sec. *canant* plurimi Codd. Exc. Lucens. sec. Sched. Gud. et Var. LL. ed. Antv. *canant* vel *tonant* Vat. quart. Petav. pr. *canunt* Helmæst. Jun. *post agmina* Petav. tert. *diris* Med. sec. *divis* Oisel.—321 *aut sævo* Med. tert. *perstrue* Vat. pr. Farn.—324 *jugis custodia* Ambr. tert. *vigil* vel *jugis* Reg. et. Lov. *gravis* vel *vigil* Oxon. sec. *Concordia* inc. Heins. *belli pro vallo* Jun. pr.—325 *denseri cuneos* Livin. et Exc. Lucens. sec. et sic legit Heins. qui lectorem remittit ad notas in Ovid. iii. Fast. *densari* Pat. Put. Gesn. *diversus cuneus* Jun. pr. *densus erit cuneus* triginta alii, Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. et e marg. Parm.—327 *In campis* Jun. pr. *quæ fraudi* sedecim Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et Ald. *accommoda* Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Parm. Isingr. Gryph. Colin. Raphel. *commoda* reliqui omnes, Exc.

NOTE

318 *Dacis*] Hi populi erant Danubio finitimi, quos vicit Trajanus.

321 *Exerce*] Disciplina militaris e Valerio Maximo : 'Præcipuum decus et stabilimentum Romani Imperii.'

322 *Non brumæ*] Milites ne quidem per hyemem et hyberna a labore cessent ; ne emolliantur et enerventur otio, sicque in luxum et torporem in-

cidant.

325 *Cuneos*] Cunei sunt catervæ militum, in cunei formam conglobatæ.

Cornua] Sunt catervæ militum, instar cornu flexæ atque sinuatæ, ut hostem facilius circumveniant.

327 *Vallis*] Virgilius : 'Est curvo anfractu vallis accommoda fraudi.'

via difficilis. Fidit si mœnibus hostis,
 tibi murali libretur machina pulsu,
 rota: præceps aries, protectaque portas
 ido feriat: ruat emersura juvenus
 si per operta soli. Si longa moretur
 lio; tum vota cave secura remittas,

330

ris, tunc tibi machina vibrabitur tormento murali; contorque rupes; impetuus, et testudo operta concutiat portas. Juvenes latentes erumpant cuniculos terræ egestæ. Si obsidium longius te retardet; vide tunc, ne tutus

Var. LL. ed. Antv. item e marg. Parm.—328 *Qua via* Vat. pr. Farn. azar. Pat. Ambr. sec. Petav. tert. *Et quæ* vel *Qua via* Lov. si *fidit* Pal. r. *fidat* Med. sec. *fidis* ed. Vicet.—329 *Tum mihi* Med. sec. Jun. pr. sec. *Tunc tibi* Vat. pr. Farn. Pric. Thuan. Moret. pr. *Tunc tua* Moret. murali libretur duo Vat. libretur murali Oisel. Petav. pr. *Tum tibi muralis machina pulsu Saxa rotet* Gesn.—330 *Saxa rota* octodecim libri scripti. Reg. Var. LL. ed. Antv. *rotet* Pal. tres Med. et quatuor Vat. *protectæ* etav. tert. inc. Heins. *protectaque* viginti Codd. Exc. Gevart. Lucens. r. LL. e marg. Parm. et Ald. *protectaque* Vat. tert. Rott. Med. sec. r. ed. Parm. et Vicet. *protectaque* Var. LL. ed. Antv. *protectaque* vel *projectaque* Reg. *portentaque* vel *protectaque* Florent. *protectaque* legit Heinsius, qui ascripserat seqq. *protectaque* l. *prætentand* Martial. Spectac. Ep. II. similiter peccatum: ‘Splendida jam tecto t venabula ferro.’ lege *tento*. etsi non ignorem Scaligerum et Scripro vulgata stare, quod venatores domum reversi fascis involvant illa.—331 *feriet* Pal. *reaseret* Tholos. mox *ruit* Rott. *emittat* Vicet.—*si* Rott. *aperta soli* Vat. pr. Farn. *opaca* Var. LL. ed. Antv.—333 *tunc*

NOTE

Murali pulsu] ‘Tormento murali, seu impulsu, qui murum ruat, atque evertat.

Aries] Est machina bellica, e ferroque compacta, tam portentositudinis, ut aliquando sex milia eam impellerent. Dicitur aries, quod arietis instar, fronte et labefacet. Alii legunt, *saxa præceps aries*. In ultima obsidione Constantinopolis Machometes janus vix trahebat monstrum cum 150 bobus.

Testudo] Est quoque machina, tabulatis, et crudo corio, ne ratur, contexta; trabem ingenitibus suspensam habens, quæ tantum ferreo muniretur, ad obsidionem, *saxa, fax* dicebatur; si un-

co bifarco ad impetendos muros, dicebatur *Aries*; quod feriret, moxque retrocedens, Arietis instar, ad feriendum majore impetu concitaretur. Appellatur *testudo*, quod ceu viva testudo, modo caput exerat, modo abscondat.

232 *Effossi*] Juventus erumpat per effossos cuniculos, qui sic dicti sunt ab animali cuniculo, qui egerendo humum, et sibi specus fodiendo, videtur docuisse hominem effodere cuniculos, ut hostium munitionibus improvisus adsit ad urbium eversionem. Martialis: ‘Gaudet in effossis habitare cuniculus antris, Monstravit tacitas hostibus ille vias.’

333 *Vota secura*] Cave, ne per ignavam securitatem, tua vincendi

Inclusumve putes. Multis damnosa fuere
 Gaudia: dispersi pereunt, somnove soluti. 335
 Sæpius incautæ nocuit victoria turbæ.
 Neu tibi regificis tentoria larga redundant
 Deliciis, neve imbelles ad signa maniplos
 Luxuries armata trahat: neu flantibus Austris
 Neu pluviis cedas; neu defensura calorem 340
 Aurea submoveant rapidos umbracula Soles.
 Inventis utere cibus: solabere partes

minus desideria vincendi; et credas conclusum hostem. Læticia fuit perniciose multis Principibus. Milites dissipati, et oppressi vino occiduntur. Victoria frequentius incommodavit exercitibus imprudentibus. Neve tabernacula tua copiosa impleantur tibi illecebris regalibus, neve luxus armatus ducat catervas inertes ad bella: neve remittas te Notis furentibus, neve imbribus: neve vela aurata æstum repulsura arceant calores ferventissimos Solis. Fruere alimentis repertis: levabis

Ambr. Jun. pr. ambo Moret.—334 *Inclusive* Med. tert. *Inclusumque* Vat. sec. Farn. Med. pr. ed. Vicet. *Inclusumne* Vat. quart. et quint. *putas* Oxon. pr.—335 *somno pereuntque* Moret. pr. *somnoque* Med. tert. ed. Vicet. *somnoque vel somnove* Oxon. sec. *somnove* reliqui magno numero, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. et Ald.—337 *Nec tibi* Jun. pr. Var. LL. ed. Antv. *larga* Exc. Læti et Lucens. sec. *longa* Vat. pr. ed. Vicet. *redundant* Jan. pr.—338 *neve* Exc. Læti, et Var. LL. e marg. Parm. non Moret. pr. ed. Parm. et Vicet. *magistros* Med. tert. *ministros* decem alii. *maniplos* Moret. pr. inc. Heins. qui ascripserat. vid. de B. Gild. vs. 416.—339 *trahit* Jun. pr. *nec* inc. Heins. *ne* Moret. sec. Lov. *flantibus Austris* Lov. *flantibus Austri* Pal. Med. pr. Exc. Lucens. pr.—340 *Ne pluviis* Lov. Moret. sec. Jun. pr. Leid. sec. *Nec pl. c. nec* decem Codd. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. *ne* septem alii, Exc. Gevart. et ed. Vicet.—341 *rabidos* Vat. quint. Med. sec. Thuan.—342 *utere* plurimi Codd. Exc. Lucens. sec. et Vicet. in Thuan.

NOTÆ

cupiditas, vigorque obsidentium relanguëat: cave ne ita putes inclusum hostem, ut non possit erumpere. Nam per istam stultam securitatem, quæ initium est calamitatis, milites dispersi vagantur, lætitiæ vinoque indulgent, sicque facile mactantur. Nullus enim facilius opprimitur, quam qui nihil timet.

336 *Incautæ*] Sæpe nimia exultatio, aut nimia fiducia de victoria referenda nocuit turbæ militum imprudenti; quibus, quo magis victoria certa speratur, eo certior clades imminet: qui quo magis de victoria

non dubitant, eo facilius vincuntur.

339 *Luxuries armata*] Nimius apparatus aulicus, quales sunt Pistores, Coqui, Pincernæ, mensarum asseclæ, qui non sunt milites, sed potius luxus armatus, quo castra minime farcienda sunt.

Neu flantibus Austris, neu pluviis cedas] Id est, ne cedas pluviis Austrorum, qui nubili sunt, et pluvii: ne cedas tempestatibus, quod argumentum est animi generosi.

341 *Umbracula*] Vela, tapetes auro texti.

342 *Inventis cibus*] Sic Julium Cæ-

Æquali sudore tuas. Si collis iniquus,
 Primus ini : sylvam si cædere provocat usus,
 Sumta ne pudeat quercum stravisse bipenni. 345
 Calcatur si pigra palus, tuus ante profundum
 Prætentet sonipes : fluvios tu protere cursu
 Hærentes glacie ; liquidos tu scinde natatu.
 Nunc eques in medias equitum te consere turmas:
 Nunc pedes assistas pediti : tum promptius ibunt 350
 Te socio : tum conspicuus gratusque feretur
 Sub te teste labor. Dicturum plura parentem

tuos milites labore simili. Si mons est arduus, prior ascende. Si qua belli utilitas postulat excindere sylvam, ne erubescas, capta securi, prosternere quercum. Si palus tarda transitur, equus tuus prius exploret profunditatem, tu proscinde currendo flumina astricta gelu, tu seca nando liquentia. Modo tu eques, o Honori, conjice te in densas catervas equitum ; modo tu pedes astes cum peditibus. Illi tunc progredientur alacrius, te comitans : tunc sub te præsentem, opus nobile et jucundum sustine-

glossa ascripta i. e. uteris. utare Leid. pr. Med. sec. Vat. tert. Rott. partis Vat. tert. item Petav. paucis Jun. pr. Med. sec. m. sec. parthis vel paucis Reg.—343 tuos Vat. tert. Oisel. Med. sec. Petav. tert. tuas Reg. ruas Oxon. sec.—344 Primus uti Vat. pr. m. pr. provocat æstus Florent. m. pr. Rott. Med. sec. Vat. tert.—345 ne plurimi Codd. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Vicet. nec pudeat Petav. tert. quercus Med. quart. rapuisse Ambr. pr. Exc. Schott.—347 Pertentet Vat. pr. Mazar. Farn. Exc. Lucens. pr. Tentet equus sonipes Pric. Exc. Voss. primus pro fluvios ed. Vicet. tum Med. sec. Put. inc. Heins. curru tres Vat. Pal. Farn. Pric. Oisel. cursu Ambr. sec. m. pr. Exc. Læti et Schottii. Vat. duo. cursu vel curru Med. pr.—348 Hærentes sedecim scripti, Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. Horrentes Jun. pr. Med. sec. Mazar. Hærentes vel Horrentes Reg. Horgentes Vat. tert. Rott. unde Torpentes conjiciebat Heins. liquido Oisel. Vat. tert. liquidas Vat. pr. tum inc. Heins. succinde Thuan. volatu Vat. tert. meatu vel natatu Lov.—349 contere Put.—350 existas Vat. quint. equiti Vat. pr. Farn. assistas, pedites tum Jun. pr. tunc duo Vat. Farn. Rott. Florent. duo Med. Put. Thuan. Petav. sec. protinus Pric. Med. tert. promptius Vat. tert. protinus vel promptius Med. sec.—351 te conspicuus Med. tert. cum Oxon. sec. tunc septem

NOTÆ

sarem circa victum adeo indifferen-
 tem fuisse aiunt, ut quondam ab
 hospite, condititium oleum pro viridi
 appositum, aspernantibus ceteris, so-
 lum etiam largius dicat appetisse
 Suetonius, ne hospitem negligentia,
 aut rusticitatis arguere videretur.

343 *Æquali*] Nunquam promptior
 ad arma miles, quam cum Imperator
 ‘opera inter talia primus Hortatur
 socios, paribusque accingitur armis.’

Virgilius.

345 *Ne pudeat*] Sic Cæsar apud
 Lucanum : ‘raptam primus vibrare
 bipennem Ausus, et aëriam ferro
 præcidere quercum.’

349 *Eques*] Imperator modo eques,
 modo pedes pugnet, et primus ag-
 grediatur pericula. Cæsar in peri-
 culis, equum suum primus dimitte-
 bat. Suetonius.

Voce subis: Equidem, faveant modo Numina cœptis,
 Hæc effecta dabo: nec me fratrique tibi que
 Dissimilem populi commissa que regna videbunt. 355
 Sed cur non potius, verbis quæ disseris, usu
 Experior? gelidas certe nunc tendis in Alpes.
 Duc tecum comitem: figant sine nostra tyrannum
 Spicula: pallescat nostro sine barbarus arcu.
 Italiamne feram furiis prædonis acerbi 360
 Subjectam? patiar Romam servire clienti?
 Usque adeone puer? nec me polluta potestas,

bitur. Honorius respondet voce, patri Theodosio locuturo plura: Ego certe, modo Dii aspirant consiliis meis, hæc ostendam perfecta: et nationes et imperium traditum mihi non aspiciant me degenerantem a te et fratre. At quare non magis re ipsa patefacio quæ tu dicis sermone tuo? Vadis quidem nunc in Alpes frigidas, duc me socium tuum. Permite, tela nostra confodiant Tyrannum: permitte, barbarus pertimescat arcum nostrum. An ego Honorius sinam Italiam subditam esse furori prædonis crudelis? An sinam Romam famulari clienti suo? An usque adeo sum puer? Neque majestas violata movebit me, neque justa

alii. *conspicuo* Jun. pr. *prospicuo* inc. Heins. *perspicuo* Ambr. sec. *clarusque* Put. Pat. *feretur* Ambr. tert. Leid. sec. *geretur* Vicet. et plurimi Codd. Var. LL. e marg. Parm.—353 *Hic versus manu recenti in margine ascriptus erat in Petav. pr. subis* tredecim Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *subit* Jun. pr. Ambr. sec. Vat. tert. Rott. Oisel. *subis vel subit* Lov. *faveant quidem* Var. LL. ed. Antv.—354 *effuta* Jun. pr. *non me* Med. sec. Oxon. pr. *patrique vel tibi que* Oxon. sec.—355 *demissa que* Pric. *sacra videbunt* Ambr. pr. m.—356 *verbis potius* Pric. *dixeris* Med. sec. Ambros. sec. item Moret. *nec disseris* Var. LL. ed. Antv.—357 *Experiar* Oxon. pr. Leid. pr. *certe gelidas* Jun. pr. *Crete* inc. Heins. *nunc certe* Pric. *mittendus pro nunc tendis* Vat. pr. Farn. *ad Alpes* Med. quart. Moret. pr. Ald.—358 *comitem tecum* Pric. *fugiant* Jun. pr. *sine nostro* Vat. quint. *en nostra* Var. LL. ed. Antv. m. pr. et *hac nostra* m. sec. *tyranni* inc. Heins.—359 *ictu pro arcu* Ambr. pr. sched. Gud.—360 *Italiamve* Oxon. pr. *furtis* Oisel. *furtis vel spoliis* Moret. pr. *iniqui* Pric. *iniqui vel acerbi* Oxon. sec. *acerbi vel acerbi* Oxon. pr. Reg.—361 *dicati pro clienti* Rott.—362 in Jun. pr. ab hoc versu

NOTE

352 *Teste*] Quis non miles sub oculis Imperatoris audacius provocet periculum?

358 *Duc tecum*] Sunt qui dicant Theodosium contra Eugenium, e Grammatico Tyrannum factum, proficiscentem, sibi comitem Honorium assumpsisse: qui Eugenius, ut supra diximus, Arbogaste Gallo confidebat.

360 *Prædonis*] Arbogastis, hominis Galli, qui Eugenium armabat in Italiam: de utroque supra.

361 *Clienti*] Eugenio militi et Grammatico, cui Romam servire dedebat.

362 *Usque adeone puer*] Generosa pueri indignatio. Virgilius: 'Usque adeone mori miserum est?'

Nec pia cognati tanget vindicta cruoris?
 Per strages equitare libet. Da protinus arma.
Cur annos obicis? pugnæ cur arguor impar? 365
 Æqualis mihi Pyrrhus erat, cum Pergama solus
 Verteret, et patri non degeneraret Achilli.
 Denique si Princeps castris hære nequibo,
 Vel miles veniam. Delibat dulcia nati
Oscula, miratusque refert: Laudanda petisti: 370
Sed festinus amor. Veniet robustior ætas:
 Ne propera. Necdum decimas emensus aristas

ultio sanguinis affinium meorum! juvat equitare per cædes: da mihi continuo tela: quare obicis mihi pueritiam? quare reprehendor ut nondum aptus certamini? Pyrrhus erat æquævus mihi, cum solus destrueret arcem Trojæ, et non degeneraret Achilli patri suo. Demum si ego non potero adhærescere castris tuis ut Princeps, saltem proficiscar ut miles. Theodosius dat blanda oscula filio Honorio, et admirans dicit: poposcisti, o fili, rem laudabilem; ast amor tuus nimis properus: juventus fortior adveniet. Ne festina. Tu nondum permensus

reliqua desunt ad vs. 463.—363 *tangit* Oxon. Leid. Lovan. et plurimi Codd. *tanget* Ambr. sec. *tangat* conj. Heins.—364 *equitare licet* Vat. pr. Farn.—365 *Contra annos Tholos.*—367 *Sterneret Oisel. dedignaret Lov. degeneravit* Ambr. sec.—368 *castris princeps* Ambr. pr.—371 *festivus* Med. quart. *amor* Exc. Lucens. pr. *honor* ed. Vicet. *honor* Vat. pr. Farn. LL. e marg. Parm. *venit* et tredecim scripti, Exc. Schott. Var. LL. e marg. Parm. *venit modo fortior* Pric. Heins. conj. *venit en.*—372 *Ne propera* Oxon. sec. *Nec* Petav. tert.

NOTE

Potestas] Majestas Imperatorum violata a barbaris vilibusque hominibus, qui Imperatores trucidarunt.

363 *Cognati*] Valentiniani Imperatoris, qui avunculus erat Honorii, quia frater Gallæ ejus matris: quem Valentinianum occidit Arbogastes, ut Eugenium ad Imperatorium culmen eveheret, ipse pro hac Imperatoris umbra, mox, ut putabat, regnaturus. [Primas Barthii curas secuti diximus Gallam matrem fuisse Honorii, quod quidem a veritate abhorre postea comperimus: siquidem Flaccilla fuit mater Arcadii et Honorii: at Galla, Valentiniani II. soror, post Flaccillæ mortem a Theodosio Imperatore in matrimonium ducta, non mater fuit Honorii, sed

noverca. Novercæ tamen aliquando mitiore nomine matres appellantur. *Ex Addend.]*

366 *Æqualis Pyrrhus*] Cum hæc diceret Honorius, annum agebat decimum et Claudiano, at ex aliis decimum quartum.

370 *Laudanda*] Rem petiisti laudabilem, o Honori, cum me rogas, ut te ducam ad Alpes contra Eugenium et Arbogasten.

371 *Festinus*] Sed amor et rerum pulcherrimarum desiderium, quo flagras, prævenit annos et robur: nimis properas.

372 *Ne propera*] Ante tempus: *σπεῦδε βραδέως, festina lente*, aiebat Augustus Cæsar.

Aggrederis metuenda viris. Vestigia magnæ
 Indolis agnosco. Fertur Pellæus, Eoum
 Qui domuit Pórum, cum prospera sæpe Philippi. 375
 Audiret, lætos inter flevisse sodales,
 Nil sibi vincendum patris virtute relinqui.
 Hos video motus. Fas sit promittere patri :
 Tantus eris : nostro nec debes regna favori,
 Quæ tibi jam Natura dedit. Sic mollibus olim. 380
 Stridula ducturum pratis examina regem
 Nascentem venerantur apes, et publica mellis
 Jura petunt, traduntque favos. Sic pascua parvus
 Vindicat, et necdum firmatis cornibus audax.

*decem annos, suscipis res formidandas viris ipsis. Animadverto in te signa egræ
 græ naturæ. Pellæus Alexander, qui subegit Porum Eoum, cum audiret frequen-
 tius successus secundos patris Philippi, inter socios gaudentes dicitur lacrymatus
 esse, quod fortitudine patris nihil sibi liqueretur superandum. Cerno in te affec-
 tus similes. Liceat parenti polliceri sibi id de te. Tantus eris, quantus Alex-
 ander, neque debes nostræ felicitati imperium quod natura jam tribuit tibi : ita
 aliquando in pascuis teneris apes adorant Regem exorientem rectorum examina
 resonantia ; ac poscunt ab eo communem mellis colligendi potestatem, et commit-
 tunt ipsi favos : ita parvus taurus tribuit sibi prata, et nondum fretus cornibus*

Leid. pr. nondum Put. nedum Med. sec.—375 Porum Exc. Læti. Pyrrhum ed.
 Vicet. Porhum Ald. populum Vat. quint. portum Petav. tert. Var. LL. ed.
 Antv.—376 iterum flexisse Med. tert.—377 patria virtute legit Heins. relinquit
 Vat. tert.—378 Hoc Mazar. fas est Ambr. tert. Moret. pr. fassi legit Heins.
 Sat sit Ald. permittere Vat. pr.—379 Tantus eas Lov. m. pr. regna foveri
 Leid. pr. m. pr. Var. LL. ed. Antv. m. pr. favori vel foveri Reg. Oxon. pr.
 —380 molibus Reg.—381 Stimula Med. quart. victurum Ambr. pr. partis
 Reg.—382 Pascentem inc. Heins. Nascentes Moret. pr. m. pr. Pascentes Vat.
 quint. messis pro mellis Vat. quint.—383 traditque Vat. quint. tradique con-
 jiciebat Heins. mox parvus Var. LL. ed. Antv.—384 Vindicat Reg. Petav.
 sec. Vindicat duo Moret. Exc. Gevart. nedum Reg. nondum Ambr. pr. Exc.

NOTE

Aristas] Decem annos, qui desig-
 nantur per æstates et aristas.

374 *Pellæus*] Alexander, qui in
 urbe Pella natus est : Pella est urbs
 Macedoniae.

375 *Porum*] Alexander devicit
 Porum Eoum, id est, in India, quæ
 est in Oriente. *Eos, Aurora, unde
 *Eōs, qui pertinet ad Orientem.

379 *Favori*] Non debes Impe-
 rium, o Honori, nostræ felicitati, sed

indoli tuæ præstantissimæ, quæ illud
 tibi dedisset, si et fortuna et meus
 favor abfuisset. Quasi Honorius
 divinitus natus sit ad imperandum.

381 *Stridula*] Examina apum stri-
 dentia, et bombos suos edentia.

382 *Apes*] Recte bonus Princeps,
 et divinitus natus ad imperandum,
 comparatur cum Rege apum : hujus
 enim imperium est prorsus admira-
 bile.

regit armentum vitulus. Sed prælia differ
venem, patiensque meum cum fratre tuere,
bellante, locum. Vos impacatus Araxes,
celer Euphrates timeat: sit Nilus ubique
er, et emisso quicquid Sol imbuit ortu.
steant Alpes, habeat si causa secundos
or eventus, aderis, partesque receptas
cipies: animosa tuas ut Gallia leges
at, et nostros æquus modereris Hiberos.

385.

390

jam gubernat armentum. At differ certamina in juventutem tuam, se libens cum fratre Arcadio partes meas, me pugnante. Vos Araxes us formidet, vos Euphrates rapidus, Nilus sit. vester ubique, et nque Sol spargit prima luce. Si Alpes aperiantur; si causa æquior: tur exitum prosperiorem, tu advenies, et capesses imperium tibi tradit Gallia ferox obediatur legibus tuis, et benignus regas Hispanos nostros.

Tholos. Thuan. Med. tert.—385 *regit* Vat. quart. Exc. Lucens. pr. et uan. Petav. pr. Tholos. Med. tert. Ambr. tert. Var. LL. e marg. Paris, l. Vicet. *regat* Petav. sec. *redit* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *differ* Ald. octo alii. *differ* vel *differt* Reg. Moret. pr. Petav. tert.—386 *In juvenbr. tert. Vat. quart. duo Med. Reg. Thuan. Petav. pr. Exc. Gevart. Gud. In Venerem vel juvenem* Florent. Mazar. Moret. pr. Oxon. sec. tert. *In tempus vel In verem* Oxon. sec.—387 *Te bellante* duo Vat. Rott. Lov. Bonon. Tholos. Ambr. pr. Petav. sec. *Me* Exc. Læti.—388 *sic lov. Pulman. fit Nilus* Bonon. pro *ubique* Heins. conj. *utrinque* vel , ut et versu seq. 'et emerso quicquid Sol ambit ab ortu.' et ascrip- tæcum II. in Stillich. vs. 60.—392 *Suscipiens* Rott. Med. sec. Vat. tert. is Leid. pr. m. pr. *Suscipies* Var. LL. ed. Antv. *animosa* Vat. quint. *animose r. m. sec. et Gallia* Med. sec.—393 *vestros* Med. quart. *Hiberos* Var. LL.

NOTE.

Cum fratre tuere] Cerne, ex- um fratre locum, quem teneo s in bellis: seu, *locum tuere*, id tine fortiter personam, quam o in bellis.

Araxes] Fluvius, qui alluit s, qui nunquam bene domiti t ideo dicitur impacatus, pro ipsis impacatis.

Euphrates] Euphratis accolæ teant: Euphrates alluit Sy- Mesopotamiam, aliasque re-

] Vester sit ubique Nilus; id iones omnes quas Nilus alluit

in Africa, vestræ ditioni subjiciantur. 389 *Imbuit*] Quicquid Sol Oriens prima luce spargit, atque calefacit.

390 *Si pateant Alpes*] Si Alpes, quas obsedere Eugenius et Arbo- gastes, mihi pateant, ita ut possim de illis hostibus reportare victoriam; sicque Dii faveant æquitati meæ causæ.

391 *Partesque receptas*] Imperium Occidentis suscipies.

392 *Animosa*] Ferox, indomita Gallia.

393 *Hiberos*] Hispanos nostros e quibus duxi originem.

Tunc ego securus fati, lætusque laborum
 Discedam, vobis utrumque regentibus axem.
 Interea Musis, animus dum mollior, instes :
 Et quæ mox imitere, legas ; nec desinat unquam
 Tecum Graia loqui, tecum Romana vetustas.
 Antiquos evolve duces : assuesce futuræ
 Militiæ : Latium retro te confer in ævum.
 Libertas quæsita placet ? mirabere Brutum.
 Perfidiam damnas ? Meti satiabere pœnis.

395

400

Tunc ego non curans fatum, et gaudens operibus meis abibo, vobis gubernantibus orbem geminum. Interim studeas Musis, dum animus est tenerior, et legas facta quæ mox possis æmulari : et antiquitas Græca non cesset colloqui tecum, nec cesset Romana. Perlege ductores priscos : assuesce bellis futuris. Repete superius sæcula Latia. An libertas parta jucunda est tibi ? Admiraberis Brutum. An condempnas proditorem ? Saturaberis supplicio Metii Suffetii. Nimia severitas est

ed. Antv.—394 *lenisque* Ambr. pr. Sched. Gud.—395 *orbem* Med. sec.—396 *ut mollior* Vat. quint. *instat* Pric. Med. quart. Pat. Ald. *instet* Raphael. et al. *instet* et Emend. *instat* Leid. pr. *instat* Vat. sec. *instat* vel *instet* Med. sec.—397 *imitanda* Vat. pr. Farn. *legas* Vat. sec. duo Med. Ambr. pr. *legat* viginti alii, ut et Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *legas* vel *legat* Med. quart. *non desinat* Pat.—400 *Latium* Vat. pr. *vero* inc. Heins.—401 *decet* Med. quart. *mirabile* Oisel.—402 *damnes* Med. quart. Tholos. Oxon. pr. Lov. m. sec. Var. LL. ed. Antv. *dampans* Mazar. *Mutii* Med. sec. *Mitti* Moret. sec. *Metii* Mazar. *mitis* Reg. *Menti* Med. quart. *Methi* Put. Thuan.

NOTE

394 *Securus*] Non curans amplius fata rerum humanarum.

Lætusque laborum] Virgilius : ‘Nec veterum memini lætorve malorum.’

395 *Discedam*] Abibo, et ad Cælum ascendam.

Utrumque axem] Utrumque Imperium, Orientis scilicet et Occidentis.

397 *Legas*] Facta Heroum monumentis Musarum consecrata evolvas, et ea tibi proponas ad imitandum. Legas libros in quibus te velut in speculo inspicias, &c.

398 *Tecum Graia*] Antiquitas Græcorum et Romanorum tecum colloquatur assidue ; hoc est, legas perpetuo Historias veteres Græcorum et Romanorum. Inde enim bonorum virtutes, improborum vitia cognosces ; et vitæ humanæ va-

rias mutationes, rerumque in ea conversiones. Talis Carolus Magnus erat, de quo Saxo : ‘Cænanti lector recitans non defuit unquam, perque vicis aliquod audivit acroama. Res antiquorum gestas, Regumque priorum, ipse legi sibimet fecerat assidue.’

399 *Duces*] Facta Ducum antiquorum lege.

400 *Retro*] Confer te retrocedens in superiora sæcula Latii, seu Italiæ.

401 *Brutum*] Lucius Junius Brutus, a stultitia, quam Tarquinii metu simulabat, sic dictus ; expulsis ob violentam Lucretiam Tarquinii, libertatem populo Romano peperit : hunc fato functum matres, ut pudicitiam muliebris ultorem, per annum integrum desseverunt.

402 *Meti*] Vide v. 254. infra de bello Gildonico.

rigor nimius? Torquati despue mores.
 impensa bonum? Decios venerare ruentes.
 olus quid fortis agat, te ponte soluto
 situs Cocles, Muci te flamma docebit.
 mora perfringat, Fabius: quid rebus in artis

405

iste? Condemna asperitatem Torquati. Mors donata patriæ est quid, m? Cole Decios se devotentes. Horatius Cocles abrupto: ponte ostendit d vir generosus faciat etiam solus, ignis Mucii ostendet tibi idem. Fabius

Leid. pr. *Meti*. Florent. Med. sec. duo Petav. inc. Heins. Bonon. ec. *Meti* et emend. *victi* Lov. *Meti* vel *nec tu* Vat. tert. *Methi* vel Oxon. sec.—403 *rigor vivus* Ambr. tert. m. pr. *despue* Pal. Pric. Thuan. tert. m. pr. *respice* Vat. quint. *despice* decem alii. *despice* vel *despue* Vat. duo Oxon. *dispice* marg. Oxon. *sensus pro mores* inc. Heins.—404 *bo*.—405 *Ut solus* Med. quart. *Vir solus qui* marg. Isingr. *qui fortis* Rott. oss. *agas* Var. LL. ed. Antv.—406 *juvenum* pro *Muci* Med. tert.—*proficiat* Exc. Læti. *proficiat* Vat. tert. Florent. Med. sec. *perfringat* unscripti, Ms. Isingr. Ald. et Exc. Gevart. *profringat* duo Petav. inc. *perstringit* Vat. pr. *perstringat* Pal. Farn. Pat. duo Med. Ambr. pr. Gud. Var. LL. ed. Antv. *prostringat* Tholos. *perfringat* vel *proficiat* *erstringat* vel *perfringat* Thuan.—406 *agat* Vat. sec. *ostendit* Moret.

NOTÆ

Triste rigor] Virgilius: 'Triste tabulis.' Id est, negotium est

usti] Titus Manlius Torquatus etsi ab hoste provocatum, etsi iso victorem, tamen quia coniectum pugnaverat, virgis cæcuri percuti jussit.

Decios] Et patrem et filium, otem, qui se pro salute patriæ erunt, in bellis Latino, Hetrus-Parentino.

Cocles] Horatius Cocles, cum ma Rex Hetruscorum Tarquitiuere tentaret, solus, ceterentibus, totam exercitus Hemolem sustinuit, dum pons subquem defendebat, abrumpequo abrupto, ipse in Tiberim, t armatus, insiliit, et femoreato, amissoque oculo, ad suos tranavit: inde ob amissum a *Coclitis* nomen gloriosum ma-

Cumque a nonnullis post ir-

rideretur, quod claudicaret: 'Per omnes,' inquit, 'gradus admoneor triumphi mei.'

Muci] Mucius in castra ejusdem Porsennæ solus intravit, ut Regem occideret: sed eluso circa purpuratum ictu, injecta in foculum dextera sponte eam exussit, quasi pœnam a manu exigeret, quod purpuratum pro Tarquinio occidisset. Quo prodigio territus Porsenna, et eum et Romanos liberos esse jussit. Hinc Mucius dictus *Scævola*, quod pro dextera uteretur *scavæ*, hoc est, sinistra manu.

407 **Fabius]** Fabius Maximus Dictator, cum videret eos omnes qui contra Annibalem pugnarent, superatos esse, novam invenit rationem vincendi, non pugnando; sicque semper, 'Cunctando restituit rem' Romanam; copiis scilicet hostilibus, mole sua ruentibus. Inde Fabius *Cunctator* appellatus est.

leph. et Var. Clas.

Claud.

S

Dux gerat, ostendat Gallorum strage Camillus.

Discitur hinc nullos meritis obsistere casus:

Prorogat æternam feritas tibi Punica famam,

410

Regule: successus superant adversa Catonis.

Discitur hinc, quantum paupertas sobria possit:

Pauper erat Curius, Reges cum vinceret armis:

Pauper Fabricius, Pyrrhi cum sperneret aurum.

Sordida Serranus flexit Dictator aratra:

415

Lustratæ lictore casæ, fascesque salignis

patefaciat quid cunctatio perrumpat, et Camillus clade Gallorum, quid Dux facti in fortuna adversa. Hinc cognoscitur nullam Fortunam resistere virtuti. O Regule, crudelitas Carthaginensis perpetuat tibi gloriam sempiternam. Infelix Catonis vincit felicitatem omnem. Hinc cognoscitur quantum paupertas moderata valeat: Curius erat pauper, cum superaret Reges vi armorum. Fabricius erat pauper, cum contemneret aurum Pyrrhi. Serranus Dictator rexit aratrum vile. Tugurium hujus cohonestatum est lictoribus, et fasces alligati sunt foribus lignis.

sec. ostendet quatuor alii. ostentat Moret. pr. cæde pro strage Thuan.—409 hinc Med. tert. huic Rott. hinc Mazar. mentis pro meritis Reg.—410 hic et duo sequentes versus desunt in Med. quart. Porrigat Med. tert. æternum Moret. sec.—411 superant Reg. superant vel superans Oxon. pr.—412 hinc Leid. pr. Moret. sec. duo Oxon. Var. LL. ed. Antv. hic Pat. et Ald. in octodecim alii, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. vid. Castal. in Rutil. p. 53. 54. [Lib. 1. 46.] poscit Vat. tert. Rott. Florent. Mazar. possit septem alii. prosit conj. Heins.—413 cum reges vinceret Med. quart. Exc. Voss. Ald. reges vicerat Var. LL. ed. Antv. regem Moret. pr.—414 Hic versus in Moret. pr. margini est ascriptus.—415 Dictator Serranus flexit Vat. quint. Dictator flexit Serranus Med. tert. Oxon. pr. Leid. sec. Exc. Lucens. pr. vertit Dictator Ambr. pr.—416 faces pro casæ Moret. pr. m. pr. silignis Moret. sec.—417 affixit vet. Gyr.

NOTÆ

408 *Camillus*] Hic Dictator Gallos, Roma direpta, Capitolium obsidentes, et e pacto, pendendo auro intentos, nil tale opinantes, oppressisse dicitur. *Unde dictus est alter Romulus, alterque urbis conditor. Negat a Gal-
lis aurum extortum esse, et docte probat Gosselinus noster, in *Historia veterum Gallorum*. Cap. 40.

409 *Discitur hinc*] E rebus gestis veterum Heronum cognoscitur nihil esse quod virtuti possit resistere. 'Invia virtuti nulla est via.'

410 *Punica*] Feritas Carthaginensium, qui dicti sunt Pœni, a Phœnicia regione Asiæ, unde orti sunt; et hinc Punicus.

411 *Regule*] Marcus Attilius Re-

gulus arte Xantippi Lacedæmonii captus, moxque de permutandis captivis Romam missus, conditionem dis-
snasit, rejectisque a se conjuge et liberis, Carthaginem, ut promiserat, rediit, ubi in arcam ligneam con-
jectus clavis introrsum adactis, vigi-
liis ac dolore extinctus est. 'Regulus toto corpore cruces patitur,' Ter-
tullianus.

Adversa Catonis] Catonis adversitates Heroica constantia toleratæ, præferendæ sunt prosperis aliorum successibus.

413 *Curius, Fabricius, Serranus*] De his omnibus lib. 1, in Ruf. v. 200. et seqq.

ibus affixi: collectæ Consule messes,
 lcata diu trabeato rura colono.
 ec genitor præcepta dabat: velut ille carinæ
 ævus rector, variis quem sæpe procellis 420
 oravit hyems, ponto jam fessus et annis
 oreas alni nato commendat habenas,
 sus artesque docet, quo dextra regatur
 e, quo fluctus possint moderamine falli:
 nota nimborum: quæ fraus infida sereni: 425

*deceptæ sunt a Consule, et agri arati sunt diu ab agricola trabeato. Pa-
 codosius dabat hæc documenta Honorio: sicut senex ille navis gubernator,
 impetast exercuit frequenter turbinibus diversis, fatigatus jam mari et ætate,
 lio suo gubernaculum marinum navis, et monstrat ipsi artem et eventus;
 astris felix puppis dirigatur, quo regimine undæ queant eludi: quæ sint
 impetatum imminentium: quam incerta sit species serenitatis: quid Sol*

Bonon. collecti Var. LL. ed. Antv.—419 velut ante Oisel.—420 doctor
 xrt. sava vel sæpe Oxon. sec.—421 cum fessus duo Vat. Tholos. jam
 m Reg. Petav. pr. confessus Voss. forte pro confectus. annis Exc.
 anno Med. tert. Austro Med. sec. armis ed. Vicet. in annis Thuan.
 olim pro alni Vat. tert. Rott. Oisel. Ambr. pr. Med. sec. Flo-
 m. pr. Sched. Gud. habenas Vat. tert.—423 causas conj. Heinsius
 ne Med. quart. lava regatur Rott.—424 possint fluctus duo Vat. Petav.
 v. fluctus possint Vat. quart. Exc. Læti. possit coad. tres et viginti,
 Exc. Voss. Exc. Lucens. pr. Oxon. duo. Leid. ed. Parm. et Vicet.—
 emborum Vat. tert. serenis ed. Parm. et Vicet.—427 Discolor Vat. pr.

NOTE

- Trabeato]* Vestæ Consulari in- Hon. vs. 97.
 422 *Alni]* Navis ex arbore alno
Ille] Usurpatur a Poëtis em- facta: ponitur causa, scilicet mat-
 nas ad ornatum. Virgilius: ria, pro effectu.
 orum qualis in arvis Saucius ille
 &c. Ceterum navis et resp. 423 *Artes]* Scientiam regendæ
 navis.
 s simul comparantur. *Dextra]* Dexter, dextera, vel dex-
 tra, usurpantur pro eo quod est fe-
Procellis] Procella est vis ven- lix, et quod successus habet prospe-
 pluvia, et in mari potius quam ros.
 ra. Sic dicitur quod omnia 424 *Falli]* Qua ratione, qua provi-
 llat, agitet, concutiat. Tem- dæ mentis sagacitate fluctus eludi
 vero est Cœli quivis status tur- possint, ne supervenientes nautas na-
 sed utrumque sæpius confun- vemque opprimant: hoc enim a gu-
 bernatoribus providendum est.
Hyems] Tempestat, ἀπὸ τοῦ 425 *Quæ fraus]* Quam serenitas ob-
 luere. Virgilius: 'Emissamque noxia sit mutationi dolosæ ac fraudu-
 am sentit Neptunus,' &c. id est, lentæ.

Quid Sol occiduus prodat: quo saucia vento

Decolor iratos attollat Cynthia vultus.

Aspice nunc, quacumque micas, seu circulus Austri,

Magne parens, seu te gelidi meruere Triones;

Aspice: complectur votum. Jam natus adæquat

430

Te meritis, et, quod magis est optabile, vincit,

Subnixus Stilichone tuo; quem fratribus ipse

Discedens clypeum defensoremque dedisti.

Occidens designet: quo offensa vento Luna subrubens erigat faciem ardentem: O Theodosi, pater ingens Honorii, vide nunc, ubicumque effulgeas, seu circulus Noti teneat te, seu Triones frigidi meriti sunt te habere: vide, desiderium tuum impletur. Jam filius tuus æquiparat te virtute sua, et, quod magis expetendum est, superat te fretus Stilichone tuo, quem tu ipse moriens commisisti duobus fr-

Farn. Mazar. Ambr. pr. Lov. m. sec. Heinsius ascripserat, *Discolor*] i. e. *rubens. auratos* Ambr. tert. *inflatos* conjecerat Heins. *attollit* Tholos.—428 *Aspice* vel *Auspice* Moret. pr. *quocumque* Vat. pr. Pal. duo Med. *quodcumque* Vat. tert. Rott. *ceu circulus* Med. tert.—429 *seu te gelidi* Vat. pr. Pal. Med. pr. *gemini* Med. quart. *Austri Magne parens gelidi seu te meruere Triones* Ald. et Colin.—430 *Complectum* Med. quart. *nam* Petav. tert. Tholos.—432 *Deest* hic versus in omnibus Vaticanis, quatuor Med. tribus Petav. totidem Ambr. nec non in Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. Pat. Lov. Oxon. pr. Moret. sec. duob. Leid. inc. Heins. Exc. Gevart. et Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv.—

NOTE

426 *Quid Sol occiduus*] Nam e Sole Occidente signa, vel serenitatis, vel tempestatum colliguntur.

Saucia] Offensa Luna, rubens, sanguinolenta, quasi vulnerata fuisset.

427 *Decolor*] Luna nihil habens soliti coloris.

Iratos] Faciem ardentem, accensam, et irato similem.

Cynthia] Luna, sic dicta a Cyntho, monte Deli, ubi eam Latona peperit.

428 *Micas*] Instar sideris alicujus, in quod mutatus sis, instar Julii Cæsaris.

Seu circulus Austri, &c.] Seu in tractu Australi vel Meridiano; seu in tractu Septemtrionali sedem constitueris.

Austri] Seu Noti, qui ventus est flans a Meridie.

429 *Gelidi Triones*] Supra in III. Cons. Hon. vs. 170.

431 *Vincit*] Pergrata est parentibus victoria filiorum, etiamsi ab ipsa virtute vincantur. Sed a Theodosio, quicquid Claudianus dicat, degeneravit Honorius.

432 *Tuo*] Stilichone tuo, id est, tibi caro, tibi probato, quem solum tutorem dedisti duobus fratribus. Unde Stilicho arripuit occasionem opprimendi Rufini, qui se Arcadii tutorem relictum esse jactabat.

433 *Clypeum*] Firmum columen ac præsidium.

Defensorem] Tutorem: 'Nam,' e Servio Sulpitio, 'tutela est potestas in capite libero ad tuendum eum, qui per ætatem se defendere nequit.'

nobis nihil ille pati, nullumque recusat
 imen tentare sui: non dura viarum, 435
 incerta maris. Libyæ squalentis arenas
 bit superare pedes, madidaque cadente
 de Gætulas intrabit navita Syrtes. 4
 : tamen inprimis populos levitate feroces,
 henum pacare jubes. Volat ille citatis 440
 is equis, nullaque latus stipante caterva,
 ra nubiferas qua Rhætia porrigit Alpes,
 t, et hostiles (tanta est fiducia) ripas
 nitatus adit: totum properare per amnem

*at præsidium ac tutorem. Ille Stilicho nihil renuit perferre pro nobis, et
 experiri periculum capitis sui; non renuit experiri asperitatem itinerum,
 motantium maris. Ille pedes audebit trajicere arenas Libyæ deserta, et
 ingreditur Syrtes Gætulas Pleiade humida Occidente. Imperas tamen prius
 dare gentes feras, et placare Rhenum. Ille invectus equis velocissimis evolat,
 exercitu tegente latus, it, qua Rhætia saxosa extendit Alpes aërias, et intrat
 nus littora hostilia, tanta est confidentia! Cerneres Reges trepidos demisso*

nis Moret. sec. nil Med. sec. ipse Vat. quart. et quint. Petav. pr. Mo-
 et Tholos.—436 incerta magis. Med. tert. Libyesque calentis Med. quart.
 rentis Var. LL. ed. Antv.—437 Audebis Pal. Med. pr. servare Med.
 dentem Thuan.—438 Syrtibus undas omnes Vat. Pal. Farn. Pric. Rott.
 Leid. sec. et Gesn. navita Syrtes Petav. sec. et pr. m. sec. Med. tert.
 . Var. LL. ed. Antv. navita Syrtes vel Syrtibus undas Reg. Oxon. sec.
 Nec tamen inc. Heins. Hunc igitur primum vel Hunc tamen in primis
 sec. lenire feroces quatuor Vatt. Farn. Pric. Rott. levitate feroces Leid.
 are feroces Med. pr.—440 regnum pacare Med. tert. Reg. a m. pr. Ox-
 et Leid. pr. Rethnum Tholos. placare duo Vatt. Petav. pr. Moret. pr.
 sec. Leid. sec. Exc. Gevart. pacare Vat. sec. Pal. peccare Var. LL. ed.
 441 Vectus aquis Vat. tert. Rott. Med. sec. corona Med. tert.—
 nem vel annum Florent. amnem vel agmen Oxon. sec. Med. quart. ad
 lum rō amnem Heins. ascripserat locum ex Lib. 1. Cons. Stilich. 206.
 illiter de Regibus ait, 'transvecti lintribus amnem.'—445 humili Re-

NOTE

Dura viarum] Duras et aspe-
 ri. Hellenismus. Sic est, *in-
 ris*, id est, incertum dubium-
 re, seu dubios et incertos at-
 onstantes maris casus.

Squalentis] Libyæ, ob nimios
 idores, partim sterilis, arenosa,
 a, deserta.

Pleiade] Pleiades sunt septem
 in signo Tauri cælestis, quæ
 suo pluvias et tempestates im-
 t. Dicuntur ἀπὸ τοῦ πλεῖν; na-

vigare, quod ortu suo tempus naviga-
 tionis indicent: dicuntur et *Vergiliæ*,
 quod vere orientur.

Gætulas] Gætulia regio est Li-
 byæ: hic ponitur pro Libyæ, ad
 ad quam sunt illæ Syrtes nautis for-
 midandæ. De his supra.

440 *Rhenum pacare]* Placare Ger-
 manicæ populos Rheni accolas, pace
 composita.

442 *Rhætia]* Regio est Alpinus vi-
 cina, Rhætis subjecta, *aus Grisons*.

Attonitos humili Reges cervice videres.

445

Ante ducem nostrum flavam sparsere Sygambri
Cæsariem, pavidoque orantes murmure Franci
Procubuere solo. Juratur Honorius absens,
Imploratque tuum supplex Alamannia nomen.

Bastarnæ venere truces; venit accola sylvæ
Bructerus Hercyniæ: latisque paludibus exit
Cymbrus, et ingentes Albin liquere Cherusci.

450

capite accelerare per omnem fluvium. Sygambri effuderunt crines flaventes coram Ductore nostro, et Galli supplicantes susurro timido, prostrati sunt humi. Juratur in nomen Honorii absentis, et Alamannia humilis invocat nomen tuum. Bastarnæ immittes advenerunt: Bructeri accola sylvæ Hercyniæ advenerunt, et Cimbri egrediuntur e paludibus immensis, ac Cherusci proceri deseruere Albin. Ille Stilicho

ges Exc. Voss. Thuan. *Reges humili* novem alii.—446 *vestrum* Var. LL. ed. Antv. *flavi* Pric. *fudere* Ambr. pr. inc. Heins. Sched. Gud. *Sygambri* Vat. quart. Exc. Lucens. sec. *Sicambri* Sched. Gud.—447 *pavidamque* Petav. sec. *pavidoque* vel *tumidoque* numine inc. Heins. *errantes* Pric. *Franci* vel *fracti* Petav. pr. *fracti* Leid. a. m. s.—448 *miratur* marg. Isingr.—449 *sum* Vat. pr. et quart. Farn. Petav. pr. *simplex* Put. Pat. *Alamania* Vat. pr. Pal. Med. tert. Exc. Lucens. sec. *Alemannia* quatuor Vat. Farn. Rott. Oisel. pro *nomen* Heins. conj. *numen*.—450 *Balterna* Vat. sec. *Basturni* Med. tert. *Busterna* Lov. *Basturnæ* Reg. Oxon. pr. Leid. pr. *Basturnæ* tres Vat. Pal. Rott. Pric. *Bastarnæ* Vat. pr. Farn. Med. quart. Bonon. Tholos. Moret. sec. inc. Heins. duo Petav. tres Ambr. Exc. Gevart. Lucens. sec. et ed. Parm. *move* Med. tert. *duces* Petav. tert. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv. *truces* vel *duces* Vat. sec. *accola* Exc. Læti. *incola* Vat. pr. Farn.—451 *Buterus* Florent. *Bruteus* Med. quart. *Brutenus* Vat. pr. Farn. *Brutherus* Petav. pr. Moret. pr. Leid. sec. *Busterus* ed. Vicet. *Brusterus* ed. Parm. *Bructurus* Junt. *Brutterus* Exc. Lucens. pr. *Bruterus* viginti alii, Lovan. et Exc. Gevart. *Busterus* vel *Burcerus* Mazar. *Hercyniæ* Exc. Læt. *Ertentæ* Vat. sec. *Arceniæ* Vat. tert. *latusque* Tholos.—452 *Cimbrus* omnes Vatt. Pal.

NOTE

445 *Attonitos*] Trepidus, obstupefactus, fama, celeritate, audacia tanti Ducis.

446 *Sygambri*] Vel *Sycambri*. Populi ad Rhenum: sparsere cæsariem, id est, sparsis crinibus supplicare, vel sparsis crinibus, quos pro more gentis, nodo constringere solent, testati sunt se, deposito more patriæ, servire velle Romanis moribus.

447 *Pavido murmure*] Susurro timido, et verba premente atque impediante.

Franci] Si tales extitere Franci, quod minime reor, longe alii sunt sub Ludovico Magno, cujus auspiciis ter-

rori sunt orbi terrarum universo.

448 *Juratur*] Jurare in nomen, in verba, in salutem Principis, solitum erat Romanis. Jurare etiam, est præstare atque obstringere fidem sacramento.

450 *Bastarnæ*] Vel *Basternæ*. Populi versus Scythiam, itque fortissimi.

451 *Bructerus*] Bructeri populi ferocissimi juxta sylvam Hercyniam, versus eam regionem quæ nunc dicitur Boiohæmia.

452 *Cimbrus*] Cimbri erant Dani hodierni, et Holsatii populi: nonnulli et hoc nomine Zelandos continebant, ubi tot paludes.

ut ille preces varias, tardeque rogatus
 it; et magno pacem pro munere donat.
 itant veteres Germanica foedera Drusus, 455
 sed ancipiti, sed multis cladibus emta.
 victum meminit sola formidine Rhenum?
 longis alii bellis potuere mereri,
 ibi dat Stilichonis iter. Post otia Galli
 is, hortaris Graias fulcire ruinas: 460

*applicaciones diversas, et exoratus sero concedit petita, datque pacem velut
 agens. Pax Germanica celebrat Drusus antiquos, sed quaesita bello dubio,
 ibus multis. Quis vero recordatur Rhenum subactum esse timore solo?
 o Stilichonis dat tibi, o Honori, quod Duces ceteri valuerunt parere pra-
 ia. Post pacem redditam in finibus Galliae, exhortaris Stilichonem*

ott. Oisel. Cimber Reg. m. pr. Oxon. pr. Exc. Lucens. sec. *Alfen* Vat.
 2. *Albi* Vat. tert. *Albin* octo alii, item Var. LL. e marg. Parm. *Ce-
 at.* pr. Farn. *Cheruki* Pric. *Cherunti* Rott. Florent. *Cheruchi* Pal.
 att. totidem Med. Moret. pr. *Cheruci* ed. Parm. *Ceruchi* decem alii,
 icens. pr. ed. Vicet. *Cherunti* Vat. tert. *Cheruci* Exc. Laeti. *Ceruchi*
ruchi tres Ambr. Tholos.—453 *tardeque* Exc. Laeti. *tardeque* vel *tandem-
 g.* Leid. pr.—456 *sub ancipiti* Sched. Gud. *sed ancipiti* quatuordecim
 c. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *sub* vel *sed ancipiti* Reg. Ambr.
His sed cladibus Moret. pr. *casibus* Med. quart. *casibus* vel *cladibus*
 57 *Quid* Leid. pr. *vinctum* Florent. Med. quart. *Rhetum* Eng. Laeti.
 s Rott. *regnum* Petav. tert.—458 *Quot* Vat. quint.—459 *Hoc quoque*
ins. Quae et Haec tibi Put. *Stilichonis* Vat. pr. *Gallis* duo Petav.—
litis marg. Isingr. *sarcire ruinas* Rott. Mazar.—461 *regitur velis* Petav.

NOTE

sci] Germaniæ populi Trans-
 arde] Majestatis Romanæ esse
 non promte, sed tarde con-
 petita; id quod et Itali et
 hodierni observant.
 vobilitant] Germania pacata a
 ipsos nobiliores ac celebri-
 it: sed tamen id perfectum
 nisi bello et multa strage.
 e Stilichone, qui solo nominis
 ore, sine bello, sine cæde,
 iam sedavit. Sic prius He-
 ræferatur Stilicho.
 e] Drusus pater et Drusus
 ui ob res præclaras contra
 os, Germanicus est cognomi-
 arte ancipiti] Bello, cujus sse-

pe anceps est ac dubius eventus.

457 *Rhenum*] Populos Rhenum ac-
 colentes solo Stilichonis timore sub-
 actos. Mirum certe ita Rhenum
 esse domitum: sed quæ posteritas
 non mirabitur eundem Rhenum,
 relictante hostium exercitu, a Ludovi-
 co Magno tribus horis esse tractum?
 459 *Iter*] Sola Stilichonis via et
 celeritas placans Germaniam, tibi dat,
 o Honori, quod alii facere non pos-
 sent longis bellis.

Post otia] Post redditam Gallis pa-
 cem, deleto in Alpibus Galliae finibus
 Eugenio Tyranno, hortaris Stilicho-
 nem, ut resarciat damna Græciæ,
 quæ ab Alarico Vandalorum et Ala-
 norum Rege vastata fuerat.

460 *Hortaris*] Hortaris tantum, o

Ionium tegitur velis, ventique laborant
 Tot curvare sinus : servaturasque Corinthum
 Prosequitur facili Neptunus gurgite classes.
 Et puer Isthmiaci jam pridem littoris exul
 Secura repetit portus cum matre Palæmon. 405
 Plaustra cruore natant : metitur pellita juventus.
 Pars morbo, pars ense perit. Non lustra Lycæi,

sarcire damna Græciæ. Mare Ionium statim operitur navibus, et venti vix possunt infectere tot vela: ac Neptunus deducit mari secundo classes defensuras Corinthum. Et puer Palæmon expulsus jamdudum ab ora Isthmiaca, redit in portum cum Matre tuta. Currus exundant sanguine: juventus pellita occiditur: pars perimitur morbo, pars gladio: non sylvæ Lycæi, non abundantia nemoris Eryman-

tert. ventisque Med. quart.—462 servare sinus Med. sec. servaturasque vel servaturasque Reg. Oxon. pr. servatasque vel servatosque Var. LL. ed. Antv.—463 celeri Neptunus Moret. pr. facibus Neptuni Jun. pr.—464 Ismaici Tholos. Inimaci Var. LL. ed. Antv. Hirmaici Oxon. Hismaici Vicet.—465 Securaque petii Vat. pr. Farn. Securus Tholos. portas Var. LL. ed. Antv. cum patre Tholos.—466 Castra omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Plaustra vet. Gyrald. Exc. Læti. moritur pellita Vat. quint. Pric. Thuan. Jun. pr. Oxon. pr. Leid. sec. ed. Parm. metuit Med. quart. Moret. sec. metitur tres Med. totidem Ambr. et Petav. Reg. Put. Pat. Bonon. Tholos. Mazar. Exc. Lucens. sec. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. metitur vel moritur Vat. quart. Oisel. mentitur pella vel metuit pellita Var. LL. ed. Antv. metitur vel moritur vel metuit Løv. polluta pro pellita Ambr. sec.—467 Jam morbo Wolf. Pars morbo

NOTE

Honori, et statim Stilicho obedit : nam naves ducit in Græciam.

461 *Ionium*] Mare quod est inter Italiam, Epirum, et usque ad Cretam protenditur. Sic dicitur ab Io, Inachi filia, quæ in bovem transformata et æstro Junonio percita, illud mare tranavit, et in Ægyptum transiit.

Laborant] Tanta est navium multitudo, ut venti velut fatigentur ac laborent tot impellere vela.

462 *Corinthum*] Hæc tamen, teste Zosimo, jam spoliata erat, antequam Stilicho in auxilium veniret. Corinthus est urbs Achaïæ in Græcia, in Isthmo Corinthiaco.

463 *Neptunus*] Fictio Poëtis familiaris, Deos inducere suis Heroibus faventes.

464 *Puer*] Palæmon puer et Leucothea ejus mater, numina marina, fugati metu Barbarorum, rediere ad

suos portus adventu Stilichonis. Athamas Rex Thebarum, pulsa uxore Nephele, liberisque ejus, Phryxo et Helle, Ino Cadmi filiam superinduxerat novercam: unde in furorem versus, dum putat Ino esse leænam, et filios suos Learchum et Melicertam ejus catulos, Learchum saxis illidit; quod Ino videns cum Melicerta se erupe Leucothea in mare præcipitavit. Ast ambo Deorum commiseratione in Deos conversi sunt: Ino in Matutam, et Leucotheam: Melicerta in Palæmonem, qui et Portunus dicitur, quod in portibus coleretur: ambo nautis favent.

466 *Plaustra*] Carrus, vehicula, quibus utuntur Gætæ.

Pellita] Pellibus vestita, more Barbarorum.

467 *Non lustra*] Sylvæ Lycæi et Erymanthi non sufficiunt ad rogos

Non Erymanthæ jam copia sufficit umbræ,
 Innumeris exusta rogis : nudataque ferro
 Sic flagrasse suas lætantur Mænala sylvas. 470
 Excitiat cineres Ephyre ; Spartanus et Arcas
 Tutior exsanguis pedibus proculcet acervos ;
 Fessaque pensatis respiret Græcia pœnis.
 Gens, qua non Scythicos diffusior ulla Triones
 Incoluit, cui parvus Athos, angustaque Thrace, 475

thei abundantia pyris infinitis satis est, et Mænala, spoliata securi, gaudent ita lucos suos arsisse. Ephyre dissipet cineres : Lacedæmonii et Arcades securiores calcant pedibus cumulos mortuorum : et Græcia defatigata quiescat damnis compensatis. Natio, qua nulla latius habitavit Triones Scythicos, cui Athos exiguus erat, et Thra-

Var. LL. ed. Antv. *perit* Petav. tert. *cadit* Pal. Med. pr. *num lustra* Vat. sec. *castra* Vat. tert. Rott. Florent. m. pr.—469 *exhausta* Tholos. Ambr. sec. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *exusta* Exc. Voss. Jun. Barth. Cod. et ed. Vicet. *rogi* Exc. Lucens. pr. *jugis* vel *rogis* Vat. sec. Med. pr. *nudataque* Exc. Lucens. pr. *exustaque* ed. Vicet. marg. Isingr. et Parm.—470 *lætatur* Farn. Med. quart.—471 *Ephyre cineres* Lov. *Nephere* Jun. pr. *Parthæus* ed. Vicet. *Athlas* pro *Arcas* Ambr. pr.—472 *conculcet* Put. Pat. Bonon. Ambr. pr. ambo Moret.—473 *Celsaque* Thuan. Bonon. *pensatis* vel *pulsatis* Oxon. sec. *pennis* pro *pœnis* Jun. pr.—474 *Gens quæ* Rott.—475 *Athas* pro *Athos* Var. LL. ed. Antv. *inclusaque* Med. quart. *aut gratæque* Jun. pr. *terræ* pro *Thræce* Vat.

NOTÆ

ministrandos. Tanta est mortuorum Getarum multitudo !

Lycæi] Lycæus mons est Arcadiæ, arboribus consitus variis in locis.

468 *Erymanthæe*] Erymanthus itidem est mons Arcadiæ sylvosus, ubi stabulabat aper Erymantheus, qui dicitur a Cicerone, ‘Aper Erymanthus.’

Umbræ] Copia seu multitudo arborum umbram latam porrigentium, sicque umbra ponitur pro arboribus, effectus scilicet pro causa ; ut apud Virgilium, ‘Falce seces umbras,’ id est, frondes, quæ faciunt umbras.

470 *Mænala*] Mænalus, et in pluri, Mænala, mons itidem Arcadiæ : gaudet suas sylvas ardere atque impendi ad cremandos Barbaros, qui Provinciam illam vastaverant.

471 *Ephyre*] Urbs in Isthmo Corin-

thiaco, quæ et Corinthus dicitur : hodie *Coranto*.

Spartanus] Sparta aut Lacedæmon, urbs nobilissima Peloponnesi, cujus cives dicuntur Spartani, aut Lacedæmonii.

Arcas] Populi Arcadiæ, sic dicti ab Arcade Jovis et Calistus filio.

473 *Respiret*] Græcia quiescere ac liberius respirare incipiat, damnis et suppliciiis, quæ a Barbaris passa est, compensatis morte ipsorum Barbarorum.

474 *Triones*] Getarum gens, quæ vastas occupavit Scythiæ regiones, versus Septemtrionem. Triones supra vs. 170. in III. Cons. Hon.

475 *Athos*] Mons est Thraciæ, notus ob Xerxem : etsi maximus, parvus tamen erat præ hostium multitudine ; et ipsa Thracia hoc non capiebat.

Cum transiret, erat : per te, viresque tuorum
 Fracta ducum : lugetque sibi jam rara superstes.
 Et, quorum turbæ spatium vix præhuit orbis,
 Uno colle latent : sitiens, inclusaque vallo
 Ereptas quæsivit aquas, quas hostibus ante
 Irriguas alio Stilichon deflexerat actu,
 Mirantemque novas ignota per avia valles
 Jusserat averso fluvium migrare meatu.
 Obvia quid mirum vinci, cum barbarus ultro

cia arctior, cum transgredereetur : deleta est per te, et per virtutem Ductorum tuorum : ac jam illa pauca velut post se superstes remanens stet. Atque hostes sepelitur in colle unico ; hostes quorum multitudini vix mundus suppeditavit spatium : gens sitibunda et circumcepta aggere requisivit aquas ademptas, quas Stilicho averterat ductu diverso, prius fluentes pro hostibus, et imperaverat fluvium admirantem valles insuetas, per vias incognitas, fluere cursu contrario. Quid admirabile est superari a te

pr. Exc. Voss.—476 *transiret aquas* Tholos. *transaret* Jun. pr.—477 *lugenique* Ambr. pr. *luetque* Put. *licetque* Tholos. *jam rara* vel *gens rara* Oisel.—478 *turbis* Petav. sec. *spatium turbæ* Vat. pr. *sufficit* Moret. pr. *contulit* Vat. quart. Petav. pr. Moret. sec. *invenit* vel *contulit* Med.—479 *jacens* Vat. pr. Farn. *inclusaque colle* Jun. pr.—480 *Erectas* Vat. tert. Rott. Leid.—481 *Contiguas* Pat. *Contiguas* decem alii. *Irriguas* Moret. pr. *alto* Rott. *Stilichon* Exc. Læti. *Stilico* Vat. pr. et quinq. *deduxerat* Vat. quart. Petav. pr. *deflexerat* vel *deduxerat* Oxon. sec. *arcu omnes* Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *actu* Med. tert. Reg. Thuan. Petav. pr. Bonon. Tholos. Ambr. tert. Lov. vet. Gyr. Oxon. pr. Leid. sec. Exc. Lucens. sec. Exc. Gevart. et Var. LL. ed. Antv. Heinsius conjiciebat *astu*, cui *rd arcu minus* probabatur, quia *arcus* tantum locum habet in Aquæductibus laqueatis vel fornicatis, de quibus hic non agitur : et hoc probatum ibat loco Stat. Lib. I. Sylv. 28. ‘ præcelsis quarum vaga molibus unda Crescit, et innumero pendens transmittitur arcu,’ quo allusit Rutil. Lib. I. Itin. 97. ubi agit de Roma, ‘ Quid loquor aërio pendentis fornice rivos, Qua vix imbriferas tolleret Iris aquas?’ hactenus Heins.—482 *per invia* Florent. m. pr.—483 *averso* Med. tert. Reg. m. sec. Var. LL. ed. Antv. *adverso* Exc. Voss. Oxon. Leid. Lovan. Wolf. Exc. Gevart. Lu-

NOTÆ

477 *Sibi superstes*] Quasi vivens post mortem suam, id est, vivens, adempta sibi gloria, quæ fortium vita est. Vel *rara superstes*, id est, pauci ex Getis remanentes, vivunt sibi superstitites, id est, superstitites suæ genti, quæ deleta fuerat maximam partem.

479 *Inclusa*] Notant Scriptores a Stilichone inclusos esse hostes, et ab eodem dimissos, sicque ab eo peccatum esse contra Remp. Orosius.

481 *Deflexerat*] Fluvios ab hostibus

avertere, et sibi accommodare, heroicum est.

Actu] Agendo et impellendo aquas alio ductu. Alii legunt *arcu*, id est, fossa curvata flumen deflectere.

483 *Jusserat*] Quasi numen aliquod. *Averso meatu*] Cursu, qui aversus sit et contrarius cursui naturali.

484 *Obvia*] Quid mirum est a te vinci obvia, id est, contraria, adversa, hostilia agmina, quacumque occurrunt.

cupiat servire tibi? Tua Sarmata discors 485
 umenta petit: projecta pelle Gelonus
 at: in Latios ritus transistis Alani.
 fortes in Marte viros, animisque paratos,
 istos in paco legis, longumque tueris
 os: crebris nec succedentibus urges. 490
 iibus notis regimur, fruimurque quietis
 iæque bonis; ceu bellatore Quirino,

*is, cum Barbari spontejam expetant obedire tibi? Sarmata dissentientes re-
 tum militiam. Geloni abjecta pelle pugnant pro te: vos, o Alani, transmigra-
 veres Italia. Sicut tu, o Honori, deligis viros generosos in bello, et promptos ani-
 deligis æquos in pace, et diu retines eos delectos; neque expellis eos succes-
 continuis. Gubernamur a Magistratibus cognitis; et polimur ornamentis
 belli, quemadmodum potiebamur Romulo pugnante, quemadmodum leni*

r. Sched. Gud. et edd. Vicet. Ald. Parm. Colin. *transire pro migrare*
 pr. Exc. Schotti.—486 *petunt* Pric. Exc. Voss. Hic vero versus deest
projecta pelle vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *tibique* Put. Pat. Ambr.
 etav. tert. Exc. Cod. Rhem. *projecta fraude* quatuor Vatt. Pal. Farn.
 Jun. pr. duo Oxon. totidem Leid. Raphel. Isingr. *tibique vel fraude*
 t. Mazar. *projectaque alba* Var. LL. ed. Antv.—488 *fortes in arma* Med.
nimisq; paratis idem Med. tert. *animisque probatos* Pat. m. sec.
 conj. *armisque paratos*, et ascripserat *lectum* Ovid. III. Fast. 215.
 ferro Martique paratas.—489 *in pace regis* Oxon. pr.—490 *cre-*
 n Pal. Med. pr. Moret. sec. *succedentibus* pro *succedentibus* Farn.
 cum *τελειά στήμη* Put. Reg. duo Petav. Moret. pr.—491 *Indicibus*
egimur notis Vat. pr. Farn. Reg. inc. Heins. Var. LL. e marg.
gerimur Jun. pr. votis Oxon. sec. Petav. tert. *fruimur regimurque*
 Ioret. pr. Petav. sec. Ambr. tert. Oxon. et Leid. sec. Exc. Gevart.—
 s vel ceu Oxon. sec. *cum bellatore* Mazar.—493 *Cum placido* legit

NOTE

Servire] Tibi velut agnito
 Principi. Barbari porro his
 iibus in stipendia Romana
 isunt. Immo et eorum Duces
 sius Imperatoriæ mensæ adhi-

ata] Sarmatæ vel Sauromatæ
 sunt, qui Sarmatiam vastissi-
 egionem incolebant: duplex
 rmatia, Europæa et Asiatica:
 fluvio Tanai dividebatur.

ra] Sarmatæ perpetuo inter
 litu agitari solebant.

Sacramenta] Petit, vel Sacra-
 vel Jurejurando sese tibi
 it, tuisque sub auspiciis mili-

Gelonus] Geloni populi sunt Scy-
 thiæ, qui te Duce militare gestiunt,
 et patrias pelles, moremque peregrini-
 num abjicere.

487 *Alani*] Populi erant Scythiæ
 versus fluvium Tanaim.

488 *Ut fortes, &c.*] Jam describit
 Principem justum et moderatum in
 pace.

489 *Longumque tueris*] Crebriores
 Magistratum mutationes pernicio-
 sæ sunt.

492 *Bellatore*] Laudat Honorium,
 quod iisdem artibus præditus sit,
 quibus Quirinus seu Romulus, Rex rei
 militari addictissimus; et Numa Pom-
 pilius, secundus Romanorum Rex,

Ceu placido moderante Numa. Non imminet ensis :
 Nullæ nobilium cædes : non crimina vulgo
 Texuntur : patria mœstus non truditur exul, 495
 Impia continui cessant augmenta tributi :
 Non infelices tabulæ, non hasta reflexas
 Vendit opes : avida sector non voce citatur :
 Nec tua privatis crescunt æraria damnis.

Numa regnante. Non gladius minatur: nullæ sunt cædes nobilium; non scelera excogitantur passim. Exul tristis non expellitur e patria. Incrementa nefaria vectigalium assiduorum desinunt. Non sunt proscriptiones infaustæ: non divitiæ Dominis extortæ publicantur sub hasta: creditor non appellatur clamore cupido; neque fiscus tuus augetur jacturis privatorum. Tu liberalis das aurum copiosum,

Heinsius. *miserante* Vat. quint. *numerante* Bonon. *veniet* pro *imminet* Var. LL. ed. Antv.—494 *næ crimina* Lov. *funera* Var. LL. ed. Antv. *crimina vulgi* Vat. sec. *vulgi vel vulgo* Med. pr.—495 *truditur* Moret. sec. Hic versus totus ad marginem scriptus erat in Var. LL. ed. Antv.—496 *contigui* Med. tert. m. pr. ad vocem vero *augmenta* notaverat Heinsius sequentia: ‘*Augmentum* tributum vocabant et *incrementum* posterioris ævi scriptores. vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 16. *tributorum auctionem* dixit Tacitus in vita Agricolæ apud Casaub. in Hist. Aug. p. 215.’—497 *cum felices* Var. LL. ed. Antv. *refixa* Vat. sec. Pal. Med. sec. Ambr. pr. Jun. pr. Lov. m. sec. Var. LL. ed. Antv. *refixa* vel *refixas* Florent. Med. pr.—498 *avidis emtor* quatuor Vat. Farn. Pric. Rott. Petav. pr. Lov. m. pr. Tholos. ambo Moret. Oxon. sec. Leid. sec. Ambr. tert. Var. LL. e marg. Parm. Ald. et Exc. Gevart. *avidas* septem alii. *avidus* Med. quart. *avidas* vel *avidis* Florent. Med. pr. Mazar. non *emtor* Moret. pr. *avida sector* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Heinsius ad vocem *sector* notaverat locum Cicer. Philipp. II. p. 186. ed. Faërn.—449 *Non tus* Med. quart. Tholos. Notandum vero, versum 499. et 500. inverso ordine posi-

NOTÆ

pacis tuendæ peritissimus.

493 *Ensis*] Semper cædi paratus.

495 *Texuntur*] Delatores non fingunt, non machinantur, non dolose texunt nova crimina.

496 *Impia*] Augmenta tributorum collecta per impietatem Tyrannorum, non locum habent, Honorio imperante.

497 *Tabulæ*] Vel proscriptionum, vel mulctarum, quæ fisco addicebantur.

Non hasta] Sub hasta vendebantur bona proscriptorum: hasta autem præfigebatur publicis venditionibus.

Refixas] Dominis ereptas, extortas.

498 *Sector*] Hic est vel creditor, qui jure antiquo debitorum, qui solvendo non essent, corpora in partes secare poterat: vel sector est qui bona proscriptorum emit, et quasi in partes secat: vel sector denique est delator qui per fas et nefas accusat aliquem, ut partem ejus bonorum aut mulctæ auferat.

Avida voce] Præconis scilicet, qui lucri avidus sectores citat, ut solvant, quæ licitati sunt.

Munificus largi, sed non et prodigus, auri. 500
Perdurat non emta fides : nec pectora merces
Alligat. Ipsa suo pro pignore castra laborant.
Te miles nutritor amat. Quæ denique Romæ
Cura tibi ? quam fixa manet reverentia Patrum ?
Firmatur senium juris, priscamque resumunt 505
Canitiem leges, emendanturque vetustæ,
Acceduntque novæ. Talem sensere Solonem
Res Pandionæ : sic armipotens Lacedæmon
Despexit muros rigido munita Lycurgo.

sed tamen non es profusus. Fides non emta remanet, neque lucrum constringit corda. Ipse cohortes sollicitæ sunt pro suo amore. Milites altiores diligunt te, o Honori. Quod demum est studium Romanorum pro te? Quam infixæ animo est veneratio Senatorum in te? Sic antiquitas consuetudinum stabilitur, et leges recipiunt reverentiam antiquam, ac veteres corriguntur, novæque adduntur. Imperium Atheniensium expertum est Solonem talem: ita Sparta bellicosa freta legibus Ly-

tos esse in Var. LL. ed. Antv.—500 largi Petav. pr. m. sec. Oxon. pr. largis Med. tert. Raphael. Isingr. Thuan. Var. LL. ed. Antv. laudis omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Jun. pr. Oxon. sec. duo Leid. Barth. largi vel laudis Reg. lauti conjecerat Heins. non es Val. quint. non et viginti sex alii, Exc. Lucens. pr. Sched. Gud. Ald. et Var. LL. e marg. Parm.—501 non pectore Ambr. tert.—504 quæ fixa Reg. Jun. pr. sententia Oxon. a m. pr. sententia vel reverentia Oxon. sec.—505 Firmavit Jun. pr.—506 vetustas Jun.—507 Ascenduntque Vat. quint. Solonem Vat. tert. Oisel. Med. tert. Mazar. Moret. pr.—509 Hic versibus deest Vatt. omnibus, quatuor Med. tribus Petav. et Ambr. nec non Pal. Farn. Rott. Oisel. Florent. in Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Pat. Bonon. Tholos. Lov. Jun. pr. duobus Leid. et Oxon. ambobus Moret. Exc. Lucens. pr. item Ald. ed. Parm. et Vicet. et Var. LL. ed. Antv. Re-

NOTE

501 *Fides*] Fides militum erga te perdurat, stabilis est, sed non est mercenaria, et lucro quæsita, sed per virtutes tuas tibi conciliata.

Merces] Non lucrum tibi conciliat ligatque animos, sed virtus tua. Ipsi milites, qui te inter signa aluerunt, te spectant; laborant, solliciti sunt pro te, ut pro veri sui amoris venerabili pignore.

504 *Reverentia Patrum*] Marcus Imperator, vel in rebus arctissimis, non capiebat, sed petebat pecuniam a Senatu, adeo eum venerabatur!

506 *Canitiem*] Ut canities in ho-

mine, sic antiquitas in legibus venerabilis.

507 *Solonem*] Atheniensium legislatorem sapientissimum.

508 *Pandionæ*] Imperium Atheniense a Pandione Rege.

509 *Lycurgo*] Spartanorum legislatore admirabili; cujus leges Spartæ pro muris erant. Sparta sine muris regnabat, veram fortitudinem, non in murorum, sed in animorum robore sitam esse dictitans. Et merito: sic enim diu floruit: at cum muris solis cepit fidere, cito periit.

Quæ sub te vel causa brevis, vel iudicis error 510
 Negligitur? dubiis quis litibus addere finem
 Justior, et mersum latebris educere verum?
 Quæ pietas, quantusque rigor, tranquillaque magni
 Vis animi, nulloque levis terrore moveri;
 Nec nova mirari facilis! quam docta facultas 515
 Ingenii, linguæque modus! responsa verentur
 Legati, gravibusque latet sub moribus ætas.
 Quantus in ore pater! radiat quam torva voluptas

surgi severi contemnit muros. Quæ causa vel brevis, vel culpa Magistratus sub te spernitur? Ecquis æquior imponere metam litigationibus ambiguis, et eruere veritatem sepultam in tenebris? Qualis pietas, et qualis gravitas, et vis placida animi ingentis, non facilis concuti ullo metu; neque prompta admirari novitates! Quam erudita copia ingenii, et lepos sermonis est tibi! Oratores venerantur oracula tua, et juvenus tua occultatur sub moribus plenis gravitate. Quanta species patris tui

spexit Pric.—510 causa gravis tres Vatt. Pal. Med. pr. et quart. Exc. Læti. brevis viginti duo alli, Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. gravis vel brevis Reg. Petav. pr. Var. LL. e marg. Parm. Heinsius hic sequentia notaverat. brevis causa] compendii quassam dixit Capitolin. p. 27. l. 34. p. 32. l. 30. 'prætores reprehendit, qui cito reorum causas audierat.' sic horti brevissimi pro parvis. Spartian. in Sever. p. 66. l. 28. p. 127. l. 20. p. 187. l. 16. vid. Casanb. p. 168. d. qui errat, dam putat, sic recentiores tantum loqui. Ovid. in Fast. rus breve dixit. Hæc Heinsius.—511 Negligitur Reg. Oxon. pr. Leid. pr. m. pr. et cum nota interrogandi Livin. Exc. Schott. Non legitur Vat. tert. Pal. Pric. Oisel. Florent. duo Med. Mazar. Tholos. Jun. pr. Leid. pr. m. sec. Nunc legitur Rott. Nec legitur quatuor Vatt. duo Med. quis Exc. Lucens. pr. qui Med, tert. Petav. tert. duo Moret. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Vicet. legibus pro litibus Vat. sec. m. pr. Mazar.—512 Certior Med. quart. Moret. pr. emersum Vat. pr. m. pr. deducere Jun. pr.—513 Quod pietas Vat. pr. quantusque Ambr. sec. quantusve duo Vatt. Pal. Med. sec. et quart. duo Petav. Bonon. Tholos. Moret. sec. Ambr. tert. Lov. rigor Vat. pr. Reg. Thuan. Petav. sec. Moret. sec. vigor duodecim alli, Exc. Gevart. Vicet. rigor vel vigor Ambr. pr. Leid. pr.—515 mutari Pal. Med. pr., quam docta Reg. Thuan. duo Petav. Oxon. pr. Leid. pr. Moret. sec. Ambr. tert. Exc. Lucens. sec. Isingr. quæ docta novem alli.—517 timet Jun. pr.—518 Q. in o. pater! Petav. tert. Parm. Isingr. Colin. Gryph. pater? cum signo interrogationis ed. Vicet. radias Vat. quint. radiat! cum signo exclamationis Lov. duo Moret. Ald. Exc. Gevart. et ita edidit Gesn. parva voluptas Vat. tert. Rott. Oisel. Med. sec. m. pr. marg. Isingr. voluntas Petav. tert. parva vel torva Florent. torva Gesn.—

NOTÆ

510 Error] Si quis iudex vel tantillum erraverit, id sub te non negligitur.

516 Modus] Vel lepos, vel moderatio, vel gravitas quædam sermonis.

517 Latet] Adeo ut quis non facile

crederet juvenem esse, qui tam sapienter tamque graviter loquatur.

518 Radiat] Quasi in Honorii vultu divina quædam Theodosii magni imago radiare videatur.

Voluptas] Ipsa species frontis tuæ,

Frontis, et augusti majestas grata pudoris!
 Jam patrias impleas galeas: jam cornus avita 520
 Tentatur vibranda tibi: promittitur ingens
 Dextra rudimentis, Romanaque vota moratur.
 Quis decor, incedis quoties clypeatus, et auro
 Squameus, et rutilus cristis, et casside major!
 Sic cum Thracia primum sudaret in hasta, 525
 Flumina laverunt puerum Rhodopeia Martem.
 Quæ vires jaculis! vel cum Gortynia tendis
 Spicula, quam felix arcus, certique petitor
 Vulneris, et jussum mentiri nescius ictum!

niscus in vultu tuo! Quanta illecebra vultus tui bellicosi! Et quam jucunda est majestas tua plena verecundia venerabili! Jam tu, etsi puer, repleas cassidem Patriæ tui: jam hasta avi exploratur tibi torquenda: magna fortitudo expectatur e primis tuis exercitiis, et occupat desideria Romana. Quæ præstantia tua est, quotiescumque vadis scutatus, et habens lorica e squamis aureis, et juba micantes, et procerior ob galeam ipsam. Ita fluvii Rhodopeii irrigaverunt Martem puerum, cum laboraret primum in cuspide Thracia. Qui impetus est in telis tuis! Aut cum vibras jacula Gortynia, quam arcus tuus est fortunatus, et infligens certo

519 decoris Put. Pat.—520 implens Med. tert. cornus Leid. pr. acuta Med. sec. avitas Put. Petav. sec.—521 vibranda fibb. cum *τελεῖα στυμῆ* Lov. Moret. pr. Ald. Exc. Gevart. vibranda tibi, Exc. Læt. et Lucens. pr. vibrata Vat. pr. Pal. Farn. Pric. Med. pr. Mazar. Exc. Schotti, Exc. Voss. Barthii cod. et ed. Vicet.—522 moraris Pat. et Ald. moratus Vat. sec. Pal. Med. tert. inc. Heins. Moret. pr. Leid. sec. duo Petav. Bonon. Ambr. sec. Var. LL. e marg. Parm. moratur vel moratus Florent. et Exc. Lucens. pr.—524 rutilus Tholos.—525 Thracia Pric.—526 purum Vicet.—527 vel quæ Bonon. et quæ Med. tert. cum tu Moret. sec. Cortynia omnes Vatt. Pal. Put. Thuan. Mazar. Petav. pr. Moret. pr. Var. LL. e marg. Parm. Gorthinia vel Cortinthia Lov. tendis Lov. duo Moret. totidem Oxon. et Leid. Jun. pr. Ald.—529 Sanguinis Med. quart. jussum tres Vat. visum viginti septem alii, Exc. Schott. Gevart. item

NOTE

masculæ, bellicosæ, et velut ad honestam quandam ferociam et torvitatem accedentis, voluptatem nescio quam habet.

519 *Majestas pudoris*] Id est, plena pudore Augusto et venerando.

520 *Cornus*] Hasta e corno arbore facta. Jam tentas torquere eandem hastam, quam olim avus tuus torquebat.

522 *Moratur*] Promittitur ingens fortitudo e primis tuis exercitationibus militaribus; et detinet, occupat

vota nostra, quæ tota sunt in ea expectanda.

523 *Casside major*] Major, altior, procerior videris, ob altam cassidem.

526 *Rhodopeia*] Thracia, a monte Rhodope. Mars natus dicitur apud Thracas, quod populi sint bellicosi.

527 *Cydon, Gortynia spicula*] Id est, præstantissima, a Gortyne et Cydone oppidis Cretæ, ubi populi erant peritissimi ad sagittas vibrandas.

529 *Mentiri*] Arcus ita felix, ut si

Scis quo more Cydon, qua dirigat arte sagittas. 530
 Armenius; refugo quæ sit fiducia Partho.
 Sic Amphionæ pulcher sudore palæstræ
 Alcides pharetras Dircæaque tela solebat
 Prætentare feris, olim domitura Gigantas,
 Et pacem latura polo: semperque cruentus 535
 Ibat, et Alcmenæ prædam referebat ovanti.
 Cœruleus tali prostratus Apolline Python
 Implicuit fractis moritura volumina sylvis.
 Cum vectaris equo, simulacraque Martia ludis,

plagam, et qui nescit aberrare a scopo proposito! Nosti qua industria Cydon, qua dexteritate Armenius torqueat spicula, et quæ sit confidentia Partho fugienti. Ille Hercules decorus labore palæstræ Thebanae consueverat prius experiri sagittas, et jacula Dircæa in feris occidendis, jacula occisura aliquando gigantes, et datura pacem Cælo; et semper sanguinolentus incedebat, ac reportabat prædam Alcmenæ gaudenti. Python lividus domitus a Phæbo simili impeditit gyros suos morientes in sylvis ruptis. Cum veheris equo, et agis exercitia armorum, quis vegetior cur-

~~~~~

Sched. Gnd. risu Mazar. *invisum* Jun. pr. *visum* Var. LL. ed. Antv.—530 *Sidon* duo Vat. Med. quart. *Citon* Oxon. sec. *Cython* Mazar. *dirigit* Vat. pr.—531 *sit quæ fiducia* Pat.—532 *satus Amphione* Farn. *Ephyrae* Moret. pr. *pulchrum sudare* Var. LL. ed. Antv.—533 *Dictæaque* Vat. quart. et quint. Farn. Reg. Petav. pr. Moret. pr. Oxon. pr. et Leid. m. sec. Med. tert. *Dircæaque* vel *Dictæaque* Moret. sec. *Dircæaque* vel *directaque* Oxon. sec. *regna pro tela* Rott.—534 *feros* Vat. pr. Med. sec. Var. LL. ed. Antv. *fuga Tholos. Gigantes omnes* Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Gigantas* Bonon. Petav. sec.—535 *Ut pacem* Vat. tert. Rott. *creatus* Put.—536 *Armeno* Jun. pr.—537 *Python* duo Moret.—538 *Implevit* Vat. tert. Rott. Med. sec. Mazar. Petav. tert. Exc. Cod. Rhem. *Explicuit* Petav. pr. m. sec. *Implicuit* vel *Implevit* Vat. quart. Florent. *factis* Var. LL. ed. Antv. *moribunda* malit Heins.—539

NOTÆ

jusseris hunc vel illum scopum petere, petat fideliter, nec unquam fallat mendaci vanoque ictu.

531 *Armenius*] Parthos Armeniosque intellige telorum torquendorum itidem peritissimos.

532 *Amphionæ*] Thebanæ, ab Amphione qui condidit Thebas Herculis patriam futuram.

533 *Dircæa*] Id est, Thebana seu patria tela, a Dirce Lyci Thebarum Regis uxore, quæ a Zetho et Amphione ob vexatam matrem suam Antio-pam, equis indomitis alligata et tracta est, ac Deorum commiseratione in

fontem *Dircen* prope Thebas commutata. Alii legunt, *Dictæa*, et bene, id est, optima, a Dicte, monte Cretæ, in qua spicula exquisita.

536 *Alcmenæ ovanti*] Filii sui Herculis virtute gaudenti, triumphanti.

537 *Cæruleus*] Nigef, lividus, horridus.

Python] De Pythone, in Præf. lib. i. in Ruf.

538 *Fractis*] In sylvis, quas ipse spiris et cauda rumpebat, dum extremos impetus torquet in arbores.

539 *Simulacraque Martia ludis*] Agis per ludum incruenta armorum exer-

molles sinuare fugas, quis tendere contum 540
 r, aut subitos melior flexisse recursus?
 e Massagetæ, non gens exercita campo
 ala, non ipsi poterunt æquare bimembres.
 omites alæ, vix te suspensa sequuntur
 na: ferventesque tument post terga dracones. 545
 tuis primum sonipes calcaribus arsit,
 sunt patulæ nares: non sentit arenas
 la, discussæque jubæ sparguntur in armos.
 untur phaleræ: spumosis morsibus aurum
 t: anhelantes exundant sanguine gemmæ. 550

*ros lenes fugiendo, quis vibrare hastam, vel quis doctior detorquere circuitus
 os? Non Massagetæ valebunt imitari te, non natio Thessaliæ exercitata
 m Centauri ipsi: vix turma sociæ, vix exercitus currentes sequuntur te, et
 s ardentes turgescunt post terga tua. Et statim atque equus incaluit sti-
 sis, nares ejus apertæ incenduntur: pes non tangit pulverem, et jubæ ex-
 iiffunduntur in humeros: phaleræ agitantur: frænum aureum fumat e-
 lentium: lapilli habenarum equi anhelantis replentur cruore. Ipse labor*

*****

vel mollia Reg.—540 mollis Vat. tert. Rott. Oisel. *simulare marg.
 comptum* Moret. pr. *cunctum* Tholos. cum tu Jun. pr. *contum* vel *contra*
 pr.—541 *Aptior* Put. Pat. *Acrior* vel *Aptior* Lov. *Acrior* vel *Doctior* Pe-
 Doctior Voss. *subito* Med. sec. *iterum* pro *melior* Put. Pat. *fluxisse*
 isel. Med. sec. Mazar. *fixisse* Ambr. pr. Sched. Gud.—542 *campos* Vat.
 -543 *poterint* conj. Heins. *biformes* Vat. pr. Farn.—544 *feruntur* pro
 ur Petav. sec. *sequuntur* inc. Heins. Put.—545 *post bella* Pric. inc.
 Exc. Voss. *timent* Vat. tert. Rott. Med. quart. Jun. pr. Put. Sched.
 ar. LL. ed. Antv.—546 *tuus* Pal. Pat. duo Med. *tuus primus* Jun. pr.
 primum Pat. *hæsit* vel *arsit* Mazar. ad illa vero, *Ignescunt patulæ nares,*
ascripserat not. Ouzel. ad Minuc. pag. 42.—547 *habenæ* Sched. Gud.
Turpantur Ald.—550 *Spumat* Jun. pr. Leid. sec. Exc. Gevart. *exundant*
cadat Oisel. *Exsudant* Med. duo, Ambr. pr. Exc. Schott. *exundant* Flo-
 led. pr. et quart. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Tholos.
 nbr. tert. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Vicet.—

NOTE

æ sunt velut quædam prælio-
 tentorum præludia.

Sinuare fugas] Equum levi fu-
 est, levi cursu, in varios orbes

Massagetæ] Populi Scythiæ
 æ ultra mare Caspium, equis
 lis nobiles. Equorum sangui-
 m lacte bibere dicuntur.

Bimembres] Centauri membris
 s equinisque confiati, et Thes-

ph. et Var. Clas.

sali, optimi equites habiti sunt.

544 *Suspensa*] Ita currentia, ut in
 altum sublata vix terram tangant.

545 *Dracones*] Depicti in vexillis
 turgent ob cursum celeriore[m]; tunc
 enim magis vento distenduntur.

550 *Anhelantes gemmæ*] Gemmæ in
 frænis Honorii: *anhelantes* autem, non
 quod anhelent, sed quod sanguineo
 equi halitu cruentatæ videantur.

Claud.

T

Ipse labor pulvisque decent, confusaque motu
Cæsaries : vestis radiato murice Solem
Combibit : ingesto crispatur purpura vento.
Si dominus legeretur equis, tua posceret ultro
Verbera, Nereidum stabulis nutritus, Arion : 555
Serviretque tuis, contempto Castore, frænis
Cyllarus, et flavum Xanthus sprevisset Achillem.
Ipse tibi famulas præberet Pegasus alas,
Portaretque libens : melioraque pondera passus
Bellerophontes indignaretur habenas. 560
Quin etiam velox Auroræ nuntius Æthon,
Qui fugat hinnitu stellas, roseoque domatur

et pulvis, et crines tui turbati cursu decent te. Vestimentum tuum purpura micanti attrahit Solem : ostrum tuum ventilatur vento impulso. Si dominus obigeretur ab equis, Arion pastus in præsepibus Nereidum peteret sponte imperium tuum ; et Cyllarus Castore spreto famularetur habenis tuis, et Xanthus neglexisset Achillem flaventem. Ipse Pegasus offerret tibi pennas servientes, et volens ferret te, gerensque onus præstantius respueret lora Bellerophontis. Præterea Æthon nuntius celer Auroræ, qui Æthon expellit sidera hinnitu, et domitatur a Lucifero pul-

~~~~~

551 *decent* duo Vatt. Var. LL. ed. Antv. *concussaque* Oxon. sec. Med. tert. vulg. Med. quart. *mundo* Jun. pr.—552 *radianti murice* Mazar. *moderato* Ambr. tert.—553 *Combibit* Put. *Cum bibit* Var. LL. ed. Antv. *incto* vel *ingesto* Moret. sec.—554 *domini legerentur* Moret. sec.—555 *Arion* Vat. duo Farn. Tholos. Ambr. pr. Exc. Voss. Leid. sec. Exc. Gevart.—556 *contento* inc. Heina.—557 *clarum Achillem* Pric. et Exc. Voss. *fulvum* Exc. Lucens. sec. *flavum* vel *rigidum* Oxon. sec.—558 *famulans* Reg. *famulus* Exc. Voss.—559 *pro passus* Heins. conj. *passus*.—560 *harenas* pro *habenâs* Jun. pr.—561 *Æthon* Vat. tert. Pal. Rott. Oisel. Med. tert. inc. Heins. Put. Thuan. Jun. pr. Leid. pr. duo Moret. et Ambr. tres Petav. Exc. Lucens. sec. *Athos* Med. sec. *Aton* Oxon. pr. m. pr. *Ethon* vel *Athon* Reg. *Athon* vel *Alchon* Lov.—563 *equidem* pro

NOTE

551 *Pulvis*] Horatius : ‘Duces, Non indecero pulvere sordidos.’

553 *Solem combibit*] Adeo ut ex aspectu Solis, purpura videatur esse ardentior, plenior, et speciosior.

555 *Arion*] Adrasti equus a Neptuno datus, nutritus a Nereidibus, vocalis esse dicebatur.

557 *Cyllarus*] Equus Castoris.

Flavum] Heroës non raro flavi dicuntur.

Xanthus] Balus et Xanthus erant

equi Achillis. Politianus : ‘Quos Zephyro peperit geminos Harpyia Podge.’

558 *Pegasus*] Equus alatus, Neptuni et Medusæ filius, quo Bellerophon usus est contra Chimæram.

560 *Bellerophontes*] Propertius, ‘Bellerophonteï qua fuit humor equi.’

561 *Æthon*] Id est, ardens, à *θεῖον*, *ardere*. Æthon quoque fuit equus Solis, et Pallantis Virgiliani.

Lucifero, quoties equitem te cernit ab astris,
Invidet, inque tuis mavult spumare lupatis.

Nunc quoque quos habitus, quantæ miracula pompæ 566
Vidimus, Ausonio cum jam succinctus amictu
Per Ligurum pœpulos solito conspectior ires,
Atque inter niveas alte veherere cohortes :
Obnixisque simul pubes electa lacertis
Sidereum gestaret onus ! sic numina Memphis 570
In vulgus proferre solet. Penetralibus exit
Effigies ; brevis illa quidem : sed plurimus infra
Liniger et posita suspirat veste sacerdos,

*chro, quotiescumque videt e Cælo te equitantem, æmulatur et malit spumescere sub
habentis tuis. Jam etiam quas aspeximus vestes, quanti prodigia apparatus, cum
tu, o Honori, decoratus toga Romana, spectabilior more consueti, incederes per
gentes Ligurum, et portareris excelsæ inter catervas candidas, et juvenus delecta
ferret te velut onus caeleste manibus una laborantibus ! Ita Ægyptus consuevit pro-
duceere Deos suos in populum. Imago eorum egreditur ex adytis, illa certe parva :
aut infra multus Sacerdos cum veste lineæ, anhelat, baculo supposito, significans*

equitem Vat. tert. Florent. austris Reg. Oxon. pr.—564 *mallet* duo Ambr.
Exc. Voss.—565 *Tunc quoque* duo Vat. Farn. Moret. pr. *Nunc* vel *Tunc* Vat.
quart. *miracula formæ* Moret. sec. Oxon. sec. *quanti ponti* Vat. pr. Farn.
pompæ vel *formæ* Reg. Oxon. pr.—567 *solito spectantior ires* Exc. Cod. Rhem.
iret Petav. sec.—568 *varias alte* Moret. pr.—570 *gestarat Reg. vel numina*
Exc. Voss. *nymphis* Rott. Var. LL. ed. Antv. *Nymphis* Vicet. Parm. Isingr.
Collin.—571 *In vulgus gestare* Med. tert. Ambr. pr. Sched. Gud. *solent* Mazar.
penetrabilis Collin. vitiose.—572 *pluribus* Put. Bonon. Petav. tert. *infra* Oisel.
infra Pric. Exc. Voss.—573 *Liniger* Vat. sec. Pal. Med. pr. et quart. Put.
Thuan. Mazar. Ambr. pr. duo Petav. Exc. Læti. *Liniger* viginti alii, Exc.

NOTE

566 *Ausonio amictu*] Trabea seu veste Consulari, Ausoniis seu Romanis propria.

567 *Per Ligurum pœpulos*] Ligures latius accipit, pro tota Gallia Cisalpina. Nam Honorius sumpsit hunc Consulatum Mediolani, quod est in eadem Gallia Cisalpina.

568 *Veherere*] Manibus militum te gestantium.

Niveas cohortes] Candida veste indatas ; id quod fiebat in testificationem gaudii.

570 *Memphis*] Urbs Ægypti celeberrima, vulgo, *Le grand Caire* : po-

nitur pro tota Ægypto, ubi diebus solennibus effigies Deorum in publicum deferebantur. [Sic ego sentiebam secutus Carolum Stephanum, Calepinum, et alios ; sed monitus sum a doctissimo Huetio, Memphis fuisse ad Occidentalem Nili ripam, *Cairum* vero esse ad Eoam ripam ; ideoque *Cairum* esse potius Babyloniam, id quod tradit etiam Munsterus ; quam tamen, ut ait idem Huetius, Babylon erat ad ripam Nili, a quo tantisper distat *Alcairum*. Ex Ad-dend.]

573 *Liniger*] Ægyptii Sacerdotes

Testatus sudore Deum. Nilotica sistris
 Ripa sonat, Phariosque modos Ægyptia ducit
 Tibia : submissis admugit cornibus Apis.
 Omnis nobilitas, omnis tua sacra frequentant
 Thybridis et Latii soboles : convenit in unum

575

hoc labore esse Deum. Littora Niliaca resonant sistris, et fistula Ægyptia cantat
 melos patrium : Apis admugit cornibus demissis. Nobiles omnes, omnes populi
 Romæ et Italiæ celebrant cærimonias tuas. Quicquid primorum extitit in mundo,

Gevart. et Lucens. pr. et ed. Vicet: et posita Lov. inc. Heins. Oxon. sec. Leid. sec. duo Med. ambo Moret. Exc. Gevart. et ed. Vicet. et posito Tholos. Ambr. tert. imposita voce Pric. Ambr. pr. imposita suspirans veste tres Vatt. Exc. Læti. Laniger et posita suspirans veste duo Vatt. Pal. Farn. Rott. suspirat Pric. Florent. tres Med. inc. Heins. Put. Thuan. Mazar. Reg. m. pr. duo Petav. Bonon. Pat. Jun. pr. Oxon. pr. duo Ambr. duo Leid. Exc. Gevart. suspirat voce Sched. Gud. suspirans Ambr. tert. suspirant Var. LL. ed. Antv. imposito vecte Med. tert. Thuan. Reg. m. pr. Oxon. pr. Leid. pr. m. pr. Bonon. Petav. sec. et ed. Gesn. vecte etiam emendaverat Gronov. ad Exc. Schott. Heinsius ascripserat: imposito vecte] quærendum qui sint μελανηφόροι in veteri Inscriptione nondum edita. sic dendrophori, cistophori, thyrsophori.—574 Testatus Med. tert. Thuan. Mazar. Oxon. pr. Leid. pr. Testatur Vatt. omnes Pal. Oisel. Exc. Læti. stridore Med. quart. Heinsius hic notaverat, non opus esse legi Deum. vid. Fabri Semestria. nam intelligendum esse de Anubi. vid. Spartian. p. 76. l. 28. et ad illum locum Salmas. p. 151. vid. Casaub. p. 23. 96. 97. 134. Lamprid. in Commodus p. 49. l. 23. 'sacra Isidis coluit, ut et caput raderet et Anubin portaret.' Spartian. Caracall. p. 89. 'cum Antoninus Commodus ita ea (sacra Isidis) celebraverit, ut et Anubin portaret et pausas ederet.' Salmas. p. 166. Niliaca Med. quart. sistris Farn. ripis ed. Vicet. Sirtis Vat. tert. Rott.—575 Ripa sonat vel Turba Oxon. sec. fractosque Jun. pr. Phariosque viginti dno alii, Exc. Gevart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et Sched. Gud.—576 Submissisque Moret. pr. adjungit Petav. tert. Var. LL. ed. Antv.—577 tuaque omnia sacra Vat. pr. Farn. frequentat tres Vat. Pal. Rott. Oisel. frequentant novem alii.—578 Tigridis Vat. quint. Tybridis vel Tigridis Florent. Moret. pr.—579 ubique pro in orbe Moret. pr.

NOTÆ

linea veste utebantur; unde Juvenali et Martiali, Linigeri dicuntur.

574 Testatus sudore Deum] Tanto et labore et sudore testantur esse Deum, quem gestant, ut majus scilicet hujusce pondus. Deos enim esse graviores, aut putabant aut simulant, ad augendam populi superstitionem.

Sistris] Sistrum est crepitaculum æneum, quo Ægyptii Sacerdotes utebantur in sacris Isidis. Dicitur, ἀπὸ τοῦ σελεῦ, quater, quod quatiatur et sonum edat.

575 Pharios modos] Concentum patrium sen Ægyptiacum, a Pharo insula ad ostia Nili.

576 Apis] Seu Osiris, Argivorum Rex, Jovis filius et Niobes, trajecit in Ægyptum, ubi populos ad mitigationem vivendi rationem traduxit: docuit eos segetum sationem, et post obitum adoratus est sub vivi bovis specie.

577 Tua sacra] Velut numinis allicujus, cærimonias Consulatus tui celebrant.

id in orbe fuit procerum : quibus auctor honoris
 vel genitor. Numeroso Consule Consul 580
 is, et socios gaudes admittere Patres.
 te prole Tagus, te Gallia doctis
 s, et toto stipavit Roma Senatu.
 ur juvenum cervicibus aurea sedes,
 que novo gravior Deus. Asperat Indus 585
 enta lapis, pretiosaque fila smaragdis
 virent. Amethystus inest ; et fulgor Hiberus
 rat arcanis hyacinthi cœrula flammis.
 dis in tali suffecit gratia textu :

*nam est in unum locum, quibus Proceribus vel tu dedisti Magistratus, vel
 Theodosius. Tu Consul stiparis a multis Consulibus, et lotaris ad-
 matores socios. Hispania circumdedit te accolis suis clarissimis, Gallia te
 nditis, et Roma circumdedit te Senatu universo. Sella curulis aurata
 neris juvenum, et Numen venerabilius ornamentis novis. Vestis rigescit
 edicis, et fila ditia virescunt deducta e Smaragdis. Amethystus inseritur,
 ur Hispanus moderatur hyacinthum subnigrum ignibus secretis. Neque
 apolita satis fuit in hoc opere contexto : acus adjungit pretium, et labor*

ic. Voss. actor honoris Pal. Oisel. Med. pr. inc. Heins. Bonon. Ambr.
 Petav. ed. Vicet.—584 juvenis Put.—586 Vestimenta vel Velamenta
 c. signa pro fla inc. Heins. smaragdo Pric. m. pr. smaragdus Vat. sec.
 'arn.—587 Busta Leid. pr. m. pr. Ducta vel Structa Oisel. Ducta vel
 kon. sec. nitent Exc. Voss. fulgor hibernus Var. LL. ed. Autv.—588
 us Vat. quint. hyacinthia conj. Heins.—589 Græcia Put. Voss.—590

NOTE

scios] In Consulatu eodem, violæ colore, et colore etiam purpurae non prorsus igneo, sed in vini colorem desinente. Græce *ἀπόθροος*

gallia] Cisalpina scilicet, in liolanum, qua urbe delectamoriis, et ante ipsum Theodato ob præsentiam sanctissulis Ambrosii.

urea sedes] Sella curulis ex auro variis in locis mixto. conspicuus Imperator more sedebat.

er] Honorius instar Numidatorum.

f] Ipsa Trabea seu vestis, gemmis contexta, aspera scit,

methystus] Gemma est diluto

violæ colore, et colore etiam purpurae non prorsus igneo, sed in vini colorem desinente. Græce *ἀπόθροος* ab *α* privante, et *μεθυσου*, inebrio, quod ebrietati credatur resistere.

Fulgor Hiberus] Innuitur fulgor Carchedoniorum, seu carbuncolorum, qui sic dicti sunt a Carthagine magna Hispaniarum domitrice : et eos vocat Hispanos in gratiam sui Principis ex Hispania oriundi. Vel Fulgor Hiberus, id est, fulgor auri e Tago, et ex Hispania allati.

588 Hyacinthi] Gemma colorem habens amethysto non absimilem, sed tamen dilutiorem.

589 Rudis] Naturalis ; impolita.

Auget acus meritum, picturatumque metallis	590
Vivit opus, multaue ornantur Iaspide cultus,	
Et variis spirat Nereia bacca figuris.	
Quæ tantum potuit digitis mollire rigorem	
Ambitiosa colus? vel cujus pectinis arte	
Traxerunt solidæ gemmarum stamina telæ?	595
Invia quis calidi scrutatus stagna profundi	
Tethyos invasit gremium? quis divitis algæ	
Germine flagrant inter quæsit arenas?	
Quis junxit lapides ostro? quis miscuit ignes	
Sidonii rubrique maris? tribuere colorem	600
Phœnices, Seres subtemina, pondus Hydaspes.	

pictus e metallis spirat, et vestes decorantur Iaspide plurima, et concha marina quasi animatur formis diversis. Quæ colus superba evoluit emollire digitis asperitatem tantam? Vel cujus industria pectinis duxit fila e Margaritis, ad telas solidas faciendas? Ecquis rimatus loca inaccessa maris æstuantis, occupavit sinum Tethyos? Ecquis indagavit fœtus musci marini pretiosi inter arenas tepentes? Ecquis conjunxit lapillos cum purpura? Ecquis conjunxit flammæ maris Phœnicis et rubri? Phœnices dederunt colorem, Seres fila, et Hydaspes pondus gemmarum. Si tu, o

picturarumque Farn. metallus Oxon. pr.—591 multoque Petav. tert. hortatur Vat. pr. ortatur Farn. oneratur Oisel. honoratur Mazar. ornatur Pal. Pric. Tholos. Ambr. pr. Moret. pr. variantur Med. tert. remorantur Exc. Lucens. pr. cultus Med. quart. Moret. pr. Oxon. Var. LL. ed. Antv. vultus novem alii. vultus vel cultus Oxon. pr.—592 Nereida Put. varias figuras conj. Heins.—593 potuit tantum Oxon. sec.—594 Ingeniosa vel Ambitiosa Reg. manus Put. Pat. manus vel colus Moret. pr. artem Vat. pr.—595 Texerunt Vat. quint. Pric. Ambr. pr. Moret. pr. Exc. Voss. Texerunt vel Traxerunt Lov. Heins. conjiciebat Texerunt, ut et gemmantia. stamina Med. sec. Lov. Pat. Ambr. tert. flamine Rott. stamina vel flamina Pric. Heins. conjiciebat flumina. flamina tædæ Exc. Voss.—596 Invida Exc. Voss. scrutatur Leid. sec. regna Ambr. pr.—597 invisæ Jun. pr. digitum inc. Heins.—598 Gramina Vat. quint. inc. Heins. Florent. Jun. pr. fragantes Pric. flagrantes vel flaventes Med. quart.—599 vivit Exc. Gevart. aut quis miscuit Jun. pr. tinxit conj. Burm.—601 subtemina Vat. sec. ambo Moret. Var. LL. ed. Antv. pondera Vat. pr. pontus Reg. Oxon. pr.

NOTE

590 *Auget acus*] Opus superat materiam.

592 *Nereia bacca*] Gemmæ e mari, sèu Nereidum regno advectæ.

597 *Tethyos*] Quasi tot gemmæ e Tethyis ornatu avulsæ sint.

Algæ gemina] Corallia nempe, et alii fœtus maris.

599 *Ignis*] Gemmas, ignis instar, micantes.

601 *Pondus*] Gemmarum, quæ quo graviore sunt, eo pretiosiores. Suetonius ait Cæsarem, 'Britanniam petisse spe Margaritarum, quarum amplitudinem conferentem, interdum sua manu exoptis pondus.'

Hoc si Mæonias cinctu graderere per urbes,
 In te pampineos transferret Lydia thyrsos,
 In te Nysa choros. Dubitarent orgia Bacchi,
 Cui furerent : irent blandæ sub vincula tigres.

685

Talis Erythræis intextus nebrida gemmis
 Liber agit currus, et Caspia flectit eburnis
 Colla jugis : Satyri circum, crinemque solutæ
 Mænades astringunt hederis victricibus Indos :

Honori, *incederes hac veste per urbes Lydia, Lydia eadem daret tibi hastas pampineas, Nysa daret tibi choros Bacchantum. Orgia Bacchi ambigerent pro quo bacchantur: tigres blandientes venirent sub habenas tuas. Sic Bacchus habens vestimentum contextum e margaritis maris rubri, ducit currum, et e sede eburnea domat colla tigrum Hyrcanarum: Satyri circum eunt, et Bacchantes habentes capillos*

andus Jun. pr.—602 *Mæonidas* Vat. tert. Rott. Oisel. Petav. tert. *cinctu* Thuan. Mazar. ed. Parm. cum tu Med. sec. m. pr. Oisel. *cultu* duo Vatt. Farn. Put. Pat. inc. Heins. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *uultu* viginti quatuor alii, Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *uultu* vel *cinctu* Vat. *uultu* vel *cultu* Vat. quart. Med. pr. Petav. tert. Exc. Schotti. *graderere* vel *vehere* Vat. quint.—603 *transferret* Pric. Florent. Reg. Thuan. vet. Gyr. Jun. pr. Leid. pr. Med. vet. Exc. Lucens. sec. Isingr. *preferret* novem alii, *preferret* ed. Parm. *tuscos* pro *thyrsos* Vat. pr.—604 *Nysa* Lov. *uisa* Vicet. *choors* Lov. *choros* vel *choors* Vat. tert. *cohors* vel *choros* Moret. pr. *dubitarent* quatuor Vat. Pal. Farn. Pric. *dubitassent* viginti alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. ed. Parm. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv.—605 *Cum furerent* Put. Petav. sec. *Quoi* Med. tert. *Mandas* Petav. sec.—606 *Erythæis* Put. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. *Erycteis* Oxon. pr. Leid. sec. *Erythæis* Vat. tert. *cum vitreis* Vat. pr. Farn. *Erycteis* Ambr. sec. Tholos. Leid. pr. *Erycteis* Var. LL. ed. Antv. *Eryctæis* Vat. sec. Moret. pr. *Erythæis* Moret. sec. *Aristæis* Exc. Voss. *intextis* Pal. Med. pr.—607 *Caspida* Lov. *flectit* Tholos. *nectit* vel *flectit* Oxon. sec. *ahenis* Vat. quint.—

. NOTÆ

604 *Nysa*] Urbs vel Arabiæ vel Indiæ, a Baccho condita, qui inde dicitur *Dionysius*, quasi *Deus Nysæ*.

Orgia] Cærimonie Bacchi, vel Bacchantes, quæ eas celebrant, ἀὐτὸ ῥῆσιν ἔργῳ, a *furere*, quo incitabantur.

605 *Tigres*] Quæ trahunt currum Bacchi. Id quod finxerunt ob crudelitatem ebriorum.

606 *Erythræis*] Mare ἔρυθραίων, id est, *mare rubrum*, ab Erythra Rege, quem Edom, id est, rufum, Esau fuisse quidam putant.

Nebrida] Νεβρίς est vestis Bacchi e pellibus contexta.

607 *Caspia*] Colla Tigrina Caspiarum, seu Hyrcanarum, ad mare Caspium.

608 *Jugis*] Jugum est etiam sedes in qua sedet qui currum ducit.

Satyri] Monstra libidinosissima, vultu humano, capite cornuto, simis naribus, pedibus caprinis, quæ ut Numina rustica coluit antiquitas. Dicuntur et *Fauni*, *Panes*, *Sylvaui*, *Ægipanes*. De Faunis et Satyris S. Hieronymus in vita S. Pauli Eremitæ.

609 *Mænades*] Bacchantes, ἀὐτὸ ῥῆσιν μαινομένη, *furere*.

Ebrius hostili velatur palmite Ganges. 610
 Auspice mox lætum sonuit clamore tribunal,
 Te fastos ineunte quater: solennia ludit
 Omnia libertas: deductum Vindice morem
 Lex celebrat, famulusque jugo laxatus herili
 Ducitur, et grato remeat securior ictu. 615
 Tristis conditio pulsata fronte recedit.

sparso, constringunt Indos hederis triumphalibus. Ganges inebriatus cingitur ramis cinerum inimicæ. Solum Consulare gratum resonuit statim acclamationibus auspiciatis, te intrante quartum fastos. Libertas exhibet cærimonias solennes. Lex frequentat consuetudinem derivatam a Vindice, et servus solutus e potestate domini sui adducitur, et redit tutior, ob alapam jucundam. Conditio mæcissima extinguitur,

608 *Jubis* Moret. pr. *tigris* Ambr. sec.—610 *hostili* pro *hostili* Med. tert.—611 *Auspice* Tholos. Ambr. pr. Exc. Lucens. sec. atque ita in Exc. Schotti emendaverat Gronovius. *Auspice* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *clangore* Med. quart.—612 *Te fastos* Exc. Cod. Rhem. *ludos* Pat. *ludit* Exc. Schotti, in quibus Gronovius ascripserat locum Amm. Marcell. l. xxii. p. 226. et Claud. in Eutrop. i. 310. *ludit* vel *dedit* Vat. quint.—613 *Omnia* tres Vatt. Oisel. *Omnia* tredecim scripti, Exc. Lucens. sec. Ald. ed. Parm. Exc. Schott. et Gevart. Item Sched. Gud. *Judice* pro *Vindice* Vat. sec. Med. tert. *pollice* Ambr. pr. m. pr.—614 *servusque* Exc. Voss. *famulumque* Ambr. tert. *lapsatus* Lov. Exc. Gevart. *laxatur* duo Vatt. Farn. Rott. Med. quart. *lassatus* Reg. m. seq. Bonon. Moret. sec. Oxon. sec. duo Petav. duo Ambr. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *harili* Var. LL. ed. Antv.—616 *resedit* Vat. pr. *recedit*. cum *τελετα στυμφ* Put. Thuan. duo Petav. ambo Moreti.—617 *In civem*. hic

NOTÆ

610 *Ganges*] Ganges ipse ebrius cingitur palmitibus ab hostibus, et trahitur in triumphum. Adeo nihil resistit Bacchi, seu vini, potentia!

611 *Auspice*] Clamore seu acclamatione fausta, bene omnia auspicante, incipiente.

612 *Te fastos ineunte quater*] Te ineunte quartum Consulatum, et nomine tuo in Fastis quartum inscripto.

Ludit] Libertas exhibet velut ludo quodam cærimonias; vel cærimoniam celebrantur in danda libertate, in qua manumissus tangitur alapa, virgula, quæ omnia ludus quidam gratissimus videri possint.

613 *Omnia solennia*] Felicitatem solennem. Alii legunt, *omnia solennia*, id est, solennes omnes cærimonias.

Vindice] Vindex servus Aquileiorum, qui cum patefecisset conjurationem contra populum Romanum, a Regum fautoribus initam, primus vindicta publice manumissus est. Vindicta autem manumittere, est virgula quadam amice percutere, in signum datæ libertatis; quod tum servus ultimo sic percutiatur, postea liber futurus, et a verbere immunis. Id autem e Servio fiebat in templo Feroniæ, libertorum Deæ.

Morem] Qui a Vindice ad posteros manavit.

616 *Grato ictu*] Alapa gratissima, qua percutiebatur is qui manumittebatur: ut scilicet, exuta servili impudentia, disceret indueretque ruborem ingenium.

In civem rubuere genæ : tergoque removit
Verbera permissi felix injuria voti.

Prospera Romuleis sperantur tempora rebus,

In nomen ventura tuum : permissa futuris

620

Dant exempla fidem. Quoties te cursibus ævi

Præfecit, toties accessit laurea patri.

Ausi Danubium quondam tranare Gruthungi

genis percussis. Vultus ejus erubuit instar civis, et ignominia fortunata post libertatem e desiderio concessam repulit flagra ex ejus dorso. Anni casuri in nomen tuum expectantur fore felices Imperio Romano. Exempla præterita excitant ad id credendum. Quotiescumque pater tuus Theodosius præposuit te annis curantibus, toties victoria ipsi patri contigit. Olim Gruthungi eudentes trajicere

interpungitur in quatuor Vatt. *tribuere* pro *rubuere* Ambr. tert.—618 *permissi* Rott. Med. quart. Reg. Pat. Thuan. Bonon. Pat. Moret. sec. inc. Heins. duo Petav. totidem Oxon. et Leid. tres Ambr. Ald. Exc. Gevart. et Lucens. sec. item Var. LL. e marg. Parm. *promissi* novem alii. *promissi* vel *permissi* Petav. pr. *Verbera, permissi* Lov.—619 *Aspera* Pat. Jun. pr. inc. Heins. *secula* Ambr. pr.—620 *promissa futuris* Pat. Ambr. pr. *promissa* ed. Gesn.—621 *casibus* Var. LL. ed. Antv. *quotiesque recursibus* Med. sec. m. pr. Moret. pr. m. pr.—622 *Præfecit* Vat. quint. *Defecit* inc. Heins. *successit laurea* Exc. Voss. *concessit* Vat. sec. Pal. Med. pr. *gloria* inc. Heins.—623 *transire* Vat. sec. Med. pr. Pal. *transire* Florent. Med. sec. inc. Heins. Vicet. Ald. Isingr. Colin. Gryph. *tranare* Reg. Petav. pr. Ambr. sec. *Gothanni* Exc. Læti. *Grithungi* Bonon. Petav. sec. *Grithungi* Thuan. *Grotanni* Vat. duo, Pal. Farn. Pat. *Grotungi* Vat. quart. et quint. Petav. pr. *Grotanni* Pric. Med. pr. Pat. Moret. pr. ed. Parm. *Grotanni* Florent. *Grotungi* Vat. tert. Rott. *Grotungi* Exc. Gevart. *Grotungi* Reg. *Grotanni* Oxon. sec. *Grotungi* duo Med. Lov. Leid. sec. Petav. tert. *Gruthungi* Tholos. duo Ambr. Moret. sec. Var. LL. ed. Antv. *Gruthungi* Oisel. Vet. Gyr. Leid. pr. *Grotanni* Med. sec. Mazar. Ald. *Grutungi* Exc. Lucens. pr. *Grutungi* Oxon. pr. Sched. Gud. Exc. Cod. Rhemens. *Grutanni* Jun. pr. Ambr. sec. Vicet. *Grutanni* vel *Gruthungi* Var. LL.

NOTE

618 *Felix*] Injuria est alapam pati, sed pati ad libertatem accipiendam felix ea est. *Felix voti*, id est, feliciter consequens votum, seu libertatem e voto seu desiderio contingentem.

Verbera] Quia servus post manumissionem civis est, ideoque non amplius verbera timere debet. Nam 'scelus est verberare civem Romanum.' Cicero. Hæc omnia in danda libertate peragebantur, sed et qui manumittebatur, circumagebatur, ut disceret sibi esse potestatem eundem,

quo vellet. Accipiebat et prænomen Patroni sui, unde Persius: 'momento turbinis exit Marcus Dama,' &c,

620 *In nomen*] Anni casuri in Consulatum tuum, et tuo nomine designandi.

621 *Cursibus*] Quoties Theodosius dedit tibi Consulatum, et præfecit te curriculo anni regendi, toties messuit novas lauros.

623 *Gruthungi*] Seu *Gothanni*, gens bellicosa e Gothis et Hunnis conflata.

In lintres fregere nemus. Ter mille ruebant
 Per fluvium plenæ cuneis immanibus alni. 625
 Dux Odothæus erat: tantæ conamina classis
 Incipiens ætas et primus contudit annus.
 Submersæ sedere rates: fluitantia nunquam
 Largius Arctos pavere cadavera pisces.
 Corporibus premitur Peuce: per quinque recurrens 630
 Ostia barbaricos vix egerat unda cruores.
 Confessusque parens Odothæi regis opima
 Retulit exuviasque tibi. Civile secundis
 Conficis auspiciis bellum: tibi debeat orbis

Istrum, evertentur sylvam ad naves ædificandas: rates ex alno, ter mille repleta catervis ingentibus irrumpebant per flumen. His Ductor erat Odothæus: ætas incipiens et prior annus subruit conatus classis tantæ. Naves mersæ, depressæ sunt: nunquam cadavera fluctuantia nutriterunt liberalius pisces Septemtrionales. Peuce obruitur corporibus mortuis. Fluvius exonerans se per ora quinque, vix eiecit sanguinem Barbarorum. Et pater tuus Theodosius fassus est se reportavisse tua felicitate optima spolia de Rege Odothæo, et prædas. Tu vero perficis secundo

e marg. Parm.—624 manus Vat. quint. naves Vat. pr. m. pr. Farn. rates idem m. s. tum mille Vat. quint. cum mille Ambr. pr. Sched. Gud. tibi mille Vat. pr. Farn. Oisel. Mazar. ter mille viginti octo alii, Exc. Lucens. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm.—625 pena Jun. pr. Petav. sec. navalibus Pal. Med. pr. immanibus vel navalibus Vat. sec. alvi Vat. pr.—626 Othodeus Petav. sec. Moret. sec. Edotheus Pric. Pal. Vat. quart. Med. pr. Moret. pr. sequente hac glossa: 'In anno primo Consulatus hujus victus est a patre suo Edotheus Rex Grotunnorum, et exercitus ejus submersus.' Edotheus Mazar. Edocheus Petav. pr. Othodovus Lov. turbæ pro classis Vat. sec. fraudis vel classis Oxon. sec.—627 ætas Med. tert. contudit quatuor Vatt. Pal. Farn. Florent. tres Med. Pnt. Mazar. Tholos. Ambr. sec. Moret. sec. Lov. Exc. Lucens. pr. Ald. ed. Vicet. item Var. LL. e marg. Parm. condidit Med. quart. contulit quatuordecim alii, Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. contudit vel contulit Petav. pr.—628 Subtracta Jun. pr. Succense Pulm. sedere Med. quart. cecidere duo Vatt. Pal. Pric. Oisel. tres Med. Florent. m. pr. Pnt. m. sec. Mazar. Moret. pr. Jun. pr. et Leid. Exc. Cod. Rhem. sedere vel cecidere Vat. quart.—629 Longius Vat. quart. Leid. a m. pr. Largius vel Longius Petav. pr. Aretheos Rott.—630 Peuce premitur Vat. quint. recursus Jun. pr.—632 pares Parm. Othodæi Moret. sec. Edothei Vat. quart. Pal. Pric. Moret. pr. Edochei Petav. pr. Odethei Med. sec. Othotheti Mazar.—634 Conspicis Put. Bonon. Pat. Petav. sec. Moret. sec. debuit Petav. tert.

NOTE

- 627 *Incipiens*] Ætas tua incipiens incolæ dicuntur *Peuceni*.
 vicit hostes, hoc est, hostes tui feliciter victi sunt prima ætate. 631 *Vix egerat*] Re vera Promotus unus e Ducibus Theodosii Odothæum navigiis aggressus, tantam stragem edidit, ut flumen cadaveribus repleret.
- 629 *Arctos*] Pisces Danubii, qui fluvius est versus Septemtrionem.
- 630 *Peuce*] Insula Danubii, ejus

Fata Gruthungorum, debellatumque tyrannum. 635
 Ister sanguineos egit, te Consule, fluctus.
 Sed patriis olim fueras successibus auctor,
 Nunc eris ipse tuis. Semper venere triumphi
 Cum trabeis, sequiturque tuos Victoria fasces.
 Sis precor assiduus Consul, Mariique relinquis 640
 Et senis Augusti numerum: quæ gaudia mundo,
 Per tua lanugo cum serpere cœperit ora,

tuo Consulatu civile prætium. *Mundus debet tibi funera Gruthungorum, et Tyrannum profligatum. Danubius, Consule te, voluit acervos mortuorum cruentos. At quondam auctor extiteras felicitatis paternæ, nunc eris ipse auctor tuæ. Tropæa semper contigerunt cum Consulatu tuo, et victoria comitatur fasces tuos. Utinam sis Consul perpetuus, et expleas numerum Consulatum Marii et Augusti senis. Verum quæ lætitia erit Orbi, cum prima barba inceperit vestire genas tuas, cum*

~~~~~

Lov. m. sec. quod debeat Farn. deliberat Vat. pr.—635 *Facta* Med. quart. Gotkannorum Exc. Læti. Grottonorum Vat. pr. Farn. Grotongorum duo Vat. Petav. pr. Grothontorum Lov. Grothungorum Florent. Grothumpnorum Reg. Grothundorum Mazar. Grotkannorum Vat. tert. Rott. Grotannorum Vat. sec. Pal. pr. Med. pr. Put. Moret. pr. Gruthannorum Med. sec. Ald. Gruthungorum Thuan. Oxon. pr. Leid. pr. Med. quart. Exc. Lucens. sec. Grutungorum Exc. Cod. Rhem. Sched. Gud. Grutumorum Jun. pr. Ambr. sec. Pat. inc. Heins. ed. Parm. et Vicet. Grutonorum Moret. sec. Grutongorum duo Ambr. Med. quart. Petav. tert. Exc. Gevart. Gruthongorum Oisel. Tholos. Petav. sec. Leid. sec. Var. LL. ed. Antv.—636 *sanguineos exegit consule* Med. sec. *montes* quatuor Medd. tres Petav. totidem Ambr. duo Oxon. et Leid. Florent. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. Pat. Jun. pr. Lov. ambo Moret. Reg. Put. inc. Heins. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. *Ister sanguineos e. t. c. fluctus: Alpinos genitor rupit te consule montes.* Gesn. et al. recentiores.—637 *actor omnes* Vatt. Pal. Rott. Oisel. duo Med. Petav. sec. Ambr. sec. inc. Heins.—638 *Non erit* ed. Vicet. *erit* Oxon. et duodecim scripti. *eris vel erit* Florent. *tuus* Vat. quart. Oisel. Var. LL. ed. Antv. *erit ille tuis* Mazar. Exc. Cod. Rhem. *tuus vel tuis* Reg. Oxon. pr.—640 *assidue* ed. Vicet. *assiduus* viginti duo Codd. Exc. Gevart. et Lucens. sec. item Ald. Heinsius rescribit *assiduus*. ut II. Cons. Stilich. vs. 212. 'Adsis perpetuum Latio.' *matrisque* Oxon. a m. pr. *matrisque* vel *Mariique* Oxon. sec. *relinques* inc. Heins. *relinquens* Oisel. Leid. pr.—641 *mundi tres* Vatt. Pric. Rott. Oisel. *mundo* Vat. pr. et sec. Pal. Med. pr. Exc. Lucens. sec.—642 *creocere cæperat* Jun. pr.—643 *tuus*

NOTE

635 *Tyrannum*] Odothæum, quem Theodosius vicit sua virtute, sed e Claudiano, felicitate Honorii.

636 *Sanguineos fluctus*] Alii *montes*, acervos mortuorum cruentos et sublatos instar montium.

641 *Numerum*] Utinam expleas

numerum Marii, qui septies fuit Consul; et Augusti, qui ter decies.

642 *Lanugo cum serpere cæperit*] Quam lætabitur Orbis, cum te vitam videbit! Lanuginem ponere magno cum gaudio, magna cum cetermonia solebant apud antiquos.

Cum tibi prodiderit festas nox pronuba tædas !

Quæ tali devota toro, quæ murice fulgens

Ibit in amplexus tanti Regina mariti ?

645

Quænam tot Divis veniet nurus, omnibus arvis

Et toto dotanda mari ? quantusque feretur

Idem per Zephyri metas Hymenæus et Euri !

O mihi si liceat thalamis intendere carmen

Connubiale tuis, si te jam dicere patrem !

650

Tempus erit, cum tu trans Rheni cornua victor,

Arcadius captæ spoliis Babylonos onustus

nox nuptialis protulerit tibi faces solennes ! Quæ Imperatrix destinata est tibi viro, quæ micans purpura veniet in conjugium sponsi tanti ? Quæ nurus veniet tot Divis, locupletanda terris omnibus, et mari universo ? Et quantus hymenæus idem celebrabitur per fines Orientis et Occidentis ? O si permittatur mihi canere versus conjugales in nuptias tuas, o si permittatur laudare te patrem ! Tempus adveniet, cum tu triumphator trans brachia Rheni, cum Arcadius oneratus excuvius Babylonis captivæ, nominabitis annum communem cum Majestate grandiori, et

*****

Med. sec. Moret. pr. *protulerit* Leid. pr. *protulerit* Med. quart. Thuan. Oxon. pr. Exc. Lucens. pr. Isingr. Gyrald. *prodiderit* Florent. duo Med. *festas* Pat. vox Jun. pr. *pronuba* Put. *improba* Pric.—644 *devota* viginti scripti, Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. viro Vat. tert. *munere* Jun. pr.—646 *Quidnam* Tholos. *ejus* pro *arvis* Med. tert.—647 *tanto* Farn. *dotanda* Ambr., tert. *dotata* Vat. pr. Farn. Leid. sec. Exc. Gevart. *donanda* octodecim alii, Exc. Lucens. sec. Exc. Voss. *donanda* vel *dotanda* Ambr. pr.—649 *O modo* Rott. *modo* vel *mihi* Vat. tert. *impendere carmen* legit Heins. qui sequentia ascripserat. *impendere carmen*] sic *impendere operam alicui rei*. Similiter apud Spartian. peccatum. vid. Salmas. p. 12. noster alibi [Cons. Mall. 66.] ‘Aut curam impendit populis aut otia Musis.’ ut in vet. Cod. Gallico legitur. et [Bell. Gild. vs. 89] e Mss. ‘impensa que sæcula bello.’ Capitolin. in Antonin. ‘tantumque operis ac laboris studiis impendit, ut corpus afficeret.’ Valer. Flacc. iv. 581. ‘Ne vanas impende preces.’—650 *Jam te* Ambr. tert. *patrem*. cum *τελειῶ σπινγῆ*, et glossa, i. e. *si liceat*. Exc. Gevart.—651 *Hic τελειῶ σπινγῆν* habent Reg. et Put.—652 *spoliis captæ* Mazar. *Babylonos* Pric.

NOTE

643 *Nox pronuba*] Nox nuptialis, gerens officium pronubæ, quæ deducere solet novam nuptam.

644 *Murice*] Purpura Imperatoria. Purpura quippe e Murice pisce manare credita.

646 *Tot Divis*] Tot Imperatoribus, qui in Deorum numerum ascripti sunt.

648 *Zephyri et Euri*] Per hos ventos intelligit Orientem a quo flat Eurus, et Occidentem a quo flat

Zephyrus.

649 *Intendere carmen*] Lyra tensa canere carmen nuptiale, seu Epithalamium, de quo mox.

651 *Trans Rheni cornua*] Subacta Germania ultima, ubi Rhenus in duo cornua immania funditur : unum dicitur *Vahalis*, et alterum *Isala*.

652 *Babylonos*] Intellige Persas et Parthos, populos invictos. Hi eo anno quo natus est Honorius pacem a Theodosio per legatos petierunt.

Communem majore toga signabitis annum,
 Crinitusque tuo sudabit fasce Suëvus :
 Ultima fraternas horrebunt Bactra secures.

655

*Suevi capillati laborabunt in fascibus tuis gestandis, sed Oriens ultimus timebit
 secures fratris tui Arcadii.*

Rott. Oisel. Florent. Thuan. Pat. Bonon. Lov. m. sec. duo Leid. m. pr. totidem Petav. Exc. Gev. [Martial. p. 108. ex vet. Cod. Put.] *Babylonis* omnes Vatt. Pal. Farn. *Babylonos* vel *Babylonis* Oxon. pr.—653 *meliore* Exc. Voss. marg. Isingr. *signaveris* Petav. tert.—654 *sudabit* Pal. *signabit* Put. Pat. *sudabit* vel *signabit* Reg. *Læus* tres Vat. Farn. Rott. Jun. pr. inc. Heins. et edd. Vicet. Parm. Ald. Isingr. Gryph. Colin. *Liceus* Vat. sec. m. sec. *Læbus* Florent. quatuor Med. Bonon. Tholos. Ambr. sec. *Liebus* Oisel. Pal. Pric. Thuan. Mazar. Moret. pr. Petav. sec. duo Oxon. totidem Leid. Var. LL. ed. Antv. *Libæus* Petav. pr. Moret. sec. *Libæus* Voss. Vat. quart. et quint. *Licebus* Lov. *Liebus* vel *Libæus* Reg. *Sucus* vet. Gyr. Ambr. tert. Exc. Gevart. et Lucens. sec. in quo præfixo + signo notabatur, veterem lectionem ibi erasam aut interpolatam esse. *Ultra* vel *Ultima* Lov. *horrebant* Oxon. sec. *Bractes* pro *Bactra* Moret. pr.

NOTE

653 *Communem annum*] Id est, simul geretis Consulatum: *majore toga*, cum majestate grandiore, statuque Orbis clariore.

654 *Tuo fasce*] In tua militia, in tuis stipendiis.

Suëvus] Suevi populi ad Danu-

bium, denotant Imperium Occidentis. *Criniti* autem dicuntur, quod comam alerent, id quod et barbari plerique faciebant.

655 *Bactra*] Urbs et regio, in Scythia Asiatica, designant Imperium Orientis.

IX.
CL. CLAUDIANI
EPITHALAMII IN NUPTIAS
HONORII AUGUSTI
ET
MARIÆ
PRÆFATIO.

ARGUMENTUM.

Ur nuptiis Thetidis et Pelei Dii adsunt, Apollo Musæque canunt, sic et in nuptiis Honorii et Mariæ.

SURGERET in thalamum ducto cum Pelion arcu,
Nec caperet tantos hospita terra Deos ;

Cum Pelion mons fornicalis antris attolleretur in formam thalami, neque tellus hospita contineret tanta Numina; cum socer marinus et ingens

.....

In Vaticano quarto et Petaviano primo inscribitur *Cl. Claudiani Liber de Nuptiis Honorii et Mariæ.* in Petav. tert. Moret. sec. et Var. LL. e marg. Parm. *Epithalamium de Nuptiis Honorii et Mariæ.* in Exc. Lucens. sec. erat *Incipit Epithalamium de Nuptiis Honorii Aug. Præf.* Vat. pr. exhibet, *Proemium in Nuptias Honorii et Mariæ.* et dein post præfationem *Incipit Epithalamium metro Heroico.* in Petav. pr. Præfatio manu recenti ascripta erat. —1 *Surgerat* Med. tert. *cum ducto* Oxon. pr.—2 *Non caperet* Med. tert. *terra*

NOTE

Epithalamii] Hymnus in nuptiis cani solitus. Dicitur ab ἐπι, *Ducis fortissimi, de quo multa jam diximus.*
super, et ὄδραμος, cubiculum conjugale. 1 *Surgeret*] Attolleret fornices,
Mariæ] Hæc erat filia Stilichonis ut Peleo et Thetidi thalamum præ-

Cum socer æquoreus numerosaque turba sororum
 Certarent epulis continuare dies ;
 Præberetque Jovi communia pocula Chiron, 5
 Molliter obliqua parte refusus equi ;
 Peneus gelidos mutaret nectare fontes,
 Cætæis fluere spumea vina jugis ;
 Terpsichore facilem lascivo pollice movit
 Barbiton, et molles duxit in antra choros. 10

multitudo Nympharum sororum conarentur perpetuare dies in convivio ; ac Chiron leniter inclinatus parte inflexu equi, ministraret vinum idem Jovi, et hominibus ; cum Peneus transformaret aquas frigidæ in nectare, et vina copiosa effluerent ex monte Cætæo ; Terpsichore tetigit citharam mollem digitis luxurianti-

dies Oisel.—3 Deorum Thuan. Med. pr. Ambr. sec. m. pr. Exc. Pat. rec. sororum Exc. Læti. sororum vel Deorum Reg. Vat. sec. Ursini Cod.—4 thalamis Lov. m. pr. diem Thuan. dapes Pal. dapes vel dies Med. pr. diem vel dapes Vat. quint. diem vel dies Moret. sec.—5 præberetque Barth. ed. pr. pabula Med. sec. Chiro Pric.—6 reflexus equi Theol. pro obliqua Heins. obliqui legit.—7 Peneusque pro Peneus Var. LL. ed. Antv. mutat Lov. m. pr. misceret Vat. tert. Med. pr. Pal. Thuan. marg. Isingr. mutaret vel misceret Florent. Pat. nectaris amnes Pat. nectaris amnes vel nectare fontes Put.—8 Cætæis vel Otreis Moret. sec. pumica Jun. a m. pr.—9 gracilem marg. Isingr.—10 mollis Lov. et edd. Vicet. Parm. Ald. ducit

NOTE

beret: hoc est, cum Pelion mons Thessaliæ magnificentius exornaretur, ac velat majori pompa altius assurgeret, extentis sinuatisque, in arcus speciem, antri sui fornicibus, ad celebrandas Pelei Thetidisque nuptias, ad quas Dii ipsi convenirent.

3 Socer] Nereus pater Thetidis, quæ nupsit Peleo, cujus Pelei proinde erat socer.

Sororum] Nereidum, maris Nympharum, quæ filie sunt Nerei et Doridis, ideoque Thetidis sorores.

5 Communis pocula] Cum Chiron vinum idem Jovi, Diisque aliis, atque hominibus ministraret, ipse communis omnium pincerna: tum enim Dii dignati sunt communibus epulis uti, cum mortalibus

Chiron] Centaurus, partim hominis

partim equi figuram habens. Possidebat regionem Thessalicam, circa montem Pelium: erat optimus, et Medicus, et Astronomus, Achillesque futurus præceptor.

6 Molliter refusus] Chiron in latum leniter reclinatus, ea parte qua equus erat.

7 Peneus] Fluvius Thessaliæ in Græcia.

8 Cætæis] Cæta mons est Thessaliæ; unde Cætæus dicitur.

9 Terpsichore] Τέρψις, delectatio, χορδα, chorus, saltatio, hinc dicta est Terpsichore una ex Musis, quasi delectatio, voluptasque chori seu saltationis.

10 Barbiton] Barbitos est instrumentum musicum, multis intentum chordis.

Carmina nec Superis, nec displicuere Tonanti,
 Cum teneris nossent congrua vota modis.
 Centauri Faunisque negant. Quæ flectere Rhæton,
 Quæ rigidum poterant plectra movere Pholum?
 Septima lux aderat cœlo, totiesque renato
 15
 Viderat exactos Hesperus igne choros.

bus, et traxit in cavernam choros lascivientes. Cantilenæ Terpsichores neque Jovi injucunda fuerunt, neque Diis aliis, cum agnoscerent nuptias esse convenientes cantibus tenellis. Centauri et Fauni inficiantur cantus esse jucundos. Sed quæ carmina valebant tangere Rhætum, quæ valebant tangere Pholum agrestem? Septima dies advenerat Cælo, et vesper toties resurgens aspexerat sua luce saltatio-

Pric. Ambr. pr. Med. tert.—11 hi sex seqq. versus desiderantur in Pal.—12 *nossent teneris* Moret. pr. *possent* Petav. tert. *essent* Jun. pr. m. sec. *cognita* ed. Vicet.—13 *Faunisque negant* Jun. pr. Oxon. pr. edd. Vicet. Parm. Ald. et al. *notant* Var. LL. ed. Antv. *Craton* Oisel. Lov. inc. Heins. Vicet. Ald. Parm. Junt. Isingr. Colin. Gryph. *Crathon* quatuor Vatt. Rott. Petav. tert. *Chaon* Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *Craton* Leid. pr. *Trathon* Mazar. *Trathon* Reg. *Chrathon* Petav. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Caron* Tholos. *Cruton* Moret. sec. *Rechon* Moret. pr. *Rhætum* Med. quart. *Rhæton* Farn. Med. tert. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *Rhæton* Oxon. pr. *Rhetum* Med. pr. et sec. et Thnan. *Craton* vel *Charon* Pat. *Chaon* vel *Craton* Vat. tert. *Crathon* vel *Chaon* Put. *Chaon* vel *Cheton* Florent. *Crathon* vel *Rhetum* Petav. pr. *Craton* vel *Ræton* Ambr. sec. *Crathon* vel *Herchon* Exc. Voss.—14 *Et rigidum* inc. Heins. *poterat* edd. Ald. Isingr. Gryph. Colin. Pulm. *poterant* Lov. *Pholum* Ald. *Potum* Exc. Gevart.—15 *renato* viginti Codd. Exc. Cod. Rhem. et Lu-

NOTE

12 *Vota*] Nuptiæ, quæ sunt vota et desideria parentum atque virginum.

Congrua vota modis] Id est modi cantusque congrui et convenientes votis seu nuptiis; vel carmina digna festivitate nuptiarum.

13 *Fauni*] Sunt rustica Numina.

Negant] Centauri et Fauni negant molles Terpsichores cantus placere. Claudianus per Centauros Faunosque creditur carpere quosdam ineptos ætatis suæ censors, quibus versus suos non placuisse cognoverat.

Quæ flectere Rhætum] Quæ porro plectra seu carmina movere possent Rhætum, Pholum, et alios Centauros agrestes, duros, intractabiles, et rus-

ticis cantibus assuetos?

15 *Septima lux aderat*] Numerus septenarius apud antiquos celebratus, et præsertim in nuptiis. Donatus in Phormione Terentii; ‘In nuptiis septimus dies instaurationem voti habet, ut in funere nonus dies, quo parentalia concluduntur.’ Macrobius: ‘Hic numerus est, qui hominem concipi, formari, edi, vivere, ali, ac per omnes ætatum gradus tradi senectæ, atque omnino constare facit.’ Ex his Donat. Macrobiique locis satis patet numerum Septenarium nuptialibus Gentilium festivitibus fuisse destinatum. Id moris ab Hebræis hausisse Pagani videntur. Unde Laban [Gen. c. 29.] ‘Imple,’ ait, ‘Hædomadam dierum hujus copulæ.’

Phœbus, quo saxa domat, quo pertrahit ornos,
tine tentavit nobiliore lyram.

rumque sacris fidibus jam spondet Achillem :

1 Phrygiæ cædes, jam Simoënta canit. 20

oso strepuit felix Hymenæus Olympo :

inam resonant Othrys et Ossa Thetin.

scas. Tunc Apollo impulit citharam plectro diviniore, quo mollit rupes, it arbores; et jam, Lyra sacrata, promittit Achillem nasciturum esse, jam clades Trojanas, jam Simoëntem. Hymen fortunatus personuit per Olympidentem: Othrys et Ossa repetunt nomen Reginae Thetidis.

Var. LL. ed. Antv. *renatus* edd. Vicet. Gesn. Bipont. *renatos* duo ed. tert. Tholos. Mazar. item tres Petav. *remotos* Bonon. m. pr. *rembr.* pr. *renato* vel *renatus* vel *renatos* Reg. Oxon. pr.—16 *exhaustos* Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *toros* Exc. Gevart.—17 *Tune* Vat. quint. Pric. Rott. Florent. Tholos. Petav. pr. duo Moret. tres *um Phæbus* Ambr. pr. Exc. Gevart. *Saxa movet* Med. tert. *protrahit* Farn. Florent. Jun. pr. Ambr. pr. et Moret. Cod. Ursini, item Exc. sec. apposito + signo, ut significetur, erasam vel interpolatam esse lectionem. *alnos* Ambr. pr. *alnos* vel *ornos* Med. sec.—18 *mobiliore* —19 *pandit* Pat.—20 *sedes* Put. Med. quart. Exc. Voss. *sedes* vel *ca.* pr. *Simoënta* Reg. duo Petav. ambo Moret. Exc. Gevart. Voss. Cod. Var. LL. ed. Antv.—21 *tepuit* Oisel. Put. Pat. Florent. Lov. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv. *strepuit* vel *crepuit* Ambros. tert. item Cod. Ambr. Exc. Gevart. *strepuit* vel *crepuit* Exc. Pat. in *antro pro Olympo* ut.—22 *resonat* Med. tert. *resonans* Ambr. tert. *resones* Reg. *Thetis* ed. Ursini, Ald. *Thetim* Vatt. quatuor, Pal. Farn. Pric. *Thetis* vel Moret. sec.

NOTE

m tamen hebdomada hic an-
est non dierum, ut et apud
m: 'Claudius hebdomaden
n trahit.' Unde non mirum
diem usurpari, et præcipue
tur de Peleo et Thetide, un-
iturnus Achilles patre major.
conjugium per sex dies ce-
n, et die septimo consumma-
d quod conjicitur ex verbis
bus, 'Fronoso strepuit,'
æc perbenigne mihi suppedi-
obilissimus doctissimusque
; ad quem, si quis in Claudi-
ro locus est difficilis, aut in-
bus intactus, velut ad inex-
ph. et Var. Clas.

haustum eruditionis et humanitatis
fontem, confugere soleo.

16 *Hesperus*] Seu Vesper, est stella
serotina, quæ matutinis horis dicitur
Lucifer et Phosphorus.

17 *Ornos*] Quaslibet arbores: spe-
cies pro genere.

18 *Nobiliore*] Apollo canit nobilior
diviniusque quam Terpsichore.

19 *Spondet Achillem*] Apollo fati-
dicus præcinit nasciturum esse Achil-
lem, ex hoc Pelei et Thetidis conju-
gio: ipsumque editurum esse Troja-
norum cædes ad fluvium Simoëntem
in Troade.

21 *Fronoso Olympo*] Olympus
U

Claud.

NOTE

mons est altissimus Thessaliæ, sylvis frondentibus variis in locis consitus. **22 Othrys et Ossa]** Sunt Thessalia montes, qui sæpius in hac nuptiarum Virgilius: 'Fronósum Olympum.' **celebritate, resonant nomine Regiæ Thetidis, quæ nupserat Peleo Thessaliæ Regi.**

Hymenæus] Vel Hymen, Deus Nuptiarum, vel Hymnus, qui canitur in laudem nuptiarum, ut in hoc loco.

X.

CL. CLAUDIANI EPITHALAMIUM
HONORII ET MARIE.

ARGUMENTUM.

HONORIUS amat, suspirat, poscit Mariam sibi promissam, conqueritur de mora. Subridet Cupido, volat ad montem Cyprium, matri Veneri denuntiat suum Triumphum. Venus gaudet, festinat, et Diis maris plaudentibus Tritone invecta, Amoribusque comitata, Mediolanum petit: ejus adventu recedunt nubes, arma; succedunt serenitas, lyræ, flores; paratur Thalamus. Hinc Mariam vestit, ornat, eamque ducit venienti obviam Honorio. Post exercitus gratulatur Theodosiique Manibus, et Stilichoni, cujus laudes celebrantur: votumque additur in gratiam nepotum.

HAUSERAT insolitos promissæ virginis ignes
Augustus, pronoque rudis flagraverat æstu.

Honorius Imperator conceperat amorem insuetum Puella sibi desponsatæ, et in-

1 *Progressæ* Lov. m. pr.—2 *pronoque* Cod. Ursini et plurimi alii, Exc. Schott.

NOTE

1 *Hauserat]* Honorius hauserat hoc est, ex puella omnium maxime amorem ex Maria Stilichonis filia, amabili.
velut ex fonte amorum plenissimo; 2 *Prono æstu]* Amore prompto et

Nec novus unde calor, nec quid suspiria vellent,
 Noverat incipiens, et adhuc ignarus amandi.
 Non illi venator equus, non spicula curæ :
 Non jaculum torquere libet. Mens omnis aberrat
 In vultus, quos finxit Amor. Quam sæpe medullis
 Erupit gemitus ! quoties incanduit ore

expertus, incensus fuerat ardore prompto ; et amens, et adhuc imperitus amoris non cognoscebat unde flamma illa recens nasceretur, nec quid gemitus significarent. Non ille curat equum venatorem, non tela : non juvat illum vibrare sagittas. Totus animus occupatur in lectu, quem Cupido fecit. Quam crebro suspiria exierant ex pectore intimo ! quoties rubor prodens arcana animi exarsit in vultu ejus ! et quo-

Lucens. sec. et Gevart. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. e marg. Parm. primoque Vat. tert. Pal. Pric. Thuan. primoque vel pronoque Vat. pr. Put. Florent. Oisel. Heinsius ad firmandam lectionem primoque, ascripserat locum ex Fescen. vs. 41. 'Primisque sese junget amoribus.'—3 Exc. Voss. ita hos versus exhibent : *Sed novus unde calor, sed adhuc securus amandi Noverat incipiens, nec quid suspiria possent.*—4 *Insipiens* Heins. et al.—5 *nec spicula* duo Vatt.—6 *aberrat* Florent. duo Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. duo Ambr. tres Petav. Cod. Epig. Ambr. Exc. Lucens. pr. edd. Vicet. Gesn. Bipont. *oberrat* Vat. sec. Farn. duo Med. Ambr. pr. m. sec. Lov. m. sec. Leid. pr. Moret. sec. Cod. Ursini, Ald. et Exc. Gevart. *aderrat* incert. Heins. qui remittebat ad Gronov. Gust. in Stat. p. 403.—7 *pinxit* Put. Moret. sec. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud. *vulnus quod fixit* Vat. quint. Reg. iuc. Heins. Oxon. pr. Leid. pr. Exc. Pat. et ed. Gesn. et Bipont. *vultus quos fixit* vet. Gyr. *vulnus quod pungit* Pat. *vulnus quod finxit* Florent. Med. sec. Ambr. sec. *vulnus quod punxit* Thuan. Mazar. Petav. sec. *vulnus quod pinxit* Farn. duo Med. duo Petav. Cod. Epigr. Ambr. Tholos. Ambr. tert. Exc. Gevart. et Lucens. pr. ed. Vicet. *finxit* Exc. Læti, Pal. ed. Parm. *pinxit* Ursini Cod. et decem alii. *punxit* vel *fixit* Oxon. pr. *vulnus quod fixit* vel *vultus quos pinxit* Petav. pr. Lov. *vulnus quo punxit* vel *vultus quos pinxit* Vat. quart.—8 *Eripuit* Farn. *Erumpit* Vat. sec. Cod. Ursin. *Erumpunt* Mazar.

NOTE

proclivi, quod Mariæ forma videri non posset, quin amor conciperetur. Alii legunt *primo æstu*, id est, primo amore : primi amores sunt vehementiores.

Rudis] Rudis et imperitus in arte amandi.

3 *Nec novus unde calor*] Negligit venationem, et alias exercitationes : ardet, suspirat, nec tamen cognoscit adhuc ea omnia ex amore provenire.

4 *Incipiens*] Sc. amare. Alii legunt *insipiens*, i. e. amens, et velut extra se positus.

6 *Aberrat*] Notum Proverbium,

'Anima est magis, ubi amat, quam ubi animat.' Itaque Honorii totus animus videtur esse extra illum, aberrat, exultat, et nihil spectat, nisi vulnus, quod amor fecit ; hoc, est semper se pascit amore Mariæ.

7 *In vultus, quos finxit Amor*] i. e. Animus ejus totus est in vultu Mariæ, quem Amor ipsi representavit formavitque. Alii legunt *vulnus*. Vulnus, ignes, flammam de amore dici notissimum. Virgilius : 'Vulnus alit venis, et cæco carpitur igni.'

Medullis] Ex intimo cordis recessu.

Confessus secreta rubor, nomenque beatum
 Injussæ scripsere manus! Jam munera nuptæ 10
 Præparat, et pulchros, Mariæ sed luce minores,
 Eligit ornatus; quicquid venerabilis olim
 Livia, Divorumque nurus gessere superbæ.
 Incusat spes ægra moras, longique videntur
 Stare dies, segnemque rotam non flectere Phoebe. 15
 Scyria sic tenerum virgo flammabat Achillem,

tles manus ejus ultro signaverunt felix nomen Mariæ! Jam deligit dona pro sponſa, et vestes magnificas, sed inferiores tamen pulchritudine Mariæ; deligit scilicet, quicquid Livia veneranda tulit quondam, et quicquid nurus glorioſa Deorum tulerunt. Spes Honorii inquieta damnat moras; et dies longiores videntur conſiſtere, et Luna videtur non volvere currum inertem. Ita Deidamia puella Scyri, ignara adhuc doli, inflammabat Achillem juvenem; et instruebat manus bel-

—9 *beata* Moret. pr.—10 *Invisæ* Florent. Moret. sec. Var. LL. ed. Antv.—11 *populos* vel *pulchros* Jun. pr. *dignos Mariæ* Pat. *Mariæ pulchros sed* Moret. sec. *sub luce vel seu luce* Vat. pr. *jure pro luce* Jun. a m. pr.—14 *spes longa* Med. tert.—15 *moram* vel *rotam* Vat. pr. *rotam vel currum* Rott. *flectere* triginta fere Codd. Exc. Gevart. et Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. item Ald. Heinsius ascripserat locum Ovid. Lib. x. Met. vs. 11. 'Flexerat obliquo plaustrum temone Bootes.' *jam volvere* Pat. *nec volvere* Thuan. *volvere* quoque habet ed. Parm. et Vicet. *volvere rotam* Silium Lib. vi. et alios quoque dixisse notaverat Heins. *Phæbe* Exc. Pat. rec. *Phæbi* Vat. quint. *Phæbus* vel *Phæbe* Vat. tert. Reg.—16 *flammavit* Pal. Med.

NOTE

9 *Rubor*] Rubor subitus frontis inter amoris indicia reponitur. Ovidius: 'Et rubor in vultu pignora mentis habet.'

10 *Injussæ*] Manus scripserunt nomen beatum Mariæ, sed sponte, sed injussæ, quasi non ipse Honorius sentiret. Id quod accidit amantibus, suaque natura cogitatione aliqua defixis, qui etiam canunt, nec canere se sentiunt.

11 *Luce*] Pulchritudine micante lucis instar.

12 *Venerabilis Livia*] Augusti conjux, quæ inter Deos relata est, ideoque veneratione digna.

13 *Nurus gessere*] Adulatio Poëtica, quasi hæc ornamenta jure hæreditatis ad Honorium venirent.

14 *Spes ægra*] Non quod spes sit

ægra, sed quod curis continuis reddat sollicitum et ægrum amantem. Virgilius: 'Ægram vana spe lusit amantem.'

Moras] Sallustius: 'Animo cupienti nihil satis festinatur.'

15 *Stare*] Dies non fluere, sed stare videntur; adeo longi apparent.

16 *Scyria*] Apud Lycomedem Scyri Egæi maris insulæ regem Achilles a matre Thetide bellum Trojanum filio funestum timente, habitu muliebri occultatus fuerat. Tum Deidamia Regis filia, ab Achille compressa peperit Pyrrhum, Neoptoleum dictum.

Flammabat] Amore vehementer inflammabat.

Fraudis adhuc expers : bellatricesque docebat
 Ducere fila manus, et, mox quos horruit Ide,
 Thessalicos roseo pectebat pollice crines.
 Hæc etiam queritur secum : Quonam usque verendus 20
 Cunctatur mea vota socer ? quid jungere differt,
 Quam pepigit, castasque preces implere recusat ?
 Non ego, luxuriam Regum moremque secutus,
 Quæsiivi vultum tabulis : ut nuntia formæ

licosas Achilles ad fila nenda ; et pollice purpureo pectebat capillos Thessalicos, quos mox Troja formidavit. Honorius sic quoque conqueritur secum : Quousque socer venerandus Stilicho differt mea desideria ? Quare procrastinat conjugere mihi virginem, quam promisit, et refugit cumulare preces meas pudicas ? Haud ego imitatus pompam et consuetudinem regum, exquisivi pulchritudinem per simulacra aliqua, ut

pr. *inflammabat* Moret. pr.—18 *Ide* plurimi Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. et Cod. Rhem. Sched. Gud. item Ald. *Ida* Med. quart. Exc. Schott. *Idem* Parm. *idem* vel *Ide* Reg.—19 *Thessalicos roseo* Farn. inc. Heins. Ursin. Cod. Mazar. Moret. sec. Vat. Livin. edd. Gesn. et Bipont. *Thessalico roseos* tres Vat. Pal. Pric. Rott. *Thessalicos roseo* vel *Thessalico roseos* Vat. pr. et sec. m. pr. *Thessalicos roseo nectebat pollice* Pat. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. sec. *pectebat pollios* Florent. Put. vet. Gyr. Exc. Schott. *nectebat* Vat. pr. et sec. m. sec. Pric. Oisel. *pectebat* Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Ambr. et Jun. pr. Lov. ambo Moreti. *nectebat pectine* Vat. tert. cod. Ursin. Med. sec. Tholos. duo Petav. *pectebat pectine* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. Med. tert. inc. Heins. *pectebat* et emendatum *nectebat* Med. pr. *pectebat* vel *nectebat* Reg. Oxon. pr. Ambr. sec. *flectebat*, vel *nectebat*, vel *pectebat* Oxon. sec.—20 *Hoc* Vat. sec. Med. quart. inc. Heins. Petav. sec. duo Oxon. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Sic Rott.—21 *senex* Pat. *senex* vel *socer* Put. *quid jungere* Vat. Livin. *qui jungere* Ald.—22 *Quod pepigit* Moret. pr. *pepigi legit* Heins.—23 *hi duo versus manu recenti ascripti sunt in* Vat. pr. *luxuriam* duo Vat. Pric. Exc. Pat. rec. Lucens. sec. Cod. epigr. Ambr. ed. Vicet. *luxuriam* viginti tres alii, edd. Parm. Heins. Gesn. et Bipont. item Var. LL. e marg. ejusdem. *luxuria* Vat. quart. *moresque* duo Vatt. Petav. pr. *moremque* Jun. pr. *moremque* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Rott. Oisel. *moremque* vel *patrumque* Med. sec.—24 *Quæsiivim* Med. sec. *multum* vel *vultum* Petav. sec. *tabulis* Var. LL. ed. Antv. *thalamis* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. *tabulis* vel *thalamis* Moret. pr. ut *mutua* Med. tert. *noxia* Ambr. pr. Sched.

NOTE

17 *Fraudis adhuc*] Nondum gnara fraudis, qua Achilles veste puellari indutus seipsam decepti.

18 *Horruit Ide*] *Ida* mons Trojæ, seu potius ipsa Troja tremuit, adventu Achilles pulchre capillati. Lucianus : ' Quam speciosa cæsaries ! quam terribilis in bellatoribus ! quam decora in adolescentibus ! ' &c.

19 *Thessalicos crines*] *Pectebat* cri-

nes Achilles Thessali : hunc enim Phthia urbs Thessaliæ genuerat.

20 *Queritur*] Ob amoris impatientiam.

23 *Non ego*] Non petivi, ut pulcherrimarum Principum imagines pictæ ad me mitterentur ; id quod faciunt Reges ad pompam et ostentationem.

Lena per innumeros iret pictura penates : 25
 Nec variis dubium thalamis lecturus amorem
 Ardua commisi falsæ connubia ceræ.
 Non rapio præceps alienæ fœdera tædæ,
 Sed quæ sponsa mihi pridem, patriisque relicta
 Mandatis, uno materni sanguinis ortu 30
 Communem partitur avum. Fastigia supplex

imago illa adulatrix nuntia pulchritudinis circumferretur per domos innumerabiles. Neque ego electurus amorem ambiguum facturum thoros diversos, credidi speciei fallaci conjugia difficilia. Non ego temerarius aufero pactum alieni matrimonii, sed eam, quæ desponsata est mihi, et data imperio patris mei, vindicat sibi avum communem una origine generis materni. Ego precaturus abjeci majestatem impera-

*****

Gud.—25 *Lena* viginti Codd. Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. *Plena* octo alii, Exc. Lucens. sec. *Læva* Rott. Méd. tert. Thuan. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. et ed. Vicet. *Lena* vel *Plena* Vat. pr.—26 *Non variis* Thuan. *thalamis varium dubiis* Jun. pr. *tabulis* Exc. Schott. *laturus* Pric. Oisel. *lectura pudorem* inc. Heins.—27 *conubia* Exc. Gevart. *formæ* Thuan.—28 *Nec rapio* Moret. pr. *princeps* pro *præceps*, et *menæs* pro *tædæ* Jun. pr. et Oxon.—29 *patriisque* Vat. pr. Farn. ambo Moret. Lov. *patriisque* Vatt. quatuor. Pal. Pric.—30 *Mandantis* Thuan. *uno* vel *immo* Oisel.—31 *par-*

NOTÆ

25 *Lena*] Ut imago adulatrix, lenocinans, et amoris conciliatrix circumferretur per domos. *Lena* autem dicitur, quasi fungatur officio lenæ, dum puellas minus decoras, adulate penicillo depictas ostentat principibus, quos sic ad amorem et matrimonium accendit, de eo nunquam cogitatus, nisi talibus lenociniis decepti fuissent. Ovidius: ‘maxima lena mora est,’ id est, maxima amoris conciliatricula. Alii hoc verbum *lena* aversati legunt *læva*, id est favorabilis, ut apud Virgilium, ‘Numina læva sinunt.’

Pictura] Mos ille antiquus mittendi puellarum principum imagines, etiam a nostris observatus. Missa enim est Henrico Magno Mariæ Medicæ effigies. Ceterum, Claudianus arguit tacite factum Eutropii, qui Flavii Promoti filiam, vel Neptim, egregie depictam Arcadio ostentans, illum

vel sola pictura pellexit ad nuptias.

26 *Nec variis, &c.*] Non elegi amorem dubium, hoc est instabilem, et toties mutandum, variisque thalamis occasionem daturum, quoties nova virginum aliarum imago mihi proponeretur.

27 *Ardua commisi*] Non ego exposui, credidi imagini ceræ sæpe fallaci, conjugium meum, cum arduum ac difficile sit optime eligere, ac præsertim cum videntur tantum imagines.

28 *Non rapio fœdera*] Non rapio nuptas, aut fœdere pactoque aliquo aliis desponsatas. Sic Augustus adduxit Liviam etiam prægnantem.

29 *Patriisque relicta mandatis*] Probabile est Theodosium, antequam moreretur, mandavisse, ut Honorius Mariam Stilichonis filiam duceret in uxorem.

31 *Partitur avum*] Theodosium se-

Deposui, gessique procum : de limine sacro
 Oratum misi proceres, qui proxima nobis
 Jura tenent. Fateor, Stilichon, non parva poposci :
 Sed certe mereor Princeps, hoc Principe natus, 35
 Qui sibi te generum fraterna prole revinxit,
 Cui Mariam debes. Fœnus mihi solve paternum.
 Redde suos aulæ. Mater fortasse rogari
 Mollior. O patruï germen, cui nōminis hæres

toriam, et egi me procum. *Primores, qui occupant locum propinquum nobis, missi sunt ex aula sacrata rogaturi. Confiteor, o Stilicho, non petivi rem exiguam, at quidem hac dignus sum ego Imperator oriundus tali Imperatore Theodosio, qui devinxit sibi te generum per filiam fratris, cui debes Mariam. Repende mihi usuram paternam : restitue suos palatio. Serena mater Mariæ forsitan facilius est exorari. O soboles patruï mei Honorii : cui ego Honorius successi hæres nominis ejusdem, o Serena*

timur Tivan. fastidia Vat. pr. simplex Farn.—32 cæssique procul Med. quart. procum vel procul Med. sec.—33 Oratum Farn. misi quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. missi Vat. tert. Med. sec. Put. Petav. tert. Ambr. tert. misi vel missi Med. pr. Moret. pr. Stilicho Vat. pr. Stilico Vat. sec. fateor Stilico triginta fere Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. et edd. Vicet. Parm. Isingr. Gryph. Colin. parva vel prava Put. poposci vel reposci Oxon. sec.—35. hic principe Cod. Epigr. Ambr. Si principe Med. tert. et principe Vat. quint. ac principe Vat. quart. hoc principe viginti alii, Exc. Schott. et Lucens. pr. Var. LL. e margine Parm. de principe vet. Gyr. Var. LL. ed. Antv. sed principe Jun. pr.—36 mole Oisel.—37 differs? Ald. debes viginti duo Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. fœnus Bonon. fœdus quatuor Vatt. Pal. Rott. fœnus Oisel. Petav. sec. fœnus vel fœdus Vat. pr. Petav. pr. et Pric. Heinsius ascripserat loca Propert. Lib. I. El. 7. et Lib. III. Eleg. 1.—38 tuos Farn.—39 ob Cod. Ursini. patrium Jun. pr. Heinsius legit patrum. cui

NOTÆ

niorem, qui filies habuit Theodosium Magnum, et Honorium seniorem: hujus Honorii filiam Serenam Stilicho uxorem duxerat: ex Serena et Stilichone nata est Maria, quæ nubit Honorio juniore: hinc et Honorius junior et Maria agnoscunt communem, hæc proavum maternum, ille avum paternum, Theodosium scilicet seniorem.

Fastigia] Ego, qui Imperatoris titulo imperare poteram, me supplicem exhibui.

33 Misi proceres] Hæc dicta sunt ad Stilichonis laudem.

36 Qui sibi te generum] Mereor Mariam ego natus Theodosio, qui tibi

dans uxorem Serenam fratris sui Honorii filiam, et a se adoptatam, te fecit suum generum.

37 Cui debes] Cui Theodosio debes Mariam: hanc enim accepisti a conjugæ Serena, quam ipse tibi dedit.

Fœnus solve] Da mihi Mariam, quæ mihi erit velut fœnus et merces ampla eorum, quæ debes patri meo Theodosio.

38 Aulæ] Redde suas Principes aulæ Cæsareæ.

39 O patruï germen] O Serena filia patruï mei Honorii senioris, cujus nomen ego Honorius velut hæres gero.

Successi, sublime decus torrentis Hiberi, 40
 Stirpe soror, pietate parens, tibi creditus infans,
 Inque tuo crevi gremio, partuque remoto
 Tu potius Flaccilla mihi. Quid dividis ergo
 Pignora? quid juveni natam non tradis alumno?
 Optatusne dies aderit? dabiturne jugalis 45
 Nox unquam? tali solatur vulnere questu.
 Risit Amor, placidæque volat trans æquora Matri
 Nuntius, et totas jactantior explicat alas.
 Mons latus Ionium Cypri præruptus obumbrat,

altus honor Iberi rapidi, soror gente, sed mater affectu, ego infans commissus sum tibi, et crevi in sinu tuo, et partu excepto, tu potius es mihi Flaccilla. Cur igitur separas filios tuos? Cur non das alumno tuo juveni filiam tuam? An non dies exoptatus veniet? an non nox nuptialis concedetur unquam? Honorius mulcet vulnus suum hæc querela. Cupido subrisit, et statim evolat ultra maria, nuntius futurus matri blandæ, atque superior porrigit pennas omnes. Mons altus tegit latus Ionium Cypri, mons

germen Farn. tibi nominis Oxon. pr.—41 Stirpe sata Thuan. Stirpe parens pietate soror Moret. pr. pietate potens Jun. pr. m. sec. carens Thuan. mihi creditur Var. LL. ed. Antv. creditus Ambr. pr. creditur Oxon. et alii. creditur vel creditus Put.—42 crevit Oxon. sec. thalamo vel gremio Vat. quint. partumque Oxon. pr.—43 potior Exc. Schotti. Placcilla Ambr. tert. Placcella Tholos. Placilla Rott. Facilla Med. tert. Petav. tert. Mazar. Fascilla Oxon. sec. Flacilla Florent. duo Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. et Parm. Flaccella Med. pr. Floccilla Moret. sec. Facilla vel Placella Reg. Placella vel Facella Oxon. pr.—44 natam juveni inc. Heins. Ambr. sec. reddis duo Vatt. Pal. Florent. Med. pr. Leid. pr. Thuan. Mazar. tradis Med. sec. credis inc. Heins. Exc. Schotti; Heinsio improbatur hæc lectio, quia jam præcessit creditus.—45 dabiturne Farn. Pric. Lov. dabiturne Pat.—47 placidoque Vat. quart. placidusque vel placidæque Oxon. sec.—48 horas Petav. tert. Lov. Var. LL. ed. Antv. horas vel alas Petav. sec.—49 Ionium viginti Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. et Vicet. in Moret. sec. ascriptum erat, DESCRIPTIO PALATII VENERIS. Eoum Vat. pr. Pal. Pric. Oisel. et ed. Gesn. et Bipont. Eoum vel Ionium Vat. tert. Florent. Lov. Cypri præruptus Bonon. Pat. Exc. Schott. Vat. Isingr. Pulm. Delr. Cyprea rupis tredecim alii. ruppis Var.

NOTÆ

40 *Torrentis Hiberi*] Fluvii Hispaniæ, sed ponitur pro ipsa Hispania.

41 *Stirpe soror*] Nam Serena adoptata fuerat a Theodosio patre Honorii.

42 *Partuque remoto*] Si partum demas, tu potius mihi mater es, quam Flaccilla. Hæc obiit, Honorio puero admodum relicto. Ea porro non

minus dicenda est mater, quæ affectu materno educavit, quam quæ genuit.

44 *Pignora*] Quid separas Mariam et Honorium, quos aut spectas, aut spectare debes, ut proprios liberos.

49 *Latus Ionium Cypri*] Cyprus insula maris Mediterranei credita est Veneri sacra sedes, ob amœnitatem; et quia ad eam nata est; *Ionium latus,*

Inuius humano gressu, Phariumque cubile 50
 Proteos, et septem despectat cornua Nili.
 Hunc neque canentes audent vestire pruinae ;
 Hunc venti pulsare timent, hunc lædere nimbi.
 Luxuriæ Venerique vacat. Pars acrior anni
 Exulat : æterni patet indulgentia veris. 55
 In campum se fundit apex : hunc aurea sepes
 Circuit, et fulvo defendit prata metallo.
 Mulciber, ut perhibent, his oscula conjugis emit
 Moenibus, et tales uxoris obtulit arces.

inaccessus pedibus hominum, despicit lectum Ægyptium Protei, et septem ostia Nili. Glacies albæ non audent tegere hunc montem ; venti metuunt hunc percutere. Nubes metuunt offendere hunc : hic seruit voluptati et Veneri. Pars violentior anni expellitur. Clementia veris perpetui aperitur. Vertex montis extendit se in planitiem. Aurata sepes cingit hunc, et tuetur prata metallo fulvo. Vulcanus, ut aiunt, emit basia uxoris suæ his muris, et ipse uxoris dedit tales turre. In-

*****

LL. ed. Antv. abundat vel obumbrat Oxon. sec.—50 gressu vel gressui Reg. generi Vat. Liv. gressu vel generi Vat. pr. Phariumque Pric.—51 despectans Med. quart. despectant Vat. quart. Farn. Rott. despectat Florent. duo Med. Mazar. Vat. Livin. Jun. pr. Leid. pr. Exc. Lucens. sec. cornua vel hostia Ambr. sec.—52 Hunc neque canentes Exc. Læti. Vat. pr. m. pr. Pric. Oisel. cadentes Vat. quint. cadentes et emend. canentes Lov. cadentes Exc. Lucens. sec. apposito + signo, ut notetur, veterem lectionem esse vel erasam vel interpolatam. spectare vel sperare pro vestire Jun. pr.—53 nimbus Moret. pr.—54 Venerique Exc. Læti. ventrique inc. Heins. Petav. pr. Ambr. tert. Oxon. sec. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. ed. Vicet. ventrique vel Venerique Reg. Oxon. pr. Moret. sec. duo Petav.—56 fundit Exc. Læti. fudit Farn. Petav. sec. Ambr. tert. Lov. Exc. Gevart. ed. Vicet. desidit vel se fundit Ambr. sec. huc aurea Med. tert.—57 flavo plurima pars Codd. Exc. Schott. Gevart. et Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. item Oxon. Leid. Lovan. et ed. Vicet. rursu Med. sec.—58 Mulcifer Mazar. Oxon. pr. m. sec.—59 artes pro arces Pal. aures

NOTE

id est, qua Cyprus respicit mare Ionium, quod ad Ægyptum usque extenditur.

50 Phariumque] Id est, Ægyptium, a Pharo parva olim Nili insula, ad quam Proteus ille formarum mutatione insignis stabulabat.

51 Septem cornua] Septem ostia Nili, qui inde dicitur a Virgilio, 'Septemgeminus.'

58 Venti pulsare timent] Monti Ve-

neris nullam hyemem, ver perpetuum tribuit. Hæc enim Dea est serenitatis, risuumque et voluptatis.

55 Patet] Aperitur, porrigitur: omnia quippe verno tempore explicantur, aperiuntur.

58 Mulciber] Vulcanus omnia opera insignia, et duratura, facere fingitur.

59 Uxorius] Qui uxori placere gestit.

Intus rura micant, manibus quæ subdita nullis 60
 Perpetuum florent, Zephyro contenta colono:
 Umbrosumque nemus, quo non admittitur ales,
 Ni probet ante suos Diva sub iudice cantus.
 Quæ placuit, fruitur ramis: quæ victa, recedit.
 Vivunt in Venerem frondes, omnisque vicissim 65
 Felix arbor amat. Nutant ad mutua palmæ
 Foedera: populeo suspirat populus lectu;
 Et platani platanis, alnoque assibilat alnus.
 Labuntur gemini fontes: hic dulcis, amara
 Alter, et infusus corrumpit mella venenis, 70
 Unde Cupidineas armavit Fama sagittas.

tus agri splendent, qui nullis subacti manibus, et contenti Favonio cultore, florent continuo: et intus sylva est frondosa, in qua avis non recipitur, nisi prius sub Dea iudicante probet contentus snos. Quæ avis probata est, potitur sylva; quæ superata est, abit. Folia vivunt pro Venere, et arbor omnis fortunata amat mutuo. Palmæ annuunt ad amicitiam reciprocam: populus gemit impulsu populeo; et platani admurmurant platanis, et alnus alno. Fontes duo hic fluunt. Unus dulcis est, alter est amarus, et inficiunt mella venenis immixtis, quibus

*****

Vat. quart.—60 *rura micant* Put. Mazar. Vat. Livin. ed. Parm. *prata* duo Vatt. Farn. Rott. Pric. Med. sec. Reg. Thuan. duo Petav. Lov. Moret. sec. Ald. Exc. Gevart. *rura vel prata* Vat. pr. Med. pr. Florent. Jun. pr. *virent* Vat. sec. m. pr. Florent. m. pr. *maribus* Oxon. pr. *morbis* Oxon. alt. a m. pr.—61 *Perpetuo* Vat. pr. Thuan. Jun. et Moret. pr.—63 *sub Diva iudice* Vat. sec. Cod. Ursin.—66 *nutantque* Jun. pr. *nutant* Vicet.—68 *platani* vel *platanus* Oxon. pr. *platanis* *platani* Florent. unus Heins. *platani platanis* Med. tert. Petav. tert. Vat. Livin. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. Vicet. *platano platanus* tres Vatt. Med. sec. Put. Mazar. Petav. pr. Tholos. Moret. pr. Jun. pr. Ald. *platanus platanus* Vat. tert. Farn. *platani platanus* Rott. Petav. sec. *platanus platanis* Pal. Pric. Oisel. Florent. duo Med. Exc. Gevart. *platani platanis* vel *platanis platanis* Reg. *alnoque assibilat alno* Jun. pr.—70 *corrumpit* tres Vatt. *corrumpunt* viginti quinque alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *corrumpit* vel *corrumpunt* Put.—71 *armavit* Leid. pr. *armari* duo Vatt. Pal. Oisel. Florent. quatuor Med. Put. Thuan. Mazar. Petav. sec. inc.

NOTE

61 *Zephyro*] Carus Veneri ventus, cujus uxor Flora, seu Zephyritis, Veneri itidem cara.

66 *Felix arbor*] Frugifera, sæcunda. Arborea autem a Poëtis amare finguntur, cum levi Zephyro pulsæ sese osculantur.

Nutant palmæ] In palmis duplex sexus agnoscitur: si hinc inde ad

ripas exurgant mas et fœmina, inclinare et admovere sese videntur velut ad oscula.

69 *Dulcis, amarus*] Fontium montis Venerei, alter dulcis est et melle plenus, cum felix amor; alter amarus, et felle infectus, cum infelix amor est.

71 *Unde*] In utroque fonte amor

Mille pharetrati ludunt in margine fratres,
 Ore pares, similes habitu, gens mollis Amorum.
 Hos Nymphæ pariunt : illum Venus aurea solum
 Edidit. Ille Deos cœlumque et sidera cornu 75
 Temperat, et summos dignatur figere reges :
 Hi plebem feriunt. Nec cetera numina desunt.
 Hic habitat nullo constricta Licentia nodo,
 Et flecti faciles Iræ, vinoque madentes
 Excubiæ, Lacrymæque rudes, et gratus amantum 80
 Pallor, et in primis titubans Audacia furtis,
 Jucundique Metus, et non secunda Voluptas ;
 Et lasciva volant levibus Perjuria pennis.

fama armavit tela Cupidinis. Mille fratres pharetrati, qui sunt genus blandum Amorum, collidunt in ripa, similes vultu, similes veste. Nymphæ producunt hos: pulchra Venus peperit illum solum Cupidinem. Ille moderatur arcu suo Deos, Cœlum, et Astra; et dignatur ferire reges supremos: hi Amores percutiunt vulgus. Neque numina alia hic absunt. Hic Licentia nullis compressa catenis manet, et Iræ promptæ excitari, ac Vigiliæ ebrîæ vino, et Fletus juveniles, et Pallor jucundus amantum, et Audacia tremens in furtis prioribus, et Metus dulces, et Voluptas non tuta, et Perjuria impudica volitant ventis velocibus. Inter

Heins. Bonon. Pat. m. pr. duo Ambr. Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. armavit tredecim alii, Ald. et ed. Vicet. armavit Sched. Gud. armavit vel armari Vat. quart. Pric. Lov.—72 pharetrata Med. quart.—73 Mens pares Rott. Ore pares duo Vatt. Pal. habitu similes Pric. Vat. Livin. similes habitu Vat. pr. Oisel. Florent. Med. pr. Thuan. Mazar. Jun. pr. Heinsius ascripserat locum Cons. Hon. vi. 178. 'Hoc Deus effulgens habitu,' &c. ævo similes tres Vatt. duo Med. Pal. Farn. ævo vel habitu Put.—75 Deum Vat. quint.—77 neque Leid. pr. munera Oxon. sec. m. pr.—78 habitat Exc. Læti. habitant Vat. quint. m. pr. districta Farn. vet. Gyr.—79 plecti faciles Med. tert.—80 gratus amorum Pric.—81 titubant Vat. tert. factis Thuan. factis vel furtis Med. pr.—82 Jucundique Vat. pr. et sec.—83 pennis Florent. ventis triginta Codd. Exc. Lucens. pr. Gevart. et Cod. Rhem. Ald. Parm. Vicet.

NOTÆ

sagittas tingit : est enim et melle et felle fœcundus.

75 Deos Cœlumque] Omnia vincit amor, superos quoque. Muretus : Poëtæ tamen 'in Minervam et in studiorum præsides Musas nihil Veneri, nihil Cupidini, juris esse voluerunt.'

76 Dignatur] Reges tantum dignos putat quos suis figat telis.

77 Numina] Alia sunt Numina, vel potius aliæ pestes, quæ comitantur

amorem : tales sunt Licentia, Iræ, &c. 79 Iræ] Terentius : 'Amantium iræ, amoris redintegratio est.'

Vino madentes] Item Terentius : 'Sine Cerere et Libero friget Venus.'

80 Excubiæ] Solitæ agi ad fores Amasiarum.

Lacrymæ rudes] Effusæ a juvenibus rudibus, et primos tum amores expertis.

83 Perjuria] Ovidius : 'Jupiter ex

Quos inter petulans alta cervice Juventas
 Excludit Senium luco. Procul atria Divæ 85
 Permutant radios, sylvaque obstante virescunt.
 Lemnius hæc etiam gemmis extruxit et auro,
 Admiscens artem pretio, trabibusque smaragdis
 Supposuit cæsas hyacinthi rupe columnas.
 Beryllo paries, et iaspide lubrica surgunt 90

quos Deos Juventus impudens celso capite expellit ex sylva Senectutem. Palatium Divæ longe mutat splendorem, et florescit nemore invito. Vulcanus construxit hoc etiam ex gemmis et ex auro, conjungens industriam, et subjectit trabibus smaragdis columnas recisas ex lapide Hyacinthi. Murus ex Beryllo, et limina levia ex iaspide

et Colin. *ventis vel pennis* Med. pr. et sec. Leid. pr. inc. Heins.—84 *Quos inter duo* Vatt. Pal. Pric. Oisel. Florent. Med. pr. Thuan. Mazar. Vat. Livin. *lasciva alta cervice* Pal. *juvenca* inc. Heins. *juventa* Vat. sec. Med. quart. Lov. duo Oxon. ed. Vicet. *juventas* duo Vatt. Oisel. Florent. vet. Gyr. Med. tert. Petav. sec. Ambr. tert. m. pr. Bonon. Tholos. Vat. Livin. Exc. Schott. Lucens. sec. ed. Parm. *juventus* quatuordecim alii. *juventus* vel *juventas* Vat. quart. Pat. Ambr. pr.—85 *ludo* Put. Reg. Petav. tert. *ludu* Reg. m. pr. *luco procul*, cum *κατὰ στυγῆ* Moret. sec.—86 *permutant* Exc. Lucens. pr. *permittant* Vat. quint. ed. Vicet.—87 *hoc* Var. LL. ed. Antv. *hoc* vel *hæc* Med. pr. *instruxit* Med. tert. *astrinxit* tres Vatt. *extrusit* Voss. *construxit* Pal. Pric. Med. pr. Reg. Thuan. Moret. sec.—88 *Conjungens* Moret. pr. *gravibusque* tres Vatt. Farn. Rott. *Smaragdi* Med. pr. Vat. quint. Pal. Oisel. *trabibusque* Vat. pr. Pal. Pric. Oisel. Med. pr. Mazar. Ambr. sec. Var. LL. ed. Antv. *trabibusque Smaragdis* cum glossa i. e. *Smaragdinis* Leid. pr. *gravibusque Smaragdis* vel *trabibusque maragdis* pro *maragdinis* Petav. pr. et sec. Heinsius ascripserat seqq. ‘Similes appositiones multæ in Historia Augusta. sic Spartian. vit. Hadrian. pag. 2. lin. 27. *adamantem gemmam* pro *adamantina*. *Statue Collosæ* pro *Colosæis*. pro quo male Casaub. p. 164. *Colosæas* reponit. vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 65. et 196. *homo prostibulus* idem Salmas. p. 170. *miles podager* pro *podagricus* p. 194. *ratio fabrica* p. 209. sic *Bajæ aquæ* pro *Bajanis* Propert. lib. i. Eleg. xi. *Al pereant Bajæ crimen amoris aquæ?* &c. hæc Heinsius ad edit. Lugd. A. 1551. *Zmaragdis* Vat. pr.—89 *Supposuit celsoas* Ambr. tert. *columbas* Pal. Med. pr. Heinsius notaverat *Supponere* esse verbum Mechanicum, et citaverat Casaub. ad Hist. Aug. p. 133. non autem *superponere*, miraturque id Salmasio non visum p. 165.—90 *lubrica Iaspide*

NOTE

alto perjuria ridet amantum, Et jubet Æolios irrita ferre Notos.’ At contra Propertius: ‘Non semper placidus perjuro ridet amantes Jupiter.’

86 *Permutant*] Palatia aurea ob varium incis repercussum radios identidem permutare videntur.

Virescunt] Etiam invita et obstante sylvarum opacitate. Vel Palatia hinc auro, inde smaragdis nitentia, modo radios flavos, modo virides emittunt, atque permutant.

87 *Lemnius*] Vulcanus, qui habitat modo Lemnon insulam, in mari Ægæo, modo Ætnam.

88 *Trabibusque smaragdis*] *Trabibus*, quæ sunt smaragdi. Sic Statius dixit *turmas hostes*: Persius *Heroes sensus*. Smaragdus autem est gemma coloris viridis.

89 *Hyacinthi, &c.*] Vide vs. 587. et 588. iv. Cons. Hon.

90 *Beryllo*] Gemma subviridis in India frequens.

Limina, despectusque solo calcatur achates.
 In medio glebis redolentibus area dives
 Præbet odoratas messes. Hic mitis amomi,
 Hic casiaë matura seges, Panchæaque turgent
 Cinnama, nec sicca frondescent vimina costo,
 Tarda que sudanti prorepunt balsama ligno.

95

attolluntur, et ex Achate spreto pavimentum stratum est. In medio planities locuples fundit messes fragrantis frustis bene olentibus. Hic est copia exquisitissima amomi mavis, et via sternitur casia. Cinnama Arabica abundant; neque rami sylvescent, costo arenie, neque balsama serâ stillant ex caudice lacrymanti. Quo posteaquam Cu-

Med. quart.—91 *Lumina* Ambr. sec. Var. LL. ed. Antv. *despectoque* Florent. —92 *glebis redeuntibus* Farn. *radiantibus* Pric.—93 *odoratas* Bonon. Pat. Tholos. m. sec. tres Ambr. *hinc mitis amomi, Hinc casiaë* Moret. pr.—94 *nativa vel matura* Oxon. sec. *Panchaia* Pal. Florent. Med. pr. Thuan. vet. Gyr. *Panchæaque* Vat. pr. Pric. Oisel. *Pangæaque* Lov. *Pangæaque* vel *Panchæaque* quatuor Vatt. *turgent* viginti quatuor Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. et Pat. rec. Var. LL. e marg. Parm. *surgunt* vel *turgent* Florent. Moret. sec.—95 *non* Florent. Moret. pr. *sicco* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. *sicca* Oisel. Reg. Ambr. tert. Moret. pr. Jun. pr. Oxon. pr. Petav. sec. m. pr. qui tamen et *casto* exhibet. *cum sicco* vel *nec casto* Oxon. sec. *casto* Bonon. *gramina* Med. sec. Petav. tert. *gramina* Jun. pr. m. pr. *culvera* idem, m. sec. *gramina* vel *vimina* Vat. tert. *numina* vel *limina* Florent. *succo* Vat. sec. Pal. Rott. Ursin. Cod. *costo* vel *succo* Vat. quart. Med. pr. vid. Lactant. de Phœnice. *acantho* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. Heinsius ascripserat: ‘*acanthus Sidonius*’ Stat. Lib. III. Silv. Hercule Surrent. vs. 37. Salmas. ad Solin.—96 *prorepunt* quatuor Vatt. Oisel. duo Med. Oxon. pr. Leid. pr. Exc. Lucens. pr. Ald. ed. Vicet. *proreptant* Exc. Cod. Rhem. *prærepunt* Ambr. pr. *prorumpunt* Rott. Moret. sec. Petav. tert. Var. LL. ed. Antv. *prasumant* Florent. m. pr. *præsudant* Vat. tert. Pal. Med. pr. Thuan. Jun. pr. m. pr. *prorepunt* vel *prorumpunt* Reg. Petav. pr. Oxon.

NOTÆ

Lubrica] Limina levia, facta ex jaspide levi, politissima. Jaspis est gemma ex genere viridium, sed tamen varii sunt hujus colores et species.

91 *Calcatur*] Quasi solum sternatur Achate, ex quo stratum sit pavimentum. Achates est gemma versicoloribus venis ita distincta, ut nemorum, fluviorum, montium, nonnunquam et currum speciem referat. Laudatur a Plinio Pyrrhi achates, in quo novem Musæ et Apollo spectabantur.

92 *Glebis*] Hæc sunt frusta aut thuris aut myrrhæ.

94 *Matura seges*] Collecta in ipsa

maturitate, et ideo exquisitior.

Panchæa] Panchæi populi habitant deserta Sabæ, ubi thus optimum. Alii legunt *Panchaia* ob Panchaiam regionem Arabiæ thure et aromatis divitem.

95 *Vimina*] Sunt rami lenti, qui facile flectuntur.

Costo] Costum est Persidis arbor, quæ unguentum pretiosissimum fundit, in monte Veneris, non sicco caudice, sed abundante.

96 *Prorepunt*] Non balsama lenta guttatim prorepunt, stillant, sed ubertim effluunt.

Quo postquam dilapsus Amor, longasque peregit
 Penna vias; alacer, passuque superior intrat.
 Cæsariem tunc forte Venus subnixâ corusco
 Fingebat solio. Dextra lævaque sorores 100
 Stabant Idaliæ. Largos hæc nectaris imbres
 Irrigat: hæc morsu numerosi dentis eburno
 Multifidum discrimen arat: sed tertia retro
 Dat varios nexus, et justo dividit orbis
 Ordine, neglectam partem studiosa relinquens. 105
 Plus error decuit. Speculi nec vultus egebat

pido descendit, et ala ejus absolvit iter longum, ingreditur lætus, et gloriosior incessu. Tum forte Venus innixa solio micanti comabat capillos. Sorores Idaliæ Charites astabant ad dextram et sinistram. Hæc aspergit comæ ipsius copiam ingentemambrosia: hæc separat differentiam multiplicem crinium, cum pectine eburno habente multos dentes: at tertia retro nectit cincinnos diversos, et discriminat rotulas serie æquali, omittens consulto partem comarum velut contentam. Negligentia magis convenit. Neque facies indigebat approbatione speculi. Si

sec. prorepunt vel præsulant Florent. Cinnama Ambr. sec. succo tres Vatt. Farn. Med. sec. Petav. sec. Put. inc. Heins. ligno Med. quart. Jun. pr. rivo octodecim alii, Exc. Lucens. sec. rivo vel ligno Lov. Exc. Schotti. Heinsius ascripserat seqq. de Balsamo. Plinius Lib. xii. cap. 25. corrupto loco, ejus initium 'Snavitatis eximie.' Justin. Lib. xxxvi. Rhodius ad Composit. 33. Scribon. Largi.—97 dilapsus Jun. pr. m. sec. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. delapsus Raphael. Ms. Pulm. Exc. Lucens. sec. et al. Heinsius conjiciebat delatus. peremit Vat. quart.—98 Pinna Exc. Lucens. pr.—99 tum forte Ambr. pr. Jun. pr. Moret. sec. Cod. Epigr. Ambr.—100 Fingebat Farn. Cingebat Vat. quint. Pectebat vel Fingebat Oxon. sec. Fingebat vel Pingebat Petav. pr.—101 Idalides Farn. latos Pric.—102 hoc Med. quart.—103 Multifidum Exc. Læti et Lucens. sec. Multimodum decem alii, Exc. Schotti et Gevert. Sched. Gud. Oxon. Lovan. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. Multifidum vel Multimodum Petav. pr.—104 nexus varios Ambr. sec. orbem Jun. pr. orbis duo Vatt.—105 relinquens Med. sec. reliquit Vat. pr. Pal. Florent. Med. pr. relinquens octo alii, Var. LL. e marg. Parm. Heinsius relinqui conjiciebat.—106 speculi. cum telatq

NOTÆ

97 Quo] Quem locum, quod Veneris palatium postquam Amor attigit.

98 Superior] Gloriosior, et ipso incessu jactantior, quod fixerit Honorium.

100 Sorores] Charites seu Gratia administræ Veneris. Charites porro sunt tres Aglaia seu Pasithea, Thalia, et Euphrosyne.

103 Multifidum discrimen arat] Crines ita pectit, ut arare videatur, eosque discriminare fissos in multas partes.

104 Orbis] Rotulas, spiras, comarum, seu capillos in orbem replicatos, et ut ait Ovidius, 'in statione positos.'

106 Error decuit] Non est error, sed negligentia quædam, quæ videri posset error, et quæ magis decora est, quam si coma composita esset diligentia accuratissima.

Speculi] Non indigebat speculo, quia tota domus crystallina et gemmata speculum erat.

Judicio. Similis tecto monstratur in omni,
 Et rapitur, quocumque videt. Dum singula cernit,
 Seque probat, nati venientis conspicit umbram;
 Ambrosioque sinu puerum complexa ferocem, 110
 Quid tantum gavisus, ait? quæ prælia sudas,
 Improbe? quis jacuit telis? iterumne Tonantem
 Inter Sidonias cogis mugire juventas?
 An Titana domas? an pastoralia Lunam
 Rursus in antra vocas? durum magnumque videris 115
 Debellese Deum. Suspensus in oscula matris
 Ille refert: Lætare, parens: immae tropæum

milis Venus apparet in tota domo, et trahitur quemcumque aspiciat locum. Dum videt omnia, et approbat se, spectat umbram filii advenientis. Ac Venus amplexata gremio suo immortalis natum superbum; Cur, inquit, adeo lætaris? ob quæ sudas certamina maligne? Quis prostratus est jaculis tuis? an cogis rursus Jovem mugire inter boves Phœnicia? an vincis Solem? an evocas iterum Lunam in cavernas pastorales? Videris mihi superasse Deum aliquem ferocem et ingentem. Ille Cupido inclinans se ad matrem osculandam,

στυγῆ, Med. tert. non vultus Pal. Moret. sec. vulgus Rott.—107 Indicio Ambr. sec. Judicio vel Indicio Vat. tert. monstratus Vat. quint.—108 quocumque sedecim scripti et Ald. quæcumque Qisel. quodcumque vet. Gyr. tres Vatt. quodcumque vel quocumque Oxon. pr. Petav. sec. quodcumque vel quacumque Oxon. sec. quicunqve vel quodcumque vel quocumque Reg.—109 umbras pro umbram inc. Heins.—110 Ambrosioque Vat. tert. Put. Oisel. m. sec. umbrosoque Petav. tert.—111 gavisus, ait, tantum Pal. Florent. Thuan. prælia sudas. Heinsius ascripserat locum Prudent. Cathem. p. 68. 'Sudavit impar prælium.'—112 iterumne Put. Thuan. ipsunne vel iterumne Vat. tert. iterumve Var. LL. ed. Antv.—114 Titana vel Titona Lov. hic pastoria Wolf. tu pastoria Var. LL. ed. Antv.—115 ad antra vocas Ambr. pr. dirum Tholos. clarum Bonon. magnemve Vat. tert. Pal. Florent. Med. sec.—117 triumphum Med. sec. m. pr. inc.

NOTE

108 *Et rapitur*] Quocumque vertat oculos, ea rapitur, hoc est tota effigies trahitur atque exhibetur in muris crystallinis, aureis, gemmatis.

109 *Seque probat*] Dum se approbat, et considerat, exploratque, an sua pulchritudo ex ipsa crystalli inspectione sit probatissima.

110 *Ambrosio*] *Bporis mortalis: ἄμβροτος immortalis*: hinc ambrosius, id est fragrans spiransque suavitatem immortalitatis.

112 *Tonantem mugire*] An iterum cogis amoris vi Jovem se in taurum transformare, et mugire inter boves

Phœnicia, ut Europam aliquam rapiat?

113 *Sidonias*] Sidon est urbs Phœnicia; unde Sidonius et Phœnix promiscue usurpantur: pars pro toto.

114 *Titana*] An vincis Solem, seu Phœbum; qui amavit Daphnen, et alias?

Lunam] An evocas Lunam in antra, ut Endymioni pastori placeat? Endymio per annos 30. observavit Lunæ cursum; inde habitus est Lunæ amasius.

115 *Durum*] Nullis vacantem deliciis.

Retulimus. Nostrum jam sentit Honorius arcum.
 Scis Mariam, patremque ducem, qui cuspide Gallos
 Italiamque fovet; nec te præclara Serenæ 190
 Fama latet. Propera. Regalibus annue votis.
 Junge toros. Gremio natum Cytherea removit:
 Et crines festina ligat, peplumque fluentem
 Allevat, et blando spirantem numine ceston
 Cingitur, impulsos pluviis quo mitigat amnes, 125
 Quo mare, quo ventos, irataque fulmina solvit.

respondet: Gaude, o mater. Reportavi victoriam maximam. Honorius nunc sentit tela nostra. Nosti Mariam et patrem ejus ductorem Stilichonem, qui regit hasta sua Italiam et Gallos: neque fama illustris Serenæ incognita est. Festina, fave nuptiis Imperatoriis. Conjunge horum thalamos. Venus repulit filium ex sinu suo, et prompta religat comam, et attollit vestem laxiorem, atque circumdat sibi cingulum respernum odore Divæ amabilis, quo cingulo temperat fluvios tumentes imbribus, quo placat mare, quo ventos, et fulmina furentia. Postquam Venus

~~~~~

Heins.—118 *Detulimus* Leid. pr. *Detulimus* vel *Retulimus* Reg. Oxon. pr. *sentit* Vat. sec. Pal. Med. pr. Thuan. Jun. et Oxon. pr. *sumpsit* Moret. sec. *sensit* Leid. edd. Vicet. Parm. Junt. Ald. Colin. Isingr. Gryph.—119 *Cis Mariam* Var. LL. ed. Antv. *patremque* Exc. Lucens. pr. *fratremque* ed. Vicet.—120 *Italiamque fovet, regalibus*, intermediis illis, *nec te... propera*, omissis. Moret. pr.—121 *Forma* conj. Burm.—122 *Junge thorum* Vat. Livin. Pric. *thoro* Moret. pr. *choros* Rott. Reg. Thuan. duo Ambr. Oxon. pr. Lov. cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *thorum* vel *choros* Vat. pr. *choros* vel *thoros* Pat. Thuan. Put. Petav. sec. *gremio natum* Florent. duo Med. Reg. Thuan. Jun. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. *natum gremio* Rott. Exc. Læti. *removit* tres Vatt. Med. quart. Pat. *refovit* triginta Codd. Exc. Schott. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. ed. Parm. et Vicet. *removit* vel *refovit* Vat. sec. Florent. Med. sec. Heinsius ascripserat. *refovere* pro *foveri* Spartian. p. 5. l. 8. ‘Equites Romanos, ac libertinos visitavit, solatiis refovit, consiliis sublevavit.’—123 *festiva* Ambr. pr. *plerumque* Med. sec. m. pr. *fluenti* Vat. sec. m. pr.—124 *Ablevat* Petav. sec. *Adlebat* Exc. Lucens. sec. *Allevat* vel *Colligit* Reg. Oxon. pr. *Allevat* vel *Allidat* Petav. pr. *nivere* pro *numine* inc. Heins. *cestem* Oisel.—125 *pluviis* Med. quart. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *fluvii* tredecim scripti. *pluviis* vel *fluvii* Jun. pr. Lov.—126 *ful-*

NOTÆ

119 *Cuspide*] Hasta, potentia; non enim Stilicho est Imperator, sed Imperatoris vices obit.

Gallos, Italiam] Stilicho præfectus erat Occidenti, sed Italiam præsertim Galliamque nominat, quia dulcius id Stilichoni, qui eos a Barbaris liberaverat.

120 *Serenæ*] Hæc uxor Stilichonis, Mariæque mater.

122 *Cytherea*] Venus a Cytheris,

vulgo *Cerigo*, insula maris Mediterraneæ, in qua colebatur.

123 *Peplum*] Peplus est vestis fæminea, laxior.

124 *Ceston*] Cestus, *κεστός ἀπὸ τοῦ κερσεῖν* *pungere*, est cingulum acu pictum quo utebatur Venus, et quo placare dicebatur fluvios, mare, &c.

125 *Impulsos pluviis amnes*] Id est torrentes.

Ut stetit ad littus, parvos affatur alumnos :
 Ecquis erit, pueri, vitreas qui lapsus in undas
 Huc rapidum Tritona vocet, quo vecta per altum
 Deferar ? haud unquam tanto mihi venerit usu. 130
 Sacri, quos petimus, thalami. Pernicius omnes
 Quærite, seu concha Libycum circumtonat æquor,
 Ægæas seu frangit aquas. Quicumque repertum
 Duxerit, aurata donabitur ille pharetra.
 Dixerat ; et sparsa diversi plebe feruntur 135
 Exploratores. Pelagi sub fluctibus ibat

*constitit ad littus, sic alloquitur amores alumnos teneros : Quis erit, o pueri, qui
 currens ad aquas nitentes, huc adducat Tritonem velocem, quo ego invecta rapiar
 per mare ? Nunquam Triton venit ad me, in tanto opere. Conjugia, quæ nos adim-
 mus, sacrata sunt. Explore omnes citius Tritonem, seu personat mare Libycum
 buccinam, seu findit aquas maris Ægæi : quicumque adduxerit inventum, ille ornabi-
 tur pharetra aurea. Venus sic locuta erat, et statim indagatores varii ex vaga-*

mina Med. quart. Bonon. *limina* Oisel. *flumina* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *flumina* vel *fulmina* Vat. pr. *solvit* Exc. Læti. *solvit* vel *sistit* Vat. sec. Reg. Ursin. cod.—127 *Et stetit* duo Ambr. Pat. cod. Epigr. Ambr. *parvis* Oisel. *parvis hæc* Vat. pr. Vat. Livin. et ed. Gesn. et Bipont. *parcosque* Pat.—128 *ecquis* Vat. quint. vet. Gyr. duo Ambr. Pat. cod. Epigr. Ambr. Raphel. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *En quis* Med. sec. m. pr. *Et quis* Leid. pr. Oxon. sec. Med. tert. duo Petav. Exc. Gevart. *Hei quis* Pal. *Heu quis* Pric. Oisel. Med. quart. Put. Var. LL. ed. Antv. *Heus quis* duo Vatt. Farn. Rott. Jun. pr. *Hec quis* Med. pr. *Heu* vel *En quis* Vat. pr. *Heus* vel *Hec quis* Vat. tert. Petav. pr. *Heu quis* vel *Et quis* Oxon. pr. *Ecquis* vel *Et quis* Exc. Schott. *primum* pro *pueri* Pat.—129 *Qui rapidum* Mazar. *Hunc rapidum* Farn.—131 *Sacris—thalamis* Oisel. *Sacros—thalamos* Med. tert.—132 *circumtonat* Vat. sec. Pal. Florent. Med. quatuor, Put. Petav. tert. Pat. duo Ambros. Lov. cod. Ursin. Leid. pr. Oxon. sec. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. ed. Vicet. *circumsonat* duodecim alii. *circumtonat* vel *circumsonat* Reg.—133 *Ogygius* duodecim scripti, Exc. Gevart. Schott. Lucens. pr. edd. Vicet. Bipont. et Gesn. *Ogigias* Leid. pr. duo Oxon. Var. LL. ed. Antv. *Ægæas* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Ogygius* vel *Ægæas* Vat. quart. Petav. sec. Tholos. *frangat* Florent. Moret. sec.—134 *donabitur* vel *dominabitur* Reg. Oxon. pr.—135 *sparsa diversi plebe* Jun. pr. m. pr. Vat. Livin. *spargi* Bonon. *Dixerat ; at sparsi* legit Heinsius. *sparsi diversa plebe* tres Vatt. Pal. Pric. Rott. *sparsi diversa parte* decem alii, Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *pars adversi de plebe* vel *Sparsi diversa parte* Vat. pr. *diversa plebe* Rott. Oisel. Petav. pr. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. *divisa* vel *diversa* Reg. Oxon. pr.—136 *Exploratores*. cum *τελειὰ στήγῃ* Vat. sec. Rott. Florent. Bonon. Tholos. Cod. Ursin. duo Ambr. cod. Epigr. Ambr. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *Exploratores pelagi*. sic interpungitur in Vat. pr. et quart.—

NOTE

129 *Tritona*] Tritones sunt Veneris salacitatem.
 vectores, ideoque Veneri sacri, ut Pa- 130 *Tanto usu*] Nunquam mihi Tri-
 lumbi, quod fingunt Poëtæ ob eorum ton fuerit utilior.

Delphi. et Var. Clas.

Claud.

X

Carpathii Triton, oblucentemque petebat

Cymothoën. Timet illa ferum, seseque sequenti

Surripit, et duris elabitur uda lacertis.

Heus! inquit speculatus Amor: non vestra sub imis 140

Furta tegi potuere vadis: accingere nostram

Vecturus dominam. Pretium non vile laboris

Cymothoën facilem, quæ nunc detrectat, habebis.

Hac mercede veni. Prorupit gurgite torvus

Semifer: undosi verrebant brachia crines: 145

Hispida tendebat bifido vestigia cornu,

bunda Amorum multitudine eunt. Triton nabat sub undis maris Carpathii, et persequatur Cymothoën reluctantem. Illa metuit bestiam, et subtrahit sese illi prementi, et ipsa lubrica effugit ex brachiis ejus crudis. Heus, unus Amorum intuitus illum, ait: num amores vestri potuerunt occultari sub aquis profundis? præpara te, portaturus Reginam nostram Venerem: consequeris mercedem non parvam operis tui, scilicet Cymothoën docilem, quæ nunc renuit. Adveni ob hoc præmium. Semifer terribilis festinavit per mare, capilli madentes verrebant lacertos ejus. Qua

137 *Carpathii* T. Vat. sec. Ambr. sec. Put. inc. Heins. cod. Ursin. Var. LL e marg. Parm. *Triton Carpathii* duo Vatt. *Carpathiis* tres Vatt. Farn. Pric. Rott. Petav. pr. et Vat. sec. m. sec. *Carpathius* Pal. Med. pr. Thuan. Exc. cod. Rhem. *patebat Leg. tenebat* Pric.—138 *Cymothoën* Florent. duo Med. Put. Thuan. Petav. tert. *Tymothoën* Var. LL ed. Antv. *feram* Med. quart. Oxon. pr. *petenti* Med. tert. Ambr. pr. Sched. Gud.—139 *subtrahit* Pat. *unda lacertis* duo Vatt. Rott. Oisel. inc. Heins. Put. Reg. m. pr. cod. Ursin. Var. LL ed. Antv.—140 *inquam* Med. sec. m. pr. *spoliatus amor* Rott. *non vestra* quatuor Vatt. Pal. Farn. num Exc. Lucens. sec. item edd. Gesn. et Bipont. quæ post *vd vadis* signum interrogationis exhibent. num vel non Vat. pr. *furta sub imis* *Vestra tegi, &c.* Mazar.—141 *vadis. στυγῆ τελεία* Vat. sec. Pric. Rott. *vestram* Pal. Med. pr.—142 *Ducturus* Pric. *Laturus* Thuan.—143 *Cymothoën* Florent. Med. sec. Put. Thuan. Mazar. Petav. sec. *se detrectat* Florent.—144 *prorupit* Vat. pr. Florent. Exc. Læti et Lucens. sec. *prorumpit* octo alii.—145 *Semifer* vel *Semivir* Vat. pr. *humasi* Pal. Florent. Med. pr. *verrebant* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *velabant* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel.—146 *Hispida* Florent. duo Med. Thuan. Mazar. *Aspera* viginti quinque Codd. Exc. Gevart. Schott. et Lucens. sec. ed. Vicet. et Var. LL ed. Antv. *Aspera* vel *Hispida* Vat. quart. Put. *tentabant* Rott. Med. tert. *tentabat* Exc. Schott. *certabant* Vat. sec. Ursin. cod. Var. LL e marg. Parm. *tendebat* Vat. quart. Med. quart. Ambr. sec. Exc. Lucens. pr. *tendebant* quatuordecim alii, ed. Parm. et Vicet. *terrebat*

NOTÆ

137 *Carpathii*] Mare Carpathium dicitur ab insula Carpatho ad oras Asiæ minoris, inter Ægyptum et Rhodum: *Mer de Scarpanto*.

138 *Cymothoën*] Est Triton fœmina, sic dicta quod per fluctus currat: *κύμα fluctus, et θέω curro*.

141 *Furta*] Amores furtivi et clan-

destini.

143 *Detrectat*] Concubitum.

146 *Bifido cornu*] Triton cum desinat in piscem, non habet pedes bisulcos, sed branchias quasdam bisulcas sub ventre, crurum similitudinem habentes.

Qua pristis commissa viro. Ter pectora movit.

Jam quarto Paphias tractu sulcabat arenas.

Umbratura Deam retro sinuatur in arcum

Bellua: tum vivo squalentia murice terga 150

Purpureis mollita rosis. Hoc navigat ostro

Fulta Venus: niveæ delibant æquora plantæ.

Prosequitur volucrum late comitatus Amorum:

Tranquillumque choris quatitur mare. Serta per omnem

parte piscis conjunctus est homini, ferebat pedes hirsutos cornu bisulco: ter agitavit membra. Et jam quarto motu findebat mare Paphium. Triton pone curvatur in orbem, obumbraturus Deam. Tunc dorsum ejus rigens ostro vivo temperatum est rosis purpureis. Venus innixa hac purpura navigat: pedes candidi perstringunt mare. Turba Amorum alatorum comitatur hanc undique; et mare placidum verberatur

~~~~~

Reg. tendebant vel tendebat Vat. pr. *tendebat vel terrebat* Oxon. pr.—147 *pistris* Vat. tert. Pal. Florent. duo Med. Put. Thuan. Mazar. Jun. pr. *pistrix* quatuor Vatt. Farn. Pric. Rott. Leid. pr. Vicet. Parm. Ald. duo Oxon. *commixta* Put. *commissa* vel *commixta* Reg. *per pectora* Vat. pr. m. pr. Parm. *tum pectora* Med. quart.—148 *Pharias* Ambr. pr. *tractu quarto Paphias* Pric. Put. Ambr. tert.—149 *Vibratura* Oxon. sec. *Umbratura* vel *Vibratura* Reg. Oxon. pr. *Deum* Med. tert. *curvatur* Oxon. sec. *sinuatur* vel *sinuantur* Put. *arcu* Florent.—150 *Bellua tum* vel *Vela tamen* Put. *tunc vivo* Vat. pr. Pric. Petav. sec. inc. Heins. Med. quart. Tholos. Mazar.—151 *comis Pat. toris* Med. tert. Reg. duo Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *thoris* Vat. sec. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. *rosis* tres Vatt. Pal. Florent. duo Med. Thuan. Mazar. Vat. Livin. *comis vel rosis* Put. *hæc* inc. Heins. *antro* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Leid. pr. duo Oxon. *antro* vel *ostro* Florent. *antro* vel *arcu* Moret. pr. Mazar. *antro* vel *alte* Oisel. *ostro* vel *arcu* Med. sec. *ostro* Vat. quint. Jun. pr.—152 *Pulchra* Vat. tert. Pal. Oisel. Thuan. Mazar. duo Med. *Falta* Pat. *Fulta* vel *Pulchra* Vat. pr. Put.—153 *late volucer* Mazar. Pat. *volucrum* Vat. quint. Pric. Med. quart. Jun. pr. Moret. sec. Exc. Gevart. Ald. ed. Parm. et Vicet. *volucer* septem alii. *vois* Med. tert. cod. Ursin. inc. Heins. Leid. pr. Ambr. sec. duo Oxon. totidem Petav. cod. Epigr. Ambr. Exc. Schott. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *vois* vel *volucer* Lov. Petav. pr. Vat. et Med. sec.—154 *Tranquillusque choris* Lov. *per orbem* Pric. *omnem domum* Vat. duo Rott. Pal. Oisel. Florent. Med. pr. Thuan. Mazar. Vat. Livin. Jun. pr. *domus* Med. tert. *omnes domos* tres Vatt.

NOTE

147 *Pristis*] Genus piscis longissimi, sed hic ponitur pro ea parte Tritonis, qua viro committitur.

148 *Paphias*] Paphos est urbs Cypri Veneri sacra.

149 *Umbratura*] Triton, qua parte bellua est, incurvat caudam immensam, ut hac, quasi fornice aut arcu triumphali obumbret Venerem, eamque a Solis ardoribus defendat.

150 *Squalentia murice*] Dorsum Tri-

tonis squalens rigensque squammis rubris aut violaceis, ideoque murici aut purpuræ similibus, mitigatur rosis Veneri sacris.

151 *Rosis*] Vestibus, aut contexta ex rosis stragula purpurea, seu Tritone tanquam navi vehitur. Flores spargere adventu Heroum solebant: id accidit Alexandro, cui totas vias populi floribus sternebant.

152 *Niveæ*] Candidæ instar nivæ.

Neptuni dispersa domum. Cadmeia ludit 155
 Leucothoë, frænatque rosis delphina Palæmon.
 Alternas violis Nereus interserit algas.
 Canitiem Glaucus ligat immortalibus herbis.
 Nec non et variis vectæ Nereides ibant,
 Audito rumore, feris. Hanc pisce volutam 160
 Sublevat, Oceani monstrum Tartessia tigris :
 Hanc timor Ægæi, rupturus fronte carinas,
 Trux Aries. Hæc cœruleæ suspensa læenæ
 Innatat : hæc viridem trahitur complexa juvenum.

ab his cœtibus: flores sparsi sunt per totum palatium Neptuni. *Leucothoë Cadmeia lascivit, et Palæmon infrænata rosis Delphinum. Nereus adjungit violis algas vicissim. Glaucus alligat canos graminibus æternis, et Nereides accepto murmure, invectæ bestiis diversis, ferebantur. Tigris Tartessia, portentum maris, tollit hanc vectam pisce. Aries crudelis, terror maris Ægæi, fracturus fronte naves portat illam. Una sublimis in læna marina natat. Altera rapitur amplexata bovem*

*****

Farn. Moret. sec. *tranquilla domum* Thuan.—155 *ludis* Pat.—156 *frænataque rosis* Exc. Schotti, in quibus Gronovius ascripserat locum Sidonii carm. xi.—157 *violis fere triginta* Codd. Exc. Gevart. Schott. et Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *Nereus violis* Vat. sec. Pric. Thuan. *violis Nereus* Farn. Rott. *intraserit* Med. tert. *interserit* Ursin. cod. et duo Med. *intexerat* Leid. pr. *violas interserit algis* Moret. sec.—158 *immortalibus undis* Ambr. sec.—159 *in variis* Farn. *nectæ* Thuan. Tholos.—160 *rumore* Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. ambo Moret. Lov. Bonon. Pnt. Exc. Læti, Schott. cod. Rhem. item Lucens. pr. et Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *audito Tritone* ed. Vicet. et Parm. *pisce volutam* Vatt. duo, Ambr. pr. et Ald. *voluto septem alii. voluto vel volutam* Vat. pr. Petav. sec. *volentem* Exc. Schott.—161 *Sullevat* Med. pr. Lov. *Tartessia* Ambr. tert. Exc. e marg. Parm. *Tarcheia* Med. sec. *Tarchesia* Med. tert. Lov. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *Tracesia* Oxon. pr. *Carcheia* Vat. tert. *Carthesia* Rott. *Carchesia* viginti duo alii, et ed. Vicet. *Cartiesia* Exc. Lucens. pr.—162 *rupturus* sedecim scripti, Exc. Læti. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. *rapturus* Vat. sec. *fracturus* Med. pr. Thuan. *fracturus vel rapturus* Vat. tert. Pal. Put. *rapturus vel rapturus* Ambr. pr. ambo Moret. *fonte* Tholos. Pric. *fronte* Ambr. pr.—163 *cæruleæ læenæ* Vat. pr. et sec. Farn. Oisel. inc. Heins. Mazar. Vat. Livin. Exc. Læti et Var. LL. e marg. Parm. *cærulea læena* viginti duo, Exc. Lucens. pr.

NOTÆ

154 *Quatitur*] Chori Amorum Veneri famulantes remis quatiant mare.

155 *Cadmeia Leucothoë*] Ino Cadmi filia. Vid. iv. Cons. Honor. vs. 464.

156 *Frænata rosis*] Frænitis roseis vel ex rosa nexis retinet Delphinum. Apuleius: 'Auriga parvulus Delphini Palæmon.'

161 *Tartessia tigris*] Monstrum

maris, quod visitur frequens citra Tartessum urbem Hispaniæ in extrema Andalusia: habet similitudinem aliquam cum tigride, unde ipsi nomen inditum est.

163 *Aries, læena, juvenus*] Sunt totidem monstra marina, ab animalium terrestrium similitudine sic appellata.

Certatimque novis onerant connubia donis.	165
Cingula Cymothoë, rarum Galatea monile, Et gravibus Spatale baccis diadema ferebat Intextum, rubro quas legerat ipsa profundo. Mergit se subito, vellitque coralia Doto.	
Vimen erat, dum stagna subit : processerat undis :	170
Gemma fuit. Nuda Venerem cinxere caterva :	
Plaudentesque simul tali cum voce sequuntur :	
Hos Mariæ cultus, hæc munera nostra, precamur, Reginæ Regina feras. Dic talia nunquam Promeruisse Thetin, nec cum soror Amphitrite	175

viridem. Et cumulant certatim matrimonium muneribus recentibus. Cymothoë afferebat zonam; Galatea torquem pretiosum, et Spatale diadema insignitum gemmis pulcherrimis, quas ipsa collegerat in mari rubro. Doto mergit se repente, et avellit corallium; quod frutex erat, cum intrat aquas, cum exiit aquis, margarita fuit. Cætus nudi circumdederunt Venerem, et una applaudentes prosequuntur eam hoc sermone: Rogamus te, o Venus Regina, ut offeras Mariæ Reginæ hæc ornamenta, et hæc dona nostra. Dic ipsi Thetidem nunquam consecutam esse hos

Id. ed. Parm. et Vicet.—164 hæc *viridem* vel *æquoreum* Vat. tert.—165 *honerant* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. *ornant* Thuan. Pat. Moret, sec. Exc. Læti. *ornant* vel *onerant* Florent. *conubia* Exc. Gevart.—166 *Cymothoe* Farn. *Cymodoce* Vat. sec. *Cymedoe* Var. LL. ed. Antv. *carum* Petav. tert.—167 *Patale* Vat. sec. Mazar. *Pacale* Med. quart. *Spalate* Jun. pr. *Fatale* Reg. Oxon. pr. *Spectale* ed. Vicet. *Pigmea vacis* Oisel. *Pigmea bacis* Vat. pr. m. pr. *dacis diadema* Exc. Gevart.—168 *Intextum*. cum *τελεία στρυμψή* Thuan. *illa* Vat. quint. Rott. Ambr. pr.—169 *Mersit* Mazar. *vellitve* Pal. *corallia* Vat. pr. Farn. Rott. Reg. *Doto* Petav. sec. Med. tert. cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Coto* Ambr. pr. *Doiho* Exc. Schott. et Pat. *Dote* duo Vatt. Pal. Oisel. Med. pr. et sec. m. pr. Put. duo Petav. Leid. pr. Var. LL. ed. Antv. *Dothe* Vat. quint. Pric. Florent. Med. quart. Exc. Læti. *Lotho* Ald. *Cloto* Vat. quart. Moret. pr. *Clotho* Reg. Thuan. duo Petav. *Cloe* Vat. sec. cod. Ursin. *Clote* Rott. inc. Heins. Ambr. sec. Mazar. Exc. Gevart. *Clothe* ed. Vicet. *Doto* et emend. *Clote* Lov. *Dote* vel *Cote* Jun. pr. *Doto* vel *Clyto* Moret. sec.—171 *texere* pro *cinxere* Var. LL. ed. Antv. *nudæ catervæ* quatuor Vatt. Pal. Pric. Oisel. Ambr. sec. Exc. Læti. *nuda caterva* decem alii, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *nuda corona* Bonon. Pat. *nuda caterva* vel *corona* Oxon. sec. Ambr. pr. *nuda caterva* vel *nudæ catervæ* Med. sec. Reg. Lov. Oxon. pr. *nudæ catervæ* vel *nuda corona* Vat. pr. Put. Petav. tert.—173 *præmia* Put. *precantur* vel *precamur* Med. pr.—175 *Thetim* tres Vatt. *Thetin* Florent. inc. Heins. *Amphitrite* Bonon. *Amphitrites* Farn.

NOTÆ

165 *Onerant connubia*] Cymothoë, Galatea, Spatale, Doto, Nymphæ marinæ, onerant Venerem gemmis suis, quibus Venus oneret connubia, oneretque novos conjuges.

167 *Gravibus*] Gemmis gravibus,

et ideo pulchrioribus. Vide iv. Cons. Hon. vs. 601.

170 *Vimen erat*] Ovidius: 'Sic quoque corallium, quo primum surgit in auras Tempore durescit, mollis fuit herba sub undis.'

Nostro nupta Jovi: devotum sentiat æquor,
 Agnoscat famulum virgo Stilichonia pontum.
 Victricis nos spem patriæ, classemque paternam
 Veximus, ad tristes cum tenderet ultor Achivos.
 Jam Ligurum terris spumantia pectora Triton 180
 Appulerat, lassosque fretis extenderat orbis.
 Continuo sublime volans ad mœnia Gallis

honores, neque Amphitriten sororem nostram, cum ea ducta est a Jove nostro Neptuno. Puella Stilichonia experiatur mare sibi esse addictum, cognoscat aquas famulantes. Nos frequenter tulimus naves triumphales, et classem patris ipsius, cum vindex rediret, Græcis profligatis. Jam Triton admovent finibus Ligurum pectus spumosum, et porrexit arcus fessos in aquis. Et statim illa volitans in altum advenit ad urbem ædificatam a Gallis, ostendentem pellem suis media parte

Amphitriadae Vat. pr.—176 *Nostrum nupta sibi* Vat. pr. m. pr.—177 *Tritonia* Petav. tert. *Stilichonia* Vat. sec.—178 *victricis nos spem patriæ* Med. tert. Ambr. tert. cod. Epigr. Ambr. Exc. Læti, ed. Vicet. *Victrices nos sæpe rates* Exc. Lucens. sec. et ita edidit Gesn. *Virtutes nos sæpe patris* Petav. tert. *Victrices nos esse* Var. LL. ed. Antv. *Victricis nos sæpe patriæ*, et emend. *ratem* Leid. pr. *Victrices nos sæpe rates* vel *Victricis nos vela patris* Reg. Oxon. pr. *Victricis spem patriæ* vel *victrices rates* Lov. Oxon. sec. pro *sæpe* Heinsius *nempe* legebat. *classæque paternas* Rott.—179 *ad tristes Achivos* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Med. tert. *ad tristis Achivis* Petav. sec. m. pr. *a victis Achivis* Vat. tert. *atritis Achivis* Vat. pr. Oisel. vet. Gyr. Vat. Livin. Bonon. Pat. m. pr. Exc. Lucens. sec. et Heins. ad hanc lectionem confirmandam Heinsius ascripserat seqq. ‘*atritis*’ Aurel. Victor apud Casaub. ad Hist. Aug. p. 79. *atritis* jam barbaris ne permitteret vires recipere. Capitolin. in Clodio Albino: Ad eas civitates instaurandas, quas Niger attriverat, pecuniam misit. Trebell. Pollio in Claudio. Hos igitur Clandius ingenita virtute superavit, hos brevi tempore attrivit: et paulo post, Trecenta viginti millia armatorum delevit, oppressit, attrivit. Vopiscus in Aureliano Erumpentes Sarmatas in Illyrico cum trecentis præsidiariis solus attrivit.’ *afflictis Achivis* Pric. Florent. *ad victos Achivos* vel *atritis Achivis* Put. *afflictis Achivis* vel *ad victos* vel *ad tristes Achivos* Med. sec. *afflictis Achivis* Heinsio quoque non displicuisse videtur, qui ascripserat loca Vopisc. in Aureliano p. 211. ‘Gallos irruentes per totam Galliam afflixit.’ et p. 219. ‘Illic Carporum copias afflixit.’ *contenderet* Petav. tert.—180 *terras* vel *terris* Med. pr. *campis* vel *terris* Vat. tert. Heinsius ascripserat locum Fescenn. vs. 47. ‘Ligures favete campi.’ *litora* Jun. pr. Vat. sec. Cod. Ursin.—181 *Impulerat* Jun. pr. *lapposque* Pric. *lassosque* Med. sec. Pat. *lassosque* Vat. sec. *sequens* Pric. *frequens* Pal. Med. pr. Vat. Livin. *frequens* vel *fretis* Vat. pr. et tert. Oxon. pr. Oisel.—182 *sullime* Med. pr.

NOTÆ

175 *Thetin*] Thetis, etsi mater futura esset Achillis, hæc tamen non est consecuta.

176 *Jovi*] Jupiter æquoreus pro Neptuno, Jupiter Stygius pro Plu-

tone dicitur.

181 *Lassos orbis*] Triton fatigatus extendebat in aquis caudam orbiculatam, qua obumbrabat Venerem.

Condita, lanigeri suis ostentantia pellem,
 Pervenit. Adventu Veneris spissata recedunt
 Nubila : clarescunt puris Aquilonibus Alpes. 185
 Lætitiae causas ignorat dicere miles ;
 Lætaturque tamen. Mavortia signa rubescunt
 Floribus, et subitis animantur frondibus hastæ.
 Illa suum dictis affatur talibus agmen :
 Gradivum, nostræ comites, arcete p̄arumper ; 190
 Ut soli vacet aula mihi. Procul igneus horror
 Thoracum, gladiosque tegat vagina minaces.
 Stent bellatrices aquilæ, sævique dracones.

lanati. Nubes expulsæ diffugiunt, adcentu Veneris ; Alpes nitescunt, Aquilonibus siccis : miles nescit afferre rationes gaudii, et tamen gaudet : vexilla Martis vernant floribus rubentibus, et Cuspides tridunt folia repentina. Illa Venus alloquitur his verbis choros suos : O comites nostri, removete tantisper Martem, ut aula sit mihi soli. Horribilis splendor loricarum longe sit, et vagina occultet enses minitantes. Aquilæ bellicæ figantur, et dracones crudeles. Decet hodie castra cedere

volant Jun. pr.—183 *lanigeri suis* Vat. Livin. *lanigeræ suis* Florent. m. pr. Raphael. *lanigeris ovis* quatuordecim alii, Exc. Gevart. Ald. et Var. LL. ed. Antv. *lanigeri suis* Jun. pr. m. pr. et *lanigeris ovis* m. s. *ostentantia* Jun. pr. *ostentantia* Vat. pr. Exc. Læti. *obtestantia* Rott. Med. tert.—184 *spissata* duo Vatt. tres Med. Ambr. tert. Tholos. Cod. Epigr. Ambr. ed. Vicet. *pulsata* Exc. Lucens. sec. Isingr. Vat. pr. ed. Gesn. et al. *pulsata* vel *spissata* Vat. tert. Rott. Reg. Petav. pr. Put. Oxon. pr.—185 *Agmina* Pat. m. pr. *Nubila* vel *Agmina* Put. *rarescunt* viginti duo Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *rarescunt* vel *clarescunt* Vat. quart. Put. *pulsis* Med. tert. *nudis* Pric. Heinsius *sudis* conjiciebat. *Alpes* Exc. Lucens. pr. *imbres* Vat. sec. Rott. Lov. Moret. sec. Tholos. Ambr. tert. Cod. Ursin. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *Alpes* vel *imbres* Leid. pr. duo Oxon. *Alpes* probat Heinsius, qui ascripserat locum iv. Cons. Hon. 179. ‘tota repulsis Nubibus exiit Thrace, Pangæa reident,’ &c.—186 *ducere* Med. sec. m. pr. *discere* Reg. Oxon. pr.—187 *Mavortis signa* Thuan.—188 *animantur floribus* Vat. tert.—189 *Jamque suum* Mazar. *ferum* Med. tert. *verbis* Leid. pr.—190 *nostræ* Vat. sec. Ursin. Cod. *nostris* Gesn. Heins. et ed. Biont.—191 *Et soli* Moret. sec.—192 *regat* Oxon. sec. *terat* Moret. pr. Var.

NOTÆ

- 183 *Lanigeri suis*] Mediolanum a scilicet, sine nube.
 Gallis Insubribus conditum, ubi tunc
 degebat Honorius, sic dictum a sue
 media parte lanato in fundamentis
 reperto. ‘Urbs quæ lanigero de sue
 nomen habet.’ Sidonius Apollinaris.
 185 *Puris Aquilonibus*] Id est, pu-
 rum aërem reddentibus, sine pluvia
 186 *Ignorat dicere*] Dicit se igno-
 rare.
 188 *Animantur*] Hastæ tridunt
 frondes, quasi animatæ essent ab ipsa
 parente terra.
 1 3 *Dracones*] Signis insculpti.

Fas sit castra meis hodie succumbere signis.
 Tibia pro lituis, et pro clangore tubarum 195
 Molle lyræ festumque canant : epulentur ad ipsas
 Excubias : mediis spirent crateres in armis.
 Laxet terribiles majestas regia fastus,
 Et sociam plebem non indignata potestas
 Confundat turbæ proceres. Solvantur habenis 200
 Gaudia : nec leges pudeat ridere severas.
 Tu festas, Hymenæe, faces ; tu, Gratia, flores
 Elige ; tu geminas, Concordia, necte coronas.
 Vos, pennata cohors, quocumque vocaverit usus,

ocillis meis. Tibia sonet pro lituis ; et pro strepitu buccinarum, lyræ personent leniter et feliciter. Milites genio indulgeant in ipsis stationibus : patera spument in medio armorum. Majestas imperatoria remittat superbium verendam ; et potestas imperatoris non repudians societatem populi misceat primores multitudini. Fræna laxentur lætitiæ : neque leges rigida erubescant ridere. O Hymenæe, tu delige tædas solennes, tu flores o Gratia ; tu o Concordia para coronas duas. Vos, o cætus alatus, festinate, turba vestra separata, quocumque utilitas impellit ; et ne

LL. ed. Antv. *minores* Vat. quint. m. pr.—194 *cuncta* Ambr. pr. *procumbere* Tholos.—195 *clamore tubarum* Vat. quint. *plangore* Med. tert.—196 *festumque* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *fastumque* Med. tert. Put. m. pr. Pat. vet. Gyr. Exc. Gevart. *faustumque* quatuordecim alii, Exc. Schott. Lucens. sec. Gyrald. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *faustumque* vel *festumque* Lov. Reg. Florent. Oxon. duo. *canent* Pric. *canant* vel *sonent* Vat. sec. Cod. Ursin. *epulemur* vel *epulentur* Reg. Oxon. pr. *ad omnes* Tholos.—197 *spirant* Oxon. pr. *spirent* Reg. et Florent. cum glossa. i. e. *redgleant*. *spirent*, forte *spument* est in Lov. *spirent* vel *spument* Vat. quint. m. sec.—198 *ignat* Petav. pr. m. pr. Voss. a m. pr. *lasset* Ambr. sec. *terribilis* Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—200 *Confundat* octodecim scripti, Exc. Schott. Var. LL. e marg. Parm. *Confundant* Exc. Luc. pr. ed. Vicet.—201 *pudeat leges* Med. quart.—203 *Collige* Moret. pr. *selige*, ex conjectura, Lov.—204 *pinnata cohors* Vat. tert. m. sec. Oisel. Reg. duo Petav. Oxon. sec. Exc. Gevart. et Lucens. sec.

NOTÆ

197 *Spirent*] Crateres reddant optimum odorem, spument et impleantur vini copia, quæ spirare facit, seu quæ spiritibus vivis et igneis homines implet et inflammat.

200 *Confundat turbæ proceres*] Licentia nuptiali.

201 *Leges ridere*] Non leges rident, sed Legislatores et Judices severi : causa pro effectu.

202 *Hymenæe*] Est hic filius Ve-

neris, seu adolescens Atheniensis, qui post liberatas a Piratis virgines intactas, data optione, unam ex iis duxit, cum ea feliciter vixit ; ideoque est in nuptiis invocatus.

Faces] Nuptiales : hæ pingebantur in manu Hymenæi : Hymenæus cum face et corona pingi solitus.

203 *Concordia*] Ea in nuptiis invocari solita, et merito.

Divisa properate manu : neu marceat ulla 205
 Segnitias. Alii funalibus ordine ductis
 Plurima venturæ suspendite lumina nocti.
 Hi nostra nitidos postes obducere myrto
 Contendant, pars nectareis aspergite tecta
 Fontibus, et flamma lucos adolete Sabæos. 210
 Pars infecta croco velamina lutea Serum
 Pandite, Sidoniasque solo prosternite vestes.
 Ast alii thalamum docto componite textu.
 Stamine gemmato, picturatisque columnis

ulla pigritia languent. Alii candelabris ordine rite dispositis, suspendite faces multas nocti imminenti. Hi conentur ornare januas micantes myrto nostra: pars vestram irrigate domum aquis ambrosiis, et incendite igne sylvas Sabæas: pars explicate vestes fulvas Serum tinctas croco, et sternite solum stragulis purpureis. Sed alii concinnate cubile textu erudito. Vertex lecti extollatur filis gemmeis et

*****

pinnata vel pennata Petav. tert. quoscumque Bonon. quo quemque legit Heinsius, qui ascripserat locum Epith. Pallad. vs. 10. 'Pennati passum pueri, quo quemque vocavit Umbra, jacent.'—205 Diversa Med. quart. ne marceat Moret. sec. non marceat Pal. Med. pr. Thuan. aula Med. quart.—206 fugacibus Var. LL. ed. Antv.—207 Sacratæ suspendite nubila Oxon. felici Voss. a m. pr.—208 Hi Med. quart. Hæc Rott. Leid. pr. Hic decem alii, Exc. Schott. Lucens. pr. et Gevart. Var. LL. ed. Antv. positis pro postes Petav. tert. obducite vel obducere Moret. pr.—209 Contendat Rott. tres Med. Cod. Ursin. inc. Heins. Reg. Tholos. duo Petav. Leid. pr. Moret. sec. duo Oxon. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. Lucens. sec. Contendat vel Contendant Moret. pr. conspergere Exc. Schott. adspargere Gesn.—210 fontibus Exc. Læti et Lucens. pr. fluctibus Pric. frondibus Pat. Var. LL. ed. Antv. frontibus Vat. quint. m. pr. floribus Farn. Moret. pr. ed. Vicet. Heinsius roribus legit. flammis Pat. adolere duo Vatt. duo Med. et ed. Gesn. abolere Vat. sec. adolete quatuordecim alii. abolere vel adolere Ursin. Cod. Sabinos vel Sabæos Med. pr.—211 lintea Serum Farn. Ambr. tert. item Cod. Epigr. Ambr.—212 prosternito Leid. pr. duo Oxon. præsternite Raphel.—213 ducto Florent. m. pr. docte textum Pal. Ambr. pr. Med. pr. m. pr. docte vel doctum Thuan. Petav. tert. docto vel ducto Vat. quint. docto textu vel docte textum Oisel.—214 gemmarum Med. sec. m. pr. tergemino Leid. pr. gemmato vel tergemino Reg. Petav. pr.

NOTÆ

208 *Nostra myrto*] Myrtus est arbor sacra Veneri.

210 *Lucos Sabæos*] Incendite tantam thuris copiam, ut sylvæ ipsæ incendi videantur. Copiam thuris majorem tibi, o Leonida, mittimus, aiebat Alexander, ne sis parcus in Deos. *Sabæi* autem sunt populi Aræbiæ thure divites, dicti ἀρὸ τοῦ σβερθαί, *venari, colere*, quod Dii thure colan-

tur.

211 *Serum*] Hi sunt populi extremi Orientis, ultra Sinenses, unde Serica advehuntur.

212 *Sidonias*] Purpureas, a Sidone urbe Phœniciæ purpuris commendata.

213 *Thalamum*] Veteres geniale torum impensius ornare consueverant.

Ædificetur apex : qualem non Lydia dives 215
 Erexit Pelopi : nec quem struxere Lyæo
 Indorum spoliis et opaco palmite Bacchæ.
 Illic exuvias omnes cumulate parentum :
 Quicquid avus senior Mauro vel Saxone victis,
 Quicquid ab innumeris, socio Stilichone tremendus, 220
 Quæsivit genitor bellis : quodcumque Gelonus
 Armeniusve dedit : quantum crinita sagittis
 Attulit extremo Meroë circumflua Nilo :
 Misit Achæmenio quicquid de Tigride Medus,
 Cum supplex emeret Romanam Parthia pacem. 225
 Nobilibus gazis opibusque cubilia surgant
 Barbaricis : omnes thalamo conferte triumphos.

columnis picturatis ; qualem non Lydia opulenta extruxit Pelopi ; qualem non Bacchantes condiderunt Baccho ex præda Indorum, et ex umbraculis vitis. Illic congerite spolia omnia parentum ; quicquid avus Theodosius senior comparavit delictis Mauris vel Saxonibus : quicquid metuendus pater Theodosius, Stilichone comitante, collegit a bellis innumerabilibus, quodcumque Geloni, vel Armenii dederunt ; quantum Meroë capillata telis, circumdata Nilo ultimo apportavit ; quicquid Medimiserunt de Tigride Achæmenio, cum Parthia humilis emeret pacem Romanorum : lectus attolatur gazis Regalibus, et divitiis barbarorum, aggerite omnes victorias in lecto.

*****

Voss. a m. s. Leid. et Oxon. pr.—218 *cumulare* Farn.—219 *Santone victo* Ambr. tert.—220 *in innumeris* vel *ab innumeris* Jun. pr. a m. s. *socero* Med. quart. *Stilichone* Vat. sec. *tremendis* Reg. Mazar. Petav. sec. duo Ambr.—221 Hic versus margini ascriptus est in Petav. pr. et in Bonon. desideratur. *quodcumque* viginti Codd. Exc. Gevart. Var. e marg. Parm. *quæcumque* Vicet. Ald. et alii olim editi.—222 *Armeniusque* Oxon. pr. *dabit* vel *dedit* Petav. tert. *quidquid* vel *quantum* Reg. Oxon. pr. *crinata* Lov. *sagittas* Moret. pr.—224 *Misit* Med. sec. *Mittit* Vat. tert. Pal. Pric. Oisel. Florent. Med. pr. *Achæmenio* Exc. Lucens. pr. *Achimenio* Leid. pr. duo Vatt. Pnt. Reg. Thuan. Moret. pr. Petav. pr.—227 *thalami* Ambr. sec. *thalamis* Vat. sec. Cod. Ursin. Voss. *conferre* Pal.—

NOTÆ

215 *Lydia dives*] Regio minoris Asiæ, Cræso et aurifero Pactolo insignis.

216 *Pelopi*] Tantali filio.

Lyæo] Baccho ; ἀπὸ τοῦ λύειν, *solvere*, quod solvat curis animos.

219 *Mauro*] Mauri sunt Africae populi : Saxones Germaniæ.

221 *Gelonus*] Geloni sunt populi Scythiæ.

222 *Armenius*] Armenia regio est Asiæ.

223 *Meroë*] Insula facta a Nilo, vulgo *Guegueres*, cujus populi sagittas suis crinibus indebant.

224 *Achæmenio*] Persico : Achæmenia enim est pars Persidis, a Rege Achæmene.

227 *Omnes triumphos*] Omnes cumulate fructus omnium triumphorum.

Sic ait : et Sponsæ petit improvisa penates.
 Illa autem, secura tori, tædasque parari
 Nescia, divinæ fruitur sermone parentis, 230
 Maternosque bibit mores : exempla que discit
 Prisca pudiciæ. Latios nec volvere libros
 Desinit aut Graios, ipsa genitrice magistra ;
 Mæonius quæcumque senex, aut Thracius Orpheus,
 Aut Mitylenæo modulatur pectine Sappho. 235
 Sic Triviam Latona monet : sic mitis in antro
 Mnemosyne docili tradit præcepta Thalix.
 Cum procul augeri nitor, et jucundior aër
 Attonitam lustrare domum, fundique comarum
 Gratus odor. Mox vera fides, numenque refulsit. 240

Venus ita loquitur, et inexpectata vadit domum sponsæ Mariæ. Illa autem Maria non sollicita de matrimonio, et ignara nuptias præparari sibi, potitur colloquiis matris divinæ Serenæ, et imbibit animo virtutes maternas, atque ediscit exempla antiquæ castitatis, neque cessat legere libros Latinos vel Græcos, matre ipsa præceptrice. Legit quæcumque senex Mæonius canit, aut Orpheus Thracius, aut Sappho canit plectro Mitylenæo. Latona ita admonet Dianam: ita Mnemosyne lenis dat in recessu suo documenta Thalix ingenuæ. His Maria vacat, cum splendor longe cœpit crescere, et aër purior illustrare domum admirantem, ac suavis odor

228 sponte Leid. pr. Var. LL. ed. Antv. et ed. Gesn.—229 chori Vicet.—230 divino Moret. pr. divinæ vel divino Vat. pr.—231 exempla dicit Rott.—232 priscos pro Latios Pal. Med. pr.—234 quodcumque Med. tert. Thuan. quoscumque Ambr. tert.—235 moderatur Mazar. pectine vel carmine Vat. tert.—236 movet Rott. Ambr. sec. Jun. pr. Leid. pr. m. pr.—237 Hemosyne Moret. pr. Heumonie Leid. pr. Neumasie Oxon. pr. Nemasine Reg. Nemosine Vicet. Nesimone Var. LL. e marg. Parm. tradit docili Reg. Mater casta piæ tradit Oxon. sec.—238 Tunc procul Pat. Tholos. sæcundior Pat. jucundior Lov. omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. Put. Petav. pr. Ald.—240 lumenque

NOTE

228 *Improvisa*] Ipsa inexpectata, et ex improviso adveniens.

230 *Nescia*] Felicem virginem, cui Numina student impensius, dum vacat ipsa, et fruitur innocentia ætatis.

Divinæ fruitur sermone parentis] Serenæ, quæ docta erat, et doctorum patrona, ut Proba mater Probini et Olybrii, et Cornelia mater Gracchorum.

234 *Mæonius senex*] Homerus, natus, secundum aliquos, ad Mæonem, fluvium Asiæ minoris.

235 *Mitylenæo*] Mitylene est urbs in Lesbo, maris Ægæi insula, ubi nata Sappho poëtria excellentissima.

236 *Triviam*] Dianam in triviis coli solitam.

237 *Mnemosyne*] Hæc, ex Jove in serpentem verso, novem Musas peperit.

Thalix] Una est Musarum, sic dicta ἀπὸ τοῦ θάλλειν, florere, quod Poëtarum laudes in dies magis ac magis efflorescant.

Cunctatur stupefacta Venus. Nunc ora puellæ,
 Nunc flavam niveo miratur vertice matrem.
 Hæc modo crescenti, plenæ par altera Lunæ.
 Assurgit ceu forte minor sub matre virenti
 Laurus, et ingentes ramos, olimque futuras 245
 Promittit jam parva comas : vel flore sub uno
 Ceu geminæ Pæstana rosæ per jugera regnant.
 Hæc largo matura die, saturataque vernis
 Roribus indulget spatio : latet altera nodo,
 Nec teneris audet foliis admittere soles. 250
 Astitit, et blande Mariam Cytherea salutat.
 Salve, sidereæ proles augusta Serenæ,
 Magnorum soboles Regum, parituraque Reges.

capillorum dispergi. Statim veritas patuit, et Dea effulsit. Venus attonita remanet: modo obstupescit pulchritudinem igneam filia, modo matrem micantem capite cano: una similis est Lunæ crescenti, altera plenæ Lunæ: quemadmodum laurus forte inferior attollitur sub matre virescente, et parva jam pollicetur ramos magnos, et verticem futurum aliquando: vel quemadmodum duæ rosæ triumphant sub uno ramulo per agros Pæstanos: hæc matura ob multum tempus, et satiata roribus Veris, porrigitur in loco; altera delitescit sub nodo, neque audet recipere calores frondibus delicatis. Venus stetit prope, et alloquitur officiose Mariam. Ave, o filia augusta Serenæ divinæ, progenita ab Imperatoribus ingentibus, et progenitura Impe-

decem Codd. lumenque vel numenque Vat. pr.—242 crinem Jun. pr.—243 hi quinque versus manu recenti ascripti erant in Vat. pr. modo crescenti Vat. sec. Oisel. tres Med. Reg. Moret. sec. Petav. tert. Ald. et ed. Vicet. nova Leid. pr. cum duodecim aliis, Exc. Læti. Lucens. sec. et Colin. nova vel modo Vat. tert. Petav. Lov. pars altera Oisel.—244 Assurgit. cum τελεία στήμη Vat. sec. et tert. seu forte Lov. duo Petav.—246 Permutat jam parva Jun. pr. sub imo Thuan. Mazar. Tholos.—247 seu Reg. Passana Var. LL. ed. Antv. in jugera Vat. pr. nova per juga Pric.—248 securaque Pric. veris Moret. pr.—249 Floribus Med. tert. Cod. Epigr. Ambr. Imbribus Moret. sec. Solibus Med. sec. Roribus vel Floribus Oxon. sec. Roribus vel Solibus Vat. tert. jacet altera Jun. pr.—250 committere Pat. committere vel admittere Reg. solem Pric. Oisel.—251 Constitit Med. sec. Mariam blande Pric. matrem vel Ma-

NOTÆ

241 Cunctatur] Venus stat velut dubia et suspensa, quam magis admiratur, an matrem Serenam, an filiam Mariam; quarum hæc, forma ignis instar micante; illa, venerabili canitie, conspicua est.

244 Sub matre] Arbor enim est mater alterius. Horatius, 'Sylvæ filia nobiliss.'

246 Comas] Ostendit spem comæ cujusdam eximiae.

Flore sub uno] Sub uno ramulo florido.

247 Pæstana] Urbs Pæstum est in Calabria, Italiæ regione, in qua bis per annum nascuntur rosæ. Virgilius: 'biferique rosaria Pæsti.'

248 Matura] Quasi matura sit, quod

Te propter Paphias sedes Cyprumque reliqui,
 Te propter libuit tantos explere labores, 255
 Et tantum tranasse maris : ne vilior ultra
 Privatos paterere lares : neu tempore longo
 Dilatos juvenis nutriret Honorius ignes.
 Accipe fortunam generis : diadema resume,
 Quod tribuas natis, et in hæc penetralia rursus 260
 Unde parens progressa, redi : fac nulla subesse
 Vincula cognatæ : quamvis aliena fuisses
 Principibus, regnum poteras hoc ore mereri.
 Quæ propior sceptris facies ? quis dignior aula

ratores : tui causa deserui palatium Paphi et Cyprum : tui causa juvit perficere tantum laborem, et trajicere tantum maris : ne tu diutius, minus honorata quam par est, remaneres in domo privata, neve Honorius juvenis aleret per tempus longius amorem dilatum. Fruere felicitate gentis tuæ, et recipe diadema, quod des filiis tuis : ac revertere iterum in hanc Regiam, unde mater tua orta est. Esto nulla impersint jura cognationis : etsi non fores cognata Imperatoribus, poteras tamen promereri Imperium ob hanc pulchritudinem. Quæ forma dignior erat sceptro ?

riam Petav. sec.—252 suboles Augusta Exc. Lucens. sec.—254 Phasias Var. LL. ed. Antv. ædes duo Vatt. Farn. Med. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. sedes Lov. ex conjectura, cum octodecim aliis. ædes vel sedes Oxon. pr. Cyprumque Oisel. relinqui Rott. Leid. pr.—255 tantos libuit Jun. pr. Reg. Tholos. licuit Oxon. pr. magnos Florent. tantos Oxon. pr. implere Ambr. pr. tantum complere laboris Med. quart.—256 tranasse duo Med. Reg. Put. Petav. pr. Ambr. tert. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. transare tres Vatt. Pric. Pal. Thuan. Mazar. transare duo Vatt. Jun. pr. Oisel. Florent. Med. pr. Cod. Ursin. neu vilior Jun. pr. et Moret. Exc. Schott. et Gevart. Var. LL. ed. Antv. nec vilior octo alii.—257 paterere Florent. tres Med. Jun. pr. Moret. pr. Thuan. Put. Vat. Livin. Mazar. patiari duo Vatt. Rott. Med. quart. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. patiari Vat. sec. m. pr. Pat. duo Ambr. patiari vel paterere Petav. sec. nec tempore Put. Cod. Epigr. Ambr. ne tempore Med. quart. Reg. Pat. Ambr. sec.—258 Duratos Ambr. pr. Sched. Gud. Dilato Bonon. Juveni Ambr. sec. inc. Heins. differret Reg. nutriret vel differret Oxon. sec.—259 generis : hic *τελειωσας οργυμην* habent Florent. Med. pr. Put. Mazar. duo Petav. ambo Moret.—260 Quid tribuas Oisel. ad hæc Vat. sec. Ursin. Cod.—261 egressa Pat. Moret. pr. veni vel redi Oxon. sec. subesse vel subisse Vat. quart. Florent.—263 Principibus regum Florent.—264 propior vel propior Oxon. pr. qui

NOTE

largam et copiosam multorum dierum lucem hauserit.

257 *Paterere*] Ne sustineres te remanere diutius in privata domo, quæ te indigna erat.

259 *Fortunam*] Fruere felicitate generis tui, hoc est, augusta dignitate quæ tibi debetur, et propter genus

tibi commune cum Honorio, et propter pulchritudinem tuam.

Diadema resume] Quod jure cognationis cum Theodosio habere debebas.

261 *Parens progressa*] Tua quippe mater agnoscit avum Theodosium seniore, cujus nepos est Honorius.

Cunctatur stupefacta Venus. Nunc ora puellæ,
 Nunc flavam niveo miratur vertice matrem.
 Hæc modo crescenti, plenæ par altera Lunæ.
 Assurgit ceu forte minor sub matre virenti
 Laurus, et ingentes ramos, olimque futuras 245
 Promittit jam parva comas : vel flore sub uno
 Ceu geminæ Pæstana rosæ per jugera regnant.
 Hæc largo matura die, saturataque vernis
 Roribus indulget spatio : latet altera nodo,
 Nec teneris audet foliis admittere soles. 250
 Astitit, et blande Mariam Cytherea salutat.
 Salve, sidereæ proles augusta Serenæ,
 Magnorum soboles Regum, parituraque Reges.

capillorum dispergi. Statim veritas patuit, et Dea effulsit. Venus attonita remanet: modo obstupescit pulchritudinem igneam filiae, modo matrem micantem capite cano: una similis est Lunæ crescenti, altera plenæ Lunæ: quemadmodum laurus forte inferior atollitur sub matre virescente, et parva jam pollicetur ramos magnos, et verticem futurum aliquando: vel quemadmodum duæ rosæ triumphant sub uno ramulo per agros Pæstanos: hæc matura ob multum tempus, et satiata roribus Veris, porrigitur in loco; altera delitescit sub nodo, neque audet recipere calores frondibus delicatis. Venus stetit prope, et alloquitur officiose Mariam. Ave, o filia augusta Serenæ divinæ, progenita ab Imperatoribus ingentibus, et progenitura Impe-

decem Codd. lumenque vel numenque Vat. pr.—242 crinem Jun. pr.—243 hi quinque versus manu recenti ascripti erant in Vat. pr. modo crescenti Vat. sec. Oisel. tres Med. Reg. Moret. sec. Petav. tert. Ald. et ed. Vicet. nova Leid. pr. cum duodecim aliis, Exc. Læti. Lucens. sec. et Colin. nova vel modo Vat. tert. Petav. Lov. pars altera Oisel.—244 Assurgit. cum τελεία στρυμῆ Vat. sec. et tert. seu forte Lov. duo Petav.—246 Permutat jam parva Jun. pr. sub imo Thuan. Mazar. Tholos.—247 seu Reg. Passana Var. LL. ed. Antv. in jugera Vat. pr. nova per juga Pric.—248 securaque Pric. veris Moret. pr.—249 Floribus Med. tert. Cod. Epigr. Ambr. Imbribus Moret. sec. Solibus Med. sec. Roribus vel Floribus Oxon. sec. Roribus vel Solibus Vat. tert. jacet altera Jun. pr.—250 committere Pat. committere vel admittere Reg. solem Pric. Oisel.—251 Constitit Med. sec. Mariam blande Pric. matrem vel Ma-

NOTÆ

241 Cunctatur] Venus stat velut dubia et suspensa, quam magis admiratur, an matrem Serenam, an filiam Mariam; quarum hæc, forma ignis instar micante; illa, venerabili canitie, conspicua est.

244 Sub matre] Arbor enim est mater alterius. Horatius, 'Sylvæ filia nobiliss.'

246 Comas] Ostendit spem comæ cujusdam eximiae.

Flore sub uno] Sub uno ramulo florido.

247 Pæstana] Urbs Pæstum est in Calabria, Italiæ regione, in qua bis per annum nascuntur rosæ. Virgilius: 'biferique rosaria Pæsti.'

248 Matura] Quasi matura sit, quod

Te propter Paphias sedes Cyprumque reliqui,
 Te propter libuit tantos explere labores, 255
 Et tantum tranasse maris : ne vilior ultra
 Privatos paterere lares : neu tempore longo
 Dilatos juvenis nutriret Honorius ignes.
 Accipe fortunam generis : diadema resume,
 Quod tribuas natis, et in hæc penetralia rursus 200
 Unde parens progressa, redi : fac nulla subesse
 Vincula cognatæ : quamvis aliena fuisses
 Principibus, regnum poteras hoc ore mereri.
 Quæ propior sceptris facies ? quis dignior aula

ratores : tui causa deserui palatium Paphi et Cyprum : tui causa juvat perficere tantum laborem, et trajicere tantum maris : ne tu diutius, minus honorata quam par est, remaneres in domo privata, neve Honorius juvenis aleret per tempus longius amorem dilatum. Fruere felicitate gentis tuæ, et recipe diadema, quod des filiis tuis : ac revertere iterum in hanc Regiam, unde mater tua orta est. Esto nulla impersint jura cognationis : etsi non fores cognata Imperatoribus, poteras tamen promereri Imperium ob hanc pulchritudinem. Quæ forma dignior erat sceptro ?

riam Petav. sec.—252 suboles Augusta Exc. Lucens. sec.—254 Phasias Var. LL. ed. Antv. ædes duo Vatt. Farn. Med. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. sedes Lov. ex conjectura, cum octodecim aliis. ædes vel sedes Oxon. pr. Cyprumque Oisel. relinqui Rott. Leid. pr.—255 tantos libuit Jun. pr. Reg. Tholos. licuit Oxon. pr. magnos Florent. tantos Oxon. pr. implere Ambr. pr. tantum complere laboris Med. quart.—256 tranasse duo Med. Reg. Put. Petav. pr. Ambr. tert. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. tranare tres Vatt. Pric. Pal. Thuan. Mazar. transare duo Vatt. Jun. pr. Oisel. Florent. Med. pr. Cod. Ursin. neu vilior Jun. pr. et Moret. Exc. Schott. et Gevert. Var. LL. ed. Antv. nec vilior octo alii.—257 paterere Florent. tres Med. Jun. pr. Moret. pr. Thuan. Put. Vat. Livin. Mazar. patiare duo Vatt. Rott. Med. quart. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. patiare Vat. sec. m. pr. Pat. duo Ambr. patiare vel paterere Petav. sec. nec in tempore Put. Cod. Epigr. Ambr. ne tempore Med. quart. Reg. Pat. Ambr. sec.—258 Duratos Ambr. pr. Sched. Gud. Dilato Bonon. Juveni Ambr. sec. inc. Heins. differret Reg. nutriret vel differret Oxon. sec.—259 generis : hic *τελειὰς ὀργυμῆν* habent Florent. Med. pr. Put. Mazar. duo Petav. ambo Moret.—260 Quid tribuas Oisel. ad hæc Vat. sec. Ursin. Cod.—261 egressa Pat. Moret. pr. veni vel redi Oxon. sec. subesse vel subisse Vat. quart. Florent.—263 Principibus regum Florent.—264 propior vel propior Oxon. pr: qui

NOTE

largam et copiosam multorum dierum lucem hauserit.

257 *Paterere*] Ne sustineres te remanere diutius in privata domo, quæ te indigna erat.

259 *Fortunam*] Fruere felicitate generis tui, hoc est, angusta dignitate quæ tibi debetur, et propter genus

tibi commune cum Honorio, et propter pulchritudinem tuam.

Diadema resume] Quod jure cognationis cum Theodosio habere debebas.

261 *Parens progressa*] Tua quippe mater agnoscit avum Theodosium seniore, cujus nepos est Honorius.

Vultus erat? non labra rosæ, non colla pruinae, 265
 Non crines æquant violæ, non lumina flammæ.
 Quam juncto leviter sese discrimine confert
 Umbra supercilii! miscet quam iusta ruborem
 Temperies! nimio nec sanguine candor abundat.
 Auroræ vincis digitos, humerosque Dianæ. 270
 Ipsam jam superas matrem. Si Bacchus amator
 Dotali potuit cælum signare Corona,
 Cur nullis virgo redimitur pulchrior astris?
 Jam tibi molitur stellantia sarta Bootes,
 Inque decus Mariæ jam sidera parturit æther. 275

que facies dignior Regia? rosæ non adæquant labra, non nives collum, non viola capillos, non ignis oculos. Umbra supercilii quam leniter producit sese differentia conjuncta! quam æqualis temperies affundit ruborem! neque candor affluit sanguine nimio! superas digitos Auroræ, cervicem Dianæ. Jam vincis matrem ipsam. Si Bacchus amans potuit cælum insignire corona conjugali, quare puella formosior Ariadne nullis ornatur sideribus? jam Bootes præparat tibi sarta sidera, et cælum

dignior Exc. Lucens. sec.—265 erit Gesn. ed. Bipont. et al. erat Pal. Med. pr. Thuan. Heins.—266 æquent malit Heins.—267 leviter vincto Put. leviter vel pariter Reg. Oxon. pr. juncto Leid. pr. et duodecim alii, et Exc. Schott. juncti septem alii, Var. LL. e marg. Parm. vincto Exc. Læti. Vicet. Parm. Ald. victo Med. quart. inc. Heins. vincti Cod. Ursin. Exc. Lucens. pr. et ed. Vicet. juncti vel vincti Oxon. pr. juncto vel juncti Oisel. jugi Moret. sec. differt Pat.—268 ruborem Jun. pr. Ald. pudorem vel ruborem Vat. pr. et quart. ruborem ex pudore interpretatur Vat. quart.—269 abundans inc. Heins. Petav. sec.—270 digitos vincis Pric.—271 Jam superas ipsam matrem Mazar. sed Bacchus Cod. Epigr. Ambr. si vel sic Vat. pr. Bacchus amorque Oxon. sec. m. pr.—272 donare Med. sec. Petav. tert. Moret. pr. ditare Med. tert. Ursin. Cod. Reg. Tholos. duo Oxon. Moret. sec. Ambr. tert. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. signare inc. Heins. Exc. Læti. et Lucens. pr. donare vel signare Vat. tert. signare vel redimire Vat. quart. dignare vel signare Petav. sec. ditare vel signare Lov. signare vel signare Vat. pr. unde insignire conj. Heins.—273 Cum nullis Mazar. Petav. tert. Var. LL. ed. Antv. rutilis Oxon. sec. m. pr. Cur vel Cum Vat. pr.—274 signa Vat. quint.—275 Jamque decus Ambr. pr. et Cod.

NOTÆ

266 *Violæ*] Non æquant crines sub-nigros, et violis similes.

268 *Supercilii*] Supercilia sese producant, sese conferunt, separata a se invicem quodam discrimine, quod tam leve est ut juncta esse videantur.

269 *Candor*] Ita temperatus est, huic ut nimius sanguis non officiat.

270 *Digitos*] Roseos: Aurora dicitur *ροδοδάκτυλος*, id est, *digitos roseos*

habens.

Humeros Dianæ] Cervicem lacteam.

271 *Superas matrem*] Pulchrior es, quam fuit tua mater.

272 *Corona*] Ariadnem Minois filiam amavit Bacchus, ejusque coronam inter astra retulit.

274 *Bootes*] Supra in III. Cons. Hon. vs. 170.

I digno nectenda viro, tantique per orbem
 Consors imperii! jam te venerabitur Hister.
 Nomen adorabunt populi. Jam Rhenus et Albis
 Serviet: in medios ibis Regina Sygambros.
 Quid numerem gentes, Atlanteosque recessus 280
 Oceani? toto pariter dotabere mundo.
 Dixit; et ornatus, dederant quos nuper ovantes
 Nereides, collo membrisque micantibus aptat.
 Ipsa caput distinguit acu, substringit amictus:
 Flammea virgineis accommodat ipsa capillis. 285
 Ante fores jam pompa sonat, pilitaque sacram
 Præradiant ductura nurum. Calet obivus ire

jam parit astra in honorem Mariæ. I Maria conjungenda viro merito, et sociæ futuri imperii tanti per orbem. Jam Danubius colet te. Gentes omnes colent nomen tuum. Jam Rhenus et Albis obedient tibi: incedes tu Imperatrix in Sicambros medios. Quare commemorem populos, et fines Atlanteos Oceani? Dotaberis æqualiter orbe universo. Venus sic locuta est; et accommodat cervici, et corpori Mariæ splendenti, ea ornamenta, quæ modo Nereides gaudentes tribuerant ipsi. Ipsa Venus discriminat acu capillos capitis, constringit vestes ejus: ipsa adaptat velum nuptiale comis puellaribus. Jam comitatus resonat ante portam, et

Ep. Ambr. *athra* Ambr. pr.—276 *I digno* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. atque ita correxerat Heinsius. *O digno* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Jam digno* Petav. tert. *Condigno* Pat. *In digno* Med. tert. *Indigno* Var. LL. ed. Antv. *I digno* vel *O digno* Petav. sec.—278 *Rhenus et Alpis* Farn. Petav. tert.—279 *Sigambros* Oisel. *Sicambros* Vat. tert. *Sycambros* Gesn.—280 *Atlantique* legit Heins.—281 *dotabere* quatuor Vatt. Put. Thuan. Mazar. duo Petav. *donabere* Vat. pr. Leid. pr. Pal. Pric. Vat. Livin. *dominabere* Med. quart. Tholos. *ditabere* Moret. sec. m. pr. *ditabere* vel *dominabere* Oxon. sec. *donabere* vel *dotabere* Med. pr. Ambr. sec. *donabere* vel *dominabere* Exc. Schott. Gronovius ascripserat locum iv. Cons. Honor. 648. 'Et toto dotanda mari.' *dotabere* vel *donabere* vel *dominabere* Oxon. pr. *ditabere* vel *donabere* vel *dominabere* Reg. *cælo* pro *mundo* Med. sec.—282 *dedit aut* Pnt.—284 *constringit acu* Leid. pr. *constringit* Vat. sec. Rott. duo Med. Ursin. Cod. duo Oxon. Reg. Pat. Tholos. duo Petav. totidem Ambr. Exc. Lucens. sec. *constringit* Var. LL. ed. Antv. *distinguit* vel *constringit* inc. Heins. *succingit amictus* Med. quart. *amictum* Vat. pr. Med. pr. Pal. Vat. Livin.—286 *pilita sonant* Moret. pr. Heinsius lectorem ablegaverat ad not. Casaub. ad Hist. Aug. p. 145. *sacram* Oisel. Ambr. sec. *sacra* omnes fere Codd. Exc. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. in quibus et *sacram* ex conjectura, Ald. edd. Parm. Vicet. et Colin.

NOTÆ

279 *Sygambros*] Hi sunt bellicosissimi Germaniæ populi.

280 *Atlanteosque recessus*] Loca remota Africae, quæ alluit Oceanus Atlanticus.

284 *Substringit*] Ut Maria tenuior gracillorque appareat.

285 *Flammea*] Flammeum est ve-

lum nuptiale, sic dictum a colore flavo flammæ imitante.

286 *Pompa*] Comitatus egregius, quo pompa nuptiarum celebrior efficitur.

Pilita] Species currus, quo virgines sacræ, seu sacrorum antistitæ, vehi solebant. Sed postea hic mos ad

Jam Princeps, tardumque cupit discedere solem.
 Nobilis haud aliter sonipes, quem primus amoris
 Solicitavit odor, tumidus quatiensque decoras 290
 Turbata cervice jubas, Pharsalia rura
 Pervolat, et notos hinnitu flagitat amnes,
 Naribus accensis : mulcet fœcunda magistros
 Spes gregis, et pulchro gaudent armenta marito.
 Candidus interea positus exercitus armis 295
 Exultat socerum circa ; nec signifer ullus,
 Nec miles pluviae flores dispergere ritu
 Cessat, purpureoque ducem perfundere nimbo.

currus portaturus nurum sacram praefulget. Imperator Honorius ardet procedere obviam, et expetit Solem longiorem abire. Ita insignis equus, quem odor primus amoris impulit, prætrepidans et concutiens jubas pulchras, collo undante, cursitat per agrus Thessalos, ac petit hinnitu suo flavios cognitos, naribus inflammatis ; hic equus spes abundans gregis recreat rectorem ejus, et armenta letantur marito praestanti. Interim exercitus togatus, armis depositis, gaudet prope socerum Stilichonem, neque ullus vexillifer, neque ullus miles desinit spargere flores instar imbrium, et aspergere ductorem Sti-

—288 *tantumque* Oxon. sec. m. pr.—289 *priscus amoris* Vat. pr. et tert. m. pr. Pric. Oisel. Florent. *primus* vel *priscus* Med. sec. inc. Heins.—291 *Turbata cervice* Exc. Lucens. sec. apposito + signo, ut ibi erasa vel interpolata fuerit vetus lectio. *Curvata* omnes Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. *Curvatas* Farn. *Crinata* Tholos. *Pharsalica* duo Vatt. Petav. pr. Exc. Læti.—292 *totos* Pal. *atque novos* Mazar. *totos* vel *notos* Med. pr. *Pervolat hinnitu conceptos* Exc. Cod. Rhem. *efflagitat* Exc. Læti. *amnes* Exc. Lucens. pr. *omnis* ed. Vicet. *annis* Med. tert. *ignes* Leid. pr. m. sec. et decem alii, Exc. Schott. Var. LL. e marg. Parm. ed. Gesn. et Bipont. *amnes* vel *ignes* Vat. quart.—293 *accensus* Petav. tert. *accensis* Exc. Lucens. pr. *accensus* viginti Codd. Exc. Schott. et Gevart. ed. Vicet. et Parm. *accensis* vel *accensus* Med. tert. Reg. Mazar. Oxon. pr. *mulget* Vat. pr. m. pr. *magistrum* inc. Heins. Ambr. sec. ed. Gesn. et Bipont. *magistros* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel.—294 *magistro pro marito* Med. sec. m. pr.—296 *socerum juxta* ed. Vicet. *circa* triginta alii, Exc. Gevart. Schott. et Lucens. pr. Schott. et Lucens. pr. Sched. Gud. Ald. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *signifer ultra* Exc. Gevart.—297 *ritu dispergere flores* Vat. sec. Pric. Ursin. Cod. Tholos. Pat. Exc. Gevart. *ritu pluviae* duo Vatt. Petav. pr. *diffundere* Jun. pr. *flores* vel *rores* Reg. Oxon. pr.—298 *diem perfundere* Pal. Med. pr. Put. Thuan.

NOTE

virgines principes, quæ quodammodo sacræ dici possunt, transiit.

289 *Haud aliter sonipes*] Vel ex hac comparatione discas paganorum turpitudinem. Hanc tamen comparationem laudat Scaliger Pater.

291 *Pharsalia*] Thessalica : Thessaliæ autem equi optimi.

295 *Candidus*] Vel togatus placidusque, armis depositis : vel reversa alba veste indutus ad hilaritatem.

Hæc quoque velati lauro myrtoque caneant :
 Dive parens, seu te complectitur axis Olympi, 300
 Seu colis Elysias, animarum præmia, valles,
 En promissa tibi Stilichon jam vota peregit.
 Jam gratæ rediere vices. Cunabula pensat:
 Acceptum reddit thalamum: natoque reponit,
 Quod dederas genitor. Nunquam te, sancte, pigebit 303
 Judici: nec te pietas suprema fefellit.
 Dignus, quem legeres: dignus, cui pignora tanti
 Principis, et rerum commendarentur habenæ.

lichonem nube florea. Milites etiam coronati lauro et myrto cantabant hæc: O Dive pater, Theodosi, seu sedes cæli possidet te, seu habitas valles Elysias, quæ sunt merces animarum fortium, ecce Stilicho complevit vota promissa tibi. Jam vicissitudo jucunda reversa est. Compensat te ob cunas suas: restituit thalamum acceptum a te: redditque filio tuo, quod tu pater concesseras. Nunquam pariter te, Dive Theodosi, delectus tui. Neque voluntas extrema decepit te. Dignus erat Stilicho, quem deligeres; dignus erat, cui Imperator, qui est tantum

Bonon. Pat. m. pr. diem vel duces Vat. pr. et tert. profundere Farn. —299 Hoc quoque Reg. myrraque Med. tert.—300 Dive parens Jun. pr. —301 premis Vat. Pr. Pal. Pric. Oisel. Med. pr. Thuan. Mazar. colis vel premis Jun. pr. Vat. tert. Florent. sedes Pat. colles Vat. sec. Cod. Ursin. sedes vel valles Put.—302 præmissa Jun. pr. Stilicho Vat. sec.—303 hic versus deerat in Pal. En gratæ duo Vat. Oisel. Jun. pr. Florent. Med. quart. Ald. grates Vat. sec. jam cæ pro gratæ Var. LL. ed. Antv. cunabula vet. Gyr. Leid. pr. Ambr. sec. Pat. m. pr. Moret. sec. Med. tert. duo Oxon. Cod. Epigr. Ambr. conubia omnes Vatt. Pal. Farn. Oisel. conubia vel cunabula inc. Heins. Mazar. Exc. Lucens. pr. pensant Vat. tert. Put. duo Petav. ed. Parm.—304 votumque reponit Pric. rependit Farn. Med. quart. reponit Exc. Schotti, in quibus Gronovius ascripserat locum ex r. laud. Stilic. vs. 70. rependit vel reponit Lov. Florent. Med. pr.—305 Quæ dederat Moret. pr. dederas Petav. pr. et Jun. m. sec. Ursin. Cod. Mazar. Barth. dederat duo Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. genitor dederas Tholos. Ambr. dederat vel dederas Moret. pigeat Var. LL. ed. Antv.—306 extrema fefellit Farn.—307 quem legeres duo Vatt. Pal. tres Med. Put. Thuan. duo Petav. Leid. pr. Oxon. pr. m. pr. Lov. Bonon. Vat. Livin. Exc. Læti et Lucens. cui leges duo Vat. Pric. Rott. Reg. Mazar. quem leges, vel, cui leges Petav. sec. cui leges vel quem legeres Vat. tert. Jun. pr. Farn. Med. sec. pignora tanta Ambr. pr.—308 regni Jun. pr. tantæ Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Med. pr. Put. m. sec. Thuan. Mazar. rerum Med. sec. tantæ vel rerum Florent.—309 dicere nunc possem Vat. sec. Med.

NOTÆ

303 Rediere vices] Grata redit vicissitudo, qua, ut tu, Theodosi, dederas filiam adoptivam Serenam conjugem Stilichoni; hic vicissim dat Mariam filiam Honorio, sicque reddit thalamum, seu matrimonium alterum, seu alternatim, vicissim.

Delph. et Var. Clas.

Cunabula pensat] Te compensat ob cunas et educationem suam. Stilicho quippe educatus fuerat a Theodosio.

306 Pietas] Supremus piæ voluntatis actus, quo Theodosius Stilichonem dedit Honorio tutorem.

Claud.

Y

Dicere nunc possem, quæ prælia gesta sub Hæmo,
 Quæque cruentarint fumantem Strymona pugnae: 310
 Quam notus clypeo, quanta vi fulminet hostem,
 Ni prohiberet Hymen. Quæ tempestiva relatu
 Nunc canimus. Quis consilio, quis juris et æqui
 Nosse modum melior? quod semper dissidet, in te
 Convenit: ingenio robur, prudentia forti. 315
 Fronte quis æquali? quem sic Romana decerent
 Culmina? sufficerent tantis quæ pectora curis?

pignus, et habena Imperii committerentur. Nunc possem referre bella, quæ gesta sunt a Stilichone sub Hæmo, et certamina, quæ infecerint Strymonem calentem. Possem referre, quam insignis est armis, quanta fortitudine dejiciat hostem, nisi nuptiæ Honorii impedirent: nunc cantamus, quæ sunt idonea dictu. Quis præstantior est Stilichone providentia? quis præstantior cognoscere rationem justitiæ et æquitatis? Quod ubique disjungitur in aliis, conjungitur in te, scilicet fortitudo cum ingenio, et sapientia cum fortitudine. Quis est simili dignitate oris? Quem ita fastigium Romanum deceret? Quis animus par esset tantis laboribus? Etiam si

tert. Cod. Ursin. vet. Gyr. Moret. sec. Leid. pr. Ambr. tert. Lov. Exc. Gevart. et Lucens. *Discere* Petav. pr. Mazar. Exc. Gevart. *possemus* tredecim alii. *possent* Petav. tert. Cod. Epigr. Ambr. *possent* vel *possemus* Oxon. sec. *possem* vel *possemus* Petav. sec. *prælia justa* Farn.—310 *cruentarint* Exc. Lucens. pr. *cruentarunt* inc. Heins. Med. sec. Jun. pr. Var. LL. e marg. Parm. *cruentarent* octo alii et ed. Vicet.—311 *fulminat* Rott. Med. tert. *hostes* Vat. sec. Cod. Ursin. *hastam* Reg. m. sec.—312 *quem tempestiva* Med. tert. *Cui tempestiva* leg. Heins.—313 *Non canimus* Pat. *qui consilio* Jun. pr. *Consilii* Vat. tert. *consilio* Farn.—314 *dissidet* Thuan. Petav. Mazar. Ald. et ed. Parm. *dissiliit* tredecim alii, Exc. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. m. pr. et ed. Vicet. *dissiliit* vel *dissidet* Oisel. Reg. duo Oxon. Lov. Exc. Gevart.—315 *in gremio* Vat. tert. m. sec. *ingenio* vel *invicto* Florent. *prudentia* vel *patientia* Jun. pr.—316 *æqualis* Pric. Rott. Florent. Ambr. pr. Moret. sec. Med. quart. Lov. Exc. Gevart. Jun. a. m. pr. *æqualis* vel *æquali* Vat. pr. *quam sic* Exc. Lucens. sec. apposito + signo. *decorent* Vat. pr.—317 *sufficient* Jun. pr. *tantis quæ* quatuor Vatt. *quæ tantis* Vat. pr. Pal. Med. pr. et Moret. Thuan. Mazar. Vat. Livin. *culmina* Reg. *terris pro curis* Exc. Gevart.—318 *Stet* Ambr. tert. *Sis*

NOTE

309 *Hæmo*] Monte Thraciæ, ubi Theodosius, comitante Stilichone, Thracas Scythasque vicerat.

310 *Fumantem*] Strymonem, fluvium Thraciæ, calido hostium sanguine fumantem.

311 *Notus clypeo*] Exercitatus insignisque armorum tractatione. Virgilius: 'Quantus in clypeum assurgat,' id est, quam fortis sit.

313 *Juris et æqui*] Jus est summus rigor: æquitas, est benigna legis in-

terpretatio. Ut si quis transilierit muros ad tuendam urbem: si summum jus spectes, necandus; si æquitatem, remunerandus. Æquitas dicitur *ἐπιείκεια*.

316 *Quem sic Romana decerent culmina*] Quem sic deceret regere Imperium Romanum, et in solio sedere? Miror tamen, cur ista Claudianus dicat, auget quippe suspicionem, quæ in multorum animis insederat, Stilichonem de imperio cogitare.

Stes licet in populo ; clamat, quicumque videbit,
 Hic est, hic Stilichon. Sic se testatur et offert
 Celsa potestatis species ; non voce feroci, 320
 Non alto simulata gradu, non improba gestu.
 Affectant alii quicquid, fingique laborant,
 Hoc donat Natura tibi. Pudor emicat una,
 Formosusque rigor : vultusque auctura verendos
 Canities festina venit. Consorte remota, 325

stes inter vulgus ; quicumque aspiciet, exclamabit, Hic est hic Stilicho. Ita alta majestas potestatis ostendit et exhibet sese, non affectata sermone superbo, non arrogantibus passu, non lasciva gestu. Quicquid alii exquirunt, et tentant formari, natura tribuit hoc tibi. Pudor et pulchra gravitas simul nitent in te ; et canis citius advenit, aucturi venerationem oris tui. Expulsæ fato pro aliis sunt tibi et gravitas

Jun. pr. *Sis* vel *Stes* Vat. quart. et quint. Petav. pr. *populis* Tholos. *clamat* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *clament* et *videbunt* Moret. sec. *clamet* ed. Bipont. et Gesn. atque ita leg. Heins.—319 *Hic est, hic Stilico* duodecim scripti et Sched. Gud. *Hic* vel *Hoc* Petav. pr. *Hic ille est* tres Vatt. Rott. *Hic est hic Stilico sese* Vat. Livin. qui sic Med. tert. *sic se* Farn. atque ita leg. Heins. *sese* Leid. pr. et tredecim alii, item Sched. Gud. *Sic te* vel *sic se* Vat. pr. Rott. Med. sec. *effert* Oxon. sec. Heinsius ascripserat locum vi. Cons. Honor. vs. 11. ‘quem mons Evandrius effert.’ ut ibi in Cod. Oxon. comparet.—320 *potestati* inc. Heins. *nec voce* Rott. Reg. Ambr. pr. Bonon. Tholos.—321 *stimulata* duo Vatt. Petav. sec. m. pr. Var. LL. ed. Antv.—323 *Hoc donat* triginta Codd. et Var. LL. e marg. Parm. *Hæc donat* Cod. Epigr. Ambr.—324 *Formosusque rubor* Thuan. *vultus auctura* Jun. pr. Vat. sec. Med. quart. Reg. Mazar. Cod. Ursin. *auctore* Petav. tert. *vultuque actura verendo* Var. LL. ed. Antv. *vultuque auctura verendo* Med. pr. *actore verendo* Cod. Epigr. Ambr. *actore verendo* vel *auctura verendos* Petav. sec. *verendos* Petav. sec.—325 *festiva* Exc. Gevart. *festina* vel *festiva* Petav. sec. *festiva venit* vel *canit* Vat. quint. Heinsius ascripserat locum Plin. in Panegyrico. ubi ‘festinatæ senectutis insignia’ vocat *Canitiem*, quam in Trajano commendat, quæ Claudianus videtur respexisse : vide locum apud Casaub. ad Hist. Aug. p. 239. *cum sorte* Leid. pr. et duodecim alii, item Exc. Lucens. sec. *non sorte* Pric. *cum sorte remotæ* ed. Gesn. et Bipont. *consorte remoto* duo Vat. Jun. pr. duo Oxon. Cod. Ursin. item Ald. et sic leg. Gevart. Rufinum intelligens, in Epist. ad Heinsium. *remota* vel *remoto*

NOTE

319 *Hic est*] Persius : ‘At pulchrum est digito monstrari, et dicier Hic est.’

320 *Celsa potestatis*] Status erectus et excelsus cum quadam majestate conjunctus, seu animus ille victor, Regumque tutor, sese prodit eximia quadam ipsius corporis specie, et sermone, incessu, gestuque quodam

gravi, sine ulla affectatione.

321 *Improba*] Effœminata, lasciva, turpis, ob gestum indecorum.

322 *Fingique laborant*] Quicquid alii esse cupiunt, quascumque formas induere conantur, eas omnes Natura tibi liberaliter impertita est.

325 *Canities festina*] Sic Plinius de Trajano, ‘Nec sine quodam munere

Contingunt gravitasque seni, viresque juventæ.

Utraque te cingit propriis insignibus ætas.

Ornatur Fortuna viro. Non ulla nocendi

Tela, nec infecti jugulis civilibus enses.

Non odium terrore moves, nec fræna resolvit

330

Gratia: diligimus pariter, pariterque timemus.

Ipse metus te noster amat: justissime legum

Arbiter, egregiæ custos fidissime pacis,

Optime ductorum, fortunatissime patrum,

senectutis, et vigor juventutis. Ætas utraque ornat te ornamentis propriis. Fortuna commendatur te tali viro; nulla sunt arma ad nocendum, neque gladii polluti sanguine civium: non excitas odium terrore, neque gratia relaxat habenas: amamus te simul, et simul timemus: ipse noster timor colit te, moderator æquissime legum, conservator religiosissime pacis eximie, fidelissime ducum, felicissime patrum; plus

Put. Petav. pr.—326 *Contingunt* octodecim scripti, Exc. Gevart. et Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *Contingat* Vat. tert. Pric. Med. sec. *Contingant* Med. tert. *Contingit* Vat. Livin. Ald. *Contingunt* vel *Contingat* Vat. pr. *Contingunt* vel *Contingant* Exc. Schott. *gravitas senio* Vat. sec. Farn. Put. Ambr. tert. Exc. Læti et Gevart. *senio gravitas* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Florent. duo Med. Cod. Ursin. Thuan. Mazar. Moret. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr. *gravitas senii* decem alii, Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. nec non Var. LL. e marg. Parm. *gravitasque seni* pro *senii* duo Med. inc. Heins. Moret. sec. duo Petav. Leid. pr. Ald. item Var. LL. ed. Antv. *gravitasque seni* vel *gravitas senii* Oxon. pr. *gravitasque seni*, vel *gravitas senii*, vel *senio gravitas* Exc. Schott. *viresque regendi* Pal. Thuan. Med. pr.—328 *non ima* Mazar. *nocenti* leg. Heins.—329 *infesti* Exc. Schott. *infensi* vel *infesti* Reg. *infecti* vel *infesti* Vat. quart. Oxon. pr.—330 *movet* Jun. pr. *non frena* Florent. Mazar. *remorit* pro *resolvit* Petav. sec.—333 *custos fidissime pacis* duo Vatt. Petav. pr. *justissime* Jun. pr. *pacis fidissime custos* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *pacis fidelissime custos* Vicet. et Parm. vitiose.—334 *doctorum* Vat. pr. m. pr. Ambr. sec. m. pr. Bonon. Pat. *doctorum* et emend. *tutorum* Put.

NOTÆ

Deum festinatis senectutis insignibus ad augendam majestatem ornata cæsaries.'

Consorte remota] Id est, ægritudine, dolore, languore, qui consortes et socii sunt canities sen senectutis. Nam ex Horatio: ' Multa senem circumveniunt incommoda.' Alii legunt *cum sorte remota*: id est, tibi et gravitas senii sen senectutis, et vires juventutis, sorte, seu ipsa natura remota: pro aliis senibus, tibi contingunt præter sortem conditionemve com-

munem.

327 *Insignibus*] Insignia senectutis sunt canities; insignia juventutis sunt robur. Utrumque habet Stilicho.

328 *Ornatur Fortuna viro*] Sic fortuna ornabatur Alexandro. Plutarchus.

330 *Fræna*] Non gratia quicquam remittit ex justa sua severitate.

332 *Metus*] Qualis scilicet est filiorum in parentes, quos metuunt offendere.

Plus jam, plus domino cuncti debere fatemur, 335
 Quod gener est, invicte, tuus. Vincire corona:
 Insere te nostris, contemto jure, choreis.
 Sic puer Eucherius superet virtute parentem:
 Aurea sic videat similes Thermantia tædas;
 Sic uterus crescat Mariæ: sic natus in ostro 340
 Parvus Honoriades genibus considat avitis.

jam, plus omnes constemur, o insuperabilis Stilicho, nos debere imperatori, quod est gener tuus: circumda tibi coronam; misce te choris nostris, magistratu seposita. Hoc annuas, et sic Eucherius filius tuus vincat te patrem virtute; sic Thermantia formosa filia tua aspiciat nuptias tales: sic venter Mariæ turgeat: sic tenellus Honoriades natus in purpura, sedeat in genibus avi Stilichonis.

*****

doctorum vel ductorum Moret. sec.—335 Plus tibi plus Vat. sec. Ursin. Cod. Plus tibi quam Reg. Oxon. sec. Moret. sec. Plus tibi plus vel Plus tibi quam Oxon. pr. plus tibi jam marg. Isingr. functi Oisel. cunctis Ambr. pr. fatentur vel fatemur Med. pr.—336 Et gener est Moret. pr. tuum genus Med. quart. tuis Vat. quart. tui Ambr. pr. Med. sec. m. pr. Sched. Gud. innecte coronas Moret. sec. innecte vel vincire Reg. coronam idem. Reg. Exc. Læti. Vicet. Parm.—337 Inserere Pal. unde Heinsius Inserere O legit. contemto jure Petav. tert. tropæis Oxon. sec. m. pr.—338 parentum Vicet. Parm.—339 jubeas similes Pric. m. pr. similes videat Med. quart. similis Exc. Lucens. pr. Terimantia Oxon. pr.—340 proles crescat Reg. uterus vel proles Oxon. pr.—341 Honorides Vat. sec. considet Lov. Tholos. Moret. sec. Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. in calce Vat. pr. ascriptum erat, EPITHALMIUM HONORII EXPLICIT. INCIPIT DE BELLO GIBDONICO LIB. I.

NOTÆ

337 *Contemto jure*] Seposita illa dignitatis tuæ gravitate, quæ debet removeri a turba hominum, ob lætitiâ nuptialem.

338 *Eucherius*] Stilichonis filius.

339 *Thermantia*] Stilichonis filia, quæ similiter nupsit Honorio; sed paulo post extincta fato præcoce. Zosimus addit Serenam, regnandi cupiditate incensam, ope veneficæ effecisse, ne Honorius susciperet liberos.

340 *Mariæ*] Claudiani vota ventus rapuit; nam hæc nympha delicatula non suscepit liberos, quia immatura morte abrepta est, et sepulta in Ba-

silica S. Petri. Ejus sepulchrum haud ita pridem patuit Romæ; ubi ejus peplum, pila lusoria, et alia crepundia, quibus viva delectabatur, inventa sunt, cum hac inscriptione, *Maria florentissima.*

341 *Honoriades considat*] Parvus Honorii filius, natus in purpura, imponatur genibus avi Stilichonis, seu statim excipiat ab avo. Veteres recens natos liberos tollebant, sublatos genibus imponebant. 'Ingrederet ad illam, ut pariat super genua mea,' aiebat Rachel, Gen. c. 30.

XI.

CL. CLAUDIANI
IN NUPTIAS^a
HONORII AUGUSTI
ET
MARIÆ
FESCENNINÆ.^b
ALCAICUM.^c

ARGUMENTUM.

LAUDATUR Honorius a forma, a dexteritate in jaculando et equitando: præfertur Heroibus Diisque: ejus pulchritudo digna est, quæ moveat Deas, quæ flectat Scythas, Amazonas; unde beator est, quæ tam pulchro nubet Principi.

PRINCEPS corusco sidere pulchrior,
Parthis sagittas tendere certior,

O Imperator formosior astro micanti, peritior Parthis vibrare tela, eques auda-

~~~~~

Hæc Fescennina in Mss. omnibus Epithalamio præfiguntur. In Moret. sec. hoc carmen sequitur post libros in Entropium. In Moret. pr. et Exc. Gevart. nulla est inscriptio, et sequuntur hæc post IV. Cons. Honor. In Vat. quarto erat, *Incipit proæmium Honorii et Mariæ Epithalamium.* et in margine, *Incipit Epithalamium carmen vel Fescenninum.* In Petav. pr. legebatur, *Incipit Fescennina de Nuptiis Honorii Aug. l. II.* Tholosamus habet, *Incipit Fescen-*

NOTÆ

^a *Nuptias*] De his nuptiis cogitavit Stilicho, ut radi Principe in generum ascito securus imperium regeret.

^b *Fescennina*] Sunt species carminum, quæ majori cum licentia composita sunt: sic dicta ab Urbe *Fescennia* in Hetruria, unde primum al-

lata sunt.

^c *Alcaicum*] Hoc carminum genus sic appellatum est ab Alcæo Lesbio inventore.

² *Parthis*] Asiæ populis, qui in sagittis vibrandis solertiores erant; adeo ut vel fugiendo vincerent.

Eques Gelonis imperiosior,
 Quæ digna mentis laus erit arduæ ?
 Quæ digna formæ laus erit igneæ ? 5
 Te Leda mallet, quam dare Castorem :
 Præfert Achilli te proprio Thetis :
 Victum fatetur Delos Apollinem :
 Credit minorem Lydia Liberum.
 Tu cum per altas impiger ilices 10
 Prædo citatum cornipedem regis,
 Luduntque ventis instabiles comæ,

cior Gelonis, quod meritum erit elogium animi tui excelsi? quod meritum erit elagium pulchritudinis tuæ radiantis? Leda mallet peperisse te, quam Castorem: Thetis anteponeret te Achilli suo filio. Delos confiteatur Phæbum superatum a te. Lydia putat Bacchum inferiorem. Tu cum venator diligens im-

nina de Nuptiis Honorii Aug. Fescenna est in Bonon. Lucens. pr. exhibet Incipit Fescennina de Nuptiis Honorii Augusti. Aldus Epithalamium inscribit. In Var. LL. e marg. Parm. similiter legitur Epithalamium super Nuptias Honorii. Fescennina. in Lov. Exc. Schott. et Sched. Gud. Fescennina vocatur. Heinsius ascripserat loca Senec. Med. p. 223. Casaub. de Satyr. Poësi p. 235. Horat. Epist. ad Aug. et Schol. p. 694.

1 clarior Vat. tert. m. pr. Var. LL. e marg. Parm. clarior vel pulchrior Mazar.—2 sagittis vel sagittas Vat. tert. mittere Pal. Med. pr. tendere est in vulgatis. Heinsius ascripserat seqq. 'Videndum an tendere sagittas sit Latinum. Tendere arcum dicitur. intendere spicula Epithal. Pallad. 20.: Mollia lascivis intendunt spicula Faunis. quomodo et Bell. Gild. et intentos capiti circumspicit enses.' doctior Vat. pr. Exc. Pnt. Var. LL. e marg. Parm.—3 Equis Tholos. Eques vel Equis Vat. tert. Heins. ascripserat Auson. Ep. XXI. init.—6 Lede Vat. pr. malet Mazar.—7 Profert Oxon. pr. propior Thetis Exc. Cod. Rhem.—9 Credit vel Condit Rott.—10 Tu quum Florent. tres Med. Ambr. pr. Tholos. Exc. Lucens. pr. Tum quum edd. Vicet. Parm. Isingr. Colin. Gryph. Tunc quum Med. quart. Ursin. Cod. Cum tu inc. Heins. I nunc Lov.—11 Prædo Vat. pr. vet. Gyr. Farn. et Exc. Lucens. sec. apposito + signo. Præda Kœnig. Gesn. et ed. Bipont. Rheda vel Freno conjecerat Heinsius, sed Rheda deleverat. regis Vat. quint. Rott. Petav. sec. reges quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. Vicet. Parm. Ald. Raphel. Isingr. regas Leid. pr. Oxon. pr. Lucens. vet. Gyr. Reg. m. pr. Med. tert. Heins.—12 Luduntque Rott. Reg. Oxon. pr. Ludantque octo alii, item Gyr. Exc. Lucens. sec. et Heins. Ludentque om-

NOTE

- Certior] Adeo, ut nullus ictus a lestis, divinæ.
 scopo aberraret. 6 Leda] Uxor Tyndari Cebalis Regis, mater Pollucis et Castoris.
 3 Gelonis] Hi sunt Scythiæ populi, equitandi peritissimi. 10 Per altas ilices] Per sylvas aliis invias.
 Imperiosior] Adeo ut equum vertat quocumque voluerit. 11 Prædo] Prædator venatorque ferarum. Alii legunt, præda citatum, quasi ipse equus inflammatus præda volet.
 4 Mentis arduæ] Rebus excelsis occupatæ, vel animi sublimis.
 5 Formæ igneæ] Excellentis, cœ-

Telis jacebunt sponte tuis feræ,
 Gaudensque sacris vulneribus leo
 Admittet hastam, morte superbior. 15
 Venus reversum spernat Adonidem,
 Damnet reductum Cynthia Virbium.
 Cum post labores, sub platani voles
 Virentis umbra, vel gelido specu,
 Torrentiorem fallere Sirium, 20
 Et membra somno fessa resolveris :
 O quantus uret tum Dryadas calor ?

pellus equum stimulatam per sylvas excelsas, et crines tui mobiles diffundantur ventis, feræ utro cadent jaculis tuis, et leo lætatus plagis sacratis, gloriosior sua morte recipiet cuspidem. Venus contemnat Adonidem redeuntem: Diana condemnet Hippolytum reuacitatum. Sed cum post venationem voles eludere Sirium ardentiorum sub tegmine platani viridantis, vel sub antro frigido, et cum relaxaveris sopore corpus fatigatum: o quantus amor inflammabit Dryades? Quot

~~~~~

nes Vatt. Pal. Farn. Ald. Raphel. Isingr. Gesn. et ed. Bipont. *Laudantque* Bon. Pat. *Ludentque* Leid. a m. s. *Ludentque* vel *Pludentque* Petav. pr.—13 *hærebunt* Exc. Lucens. sec.—15 *Admittit* Florent. *studium* pro *hastam* Oxon. Jun. pr. *superior* Var. LL. e marg. Parm. *superior* Petav. tert. ed. Vicet. et Parm. Var. LL. ed. Antv.—16 *adversum* vel *adductum* Jun. pr. Exc. Voss. *spernet* Vat. tert. m. sec. *spernit* octo alii. *spernat* Vat. pr. m. sec. Thuan. Moret. lib. unus Ambr. atque ita corrigit Heinsius.—17 *Damnet* Vat. m. sec. Thuan. Moret. pr. *Damnat* decem alii. *reductum* vel *revinctum* Reg. *Delium* pro *Virbium* Thuan.—18 *voles* Med. quart. inc. Heins. duo Ambr. Pat. Cod. Epigr. Ambr. ed. Parm. et Vicet. *cubes* Leid. sec. cum duodecim aliis, item Sched. Gud. *viles* Exc. Voss. Var. LL. ed. Antv. *Cibi* Pal. *vires* Vat. pr. Farn. Oisel. Pat. m. pr. *jaces* Med. tert. Oxon. pr. *jaces* et emend. *voles* Leid. pr. *petes* Exc. Lucens. sec. *jaces* vel *cubes* Reg. *jaces* vel *voles* Vat. pr. et quint. Farn. *vires* vel *jaces* Petav. sec. *cubes* vel *voles* Pric. Moret. pr. et Lov. cum glossa sc. *fallere*. *jaces* vel *vires* vel *voles* Tholos. *vires* vel *soles* vel *cubes* Florent. Heinsius corrigebat *lubet*.—19 *gelida* Vat. pr. et tert. Pal. Farn. Med. pr.—22 *uret tunc* Thuan. Jun. pr. Ambr. sec. item Moret. *uret tum* duo Med. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *tum* deest Moret. sec. *uret tam* Oxon. pr. *uret in Dryadas* septem alii et Var. LL. ed. Antv. *uret tum* vel *iret in* Put. *iret in Dryadas* Vat. tert. Pal. Oisel. duo Med. Mazar. Petav. tert. Var. LL. ed.

NOTÆ

14 *Sacris vulneribus*] A principe sacro illatis.

16 *Reversum*] Ex fato, alternis semestribus, postquam ab apro occisus est. Hunc dicunt fuisse Solem, qui per sex menses hyemis hirsuta facie a nobis longius recedit.

17 *Virbium*] De bello Getico, vs. 440.

20 *Sirium*] Stella in ore Caniculæ, ex Servio. Ponitur et pro toto sidere Caniculæ. Græce *σελπιος*, ἄρδ *σελπειν*, *excicare*, ex Vossio: quod illa stella ardentissima crederetur a veteribus.

22 *Dryades*] Dicuntur ἄρδ *δρῶδες*, a *quercu*. Sunt Nymphæ sylvarum.

Quot æstuantes ancipiti gradu	
Furtiva carpent oscula Naides?	
Quis vero acerbis horridior Scythis,	25
Quis belluarum corde furentior,	
Qui, cum micantem te prope viderit,	
Non optet ultro servitium pati?	
Quis non catenas arripiat libens,	
Colloque poscat vincula libero?	30
Tu si nivalis per juga Caucasi	
Sævas petisses pulcher Amazonas,	
Peltata pugnās desereret cohors,	
Sexu recepto: patris et immemor	
Inter frementes Hippolyte tubas	35

Naides fluctuantes pede suspensio delibabunt basia occulta? Ecquis autem inhumanius Scythis diris, ecquis crudelior natura ferarum, qui cum aspexerit propius te fulgentem, non sponte expetat ferre jugum tuum? Ecquis non rapiat volens catenas, et poscat vincula cervicē libera? Si per culmina Caucasi nivosi tu formosus lacesisses Amazonas crudeles, calerva peltata desisteret prætio, resunto ingenio muliebri, et Hippolyte oblita patris, abjiceret mollita bipennem districtam inter buccinas

Antv. m. pr. Barth. cod. *ibit* vel *iret* in Vat. pr. *iret* vel *uret* in Florent. *Dryadas* Med. tert. Reg. duo Ambr. Vet. Gyr. Oxon. pr. Leid. pr. Exc. Lucens. sec. *Dryades* sex alii. *Dryadas* vel *Dryades* tres Vatt.—23 *Quo te* Oxon. pr. Petav. sec. Med. tert. Bonon. duo Ambr. Cod. Epigr. Ambr. *Quot te* Vat. sec. Moret. sec. Reg. Cod. Ursin. Exc. Læti, ed. Parm. *Quod te* ed. Vicet. *Quantum* Vat. tert. Leid. pr. *Quantæ* Pric. *Quot te* vel *Quam te* Rott. *Qua te* Exc. Voss.—24 *caperent* Mazar. *Naiades* omnes Vatt. duo Leid. Pal. Farn. Oisel. *Naides* Lov. m. sec. Exc. Lucens. sec.—25 *horridis* pro *acerbis* Vat. pr. *acrior* pro *horridior* Mazar. *Getis* pro *Scythis* Pric. *Sertis* vel *Getis* Exc. Voss.—26 *bestiarum* Jun. pr. *ferocior* Leid. sec. m. sec. Med. quart. Exc. Gevart.—27 *Quis* Vat. tert. Med. quart. Cod. Ursin. Raphel. *Quis* vel *Qui* Vat. pr. *Qui* septem alii.—29 *accipiat* tres Vatt. Jun. pr. Rott. Petav. pr. Cod. Ursin. Exc. Pat. rec. *ambiat* Med. tert. Pal. qui et *ambierit* ex conjectura exhibet. *accipiat* vel *arripiat* Put.—32 *sæva* Leid. pr. Petav. sec. *petisses* vel *petisti* Reg. *Amazones* Vat. pr. Farn. Pric. Florent. Med. tert. m. pr. Reg. Thuan. Mazar. duo Moret.—33 *Peltataque pugnās deseret* Mazar. *desererent* Bonon.—34 *patris* vel *Martis* Petav. pr. Voss.—35 *In te frementes* Mazar. *frequentes* Exc. Pat.

NOTE

24 *Naides*] *Nāō, nato, fluo*, sunt hæ Nymphæ aquarum.

31 *Caucasi*] Mons hic Scythiæ.

32 *Amazonas*] Mulieres bellicosæ, habitantes in Scythia ad fluvium Thermodoontem: sic dictæ ab a privante, et *μᾶστος, mamma*, quod sci-

licet mammam dextram exurent, quo essent ad jaculandum peritiores. Vel dicuntur quasi *ἄμα ζῶσαι, simul viventes*, ab omni virorum consortio separatæ.

34 *Patris*] Hippolyte Regina Amazonum oblita patris Martis.

Strictam securim languida poneret ;
 Et seminudo pectore cingulum
 Forti negatum solveret Herculi,
 Bellumque solus conficeret decor.
 Beata, quæ te mox faciet virum,
 Primisque sese junget amoribus.

40

clangentes, et mamma exerta exueret Balteum recusatum Herculi generoso : atque una pulchritudo abolveret pugnam. Felix illa, quæ reddet mox te maritum, et conjunget sese tibi primis amoribus.

rec.—37 *seminidum* Jun. pr. m. sec. *E seminudo* Cod. Epigr. Ambr.—38 *traderet* marg. Isingr.—40 *nox te* Farn. Mazar. *te nox* Vet. Gyr. Ambr. sec. Exc. Lucens. sec. Cod. Rhem. Var. LL. e marg. Parm. *mox te* Thuan. *max* omnes Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. *faciat* Leid. sec.—41 *Primisque* Lov. *Novisque* Mazar. *Jungi* Pal.

NOTÆ

38 *Negatum*] Hercules, secundum trahere non potuit, priusquam ex-
 quosdam, dum contra Amazonas bel- tincta foret,
 lum gerit, balteum Hippolytæ de-

XII.

ARGUMENTUM.

IN nuptiis Honorii lætentur omnia, terra, nemora, fluvii, campi, montes. Astrepat Athesis, Mincius, Padus, Tiberis, Roma : gaudeat natalis Hispania, ejusque fluvii, et Oriens et Occidens : taceant omnes venti, unus regnet Zephyrus.

AGE cuncta nuptiali
 Redimita vere tellus,

Eia o terra universa coronata floribus genialibus, honora matrimonium domini tui

Hic in vulgatis *Ode secunda* scribitur. in Moret. pr. et Exc. Gevart. hæc inscriptio deest. duo ultimi versus hujus odes in unum committuntur in tribus Vatt. duobus Med. et Petav. Reg. Pal. Moret. sec. et Exc. Gevart. Ald. ed. Parm. et Vicet.—1 *Auge* Reg. m. pr. Oxon. pr. *Lege* Tholos. *cuncta thoro sup-*

NOTÆ

Sunt hi Versus Trochaici Iambici, Trochæus et Iambus.
 in quibus scilicet dominantur pedes 1 *Cuncta*] Nuptiis Regum et Ia-

Celebra toros heriles.	
Omne nemus cum fluviis,	
Omne canat profundum.	5
Ligures favete campi :	
Veneti favete montes :	
Subitisque se rosetis	
Vestiat Alpinus apex :	
Et rubeant pruinae.	10
Athesis strepat choreis ;	
Calamis flexuosus	
Leve Mincius susurret,	
Et Padus electriferis	
Admoduletur alnis.	15

Honorii. *Omnis sylva cum fluminibus, omne mare resonet ; plaudite o agri Ligurum, plaudite o montes Venetorum, et cacumen Alpium ornate se rosariis repentinis, ac nives florescant. Athesis resonet choris, et Mincius sinuosus admurmuret leniter cum arundinibus suis ; et Eridanus accinat alnis electriferis. Ac Tibris personat,*

.....

tiali Petav. sec.—2 *Delius* pro *tellus* Pal.—3 *Celebret* Jun. pr. m. sec. Petav. pr. Vatt. duo *celebra* vel *celebret* Florent. *choros* tredecim Codd. Exc. Cod. Rhem. *toros* vel *choros* Reg. *erilis* Leid. pr. *herilis* Vat. pr. Vicet. *viriles* Med. sec. Put. Mazar. Ambr. sec. Exc. Cod. Rhem. *heriles* vel *viriles* Petav. tert.—4 *foliis* Oxon. pr. Med. sec. m. sec. Pat. Ambr. sec. duo Pulman. item Moret. *fluviis* vel *foliis* Vat. quint. Rott. Reg. Put. Petav. pr.—5 *canta* Med. sec. m. pr. *canet* Lov.—6 *tacete* inc. Heins. *campis* ed. Parm.—7 *Venere favete* Pal. Med. pr. Mazar. *Venetici* Med. tert. *Veneri* vel *Veneti* Put.—8 *jam rosetis* Ambr. sec. *se rosis* Med. sec. m. pr. Mazar. *se deest* Thuan. et Moret. pr.—10 *Et rubeant pruinae rosas* Thuan. *rubescant* inc. Heins. *modo pruinae* Moret. sec.—11 *Athos* Med. quart.—12 *Calamisque* vel *Claniusque fluv.* Oisel. *flexuosus* Florent. Med. tert. *flexuosus* Lov. Voss. Barth. lib. et alii.—13 *Leve* quatuordecim Codd. et ed. Vicet. *Lene* duo Vatt. Pal. Farn. Jun. pr. Oxon. Ambr. pr. Parm. Ald. *nuncius* pro *Mincius* Vat. pr. qui et *micius* exhibet. *mitius* Var.

NOTE

peratorum lætentur omnes, coronas sumant, choreas ducant.

Nuptiali cere] Vere nubant omnia, Flora cum Zephyro, aves cum avibus, &c.

3 *Toros heriles*] Omnium rerum dominum facit Honorium.

6 *Ligures*] Mediolani celebratæ sunt nuptiæ, non longe ab Alpibus, Liguribus, &c.

8 *Subitis*] Repente natis, sponte

terra prodeuntibus.

10 *Rubeant pruinae*] Vertantur in rosas rubentes.

11 *Athesis*] Athesis, Mincius, et Padus, totidem fluvii in Gallia Cisalpina.

14 *Electriferis*] Ad Padi ripas sorores Phaëthontis versas esse in arbores electrum ferentes Poëtæ fabulantur.

Epulisque jam repleto
 Resonet Quirite Tybris :
 Dominique læta votis
 Aurea septemgeminas
 Roma coronet arces. 20
 Procul audiant Iberi ;
 Fluit unde semen aulæ :
 Ubi plena laurearum,
 Imperio foeta domus,
 Vix numerat triumphos. 25
 Habet hinc patrem maritus,
 Habet hinc puella matrem,
 Geminaque parte ductum
 Cæsareum flumineo

Romanis jam plenis dapum, et Roma pulchra gaudens nuptiis Imperatoris sui, coronet colles septemplices. Audiant Hispani longe, ex quibus sanguis Imperatorum deducitur: ubi domus est repleta lauris, et fecunda imperiis vix recenset victorias. Sponsus trahit inde patrem Theodosium; sponsa trahit inde matrem Serenam: et Nobilitas Cæsarea deducta ex parte duplici redit velut origine fluminea. Viri-

*****

LL. ed. Antv. *Minciusque* Vat. sec. Med. sec.—15 *alvis* Vat. pr.—17 *Resones* Pat. *Quirine* Ald. *Quirite* viginti quatuor scripti, Exc. Gevart. Schott. et Lucens. sec. ed. Vicet. et Parm. *Tigris* Tholos.—18 *Dominique* Exc. Lucens. pr. *Deumque* Med. sec. m. pr. Mazar. *Denique* Vat. quint. *Donumque* Vat. pr. *Demumque* Rott. Tholos. Ambr. sec. Moret. sec. Cod. Epigr. Ambr. ed. Vicet. *Demumque* vel *Dominique* Reg. *Dominique* vel *Omnique* Exc. Læti. *jocis pro rotis* Ambr. sec.—20 *coronat* Vat. quint. Tholos. *arces vel fores* Mazar.—22 *Fluit* viginti octo Codd. Exc. Schott. et Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. item e marg. Parm. et Ald. *unde omnes* Vatt. Farn. Lov. *inde* Ambr. pr. Vat. tert. m. sec. Put. *Effluit* pro *Fluit unde* Med. pr. *unde vel inde* Exc. Schott.—24 *foeta* duo Ambr. Med. quart. Cod. Epigr. Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *feta* Vat. quart. *ferta* inc. Heins. *freta* Leid. sec. et viginti septem alii, Exc. Gevart. Sched. Gud. *foeta* vel *freta* P-tav. pr. Moret. sec.—25 *numeret* Vat. tert. post hunc versum Tholos. tres alios inserit: *Theodosium faventibus Cunctis apud Sirmium Purpuram induit.*—27 *matrem puella* Pal. Med. pr.—28 *ductus* Rott.—29 *flumineo* Rott. tres Vatt. Pal. Farn. Ambr. sec. Med. quart. Mazar. Exc. Læti. *flumneo* vet. Gyr. Oxon.

NOTÆ

16 *Repleto*] Dapibus ab Imperatore datis; in magnis enim celebratibus publicum dabatur epulum.

18 *Votis*] Nuptiis, quæ ita optatæ sunt: *Læta votis*, id est, gaudens votis satiatis.

19 *Aurea*] Pulchra vel splendida,

ob templa aurata.

20 *Coronet*] Postes ædium novis nuptis destinatarum sertis coronabantur.

22 *Semen*] Theodosiorum, qui nati sunt in Hispania.

Stemma recurrit ortu.	30
Decorent vireta Bætin;	
Tagus intumescat auro;	
Generisque procreator	
Sub vitreis Oceanus	
Luxurietur antris.	35
Oriensque, regna fratrum,	
Simul Occidensque plaudant.	
Placidæ jocentur urbes,	
Quæque novo, quæque nitent	

*ornent Bætin; Tagus exundet auro, et Oceanus auctor gentis lasciviat sub
 nis crystallinis, et Oriens Imperium fratris Arcadii, et una Occidens applau-
 Urbes tranquille rideant, et quæ splendent Sole Oriente, et quæ Occidente.*

~~~~~

eid. sec. Moret. sec. tres Med. Put. Pat. Tholos. Lov. cod. Epigr. Ambr. Lucens. pr. Vicet. ed. *flamine* Vat. quart. Oisel. Petav. tert. *flameo* tert. m. pr. Pric. *flamigero* Ambr. sec. *flamineo* vel *flammeo* Vat. pr.—*regma* Med. pr. *Scema* Vat. quint. Rott. *cucurrit* Pat. *recurrat* Oisel. r. sec.—31 *vineta* Jun. pr. Var. LL. ed. Antv. quod probat Schottus. a Oxon. pr. Leid. sec. Put. Exc. Gevart. *Bætin* Florent. *Bætim* Jun. *Bæthin* Farn. *Betim* Exc. Lucens. pr. *Bæthen* Vat. tert. Pal. Rott. Oires Med. *Bæthem* quinque alii et ed. Vicet. *Bethem* Bonon. Pat. cod. r. Ambr. *Bethen* Put. Thuan. Mazar. Ambr. pr. *Beten* Leid. pr. Reg. l. pr. *Betem* duo Petav. Leid. sec. Lov. *Bæthem* vel *Bæthin* Vat. pr.—*generis*, sine copula, Mazar. Reg. Oxon. pr. *procurator* Vat. tert.—*isidietur* Petav. tert. *undis* duo Vatt. ed. Vicet. *antris* Codd. plurimi, Lucens. sec. Ald. ed. Parm. item Var. LL. ed. Antv.—36 *Oriensque* Exc. Lucens. sec. *Oriens*, sine copula, tres Vatt. Pal. Med. pr. *signa* r. sec. Cod. Epigr. Ambr. *regna* Petav. Ambr. sec.—37 *Similisque* Rott. ant Vat. pr. Farn. *plaudas* Pal. Med. pr. Thuan. *plaudens* Vat. quint. † Vat. sec. Cod. Ursin. *pangat* Pat. *pangut* vel *plaudat* Put. Gesn. Kæst ed. Bipont. *Occidens*, sine copula, Moret. sec. Hic vero versus deest ed. quart. et Oxon. pr. Jun. pr. vero duos illos versus sic transponit *Occidensque plaudant Oriensque regna frat.*—38 *jocentur* Pric. Med. tert. Mazar. duo Petav. Ambr. pr. Moret. pr. Exc. Gevart. Lucens. sec. LL. ed. Antv. *locentur* octodecim alii, Cod. Barth. ed. Vicet. et Parm. tur Lov. cum glossa i. e. *latentur*. *loquentur* Var. LL. e marg. Parm. tur duo Med. Thuan. Ambr. sec. Ald. *latentur* vel *locentur* duo Vatt. *jocentur* vel *locentur* Oxon. pr.—39 *quæque tepent* Ambr. pr. Sched. Gud.

NOTÆ

Flumineo recurrit ortu] Nobilitas
 igum ex latere paterno et ma-
) *recurrit ortu flumineo*, id est, se-
 on interrupta, quasi fluxu perpe-
 ex eadem Hispania nascens re-
 t, redit, conjungitur in Honorio
 aria. Claverius legit, *Ortu fa-*

mineo recurrit, ob Mariam scilicet
 nuptam Honorio.

31 *Bætin*] Bætis et Tagus sunt flu-
 vii Hispaniæ, vulgo *Tajo* et *Guidal-*
quivir.

33 *Generis procreator*] Quia ad
 Oceanum Theodosius natus est.

Deficiente Phœbo, 40
 Aquiloniæ procellæ,
 Rabidi tacete Cori :
 Taceat sonorus Auster :
 Solus ovantem Zephyrus
 Perdominetur annum. 45

Silete tempestates Boreæ ; Silete o Cauri furentes ; sileat Notus turbulentus, unus Favonius moderetur annum florentem.

.....

—41 *Aquilone* Exc. Gevart.—42 *Rabidi* duo Leid. cum viginti quatuor aliis, Exc. Gevart. Læti, et Lucens. pr. ed. Vicet. *Rapidi* Vat. quint. Pal. Farn. Reg. *Rapidi* vel *Rabidi* Tholos. *Chori* pro *Cori* Var. LL. ed. Antv.—43 *Teneat* Tholos.—45 *dominetur annum* Vat. pr. *per annum dominetur* Rott. *Perdominetur* Ambr. sec.

NOTÆ

39 *Noro*] Nonnulli ex Philosophis denuo in diem accendi. dicebant, Solem nocte extingui, et

XIII.

ARGUMENTUM.

STILICHO coronetur, tubas expellat tæda nuptialis : sanguis ab aula tractus recurrit in aulam : Stilicho et gener est et socer Imperatoris.

SOLITAS galea fulgere comas,
 Stilichon, molli necte corona.
 Cessent litui, sævumque procul

O Stilicho cinge corona florea crines consuetos micare casside. Tubæ taceant,

.....

Hoc carmen bis legitur in nonnullis libris, hic et posteriori loco in fine libri de Bello Gildonico. Put. Liber Gyrald. inscribit Ad Stiliconem. in Petav. pr. vocatur Epinitium Epigr.—1 Solis Petav. tert. solitas galea Lov.—2 Stilicho tres Vatt. Stilicho Vat. quart.—3 vacuumque procul Put. Lov. Petav. pr. Barth. lib. Voss. Wolf. Oxon. sec. Heins. conj. viduumque.—

NOTE

Versus Anapæstici, in quibus pes 2 *Molli*] Florea, nuptiali. Anapæstus dominatur.

Martem felix tæda releget.
 Tractus ab aula rursus in aulam 5
 Redeat sanguis patris officiiis.
 Junge potenti pignora dextra.
 Gener Augusti pridem fueras,
 Nunc rursus eris socer Augusti.
 Quæ jam rabies livoris erit ? 10
 Vel quis dabitur color invidiæ ?
 Stilichon socer est : pater est Stilichon.

aces nuptiarum fortunata expellant longe Martem terribilem. Sanguis fluens alatio recurrat iterum ad palatium, officiis patris Stilichonis. Conjunge, o cho, liberos tuos firmo fœdere. Jamdudum fueras gener Imperatoris Theodiosio, nunc iterum eris socer Imperatoris Honorii. Quis jam furor erit invidiæ ? in zelotypia speciem sumet ? Stilicho socer est, Stilicho pater est.

~~~~~

elegat Vat. quint.—5 Gratus pro Tractus Vat. pr. ad aulam Pric.—atris vel patris Vat. quart.—7 fœdera Petav. pr. m. sec. Sched. Gud. . Cujac. fœdera vel pignora Florent.—8 primum Florent. prius Vat. fueras vel fuerat Jun. pr. fuisti Moret. sec.—9 eris vel erit Jun. pr.) Quæ jam rabies in Leid. sec. hic erat hiatus aliquot foliorum.—11 Ec-dabitur Med. sec. color Pal. calor Ambr. sec. color vel locus Oisel. quid itur colori Pat. Stilico socer est ! Stilico pater est. Oxon. sec. Stilico r est, socer est Stilico Florent. Pal. Med. pr. Put. Moret. pr. Lov. Jun. pr. m. pr. Petav. pr. Ambr. tert. Scaliger volebat Stilico socer est, gener est ico.

NOTE

Pignora] O Stilicho junge filios auctoriorum et Mariam; non quod auctorior sit filius, sed quia a Stilichone tutore educatus est ut filius.
8 Gener Augusti] Ob Serenam a Theodosio adoptatam, quam in uxorem duxerat.

XIV.

ARGUMENTUM.

CLAUDIANUS prosequitur Honorium euntem ad thalamum nuptialem, hortaturque omnes ad cantus et jocos.

ATTOLLENS thalamis Idalium jubar
 Dilectus Veneri nascitur Hesperus.
 Jam nuptæ trepidat sollicitus pudor ;
 Jam produnt lacrymas flammea simplices.
 Ne cessa, juvenis, cominus aggredi, 5
 Impacata licet sæviat unguibus.
 Non quisquam fruitur veris odoribus,
 Hyblæos latebris nec spoliat favos,
 Si fronti caveat, si timeat rubos.
 Armat spina rosas : mella tegunt apes : 10
 Crescunt difficili gaudia jurgio :
 Accenditque magis, quæ refugit, Venus.

Hesperus charus Veneri exoritur, efferens radios Idalios pro nuptiis. * * Nemo consequitur odoramenta suavissima, neque refert mella Hyblæa ex alvearibus, si parcat cultui suo, si metuat senticeta. Vepres defendunt rosas, apes defendunt

*****

1 *Sidereum* Vat. tert.—2 *Dilectus Veneri* Petav. pr. cum hac Glossa. Virgil. Æn. viii. 589. 'Lucifer unda, Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes,' &c.—3 *pudor* Exc. Lucens. pr. *timor* Pal. Med. pr. Thuan. ed. Vicet.—4 *lacrima* Thuan.—5 *Nec cessa* Vat. pr. et quart. Pric. Rott. inc. Heins. Moret. pr. Ald. Oxon. Voss. *Nec cessat* Amb. tert. Var. LL. e marg. Parm. *propius* Pric.—6 *Inpacata* octodecim scripti, Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Jam pacata* inc. Heins. ed. Parm. et Vicet. *Nam pacata* Ambr. tert. *serviat* Var. LL. ed. Antv.—7 *Nec quisquam* Vat. tert. Oxon. pr. *Non, fruitur quisquam* Lov. *coloribus* vel *odoribus* Oxon. pr.—8 *tenebris* Mazar. *Hyblæum factum* Pric. *spoliet* Oxon. pr. m. pr. *non spoliat* duo Med. Ald.—9 *Si fronti timeat, si caveat rubos* Vat. sec. Cod. Ursin. *timeat tubas* Jun. pr. m. pr.—10 *tegent* Voss. a m. pr. *tuentur* id. a m. s.—12 *Acceditque* Thuan. Pal. Petav. tert. Barth. lib. xiiii. Hic versus deest in Vat. pr! *tulerim* Med. pr. *osculo*

NOTÆ

1 *Idalium jubar*] Seu radios Idalios, id est, Veneri sacros : ab Idalo Cypri monte.
 2 *Dilectus*] Oriente Hespero, seu stella vespertina, sponsa collocabatur in thalamo sponsi, et ideò dilectus Veneri et amantibus Hesperus.
 8 *Hyblæos*] Ab Hybla monte Siciliae, ubi apes optimæ.

Quod flenti tuleris, plus sapit, osculum.
 Dices o quoties, Hoc mihi dulcius,
 Quam flavos decies vincere Sarmatas ! 15
 Aspirate novam pectoribus fidem,
 Mansuramque facem tradite sensibus.
 Tam junctis manibus nectite vincula,
 Quam frondens hedera stringitur æsculus,
 Quam lento premitur palmite populus. 20
 Et murmur, querula blandius alite,
 Linguis assidui reddite mutuis.
 Et labris animam conciliantibus,
 Alternum rapiat somnus anhelitum.
 Amplexu caleat purpura regio, 25
 Et vestes Tyrio sanguine fulgidas
 Alter virgineus nobilitet cruor.
 Tum victor madido prosilias toro,
 Nocturni referens vulnera prælii.
 Ducant pervigiles carmina tibiæ, 30

*la. * * O quoties dices! Hoc est gratius mihi, quam superare decies Sar-
 as flavos. Infundite vestris cordibus novam fidelitatem, et figite imis sensibus
 umam duraturam. * * Quam æsculus frondescens constringitur ab hedera,
 m populus comprimitur ramis lentis. * * Tibiæ vigiles resonent cantibus, et*

d. tert.—14 *hoc quoties* Vat. pr. Put.—16 *Aspirare* Bonon. *facem* Pal.—
Mansuramque fidem Pal. Thol. duo Med. Cod. Barth. *mensibus* Moret. sec.
tibus Jun. pr. m. pr.—18 *vinctis* duo Med. *victis* Pal. Med. pr. et quart.
rite tres Vatt. Florent. Med. sec. Cod. Ursin. Jun. pr. Moret. pr. Lov.
 s Petav. Var. LL. e marg. Parm. *tradite* vel *nectite* duo Vatt. Rott.—
lato Jun. pr. *plamite* Var. LL. ed. Antv.—22 *assidui* Farn. atque ita
 insius legit. *assiduo* octodecim scripti, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et
 cet. *assiduis* Thuan. Oisel. Med. sec. Mazar. Petav. tert. Exc. Schott. et
 d. Rhem. *assidue* Var. LL. e marg. Parm. *assiduo* et a m. sec. *assiduis* Jun.
assidui vel *assiduis* Put. *nuncii* Oisel. *nunciis* duo Med. Mazar. Petav. tert.
 e. Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. *mutuo* Thuan. *mutui* Jun. pr. *mutuis* vel
sci Vat. pr. *mutuis* vel *nunciis* Vat. tert. Put. *nunciis* vel *labiis* Pal.—23 *ani-*
omnes Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. *animam* Exc. Schotti.—24 *capiat* Vat. pr.
 rn. *hanelitum* Var. LL. ed. Antv.—25 *caleat* Reg. Moret. pr. m. sec. Vat.
 t. Exc. Schott. *rubeat* Pat. Ald. *careat* viginti quinque Codd. Exc. Lucens.
 Lov. Jun. Oxon. Leid. Exc. Voss. ed. Parm. et Vicet. *caleat* vel *careat*
 id. pr. Oxon. pr.—26 *Tyrias* Vat. pr. *alio sanguine* Moret. sec.—27 *nobi-*
t virgineus Med. tert. *nobilitat* Tholos.—28 *Tunc* quindecim scripti. *Dum*
 abr. pr. *prosiliat* Pal. Thuan.—29 *referas* Reg. Ambr. pr.—31 *Promissisque*

NOTE

30 *Tibiæ pervigiles*] Per totam noc- nes cauant.
 n tibiæines pervigiles seu insom-
Delph. et Var. Clas. Claud. Z

Permissisque jocis turba licentior
 Exultet tetricis libera legibus:
 Passim cum ducibus ludite milites,
 Passim cum pueris ludite virgines.
 Hæc vox ætheriis insonet axibus :
 Hæc vox per populos, per mare transeat:
 Formosus Mariam ducit Honorius.

35

risu concesso, caterva liberior, soluta severis legibus, saltet. O milites, colludite promiscue cum ductoribus: o virgines colludite promiscue cum adolescentibus. Hæc vox resonet per Polos caelestes; hæc vox pervolet per terras, per mare: Pulcher Honorius ducit Mariam conjugem.

*****

Pal. Oisel. Med. pr. *permissis* Anson. Epigr. 2. 'Ludat permissis sobria Musa jocis.' uti est in vet. Cod. Ms. *locis* duo Vatt. Pric. Bonon. Med. sec. *loris* vel *jocis* Put. *licentius* Petav. pr. m. sec.—34 Deest hic versus in Med. sec.—35 *intonet* Med. quart. *insonet* omnes Vatt. *consonet* Florent. *axibus* Med. tert. *auribus* quatuordecim Codd. et Exc. Gevart.—36 *acpulos* vel *populos* Vat. pr.—37 *Famosus* Ambr. pr. *Formosam* Lov. Moret. pr. m. pr. *Mariam* Oisel. *duxit* Jun. Leid. pr. et sedecim alii. in Vat. quart. et quint. *Ducit Honorius* novum constituit verum.

NOTE

36 *Populos*] Per terras, quæ continet populos: Metonymia.

XV.

CL. CLAUDIANI

DE

ELLO GILDONICO

LIBER.

ARGUMENTUM.

ITA exultat ob restitutam a Stilichone Libyam. Res narratur. Roma tanta queritur apud Jovem, quod olim rerum domina, ob ademptam sibi done Libyam, pane indigeat. Diique Deæque moventur. Adest et querula et præferens serpentes suos Gildoni tyranno, latroni, impuro iefico. Jupiter motus promittit Gildonem ab Honorio victum iri. Iuo Theodosii Avus et Pater petunt, hic Constantinopolim, ille Italiam: detestantur inimicitias fraternas, perfidiamque Gildonis; et hortantur Arcadium et Honorium ad concordiam. Post Honorius ardet vinced ab hoc bello, ut indigno, hunc deterret Stilicho, qui eo auspice, et statuit petere Africam, Gildonemque vincere.

~~~~~  
hic librum nonnulli Codd. inscribunt *tertium in Rufinum*. recenti manus erat in Petav. pr. In Moret. pr. legitur post Panegyricum Theolictum. In Moret. sec. et Exc. Gevart. secundo loco legitur. Florens Codex inscribit, 'De Victoria Stiliconis et Honorii contra Gildonem'. Vaticanus quartus simpliciter, *De Gildone sive Bello ejus*. Vat. sec.

NOTE

[*Bello Gildonico*] Hoc bellum susceptum est contra Gildonem, qui mortuo Theodosio, minispem in parvulis Arcadio et Honorio fore arbitratus, Africam, aut Africæ magnam partem invaserat. Ille autem Gildo, auspiciis Honorii, a Stilichone devictus est, siquæque Imperio Romano restituta est Africa.

REDDITUS imperiis Auster, subjectaque rursus
 Alterius convexa poli. Rectore sub uno
 Conspirat geminus frænis communibus orbis.
 Junximus Europen Libyæ. Concordia Fratrum
 Plena redit. Patriis quod solum defuit armis,

5

Pars Meridiana restituta est ditioni Romanæ, et convexitas poli alterius est iterum subdita: uterque Mundus conjurat sub uno moderatore legibus iidem. Coniungimus Europam cum Africa. Concordia fratrum perfecta revertitur. Ty-

Rott. pr. Exc. Schott. Sched. Gud. inscribunt, DE BELLO GILDONICO. Exc. Læti præfigunt Præfationem, quæ ante lib. II. in Rufin. legitur, cum inscriptione BELLI CIVILIS LIBER TERTIUS. In Ambr. sec. et Leid. pr. erat, INCIPIT LIBER DE GILDONE. Petav. pr. habet dictam Præfationem, ut et Leid. pr. in quo erat, *Incipit Propositio Libri de Gildone.* In Vat. tert. vet. Gyr. item Vat. Livin. Præfatio desideratur. In Gyraldi Cod. ascriptum erat, 'De Gildone vid. Oros. in VII. et Diaconus XVIII.' Hic vero liber cum Mss. Lucensibus collatus non erat.

1 *Redditur* Put. Pat. *Redditus* vel *Subditus* Oisel. *rursus* tres Vatt. Oisel. *rursus* Put.—2 *Alterius* decem scripti. *Alterni* Moret. pr. *poli.* cum *τελειε στρογγυη* tres Med. Thuan. Put. Mazar. Lov. duo Petav. totidem Ambr.—3 *Conspirat gemini orbis* Vat. pr. Oisel. Vat. Livin. *Conspirant gemini orbis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Lov.—4 *Europam* Farn. Pric. Rott. *Europem* tres Vatt. Pat. Florent. Mazar. Petav. pr. *Europen* Vat. pr. Pal. Oisel. Med. pr. *factum pro fratrum* ed. Vicet.—5 *Leta redit* Vat. quint. Exc. Pat. rec. *Leta* Petav. pr. *patriis solum quod* duo Vatt. et totidem Med. Oisel. Vat. Livin. *patriisque solum quod* Pal. Pat. Med. pr. *armis* Exc. Læti. *arvis* ed. Parm. et Vicet. *annis* inc. Heins.

NOTÆ

1 *Auster*] Ventus est Meridianus: ponitur pro Africa, quæ terræ pars est Meridiana, comparatione Romanorum. Id est, altera pars Orbis, Africa nempe, seu pars Meridiana: in quo Orbe Imperatores Arcadius et Honorius regnant.

2 *Alterius convexa poli*] Duo Imperatores regnant in orbe terrarum, velut duo Numina in suo polo seu Cælo. Polus autem duplex; Arcticus seu Septemtrionalis, quem Romani conservabant: et polus Antarcticus, seu Meridianus, quem Gildon invaserat. At duce Stilichone hic polus, seu convexitas hujus poli, seu potius regio vergens ad hunc polum, scilicet Africa, reddita est Imperio Romano.

Rectore sub uno] Stilichone, qui, Rufino sublato, rector erat Arcadii et

Honorii, ac proinde totius Orbis.

3 *Geminus orbis*] Oriens et Occidens, vel potius Septemtrio et Meridies.

Frænis communibus] Legibus, imperiis, quibus tanquam habenis homines regantur. Mens autem ea fuerat Theodosii, ut Arcadius et Honorius simul orbem possiderent: at Rufinus invasit Illyricum, Eutropius partem Africæ; partem aliam Gildon ante occupaverat: tres illi tyranni a Stilichone sublati sunt: quorum tertius est Gildon.

4 *Libyæ*] Africæ: pars ponitur pro toto; vel Libyæ, quia Gildo magnam Libyæ interioris partem expilarat.

5 *Plena*] Absoluta, perfecta fratrum Arcadii et Honorii renovatur concordia, quæ artibus Rufini turbata

Tertius occubuit nati virtute tyrannus.
 Horret adhuc animus, manifesta que gaudia differt,
 Dum stupet, et tanto cunctatur credere voto.
 Necdum Cinyphas exercitus attigit oras,
 Jam domitus Gildon. Nullis victoria nodis 10
 Hæsit, non terræ spatio, non objice ponti.
 Congressum, profugum, captum vox nuntiat una,

rannus tertius prostratus est fortitudine filii Honorii, id quod unum defuit triumphis patris Theodosii. Animus meus horrescit adhuc, et differt tam apertam lætitiã, dum obstupescit, ut moratur credere tantis optatis. Exercitus non adhuc pervenit ad tractus Africanos, et Gildon jam superatus est. Triumphus non impeditus est ullis difficultatibus, non longitudine viarum, non obstaculis maris. Vox eadem refert cum Gildonem certasse, fugisse, et captum esse, et victoria præver-

armis vel arvis Exc. Pat. rec.—7 tempora differt inc. Heins. gaudia desunt Pal. Med. pr. lib. Barth.—9 Nondum tres Vat. Reg. Nondum Cinyphas Leid. Cinyphas vel Cepheas Med. sec. alas pro oras Vat. sec. m. pr.—10 Gildo domitus Moret. sec. Gildon Vat. tert. Pric. Florent. duo Med. totidem Petav. Bonon. Tholos. Lov. Ambr. et Oxon. sec. ed. Parm. et Vicet. Gildo septem alii. Oxon. pr. sequentem de Gildone Glossam exhibet. ‘Mortuo Theodosio Juniore Gildo Comes Africæ, arbitratus parvam in parvulis spem fore sc. Arcadio et Honorio, Africam viribus propriis cepit usurpare. Hujus frater Mazelzer germani perfidiam perhorrescens in Italiam rediit. Gildo duos ejus filios, quos pater reliquerat, circumventos occidit. Mazelzer sciens a Theodosio quantum omnino homines in rebus desperatis per fidem impetraverint, Scapanam insulam adiit, inde secum sanctos viros abducens, cum quibus dies aliquot jejuniũ continuavit ante triduum quam hosti contiguus feret. Cernit nocte beatum Ambrosium paulo ante defunctum, quo victoriam caperet, diem sibi indicantem ac locum. Ac tertio die hostes suos et Gildonis auxiliares sine bello dei nutu in deditionem accepit. Gildo ipse fugam arripiens adscensa navi Africam rediit, et ibi post aliquot dies strangulatus interiit.’—11 nec spatio Moret. sec. terræ spatio Vat. quart. Pal. duo Med. Reg. ambo Moret. Lov. Tholos. Petav. pr. Ambr. tert. spatio terræ tres Vatt.

NOTE

atque imminui videbatur.

Defuit] Theodosius non vicit Gildonem, ac proinde hæc victoria ejus felicitati defuit.

6 Nati virtute] Honorius non interfuit huic bello, sed bellum hujus auspiciis a Stilichone gestum est.

8 Cunctatur credere] Etsi victoria de Gildone clara est, tamen tam admirabilis est, tam subita, atque insperata, ut dubitem huic credere.

Tanto voto] Tantis victoriis ex voto seu ex desiderio contingentibus, vel ita desideratis.

9 Cinyphas] Africanas, a fluvio

Cinyphe. Cinyphis, vel Cinyphos, inter duas Syrtis in colle gratiarum nascitur, teste Herodoto, et grandes hircos alit, dictos inde Ciniphios, vel Cinyphios.

11 Hæsit] Virgilius: ‘Hectoris Æneæque manu victoria Graium Hæsit,’ &c.

Spatio terræ] Poterat enim Gildo in immensa Africæ spatia recedere, sicque bellum producere: id ne fieret Stilicho mira prudentia providit: vel potius spatio terræ, id est locorum distantia.

12 Congressum] Mira victoriæ ce-

Rumoremque sui prævenit laurea belli.
 Quo, precor, hæc effecta Deo? robusta vetusque
 Tempore tam parvo potuit dementia vinci? 15
 Quem veniens indixit hyems, ver perculit, hostem.
 Exitii jam Roma timens, et fessa negatis
 Frugibus, ad rapidi limen tendebat Olympi,
 Non solito vultu, non qualis jura Britannis
 Dividit, aut trepidos submittit fascibus Indos. 20
 Vox tenuis, tardique gradus, oculique latentes

tit famam belli sui. Quo, quæso, Deo auspice hæc res perfecta est? An insensu violenta et inveterata superari potuit tam brevi tempore? quem hyems adveniens declaravit hostem, ver prostigavit eundem. Roma jam metuens perniciosam, ac fatigata frugibus sibi ademtis, ibat ad portam Cæli volubilis, non vultu consueto, nec qualis dat leges Britannis, aut subjicit imperiis suis Indos timentes. Vex ipsi erat infirma, et gressus lenti, et oculi languentes: genæ ceciderunt interius: macies

Oisel.—13 *suum vel sui* Put. *voti* Reg. *mundi* Rott. Med. tert. Tholos. Lov. et Leid. m. pr. *belli vel mundi* Oisel. *mundi vel voti* Oxon. pr. *belli vel voti* Oxon. sec.—14 *effata* Put. m. pr. *effata* Mazar. *effata* Vat. pr. m. pr. et quart. Oisel. Bonon. Pat. *effata vel effecta* Reg. Florent. Ambr. sec. *loco pro Deo* Pal. Med. pr.—16 *induxit* tres Vatt. Pric. Oisel. *indixit* octodecim alii, Exc. Gevart. et Pat. rec. ed. Vicet. *indixit*, vel *induxit* duo Oxon. et Vat. tert. *perdidit hostem* Pat. *pertulit* Farn. Exc. Gevart. *proterit* Lov. vet. Gyr. *perculit* vel *vendidit* Vat. pr. *perculit* vel *pertulit* Oxon. pr.—17 *Exitium* Mazar. *Exitium* quatuor Vatt. Farn. Pric. Oisel. *Exitii* duo Vatt. Rott. duo. Med. totidem Heins. et Petav. Reg. Thuan. Bonon. Tholos. Lov. Ambr. tert. duo Oxon. Exc. Pat. rec. *Ericii* vel *Ericium* Petav. sec.—18 *rabidi* Farn.—19 *vultu* Vat. tert. Pal. Farn. Pric. Oisel. ed. Parm. *nisu* Oxon. sec. *visu* septemdecim alii, Exc. Pat. rec. Var. LL. ed. Antv. *luzu* Vat. sec. *vultu* vel *visu* Vat. pr. Put. *non qualis* Vat. sec. Pal. Pric. tres Med. Reg. Mazar. Moret. pr. *rura* marg. Isingr.—20 *trepidus* Ambr. tert. *submittat* Petav. sec. *legibus* duo Vatt. Reg. Petav. pr. Tholos. Leid. Moret. sec. Exc. Pat. rec. *fluctibus* Med. sec. m. pr. *fascibus* vel *legibus* Oxon. pr.—21 *tardusque* Oxon.

NOTE

leritas, et Cæsarianæ similis, *Veni, vidi, vici.*

Profugum] Gildo tentabat fugere, et ideo profugus dicitur, et mox captus est.

13 *Prævenit*] Victoria pæne ante bellum nuntiata est.

16 *Quem veniens*] Hyeme bellum indictum est, vere hostis velut fulmine aliquo percussus est.

17 *Exitii jam Roma timens*] Ut hominibus, sic et urbibus sunt sua fata. 'Tot oppidorum cadavera projecta

jacent:' Cicero. 'Mortis timens,' Lucretius.

Negatis frugibus] Gildo frumentarias Romæ naves ita in Africa retinuerat, ut jam Proceres timerent ne plebs ob annonæ caritatem efferata in seditionem erumperet.

18 *Olympi rapidi*] Cæli, quod rapido motu volvitur.

20 *Fascibus*] Fasces sumuntur pro Imperio, cujus signa sunt: signum pro re signata, Metonymicis.

Interius: fugere genæ: jejuna lacertos
 Exedit macies: humeris vix sustinet ægris
 Squalentem clypeum: laxata casside prodit
 Canitiem, plenamque trahit rubiginis hastam. 25
 Attigit ut tandem cœlum, genibusque Tonantis
 Procubuit, tales orditur mœsta querelas:
 Si mea mansuris meruerunt mœnia nasci,
 Jupiter, auguriis; si stant immota Sibyllæ
 Carmina, Tarpeias si necdum respuis arces; 30

orta ex jejuniō attenuavit brachia: ægre sustentat humeris infirmis scutum triste; galea soluta ostendit canos, et trahit cuspidem oppletam rubigine. Postquam tandem contigit Cœlum, et accidit ad genua Jovis; mœrens incipit hos questus. Si muri mei meriti sunt surgere, auspiciis æternis, o Jupiter; si prædictiones Sibyllæ remanent constantes; si non adhuc contemnis turres Tarpeias, venio ad te regans,

sec. *latentes* Petav. pr. Moret. pr. Exc. Ruben. ed. Vicet. *jacentes* Exc. Læti. *jacentes* vel *latentes* Exc. Pat. rec.—22 *Interius*. cum *τελεία στήμη* duo Vatt. Petav. pr. Vat. Livin. Gesn. Kœnig. et ed. Bipont. *jacentes*: *Interius fugere* Heins. *sedere* Thuan. ed. Vicet. Gesn. Kœnig. ed. Bipont. Ruben. in Exc. suis notat ita legi in aliis, et Lipsium hoc maluisse. *fugere* vel *sedere* Exc. Pat. rec.—23 *Exedit* unus Heins. *Excedit* Petav. sec. ed. Vicet. *Extendit* Thuan.—24 *laxata* Vat. quint. Pal. Florent. duo Med. unus Heins. Bonon. Tholos. Lov. Oxon. sec. Ambr. tert. marg. Isingr. duo Pulm. et Barth. tres libri. *laxata* vel *forata* Pric. *cuspidem* Mazar. m. pr. Ambr. pr. Petav. sec. Sched. Gud. *cuspidem* vel *casside* Med. sec. Reg.—25 *Caniciem* vel *Canicies* Vat. pr.—26 *genibusque gravatis* Pric.—27 *talesque* ed. Parm. et Vicet. *tales* duo Moret. Lov. Ald. Raphel. Exc. Gevart. *voce querelas* Med. quart. Exc. Pat. rec. *loquelas* Ambr. pr.—28 *meruisset* octodecim scripti, Var. LL. ed. Antv. *meruissent* Oxon. duo, Voss. duo, Lov. *meruerunt* Exc. Pat. rec. m. sec. *meruisset* vel *meruerunt* Vat. quart. Pal. Leid. pr. Moret. sec. *mœnia* Exc. Læti. *nomina* ed. Vicet.—30 *necdum* Mazar. *nondum* Leid. pr. et quatuordecim alii, Ald. Var. LL. ed. Antv. *respicis* Vat. sec. *despicis* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. *respuis* Vat. tert. Pric. vet. Gyr. Florent. Pat. Mazar. *respicis* vel *respuis* Vat. pr. *despicis* vel *respuis*

NOTE

22 *Fugere genæ*] Genæ olim rubentes, et succo optimo plenæ, marcent, fugiant, cadunt, fluunt.

25 *Canitiem*] Velut senectus argumentum esset fati imminentis.

Trahit] Quasi onus molestum, cui ferendo vires tenues non sufficiant.

28 *Mansuris auguriis*] Præsagii ex avium inspectione observatis, et æternitatem Imperio Romano pro-

mittentibus.

29 *Sibyllæ carmina*] Quæ itidem populo Romano imperium Romanum sempiternum promiserunt: Sibylla dicitur, quasi *Ἰοῦ Βουλή*, *consilium Dei*.

30 *Tarpeias arces*] Capitolium, sic dictum a Tarpeia vestali, Tarpeii custodis filia, a Sabinis, quibus arcem prodiderat, oppressa.

Advenio supplex, non ut proculcet Araxen
 Consul ovans, nostræve premant phraretrata secures
 Susa, nec ut rubris Aquilas figamus arenis.
 Hæc nobis, hæc ante dabas. Nunc pabula tantum
 Roma precor. Miserere tuæ, pater optime, gentis. 35
 Extremam defende famem. Satiavimus iram,
 Si qua fuit. Lugenda Getis, et fienda Suëvis
 Hausimus: ipsa meos exhorret Parthia casus.
 Quid referam morbive luem, tumulosve repletos
 Stragibus, et crebras corrupto sidere mortes? 40

non ut consul triumphans proterat Araxen, et potestas nostra confundat Susa Pharetras ferentia, neque ut figamus signa ad rubrum mare. Hæc nobis, hæc prius indulgebas. Ego Roma nunc solum rogo alimenta: o pater optime, miserere populi tui. Remove famem ultimam. Explevimus iracundiam tuam, si qua fuit. Pertursum mala deflenda Getis, et dolenda Suevis: Parthia ipsa horret calamitates meas. Quorsum narrem contagia morbi, et ingentes strues cadaverum, ac funera assidua

~~~~~

Put.—31 *Oaxen* Vat. pr. *Oaxem* decem alii. Exc. Ruben. *Orazem* Leid. pr. Oxon. pr. Lov. Vat. quart. Rott. Reg. Mazar. Pat. Tholos. *Arazem* duo Med. Thuan. Ambr. sec. Moret. sec. Vat. quart. pro varia lectione, vet. Gyr. Exc. Gevart. *Oaxem* vel *Orazem* Moret. pr. Med. pr.—32 *nostræve* duo Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. duo Moret. et Ambr. totidem Oxon. tres Petav. Var. LL. ed. Antv. *nostræque* duo Vatt. Pal. Pric. Oisel. Ald. *nostræne* ed. Vicet. *prement* Oisel.—33 *in rubris* viginti octo Codd. ed. Parm. et Vicet. Exc. Gevart. *rubeis* Med. quart. *fugiamus* Pat.—34 *vobis* ed. Parm.—35 *Roma tamen* vel *Roma petit* Med. sec. *dux optime* Med. quart.—36 Heins. conj. *satiarimus*.—37 *Si qua fuit* vel *forent* Moret. sec.—38 *exhorret* vet. Gyr. *horrescit* Moret. pr. *horreret* omnes Vatt. Pal. Pric. *horrebat* Farn. ed. Vicet. Exc. Pat. rec. m. sec. *horret jam* Vat. pr. m. sec. Rott. Med. sec. Bonon. Put. Vat. Livin. *en horret* corrigebat Heinsius.—39 *mundive* Ambr. pr. *morbique* Farn. Med. sec. *tumulose* Vat. quart. Pal. Pric. Rott. Oxon. pr. Leid. pr. *tumulosque* alii. *cumulose* Med. pr. m. pr. Vicet. Ald. Isingr. Raphael. et Gesn. et ed. Bipont. *cumuloque* vel *tumulose* quatuor Vatt. Farn. Oisel.—40 *crebris* Vat. quint.—

NOTE

31 *Araxen*] Fluvium Armeniæ, sed accipitur pro Asia: pars pro toto.

33 *Susa*] Regia est Persarum peritissimorum usu sagittarum.

Aquilas] Non ut signa Romanorum figamus ad rubrum mare.

35 *Tuæ gentis*] Ex te ortæ; nam Romulus Martis filius; Mars filius erat Jovis; sicque Romani originem ducunt ab ipso Jove.

37 *Getis*] Getæ, et Suevi, populi

immanissimi, qui Romanos sæpius infestarunt.

38 *Parthia*] Parthorum Persarumque regio tangitur casibus meis; sicque sum vel *hosti miseranda*: adagium.

39 *Luem*] Ex fame pestis, ex peste mors late grassabatur.

40 *Corrupto sidere*] Non quod sidus corruptum sit, sed quod astrorum malignitate aër corrumpatur.

Aut fluvium per tecta vagum, summisque minantem
 Collibus? ingentes vexi submersa carinas,
 Remorumque sonos, et Pyrrhæ sæcula sensi.
 Hei mihi, quo Latiae vires, Urbisque potestas
 Decidit? in qualem paulatim fluximus umbram? 45
 Armato quondam populo, Patrumque vigebam
 Consiliis: domui terras, urbesque revinxi
 Legibus: ad Solem victrix utrumque cucurri.
 Postquam jura ferox in se communia Cæsar

ex astro maligno? Vel flumen errans, per domos, et prope assurgens ad verticem montium? Ego mersa tuli magnas naves; ac passa sum murmur remorum, atque mala ætatis Pyrrhæ. O me infelicem! quo imperium Italicum et potentia urbis Romæ abiit? In quam devenimus sensim umbram? Olim ego valebam armis populi mei, et prudentia Senatorum: subegi Orbem, et astrinxi uno imperio homines: ego triumphans volavi ad Orientem et Occidentem. Postquam Cæsar fortissimus transmisit in se potestatem communem, et mores corrupti

41 *Aut* quatuor Med. unus Heins. Reg. Lov. Moret. pr. duo Ambr. Exc. Gevart. *Nam* Pric. An Oisel. Au Ambr. sec. An vel *Aut* Vat. pr. *minacem* Oxon. pr. *minatum* vel *minantem* Vat. pr.—44 *He mihi* Vat. pr. *Ei mihi* Florent. Med. tert. Petav. sec. Lov. *Hec* duo Vatt. Reg. Pric. Thuan. Petav. pr. Med. quart. ed. Vicet. *Latia gentes* Med. pr. unus Heins. *gentis* Pal. *urbisque* vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Læti. *orbisque* duodecim alii, ed. Parm. et Vicet. Ald. Exc. Pat. rec. item Gevart. *urbisque* vel *orbisque* Oisel.—45 *Recidit* Pal. Heins. Gesn. et ed. Bipont. *Procidit* Moret. sec. *quales umbras* Rott. Med. sec. *talem* Reg. *talem* vel *qualem* Oxon. pr. *fleximus* Vat. quint. Tholos. *fiximus* Petav. sec.—46 *Armato populo* vet. Gyr. *Armatis populis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Armatis* vel *Armentis* Vat. pr. *patrumque* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *patriisque* Leid. pr. Ambr. pr. Mazar. Exc. Cod. Rhem. Heins. Gesn. et ed. Bipont.—47 *Conciliis* Vat. pr.

NOTE

41 *Fluvium*] Tiberim exundantem per domos: mira enim et prodigio similis est Tiberis exundatio.

43 *Pyrrhæ sæcula*] Diluviū, quale tempore Deucalionis et Pyrrhæ contigit in Græcia.

45 *Umbram*] In vanam levemque speciem atque inanem effigiem devenimus; nos, quæ caput eramus totius Orbis, ac solido imperio omnia regebamus.

46 *Armato*] Populo Martio, et arma victricia gestanti.

Vigebam] Valebam, florebam sapientia Senatorum meorum, qui Pa-

tres dicti sunt, quod consilio, auctoritate, et fide patria Rempublicam rēgerent.

47 *Urbesque revinxi*] Alii legunt, *hominisque revinxi*. i. e. Ego quasi omnium hominum parens atque Imperatrix eos unis legibus, uno imperio, velut communi vinculo, retinui, atque parere assuefeci.

48 *Solem utrumque*] Id est, utramque Solis oram, Orientem et Occidentem.

49 *Ferox Cæsar*] Julius Cæsar, armis acerrimus.

Transtulit, et lapsi mores, desuetaque priscis 50
 Artibus in gremium pacis servile recessi,
 Tot mihi pro meritis Libyam Nilumque dedere,
 Ut dominam plebem, bellatoremque Senatum
 Classibus æstivis alerent, geminoque vicissim
 Littore diversi completerent horrea venti. 55
 Stabat certa salus : Memphis si forte negasset,

sunt, atque oblita antiquæ disciplina abii in sinum turpis pacis, Imperatores pro tantis meis beneficiis donaverunt mihi Libyam et Ægyptum, ut nutrentur navibus æstate missis populum, Principem, et Senatum bellorum arbitrum, et ex duobus littoribus venti alternatim replerent granaria publica urbis. Tum victus certus manebat : si forsam Ægyptus recusabat frumentum, rependebam pro-

urbesque Reg. Oxon. pr. Leid. pr. m. sec. omnesque Vat. pr. orbemque Moret. sec. Ald. urbesque Tholos. Heinsius ascripserat III. Paneg. Stilic. 284. hominesque tres Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel. hominemque Pal. Med. pr. unus Heins. urbesque vel hominesque Petav. pr.—49 rura Oisel.—50 elapsi Vat. pr. et tert. Pric. Oisel. Ambr. tert. Exc. Læti. et lapsi Leid. pr. et octodecim alii, ed. Vicet. Exc. Gevart. item Var. LL. ed. Antv. et lapsi vel elapsi Vat. quart.—51 Arcibus Med. pr. Ambr. sec. unus Heins. senile ed. Vicet. servire conjiciebat Heins.—52 Nilum Libyamque Moret. pr. Vat. sec. Libyam Nilumque Exc. Schott. Gronovius ascripserat locum Tacit. II. Ann. c. 59. dederunt Pric.—54 alerem Pric. inc. Heins. ad illa Classibus æstivis ascripserat Heinsius locum Spartiani in Commodio. ' classem Africanam constituit, quæ subsidio esset, si forte Alexandrina frumenta cessassent.' de his classibus vide Lipsii Electa et Contarenum de re frumentaria.—55 divisi Leid. pr. et Vicet. completerant Pric.—56 Nymphis Rott.—57 parilem Vat. pr. Oisel. Florent. m.

NOTÆ

50 *Priscis artibus*] Antiquæ oblita disciplinæ, quæ fovebat frugalitatem, removebat luxum, qui paci successit. ' Quippe remoto Carthaginis metu sublataque imperii æmula, non gradu, sed præcipiti cursu a virtute discitum, ad vitia transcursum.' Velleius. Idque futurum prædixerat Scipio Nasica, dum contra Catonem probabat Carthaginem non esse delendam.

51 *Servile*] Servili modo, turpiter elanguescere cæpi in sinu pacis tutæ ac profundæ.

52 *Libyam*] Aucto populo Romano, fruges Italæ Siculæque non sufficiebant: additæ classes, quæ ex Africa, et Ægypto, ubi est Nilus, frumentum asportarent.

53 *Dominam plebem*] Populum alias

late regem; Senatum bellatorem, cuius nutu bella gererentur.

54 *Gemino littore*] Ex littore et Libyæ et Ægypti.

55 *Completerent*] Non venti quidem ipsi afflantes ex variis regionibus, Libya scilicet et Ægypto, replerent horrea, sed impellerent classes onustas frumento, quod repleteret horrea, quæ in urbe numerata sunt plusquam trecenta.

56 *Stabat*] Firma erat, et fixa remanebat salus, seu certus victus, certum alimentum, quo vita seu salus fovetur.

Memphis] Urbs Ægypti, vulgo *Le grand Caire*, ponitur pro tota Ægypto, pars pro toto. Vide IV. Cons. Honor. 570.

Pensabam Pharium Gætulis messibus annum.

Frugiferas certare rates, lateque videbam

Punica Niliacis concurrere carbasa velis.

Cum subiit par Roma mihi, divisaque sumsit

60

Æquales Aurora togas: Ægyptia rura

In partem cessere novam. Spes unica nobis

Restabat Libye, quæ vix ægreque fovebat

ventum Ægyptium frugibus Libyæ. Cernebam undique naves frumentarias contendere, et naves Carthaginienses accelerare cum navibus Ægyptiis. Cum Roma altera æqualis mihi exorta est, et Oriens separatus cepit togas similes: agri Ægyptii fecerunt partem novam. Libya spes una supererat nobis, quæ nos alebat magna

pr. Mazar. marg. Isingr. Pharium vel parilem Put. Vat. Livin. Pharium annum vel Phariam alnum Petav. pr. Pharum ed. Vicet. mensibus Florent. Pat. Petav. sec.—58 *Frugiferasque rates late certare* Put. *certasse* Farn. Moret. sec. ed. Parm. et Vicet. *vices vel rates* Lov.—59 *occurrere* Mazar. Moret. sec. *ventis* Put.—60 *Quum subiit* Moret. sec. Var. LL. ed. Antv. *subit* Farn. *subito* duodecim ali. *Tum subito* Pat. *divisaque* Ald. *diversaque* Vat. sec. Pal. Med. sec. Thuan. unus Heins. Moret. sec.—61 *tura* Pal. *jura* Med. pr. Ambr. sec. unus Heins. qui hoc probat, et ascripserat vs. 454. infra ‘jus Latium,’ &c. item Vopisc. in Probo p. 289. ‘Copton et Ptolemaidem Romano juri addidit.’—62 *novæ tres* Vatt. duo Oxon. totidem Med. et Petav. Leid. pr. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Mazar. inc. Heins. Moret. pr. et sec. cum glossa i. e. *Romæ*. Exc. Gevart. item Cod. Rhem. *novam* duo Vatt. Pal. Pric. Petav. sec. m. sec. ed. Parm. *novæ vel novam* Put. *Nothi* Farn. *unica mundi* Med. tert.—63 *Libyæ* Vat. sec. *Libye* viginti Codd. item Ald. *fovebat* Exc. *Læti. favebat* Lov. *ferabat* Med. quart. ed.

NOTE

57 *Pharium annum*] Annonam annuam, ubertatemque Ægyptiam. Pharos olim insula Ægypti, a Nilo destructa; inde Ægyptus dicitur Terra Pharia. Ovid. ‘Fluctibus ambitæ fuerant Antissa, Pharosque, Et Phœnissa Tyros, quarum nunc insula nulla est.’

Gætulis] Gætulia pars est Libyæ: ponitur pro ipsa Libya, pars pro toto.

59 *Punica carbasa*] Id est, vela sen naves Carthaginienses, seu Libycas, cum velis, seu navibus Ægyptiis, ad afferendum mihi frumentum certatim contendere atque concurrere videbam, cum exorta est Constantinopolis, quæ est altera Roma, mihique similis; et cum Aurora, seu Impe-

rium Orientis, divisum ac separatum ab Imperio Romano, quod est in Occidente, sumsit ‘æquales togas,’ id est, æqualia Imperii et gentis insignia. Porro *carbasa Punica* dicta sunt a Phœnicia, quæ pars est Asiæ, quod populi Libyæ et Carthaginiæ ex Phœnicia advenerant. Nec omittendum est, translatum in urbem Constantinopolim Imperium, omen multis visum esse Imperii Romani labantis atque morientis.

62 *Cessere novam*] Ægyptus a novo domino occupata est, scilicet ab Arcadio Imperatore Orientis.

63 *Libye*] Vel *Libya*. Hæc sola nobis restabat, spesque erat unica frumenti advehendi, si Auster secundus afflaret.

Solo ducta Noto : nunquam *secura* futuri,
 Semper inops, ventique fidem poscebat et anni. 65
 Hanc quoque nunc Gildon rapuit sub fine cadentis
 Autumni. Pavido metimur cœrula voto,
 Puppis si qua venit, si quid fortasse potenti
 Vel pudor extorsit domino, vel prædo reliquit.
 Pascimur arbitrio Mauri : nec debita reddi, 70
 Sed sua concedi jactat, gaudetque diurnos,

difficultate impulsa uno Austro, nunquam tuta pro futuro, usque pauper, et rogabat favorem venti, et anni. Gildon udemit nobis etiam hanc Libyam, sub exitum Autumnii fluvientis. Prospectamus maria, desiderio timido, si aliqua navis advenit, si forsitan aut verecundia expressit aliquid a tyranno formidando, vel si prædo omisit aliquid. Nutrimur ad nutum Mauri, et iste gloriatur non rependi debita frumenta, sed sua dari,

*****

Vicet.—65 *et anni vel in annum* Reg.—66 *dum pro nunc* Petav. sec. *Gildon* Exc. Læti. *Gildo* omnes Vatt. Pal. Farn. *tenuit* Pal. Med. pr. inc. Heins. lib. Barth. *tacentis* Ambr. sec. *cadentes vel potentis* Lov.—67 *metitur* Oisel. Pat. Put. m. pr. Leid. pr. Oxon. sec. Pulman. Ambr. tert. Exc. Gevart. *pono* Mazar.—68 *Si qua venit* Oxon. pr. *quod* Oxon. sec. *parato* Pric.—69 *prædo* Pal. Med. pr. unus Heins. Reg. Thuan. Lov. Tholos. Oxon. pr. Ald. *præda* novem alii. *prædo vel præda* Med. pr. Exc. Pat. rec. Heinsius ascripserat locum Spartian. in Severo pag. 71. 'postea invadentibus multis Rempublicam, res Romana prædonibus direptui fuit.'—70 *non debita* Thuan. Ald. *nec* Vat. Livin. *reddi* Vat. sec. *reddit* octo alii, Var. LL. ed. Antv.—71 *gaudet jactatque*

NOTE

64 *Solo ducta Noto*] Non quod Libya ad nos Austro adducatur, sed frumentum in Libya contentum. Auster sive Notus, ventus pluvius, sed in Africa serenus, favet nautis ex Africa in Italiam venientibus.

Nunquam securâ futuri] Libyca annona nunquam satis tuta ac certa erat nobis, pro futuro tempore, ob incertam anni Libyæque sitientis spem, incertamque navigationem: sicque ut adveheretur, optabamus ut annus, seu proventus Libyæ annuus esset fidus, et bene responderet votis agricolæ; optabamus etiam, ut ventus Auster faveret fideliter: nam alioquin Romam advehi non posset annuus ille proventus.

67 *Metimur*] Prospectamus maria oculis, ut solent frumentum alimen-

tumque expectantes, sed timido voto, seu desiderio: sæpius enim desperamus, seu metimur, id est, spectamus quam longo mari interjecto distet a nobis frumentum.

Cærula] Maria sic dicta a colore cœruleo.

69 *Vel pudor*] Si pudor aliquid frumenti extorsit a Gildone tyranno potente.

Vel prædo] Si Gildo, qui Africam prædatus est, aliquam terræ partem reliquit, quam non sit depopulatus.

70 *Mauri*] Gildonis, qui interiorem Africæ partem, ubi Mauri sunt, diripuit.

Nec debita] Gloriatur se non reddere frumenta, quæ deberet Romæ rerum dominæ, sed dare ut famulæ, quæ sua sunt.

Ut famulæ, præbere cibos : vitamque famemque Librat barbarico fastu, vulgique superbit Fletibus, et tantæ suspendit fata ruinæ.	
Romuleas vendit segetes, et possidet arva	75
Vulneribus quæsita meis. Ideone tot annos Flebile cum tumida bellum Carthagine gessi ? Idcirco voluit contemta luce reverti Regulus ? hæc damnis, genitor, Cannensibus emi ?	
Incassum toties lituis navalibus arsit	80

*et lætatur ministrare alimenta quotidiana mihi Romæ sicut ancillæ; et ambitione
barbara trutinatur vitam et famem meam, ac turgescit lacrymis populi, atque differt
fata tanti exiti. Vendit frumenta Romana, atque occupat agros partos plagis
meis. An idcirco per tot annos feci bellum lacrymabile cum Carthagine superba ?
An ideo Regulus optavit redire, vita spreta ? Hoc acquisivi, o Pater Jupiter, clade
Cannensi ? An mare Siculum et Hispanum toties frustra incensa sunt tubis nava-*

Tholos. Med. sec.—72 *prare* pro *præbere* Pat.—73 *Vibrat* Med. tert.—76
ideoque Mazar. annos quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. annis Vat. sec.
Farn. Oxon. pr. Moret. sec. Ambr. tert. Lov. m. pr. annos vel annis Reg.
—77 *timida* Vat. pr. Reg. Petav. sec. *gessi Carthagine bellum* Moret. sec.
—78 *contemta* Vet. Gyr. Vat. Livin. Put. Reg. Thuan. Mazar. Lov. Moret.
sec. tres Ambr. Exc. Gevart. *contenta* Vicet. Ald. Parm. et edd. plurimæ
contempta Pat. Tholos. Sched. Gud.—79 *hoc* Put. Reg. Thuan. Mazar.
quatuor Med. duo Heins. Lov. Pat. Moret. pr. tres Ambr. Var. LL. ed.
Antv. hæc Vicet. Parm. Junt. et al. *genitor damnis* Med. tert. *damni* Pal.
Med. pr. hæc *damnis* Petav. pr. *emi* Vat. pr. et tert. Pric. Oisel. Pat. Put.
m. sec. Florent. Med. sec. inc. Heins. Ald. *emit* Med. pr. Thuan. *egit* lib.
Barth. *egi* tres Vatt. Farn. duo Med. totidem Oxon. tres Petav. duo Ambr.
Reg. Put. m. pr. Bonon. Tholos. Lov. Leid. pr. Moret. sec. ed. Parm. et
Vicet. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *egi* vel *emi* Rott. Ambr. sec.—80
vacuis Med. tert. *Latiis* Vat. pr. m. sec. *terris* Pal. *transtris* conjiciebat

NOTÆ

73 *Librat*] Pendit, atque librat, non vitam, non famem, sed vel ampliore annonam, vel pauciora grana, quæ aut vitam fovent, aut famem pariunt: quasi diceret: Do fruges amplas, vivant: do exiguas, patiantur, esuriant.

74 *Suspendit*] Vel differt ruinam Romæ, quasi esset in sua potestate.

79 *Regulus*] Atilius Regulus, qui a Carthaginensibus missus Romam, ut ageret de permutatione captivorum,

probavit non esse permutandos, causatus eos capi non potuisse, si generose mori voluissent: moxque rediit Carthaginem, dissuadentibus amicis, non ignarus quid sibi barbarus tor tor pararet.

Damnis Cannensibus] Vicus Apuliæ in Italia prope fluvium Aufidum, vulgo *Lofanto*, ubi quadraginta Romanorum millia fusa sunt.

80 *Lituis navalibus*] Tubis seu præliis navalibus: signum pro re signata.

Hispanum Siculumque fretum? vastataque tellus,
 Totque duces cæsi, ruptaque emissus ab Alpe
 Pœnus, et attonitæ jam proximus Hannibal Urbi?
 Scilicet, ut domitis frueretur barbarus Afris,
 Muro sustinui Martem, noctesque cruentas
 Collina pro turre tuli? Gildonis ad usum.
 Carthago ter victa ruit? hoc mille gementis
 Italiæ clades, impensaque sæcula bello;

85

libus? An ideo agri mei depopulati sunt, totque ductores interfecti, et erupit ab Alpibus effractis Annibal Carthaginiensis, et jam propinquus urbi obstupefacta? Nempe, ut Gildo barbarus potiretur Afris superatis, sustentavi bellum muris meis, atque passa sum noctes sanguinolentas ante turrim Collinam? Carthago ter subacta cecidit pro emolumento Gildonis? Mille strages Italiæ confictatae, et sæcula insimula

~~~~~

Heinsius.—82 *raptaque* Put. m. pr. ed. Vicet. *emissus* Vat. pr. *inmissus* Vat. Livin. *aula* pro *Alpe* Moret. sec. m. pr.—83 *hosti* Put.—84 *Solis* pro *Scilicet* Var. LL. ed. Antv. in *domitis* vel *ut domitis* Med. pr. *hostis* pro *Afris* Thuan.—85 *Muro* Exc. Læti. *Mauro* Vat. tert. Farn. Med. sec. m. pr. Put. Reg. Ambr. sec. Moret. sec. duo Oxon. Vat. Livin. ed. Vicet. et Colin. *Muro* vel *Mauro* Lov. Med. pr. *mortesque* Med. tert. *noctesque cruentam* Pric.—86 *Collinam* Vat. pr. *sub turre* duo Vatt. Petav. pr. Voss. Exc. Pat. rec. *turre* vel *parte* Put.—87 *ter victa fere* Lov. *victa ruit* Vat. pr. et tert. Florent. inc. Heins. Mazar. Pat. Ambr. sec. Exc. Pat. rec. ed. Parm. et Vicet. *fuit* viginti quatuor alii, Exc. Gevart. *fuit* vel *ruit* Ambr. pr. *hoc mille* Leid. pr. duo Oxon. ambo Moret. Lov. Ald. Wolf. *hæc* duo Vatt. Petav. pr. Thuan. edd. Parm. Vicet. Junt. Gryph. *hæc* Isingr. Raphel. elapsa litera.—88 *impensaque* Leid. pr. Pat. inc. Heins. Ald. *impensaque* Florent. quatuor Med. tres Petav. totidem Ambr. unus Heius. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Tholos. ed. Vicet. Heinsius ascripserat loca Spartian. in Hadriano. ‘Socrui suæ præcipuos honores impendit ludis gladiatoris cæterisque officiis.’ pag. 5. l. 20.

NOTÆ

82 *Alpe*] Hannibal superavit Alpes, ruptis aceto ignique cautibus.

83 *Proximus*] Hannibal tertio ab Urbe lapide castra metatus est: unde Proverbium, ‘Hannibal ad portas,’ ad indicandum maximum Romanorum terrorem. Sed ille imbrum, ventorumque violentia, velut divinitus, ab urbis mœnibus summotus est.

85 *Muro*] Sustinui meis muris Martem, hoc est Hannibalem, circum mea mœnia cum duobus equitum millibus obequitantem.

Noctesque cruentas Collina pro turre] Hannibal a porta Collina usque ad templum Herculis obequitans, Ro-

mam explorabat: Fulvius Flaccus non tulit, sed armata manu illum in castra sua recedere coëgit. Die postera, et adhuc sequente, ambo exercitus alacriter pugnare apparabant, sed exorta subita tempestate, semel atque iterum perculti, a pugna destiterunt. Ceterum quam Livius *Collinam* vocat, Valerius Maximus appellat *portam Capenam*, qua scilicet itur Capuam. Sic enim ille: ‘Capenam portam armis Anniuale pulsante.’

88 *Sæcula*] Tribus bellis Punicis, vel Carthaginiensibus, Roma diutissime fatigata est.

Hoc Fabius, fortisque mihi Marcellus agebant,
 Ut Gildon cumularet opes? haurire venena 90
 Compulimus dirum Syphacem, fractumque Metello
 Traximus immanem Marii sub vincla Jugurtham?
 Et Numidæ Gildonis erunt? pro funera tanta!
 Pro labor! in Bocchi regnum sudavit uterque
 Scipio? Romano vicistis sanguine Mauri? 95

ad bellum, hoc faciebant; Fabius et Marcellus bellicosus hoc faciebant mihi, ut Gildo accumularet divitias? coegimus Syphacem crudelem bibere virus, et rapuimus in catenas Marii Jugurtham efferrum, jam edomitum a Metello? Et hæc pertinebunt, ad Gildonem Numidam? O mortes tantæ! o labor! ambo Scipiones sudaverunt, ut Bocchus regnaret? o Mauri superastis cruore Romano? Ille populus tamdiu bella-

~~~~~

et Trebell. Pollio. in Odenato, p. 192. 'impendere sudorem.' iv. Cons. Honor. 649. 'O mihi si liceat thalamis impendere carmen!' ubi vide, quæ in his Var. LL. notata sunt. et in Laud. Serenæ vs. 112. 'non ante suis impendit amorem Pignoribus.' et Eidyll. II. vs. 31. 'Nec nisi servandæ jactas impendere vitæ.' infra vs. 450. 'Quas vigilat Veneri, castris impendere noctes.' *bellis* Vat. sec. bello Vat. pr. et tert. Pal. Pric. Oisel. Mazar. Vat. Livin.—89 *Hunc* Vat. quint. *simul* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. *mihî* Vat. pr. et tert. vet. Gyr. Pric. Oisel. Florent. inc. Heins. Mazar. Pat. Leid. pr. Ambr. pr. Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. Sched. Gud. *mihî* vel *simul* Put. *agebat* tredecim Codd. et Exc. Gevart.—91 *Siphacem* Lov. *Syphacem dirum* Med. quart. *durum* Vat. quint. Lov. Leid. pr. Oxon. pr. *metallum* Vat. quart.—93 *pro funera* Vat. pr. m. pr. Put. *quanta* Vat. quint. *tanta* vel *quanta* Ambr. sec.—94 *dolor* Vat. quart. Farn. Pric. duo Ambr. *labor* Oisel. Florent. m. pr. duo Med. Put. Thuan. Petav. sec. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. tert. Lov. Vat. Livin. Exc. Gevart. *dolor* vel *labor* Med. pr. Oxon. pr. et sec. *Bochi* Vat. pr. *Boci* Var. LL. ed. Antv. *regnum Bochi* tres Vatt. Moret. pr. *sudavit* Vat. pr. *sudaret* Petav. tert. m. pr. unde *sudârit* corrigat Heins. *uterque* vel *utroque* Tholos.—95 *vicisti* Oxon.

NOTE

91 *Syphacem*] Hic Rex Numidæ Scipioni per Lælium conciliatus, violata fide, Hannibali adhæsit, sed victus a Masinissa, et a Scipione, in triumpho ductus est. In carcere inedia periit: non tamen venenum hausit, sed Hannibal. Unde nonnulli legunt, *Compulimus dirum Hannibalem*. Ovidius *Syphacem* producit in secunda syllaba: 'Superat Masinissa Syphacem.'

92 *Jugurtham*] Micipsa Rex Numidæ Jugurtham fratris sui Manastabalis filium, cum duobus filiis suis, heredem relinquat: at Jugurtha fratres patruales impuberes occidit, ut solus regnet. Romani crimen ulturi

hinc bellum indicunt: variis cladibus ille a Metello affigitur atque frangitur; sed tandem captus, atque a Mario in triumpho ductus, post in carcere, dolore contabuit.

93 *Et Numidæ Gildonis erunt*] Et hæc erunt in potestate Gildonis? qui modo Maurus modo Numida dicitur, quia his populis imperabat.

94 *In Bocchi regnum*] Ut Bocchi posteritas Africa potiretur? Bocchus autem fuit Rex Mauritanæ et Gætulæ.

95 *Mauri*] Populi Africa: vicissine effuso sanguine Romanorum? An ideo effusus est eorum sanguis, ut vinceretis?

Ille diu miles populus, qui præfuit orbi,
 Qui trabeas et scepra dabat, quem semper in armis
 Horribilem gentes, placidum sensere subactæ.
 Nunc inhonorus, egens, perfert miserabile pacis
 Supplicium, nulloque palam circumdatus hoste, 100
 Obessi discrimen habet. Per singula letum
 Impendet momenta mihi, dubitandaque pauci
 Præscribunt alimenta dies. Heu prospera fata!
 Quid mihi septenos montes, turbamque dedisti,
 Quæ parvo non posset ali? felicior essem 105
 Angustis opibus: malletm tolerare Sabinos,

tor, qui imperavit Orbi, qui donabat consulatum et regna, quem nationes experte sunt formidabilem in bello, domitæ lenem in pace: ille populus, nunc inglorius et pauper, patitur pœnas deplorandas otii, et a nullo cinctus hoste aperte suffert pericula obsidionis. Mors imminet mihi per momenta quæque, et annona dubis præfuit mihi dies exiguos. O sortem secundam! quare, o Jupiter, tribuisti mihi colles septem, et multitudinem, quæ non posset nutrirî parvo comæatu? forem

pr. *Mauri?* Florent. *Mæuros* Petav. tert. *Mauri*. cum *τελειq̄ στυγῆ* Gesn. ed. Bipont. et Kœnig.—96 *populis* Thuan. Moret. pr. Voss. *profuit* Vat. quint. *Urbi* Vat. quart. *urbi vel orbi* Med. pr.—97 *scepra dedit* Ald.—98 *placidum gentes* Vat. sec. Moret. pr. *coactæ* Med. tert. *solutæ* vet. Gyr. *coactæ vel subactæ* Put.—99 *inops pro egens* Petav. pr. *præfert* Pal. Pric. Rott. Med. pr. Lov. m. pr. Oxon. pr. Put. Pat. Petav. sec. Tholos. Ambr. pr. ambo Moreti, ed. Parm. Exc. Gevart. *perfert* Var. LL. e marg. Parm. *pacis vel paucis* Florent. Ambr. pr.—100 *nullo palam* Farn. *miseroque palam* Leid. pr. m. sec. *circumdatur* Ambr. pr.—101 *adit* conj. Heins.—102 *Impendit* Thuan. Leid. pr. Moret. pr. Petav. sec. m. sec. *monimenta* Var. LL. ed. Antv. *dubitataque vel dubitandaque* Reg.—103 *heus prospera* Vat. quart. Mazar. *perfidæ* Med. tert. *prospera fati* ex conjectura Lov.—104 *trabeamque* Reg. *dedisti* Leid. pr. cum viginti aliis, ed. Parm. et Vicet. *dedistis* Vat. tert. Pric. Rott. m. sec. Oisel. Florent. duo Med. inc. Heins. Mazar.—105 *puero* Vat. quint. Pal. m. pr. Med. pr. *possit* Farn.—106 *Angustis* Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. *tolerasse* Oisel. Med.

NOTE

97 *Trabeas*] Consulatum, qui designatur per trabeas, quæ sunt vestes consulares.

99 *Pacis supplicium*] Patior mala, quæ longa pax peperit. Juvenalis: 'Nunc patimur longæ pacis mala.'

101 *Obsessi discrimen*] Populus, etsi non cinctus ab hoste, tamen ob famem in periculum vitæ incidit, quasi obsideatur.

102 *Dubitandaque*] Annona, quæ

dubia atque incerta est, mihi præfinit ac præscribere videtur paucos ad vivendum dies.

103 *Heu prospera fata*] Quasi dicat, Heu! nimis prospera nobis fuerunt fata, quæ tantam mihi dederunt civium multitudinem, quæ ali nunc non posset.

106 *Sabinos et Veios*] Primos Romanorum hostes.

Et Veios : brevior duxi securius ævum.
 Ipsa nocet moles. Utinam remeare liceret
 Ad veteres fines, et mœnia pauperis Anci !
 Sufficerent Etrusca mihi Campanaque culta, 110
 Et Quinti Curiique seges, patriæque petenti
 Rusticus inferret proprias Dictator aristas.
 Nunc quid agam ? Libyam Gildon tenet, altera Nilum.
 Ast ego, quæ terras humeris pontumque subegi,

beatior divitiis exiguis ; satius esset pati Sabinos et Veios. Ego minor traduxi vitam tuius. Ipsa magnitudo incommodat mihi. Utinam permitteretur mihi redire ad priscos limites, et muros Anci pauperis ! agri Hetruricæ et Campanicæ, et fruges Quinti ac Curii satis essent mihi, ac Dictator agrestis afferret spicas suas patriæ roganti. Nunc quid faciam ? Gildo possidet Libyam, altera Aurora occupat Ægyptum : ast ego, quæ domui terras et mare dextra mea, derelinquor. Mer-

quart. Exc. Cod. Rhem.—107 *Bejos* Vat. pr. *Vehios* Vat. quart. Pal. Leid. pr. Exc. Læti. *duxit* Oisel.—109 *fines veteres* Pat. *cives* Farn.—110 *Sufficiens* Med. quart. *culta vel rura* Med. pr.—111 *Ut Quinti* Leid. pr. *Quincti* Florent. *petenti* Vat. tert. Med. sec. Pat. Ambr. tert. Exc. Læti. et Ruben. *potenti* viginti septem Codd. Oxon. Leid. Lovan. tres Pulman. ed. Vicet. et Exc. Gevart. *potenti vel petenti* Med. pr.—112 *inferret proprias* Florent. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Lov. Tholos. Vat. Livin. duo Heins. tres Petav. totidem Ambr. quatuor Med. ed. Parm. Exc. Gevart. Sched. Gud. *et proprias ferret* ed. Vicet. *harenas pro aristas* Vat. tert. m. pr. Pric.—113 *Nunc* Vat. Livin. Exc. Læti. *Num* Vat. pr. m. pr. *Heu* Ambr. pr. Ald. Sched. Gud. *Nam octodecim alii*, Exc. Gevart. ed. Vicet. *Heu vel Nam* Var. LL. e marg. Parm. *altera Nilum* Florent. cum Glossa, i. e. *Constantinopolis*. vid. vs. 61.—114 *Atque ego vel Ast ego* Put. *qui* Petav. sec. *humerisque subegi* Moret. sec. *armis* Vat. Livin. Exc. Læti. et Ruben. *qui numeris* legebat. ad quæ sequentia in margine notavit Heinsius. *numeris*] ‘ita legendum censuit Philippus Rubenius in Electis suis, cui non accedo. probò magis τὸ ARMIS. vel etiam τὸ HUMERIS, ut Gronovius explicat in Statium.’ *peregi* Leid. pr. Heinsius ad vulgatam *humeris subegi* firmandam ascripserat loca Claudian. de B. Get. 571. ‘molemque labantis Imperii fulcite humeris.’ et Vopisc. in Probo p. 286. ‘Sciendum tibi est tuis nunc humeris incubuisse rempublicam.’ et Ovid. l. II.

NOTE

107 *Brevior*] Minor, et breviores habens Imperii limites.

109 *Anci*] Ancus Martius fuit quartus Rex Romanorum, pauper quidem, si cum immensis Imperatorum divitiis census ejus comparetur.

111 *Quinti*] Lucius Quintius Cincinnatus ab agro evocatus, ut Dictator fieret, sua manu semen spargens inventus est.

Curii] Curius Romanus civis fortissimus et frugalissimus, Pyrrhum

Delph. et Var. Clus.

Regem Epirotarum victum Italia expulit, Samnitum munera contempsit, sedens in scamno, rapasque in foco torrens.

112 *Dictator*] Lucius Quintius Cincinnatus, de quo supra modo diximus.

113 *Altera*] Aurora, Imperium Orientis, Constantinopolis, in qua imperabat Arcadius.

114 *Humeris*] Totis viribus, omni conatu.

Claud.

2 A

Deseror. Emeritæ jam præmia nulla senectæ. 115
 Di, quibus iratis crevi, succurrite tandem :
 Exorate patrem ; tuque o, quæ vecta per altum,
 Sponte Palatinis mutasti collibus Idam,
 Prælatoque lavas Phrygios Almone leones,
 Maternis precibus natum jam flecte, Cybebe. 120
 Sin prohibent Parcæ, falsisque elusa vetustas

ces nulla est senectutis meæ defessa. O superi, quibus indignantibus amicta sum, subvenite mihi tandem : rogare Jovem parentem ; et tu, o Cybele, quæ advecta per mare ultro permutasti Idam montem, cum collibus Romanis, et ablatis Leones Trojanos in Almone anteposito, nunc mores filium Jovem precibus maternis. Sin fata

Trist. ad Augustum. 221. ' Non ea te moles Romani nominis urget, Inque tuis humeris tam leve fertur onus.'—115 et *meritæ* Moret. sec. tam Rott.—116 in *terris* Put. *succurrere* Thuan.—117 *Exorata* vel *Explorata* Med. pr. et si Moret. sec. O *quæ sponte* Oisel. Pat. Med. sec. Exc. Cod. Rhem. si vel *quæ* Pric. sic vel *quæ* Florent. *quæ vecta per altum Sponte*, &c. Vat. pr. et tert. si *sponte per altum Vecta* Gesn. ed. Bipont. et Kœnig. *altum si sponte per o quæ* Vat. Livin. *altam* Leid. pr. Med. tert.—118 *Palatinas* Ambr. pr. *mutantis* Oxon. pr. *mutatis* Pat. Petav. sec. Med. tert.—119 *leves* Vat. sec. m. pr. Pric. *Stigio Salmone* Vat. tert. *Almone* Var. LL. ed. Antv.—120 *natum precibus* Mazar. *precibus natum* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *Cybele* duodecim scripti et ed. Parm. *Cybele* Gesn. et ed. Bipont.—121 *Sin* Moret. sec.

NOTÆ

115 *Emeritæ*] Bellicis laboribus defessæ senectutis, quæ mitius excipi deberet, instar emeritorum, qui post multos labores vacationem a ludis obtinuerunt.

116 *Quibus iratis*] Ego Roma, Diis iratis, crevisse videor, si tantam mihi concessere magnitudinem, ut fame pressa miserabiliter perirem.

117 *Exorate*] Precibus vestris evincite, expugnatæ, reddite propitium.

Vecta per altum] Tuque, o Cybele Deorum mater, quæ advecta mari mutasti Idam montem cum collibus Romanis. Cybele autem, seu Cybeles simulacrum advectum est ductu Claudiæ virginis Vestalis, quæ navim in qua illud simulacrum erat, adverso Tiberi, Zona sua traxit, 'precata propalam, ut ita demum sequeretur si sibi pudicitia constaret.' Suetonius.

118 *Palatinis*] Mons Palatinus Ro-

mæ, dictus primo *Palantium*, deinde *Palatium*: inde Palatinus.

Idam] Montem Phrygiæ, in quo Cybele colebatur.

119 *Almone*] Fluvius Romæ vicinus, in quo Cybeles simulacrum saxeam ablutum est a sacrificulis: qui mos quotannis renovabatur die 12. Aprilis, tumque Dea mitigari credita, et cum sordibus deponere quicquid malevolentiae contra Romanos concipere potuisset. At simulacrum ablutum in urbem referebatur. Sed et Cybeles Sacerdotes fanatici et turpes.

Leones] Hi finguntur trahere currum Cybeles: quia Cybele, seu Vesta, seu Terra, mater communis omnium animalium.

121 *Parcæ*] Seu fata, quæ sunt etiam supra Jovem. Sed fatum illud nihil est aliud quam verus Deus, qui est supra omnes Deos.

Auspiciis : alio saltem prosternite casu,
Et pœnæ mutate genus. Porsenna reducat
Tarquinius; renovet ferales Allia pugnās.
Me potius sævi manibus permittite Pyrrhi :
Me Senonum furiis, Brenni me reddite flammis.
Cuncta fame leviora mihi. Sic fata, refusis
Obtuit lacrymis. Mater Cytherea, parensque
Flet Mavors, sanctæque memor Tritonia Vestæ.

125

vetant, et antiquitas decepta est auguriis fallacibus, saltem percellite me alia ruina, et commutate genus supplicii. Porsenna revocet Tarquinius: Allia redintegret sumesta prælia: tradite me potius potestati Pyrrhi crudelis; tradite me furori Senonum, tradite me ignibus Brenni. Omnia sunt leviora mihi fame. Ita Roma locuta, siluit fletibus obortis. Venus mater flet, et Mars pater, et Pallas recordata

Si duo Vatt. Rott. Moret. sec. Med. quart. *falsis elusa* Farn. Moret. pr.—122 *Auguriis* Ms. Pulman. *alios saltem* Var. LL. ed. Antv.—124 *removet* Leid. pr. *revocet* Vat. tert. Rott. *feralis* Put. *Alea* Tholos. *Allia* Florent. duo Med. tres Petav. *Gallia* Vat. sec. Pal. Put. Reg. Thuan. Oxon. pr. Ambr. tert. *Gallia* vel *Allia* Med. pr. Moret. sec. Lov. Mazar. *pugnās* Vat. pr. Florent. Oisel. vet. Gyr. Mazar. Vat. Livin. Exc. Cod. Rhem. *tedas* Thuan. *cædes* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. *pugnās* vel *cædes* Vat. tert. Put.—125 *manibus sævi* Lov. Med. quart. *prosternite* Pal. et quatuor Vatt. *committite* Pat. *permittite* Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. Mazar. Vat. Livin. Heinsius ascripserat locum Spartian. in Didio Juliano: 'Vespera in Senatum venit, totumque se senatui permisit.' *puni* pro *Pyrrhi* Mazar.—127 *meliora* Vat. quint. Pat. Med. sec.

NOTE

122 *Auspiciis*] Dnōdecim vulturum, quos vidit Romulus antequam Romam conderet.

123 *Porsenna*] Rex Hetruriæ reducat Tarquinium superbū, et ejus filios libidinosos, quos mei cives ejecerunt.

124 *Allia*] Flavius, qui influit in Tiberim, insignis clade Romanorum, qui ibi a Brenno Gallorum duce profigati sunt. Unde Lucanus: 'Et damnata diu Romanis Allia fastis.'

125 *Pyrrhi*] Regis Epirotarum inter infensissimos Romanorum hostes reponendi.

126 *Me Senonum*] Senones, Brenno duce, Romam incenderunt.

127 *Cuncta fame*] Omnia mala potius feram, quam famem. Homerus, ἅμψ' ὁ ὀκιστοῦν θανάειν, *fame perire miserrimum.*

128 *Mater Cytherea*] Venus sic dicta a Cythera, insula contra Cretam, Veneri dicata: vocatur autem mater, quia Roma ex Ænea, Æneas ex Venere ducebat originem.

Parens Mavors] Mars pater erat Romuli, ac proinde Romanæ gentis. Multi ferre non possunt Deos fentes: sed tales erant Dii Homericī.

129 *Tritonia*] Pallas sic dicta a fluvio Tritone in Africa, quod primum virginali habitu ad hunc vel fluvium vel lacum apparuerit: qui fluvius vel lacus erumpit ex Pafude Tritonide: hinc Pallas dicta *Tritonia*, et *Tritonis*, *idis*.

Vestæ memor] Palladium, seu Palladis simulacrum custodiebatur apud Virgines Vestales; ideo Tritonia seu Pallas recordatur Vestæ.

Nec Cybele, sicco nec stabat lumine Juno. 130
 Mœrent Indigetes, et si quos Roma recepit,
 Aut dedit ipsa Deos. Genitor jam corda remitti
 Cœperat, et sacrum dextra sedare tumultum :
 Cum procul insanis quatiens ululatus axem,
 Et contusa genas, mediis apparet in astris 135
 Africa. Rescissæ vestes, et spicea passim
 Serta jacent : lacero crinales vertice dentes,
 Effractum pendebat ebur, talique superbas

Vestæ sanctæ : neque Cybele manebat siccis oculis, neque Juno. Indigetes lugent, et ii, si quos Deos Roma accepit, vel ipsa dedit. Pater Jupiter jam incipiebat molire pectus, et placare manu murmur sacrum, cum longe Africa concutiens Cælum lamentis horrendis, et laniata per genas, ostendit se in medio æthere : vestimenta ejus discrepta, et sarta aristarum jacent, pecten scissus, et ruptum ebur suspendeba-

.....

Ambr. tert. modo pro mihi Tholos.—130 *Cybele sicco* Vat. Farn. Florent. Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. quatuor Med. inc. Heins. ed. Parm. et Vicet. *sicco Cybele* Bonon. Tholos. Pat. Lov. Moret. sec. et Petav. sec. Ambr. tert. unus Heins. duo Oxon. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. item Gesn. ed. Bipont. et Kœnig.—132 *corda* duo Vatt. et Med. Reg. Put. Bonon. Lov. Leid. pr. duo Oxon. totidem Ambr. tres Petav. Exc. Gev. Var. LL. ed. Antv. *corde* sex alii. *corda* vel *corde* Oisel. Med. sec. *remittit* ed. Vicet.—133 *sacrum* Flor. m. sec. *sacra* Med. quart.—135 *contusa* Vat. pr. et sec. Oisel. Petav. sec. *confusa* Farn. *concussa* viginti alii, item Exc. Gevart. *contusa* vel *concussa* Reg. Med. pr. *genis* Florent. m. pr.—136 *discissæ* Moret. pr. *decissæ* Moret. sec. *recissæ* Pal. Put. Petav. sec. Exc. Gevart. *descissæ* Vat. sec. Farn. *recissa* vel *descissæ* Reg. *sparsim* octodecim scripti, ed. Vicet. Exc. Gevart.—138 *Et stratum* Exc. Læti et Ruben. *Et fractum* decem Codd. ed. Vicet. Var. LL.

NOTE

130 *Cybele*] Mater Deorum : nonnulli eam cum Vesta confundunt.

131 *Indigetes*] Homines præstantissimi, qui in Deorum numerum ascripti sunt : ut Romulus, &c.

Roma recepit] Roma, ut Cælum ali-quod, recepit gentium omnium devictarum Deos, nequis scilicet remaneret in urbibus aut provinciis suum honorem ulturus. Lepidam certe superstitionem ! Roma tamen solum Hebræorum Deum non consecravit, quia is jubebat se coli solum, ceteris exterminatis ; et Deum aliquem colere alio, quo ipse jussisset modo, nefas. At Romani plures Deos volebant, ut forte nullum habent : sic

tamen apud eos omnium superstitionum colluvies confluerat.

132 *Aut dedit*] Roma dedit Romulum et Cæsares, qui inter Deos referebantur.

133 *Sacrum tumultum*] Excitatum a Diis Romæ calamitatem indignantibus.

Dextra sedare] Mos eorum, qui erant locuturi. Lucanus : ' Dextraque silentia jussit.'

137 *Dentes, et ebur*] Id est, dentes eburnei, seu pecten eburneus, quo Africa utitur ad pectendos crines. Huic autem datur pecten eburneus propter Elephantos quos alit.

Irrupit clamore fores : Quid magne moraris
 Jupiter, avulso nexu, pelagique solutis 140
 Legibus, iratum populis immittere fratrem ?
 Mergi prima peto. Veniant prærupta Pachyno
 Æquora : laxatis subsidant Syrtibus urbes.
 Si mihi Gildonem nequeunt abducere fata,
 Me rape Gildoni. Felicior illa perustæ 145
 Pars Libyæ, nimio quæ se munita calore
 Defendit, tantique vacat securâ tyranni.
 Crescat zona rubens : medius flagrantis Olympi

*tur ex capite lacerato : illa irruit in Cœli limina, hæc vociferans : Quare cunctâ-
 ris, o magne Jupiter, laxare fratrem Neptunum indignantem in terras ruptis vin-
 culis, et dissolutis legibus maris ? Posco prima submergi : erumpant maria præcipi-
 tentia ex Pachyno : oppida obruantur Syrtibus apertis. Si fata non possunt eri-
 pere mihi Gildonem, eripe me Gildoni. Illa regio Libyæ ardentis fortunatior est,
 quæ defensa ardore immodico tutatur se, quiescitque tuta a tyranno tanto. Zona*

*****

ed. Antv. *Effractum* viginti alii. *superbas* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. cum glossa, *i. e. nobiles. supernas* Med. sec. m. sec. item Gesu. ed. Bipont. Kœnig. quod probare visus Heinsius, qui ascripserat seqq. sic VI. Cons. Honor. 95. 'seniore supernas Jam repente plagas.' ubi similis varietas. et in carmine de piis Fratribus 28. 'documenta supernæ Justitiæ.' id est *cœlestis*. et l. II. de Raptu 239. 'quæ te fortuna supernis Abstulit?' et l. III. Rapt. 107. 'Inque superna refer.'—139 *Inrumpit* Vat. sec. Moret. pr. *rias pro fores* Pric.—141 *Legibus vel Nexibus* Oisel. *populis* Exc. Læti. *terris* ed. Vicet. Colin. *terris vel populis* Exc. Pat. rec. *frenum pro fratrem* Pric. *freni* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—142 *cuncta peto* Ambr. pr. *prærepta* Med. pr. Cod. Barth. *Pachyno* Vat. pr. et sec. *Pachynon* Colin.—143 *laxatis* Exc. Læti. *lassatis* Oxon. sec. Med. tert. edd. Vicet. et Parm. *subsistant* Med. quart.—144 *nequeant* Ambr. pr. *obducere* Pat. *abrumpere* Exc. Læti.—145 *præustæ* Leid. pr. Oisel.—146 *nimio* Exc. Pat. rec. *medio* Pat. ed. Vicet.—147 *Defendat* ed. Vicet. *qua* Vat. pr. *tantique vel tandemque* Med. pr.—148 *Crescit* Petav. sec. Ambr. tert. Exc. Gevart. Med. tert. *Crescit vel Crescat* Reg. Oisel. *melius* Thuan. Mazar. Tholos. Vat. sec. Med. tert. Petav. sec. ambo Moret. tres Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *medius vel melius*

NOTÆ

140 *Avulso nexu, &c.*] Avulsis illis limitibus, qui quasi vincula mare retinent: et dissolutis illis legibus, quæ mare vetant transgredi terminos.

141 *Iratum fratrem*] Neptunum, qui ponitur pro mari.

142 *Pachyno*] Pachynus unus est ex promontoriis Siciliæ, respicit Africam: hodie *Capo Passaro*.

143 *Laxatis Syrtibus*] Ita Syrtis Africæ laxentur, et aperiantur, ut potest via facilior undis erumpenti-

bus, et obrutæ urbes subsident. Syrtes dicuntur, ἀπὸ τοῦ ὀρπεύ, trahere, quod naves trahere videantur. Avienus: 'Late trahit æquora Syrtis.'

145 *Perustæ*] Libyæ interioris, quæ perpetuis Zonæ torridæ fervoribus aduritur.

148 *Crescat*] Zona torrida, et totus ille circulus, quo illa continetur, crescat, et me quoque comburat, ut fiam sterilis. Imprecatio est.

Me quoque limes agat. Melius deserta jacebo
Vomeris impatiens. Pulsis dominantur aratris 150
Dipsades, et sitiens attollat gleba cerastas.
Quid me temperies juvit? quid mitior æther?
Gildoni fœcunda fui. Jam Solis habenzæ
Bis senas torquent hyemes, cervicibus ex quo
Hæret triste jugum: nostris jam luctibus ille 155
Consenuit, regnumque sibi tot vindicat annos.
Atque utinam regnum! privato jure tenetur,
Exigui specie fundi, quod Nilus et Atlas

torrida augeatur: semita media Cæli ardentis rapiat me quoque. Felicitas jacebo sterilis, non ferens aratrum. Dipsades regnent, spicis remotis, terra sicculosa proferat cerastas. Quid salubritas profuit mihi? Quid aër lenior? Fertilis fui pro Gildone. Jam Sol cum loris rotavit duodecim hyemes, ex quo tempore ferale jugum adhærescit collo meo: ille jam senior factus est inter calamitates nostras, et per tot annos sumit sibi imperium. Et utinam imperium! quicquid est inter Nilum et Atlantem, occupatur lege privata, quasi campus par-

Reg. Petav. pr. inc. Heins.—149 *Me quo* Bonon. agit Reg. melius Leid. pr. Oxon. pr. melior vel melius Vat. pr. jacerem Med. tert.—150 *dominetur* Vat. pr. aratris Vat. pr. et tert. Oisel. Med. quart. Pat. Mazar. Exc. Pat. rec. ed. Vicet. aristas octodecim alii, Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud. aratris vel aristas Oxon. sec. Petav. tert. Florent.—151 *Dipsas* Vat. pr. et tert. m. pr. Florent. marg. Isingr. Daspes Med. quart. Aspides Thuan. Cerastes Med. quart. Moret. sec.—152 *vivit* Leid. pr. *inivit* Med. sec. *mitior aër* Pric. Mazar.—153 *fœcunda fui?* cum nota interrogationis, Mazar.—155 *Consenuit* Vat. sec. m. pr. *Hæret* vel *Hæsit* Reg.—156 *Consenuit* vel *Consenuit* Vat. pr. *regnumque sui* Moret. pr. *regnum quod tot sibi* Vat. pr. *vendicit* Moret. pr. Exc. Gevart. annos Vat. pr. Oisel. m. pr. Vat. Livin. annis octo alii.—157 *privati* Thuan. *privati* vel *privato* Oxon. sec. *rure terremis* Oisel. *jure tenetur* Vat. pr. et tert. Pat. Petav. sec. m. sec. Vat. Livin. *tenemur* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. *tenerem* Moret. sec.—158 *Exilis* vel *Exigui* Put. Florent. *specie regni* Vat. pr. m. pr. *fundi specie* Put. Lov. Petav. sec. *speciem* Moret. sec. *fundi vel regni* Vat. tert. *qua* Ambr.

NOTÆ

151 *Dipsades*] Sunt serpentes dicti ἀπὸ τοῦ διψᾶν, sitire, quia ab his percussis, quo plus potant, plus sitiunt, siltique pereunt.

Cerastas] Cerastæ sunt etiam serpentes, sic dicti, quod cornua exerant, κέρασ cornu.

156 *Consenuit*] Alii legunt, *consuevit*, nec male: consuevit luctibus, ac proinde non movetur.

157 *Atque utinam regnum*] Si enim Rex esset Gildo, me blandius excipe-

ret, et huic parerem libentius; sed quis non doleat se servire prædoni immanissimo?

158 *Exigui fundi*] Quasi Gildo vilem vel parvam Africæ possessionem reputet.

Quod Nilus et Atlas] Immensa illa vastitas terræ, per quam Nilus et Atlas, Barce et Gades, Ganges et Ægyptus disjunguntur, servit prædoni Gildoni.

Dissidet: occiduis quod Gadibus arida Barce,
 Quodque Parætonio secedit littore Ganges, 160
 Hoc sibi transcripsit proprium. Pars tertia mundi,
 Unius prædonis ager. Distantibus idem
 Inter se vitiiis cinctus: quodcumque profunda
 Traxit avaritia, luxu pejore refundit.
 Instat terribilis vivis, morientibus hæres, 165
 Virginibus raptor, thalamis obscœnus adulter.
 Nulla quies: oritur præda cessante libido:
 Divitibusque dies, et nox metuenda maritis.
 Quisquis vel locuples, pulchra vel conjuge notus,
 Crimine pulsatur falso. Si crimina desunt, 170

vus. Secundum quod Barce sitiens recedit a Gadibus occidentalibus, et secundum quod Ganges recedit ab ora Ægyptiaca, hujus sibi Gildo tribuit proprietatem. Pars tertia Orbis est campus latronis unius, ipse stipatus vitiiis multum differentiibus: quicquid rapuit immensa avaritia, dissipat luxu deteriore. Formidabilis est viventibus, hæres morientibus, raptor puellis, adulter infamis connubiis. Nulla est illi requies; deficiente præda, nascitur impudicitia: et dies timendus est locupletibus, et nox conjugibus. Quicumque est aut dives, aut cognitus formosa uxore, accusatur falso scelere. Si non sunt scelera, invitatus in convivium occiditur. Nullum mortis

~~~~~

tert. quo Lov. Var. LL. e marg. Parm.—159 *Possidet* pro *Dissidet* Leid. pr. duo Petav. *occiduis* ambo Moret. Ald. *occiduis* Exc. Læti. *quodque Gadibus* Florent. quo Var. LL. e marg. Parm. *qua* Ambr. tert. *Barce* Vat. pr. duo Med. Exc. Læti. *Parce* Lov. Bonon. Pat. tres Ambr. *Parthe* viginti Codd. Oxon. duo. Voss. duo. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv.—160 *Quaque Parætonio* Thuan. Ambr. tert. *Pharætonio* ed. Vicet. *gurgite* Exc. Cod. Rhem. *pinguis* pro *Ganges* Vat. pr. m. pr.—161 *Hic sibi* Rott. *transscripsit* vet. Gyr. *transcribit* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott.—162 *ager vel erit* Oisel. Petav. tert.—163 *quocumque* Put. Mazar. *quocumque* vel *quodcumque* Oxon. pr.—164 *Tinxit* Med. quart. *profundit* Pat.—165 *vivis* pro *vivis* Moret. pr. Med. tert. *onus* ed. Vicet.—166 *raptu* Vicet.—169 *pulchra vel conjuge* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *vel pulchra conjuge* Vat. sec. Med. sec. Put. Mazar. Moret. pr. Ambr. sec.—170 *desunt* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. *desint* duo Vatt. Med. tert. Reg. Tholos. Petav. pr. m. pr. duo Oxon. Var. LL. e marg.

NOTE

159 *Barce*] Oppidum Pentapoleos in Africa.

160 *Parætonio*] Ægyptiaco: nam Parætonium oppidum est Alexandriae vicinum.

Ganges] De hoc sæpius alibi.

162 *Distantibus vitiiis*] Avaritia et luxu quasi obsessus est, vel cinctus est atque septus; velut suis ipse, iisque

contrariis vitiiis fortior; quasi vitia sint ejus comites et satellites.

165 *Morientibus*] Persequitur viventes, quibus eripit bona: persequitur morientes, ut seipsum faciant hæredem: rapit puellas, conjuges, &c.

170 *Pulsatur*] Accusatur, evertitur.

Accitus conviva perit. Mors nulla refugit
 Artificem : varios succos spumasque requirit
 Serpentum virides, et adhuc ignota novercis
 Gramina. Si quisquam vultu præsentia damnet,
 Liberiorve gemat, dapibus crudelis in ipsis 175
 Emicat ad nutum stricto mucrone minister.
 Fixus quisque toro tacita formidine libat
 Carnifices epulas, incertaque pocula pallens
 Haurit, et intentos capiti circumspicit enses.
 Spléndet Tartareo furialis mensa paratu, 180

genus latet inventorem sceleris Gildonem : vestigat liquores diversos, et spumas lividas draconum, et herbas incognitas adhuc novercis. Si aliquis vultu arguat statum præsentem, et ingemiscat liberius, satelles sævus inter ipsa convivia exsiliit nudo gladio ad arbitrium Gildonis. Quisque affixus lecto cum tacito metu gustat cibos mortiferos, et expallescens vacuat scyphos dubios, atque circumspicit gladios imminentes capiti. Mensa funesta refulget pompa inferna, exundans strage, crudelis

~~~~~  
 Parm.—171 *Accitus* Pric. *Ascitus* Bonon. *Arcitus* Var. LL. ed. Antv. *Adscitus* legebat Heinsius, et inter alia ascripserat locum Ovidii iv. Pont. Ep. ix. 'Tu certe scis hoc Superis adscite videsque Cæsar.'—172 *fuscus* Med. quart. *spumamque* Mazar. *reliquit* Tholos. Moret. pr.—173 *Serpentes* Pal. Med. pr. *adhæc* Put.—174 *damnat* Pric. Med. tert.—175 *Libertusve* Thuan. *gemit* Vat. tert. m. pr. *in ipsis* vel *eisdem* Oxon. pr. *in ipsis* vel *herilem* Reg. Oxon. sec.—177 *tacita* vel *tacitus* Thuan.—178 *Carnificis* Vat. quart.—179 *instantes capiti* Moret. sec. *lateri* Vat. tert. Pric. Oisel. Pat. Mazar. unus Heinsii. *lateri* vel *capiti* Vat. pr. Florent. Med. pr. Put. inc. Heins.—180 *feralis* Pric. Lov. et

## NOTE

171 *Accitus conviva*] Invitatur in convivium, ubi vel gladio vel veneno, seu boletis pestiferis perit. Unde Distichum : 'Defungi fungis hominem, Macrine, putabas : Boleti leti causa fuere tui.' Martialis tribuit hoc Distichum Cujacius.

172 *Artificem*] Gildo sævus mortis artifex scit omnes artes, quibus quis occidi possit ; et nemo tam callidus est, ut effugere valeat ejus dolos.

174 *Gramina*] Herbas, venena, qualia nondum norunt novercæ, id est, teterrima. Notæ novercarum insidiæ. Ovidius : 'Lurida terribiles miscent aconita novercæ.'

176 *Emicat*] Satelles ad arbitrium Gildonis emicat, ut occidat eum, qui liberius ausit gemere, et præsentem

rerum statum vel vultu arguere. Sic tyrannus flentes et gementes occidit ; sic Caligula, Nero, et alii inter pocula occiderunt convivas.

177 *Fixus*] Quisque in lecto seu triclinio fixus, ac velut attonitus ob timorem gustat epulas, quæ sæpius necant comedentes, ideoque dicuntur *carnifices epulæ*.

178 *Incertaque pocula*] Dubia et ancipitia : postquam enim ea quis hausit, dubitare potest, an non mortem simul hauserit.

179 *Intentos capiti*] Videt, metuitque enses capiti imminentes, instar Damoclis Horatiani, 'Districtus ensis cui super impia Cervice pendet,' &c.

180 *Tartareo*] Apparatu, qui convivas sæpius sub tartara mittat.

le madens, atrox gladio, suspecta veneno.  
 ino calefacta Venus, tum sævior ardet  
 uries: mixtis redolent unguenta coronis.  
 itos inter famulos, pubemque canoram,  
 atas jubet ire nurus, nuperque peremis  
 dere viris. Phalarin tormenta que flammæ  
 uit, et Siculi mugitus ferre juveni,  
 m tales audire choros. Nec damna pudoris

185

*ies, timenda ob virus. Postquam amor incensus est vino, tunc libido atrocior matur: coronæ fragrant unguentis permixtis. Gildo cogit incedere uxores as inter servos comatos et pueros symphonicos, et arridere sibi post conjugas interfectos. Præstabat pati Phalarin, et supplicia ignium, et proferre boatus Siculi, quam adesse his saltationibus. Neque infamis jactura honoris, satis*

~~~~~  
 njiciebat Heinsius.—181 *spectata* Pric. m. pr.—182 *vitro* Moret. sec. *ta manus* Tholos, *tunc sævior* Vat. tert. Farn. Pric. Florent. Thuan. Pat. *ambr. urguet* Pric. Oisel. Mazar. Pat. Med. quart. *ardet* vel *urget* Flo-
 Put.—183 *redolet* Lov.—184 *Crinitus* Oisel. *Crinitos* Exc. Læti, *famulos*
 Vat. quint. *plebemque* Pat. Exc. Gevart. *plebemque* vel *pubemque* Put.
 m Farn. Thuan. *canoram* tres Med. *decoram* Vat. tert. Pric. Oisel. Med.
 'at. Livin. Mazar. Moret. sec. Exc. Cod. Rhem. et Ruben. ed. Vicet.
 m vel *canoram* Vat. pr. Florent. Put. Pat. item Exc. Pat. rec. Heinsius
 nfirmendam lectionem *decoram* ascripserat locum Capitol. in Vero, ubi
 sationes ejus describit p. 36. l. 75. 'donatos autem pueros decoros, qui
 trarent, singulis.' sc. convivis. ntitur et voce *decori* passim. sic p. 39.
 sic 'pueri decori' Spartiano in Heliogabalo p. 103. l. 42. notaverat
 canoram rectum esse. vid. Casaub. ad Hist. Aug. p. 166. Salmas. p.
 -185 *ornatas* Pat.—186 *Phalarin* omnes Vatt. Rott. Oisel. *Phalaris*
 1.—187 *Profuit* Exc. Læti. *Præfuit* Vat. sec. Farn. Rott. Med. quart.
 icet. *Profuit* vel *Præstitit* Ambr. sec. in margine item Vat. pr. manu
 locti correctam *Præstitit. scire juveni* Thuan. *Siculi Tyranni* Sched. Gud.
 LL. ed. Antv. m. pr.—188 *ambire choros* Mazar. *sonos* Put. *pudori* Ambr.

NOTÆ

Vino calefacta Venus] Quæ sine
 e et Libero frigere solet.

Coronis] Coronæ redolent, sua-
 rumque affiant odorem, quia
 sunt unguentis, seu suffimentis:
 vivis autem veteres coronari
 us solebant, et ad voluptatem,
 retundendos vini vapores.

Crinitos] Servos illos crinitos
 calamistratos antiqui magno
 parabant, et epulis ministros
 iebant.

emque canoram] Nec minore de-
 conquirebant pueros sympho-
 , psaltriasque, et lasciva minis-

teria, ad cantus sensuumque volap-
 tatem.

185 *Nurus*] Fœminas, uxores mari-
 tis orbatas; vel nurus proprie: quasi
 Gildo eas jubeat ire in conspectum
 socerorum, id quod est crudelius:
 easque jubeat sibi Gildoni arridere,
 quarum maritos modo occiderit: id
 quod est crudelissimum.

186 *Phalarin*] Tyrannum Agrigen-
 tinorum in Sicilia, qui homines in tauro
 æneo inclusos flammis suppositis omni
 immanitate torrebat.

188 *Quam*] *Phalarin ferre profuit,*
quam choros, intellige profuit potius.

Turpia sufficiunt. Mauris clarissima quæque
 Fastidita datur: media Carthagine ductæ 190
 Barbara Sidoniæ subeunt connubia matres.
 Æthiopem nobis generum, Nasamona maritum
 Ingerit: exterret cunabula discolor infans.
 His fretus sociis, ipso jam Principe major
 Incedit. Peditum præcurrunt agmina longe. 195
 Circumdant equitum turmæ, Regesque clientes,
 Quos nostris ditat spoliis. Proturbat avita
 Quemque domo: veteres detrudit rure colonos.
 Exiliis dispersa feror. Nunquamne reverti

est: illustrissima quæque femina contenta traditur Mauris. Matres Carthaginienses maritalæ in luce mediæ Carthaginis tolerant matrimonium barbara. Gildo obtrudit nobis Æthiopem pro genere, Nasamonem pro conjugè: infans degenerans territat ipsas cunas. Gildo stipatus federatis his monstribus, et jam potentior et ipso Imperatore. Cateræ peditum procul antevolant: cateræ equitum cingunt eam, et Reges clientes, quos locupletat exuviis nostris: ejicit unumquemque ex avita domo: expellit agricolas antiquos suis prædiis. Errabunda agitor exiliis: an non

tert.—190 ducta Rott.—191 connubia Exc. Gevart. convivia vel connubia Vat. pr. et tert. Oisel. Florent. Put.—192 generum nobis Med. quart. Nasona Put.—193 exterret Exc. Læti. et terret ed. Vicet. discolor tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. decolor Ambr. pr. degener Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. Vat. Livin. Gesn. et ed. Bipont. degener vel discolor Florent. Med. sec. Put. inc. Heins. et Vat. pr. pro diversa lectione.—194 Hic Moret. pr. Hic vel His Oxon. sec. populis pro sociis Exc. Pat. rec.—195 pecudum Pat. præcurrunt Tholos. præcedunt Mazar. Moret. pr.—196 Circumstant Moret. sec.—197 proturbat Vat. pr. Pric. Florent. duo Med. Put. duo Petav. Bonon. Tholos. Ambr. sec. Lov.

NOTE

Livius dixit 'orationem precibus, quam jurgio similem.' Tacitus, 'pacem, quam bellum optabant.'

Choros] Cantus saltationesque impurissimas.

189 Sufficiens] Nec satis est violasse pudorem fœminarum nobilem; cum Gildonis satiata est libido, fastidiuntur, Maurisque exponuntur.

191 Barbara] Matra Carthagenenses coguntur nubere barbaris: Sidoniæ autem dicuntur ab Urbe Sidone in Phœnicia, unde primi Carthaginis incolæ advecti sunt.

192 Æthiopem] Æthiops dicitur ἀνδρὸς τοῦ ἀθίου, ardere, et δέ, ὄνδρς, vultus, quod hi vultu nigro, et velut adusto

sint.

Nasamona] Nasamones sunt populi Africæ.

193 Ingerit] Obtrudit invitis ac repugnantibus.

Discolor] Alii legunt Degener, i. e. Infans discolor, seu degenerans a colore et virtute parentum, qui eos terret, immo et ipsa cunabula non assueta his monstribus territare videtur.

194 Sociis] Æthiopicibus et Nasamonibus superbiens, Regum ipsorum potentiam superare se putat.

196 Reges clientes] Quos in fidem et clientelam recepit: quod invidiosum est, tantum potuisse Gildonem.

199 Exiliis] Ego Africa sum dis-

Fas erit, errantesque solo jam reddere cives ? 200
 Iret adhuc in verba dolor, ni Jupiter alto
 Cœpisset solio : voces adamante notabat
 Atropos, et Lachesis jungebat stamina dictis :
 Nec te, Roma, diu, nec te patiemur inultam,
 Africa. Communem prosternet Honorius hostem. 205
 Pergite securæ. Vestrum vis nulla tenorem
 Separat : et soli famulabitur Africa Romæ.

licebit unquam redire, ac restituere terris nostris cives vagantes? Mæror ulterius progredieretur in sermonem, nisi Jupiter ex solio excelso incepisset loqui: Atropos imprimebat verba Jovis in adamante, et Lachesis inserebat fila verbis jungendis: Neque feremus diu te, ait Jupiter, sine vindicta, o Roma, neque te o Africa. Honorius prostigabit hostem utriusque. Ite sine cura; nulla violentia sejunget vestram conjunctionem; et Africa obediet uni Romæ. Locutus est, et inspi-

Vat. Livin. Exc. Læti et Gevart. *perturbat* duodecim alii.—200 *Fas erit? Errantesque solo natali redd. cives* Ambr. tert. *atque solo natali* Vat. sec. Moret. pr. Tholos. *errantesque solo jam tres* Vatt. *me reddere* Reg. Moret. sec. *mihî reddere* Rott. Med. sec. Exc. Gevart. *atque ita conjecerat* Heinsius.—201 *læset* Exc. Læti, et Ruben. *in multa dolor* Thuan. *ni Jupiter* quatuor Vatt. duo Petav. et Heins. tres Med. Pric. Oisel. Florent. Reg. Pat. Ambr. sec. Mazar. Vat. Livin. *non Jupiter* Pal. n^o *Jupiter* Thuan. Petav. tert.—202 *notabat* Lov. Leid. pr. Vat. tert. ambo Moret. duo Oxon. Ald. Exc. Gevart. *notavit* Vat. pr. Oisel. Pat. *notabat* vel *notavit* Florent. Med. pr.—203 *urgebat* Med. quart. *jungebat* Exc. Læti. *jungebat* vel *urgebat* Exc. Pat. rec.—204 *Non te Roma—non te* Ambr. pr. *inultam* vel *inultas* Vat. pr.—205 *disperdet* Florent.—206 *nostrum* Pal. *tenorem* vel *cruorem* Oxon. sec.—207 *Separat* Mo-

NOTÆ

persa; id est, incolæ mei variis exiliis a Gildone dispersi sunt.

Nunquamne reverti] An non licebit civibus meis redire in Africam natalem? An non licebit eos exules restituere solo natali, seu patriæ?

201 *Iret adhuc*] Africa adhuc mœrens pergeret loqui, nisi Jupiter ipse vetaret ac loqueretur.

202 *Atropos*] Una ex Parcis, sic dicta ab a sine, et *τρέπω* vertere, quod hæc non possit verti aut mutari. Parcæ autem sunt Jovis amanuensæ; et ejus verba excerpunt, exscribuntque, et quo firmiora sint, in adamante notant atque incidunt.

Lachesis] Altera ex Parcis, dicta *ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν* sortiri, quod sortia-

tur seu sorte trahat fila, simulque hominum vitam. Hæc vero jungebat nectebatque fila seu stamina, ad dicta Jovis simul conjungenda, melius ut possent custodiri, quæ dicta Jovis sunt fata irrevocabilia. Statius: 'Grave, et immutabile sanctis Pondus adest verbis, et vocem fata sequuntur.' Alii fata supra Jovem constituunt, sed hoc liberum Poëtis in varietate fabularum.

203 *Pergite securæ*] Pergite esse securæ, et nihil de Gildonis tyrannide timete.

Tenorem] Vestram conjunctionem, vestram illam Romæ in imperando, Africæ in obediendo constantiam immutabilem, vis nulla separabit.

Dixit, et afflavit Romam meliore juventa.
 Continuo redit ille vigor, senique colorem
 Mutavere comæ. Solidatam crista resurgens 210
 Erexit galeam, clypeiue recanduit orbis,
 Et levis excussa micuit rubigine cornus.
 Humentis jam Noctis equos, Lethæaque Somnus
 Fræna regens, tacito volvebat sidera curru.
 Jam duo Divorum proceres, seniorque minorque 215

avit Romæ juventutem vegetiorem. Statim vis illa renovatur, et crines verterunt colorem senectutis: cristæ elatæ simul extulerunt cassidem firmam, et rotunditas scuti refulsit, ac celer hasta enituit, rubigine deteresa. Jam Somnus ducens equos humidos noctis, et habenas Lethæas, torquebat astra curru silente. Jam Theodosii bini, primores Divorum, et senior et junior incede-

~~~~~

ret. pr. m. sec.—209 *Continus* Thuan. *rigor* Ambr. sec. *rigorem* pro *colorem* Moret. pr. Vat. sec. Ambr. tert.—210 *solidatum* Lov. m. pr.—212 *conus* tres Vatt. Farn. Rott. Oisel. *cornus* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. m. sec. Florent. m. pr. Pat. Lov. m. sec. Vat. Livin. *conus*, *cronus* vel *cornus* Med. pr.—213 *Humentes* Heins. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *Humentis* Vat. quint. Petav. pr.—214 *ferens* Pric. *gerens* Vat. pr. Oisel. Florent. marg. Isingr. Put. Pat. *gerens* vel *regens* Vat. pr. *volabat* Med. pr. unus Heins. *lapsu* Ambr. sec. *curru* Vet. Gyr. Vat. Livin. Pric. Oisel. Vat. pr. Florent. m. pr. *curru* quatuor Vatt. Pal. Rott. *curru* vel *curru* Put.—215 *Et jam* Oisel. *Jam duo* vel *Et jam* Vat. pr. *seniorque* Vat. pr. Oisel. Pric. Florent. Mazar. Pat. Exc. Cod. Rhem. *majorque* Gesn. et ed. Bipont. *majorque* vel *seniorque* Vat. tert. Med. pr.—

NOTE

208 *Afflavit*] Deorum afflatu omnia reforescunt.

209 *Vigor*] Vis illa antiqua Romæ renovatur, adeo ut crines qui modo erant cani, mutaverint colorem illum senectutis, et colorem juventutis inderint.

210 *Crista*] Crista, quæ dejecta erat a Roma seniore, quæ languida, ac debilis videri poterat, resurgit, et simul galeam ostendit erectiorem atque firmiorem: sic Poëtæ dant sensum rebus inanimis.

211 *Clypeiue recanduit*] Orbis clypei refulsit, atque novo candore emicuit. Dicitur *clypeus*, vel *clipeus*: hic ἀπὸ τοῦ κλέπτειν, *tegere*, *furari*, quod tegat et quasi furetur oculis lævæ hominis partem: ille dicitur ἀπὸ τοῦ γλύφειν, *sculperè*, quod cœletur in-

sculptis imaginibus, et præclaris in bello gestis: vel ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, *tegere*, ita ut dicatur *clypeus* per syncope, quasi *calupeus*.

212 *Cornus*] Arbor ex qua fiunt hastæ, lanceæ, tela: hic ponitur pro hasta aut lancea: causa pro effectu, materia scilicet pro materiali.

213 *Humentis*] Equos noctis rorè madentis.

Somnus] Dens habitus ab antiquis; isque placidissimus; fingitur spargere 'molles suasura papavera somnos,' regere habenas Lethæas, hoc est, inducentes oblivionem; nam per somnum videas 'corda oblita laborum.' Somnus noctis frater. Τινὲς ἀδελφὸν τοῦ θανάτου τὸν ὕπνον ὀνομάζουσιν, quædam fratrem mortis somnum vocant: Athenagoras.

osii pacem laturo gentibus ibant :
 vis arcanos monitus, mandataque ferrent
 us, et geminis sancirent foedera regnis.
 m præcipites artem vicere procellæ,
 ioque gemens undarum verbere nutat 220
 nsura ratis, cæca sub nocte vocati
 aga Ledæi sustentant vela Lacones.
 us ut patuit Lunæ, secuere meatus
 ios. Italas senior tendebat in oras :

huri pacem populis: qui Theodosii reportarent duobus fratribus secretas ones, et jussa Jovis, ac stablirent foedera in duobus Imperiis. Ita eum æ tempestates superaverunt industriam gubernatoris; et natis perculosæ et continua fluctuum vacillat mox submergenda; Lacones Ledæi invocati ginem obscurum, sustinent navim mox facturam naufragium. Ubi globus ertus est, Theodosii fecerunt sibi rias varias: senior avus ibat in tractus

odosius Vat. sec. *Theodosii* Oxon. duo, Leid. Lovan. Vicet. Parm. Leid. pr. duo Oxon. Ald. Junt. Gryph. Colin.—217 *arcanaque* Leid. n.—218 *saciarent* Ambr. pr. *sociarent* Vat. quint. atque ita conjecerat s. *regni* Oxon. pr.—219 *artem* quatuor Med. duo Heins. Reg. Pat. Mazar. tres Petav. Exc. Læti, et Var. LL. e marg. Parm. *arcem* Pal. lorent. Put. Isingr. Vicet. Parm. Ald. Junt. Colin. Gryph. *arcem* vel ov.—221 *Descessura* duo Moret. Lov. Ald. Exc. Gevart. et Ruben. ra Exc. Læti. *Defensura* Rott. *Descessura* Vat. quart. *Desessura* le. einsius. *quales sub nocte* Moret. pr. *vocari* Vicet. Parm.—222 *osten. a dracones* marg. Isingr.—223 *ut Lunæ patuit* Vat. sec.—224 *ad oras* n. Rott. in *oras* Vet. Gyr. Moret. pr. Ambr. sec. Pat. Mazar. *ad arces*

NOTÆ

Theodosii] Theodosius major, or avus; et Theodosius minor, or, pater Arcadii et Honorii: Dii tantum dicuntur, sed prominentes inter Deos: hunc invexit Poëtarum Ethnico-ambitio vel adulatio. Theodavus, vir bello strenuus: ilevolorum invidia, et Vamperatoris superstitiosa susoppressus est. Etenim hic audiens ab aruspibus sibi fore literas, Θ. Ε. Ο. Δ. muldit, quorum nomina ab iis licipiebant, et inter eos Theoseniorem, cujus caput Carthaputatum est.

218 *Fratribus*] Arcadio et Honorio.

Geminis regnis] Duobus Imperiis, Orientis et Occidentis, stablirent pacem, quæ velut quodam foedere immutabili rata et sancita floreret.

219 *Sic cum*] Hæc comparatio ‘haud satis magna’ visa est Scaligero patri.

222 *Ledæi Lacones*] Ut Castor et Pollux ex Jove et Leda geniti in Laconia Græciæ regione nautis sunt propitii, et pulsa tempestate navem sustentant, sic duo Theodosii, avus et pater, Republicæ navim fluctuantem servaverunt.

223 *Circulus*] Poëtæ finxerunt cir-

At pater, intrantem Pontum qua Bosporos arctat,   225
 Arcadii thalamis, urbiq̄ue illapsus Eos̄.
 Quem simul ut vidit natus (nam clara nitēbat
 Cynthia) permixto tremuerunt gaudia fletu,
 Complexuq̄ue fovens, quos non speraverat, artus,
 O mihi post Alpes nunc primum reddite, dixit,   230
 Unde tuis optatus ades? da tangere dextram,
 Qua gentes cecidere feræ. Quis tale removit
 Præsidium terris? ut te mortalia pridem
 Implorant, lugentq̄ue pium, fortemq̄ue requirunt!

Italia: sed pater, qua parte Bosporus Thracius angustat mare ingrediens descendit in cubiculum Arcadii, et in urbem Orientis. Quem statim atque filius aspexit (etenim luna nitida micabat) lætitia ejus horruit mistis lacrymis, et constringens amplexu corpus, quod non expectaverat, ait, O rediens ad me nunc primum post Alpes, unde venis expetitus a tuis filiis? permitte contingere manum, qua barbære nationes oppressæ sunt. Quis ævertit te tantum columen a terris? Quomodo te homines mortales invocant jamdudum, et deflent ut clementem, et desiderant ut ge-

duo Vatt. Moret. sec.—225 *intravit partem Thuan. intratum Leid. pr. m. sec. pontum Vat. Livin. portum Leid. pr. cum viginti quinque aliis, item Ald. Lov. et Oxon. duo. pontum vel portum Petav. pr. Florent. Mazar. Bosporus Vat. pr. Exc. Læti. Bosporus Gesn. et ed. Bipont. hastat Med. sec. m. pr.—226 illapsus Vat. Livin. inlapsus Vat. pr. elapsus octodecim scripti, Ald. et ed. Vicet. urbi delapsus Med. sec.—227 simul ut Vat. quint. Pal. Farn. Rott. ed. Parm. sus ut Exc. Cod. Rhem. sic ut Vat. pr. et tert. Pric. Oisel. Mazar. Pat. simul ac Med. quart. Vet. Gyr. Lov. m. sec. Put. Leid. pr. Oxon. pr. Var. LL. e marg. Parm. Gesn. et ed. Bipont. jam clara Var. LL. ed. Antv.—228 tenuerunt Med. quart.—229 Conspectuq̄ue conjecerat Heinsius.—230 tunc primum Vat. tert. nec primum ed. Vicet. primum vel pridem Put.—231 jungere Vat. tert. Pal. Thuan.—232 remotus Florent. m. pr.—234 implorant Pat. longeque*

NOTE

culum lunæ esse superis ad nos venientibus ostium ultimum: sub quo circulo posita sunt ea omnia, quæ sunt morti obnoxia.

225 *Pater*] Theodosius pater Arcadii et Honorii.

Bosporos] Thracius; ad quem est urbs Constantinopolis, ubi sedes Imperii *Eoi*; id est, Orientis, seu *Auroræ*. *Eos* et *Hôs*, *Aurora*. Bosporus dicitur quasi *βὸς νόπος*, *transitus bovis*; quia mare ibi tam angustum est, ut bos hac transire queat.

228 *Cynthia*] Luna a Cyntho monte

Deli insula, ubi Diana nata est; quæ Diana eadem est ac Luna.

Tremuerunt gaudia] Arcadius ipse gaudens tremuit ob visum ex improviso patrem, quem non sperabat se visurum.

229 *Artus*] Non artus, quos mortui non habent, sed nescio quam paterni corporis imaginem.

230 *Post Alpes*] Ubi Theodosius tanta dederat virtutis documenta, ut supra diximus.

234 *Fortemq̄ue requirunt*] Ob tumultus secutos, quos tamen feliciter

pater in tales rupit suspiria voces: 235
 erat? in fratres medio discordia Mauro
 citur: et mundus germanaque dissidet aula?
 onisque salus tanti sit palma furoris?
 cet egregius morum, magnoque tuendus,
 ujus meritis pietas a fratre recedat. 240

m! Ad quem Arcadium pater abruptis suspiria in hæc verba: Hoc erat!
 en oritur inter fratres, Mauro interposito, atque Orbis et Aula fratrum dis-
 ? An incolunitas Gildonis erit præmium tantorum odiorum? Est nempe
 cellens virtutibus, et conservandus ingenti pretio, ac dignus cujus virtute

*****

lugentque Vat. pr. m. pr. Pric.—235 Tunc pater Farn. Tum ed. Vicet.
 huan. Cui Exc. Læti. repit Moret. pr. rumpit Thuan. reddit vel rupit
 236 Hoc erat in fatis. cum *τελεσθαι στυγῶν* vel signo interrogandi? Ambr.
 non. duo Med. Exc. Læti et Gevart. item Ruben. in fratres? duo Vatt.
 Petav. sec. fratres vel fatis Reg.—237 germana Oxon. pr. Thuan. Mazar.
 naque Gryph. et Exc. Schott.—238 Gildonisve Farn. Florent. Gildoniane
 ed. Bipont. Kœnig. sit tanti Vat. sec. tanti sit Florent. quatuor Med.
 s. Ambr. tert. unus Heins. ambo Moret. Exc. Ruben. fit palma Leid. pr.
 Jod. Rhem. fit vel sit Put. palma Pric. Oisel. Oxon. sec. m. pr. Mazar.
 . sec. vet. Gyr. Pat. duo Ambr. Exc. Læti, Sched. Gud. Var. LL. ed.
 . causa quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Ambr. tert. causa vel palma
 tert. Med. pr. Florent. Put.—239 Si licet Farn. timendus ed. Parm. et
 Exc. Læti. tuendus vel timendus Florent.—240 Et quovis ed. Vicet. a
 Pric. in fratre Vat. pr. Oisel. Med. sec. Mazar. inc. Heins. Petav. pr.
 . et Moret. sec. Exc. Læti, Gevart. et ed. Parm. infracta quatuor Vatt.

NOTÆ

io compefcuit.

Rupit suspiria] Pater Theodo-
 brupit silentia imo pectore sus-
 , et alloquens filium Arcadium.

Hoc erat] Ironica indignatio:
 diceret: Hæc ergo erat causa,
 bis fratribus tantum Imperium
 aerem, ut inter vos dissensio
 retur? ‘Hoc erat alma parens
 me per tela, per ignes eripis,’
 Virgilius.

is Mauro] Gildone interposito,
 aggrediebatur Honorius, sed
 ius eum tutabatur, et ideo inter
 s nascebatur discordia.

Germana aula] Aula Orientis
 e Constantinopoli, et Aula Oc-
 cis in urbe Roma, quæ fratrum
 na esse deberet, et uno animo
 istrari.

238 *Salus*] An salus Gildonis esse
 debet præmium, mercesque tantorum
 inter fratres odiorum, tantarumque
 cladum, Honorio illum lacescente, et
 defendente Arcadio, ut scilicet ab
 hoc contra illum ejus vita conserve-
 tur?

239 *Morum*] Virtutum, nam mores
 sunt omne genus virtutis. ‘Maxima
 enim morum semper patientia vir-
 tus;’ Cato. ‘Egregiosque animi,’
 Virgilius: reticetur, *virtute*.

Magno] Pretio. Virgilius: ‘Cum
 magno optaverit emtum Intactum
 Pallanta.’

240 *Pietas*] Gildo dignus est, qui
 efficiat, ut frater a fratre recedat, ut
 frater fratrem oderit? Pietas dicitur
 de Deo, de patria, de parentibus, de
 fratribus, &c.

In primo genitore, vide, civile calebat
 Dissidium. Dubio stabant Romana sub ictu.
 Quis procul Armenius, vel quis Mæotide ripa
 Rex ignotus agit, qui me non juvit euntem?
 Auxilio fovere Getæ, venere Geloni.
 Solus at hic, non puppe data, non milite misso,
 Subsedid, fluitante fide. Si signa petisset
 Obvia, detecto submissius hoste dolerem.

245

amor fratris avertatur a fratre. Considera primum in me patre tuo merita Gildonis. Bellum civile ardebat: res Romana stabant sub ictu ancipiti. Quis longe Armenius Rex, aut quis Rex incognitus in littore Mæotico civit, qui non adjuverit me proficiscentem ad bellum? Getæ sustentarunt nos suis viribus, Geloni advennerunt: sed iste unus Gildo ambigua fide remansit, navi non ministrata, non missis militibus. Si ruisset in vexilla mihi contraria, minus irascerer, ipso hoste aperto.

Pal. Farn. Rott. in fratre et emend. a fratre Leid. pr. Exc. Ruben. in fratre vel infracta Florent. Thuan. infracta, in fratre vel a fratre Vat. tert. fraterna leg. Heins. recedit Vat. quint. Pat.—241 vides Med. quart. videt Pric. vide vel vides Petav. pr. colebat Med. sec. m. s.—242 Dissidium triginta Codd. Exc. Gevart. male. vid. vs. 237.—243 quis vel Vat. sec. Pric.—244 agit vel erat Put. non me juvit Leid. pr. et viginti alii, ed. Parm. et Vicet. me non adjuvit Pal. Med. pr. non me quis Oxon. sec. vicit Petav. sec. novit pro juvit Florent. egentem Ambr. pr.—245 auxilio cum στήριγμα, Petav. sec. Heinsius ascripserat, 'juvet' recte hæc leguntur; nil muta. sic et juvare absolute. Vulcat. Gallican. in Avidio Cassio: sed et aliis civitatibus, quæ illum juverant, ignovit. Val. Flacc. l. iv. 618. hostemque juvabis Auxilio. fovere Leid. pr. m. pr. Pric. Oisel. Ald. Exc. Læti. favere viginti duo alii, ed. Parm. et Vicet. favere vel fovere Vat. pr. Put. fovere Geloni Exc. Ruben.—246 Solus at hic marg. Parm. et Var. LL. ed. Antv. m. pr. Solus adhuc Vat. pr. Pric. Oisel. Exc. Ruben. ed. Parm. et Vicet. pube Thuan. Mazar. puppe vel pube Oxon. sec.—247 tulisset Pal. Med. pr. unus Heins. petissent Med. sec. m. pr.—248 dejecto Tholos. defecto Vat. pr. Oisel. Florent. m. pr. detecto Leid. pr. duo Oxon. detecto vel dejecto Ambr. sec. Heinsius ascripserat locum Lamprid. in Alexandro Severo. p. 120. 'ne aliquando detectus capitali supplicio subderetur.' et p. 129. 'statim in furto detectus est.' dolorem pro dolerem ed. Parm.

NOTÆ

241 Vide] In me patre tuo vide merita Gildonis, qui me solus non adjuvit, cum reges omnes me adjuverent.

Civile] Cum Maximo et Victore, qui a Theodosii virtute oppressi sunt. De Maximo supra; Victor autem erat hujusce filius: utrumque Theodosius in urbe Aquileia morte multavit.

242 Sub ictu] Imperium Romanum, quasi victima, stabat, et velut expectabat ictum subitum, qui dubiam efficeret ejus salutem.

243 Armenius] Armenia est regio Asiæ.

Mæotide] Palus Mæotis est supra Pontum Euxinum, cujus ripam Mæotidem incolunt varii populi.

245 Getæ, Geloni] Sunt populi versus Septemtrionem.

248 Detecto] Hoste aperto. Alii legunt defecto, i. e. Ipso Gildone de-

itit in speculis fati, turbaque reductus
 avit geminas, eventu iudice, vires,
 erum momenta cliens, seseque daturus
 ori : fortuna simul cum Marte pendit.
 non cupidis essem præreptus ab astris,
 nplum sequerer Tulli, laniandaque dumis
 a diversis raptarem membra quadrigis.
 iani nunc usque tui responsa colebat :
 erum calcat. Tali te credere monstro

250

255

*visit in consideranda sorte futura, et se junctus a ceteris pendit vires utrasque
 arte iudicaturus, cliens pro varietate rerum, et suscepturus partes victoris: for-
 tuna suspensa est una cum bello. Et si ego Theodosius non fuisset raptus a
 considerante me, imitarem exemplum Tulli Hostilii, et traherem per quadrigas
 us corpus impii Gildonis lacerandum sentibus. Ille ad hoc usque tempus
 atur imperia fratris tui: ecce rursus proculcat ea. Apparas confidere tali*

Hic versus deest in Pat. turbanque Var. LL. ed. Antv. m. pr.—252
 arte simul Fortuna pendit Med. pr. Pal. Put. ed. Vicet. fortuna prior
 . una pro simul Thuan. mente Farn. Pric. Oisel. Florent. Mazar. Pat.
 yr. Exc. Ruben. Marte Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. morte ed. Vicet.
 vel mente duo Vatt. Med. sec. Put.—253 O si Vat. tert. Pal. Farn.
 Rott. Oisel. Florent. Thuan. Mazar. Exc. Læti. Ut si Vat. quart. Et si
 pr. cum duodecim aliis, ed. Parm. et Vicet. Sed si Lov. vet. Gyr. Moret.
 c si vel O si Var. LL. e marg. Parm. præreptus Farn. et unus Heins.
 tus Thuan. Vicet. Parm. præruptus Florent, m. pr.—254 laniandaque
 rt. Pat. laniataque viginti quatuor Codd. Exc. Læti, Var. LL. e marg.
 ed. Antv. et ed. Vicet.—255 aptarem decem scripti. Raptarem Exc.
 . ed. Vicet.—256 calebat Med. sec. m. pr.—257 En Vat. tert. Pric.
 yr. Vat. Livin. Nunc iterum Leid. pr. cum viginti tribus aliis, Exc.
 Var. LL. e marg. Parm. et Ald. Nunc vel En Put. Num Ald. vitiose.

NOTÆ

e, factoque hoste manifesto, dolerem ; sed ferre non possum
 s perfidiam.

In speculis fati] Remansit, qua-
 ulaturus quod fatum, quæ sors
 esset belli, et pendit utrius-
 ercitus vires ex eventu iudica-
 et fortioris partes suscepturus.
 : ' Rex semper in speculis

Cliens] Gildo scilicet imitans
 ancipitis motum, clientem se
 batur pro momentis, seu motu,
 rietate rerum atque temporum,
 it cui fortuna, eidem ipse ad-
 elph. et Var. Clus.

hæreret, et eo penderet, quo res me-
 lius verterentur.

252 *Fortuna]* Gildo fortunam suam
 suspensam tenuit, nec cuiquam favit,
 donec sors belli remansit dubia atque
 suspensa.

253 *Præreptus]* Si non fuisset
 morte præreptus, et in Cælum ascrip-
 tus,

254 *Tulli]* Albani ' Fidenate bello
 missi in auxilium Romanorum ex fœ-
 dere, medii inter duos expectavere
 fortunam.' At Tullus Hostilius ter-
 tius Romæ Rex ' hoste victo rupto-
 rem fœderis Metium Suffetium,' seu

Claud.

2 B

Post patrem fratremque paras? sed magna rependit,
 Inque tuam sortem numerosas transtulit urbes.
 Ergo fas pretio cedit? mercede placebit
 Seditio? taceo, læsi quod transfuga fratris,
 Quod levis ingenio. Quamvis discrimine summo
 Proditor apporet suspensa morte salutem,
 Nusquam gratus erit. Damnamus luce reperta

260

portento post patrem et fratrem? At vero Gildo reddit magna, et transemiti nulla oppida in tuam partem. Æquitas igitur vincetur mercede? Perfidia placebit ob munera? Sileo, quod iste sit desertor fratris tui offensi, quod sit inconstanti indole. Etiam si tamen perfidus iste ingenti cum periculo afferat vitam quæ fluctuabat in morte, nunquam erit jucundus: vita restituta condemnamus proditorum.

~~~~~

calcat: Farn. *calcat* vel *temptat* Pric. *reddere* Leid. pr. *tali sub iudice* Pat.—258 *fratrem patremque* duo Med. *matremque vel fratremque* Moret. pr. *rependit* Med. tert.—259 *tuas sortes* duo Vatt. Reg. Petav. pr. *addicit pro transtulit* Vat. quart.—260 *mens pro fas* Med. quart.—261 *Seditio* duo Vatt. Reg. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *Proditio* Heins. Gesn. et ed. Bipont. *Proditio* vel *Seditio* Vat. pr. Petav. pr. *patris* Leid. pr. Petav. sec. Med. tert. Oxon. pr. Ambr. tert. Reg. Thuan. Tholos. tres Vatt. *fratris vel patris* Vat. pr. Farn. Pric. Med. pr. Petav. pr. Lov. item Moret. pr.—263 *apparet* Vat. pr. m. pr. Pric. *suspensa* cum glossa, i. e. *dilata* Florent. cum decem aliis. *suspensam* Ambr. sec. qui et *Marte* pro morte exhibet. *luce vel morte* Thuan. *suspensam* probat Heins.—264 *Nusquam* Leid. pr. *Numquam* decem alii. *Nunquam* Gesn. ed. Bipont. Koenig. *justus* pro *gratus* Var. LL. ed. Antv. *reperta* Oxon. pr. *recepta* vet. Gyr. Med. tert. Put. Petav. tert. *reperta vel retenta* Pric.

NOTE

Fufetium, 'religatum inter duos curus, pernicibus equis distraxit: Albamque ipsam, quamvis parentem, æmulam tamen, diruit.' Florus. 'Raptabatque viri mendacis viscera Tullus Per sylvam, et sparsi rorabant sanguine vepres.' Virgilius.

258 *Post patrem fratremque*] Quos Gildo fefellit, elisit.

Sed magna] Objicitur, sed Gildo reddit Arcadio magnas urbes, et Africam ipsam Honorio ereptam parat ipsi tradere. Quasi vero id proditor faceret.

260 *Ergo fas*] Responsio: ergo fas seu æquitas vincetur mercede? Et placebit perfidia ob talia munera?

261 *Fratris*] Deseruit fratrem tuum, cujus erat cliens.

263 *Salutem*] Etsi de honore, de Imperio, de vita periclitemur, tamen non placet salus, quam attulerit proditor.

Suspensam salutem] Salus quæ suspensa sit et incerta, quæ vacillat modo casura morte impendente, non placet, si proditor eam afferat.

264 *Damnamus*] Nos certiores facti salutis, de qua desperaverimus, damnamus tamen eum, qui nos perfidia aliqua a periculo liberavit: placet enim aliquando perfidia, semper displicet perfidus. Augustus apud Plutarchum, ἐγὼ προδοσίαν φιλέω, προδότας οὐκ ἐταυῶ : ego proditorem amo, proditores non laudo. Philippus proditores amabat, non proditores.

Perfidiam : nec nos patimur committere tali
 Hoc genus emtori. Cives cum moenibus offert ?
 Hoc vendit patriam. Plerique in tempus abusi
 Mox odere tamen. Tenuit sic Graia Philippus
 Oppida. Pellæo libertas concidit auro.
 Romani scelerum semper sprevere ministros. 270
 Noxia pollicitum domino miscere venena
 Fabricius Regi nudata fraude remisit,
 Infesto quem Marte petit, bellumque negavit
 Per famuli patrare nefas : ductosque Camillus

tionem ; neque nos sinimus credere hanc gentem nostram ejusmodi emtori : iste proponit cives venales cum urbibus ? iste vendit patriam. Multi abusi ad tempus, statim tamen oderunt : ita Philippus occupavit urbes Græcas, libertas eversa est pecunia Pellæa. Romani semper contemserunt ministros criminum. Fabricius, detecto dolo, remisit Pyrrho medicum promittentem dare virus mortiferum domino suo ; quem Pyrrhum Fabricius laceravit pugna infensa, et noluit conficere bellum

Oxon. sec. Claver. Barth.—265 vos Lov. Mazar. Ambr. sec. Vat. tert. concurrere vel committere Med. pr.—266 Hoc genus cum *τελεισθαι οτισημῶν* Vat. pr. offert Thuan. Petav. tert. offert Oisel. assunt Lov. m. pr. aufert Leid. pr. Oxon. pr. Moret. sec. Vat. tert. Reg. Petav. pr. offert decem alii. offert vel offert Med. pr. Oxon. sec.—267 Hic vendit Vat. quint. Exc. Læti. Et vendit Med. quart. Hæc Vat. tert. Petav. sec. Med. tert. Hoc Leid. pr. cum octodecim aliis, item ed. Vicet. populique Pal. duo Med. Moret. pr. m. sec. populique vel plerique Med. pr.—268 renuit Oisel. grata pro Graia Pal. Med. pr.—269 anno pro auro Thuan.—270 semper scelerum duo Vatt. Pric. Reg. Petav. pr. Moret. sec. prodidit marg. Isingr.—271 Pyrrho pro domino marg. Isingr.—272 mandata Moret. sec. fronte vel fraude Moret. pr. remittit Mazar.—273 infestum Tholos. infausto Reg. Oxon. pr. Var. LL. ed. Antv.—274 ductosque vel ductusque Mo-

NOTE

266 *Emtori*] Nec unquam nos patiemur hoc genus nostrum Imperatorium, hosce nostros filios, credere emtori perfido, qui vendet cives urbesque : non feremus hanc eis inuri maculam, ut alter alterius Imperium minuat artibus cujuscumque proditoris.

267 *Abusi*] Multi ad tempus abusi proditoribus, mox tamen eos oderunt.

268 *Philippus*] Rex Macedonum, pater Alexandri, dictitabat nullam arcem esse inexpugnabilem, in quam introduci posset asellus auro onustus.

269 *Libertas*] Libertas Græcorum

perit, eversa est auro Philippi Pellæi, sic dicti ab urbe Macedoniæ Pella, Philippi et Alexandri natalibus incluta.

272 *Fabricius*] Cum vicina castra ipse Fabricius, et Rex haberent, Timochares medicus Pyrrhi, vel Nicias amicus, nocte ad eum venit, promittens se Pyrrhum veneno occisuram, si sibi quicquam pollicitaretur : quem Fabricius vinctum reduci jussit ad dominium, Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus spondidisset. Hoc factum Curio tribuit Florus.

274 *Patrare*] Conficere, et ad finem perducere. Cicero : ' promissa

Turpia sufficiunt. Mauris clarissima quæque
 Fastidita datur: media Carthagine ductæ 190
 Barbara Sidoniæ subeunt connubia matres.
 Æthiopem nobis generum, Nasamona maritum
 Ingerit: exterret cunabula discolor infans.
 His fretus sociis, ipso jam Principe major
 Incedit. Peditum præcurrunt agmina longe. 195
 Circumdant equitum turmæ, Regesque clientes,
 Quos nostris ditat spoliis. Proturbat avita
 Quemque domo: veteres detrudit rure colonos.
 Exiliis dispersa feror. Nunquamne reverti

est: illustrissima quæque fœmina contenta traditur Mauris. Matres Carthaginenses maritalæ in luce mediæ Carthaginis tolerant matrimonia barbara. Gildo obtrudit nobis Æthiopem pro genero, Nasamonem pro conjugē: infans degenerans territat ipsas cunas. Gildo stipatus fœderatis his monstribus, et jam potentior est ipso Imperatore. Cateræ peditum procul antevolant: cateræ equitum cingunt eum, et Reges clientes, quos locupletat exuviis nostris: ejicit unumquemque ex avita domo: expellit agricolas antiquos suis prædiis. Errabunda agitator exiliis: an non

tert.—190 ducta Rott.—191 connubia Exc. Gevart. convivia vel connubia Vat. pr. et tert. Oisel. Florent. Put.—192 generum nobis Med. quart. Nasona Put.—193 exterret Exc. Læti. et terret ed. Vicet. discolor tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. decolor Ambr. pr. degener Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. Vat. Livin. Gesn. et ed. Bipont. degener vel discolor Florent. Med. sec. Put. inc. Heins. et Vat. pr. pro diversa lectione.—194 Hic Moret. pr. Hic vel His Oxon. sec. populis pro sociis Exc. Pat. rec.—195 pecudum Pat. procurruunt Tholos. præcedunt Mazar. Moret. pr.—196 Circumstant Moret. sec.—197 proturbat Vat. pr. Pric. Florent. duo Med. Put. duo Petav. Bonon. Tholos. Ambr. sec. Lov.

NOTE

Livius dixit 'orationem precibus, quam jurgio similem.' Tacitus, 'pacem, quam bellum optabant.'

Choros] Cantus saltationesque impurissimas.

189 Sufficiunt] Nec satis est violasse pudorem fœminarum nobilem; cum Gildonis satiata est libido, fastidiuntur, Maurisque exponuntur.

191 Barbara] Matres Carthaginenses coguntur nubere barbaris: Sidoniæ autem dicuntur ab Urbe Sidone in Phœnicia, unde primi Carthaginis incolæ advecti sunt.

192 Æthiopem] Æthiops dicitur ἀνδρὸς τοῦ ἀθεῶν, ardere, et βή, βῆς, vultus, quod hi vultu nigro, et velut adusto

sint.

Nasamona] Nasamones sunt populi Africæ.

193 Ingerit] Obtrudit invitis ac repugnantibus.

Discolor] Alii legunt Degener, i. e. Infans discolor, seu degenerans a colore et virtute parentum, qui eos terret, immo et ipsa cunabula non assueta his monstribus territare videtur.

194 Sociis] Æthiopicibus et Nasamonibus superbiens, Regum ipsorum potentiam superare se putat.

196 Reges clientes] Quos in fidem et clientelam recepit: quod invidiosum est, tantum potuisse Gildonem.

199 Exiliis] Ego Africa sum dis-

Fas erit, errantesque solo jam reddere cives ? 200
 Iret adhuc in verba dolor, ni Jupiter alto
 Cœpisset solio : voces adamante notabat
 Atropos, et Lachesis jungebat stamina dictis :
 Nec te, Roma, diu, nec te patiemur inultam,
 Africa. Communem prosternet Honorius hostem. 205
 Pergite securæ. Vestrum vis nulla tenorem
 Separat : et soli famulabitur Africa Romæ.

licebit unquam redire, ac restituere terris nostris cives vagantes? Mæror ulterius progredieretur in sermonem, nisi Jupiter ex solio excelso incepisset loqui: Atropos imprimebat verba Jovis in adamante, et Lachesis inserebat fila verbis jungendis: Neque feremus diu te, ait Jupiter, sine vindicta, o Roma, neque te o Africa. Honorius prostigabit hostem utriusque. Ite sine cura; nulla violentia sejunget vestram conjunctionem; et Africa obediēt uni Romæ. Locutus est, et inspi-

Vat. Livin. Exc. Læti et Gevart. *perturbat* duodecim alii.—200 *Fas erit? Errantesque solo natali redd. cives* Ambr. tert. *atque solo natali* Vat. sec. Moret. pr. Tholos. *errantesque solo jam tres* Vatt. *me reddere* Reg. Moret. sec. *mihī reddere* Rott. Med. sec. Exc. Gevart. *atque ita conjecerat* Heinsius.—201 *Isset* Exc. Læti, et Ruben. *in multa dolor* Thuan. *ni Jupiter* quatuor Vatt. duo Petav. et Heins. tres Med. Pric. Oisel. Florent. Reg. Pat. Ambr. sec. Mazar. Vat. Livin. *non Jupiter* Pal. n^o *Jupiter* Thuan. Petav. tert.—202 *notabat* Lov. Leid. pr. Vat. tert. ambo Moret. duo Oxon. Ald. Exc. Gevart. *notavit* Vat. pr. Oisel. Pat. *notabat* vel *notavit* Florent. Med. pr.—203 *urgebat* Med. quart. *jungebat* Exc. Læti. *jungebat* vel *urgebat* Exc. Pat. rec.—204 *Non te Roma—non te* Ambr. pr. *inultam* vel *inultas* Vat. pr.—205 *disperdet* Florent.—206 *nostrum* Pal. *tenorem* vel *cruorem* Oxon. sec.—207 *Separat* Mo-

NOTÆ

persa; id est, incolæ mei variis exiliis a Gildone dispersi sunt.

Nunquamne reverti] An non licebit civibus meis redire in Africam natalem? An non licebit eos exules restituere solo natali, seu patriæ?

201 *Iret adhuc*] Africa adhuc mœrens pergeret loqui, nisi Jupiter ipse vetaret ac loqueretur.

203 *Atropos*] Una ex Parcis, sic dicta ab *a sine*, et *τρέπω* *vertere*, quod hæc non possit verti aut mutari. Parcæ autem sunt Jovis amanuenses; et ejus verba excerpunt, exscribuntque, et quo firmiora sint, in adamante notant atque incidunt.

Lachesis] Altera ex Parcis, dicta ἀπὸ τοῦ λαγχάνειν *sortiri*, quod sortia-

tur seu sorte trahat fila, simulque hominum vitam. Hæc vero jungebat nectebatque fila seu stamina, ad dicta Jovis simul conjungenda, melius ut possent custodiri, quæ dicta Jovis sunt fata irrevocabilia. Statius: 'Grave, et immutabile sanctis Pondus adest verbis, et vocem fata sequuntur.' Alii fata supra Jovem constituunt, sed hoc liberum Poëtis in varietate fabularum.

206 *Pergite securæ*] Pergite esse securæ, et nihil de Gildonis tyrannide timete.

Tenorem] Vestram conjunctionem, vestram illam Romæ in imperando, Africæ in obediendo constantiam immutabilem, vis nulla separabit.

Dixit, et afflavit Romam meliore juventa.
 Continuo redit ille vigor, seniique colorem
 Mutavere comæ. Solidatam crista resurgens 210
 Erexit galeam, clypeique recanduit orbis,
 Et levis excussa micuit rubigine cornus.
 Humentis jam Noctis equos, Lethæaque Somnus
 Fræna regens, tacito volvebat sidera curru.
 Jam duo Divorum proceres, seniorque minorque 215

rexit Romæ juventutem vegetiorem. Statim vis illa renovatur, et crines veterunt colorem senectutis: cristæ elatæ simul extulerunt cassidem firmam, et rotunditas scuti refulsit, ac celer hasta enituit, rubigine deteresa. Jam Somnus ducens equos humidos noctis, et habenas Lethæas, torquebat astra curru silentæ. Jam Theodosii bini, primores Divorum, et senior et junior incede-

~~~~~

ret. pr. m. sec.—209 *Continue* Thnan. *rigor* Ambr. sec. *rigorem* pro *colorem* Moret. pr. Vat. sec. Ambr. tert.—210 *solidatum* Lov. m. pr.—212 *conus* tres Vatt. Farn. Rott. Oisel. *cornus* Vat. pr. et tert. Pal. Pric. m. sec. Florent. m. pr. Pat. Lov. m. sec. Vat. Livin. *conus*, *cronus* vel *cornus* Med. pr.—213 *Humentes* Heins. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *Humentis* Vat. quint. Petav. pr.—214 *ferens* Pric. *gerens* Vat. pr. Oisel. Florent. marg. Isingr. Put. Pat. *gerens* vel *regens* Vat. pr. *volabat* Med. pr. unus Heins. *lapsu* Ambr. sec. *curru* Vet. Gyr. Vat. Livin. Pric. Oisel. Vat. pr. Florent. m. pr. *curru* quatuor Vatt. Pal. Rott. *curru* vel *curru* Put.—215 *Et jam* Oisel. *Jam duo* vel *Et jam* Vat. pr. *seniorque* Vat. pr. Oisel. Pric. Florent. Mazar. Pat. Exc. Cod. Rhemi. *majorque* Gesn. et ed. Bipont. *majorque* vel *seniorque* Vat. tert. Med. pr.—

NOTÆ

208 *Afflavit*] Deorum afflatu omnia reflouescunt.

209 *Vigor*] Vis illa antiqua Romæ renovatur, adeo ut crines qui modo erant cani, mutaverint colorem illum senectutis, et colorem juventutis induerint.

210 *Crista*] *Crista*, quæ dejecta erat a Roma seniore, quæ languida, ac debilis videri poterat, resurgit, et simul galeam ostendit erectiorem atque firmiorem: sic Poëtæ dant sensum rebus inanimis.

211 *Clypeique recanduit*] *Orbis clypei* refulsit, atque novo candore emicuit. Dicitur *clypeus*, vel *clipeus*: hic ἀπὸ τοῦ κλέπτειν, *tegere*, *furari*, quod tegat et quasi furetur oculis lævæ hominis partem: ille dicitur ἀπὸ τοῦ γλύφειν, *sculptere*, quod cœletur in-

sculptis imaginibus, et præclaris in bello gestis: vel ἀπὸ τοῦ καλύπτειν, *tegere*, ita ut dicatur *clypeus* per synopen, quasi *calupeus*.

212 *Cornus*] Arbor ex qua fiunt hastæ, lanceæ, tela: hic ponitur pro hasta aut lancea: causa pro effectu, materia scilicet pro materiali.

213 *Humentis*] Equos noctis rore madentis.

Somnus] Deus habitus ab antiquis; isque placidissimus; fingitur spargere ‘molles suasura papavera somnos,’ regere habenas Lethæas, hoc est, inducentes oblivionem; nam per somnum videas ‘corda oblita laborum.’ Somnus noctis frater. Τινὲς ἀδελφὸν τοῦ θανάτου τὸν ὕπνον ὀνομάζουσιν, quidam fratrem mortis somnum vocant: Athenagoras.

Theodosii pacem laturo gentibus ibant :
 Qui Jovis arcanos monitus, mandataque ferrent
 Fratribus, et geminis sancirent fœdera regnis.
 Sic cum præcipites artem vicere procellæ,
 Assiduoque gemens undarum verbere nutat
 Descensura ratis, cæca sub nocte vocati
 Naufraga Ledæi sustentant vela Lacones.
 Circulus ut patuit Lunæ, secuere meatus
 Diversos. Italas senior tendebat in oras :

220

bant, daturi pacem populis: qui Theodosii reportarent duobus fratribus secretas admonitiones, et jussa Jovis, ac stabilirent fœdera in duobus Imperiis. Ita cum turbulentæ tempestates superaverunt industriam gubernatoris; et navis perculsa agitatione continua fluctuum vacillat mox submergenda; Lacones Ledæi invocati inter caliginem obscuram, sustinent navim mox facturam naufragium. Ubi globus Lunæ apertus est, Theodosii fecerunt sibi vias varias: senior avus ibat in tractus

216 Theodosius Vat. sec. Theodosii Oxon. duo, Leid. Lovan. Vicet. Parm. Theodosii Leid. pr. duo Oxon. Ald. Junt. Gryph. Colin.—217 arcanaque Leid. pr. Oxon.—218 saciarent Ambr. pr. sociarent Vat. quint. atque ita conjecerat Heinsius. regni Oxon. pr.—219 artem quatuor Med. duo Heins. Reg. Pat. Thuan. Mazar. tres Petav. Exc. Læti, et Var. LL. e marg. Parm. arcem Pal. Oisel. Florent. Put. Isingr. Vicet. Parm. Ald. Junt. Colin. Gryph. arcem vel artem Lov.—221 Decessura duo Moret. Lov. Ald. Exc. Gevart. et Ruben. Descensura Exc. Læti. Defensura Rott. Descensura Vat. quart. Desessura legebat Heinsius. quales sub nocte Moret. pr. vocari Vicet. Parm.—222 ostendunt bella dracones marg. Isingr.—223 ut Lunæ patuit Vat. sec.—224 ad oras Pal. Farn. Rott. in oras Vet. Gyr. Moret. pr. Ambr. sec. Pat. Mazar. ad arces

NOTE

216 Theodosii] Theodosius major, seu senior avus; et Theodosius minor, seu junior, pater Arcadii et Honorii: neque Dii tantum dicuntur, sed proceres eminentes inter Deos: hunc fastum invexit Poëtarum Ethnicorum vel ambitio vel adulatio. Theodosius avus, vir bello strenuus: sed malevolorum invidia, et Valentis Imperatoris superstitiosa suspicio oppressus est. Etenim hic princeps audiens ab aruspibus sibi funestas fore literas, Θ. Ε. Ο. Δ. multos occidit, quorum nomina ab iis literis incipiebant, et inter eos Theodosium seniore, cujus caput Carthagine amputatum est.

218 Fratribus] Arcadio et Honorio.

Geminis regnis] Duobus Imperiis, Orientis et Occidentis, stabilirent pacem, quæ velut quodam fœdere immutabili rata et sancita floreret.

219 Sic cum] Hæc comparatio 'haud satis magna' visa est Scaligero patri.

222 Ledæi Lacones] Ut Castor et Pollux ex Jove et Leda geniti in Laconia Græciæ regione nautis sunt propitii, et pulsa tempestate navem sustentant, sic duo Theodosii, avus et pater, Republicæ navim fluctuantem servaverunt.

223 Circulus] Poëtæ finxerunt cir-

At pater, intrantem Pontum qua Bosporos arctat, 225
 Arcadii thalamis, urbique illapsus Eoæ.
 Quem simul ut vidit natus (nam clara nitebat
 Cynthia) permixto tremuerunt gaudia fletu,
 Complexuque fovens, quos non speraverat, artus,
 O mihi post Alpes nunc primum reddite, dixit, 230
 Unde tuis optatus ades? da tangere dextram,
 Qua gentes cecidere feræ. Quis tale removit
 Præsidium terris? ut te mortalia pridem
 Implorant, lugentque pium, fortemque requirunt!

Italia: sed pater, qua parte Bosphorus Thracius angustat mare ingrediens descendit in cubiculum Arcadii, et in urbem Orientis. Quem statim atque filius aspexit (etenim luna nitida micabat) lætitiâ ejus horruit mistis lacrymis, et constringens amplexu corpus, quod non expectaverat, ait, O rediens ad me nunc primum post Alpes, unde venis expetitus a tuis filiis? permitte contingere manum, qua barbære nationes oppressæ sunt. Quis avertit te tantum columen a terris? Quomodo te homines mortales invocant jamdudum, et deflent ut clementem, et desiderant ut ge-

duo Vatt. Moret. sec.—225 *intravit partem* Thuan. *intratum* Leid. pr. m. sec. *pontum* Vat. Livin. *portum* Leid. pr. cum viginti quinque aliis, item Ald. Lov. et Oxon. duo. *pontum* vel *portum* Petav. pr. Florent. Mazar. *Bosporos* Vat. pr. Exc. Læti. *Bosporus* Gesn. et ed. Bipont. *hastat* Med. sec. m. pr.—226 *illapsus* Vat. Livin. *inlapsus* Vat. pr. *elapsus* octodecim scripti, Ald. et ed. Vicet. *urbi delapsus* Med. sec.—227 *simul ut* Vat. quint. Pal. Farn. Rott. ed. Parm. *suis ut* Exc. Cod. Rhem. *sic ut* Vat. pr. et tert. Pric. Oisel. Mazar. Pat. *simul ac* Med. quart. Vet. Gyr. Lov. m. sec. Put. Leid. pr. Oxon. pr. Var. LL. e marg. Parm. Gesn. et ed. Bipont. *jam clara* Var. LL. ed. Antv.—228 *tremuerunt* Med. quart.—229 *Conspectuque* conjecerat Heinsius.—230 *tunc primum* Vat. tert. *nec primum* ed. Vicet. *primum* vel *pridem* Put.—231 *jungere* Vat. tert. Pal. Thuan.—232 *remotus* Florent. m. pr.—234 *implerent* Pat. *longeque*

NOTÆ

culum lunæ esse superis ad nos venientibus ostium ultimum: sub quo circulo posita sunt ea omnia, quæ sunt morti obnoxia.

225 *Pater*] Theodosius pater Arcadii et Honorii.

Bosporos] Thracius; ad quem est urbs Constantinopolis, ubi sedes Imperii *Eoi*; id est, Orientis, seu Auroræ. "Εως et Ἠὸς, *Aurora*. Bosphorus dicitur quasi βὸς πόρος, *transitus bovis*; quia mare ibi tam angustum est, ut bos hac transire queat.

228 *Cynthia*] Luna a Cyntho monte

Deli insula, ubi Diana nata est; quæ Diana eadem est ac Luna.

Tremuerunt gaudia] Arcadius ipse gaudens tremuit ob visum ex improviso patrem, quem non sperabat se visurum.

229 *Artus*] Non artus, quos mortui non habent, sed nescio quam paterni corporis imaginem.

230 *Post Alpes*] Ubi Theodosius tanta dederat virtutis documenta, ut supra diximus.

234 *Fortemque requirunt*] Ob tumultus secutos, quos tamen feliciter

Commodat imperium. Mauri fuit Africa munus.
 Tollite Massylas fraudes : removete bilingues
 Insidias, et verba soli spirantia virus. 285
 Ne consanguineis certetur cominus armis,
 Ne, precor: hæc trucibus Thebis, hæc digna Mycenis ;
 In Mauros hoc crimen eat. Quid noster iniquum
 Molitur Stilichon ? quando non ille jubenti
 Paruit ? an quisquam nobis devotior extat ? 290

mobile. Africa fuit donum Mauri. Rejicite astutiam Massylam, rejicite dolos ambiguos, et sermones redolentes venenum loci. Ne pugnetur prope telis fraternis, ne quæso, pugnetur. Hæc prælia digna Thebis crudelibus et Mycenis: hoc scelus vertatur contra Mauros. Quid noster Stilicho machinatur injustum? Quando non ille obedivit imperanti? An aliquis est addictior nobis? Ut taceam facta diversa,

Codd. *refugumque* Tholos. *malignis* Exc. Læti et Ruben.—283 *mundus pro munus* Moret. pr. m. pr. *Maurique fit Africa munus* legit Heinsius. In Vatic. quarto reliqua desunt usque ad lib. 1. in Eutrop. sub finem.—284 *Massilias* duo Oxon. *Massalias* Pat. Lov. *Massylas* tredecim scripti et Exc. Cod. Rhem.—285 *doli* Pric. *soli* Leid. pr. cum viginti aliis, Exc. Gevart. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *sperantia* Farn. *soli spirantia fraudes* Pat.—286 *Nec* quatuordecim Codd. Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv.—287 *Ne precor* octodecim scripti, Exc. Ruben. Læti et Pat. rec. m. sec. ed. Parm. *Nec precor* Vat. sec. *Hæc precor* Vat. sec. Med. quart. Reg. Ambr. pr. Moret. pr. duo Petav. et Oxon. ed. Vicet. *Deprecor* Farn. Med. tert. *Te precor* Med. sec. Moret. sec. *Ne precor* et m. sec. emend. *Hæc precor* Lov. *Ne precor* vel *Deprecor* Vat. pr. Pric. *Thebis trucibus* Pric. *vel digna* Pric.—288 *instauras* Var. LL. ed. Antv. *erit* Put.—289 *Stilico* Vat. sec. *Stilichon* Exc. Læti. *minanti* Var. LL. ed. Antv.—290 *aut quisquam* Moret. pr.

NOTÆ

Libyam, et simul Imperium, instar maris refluvi, commodat, pro nutu id ut arenam trahens atque retrahens, et ex Africa donum faciens; quod mirum, Africam esse latronis munus.

284 *Massylas*] Massyli sunt populi Africæ, quos omnes arguunt ut perfidum, ut perniciosum, et fugiendum hominum genus; quorum verba venenata sunt, quia mira promittunt, moxque fallunt, ideoque bilingues dicuntur. Virgilius: 'Quippe domum timet ambiguam, Tyriosque bilingues.'

286 *Ne consanguineis*] Ne frater in fratrem pro Gildone arma capiat. Hoc enim tentabant vel Gildo vel

Entropius, ut fratribus inter se commissis securi forent.

287 *Thebis*] Prælia fraterna digna sunt Thebis, ubi Etheocles, et Polylices fratres inter sese crudelissime pugnarunt, et sese invicem occiderunt.

Mycenis] Hæc prælia digna sunt etiam Mycenis, ubi fratres itidem Atreus et Thyestes sese invicem odio nefario persequebantur. Thebæ et Mycenæ sunt in Græcia, hæc in Peloponneso, illa in Bœotia, unde Thebæ Bœotiæ dictæ sunt.

288 *In Mauros hoc crimen eat*] Solebant omnia mala precari hostibus.

In primo genitore, vide, civile calebat
 Dissidium. Dubio stabant Romana sub ictu.
 Quis procul Armenius, vel quis Mæotide ripa
 Rex ignotus agit, qui me non juvit euntem?
 Auxilio fovere Getæ, venere Geloni.
 Solus at hic, non puppe data, non milite misso,
 Subsedit, fluitante fide. Si signa petisset
 Obvia, detecto submissius hoste dolerem.

245

amor fratris avertatur a fratre. Considera primum in me patre tuo merita Gildonis. Bellum civile ardebat: res Romanæ stabant sub ictu ancipiti. Quis longe Armenius Rex, aut quis Rex incognitus in littore Mæotico vivit, qui non adjuverit me proficiscentem ad bellum? Getæ sustentarunt nos suis viribus, Geloni advennerunt: sed iste unus Gildo ambigua fide remansit, navi non ministrata, non missis militibus. Si ruisset in vexilla mihi contraria, minus irascerer, ipso hoste aperto.

~~~~~

Pal. Farn. Rott. in fratre et emend. a fratre Leid. pr. Exc. Ruben. in fratre vel infracta Florent. Thuan. infracta, in fratre vel a fratre Vat. tert. fraterna leg. Heins. recedit Vat. quint. Pat.—241 vides Med. quart. videt Pric. vide vel vides Petav. pr. colebat Med. sec. m. s.—242 Dissidium triginta Codd. Exc. Gevart. male. vid. vs. 237.—243 quis vel Vat. sec. Pric.—244 agit vel erat Put. non me juvit Leid. pr. et viginti alii, ed. Parm. et Vicet. me non adjuvit Pal. Med. pr. non me quis Oxon. sec. vicit Petav. sec. novit pro juvit Florent. egentem Ambr. pr.—245 auxilio cum στήριξι, Petav. sec. Heinsius ascripserat, 'juvet] recte hæc leguntur; nil muta. sic et juvare absolute. Vulcat. Gallican. in Avidio Cassio: sed et aliis civitatibus, quæ illum juverant, ignovit. Val. Flacc. l. iv. 618. hostemque juvabis Auxilio.' fovere Leid. pr. m. pr. Pric. Oisel. Ald. Exc. Læti. favere viginti duo alii, ed. Parm. et Vicet. favere vel fovere Vat. pr. Put. fovere Geloni Exc. Ruben.—246 Solus at hic marg. Parm. et Var. LL. ed. Antv. m. pr. Solus adhuc Vat. pr. Pric. Oisel. Exc. Ruben. ed. Parm. et Vicet. pube Thnan. Mazar. puppe vel pube Oxon. sec.—247 tulisset Pal. Med. pr. unus Heins. petissent Med. sec. m. pr.—248 dejecto Tholos. defecto Vat. pr. Oisel. Florent. m. pr. detecto Leid. pr. duo Oxon. detecto vel dejecto Ambr. sec. Heinsius ascripserat locum Lamprid. in Alexandro Severo. p. 120. 'ne aliquando detectus capitali supplicio subderetur.' et p. 129. 'statim in furto detectus est.' dolorem pro dolerem ed. Parm.

NOTÆ

241 Vide] In me patre tuo vide merita Gildonis, qui me solus non adjuvit, cum reges omnes me adjuverant.

Civile] Cum Maximo et Victore, qui a Theodosii virtute oppressi sunt. De Maximo supra; Victor autem erat hujusce filius: utrumque Theodosius in urbe Aquileia morte multavit.

242 Sub ictu] Imperium Romanum, quasi victima, stabat, et velut expectabat ictum subitum, qui dubiam efficeret ejus salutem.

243 Armenius] Armenia est regio Asiæ.

Mæotide] Palus Mæotis est supra Pontum Euxinum, cujus ripam Mæotidem incolunt varii populi.

245 Getæ, Geloni] Sunt populi versus Septentrionem.

248 Detecto] Hoste aperto. Alii legunt defecto, i. e. Ipso Gildone de-

Restitit in speculis fati, turbaque reductus
 Libravit geminas, eventu iudice, vires, 250
 Ad rerum momenta cliens, seseque daturus
 Victori: fortuna simul cum Marte pependit.
 Et si non cupidis essem præreptus ab astris,
 Exemplum sequerer Tulli, laniandaque dumis
 Impia diversis raptarem membra quadrigis. 255
 Germani nunc usque tui responsa colebat:
 En iterum calcat. Tali te credere monstro

At mansit in consideranda sorte futura, et sejunctus a cæteris pependit vires utrasque exitu iudicaturæ, cliens pro varietate rerum, et suscepturus partes victoris: fortuna ejus suspensa est una cum bello. Et si ego Theodosius non fuisset raptus a Cælo desiderante me, imitarer exemplum Tulli Hostilii, et traherem per quadrigas oppositas corpus impii Gildonis lacerandum sentibus. Ille ad hoc usque tempus venerabatur imperia fratris tui: ecce rursus proculcat ea. Apparas confidere tibi

—249 Hic versus deest in Pat. *turbanque* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—252 cum *Marte simul Fortuna pependit* Med. pr. Pal. Put. ed. Vicet. *fortuna prior Mazar. una pro simul* Thuan. *mente* Farn. Pric. Oisel. Florent. Mazar. Pat. vet. Gyr. Exc. Ruben. *Marte* Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. *morte* ed. Vicet. *Marte vel mente* duo Vatt. Med. sec. Put.—253 *O si* Vat. tert. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. Thuan. Mazar. Exc. Læti. *Ut si* Vat. quart. *Et si* Leid. pr. cum duodecim aliis, ed. Parm. et Vicet. *Sed si* Lov. vet. Gyr. Moret. sec. *Ac si* vel *O si* Var. LL. e marg. Parm. *præreptus* Farn. et unus Heins. *præreptus* Thuan. Vicet. Parm. *præreptus* Florent, m. pr.—254 *laniandaque* Vat. tert. Pat. *laniataque* viginti quatuor Codd. Exc. Læti, Var. LL. e marg. Parm. ed. Antv. et ed. Vicet.—255 *raptarem* decem scripti. *Raptarem* Exc. Ruben. ed. Vicet.—256 *calebat* Med. sec. m. pr.—257 *En* Vat. tert. Pric. vet. Gyr. Vat. Livin. *Nunc iterum* Leid. pr. cum viginti tribus aliis, Exc. Gev. Var. LL. e marg. Parm. et Ald. *Nunc* vel *En* Put. Num Ald. vitiose.

NOTE

ficiente, factoque hoste manifesto, minus dolerem; sed ferre non possum hominis perfidiam.

249 *In speculis fati*] Remansit, quasi speculaturus quod fatum, quæ sors futura esset belli, et pependit utriusque exercitus vires ex eventu iudicaturus, et fortioris partes suscepturus. Cicero: 'Rex semper in speculis fuit.'

251 *Cliens*] Gildo scilicet imitans libræ ancipitis motum, clientem se profitebatur pro momentis, seu motu, seu varietate rerum atque temporum, adeo ut cui fortuna, eidem ipse ad-

Delph. et Var. Clus.

hæreret, et eo penderet, quo res melius verterentur.

252 *Fortuna*] Gildo fortunam suam suspensam tenuit, nec cuiquam favit, donec sors belli remansit dubia atque suspensa.

253 *Præreptus*] Si non fuisset morte præreptus, et in Cælum accriptus.

254 *Tulli*] Albani 'Fidenate bello missi in auxilium Romanorum ex fœdere, medii inter duos expectavere fortunam.' At Tullus Hostilius tertius Romæ Rex 'hoste victo ruptorem fœderis Metium Suffetium,' seu

Claud.

2 B

Post patrem fratremque paras? sed magna rependit,
 Inque tuam sortem numerosas transtulit urbes.
 Ergo fas pretio cedit? mercede placebit
 Seditio? taceo, læsi quod transfuga fratris,
 Quod levis ingenio. Quamvis discrimine summo
 Proditor apportet suspensa morte salutem,
 Nusquam gratus erit. Damnamus luce reperta

260

portento post patrem et fratrem? At vero Gildo reddit magna, et transmisit multa oppida in tuam partem. Æquitas igitur vincetur mercede? Perfidia placebit ob munera? Sileo, quod iste sit desertor fratris tui offensi, quod sit inconstanti indole. Etiam si tamen perfidus iste ingenti cum periculo afferat vitam quæ fluctuabat in morte, nunquam erit jucundus: vita restituta condemnamus proditorum.

calcat Farn. *calcat* vel *temptat* Pric. *reddere* Leid. pr. *tali sub iudice* Pat.—258 *fratrem patremque* duo Med. *matremque* vel *fratremque* Moret. pr. *rependit* Med. tert.—259 *tuas sortes* duo Vatt. Reg. Petav. pr. *addicit* pro *transtulit* Vat. quart.—260 *mens pro fas* Med. quart.—261 *Seditio* duo Vatt. Reg. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *Proditio* Heins. Gesn. et ed. Bipont. *Proditio* vel *Seditio* Vat. pr. Petav. pr. *patris* Leid. pr. Petav. sec. Med. tert. Oxon. pr. Ambr. tert. Reg. Thuan. Tholos. tres Vatt. *fratris* vel *patris* Vat. pr. Farn. Pric. Med. pr. Petav. pr. Lov. item Moret. pr.—263 *apparei* Vat. pr. m. pr. Pric. *suspensa* cum glossa, i. e. *dilata* Florent. cum decem aliis. *suspensam* Ambr. sec. qui et *Marte* pro *morte* exhibet. *luce* vel *morte* Thuan. *suspensam* probat Heins.—264 *Nusquam* Leid. pr. *Numquam* decem alii. *Nusquam* Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *justus* pro *gratus* Var. LL. ed. Antv. *reperta* Oxon. pr. *recepta* vet. Gyr. Med. tert. Put. Petav. tert. *reperta* vel *retenta* Pric.

NOTE

Fufetium, 'religatum inter duos curus, perniciosus equis distraxit: Albamque ipsam, quamvis parentem, æmulam tamen, diruit.' Florus. 'Raptabatque viri mendacis viscera Tullus Per sylvam, et sparsi rorabant sanguine vepres.' Virgilius.

258 *Post patrem fratremque*] Quos Gildo fefellit, elusit.

Sed magna] Objicitur, sed Gildo reddit Arcadio magnas urbes, et Africam ipsam Honorio ereptam parat ipsi tradere. Quasi vero id proditor faceret.

260 *Ergo fas*] Responsio: ergo fas seu æquitas vincetur mercede? Et placebit perfidia ob talia munera?

261 *Fratris*] Deseruit fratrem tuum, cuius erat cliens.

263 *Salutem*] Etsi de honore, de Imperio, de vita periclitemur, tamen non placet salus, quam attulerit proditor.

Suspensam salutem] Salus quæ suspensa sit et incerta, quæ vacillat modo casura morte impendente, non placet, si proditor eam afferat.

264 *Damnamus*] Nos certiores facti salutis, de qua desperaverimus, damnamus tamen eum, qui nos perfidia aliqua a periculo liberavit: placet enim aliquando perfidia, semper displicet perfidus. Augustus apud Plutarchum, ἐγὼ προδοσίαν φιλέω, προδότας οὐκ ἐπαινῶ: ego prodicionem amo, proditores non laudo. Philippus proditores amabat, non proditores.

Perfidiam : nec nos patimur committere tali 265
Hoc genus emtori. Cives cum moenibus offert?
Hoc vendit patriam. Plerique in tempus abusi
Mox odere tamen. Tenuit sic Graia Philippus
Oppida. Pellæo libertas concidit auro.
Romani scelerum semper sprevere ministros. 270
Noxia pollicitum domino miscere venena
Fabricius Regi nudata fraude remisit,
Infesto quem Marte petit, bellumque negavit
Per famuli patrare nefas : ductosque Camillus

tionem ; neque nos sinimus credere hanc gentem nostram ejusmodi emtori : iste proponit cives venales cum urbibus ? iste vendit patriam. Multi abusi ad tempus, statim tamen oderunt : ita Philippus occupavit urbes Græcas, libertas eversa est pecunia Pellæa. Romani semper contemserunt ministros criminum. Fabricius, detecto dolo, remisit Pyrrho medicum promittentem dare virus mortiferum domino suo ; quem Pyrrhum Fabricius laceravit pugna infensa, et noluit conficere bellum

Oxon. sec. Claver. Barth.—265 vos Lov. Mazar. Ambr. sec. Vat. tert. concurrere vel committere Med. pr.—266 Hoc genus cum τελευτή στήνην Vat. pr. offert Thuan. Petav. tert. offert Oisel. assunt Lov. m. pr. aufert Leid. pr. Oxon. pr. Moret. sec. Vat. tert. Reg. Petav. pr. offert decem alii. offert vel offert Med. pr. Oxon. sec.—267 Hic vendit Vat. quint. Exc. Læti. Et vendit Med. quart. Hæc Vat. tert. Petav. sec. Med. tert. Hoc Leid. pr. cum octodecim aliis, item ed. Vicet. populique Pal. duo Med. Moret. pr. m. sec. populique vel plerique Med. pr.—268 tenuit Oisel. grata pro Graia Pal. Med. pr.—269 anno pro auro Thuan.—270 semper scelerum duo Vatt. Pric. Reg. Petav. pr. Moret. sec. prodidit marg. Isingr.—271 Pyrrho pro domino marg. Isingr.—272 mandata Moret. sec. fronte vel fraude Moret. pr. remittit Mazar.—273 infestum Tholos. infesto Reg. Oxon. pr. Var. LL. ed. Antv.—274 ductosque vel ductusque Mo-

NOTE

266 *Emtori*] Nec unquam nos patiemur hoc genus nostrum Imperatorum, hosce nostros filios, credere emtori perfido, qui vendet cives urbesque : non feremus hanc eis inuri maculam, ut alter alterius Imperium minuat artibus cujuscumque proditoris.

267 *Abusi*] Multi ad tempus abusi proditoribus, mox tamen eos oderunt.

268 *Philippus*] Rex Macedonum, pater Alexandri, dictitabat nullam arcem esse inexpugnabilem, in quam introduci posset asellus auro onustus.

269 *Libertas*] Libertas Græcorum

periit, eversa est auro Philippi Pellæi, sic dicti ab urbe Macedoniæ Pella, Philippi et Alexandri natalibus incluta.

272 *Fabricius*] Cum vicina castra ipse Fabricius, et Rex haberent, Timochares medicus Pyrrhi, vel Nicias amicus, nocte ad eum venit, promittens se Pyrrhum veneno occisurum, si sibi quicquam pollicitaretur : quem Fabricius vinctum reduci jussit ad domium, Pyrrhoque dici, quæ contra caput ejus spondidisset. Hoc factum Curio tribuit Florus.

274 *Patrare*] Conficere, et ad finem perducere. Cicero : ‘ promissa

Trans murum pueros obsessæ reddidit urbi. 275
 Traduntur pœnis alii, cum prælia solvant;
 Hic manet, ut moveat. Quod respuit alter in hostem,
 Suspiciis in fratrem. Longi pro dedecus ævi!
 Cui placet, australes Gildon condonat habenas,
 Tantaque mutatos sequitur provincia mores. 280
 Quaslibet ad partes animus nutaverit anceps:
 Transfundit secum Libyam, refluxumque malignus

per crimen servi: atque Camillus restituit civibus obsessis pueros adductos ad se trans murum. Ceteri exponuntur suppliciis, cum dirimant pugnas: hic Gildo remanet, ut excitet bellum. Id aggredis contra fratrem, quod alius renuit contra hostem: O opprobrium non visum longa ætate! Gildo dat Imperium meridianum cui lubet, et provincia tanta obtemperat levitati inconstanti, quamcumque in partem mens dubia propendat, transfert secum Libyam, et improbus ille præbet regnum

ret. pr.—275 *Post murum* Put. *credidit* Pal.—276 *prædia* Med. sec. *præmiis* Farn. Ambr. pr. *solvunt* Pric. *solvant* vel *tollant* Vat. pr.—277 *Hæc* Var. LL. ed. Antv. *maneat* Vicet. Parm. *moveat* vel *moveat* Put. *quod respuit* decem Codd. *quem* Lov. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. in *hoste* Thuan. Tholos.—278 *Suscipit* Reg. *Suspiciis* Med. sec. in *fratres* Thuan. in *fratrem* cum *τελεῖν στυγῆ* Med. pr. Put. Lov. Ald. Exc. Gevart. cum signo interrog. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *pro dedecus* Vat. pr. *post dedecus* Put.—279 *Qui placet* Oisel. *cum donat* Pat. Moret. pr. *condonat* Pric. Oisel. Pat. m. sec. *cum prodit* inc. Heins. *cum tradit* viginti duo Codd. Var. LL. ed. Antv. *cum tradat* Farn. Reg. Moret. sec. *cum tradet* Vat. quint. *cum turbat* et emend. *tradat* Leid. pr. *contradit* Sched. Gud. *contradat* Med. quart. Exc. Gevart. *cum donat* vel *cum tradit* Put. *condonat* vel *cum tradit* Vat. pr. *condonat* vel *cum tradat* Florent. *cum donat* vel *condonat* Vat. tert. Heinsius conjiciebat *num tradit. habenas?* cum signo interrogationis, Petav. pr. uti et vs. seq. *mores?*—281 *Quascumque* Moret. sec. Exc. Gevart. *animus nutaverit* Vat. quart. et quint. *animus nutaverit* Leid. pr. Vat. tert. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Florent. Oxon. pr. Ald. *animus* vel *animus* Petav. pr. *animus* Reg. Pat. ed. Parm. *nutaverit* Vat. sec. Med. quart. tres Petav. ed. Parm. *nutaverit* decem alii. *animus nutaverit* vel *animus nutaverit* Vat. pr. Med. sec. *animis nutaverit* Lov. Heinsius legit *animi nutaverit anceps*.—282 *Transfundit* Pric. Exc. Læti. *Transtundit* Var. LL. ed. Antv. *Libyam secum* viginti octo

NOTE

patravit, id est, perfecti.

275 *Pueros*] Primorum urbis Faliscorum filios, quos ludimagister sermonibus variis pertrahendo usque ad castra Camilli perduxerat, ipsique Camillo prodiderat: sed hic vinctum ludinagistrum urbis proditorem ultra remisit, sicque Faliscos beneficio magis, quam armis superatos portas sibi pandere officiose coëgit.

276 *Solvant*] Medicus Pyrrhi, ludi-

magister Faliscorum rapiuntur ad pœnas, quod dolo et scelere tentent solvere et finire prælia.

278 *Longi ævi*] O dedecus tale, quale nec visum nec videndum est per longa sæcula.

280 *Mutatos*] Sequitur mutationem, et inconstantiam morum, levitatemque Punicam Gildonis.

282 *Refluxumque*] Gildo Manrus quocumque inclinat, transfert secum

Commodat imperium. Mauri fuit Africa munus.
 Tollite Massylas fraudes : removete bilingues
 Insidias, et verba soli spirantia virus. 285
 Ne consanguineis certetur cominus armis,
 Ne, precor : hæc trucibus Thebis, hæc digna Mycenis ;
 In Mauros hoc crimen eat. Quid noster iniquum
 Molitur Stilichon ? quando non ille jubenti
 Paruit ? an quisquam nobis devotior extat ? 290

mobile. Africa fuit donum Mauri. Rejicite astutium Massylam, rejicite dolos ambiguos, et sermones redolentes venenum loci. Ne pugnetur prope telis fraternis, ne quæso, pugnetur. Hæc prælia digna Thebis crudelibus et Mycenis : hoc scelus vertatur contra Mauros. Quid noster Stilicho machinatur injustum ? Quando non ille obedivit imperanti ? An aliquis est addictior nobis ? Ut taceam facta diversa,

Codd. *refugumque* Tholos. *malignis* Exc. Læti et Ruben.—283 *mundus pro munus* Moret. pr. m. pr. *Maurique fit Africa munus* legit Heinsius. In Vatic. quarto reliqua desunt usque ad lib. i. in Eutrop. sub finem.—284 *Massilias* dno Oxon. *Massalias* Pat. Lov. *Massylas* tredecim scripti et Exc. Cod. Rhem.—285 *doli* Pric. *soli* Leid. pr. cum viginti aliis, Exc. Gevart. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *sperantia* Farn. *soli spirantia fraudes* Pat.—286 *Nec* quatuordecim Codd. Exc. Gevart. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv.—287 *Ne precor* octodecim scripti, Exc. Ruben. Læti et Pat. rec. m. sec. ed. Parm. *Nec precor* Vat. sec. *Hæc precor* Vat. sec. Med. quart. Reg. Ambr. pr. Moret. pr. duo Petav. et Oxon. ed. Vicet. *Deprecor* Farn. Med. tert. *Te precor* Med. sec. Moret. sec. *Ne precor* et m. sec. emend. *Hæc precor* Lov. *Ne precor* vel *Deprecor* Vat. pr. Pric. *Thebis trucibus* Pric. *vel digna* Pric.—288 *instauras* Var. LL. ed. Antv. *erit* Put.—289 *Stilico* Vat. sec. *Stilichon* Exc. Læti. *minanti* Var. LL. ed. Antv.—290 *aut quisquam* Moret. pr.

NOTE

Libyam, et simul Imperium, instar maris reflui, commodat, pro nutu id ut arenam trahens atque retrahens, et ex Africa donum faciens; quod mirum, Africam esse latronis munus.

284 *Massylas*] Massyli sunt populi Africæ, quos omnes arguunt ut perfidum, ut perniciosum, et fugiendum hominum genus; quorum verba venenata sunt, quia mira promittunt, moxque fallunt, ideoque bilingues dicuntur. Virgilius: 'Quippe domum timet ambigam, Tyriosque bilingues.'

286 *Ne consanguineis*] Ne frater in fratrem pro Gildone arma capiat, Hoc enim tentabant vel Gildo vel

Entropius, ut fratribus inter se commissis securi forent.

287 *Thebis*] Prælia fraterna digna sunt Thebis, ubi Etheocles, et Poly-nices fratres inter sese crudelissime pugnarunt, et sese invicem occiderunt.

Mycenis] Hæc prælia digna sunt etiam Mycenis, ubi fratres itidem Atreus et Thyestes sese invicem odio nefario persequebantur. Thebæ et Mycenæ sunt in Græcia, hæc in Peloponneso, illa in Beotia, unde Thebæ Bæotiæ dictæ sunt.

288 *In Mauros hoc crimen eat*] Solebant omnia mala precari hostibus.

Ut sileam varios, mecum quos gesserit, actus ;
 Quæ vidi post fata, loquar. Cum Divus abirem,
 Res incompositas, fateor, tumidasque reliqui.
 Stringebat vetitos etiamnum exercitus enses
 Alpinis odiis, alternaque jurgia victi
 Victoresque dabant. Vix hæc amentia nostris
 Excubiis, nedum puero rectore, quiesset.
 Heu quantum timui vobis, quid libera tanti
 Militis auderet moles, cum cæca remoto

296

quæ edidit mecum, dicam ea, quæ aspexi post mortem. Cum ego Divus fletem, deserui, confiteor, res inordinatas et inquietas. Tunc etiam exercitus ob seditiones Alpinas nudabat gladios illicitos, et victi et victores vicissim præbebant occasiones rixarum: hæc insania ægre sedata fuisset nostris curis, et minus adhuc a puero gubernatore. Ah! quantum ego sollicitus fui pro vobis, ne multitudo tot militum, liberata metu Principis, tentaret aliquid, cum jam amens et gaudens effereceret

~~~~~

haud quisquam legit Heinsius. vobis Tholos. nodis Exc. Ruben. ed. Parm. vobis vel nodis Exc. Læti. clementior Moret. pr. devinctior omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. detotior Pat. et Ald. atque ita conjecerat Heinsius.—291 taceam Ambr. pr. mecum quos Vat. pr. et quint. Oisel. Mazar. Pat. Petav. pr. Vat. Livin. gesserat Lov. jusserit Ambr. tert. gesserit vel gesserat Florent.—292 loquar Voss. sequar vel loquar Reg.—293 timidæque ed. Vicet. Numidasque Moret. pr. m. pr. relinqui Vat. tert.—294 Stringebant etiam vetitos Ambr. pr. Var. LL. ed. Antv. etiamnum Pric. Exc. Læti. jam tunc Med. duo, Pat. jam nunc Pal. Med. pr. unus Heins. Exc. Gevart. etiam nunc duo Vatt. Farn. Oisel. Med. tert. ed. Vicet. etiam tunc Petav. sec. Lov. Leid. pr. Ald. etiam tunc Oxon. sec. Moret. sec. jam non Florent.—295 victis Med. tert.—296 dementia Moret. sec.—297 necdum sex Mss. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. victore Vat. quint. Thuan. Oxon. quiescit Leid. pr. m. pr. Oxon. pr. Moret. sec. Reg. duo Vatt. quiescet Vat. tert. Pal. Farn. Rott. Oisel. Vicet. quiesset Pric. Med. sec. m. pr. Mazar. Ambr. tert. Vat. Livin. Lov. ex emendatione, Exc. Læti, ac Ruben. Var. LL. e marg. Parm. quiesset vel quievit Vat. pr.—298 timui nobis Thuan. timui liber Vat. quint. qui Reg. quod duo Vatt. Pal. quid Leid. pr. et duodecim alii. quod vel quid Put. per Tholos. ne Pat. Ambr. sec. ed. Vicet. prælia vel libera Put. tanti Exc. Læti. tantum Pal. Med. pr.—299 carcere moto Vat. tert. Pric. Oisel. Florent. m. pr. Med. sec. Ambr. pr. Varr. LL. e marg. Parm. carcere moto, vel terra remoto, vel cæca remoto

NOTE

292 *Cum Divus abirem*] Cum ex vita abirem inter Divos referendus.

293 *Tumidas*] Res male quiescentes, et adhuc agitationem ostendentes instar tumidi maris.

295 *Alpinis odiis*] Remanebant adhuc semina odii Alpini; hoc est, quod Eugenius et Arbogastes excitaverant ad Alpes contra Imperium.

297 *Nedum puero*] Hos motus ego non potui sedare meis curis, meis excubiis; a fortiori puer rector Imperii sedare non potuisset.

298 *Libera*] Nequid moverent milites liberati metu Principis, qui eos sua auctoritate compeescere poterat.

299 *Moles*] Multitudo, roburque militum.

Ferveret jam læta metu. Dissensus acerbus, 300
 Sed gravior consensus erat. Tunc ipse paterna
 Successit pietate mihi, tenerumque rudemque
 Fovit, et in veros eduxit Principis annos :
 Rufinumque tibi, quem tu tremuisse fateris,
 Depulit. Hunc solum memorem, solumque fidelem 305
 Experior. Volui si quid, dum vita maneret,
 Aut visus voluisse, gerit : venerabilis illi,
 Ceu numen præsensque, vocor. Si tanta recusas,

pulso timore: discordia atrox inter eos erat, sed concordia atrocior contra Principem. Tum ipse Stilicho successit mihi amore patrio, et fovit te tenellum et ignavam, et educavit te ad legitimam ætatem Imperatoris; et amovit Rufinum, quem tu turpiter tibi timori fuisse confiteris. Agnosco hunc Stilichonem solum gratum, et solum fidum: siquid volui, aut siquid visus sum voluisse, dum vita superesset mihi, ille facit. Ille me invocat, ut Divum verendum, ac præsentem:

Vat. pr.—300 jam læta Ambr. sec. Med. quart. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. tam læta viginti Codd. Ald. et ed. Parm. tum læta Exc. Gevart. tam vel jam Med. pr. læta Thuan. suis pro metu Pric. metu vel manu Pat. novis dissensus acerbis Oisel. discessus Thuan. acerbis Pric. novis dissensus acerbis vel metu. dissensus acerbus Vat. pr.—301 Sed Med. quart. Exc. Gevart. Et gravior omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. At gravior Ambr. sec. inc. Heins. confessus Farn. nunc Med. sec. nonne leg. Heins. iste Vat. pr.—302 miserumque rudemque ed. Vicet.—303 in certos Rott. veros i. e. legitimos ascripserat Heinsius. produxit Thuan. reduxit Med. quart.—304 quem te Med. quart. tenuisse Oxon. sec. m. pr. metuisse Thuan. fremuisse Rott. timuisse Florent. Petav. pr.—305 Reppulit Moret. sec.—306 volui dum si quid Oxon. pr. fata manerent Pat.—307 videor voluisse Vat. sec. visus voluisse Med. quart. Ad jussus pro Aut visus Thuan. venerabilis ulli Med. tert.—308 numen præsensque octodecim scripti. Exc. Læti. præsens numenque tres Vatt. Pric.

NOTÆ

300 *Dissensus*] Inter milites tumultuantea gravis erat dissensio, aliis alia volentibus; sed gravior et magis timenda consensio, simulque periculum, ne spreta stirpe Theodosii, novum Imperatorem ingererent, ut sæpe ante a militibus factitatum.

302 *Tenerumque*] Arcadius tamen moriente Theodosio annum agebat vigesimum, sed quæ in tali ætate rerum experientia? Huic erat nigra cæsaries, et prava statūra, sed in pingendo vel scribendo magna dexteritas: hunc docuerat illustris sanctusque Senator Arsenius, quem non

modo sprevit, sed etiam in eum dira statuit. Qua de re cum cogitaret Arsenius, hanc vocem audivisse dicitur, 'fuge, sede, tace.' Hinc desertum petiit, sicque fugit, sedit, tacuit, et ob suam virtutem inter Sanctos est ascriptus.

303 *In veros eduxit*] Formavit annos tuos tales, quales esse debent anni Principis veri, Principis optimi.

304 *Tremuisse*] Erat certe, quod Arcadius timeret Rufinum; nisi enim obstitisset Stilicho, Rufinus aut invasisset aut oppressisset Imperium.

308 *Præsens*] Numina antiqui pu-

At soceri reverere faces, at respice fratris
 Connubium, pignusque meæ regale Serenæ. 310
 Debueras etiam fraternis obvius ire
 Hostibus, ille tuis. Quæ gens, quis Rhenus et Hister
 Vos opibus junctos, conspirantesque tulisset?
 Sed tantum permitte cadat: nil poscimus ultra.
 Ille licet sese prætentis Syrtibus armet, 315
 Oppositoque Atlante tegat, licet arva referta

si rennis talia; honora saltem affinitatem soceri: considera saltem matrimonium fratris tui, et nuptias regias Serenæ meæ. Immo debuisses progredi oppositus hostibus fratris tui, ille tuis: quæ natio, quis Rhenus et Danubius sustinuisset eos conjunctos copiis, et consentientes? At patere solum ut Gildo opprimatur: nihil petimus amplius. Iste etiamsi muniat se oppositis Syrtibus, ac protegat se Atlante

Oisel. numenque vocor præsens Gesn. et ed. Bipont. vocet Med. quart. si jussa Oxon. pr. recuses Thuan. Mazar.—309 Aut soceri Pal. Pric. duo Med. Exc. Læti. At Leid. pr. Put. Mazar. Bonon. Tholos. Lov. Vat. Livin. duo Petav. totidem Ambr. Exc. Gevart. ed. Parm. At vel Aut Ambr. sec. aut respice tres Vatt. Farnes. Pric. duo Med. at respice Vat. Livin. Mazar. Florent. inc. Heins. at vel aut Vat. pr. duo Med. Put. Ambr. sec. unus Heins. ed. Vicet.—310 Connubium Rott. Conjugium Pric. Oisel. Florent. Pat. Conjugium vel Connubium Vat. tert. Put. Med. pr. pignusque meum Med. sec. m. pr. legale Put. m. pr.—311 hostibus ire Obvius Med. sec.—312 quis gens Pal. Med. pr. quis Rhenus Leid. pr. et sedecim alii, item Exc. Gevart. qui edd. pleræque præter Vicet. Parm. Colin. Rhetus Var. LL. e marg. Parm.—313 junctos Vat. pr. Exc. Læti. opibus junctis Oisel. victos ed. Vicet. junctos opibus Moret. pr. Vos conspirantes opibus junctosque viginti quatuor Codd. Exc. Gev. Var. LL. e marg. Parm. Ald. ed. Vicet. nec non Var. LL. ed. Antv. conspiratis vel conspirantes Leid. pr. tulisset tres Vatt. Rott. tulissent Leid. pr. duo Vatt. Pric. Gesn. ed. Bipont. Kœnig.—314 promitte Lov. Ambr. pr. dimitte Pat. cadat Vat. pr. ed. Vicet. cadet plurima pars Codd. Ald. Exc. Gevart. poscimus vel possumus Lov.—316 adamante tegat Pric.

NOTÆ

tabant ubique præsentia, et nihil non videntia.

Recusas] Si non te movent talia monita, si non virtus Stilichonis, at saltem moveat te observantia ei debita, qui socer est fratris tui Honorii, quique te, ut pater, fovet; sicque avertaris a fovendo Gildone hoste publico.

309 *Soceri*] Vocat Socerum, qui erat socer, non Arcadii, sed Honorii.

Faces] Reverere affinitatem Stilichonis, qui per faces, hoc est, conjugium, dedit filiam Mariam conjugem

fratri tuo Honorio, cujus est socer.

310 *Serenæ*] Reverere nuptias regales Serenæ, fratris mei filiæ, sororisque tuæ patruelis, et filiæ meæ adoptivæ, quæ nupsit Stilichoni; et quæ tibi velut certum pignus esse deberet et mei et tui in Honorium Stilichonemque amoris.

311 *Debueras*] Debuisses, o Arcadi, proficisci contra hostes fratris Honorii, et ille contra tuos.

312 *Syrtibus*] De his supra alibi.

316 *Atlante*] Hic mons est Mauritanix in Africa.

Anguibus, et Solis medios objecerit æstus :
 Novi consilium, novi Stilichonis in omnes
 Æqualem casus animum : penetrabit arenas :
 Inveniet virtute viam. Sic Divus : et inde 320
 Sic natus : Jussis, genitor, parebitur ultro.
 Amplector præcepta lubens : nec carior alter
 Cognato Stilichone mihi. Commissa profanus
 Ille luat : redeat jam tutior Africa fratri.
 Talia dum longo secum sermone retexunt, 325
 Hesperiam pervenit avus, castumque cubile
 Ingreditur, Tyrio qua fusus Honorius ostro

objecto : etiamsi iste opposuerit agros plenos serpentibus, et calores ardentissimos Solis : cognosco prudentiam Stilichonis, cognosco fortitudinem ejus parem casibus cunctis : pervadet arenas, reperiet iter virtute sua. Ita Theodosius Divus locutus est, et ita deinde filius ejus Arcadius dixit : Sponte obediatur imperiis tuis, o pater : recipio volens mandata tua : neque alius est mihi dilector Stilichone affini : iste impius Gildo puniatur ob delicta : Africa jam securior restituatur fratri meo Honorio. Dum hæc Theodosius pater et Arcadius revolunt inter se verbis multis, Theodosius avus attingit Italiam, et intrat cubiculum pudicum in quo Ho-

Ambr. pr. Med. sec. *Atlante vel adamante* Moret. sec. Exc. Pat. rec. *regat pro regat* ed. Vicet. *arma* Rott. Med. sec. m. pr. Petav. sec. Exc. Gevart. *arma vel arva* Lov.—317 *mediis objecerit* Rott. Med. sec. m. pr. *objecerat* Vatic. pr. m. pr. *ictus pro æstus* Lov. m. pr.—318 *Stiliconis* Vatic. pr. et sec.—321 *Sic gnatus* Vatic. prim. et Oisel. *parebitur* Vatic. prim. et tert. Florent. Vat. Livin. ed. Parm. *parebimus* duo Vatt. totidem Oxon. Pal. Farn. Rott. Moret. sec. Lov. Ald. Vicet. Gryph. Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *parebimus vel parebitur* Put.—322 *non carior* Med. quart.—323 *Cognatus* Moret. sec. *Stilicone* Vat. sec. *promissa vel commissa* Reg. *luat ille profanus Commissum* Med. sec.—324 *mitior* Pat. Ald. *Affrica* tres Vatt.—325 *secum longo* Vat. quint. Med. tert. Put. *retexunt* Florent. Oisel. Pat. Vat. Livin. *volutat* ed. Vicet. *volutant* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Moret. sec. *volutant vel retexunt* Vat. pr. et tert.—326 *convenit* Vat. pr. m. pr.—327 *Tyrio qua* Vat. pr. *fusus* Florent. Med. quart. Mazar. inc. Heius.

NOTE

317 *Anguibus*] Africa scætet omni serpentum genere ; quorum pulchra descriptio apud Lucanum l. ix.

Medios] Licet se abscondat in regionibus Zonæ mediæ, seu torridæ subjectis, ac perinde in locis quæ ardentissimo Solis calore torrentur.

319 *Æqualem*] Novi fortitudinem et prudentiam Stilichonis nihil non posse aggredi, sustinere, vincere.

Penetrabit] Permeabit deserta arenosa Africæ, et nihil tam arduum est, quo non penetret ejus virtus. 'Invia virtuti nulla est via.' Ovidius.

323 *Profanus*] Impius, qui violat sacram Imperatoris sui majestatem.

327 *Ostro*] Vestes purpureæ antiquis pro stragulis erant in lectis sternendis. Putpura Tyria in pretio

Carpebat teneros Maria cum conjuge somnos,
 Assistit capiti: tunc sic per somnia fatur:
 Tantane devictis tumuit fiducia Mauris, 330
 Care nepos? iterum post me conjurat in arma
 Progenies vesana Jubæ, bellumque resumit
 Victoris cum stirpe sui? Firmumne jacentem
 Obliti, Libyam nostro sudore receptam
 Rursus habent? ausus Latio contendere Gildon? 335
 Germani nec fata timet? Nunc ire profecto
 Nunc vellem, notosque senex ostendere vultus.

norius cubans in purpura Tyria fruebatur sopore dulci cum uxore Maria. Astat prope caput ejus: tum ita alloquitur eum in somnis: An confidentia tanta cepit Mauros subactos, O nepos dilecte? Post prælia mea genus insanum Jubæ rursum conspirat in certamina, et instaurat pugnas cum prole domitoris sui? An obliti sunt Firmum tyrannum deletum? possident iterum Libyam restitutam nostris laboribus? Gildo audeat pugnare contra Italiam? neque metuit calamitatem fratris sui? Nunc certe, nunc ego senex arderem proficisci, et ostentare illi ora cognita.

Exc. Læti, ed. Parm. *fortis* octodecim alii, Exc. Ruben. Var. LL. ed. Antv. ed. Vicet. *fulvus* Moret. sec. *fortis* vel *fusus* Put.—329 *Adstitit et capiti* Reg. tum Med. quart.—330 *devictis tenuit f. Mauris* vet. Gyr. *devictis tumuit f. M.* duodecim scripti, Exc. Læti, Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. *devictos tumuit f. Mauros* ed. Vicet. *devectos* Put. *timuit* Med. tert. Oxon. sec. *timuit* vel *tenuit* Med. pr. *devictis tumuit dementia M.* Reg. *devictos tenuit f. M.* Heins. Gesn. ed. Bipont.—331 *conjuret* Thuan.—332 *resumat* Thuan. *resumsit* Tholos.—333 *Victori* Moret. pr. *Firmum jacentem* Med. quart. *fratremne* Florent. m. pr. Petav. pr. Thuan. cum glossa i. e. *Firmum*.—335 *Rursus habent* Exc. Schott. in quibus Gronovius ascripserat legendum forte *arent*: an sub Latio pro ausus Latio Leid. pr. Gildon Exc. Læti. *Gildo* vel bello Oxon. pr.—336 *nec* Vat. Livin. non Moret. sec. Ald. nunc inc. Heins. qui inde non corrigebat. *facta* Pal. Farn. Pric. Petav. tert. Lov. m. pr. Oxon. marg. Isingr. *fata* ed. Vicet. et Parm. *fata* vel *facta* Med. pr. Oxon. sec. non ire ed. Vicet. *scire* Med. tert. *ipse* Pat. ire vel *ipse* Vat. tert.—337 *senes* Reg. Petav. sec.

NOTE

fuit: dicitur ab Urbe Tyro in Phœnicia.

330 *Tantane*] Alludit ad illud Virgilii: 'Tantane vos generis tenuit fiducia vestri!'

331 *Conjurat*] Quasi non tam bellum sit, quam conjuratio. Sic tamen Virgilius: 'motu Conjurat trepido Latium.'

332 *Jubæ*] Hic Rex erat Mauritanæ in Africa.

333 *Firmumne*] *Firmus* Gildonis frater insolens Tyrannus *Zamam* fra-

trem peremerat, et ne, ut contumax, damnatus perimeretur, a Romanis desciverat; hinc pressus a Theodosio seniore homo crapulæ deditus, in mortem ruit voluntariam.

336 *Germani*] Neque Gildo timet fatalem casum *Firmi* fratris sui, qui a Theodosio seniore debellatus est.

337 *Notosque*] Quasi solo vultu posset profligare Gildonem: et re quidem ipsa aiunt in Theodosio avo fuisse Martiam vultus torvitatem.

Nonne meam fugiet Maurus, cum viderit, umbram ?
 Quid dubitas ? exsurge toris : invade rebellem.
 Captivum mihi redde meum : desiste morari. 340
 Hoc generi fatale tuo ; dum sanguis in orbe
 Noster erit, semper pallebit Regia Bocchi.
 Jungantur spoliis Firmi Gildonis opima.
 Exomet geminos Maurusia laurea currus,
 Una domus toties una de gente triumphet. 345
 Di bene ; quod tantis interlabentibus annis
 Servati Firmusque mihi, fraterque nepoti.
 Dixit, et afflatus vicino sole refugit.

An non Gildo Maurus effugiet cum aspexerit vel speciem meam ? Quid cunctaris, O Honori ? surge ex thalamo, aggredere rebellem Gildonem. Restitue mihi captivum meum : noli cunctari. Hoc munus est fatale gentis tuæ : dum genus nostrum regnabit in mundo, palatia Bocchi perpetuo extimescent. Opima spolia Gildonis jungantur cum exuviis Firmi. Laurea Mauritana decoret currus duos : una domus triumphet toties de stirpe una. O Superi, bene fecistis ! quod spatium tot annorum interfuentium reservati sunt, et Firmus mihi, et Gildo Firmi frater nepoti meo Honorio. Sic Theodosius avus locutus est, et mox tactus radiis Solis

*****

inc. Heins. *senes vel senex* Oxon. pr.—338 *Numne* Petav. tert. *fugiet* Moret. sec. *fugeret* Thuan. unde Heinsius *legebat fugiat. cum viderit* Put.—339 *dubitas* exire Mazar. *invadere bellum* Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. *invade rebellem* Leid. pr. et viginti octo alii. Oxon. uterque. Lov. Ald. Parm. Vicet. Junt. Colin. Var. LL. ed. Antv. *invadere bellum* vel *invade rebellem* Put. Florent.—340 *Capturum* Farn.—341 *in urbe* Reg. *orbe* vel *urbe* Oxon. sec.—342 *parebit* Vat. sec. Ambr. tert. Voss. pr. et alter a m. s. *pallebit* vel *parebit* Petav. pr. *Bocchi* Vat. pr. Lov. dno Med. *Bocci* Vicet. *Boci* Parm. *Bacchi* Var. LL. ed. Antv.—344 *Exorent* Put.—345 *triumphat* Farn.—346 *armis* Lov.—347 *Servatus* Thaan. Var. LL. ed. Antv.—348 *afflatus vicino* Tholos. Vat. Livin.

NOTÆ

341 *Fatale*] Hoc munus a fatis concessum est generi Theodosiorum, ut vincant Mauros, Firmum, Gildonem, aliosque, qui Bocchi Mauritanæ Regis Palatium occupant.

342 *Pallebit*] Non Regia pallebit, sed ii Reges qui sunt in Regia extimescent pallescentque. Sic ponitur continens pro contento, et effectus pro causa, quia pallor est timoris effectus.

343 *Opima*] Opima spolia sunt ea quæ dux duci eripit.

344 *Laurea*] Currus triumphales

lauro ornabantur.

346 *Dii bene*] Gloriæ nostræ consuluerunt, quod mihi avo Firmum Tyrannum vincendum dederunt ; quodque triginta circiter annis elapsis, tibi nepoti Gildonem Firmi fratrem superandum reservarunt.

348 *Afflatus*] Impulsus radiis Solis appropinquantis ; tandem enim umbræ versari poterant cum mortalibus, quamdiu Sol non oriretur ; tum enim evanescebant. Virgilius : ‘ Et me sævus equis oriens afflavit anhelis.’

At juvenem stimulis immanibus æmula virtus
 Exacuit: jam puppe vehi, jam stagna secare 350
 Fervet, et absentes invadere cuspide Mauros.
 Tum jubet acciri socerum, dextramque vocato
 Conserit, et quæ sit potior sententia, quærit.
 Per somnos mihi, sancte pater, jam sæpe futura
 Panduntur, multæque canunt præsentia noctes. 355
 Namque procul Libyco venatu cingere saltus,
 Et juga rimari canibus Gætula videbar.
 Mœrebat regio sævi vastata Leonis
 Incursu: pecudum strages, passimque juveni

appropinquantis evanuit. Sed fortitudo imitatrix excitat juvenem Honorium stimulis ingentibus: jam ille ardet ferri navibus, jam findere aquas, et aggredi gladio Mauros remotos. Tum imperat advocari socerum Stilichonem, et jungit dextram cum eo accito, ac petit quod consilium sit melius. Res venturæ jam aperiuntur mihi per somnia, o Socer venerande, et noctes plures cantant mihi certa præsentia. Etenim mihi videbar circumdare in venatione sylvas Libycas longe, et vestigare cum canibus montes Gætulicæ: tractus ille squalabat depopulatus excursionibus leonis crudelis: cædes pecorum cernebantur et tauri semianimes undique,

//////////

dicino Vat. sec. recessit Med. quart. Pat.—350 *quippe* Lov. m. pr.—351 *Ardet* Pat.—352 *Tunc* Vat. quint. *Tum* Leid. pr. et septem alii, item Exc. Ruben. *valet* Florent. m. pr. *ac sciri* Pric.—253 *melior* Pal. Med. pr. Petav. tert. ambo Moret. unus Heins.—354 *care pater* Pal. Med. pr. unus Heins. *parens* Ambr. sec. inc. Heins. qui ascripserat neqq. *modus loquendi usitatus*: Vopisc. sub finem Taciti pag. 233. ‘Claudius Capellianus Cercio Metiano S. Obtinimus, pater sancte, quod semper optavimus.’ et ibidem: ‘Antronio, justo patri, Antronius Tiberianus S. Nunc te, pater sancte, interesse decuit senatui amplissimo.’ sic *SOCER SANCTISSIMUS*, vetus Inscriptio apud Castalion. p. 79. in Rutilium. *tam sæpe* Var. LL. ed. Antv. *persæpe* Moret. sec.—355 *multasque* Vat. pr. m. pr. Pric. m. sec.—356 *Jamque procul* duo Vatt. Ms. Pulman. et Barth. *videor mi* Petav. sec. Thuan. qui tamen et *venatu* exhibet. *visus distringere* Mazar. Exc. Cod. Rhem. Isingr. *venatu cingere* vel *visus distringere* Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. m. pr. Put.—358 *Mærebat* vel *Mærebar* Exc. Læti.—359 *Incursu et pecudum* Thuan. *sparsimque* idem Thuan. pro *juveni*

NOTE

349 *Stimulis immanibus*] Ingentibus, sævis, ad cædem et sanguinem impellentibus.

Æmula] Virtus, seu fortitudo æmula, atque imitatrix virtutis Theodosii, inflammat Honorium.

351 *Absentes*] Honorius tanto Martis æstro percitus est, ut in Mauros, licet absentes ac remotos, con-

vertat mucronem, aut jam se convertere putet. ‘Sæviti in absentes’ Virgilius de lupo furente in agnos inclusos, et muro remotos.

354 *Sancte*] Sanctus est venerandus, quem qui violat capitali supplicio puniri debet. Justinianus de rerum divis. §. 10.

Semineces, et adhuc infecta mapalia tabo, 360
 Sparsaque sanguineis pastorum funera campis.
 Aggredior latebras monstri, mirumque relatu
 Conspicio. Dilapsus honos : cervice minaces
 Defluxere jubæ : fractos inglorius armos
 Supposuit, servile gemens, ingestaque vincla 365
 Unguibus, et subitæ collo sonuere catenæ.
 Nunc etiam paribus secum certare tropæis
 Hortator me cogit avus. Quonam usque morati

et tuguria adhuc commaculata sanie, et cadavera pastorum disjecta in agris cruciatatis. Invado latibula portenti, et video rem admirabilem dictu : decus ejas ecanuit : villi formidabiles demissi sunt in collo. Ipse inhonorus subjecti humeros subactos ingemiscens serviliter : et compedes injectæ unguibus ejus, ac catenæ repentina resonauerunt super cervicem. Nunc etiam avus Theodasius suator impellit me pugnare secum pro victoriis similibus : quo fine nos semper lenti hæremus?

vicieti Vicet. vitiose.—360 sed adhuc Leid. pr. infesta mapalia Put. Leid. pr.—361 corpora Pric.—363 Aspicio Ambr. pr. Conspicio vel Concipio Petav. pr. delapsus Reg. Thuan. Oxon. sec. Petav. tert. Mazar. honor Farn. Pric. Bonon. Ambr. pr. Oxon. sec. Med. tert.—364 strictos Med. quart. fractosque Florent. Pat. Lov. m. pr. edd. Parm. Junt. Ald. Colin.—365 injectaque quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. ingestaque Med. tert. Petav. sec. m. pr. Bonoa. Moret. pr. m. sec. duo Oxon. incensaque Var. LL. ed. Antv.—366 collum Ambr. pr. sonuere quatuor Med. Mazar. unus Heins. Exc. Læti et ed. Vicet. subiere duo Oxon. duo Leid. Lovan. et alii, item Var. LL. ed. Antv. sonuere vel subiere Vat. pr. Put.—367 triumphis Farn.—368 Hortator Florent. Mazar. Vat. Livin. ed. Parm. Hortatur Vat. tert. Pric. Put. Hortatu Leid. pr. et triginta alii, Exc. Cod. Rhem. Var. LL. e marg. Parm. Ald. et ed. Vicet. Hortator vel Hortatu Med. sec. Hortatur vel Hortatu Vat. pr. tangit avus Leid. pr. Ambr. sec. inc. Heins. cogis ed. Vicet. morari Vat. pr. Exc. Læti. remoti omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. remote Petav. sec. remoti vel

NOTÆ

360 *Mapalia*] Sunt casæ pastorum Libycorum, seu casæ Punicæ. Virgilius : ' Et raris habitata Mapalia tectis.'

361 *Funera*] Per sparsa funera, intellige disjecta cadavera. Virgilius : ' Aut funus lacerum tellus habet?' ' Funus lacerum' id est, *cadaver laceratum*. Cicero de Clodio : ' Neque ullo in loco potius mortem ejus lacerari, quam in quo vita esset damnata.' Per ' mortem' intellige *cadaver*.

363 *Dilapsus honos*] Ea forma, ea species, quæ Leoni regi animantium conciliat honorem ac decus inter

bestias, fluxa est, ac marcescere videtur.

364 *Defluxere jubæ*] Quæ alioqui stant ita erectæ, ut minari putes.

365 *Servile*] Serviliter : quod argumentum est Gildonem Regem, mox instar Leonis popularis esse vincendum, ac servili jugo premendam.

367 *Paribus*] Avus meus Theodasius hortatur me certare, hoc est certatim, et ad sui imitationem pugnare, ut vincam Gildonem, sicut vicit Firmum Gildonis fratrem, et talia de hoc tropæa erigam, qualia de Firmo ipse erexit.

Cunctamur? decuit pridem complere biremes,
 Et pelagi superare minas. Transmittere primus 370
 Ipse paro. Quæcumque meo gens barbara nuta
 Stringitur, adveniat. Germania cuncta feratur
 Navibus, et socia comitentur classe Sygambri.
 Pallida translatum jam sentiat Africa Rhenum.
 An patiar tot probra sedens: juvenisque relinquam, 375
 Quæ tenui rexique puer? bis noster ad Alpes
 Alterius genitor defensum regna cucurrit.

*Jamdudum oportuit replere naves, et vincere iras maris. Ego ipse prior appare
 trajicere illud mare. Nationes barbaræ, quæcumque cohibentur imperio meo, ac-
 currant: Germania tota portetur navibus, et Sicambri stipentur meo classibus
 auxiliariis. Jam Africa timens experiat Rhenum esse transmissum contra
 se. An ego otiosus tolerabo tot opprobria? An juvenis deseram ea, quæ ego puer
 possedi et gubernavi? noster parens bis properavit ad Alpes tutaturus Imperium*

morati Moret. pr. remissi conjiciebat Heins.—369 *Cunctamur* vel *Cunctamur*
 Pric. *quondam complere* Pat.—370 *minas* Vat. pr. Farn. Oisel. *minas* Leid. pr.
 cum quatuordecim aliis, item Var. LL. ed. Antv. *minas* vel *moras* Vat. tert.
 Florent. Put. duo Oxon. *transmittere pontum* Exc. Læti. *transmittere pinus*
 Ambr. pr. Med. sec. Voss. *primus* vel *pinus* Florent. Petav. pr. Heinsius
 primo conjiciebat *pinus*, sed postea *rd primus* pro vera lectione agnovit,
 ascripto loco Tertulliani p. 172. Not. Rigalt. ubi ex veteri Cod. legendum
 'nauta transmittit,' quæ illic ex ejus sententia vera est lectio. *primus* vel
Dirus Vat. tert.—371 *quacumque* Exc. Læti. Ald. *quocumque* ed. Vicet. et
 Parm. *quacumque* vel *quæcumque* Lov. *vultu* Farn.—372 *adveniet* Exc. Læti.
adveniens Lov. m. pr. *Germania cuncta* Oisel. Pat. Med. quart. *tota septem*
 alii. *cuncta* vel *tota* Vat. pr. Florent. Vat. Livin. vet. Gyr.—373 *socii* Reg.
 Tholos. *comitantur* Reg. Var. LL. ed. Antv. *nave* vel *classe* Pat. *Sycambri*
 Vat. pr. *Sycambri* Reg. *Sicambri* Gesn. et ed. Bipont.—374 *remum* Lov. m.
 pr. *Rhenum* vel *remum* Vat. tert.—375 *patior* Farn. duo Med. Put. Bonon.
 Lov. Moret. sec. Petav. tert. inc. Heins. ed. Vicet. *tam probra* Rott. Med.
 sec. *senex* pro *sedens* Pat. m. pr.—376 *Quod tenui* Reg. *rexique* Vat. Livin.
texique Bonon. vet. Gyr. *rexique* Ald. *nam* vel *bis* Put.—377 *Alterius* Vat.
 pr. Pric. Ambr. tert. Isingr. *Ulterius* Leid. pr. et octodecim alii, Ald. ed.
 Parm. Exc. Cod. Rhem. item Var. LL. ed. Antv. *Ulterius* vel *Alterius* Petav.

NOTE

372 *Stringitur*] Nationes quæ meo
 imperio ad nutum meum constringun-
 tur, retinentur.

373 *Sygambri*] Vel *Sycambri*, populū
 Rheni accolæ, de his supra.

374 *Rhenum*] Africa sentiat Rhe-
 num, id est universas gentes, quæ
 Rhenum accolunt, quæque mihi sub-
 ditæ sunt.

376 *Alpes*] Contra Eugenium, et
 Arbogasten; contraque Maximianū,
 de quibus omnibus supra.

377 *Alterius*] Valentiniani Impe-
 ratoris; cujus, post Gratiani cædem,
 imperium ut proprii filii tutatus est
 grato animo Dux conspicuus Theodo-
 sius.

Nos prædæ faciles insultandique jacemus?
 Finierat. Stilichon contra cui talia reddit:
 Adversine tubam, Princeps, dignabere Mauri? 389
 An feret ignavus clari solatia fati,
 Te bellante mori? decernet Honorius inde,
 Hinc Gildon? prius astra Chaos miscebit Averno.
 Vindictam mandasse sat est. Plus nominis horror,
 Quam tuus ensis aget. Minuit præsentia famam. 385

alterius. Nos expositi populationi facili et opprimendi torpescimus? Honorius absolvit sermonem suum, cui Stilicho respondet hæc contra: An putabis bellum Mauri oppositi te dignum, o Imperator? An iste iners referet consolationem mortis illustris, cadere scilicet te dimicante? Honorius inde pugnabit, hinc Gildo? Chaos ante confundet sidera cum Inferis: sufficit imperare ultionem: terror nominis tui plus faciet, quam gladius imminuit famam, Princeps: qui

*****

pr. Vat. tert. defendere Rott. defensioneque Moret. pr.—378 Non prædæ ine. Heins. prædo ed. Parm. prædæ Var. LL. e marg. Parm. insultandæque Pal. insultantique Vat. quint. Rott. duo Med. Leid. pr. Moret. pr. Lov. duo Oxon. Ald. Vicet. Parm. Junt. Colin. insultandique novem alii et Exc. Pat. rec. insultantique vel insultantique Med. pr.—379 Finis erat Vat. tert. m. sec. Stilicho Vat. sec. Med. quart. Stilichon Exc. Læti. contra quem Mazar. cui contra dud Vatt. Thuan. ed. Parm. et Vicet. contra sic Pat. fatur pro reddit Florent. Tholos. Med. tert. m. pr.—380 Adversine Med. tert. Adversumne Thuan. tubam Vat. pr. tubas Oxon. pr. belli pro Princeps Vat. pr.—381 An feret Pat. Lov. Ac feret Scalig. Exc. Schotti, in quibus Gronovius notaverat in Gryph. ed. legi Afferat. Afferit Bonon. Auferet Raphael. Isingr. Vat. pr. Pric. Oisel. Florent. m. pr. Vat. Livin. Put. Var. LL. ed. Antv. Afferet viginti quatuor Codd. item duo Leid. ed. Parm. et Vicet. At feret Barth. ed. pr. tanti solatia Vat. quint. Ieti quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. fati vel lethi Moret. pr.—382 decertat Med. sec. m. sec. decurret edd. Vicet. Parm. Ald. Junt. Isingr. Pulm. et al. decernet viginti quatuor alii, Exc. Læti, Gevart. et Ruben. nec non Var. LL. e marg. Parm. decernet vel decertat Moret. pr.—383 Gildon Exc. Læti. post pro prius marg. Isingr. miscebis Pal. Med. pr.—384 Vindictis vel Vindictum Reg. mandare Thuan. nominis error Put.—385 agit Vat. pr. Tholos.

NOTE

378 *Nos prædæ faciles*] Nos jacemus, torpescimus, tanquam ii, qui facile explari possunt, et quibus facile est insultare.

380 *Tubam dignabere*] An iudicabis conflictum bellicum sonante tuba cum Mauro commissum, dignum esse te, tanto Imperatore? *Tuba* pro bello ponitur, signum pro re signata, Metonymicās.

381 *Solatia*] Ab Augusto victore superari gloriosum est. Ovidius: 'solamen habeto Mortis, ab Æmo-

nio quod sis jugulatus Achille.'

382 *Honorius*] Inde pugnabit Honorius Augustus Imperator, hinc Gildo prædo Africæ!

383 *Chaos*] Chaos Poëtis est rerum omnium horrenda confusio, quæ erat ante orbem conditum.

Averno] Avernus lacus Italiæ, de hoc alibi.

384 *Nominis horror*] Alexander plus terrore nominis sui quam armis superavit.

Qui stetit, æquatur campo, collataque nescit
 Majestatem acies : sed quod magis utile facto,
 Atque hosti gravius, sensus adverte, docebo.
 Est illi patribus, sed non et moribus, isdem
 Mascezel ; fugiens qui dira piacula fratris,

399

stetit in arena, fit æqualis ; et exercitus instructus non respicit Majestatem. At quod magis accomodatatum est operi, atque acerbius hosti ostendam tibi, adhibe mentem. Est illi Gildoni frater Mascezel eodem genere, sed non eodem ingenio, qui evitans crimina crudelia fratris sui, credidit, et spes suas, et

inc. Heins. *agat* Vat. sec. Ambr. tert. *aget* Exc. Læti. *habet* Pric. *minuit* Leid. pr. Reg. m. sec. duo Oxon. totidem Petav. Vat. Livin. Pat. Moret. sec. Ambr. tert. vet. Gyr. *minuent* Florent. *minuunt* tres Vatt. Rott. Oisel. *minuit* vel *minuunt* duo Med. *minuet* vel *minuunt* Put.—386 *Qui stetit* Med. sec. Heins. hic notavit *stare* pro *pugnare* quandoque inveniri, et ascripserat locum Spartiani in Caracalla p. 87. ‘contra leonem etiam stetit.’—387 *qua magis* Rott. *si quod magis* Florent. m. pr. *sed quid magis* legebat Heinsius. *factum* Mazar. Oisel. Moret. sec. *facto* duo Vatt. Pal. Pric. Rott. Thuan. Moret. pr. Petav. sec. Oxon. sec. duo Leid. Ald. et Exc. Gevart. *factu* Reg. Pat. Vet. Gyr. Bonon. Med. quart. duo Petav. Vicet. *facto* vel *factu* Lov. Oxon. pr. *factum* vel *facto* vel *factu* Put. *facto* Sched. Schott. in quibus a Gronovio notatum erat in aliis *cerno* legi. Heinsius ascripserat locum Spartian. in Didio Juliano. ‘Convocato Senatu, quæsitisque sententiis, quid facto opus esset.’ et Victor in Severo. ‘quæ factu ardua.’ *animos adverte* Vat. tert. *acerte* Farn.—389 *patribus* duo Leid. et viginti alii, Ald. ed. Parm. et Vicet. Exc. Cod. Rhem. et Ruben. *patruus* septem alii. *patruus* vel *patribus* Vat. pr. Oxon. sec. *frater non pro sed non et* Med. quart. *non est moribus* Farn. *idem* Pric. Oisel. Reg. Thuan. Moret. pr. *idem* vel *isdem* Vat. pr.—390 *Mascezel* Vat. pr. Med. pr. Ambr. tert. vet. Gyr. Exc. Læti et Ruben. *Mascezer* Rott. Mazar. *Marcestel* Thuan. *Mascezes* Leid. pr. Petav. sec. Ambr. sec. Tholos. Exc. Gevart. *Mascezes* Vat. sec. Put. Ambr. pr. Sched. Gud. *Mascezes* Oisel. *Mascelzel* Vat. tert. *Mascerzes* inc. Heins. *Massetes* Bonon. *Masceres* Pal. *Muscelzer* Pric. Florent. *Marcezer* Med. sec. Moret. pr. *Macezer* ed. Vicet. *Malcelver* Petav. pr. *Malceter* Var. LL. ed. Antv. *Mazelcer* Oxon. pr. *Massaietes* Farn. *Massagetes* Vat. quint. Med. tert. Lat. *Massegetes* Moret. sec. *Massegetes* vel *Macezer* Med. quart. *Mascezes* vel *Masagetes* Leid. sec. *Mascelzes* vel *Massacales* Lov. *Murcelzer* vel *Massezer* Petav. pr. *Massetes* vel *Mascezes* Oxon. sec. *effugiens* Exc. Ruben. *dura* Vat. quint. Florent. Bonon. Pat. Ambr. pr. Oxon. sec. Petav. tert. *dura* vel *dira* Reg. *pericula* Faru. Put. Pat. Ambr. sec. *patris* Pal. Med. pr.

NOTE

386 *Qui stetit*] Princeps qui se commisit, qui stetit in acie, fit quodammodo æqualis in campo, et exercitus inter tubas non respicit amplius Majestatem Principis Romani. Unde Principes in bello cum inferioribus pugnare non debent: nam si vincant, gloria exigua est; si vincantur, grande dedecus.

389 *At non et moribus*] Nec mirum

est: studia fratrum sunt sæpe diversa, et inter se pugnantia. Ovidius: ‘Fratrum quoque gratia rara est.’

390 *Mascezel*] Magna certe sagacitas Stilichonis, qui cum nomine Honorii non posset bellum inferre Gildoni sine offensa Arcadii, Mascezellem privata injuria accensum summisit in fratrem Gildonem, qui mox versus in desperationem seipsum oc-

cti, clypeoque animosi teste Leones.
 is ante tamen Princeps confirmat ituros
 ere conspicuus. Stat circumfusa juvenus 425
 a hastis, pronasque ferox accommodat aures :
 lonem domitura manus, promissa minasque
 pus agi : si quid pro me doluistis in armis,
 ontate mihi. Justo magnoque triumpho
 les abolete notas. Sciat orbis Eous, 430

Nota ab Augusto ; et confirmantes vocem Invicti, ac Leones indomiti scuto tes-
Prius tamen Imperator spectabilis in cespite excelso excitat verbis suis
profecturos. Juventus circum effusa astat fulva lanceis, et animosa adhibet
stentat : o exercitus superature Gildonem, jam tempus est impleri promissa et
nationes. Si quid indignati estis pro me in bello, ostendite mihi, eluite ma-
cuiles Triumpho pleno et ingenti. Imperium Orientis cognoscat, et sit notum

Parm. Isingr. Colin. Pulm. Jovianque Lov.—423 *Invicto* Vicet. Parm.
 informat Oxon. pr. *iturus* Oisel.—425 *stat circumfusa* Florent. Thuan. duo
 . quatuor Med. duo Heins. Put. Reg. ed. Parm. et Vicet.—426 *Nixa*
 Læti. *Nota* ed. Vicet. *iras pro aures* Thuan.—428 *agi* Pric. Rott. Oisel.
 loret. Sched. Gud. *agit omnes* Vatt. Pal. Farn. Lov. Moret. sec. Exc.
 ti et Gevart. *age* ed. Vicet. *agit vel agi* Moret. pr. *meruistis in armis*
 Petav. pr. vet. Gyr. ed. Parm. et Vicet. *doluistis* duo Leidd. et viginti
 or alli, Exc. Læti, Ruben. et Gevart. Sched. Gud. Var. LL. e marg.
 . item ed. Antv. *doluistis, in armis o.* Ita distinguunt Gesn. ed. Bipont.
 g.—429 *nihil pro mihi* Exc. Læti et Ruben.—430 *Imbelles* Exc. Ruben.
 cet. *Civiles vel Imbelles* Exc. Pat. rec. *neces* Med. sec. m. pr. marg.
 . *notas vel neces* Vat. tert. Pric. Put. *omnis pro orbis* Leid. sec. Rott.

NOTE

Invicti] Legio *Invicta* nomina-
 us milites probant sua virtute
 mmerito legionem suam appel-
 victam.

leo teste] Quia præclara facta
 scutis depingebant; unde Vir-
 ' picti scuta viri,' ideoque for-
 sed facta edant digna, quæ de-
 tur in scuto. Contra parma
 et alba de iis dicitur, qui nihil
 memorabile fecerunt, idem
 us, 'Parmaque inglorius alba.'

es] Legio *Leonum* dicta, quod
 milites leonum gestarent insigni-
Leones autem *animosi*, id est, mi-
 regionis *Leonum, animosi et indo-*
 star *Leonum*, quorum gerebant
 a.

Princeps] Honorius hortatus

incenditque milites eloquentia sua, ut
 tum moris erat.

425 *Aggere*] Spectabilis in aggere,
 id est, in Tribunali castrensi, quod ces-
 pite congesto exstructum in medio at-
 tollebatur.

426 *Ferox*] Vel in ipso silentio mi-
 lites præferunt ferociam Martis.

427 *Minasque*] Quas toties inten-
 tastis in barbaram Gildonem.

428 *Si quis doluistis*] Si quo dolore,
 si qua indignatione accessi estis con-
 tra Gildonem in mei gratiam.

429 *Justo*] Triumpho pleno, et nu-
 meris omnibus absoluto.

430 *Civiles notas*] Eluite maculas,
 seu dedecus susceptum in bello civili;
 in quo præ Eugenio, et Maximo, Ty-
 rannia, arma tulistis contra Romanam.

Sitque palam, Gallos causa, non robore, vinci.
 Nec vos, barbariem quamvis collegerit omnem,
 Terreat. An Mauri fremitum, raucosque repulsus
 Umbonum, et vestros passuri cominus enses ?
 Non contra clypeis tectos, galeisve micantes
 Ibitis. In solis longe fiducia telis.
 Exarmatus erit, cum missile torserit, hostis.
 Dextra movet jaculum ; prætentat pallia læva ;

435

publice, Gallos superari æquitate causæ, non vi. Neque Gildo terret vos, etiamsi congregaverit totam Barbariam. An Mauri sustinebunt prope impetum vestrum, et repercussus stridentes scutorum, et gladios vestros ? Non irruetis contra homines munitos scutis, et refulgentes casside. Confidentia eorum est in jaculis solis ex longinquo : hostis inermis remanebit, cum vibraverit telum. Dextera eorum impellit

Exc. Gevart. orbis Exc. Læti.—432 barbariam Petav. pr. Vat. quint. barbaries Rott.—433 haud Mauri Vat. Livin. aut Mauri Vat. quint. Rott. Ambr. pr. Oxon. sec. Med. tert. vet. Gyr. edd. Vicet. Parm. Junt. Isingr. Ald. Palm. et al. en Mauri Mazar. Var. LL. ed. Antv. æs Mauri Florent. Put. Reg. Bonon. Pat. Tholos. Lov. duo Heins. tres Med. totidem Petav. et Ambr. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. fremitum Vat. pr. Pric. raucoque Exc. Schott. in quibus Gronovius notaverat in Gryphiana ed. sic quoque legi. tantosque Var. LL. ed. Antv.—434 Umbonem Pnt. Umbone Exc. Ruben. ed. Vicet. Umbrorum Oxon. pr. m. pr. nostros duo Vatt. Pal. vestros Leid. sec. Vat. Gyr. cum multis aliis, item Exc. Gevart. enses Exc. Gevart.—435 Nec contra duo Med. Ambr. tert. Non etiam Var. LL. ed. Antv. clypeo Med. tert. gladiisque Vat. pr. Moret. sec. galeisque Vat. tert. galeisque Pal. duo Med. unus Heins. radiisque Oisel. galeisve Reg. Med. quart. galeisque vel gladiisque Put.—436 solis Med. pr. solitis Oisel. solis vel solitis Pric. inc. Heins. Ambr. sec.—437 miserit Thuan. Pat.—438 prætentat Bonon.

NOTE

In exercitu Honorii multi erant milites, qui Eugenium, Maximumque, et bellum civile secuti fuerant.

431 *Causa*] Galli erant in exercitu Honorii, atque eos nunquam posse superari nisi causa legitima destituantur. Id quod contigit, cum Eugenium et Maximum sequerentur. Et vero cum sequantur nunc Honorium Principem legitimum, rogat eos, ut probent se ante victos esse causæ æquitate, non vero robore, et vi armorum. Gallorum fortitudinis infinita sunt prope modum exempla : hos Julianus Imperator Romanis præferbat. Sed cum semper fortes fuerint, nunquam tamen fortiores, quam his temporibus, quibus sub auspiciis Lu-

dovici Magni in præliis omnibus triumphant.

432 *Barbariem*] Gildo non terret vos, licet colligat omnes gentes barbaras, immo licet armet ipsam barbariem.

433 *Fremitum*] Milites ruentes, et arma quatientes cum fremitu, et clamore.

437 *Exarmatus*] Cum Mauri vibraverunt tela, in quibus solis confidunt, remanent exarmati.

Missile] Telum omne, quod jacitur, quod mittitur.

438 *Pallia*] Quod designat tumultuariam Maurorum, et impeditam quandam pugnandi rationem ; contra Romani erant sine pallio expeditiores.

Cetera nudus eques. Sonipes ignarus habentæ :
 Virga regit. Non ulla fides, non agminis ordo. 440
 Arma oneri, fuga præsidio. Connubia mille :
 Non ulli generis nexus, non pignora curæ ;
 Sed numero languet pietas. Hæc copia vulgi.
 Umbratus dux ipse rosis, et marciðus ibit
 Unguentis, crudusque cibo, titubansque Lyæo, 445
 Confectus senio, morbis stuprisque solutus.
 Excitet incestos turmalis buccina somnos ;
 Imploret citharas, cantatricesque choreas,

spiculum ; at sinistra opponit pallia : quoad cetera eques est detectus. Equus est imperitus lori : virga ducit hunc. Fides nulla est inter illos, nullus ordo exercitus. Arma iis sunt oneri, effugium est auxilio : mille conjugia sunt illis : nulla sunt vincula consanguinitatis : liberi non sunt iis curæ, sed pietas eorum minuitur multitudine : hæc facultas est plebis. Ipse ductor coopertus rosis, et emollitus aromatis, et onustus dapibus crudis incedet ; et vacillans vino, oppressus senectute, morbis, et enervatus libidine. Tuba bellica excutiat soporem impudicum ; invocet lyras, et

præstant Put. m. pr. læva vel lævam Thuan.—439 ignarus Pric.—440 gerit Oisel.—441 hominum Med. tert. conubia Exc. Gevart.—442 Non illi Farn. illis quatuor Vatt. Pal. Rott. ulli Mazar. Pat. Oxon. pr. Ambr. sec. ullis Petav. pr. m. pr. illis vel ulli Pric. Med. pr. Put. nexus generis Ambr. sec. sexus Bonon. Oxon. sec. Med. tert. Petav. tert.—443 languet numero Med. quart.—444 rex Vat. sec. m. pr. Rott. Med. sec. Oxon. pr. Moret. sec. ibat Ambr. pr.—445 Unguento Put. nudusque ed. Vicet.—446 Confractus Moret. sec. stuproque idem.—447 Excitat Med. tert. Exc. Læti et Var. LL. ed. Antv. ingestos Vat. pr. Oisel. infestos Pal. incestos vel infestos Oxon. sec.—448 Implorat Vat. tert. puellas Pal. Med. pr. unus Heins. sorores Oxon. sec. m. pr. catervas Moret. sec. jocularicemque cohortem vel cantatricesque choreas

NOTÆ

441 *Arma*] Arma eis onerosa et molesta sunt : fuga salutaris præferitur.

Connubia] Habent multas conjuges : numerus certus pro incerto ponitur.

442 *Non pignora curæ*] Nulla habent inter se generis et consanguinitatis vincula ; non curant liberos ; quorum ob multitudinem, multum minuitur, immo evanescit fere amor patrius. Ovidius : 'Alterius vires subtrahit alter amor.'

443 *Copia*] Hæc est copia, hæc est facultas populi : tale est vulgus.

444 *Umbratus*] Tectus grandiori

corona, quæ umbræ instar illum operiat.

445 *Lyæo*] Baccho, qui dicitur ἀπὸ τοῦ λύειν, solvere, quod solvat curas. Hic *Lyæus* sumitur pro vino.

447 *Incestos*] Somnos non solum impudicos sed etiam incestos, quod forte Gildo, barbarorum more, cum fœminis consanguineis et affinibus dormire non perhorresceret.

448 *Imploret*] Ironicus : ipse nimirum Gildo pressus Romanorum tellis, immo læsus solo tubæ clangore imploret, invocet, in auxilium citharas, chorosque mulierum ac puerorum inter cœnam saltantium et canentium.

Sitque palam, Gallos causa, non robore, vinci.
 Nec vos, barbariem quamvis collegerit omnem,
 Terreat. An Mauri fremitum, raucosque repulsus
 Umbonum, et vestros passuri cominus enses ?
 Non contra clypeis tectos, galeisve micantes
 Ibitis. In solis longe fiducia telis.
 Exarmatus erit, cum missile torserit, hostis.
 Dextra movet jaculum ; prætentat pallia læva ;

435

publice, Gallos superari æquitate causæ, non vi. Neque Gildo terret vos, etiamsi congregaverit totam Barbariam. An Mauri sustinebunt prope impetum vestrum, et repercussus stridentes scutorum, et gladios vestros ? Non irruetis contra homines mucronis scutis, et refulgentes casside. Confidentia eorum est in jaculis solis ex longinquo : hostis inermis remunebit, cum vibraverit telum. Dextera eorum impellit

Exc. Gevart. orbis Exc. Læti.—432 barbariam Petav. pr. Vat. quint. barbaries Rott.—433 haud Mauri Vat. Livin. aut Mauri Vat. quint. Rott. Ambr. pr. Oxon. sec. Med. tert. vet. Gyr. edd. Vicet. Parm. Junt. Isingr. Ald. Pulm. et al. en Mauri Mazar. Var. LL. ed. Antv. an Mauri Florent. Put. Reg. Bonon. Pat. Tholos. Lov. duo Heins. tres Med. totidem Petav. et Ambr. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. fremitum Vat. pr. Pric. raucosque Exc. Schott. in quibus Gronovius notaverat in Gryphiana ed. sic quoque legi. tantosque Var. LL. ed. Antv.—434 Umbonem Pat. Umbone Exc. Ruben. ed. Vicet. Umbrorum Oxon. pr. m. pr. nostros duo Vatt. Pal. vestros Leid. sec. Vat. Gyr. cum multis aliis, item Exc. Gevart. enses Exc. Gevart.—435 Nec contra duo Med. Ambr. tert. Non etiam Var. LL. ed. Antv. clypeo Med. tert. gladiisque Vat. pr. Moret. sec. galeisque Vat. tert. galeisque Pal. duo Med. unus Heins. radiisque Oisel. galeisve Reg. Med. quart. galeisque vel gladiisque Put.—436 solis Med. pr. solitis Oisel. solis vel solitis Pric. inc. Heins. Ambr. sec.—437 miserit Thuan. Pat.—438 prætentat Bonon.

NOTE

In exercitu Honorii multi erant milites, qui Eugenium, Maximumque, et bellum civile secuti fuerant.

431 *Causa*] Galli erant in exercitu Honorii, atque eos nunquam posse superari nisi causa legitima destituantur. Id quod contigit, cum Eugenium et Maximum sequerentur. Et vero cum sequantur nunc Honorium Principem legitimum, rogat eos, ut probent se ante victos esse causæ æquitate, non vero robore, et vi armorum. Gallorum fortitudinis infinita sunt propemodum exempla : hos Julianus Imperator Romanis præferbat. Sed cum semper fortes fuerint, nunquam tamen fortiores, quam his temporibus, quibus sub auspiciis Lu-

dovici Magni in præliis omnibus triumphant.

432 *Barbariem*] Gildo non terret vos, licet colligat omnes gentes barbaras, immo licet armet ipsam barbariem.

433 *Fremitum*] Milites ruentes, et arma quatientes cum fremitu, et clamore.

437 *Exarmatus*] Cum Mauri vibraverunt tela, in quibus solis confidunt, remanent exarmati.

Missile] Telum omne, quod jacitur, quod mittitur.

438 *Pallia*] Quod designat tumultuariam Maurorum, et impeditam quandam pugnandi rationem ; contra Romani erant sine pallio expeditores.

Si Pandionias planctu traxere phalanges
 Inachides, belloque rogos meruere maritis :
 Si moestæ squalore comæ, lacrymisque Senatum
 In Numidas pulsus solio commovit Adherbal :
 Hunc quoque nunc Gildon, tanto quem funere mersit, 410
 Hunc doleat venisse ducem, seseque minorem
 Supplicibus sciat esse tuis. Quem sede fugavit,
 Hunc præceps fugiat : fregit quem clade, tremiscat ;

rapuerunt fetu catervas Athenienses, et promerita sunt pugna sua pyras pro conjugibus suis : si Adherbal detrusus ex solio suo incendit sordibus capillorum tristium et fletibus Senatum contra Numidas : Gildo pariter merebit ob hunc Mascezelum quem affixit tantis mortibus, merebit nunc adesse hunc ductorem, et cognoscat inferiorem se esse clientibus tuis. Ille Gildo effugiat celer eum, quem expulit ex

var. Var. LL. ed. Antv.—406 Et Pandionias Vat. quint. Tholos. *Inachias* Vat. sec. *Inachida* Tholos. Med. tert. duo Oxon. Var. LL. ed. Antv. *mariti* Moret. pr. Oxon. sec. m. sec. *maritos* legit Heins.—408 *moesto squallore* duo Leidd. et viginti septem alii, Exc. Læti, Gevart. Ald. et Var. LL. e marg. Parm. *moestus sq. comæ* Exc. Cod. Rhem. *moestæ squalore comæ* Exc. Ruben. *passæ comæ* Put. unde Heinsius *passæ* legit. *moestas comas* ed. Vicet. *comæ* duo Leidd. totidem Oxon. et Heins. ambo Moret. tres Ambr. quatuor Med. Florent. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Vat. Livin. Ald. et Exc. Gevart.—409 *solio pulsus* Petav. sec. *socios* Leid. pr. m. pr. Oisel. Florent. m. pr. *solio* vel *socios* Put. *commissit* Pal. Med. pr. *Adherbal* Vat. quint. *Atherbal* Florent. *Adherbas* Pric. tres Med. Ambr. pr. *Adherbas* vel *Hiarbas* Petav. sec.—410 *Huc quoque* Mazar. *Nunc quoque* duo Vatt. Farn. Oisel. Leid. pr. Oxon. sec. Moret. sec. Exc. Læti, Gevart. ed. Vicet. *Hunc* octodecim alii, Ald. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *nil Gildo* Rott. *Gildon* Exc. Læti. *quem tanto* Vat. quint. Med. quart. Reg. Petav. pr. Tholos.—411 *Hunc doleat* duo Leidd. cum sedecim aliis, Exc. Læti, Gevart. Ald. Var. LL. e marg. Parm. et Var. LL. ed. Antv. *Huc* Bonon. *Nunc* Pat. Tholos. tres Ambr. ed. Vicet. *venisse* vel *crevisse* Med. sec. *sibi pro ducem* Thuan.—412 *Supplicibus* Exc. Læti. *supplicis* Med. sec. m. pr. Pat. Moret. sec. Vicet. *suis* inc. Heins. *cæde* Med. sec.—413 *Hunc* plurimi Codd. Exc. Gevart. Læti et Ruben. Ald. item Var. LL. ed. Antv. *princeps* Vat. quint. Farn.

NOTÆ

constituta, miseris et afflictis futurum perfugium.

406 *Pandionias*] Athenienses a Pandione Rege.

407 *Inachides*] Argivæ mulieres, dictæ ab Inacho fluvio Argos alluente.

Belloque rogos] Creon Thebarum Rex Argivos occisos vetabat sepeliri, volebatque esse prædam canum, aviumque: at mulieres *Inachides*, seu *Argivæ*, suis fletibus eo impulerunt

Athenienses, ut bellum gererent contra Creontem: quo implicato hac pugna, illæ meruerunt hac arte, ut sibi maritos suos sepelire liceret.

409 *Adherbal*] Africanus victus, et pulsus a Jugurtha, supplice habitu commovit Romanos in Jugurtham Numidiæ Regem.

410 *Mersit*] Velut in malorum gurgite. Virgilius: 'His mersere malis.'

413 *Clade*] Filiorum suorum.

Agnoscatque suum, trahitur dum victima, fratrem.

Hæc ubi sederunt genero, notissima Marti

416

Robora, præcipuos electa pube maniplos

Disponit, portuque rates instaurat Etrusco.

Herculeam suus Alcides, Joviamque cohortem

Rex ducit Superum : premitur nec signifer ullo

Pondere : festinant adeo vexilla moveri.

420

Nervius insequitur, meritusque vocabula Felix,

Dictaque ab Augusto legio, nomenque probantes

notio : timens eum, quem dejecit strage filiorum : et cognoscat eum fratrem esse suum, etiam dum rapitur, ut hostia. Postquam hæc statuta sunt a genero Honorio, Stilicho præparat catervas eximias e selecta juventute, corda probatissima bello, et reficit naves in portu Hetruriae. Hercules favens ducit turbam Herculeam, et Rector Deorum Joviam : neque signifer fatigatur ullo onere : adeo signa ipsa prosperant promoveri ! Nervius sequitur, et Felix promeritus hoc nomen, et legio

Reg. Petav. pr. m. pr. Tholos. Moret. sec. *præceps vel princeps* Oxon. sec. *tremiscat* Vat. Livin. *tremescat* Oisel. *tumescat* Ald.—414 *cum victima* Leid. pr. Vat. pr. Oisel. Pat. Florent. *victima Martia* Vat. pr. m. pr.—415 *notissima* Pric. *novissima* Put. m. pr. *Martis* Farn.—416 *plebe* Farn. Med. sec. Reg. Petav. pr. m. pr. Tholos. Lov. m. pr. *puppe* Med. tert. *pube vel plebe* Florent. *ministros* Thuan. *maritos vel maniplos* Vat. pr.—417 *Disponit* Pric. Med. quart. Reg. Leid. sec. *mox disponit* pro *instaurat* Pal. Med. pr.—418 *Herculeam* Lov. Moret. sec. duo Oxon. et Leidd. Ald. Exc. Gevart. et Ruben. *Herculiam* vet. Cod. *Heracleam* Isingr. Pulm. Colin. Gryph. *Joviamque* Oxon. pr. *Joviamque* Farn. Moret. sec. Exc. Gevart. Ald. Vi-

NOTÆ

414 *Dum victima*] Dum trahetur orans, obsecrans, et immolandus ut victima. De Morte Gildonis, historici non satis consentiunt : Zosimus eum sua manu, Orosius ab aliis ait esse strangulatum.

415 *Sederunt*] Postquam talia sederunt, id est, rata ac fixa fuerunt in animo Honorii, qui gener erat Stilichonis. Dicitur optime, 'Hæc animo sententia sedit,' vel, 'Quæ animo sententia surgat?'

417 *Etrusco*] Vel Hetrusco, in urbe Pisis, quæ urbs est Hetruriae cum portu commodo.

418 *Herculeam*] Hercules suus, id est, favens ducit legionem a suo nomine dictam. Legio *Herculeæ* dicta est a Maximiano Herculo ; Jovia au-

tem a Diocletiano Jovio, qui eas instituerunt.

Alcides] Hercules sic dictus, à τῆς ἀλκῆς, a robore.

419 *Premitur*] Nec signiferi laborant in avellendis signis, quod bonum erat omen victoriæ referendæ: contra, si ægre signa avellerentur pro infelici portento habebantur. Id quod et Flaminio, quem delevit Annibal, et Crasso, quem Parthi profugerunt, evenit.

421 *Nervius*] Unus e Ductoribus, *Felix*] Unus quoque e Ductoribus, cui res prosperæ et feliciter gestæ nomen *Felicis* pepererunt.

422 *Dictaque*] Legio *Honoriana* dicta ab Honorio Imperatore Augusto.

Carbasa. Despectas trans æquora ducite leges.
 Tertia jam solito cervix mucrone rotetur, 465
 Tandem funereis finem positura tyrannis.
 Omina conveniunt dicto, fulvusque Tonantis
 Armiger ad liquidam, cunctis spectantibus, æthram
 Corruptum pedibus curvis innexuit hydrum.
 Dumque reluctantem morsu partitur obunco, 470
 Hæsit in ungue caput: truncatus decidit anguis.
 Licet auguriis alacres per saxa citati,

contemptas. Jam caput tertium tyrannorum demetatur ense consueto, allaturum tandem finem tyrannus funestis. Præsentia consentiunt his verbis Honorii, et aquila, fulva armigera Jovis, omnibus videntibus, implicuit unguibus aduncis serpentem raptum in aere sereno, et dum dilaniat illum resistenter rostro recurvo, caput ejus adhæsit inter ungues, corpus draconis mutilatum corruit. Statim milites hilares excitati his auspiciis currunt per rupes, et fluvios, non mons remo-

sequetur Med. quart. Leid. sec. m. sec. Exc. Gevart.—465 *solito cervix* Pat. Mazar. Moret. sec. Vat. Livin. *cervix solito* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. *subito vel solito* Med. sec. Oxon. sec. *notetur* ed. Vicet.—466 *Tertia funereis* Pal. Med. pr. unus Heins. *curamus pro tyrannis* Var. LL. ed. Antv. *ruinis* Moret. sec. *ruinis* vel *tyrannis* Reg.—467 *Omnia* Pal. Farn. Oisel. Leid. sec. Petav. tert. m. sec. Ald. *Omina* vet. Gyr. cum decem aliis. *dictis* Vat. tert. Florent. *ductos* Vat. pr. m. pr. *dicto* vel *dictis* Put. *fulvisque* Var. LL. ed. Antv.—468 *ad liquidam* Ambr. pr. *ad liquidam* [quatuor Vatt. Pric. Oisel. *obliquida æthra* Rott. *ab liquida æthra* Leid. sec. Ambr. tert. duo Oxon. Exc. Gevart. et Ruben. *a liquida æthra* septem alii et Exc. Læti. *obliqua æthra* vel *ad liquidam æthram* Florent. Med. sec.—469 *Corruptum* Vat. pr. et tert. Florent. Mazar. Pat. Ambr. sec. m. pr. inc. Heins. et ed. Vicet. *Collectum* Leid. sec. cum viginti quatuor aliis et Exc. Gevart. *Arrectum* Vat. quint. *Arrectam* Ambr. pr. *Arreptam* Sched. Gud. *curvis pedibus* Pal. Med. sec. m. pr. *sævis* octo alii, Exc. Cod. Rhem. Heinsius ascripserat locum Præf. III. Cons. Hon. vs. 10. 'Unguibus hunc sævis ira paterna ferit.' *sævis* vel *curvis* Vat. pr. *innexuit* Exc. Læti et Ruben. *Hydram* Sched. Gud. *anguem* Pric. Hic Exc. Rubenii desinunt et finis desideratur, quia Ms. Ruben. hic deficiebat.—470 *obunco* Oisel. Med. pr. *abunco* Rott. Moret. pr. Sched. Gud. ed. Vicet. *acerbo* Mazar. Exc. Cod. Rhem. *adunco* quindecim scripti, Oxon. et Lov. *obunco* vel *adunco* Put.—471 *decidit unguis* Vat. sec.—472 *citati* Pat. *rotati*

NOTE

Imperium sequatur.

464 *Leges*] Romanas leges redn-
 cite trans maria, in Africam scilicet,
 ubi a Gildone impie contemptæ sunt.

465 *Tertia cervix*] Cervix Gildonis
 tyranni rotetur, id est, gladio rotata,
 amputatur, et addatur cervicibus am-
 putatis Eugenii et Maximi tyrannorum,
 de quibus supra dictum est.

466 *Funereis*] Qui perpetuo gau-
 dent cæde, sanguine, funere.

468 *Armiger*] Hæc comparatio poë-
 tis familiaris, Homero, Virgilio, &c.

471 *Truncatus*] Id quod indicabat
 Gildoni caput esse amputandum, e-
 jusque corpus truncum remansurum
 esse.

Sitque palam, Gallos causa, non robore, vinci.
 Nec vos, barbariem quamvis collegerit omnem,
 Terreat. An Mauri fremitum, raucosque repulsus
 Umbonum, et vestros passuri cominus enses ?
 Non contra clypeis tectos, galeisve micantes
 Ibitis. In solis longe fiducia telis.
 Exarmatus erit, cum missile torserit, hostis.
 Dextra movet jaculum ; prætentat pallia læva ;

436

publice, Gallos superari æquitate causa, non vi. Neque Gildo terret vos, etiam congregaverit totam Barbariam. An Mauri sustinebunt prope impetum vestrum, et repercussus stridentes scutorum, et gladios vestros ? Non irruentis contra homines nuntios scutis, et refulgentes casside. Confidentia eorum est in jaculis solis ex longinquo : hostis inermis remanebit, cum vibraverit telum. Dextera eorum impetum

Exc. Gevart. orbis Exc. Læti.—432 barbariam Petav. pr. Vat. quint. baries Rott.—433 haud Mauri Vat. Livin. aut Mauri Vat. quint. Rott. Ambr. pr. Oxon. sec. Med. tert. vet. Gyr. edd. Vicet. Parm. Junt. Isingr. Pulm. et al. en Mauri Mazar. Var. LL. ed. Antv. an Mauri Florent. Pat. Reg. Bonon. Pat. Tholos. Lov. duo Heins. tres Med. totidem Petav. et Ambr. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. fremitum Vat. pr. Pric. rumpere Exc. Schott. in quibus Gronovius notaverat in Gryphiana ed. sic quæ legi. tantisque Var. LL. ed. Antv.—434 Umbonem Pat. Umbone Exc. ben. ed. Vicet. Umborum Oxon. pr. m. pr. nostros duo Vatt. Pal. Leid. sec. Vat. Gyr. cum multis aliis, item Exc. Gevart. enses Exc. Gevart.—435 Nec contra duo Med. Ambr. tert. Non etiam Var. LL. ed. Antv. clypeo Med. tert. gladiisque Vat. pr. Moret. sec. galeisque Vat. tert. galeis Pal. duo Med. unus Heins. radiisque Oisel. galeisve Reg. Med. quart. galeisque vel gladiisque Put.—436 solis Med. pr. solitis Oisel. solis vel Pric. inc. Heins. Ambr. sec.—437 miserit Thuan. Pat.—438 prætentat Bonon.

NOTE

In exercitu Honorii multi erant milites, qui Eugenium, Maximumque, et bellum civile secuti fuerant.

431 *Causa*] Galli erant in exercitu Honorii, atque eos nunquam posse superari nisi causa legitima destituantur. Id quod contigit, cum Eugenium et Maximum sequerentur. Et vero cum sequantur nunc Honorium Principem legitimum, rogat eos, ut probent se ante victos esse causæ æquitate, non vero robore, et vi armorum. Gallorum fortitudinis infinita sunt propemodum exempla : hos Julianus Imperator Romanis præferbat. Sed cum semper fortes fuerint, nunquam tamen fortiores, quam his temporibus, quibus sub auspiciis Lu-

dovici Magni in præliis omnibus triumphant.

432 *Barbariem*] Gildo non terret vos, licet colligat omnes gentes barbaras, immo licet armet ipsam barbariem.

433 *Fremitum*] Milites rudent, et arma quatientes cum fremitu, et clamore.

437 *Exarmatus*] Cum Mauri vibraverunt tela, in quibus solis confidentia remanent exarmati.

Missile] Telum omne, quod jacitur, quod mittitur.

438 *Pallia*] Quod designat tantum tuariam Maurorum, et impeditur quandam pugnandi rationem ; contra Romani erant sine pallio expediti.

Cetera nudus eques. Sonipes ignarus habenæ :
 Virga regit. Non ulla fides, non agminis ordo. 440
 Arma oneri, fuga præsidio. Connubia mille :
 Non ulli generis nexus, non pignora curæ ;
 Sed numero languet pietas. Hæc copia vulgi.
 Umbratus dux ipse rosis, et marciðus ibit
 Unguentis, crudusque cibo, titubansque Lyæo, 445
 Confectus senio, morbis stuprisque solutus.
 Excitet incestos turmalis buccina somnos ;
 Imploret citharas, cantatricesque choreas,

spiculum ; at sinistra opponit pallia : quoad cetera eques est detectus. Equus est imperitus lori : virga ducit hunc. Fides nulla est inter illos, nullus ordo exercitus. Arma iis sunt oneri, effugium est auxilio : mille conjugia sunt illis : nulla sunt vincula consanguinitatis : liberi non sunt iis curæ, sed pietas eorum minuitur multitudine : hæc facultas est plebis. Ipse ductor coopertus rosis, et ænolitus aromatis, et onustus dapibus crudis incedet ; et vacillans vino, oppressus senectute, morbis, et enervatus libidine. Tuba bellica excutiat soporem impudicum ; invocet lyras, et

~~~~~

præstant Put. m. pr. *lava* vel *lavam* Thuan.—439 *ignarus* Pric.—440 *gerit* Oisel.—441 *hominum* Med. tert. *conubia* Exc. Gevart.—442 *Non illi* Farn. *illis* quatuor Vatt. Pal. Rott. *ulli* Mazar. Pat. Oxon. pr. Ambr. sec. *ullis* Petav. pr. m. pr. *illis* vel *ulli* Pric. Med. pr. Put. *nexus generis* Ambr. sec. *sexus* Bonon. Oxon. sec. Med. tert. Petav. tert.—443 *languet numero* Med. quart.—444 *rex* Vat. sec. m. pr. Rott. Med. sec. Oxon. pr. Moret. sec. *ibat* Ambr. pr.—445 *Unguento* Put. *nudusque* ed. Vicet.—446 *Confractus* Moret. sec. *stuproque* idem.—447 *Excitat* Med. tert. Exc. Læti et Var. LL. ed. Antv. *ingestos* Vat. pr. Oisel. *infestos* Pal. *incestos* vel *infestos* Oxon. sec.—448 *Implorat* Vat. tert. *puellas* Pal. Med. pr. unus Heins. *sorores* Oxon. sec. m. pr. *catervas* Moret. sec. *joculatricemque cohortem* vel *cantatricesque choreas*

NOTE

441 *Arma*] Arma eis onerosa et molesta sunt : fuga salutaris præferitur.

Connubia] Habent multas conjuges : numerus certus pro incerto ponitur.

442 *Non pignora curæ*] Nulla habent inter se generis et consanguinitatis vincula ; non curant liberos ; quorum ob multitudinem, multum minuitur, immo evanescit fere amor patrius. Ovidius : 'Alterius vires subtrahit alter amor.'

443 *Copia*] Hæc est copia, hæc est facultas populi : tale est vulgus.

444 *Umbratus*] Tectus grandiori

corona, quæ umbræ instar illum operiat.

445 *Lyæo*] Baccho, qui dicitur ἀπὸ τοῦ λύβου, *solvere*, quod solvat curas. Hic *Lyæus* sumitur pro vino.

447 *Incestos*] Somnos non solum impudicos sed etiam incestos, quod forte Gildo, barbarorum more, cum feminis consanguineis et affinis dormire non perhorresceret.

448 *Imploret*] Ironice : ipse nimirum Gildo pressus Romanorum telis, immo læsus solo tubæ clangore imploret, invocet, in auxilium citharas, chorosque mulierum ac puerorum inter cœnam saltantium et canentium.

Offensus stridore tubæ : discatque coactus,
 Quas vigilat Veneri, castris impendere noctes. 450
 Nonne mori satius, vitæ quam ferre pudorem ?
 Nam quæ jam regio restat, si, dedita Mauris
 Regibus, Illyricis accesserit Africa damnis ?
 Jus Latium, quod tunc Meroë, rubroque solebat
 Oceano cingi, Tyrrhena clauditur unda ? 455
 Et cui non Nilus, non intulit India metas,
 Romani jam finis erit Trinacria regni ?
 Ite recepturi, prædo quem sustulit, axem,
 Ereptumque Notum. Caput insuperabile rerum
 Aut ruet, in vestris aut stabit Roma lacertis. 460
 Tot mihi debetis populos, tot rura, tot urbes
 Amissas. Uno Libyam defendite bello.
 Vestros imperium remos, et vestra sequatur

saltationes canentium, ipse læsus clangore tubæ, et invitus discat insumere in castris noctes, quas insumit in voluptatibus. An non præstaret emori, quam pati hoc dedecus vitæ? Etenim quæ jam ora superest nobis, si Africa, subacta a regibus Mauris, addatur jacturæ Illyricæ? Imperium Italiæ, quod consueverat tunc terminari Meroë, et mari rubro, terminatur aquis Hebruræ? Et Sicilia jam erit limes Imperii Romani, cui non Nilus dedit limites, non India. Properate milites restitutura regionem, et tractum Australem ablatum, quem Gildo prædo eripuit nobis. Roma caput indomitum Mundi, aut cadet in brachiis vestris, aut stabit. Debetis mihi tot gentes, tot agros, tot oppida erepta: tutamini Libyam uno prælio. Imperium comitetur vestras naves, et vela vestra. Reducite trans maria leges

Med. quart.—449 *Offensus* Oxon. sec. *Ostensus* Exc. Læti.—450 *vigilet* Put. *jugulat* Vicet. vitiose. *castrisque* ed. Vicet.—451 *quam vitæ* quatuor Vatt. Pal. Flor. Med. sec. Leid. sec. Thuan. Pat. Ambr. tert. *vitæ quam* Rott. Oisæl.—452 *quænam* Mazar. *quæ jam* vel *quænam* Exc. Læti. *restat regio* Moret. sec. *debita* Florent. Put. Oxon. pr. Moret. pr. duo Med.—453 *illicitis* Vat. pr. m. pr. Farn.—454 *Latio* Vat. tert. *latum* Exc. Gevert. *nunc* Pric. *tunc* Leid. pr. Petav. pr. Put.—455 *Jungi* Sched. Gud.—456 *jam Nilus* Oxon. pr.—459 *Ereptumque* Oxon. sec.—460 *Væ ruet* et *væ stabit* Moret. sec. *rui* in *nostris* Pal. Florent. Med. pr. unus Heins. Tholoa. duo Ambr. Cod. Barth.—461 *dilectos* Pal. Med. pr. unus Heins. *jura* Vat. sec. Pal. Rott. Thuan. Mazar. duo Petav. *ruræ* duodecim alii. *rura* vel *jura* Vat. pr.—463 *vestra*

NOTE

453 *Illyricis*] Illyria capta fuerat ac vastata ab Alarico.

454 *Meroë*] Hodie, Guaguero, insula quam Nilus efficit.

455 *Tyrrhena*] Hetrusca, seu mari infero, quod et Tyrrhenum appellatur.

457 *Trinacria*] Sicilia à τῶν τριῶν ἀκρῶν, a tribus promontoriis, ut supra dictum est.

459 *Notum*] Tractum seu Africanam, Australem, vel Meridianam.

463 *Imperium*] Quocumque remos, navesque agatis, vincatis, et sic vos

Carbasa. Despectas trans æquora ducite leges.
 Tertia jam solito cervix mucrone rotetur, 465
 Tandem funereis finem positura tyrannis.
 Omina conveniunt dicto, fulvusque Tonantis
 Armiger ad liquidam, cunctis spectantibus, æthram
 Corruptum pedibus curvis innexuit hydrum.
 Dumque reluctantem morsu partitur obunco, 470
 Hæsit in ungue caput: truncatus decidit anguis.
 Licet auguriis alacres per saxa citati,

contentas. Jam caput tertium tyrannorum demetatur ense consueto, allaturum tandem finem tyrannis funestis. Præagia consentiunt his verbis Honorii, et aquila, fulva armigera Jovis, omnibus videntibus, implicuit unguibus advuncis serpentem raptum in aère sereno, et dum dilaniat illum reculentem rostro recurvo, caput ejus adhæsit inter ungues, corpus draconis mutilatum corrui. Statim milites hilares excitati his auspiciis currunt per rupes, et fluvios, non mons remo-

sequetur Med. quart. Leid. sec. m. sec. Exc. Gevart.—465 *solito cervix* Pat. Mazar. Moret. sec. Vat. Livin. *cervix solito* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. *subito vel solito* Med. sec. Oxon. sec. *notetur* ed. Vicet.—466 *Tertia funereis* Pal. Med. pr. unus Heins. *curamus pro tyrannis* Var. LL. ed. Antv. *ruinis* Moret. sec. *ruinis* vel *tyrannis* Reg.—467 *Omnia* Pal. Farn. Oisel. Leid. sec. Petav. tert. m. sec. Ald. *Omina* vet. Gyr. cum decem aliis. *dictis* Vat. tert. Florent. *ductos* Vat. pr. m. pr. *dicto* vel *dictis* Put. *fulvisque* Var. LL. ed. Antv.—468 *ad liquidam* Ambr. pr. *ad liquidam* [quatuor Vatt. Pric. Oisel. *obliquida æthra* Rott. *ab liquida æthra* Leid. sec. Ambr. tert. duo Oxon. Exc. Gevart. et Ruben. *a liquida æthra* septem alii et Exc. Læti. *obliqua æthra* vel *ad liquidam æthram* Florent. Med. sec.—469 *Corruptum* Vat. pr. et tert. Florent. Mazar. Pat. Ambr. sec. m. pr. inc. Heins. et ed. Vicet. *Collectum* Leid. sec. cum viginti quatuor aliis et Exc. Gevart. *Arrectum* Vat. quint. *Arrectam* Ambr. pr. *Arreptam* Sched. Gud. *curvis pedibus* Pal. Med. sec. m. pr. *sævis* octo alii, Exc. Cod. Rhem. Heinsius ascripserat locum Præf. III. Cons. Hon. vs. 10. 'Unguis hunc sævis ira paterna ferit.' *sævis* vel *curvis* Vat. pr. *intertext* Exc. Læti et Ruben. *Hydrum* Sched. Gud. *anguem* Pric. Hic Exc. Rubenii desinunt et finis desideratur, quia Ms. Ruben. hic deficiebat.—470 *obunco* Oisel. Med. pr. *abunco* Rott. Moret. pr. Sched. Gud. ed. Vicet. *acerbo* Mazar. Exc. Cod. Rhem. *adunco* quindecim scripti, Oxon. et Lov. *obunco* vel *adunco* Put.—471 *decidit anguis* Vat. sec.—472 *citatum* Pat. *rotati*

NOTE

Imperium sequatur.

464 *Leges*] Romanas leges redn-
 cite trans maria, in Africam scilicet,
 ubi a Gildone impie contemte sunt.

465 *Tertia cervix*] Cervix Gildonis
 tyranni rotetur, id est, gladio rotata.
 amputetur, et addatur cervicibus am-
 putatis Eugenii et Maximi tyranno-
 rum, de quibus supra dictum est.

466 *Funeris*] Qui perpetuo gau-
 dent cæde, sanguine, funere.

468 *Armiger*] Hæc comparatio poë-
 tis familiaris, Homero, Virgilio, &c.

471 *Truncatus*] Id quod indicabat
 Gildoni caput esse amputandum, e-
 jusque corpus truncum remansurum
 esse.

Torrentesque ruunt : non mons, non sylva retardat.

Pendula ceu parvis moturæ bella colonis

Ingenti clangore grues æstiva relinquunt

475

Thracia, cum tepido permutant Strymona Nilo.

Ordinibus variis per nubila textitur ales

Litera, pennarumque notis inscribitur aër.

Ut fluctus tetigere maris, tunc acrior arsit

Impetus, arripiunt naves, ipsique rudentes

480

Expediunt, et vela ligant, et cornua summis

Associant malis. Quatitur Tyrrhena tumultu

ratur illos, non sylvæ. Quemadmodum grues indicturæ pugnas in aëre suspensus incolis exiguis deserunt magno strepitu æstiva Thraciæ, cum mutant Strymonem cum Nilo leventi: volatus celer implicatur per aërem serie diversa, et aër notatur signis alarum. Postquam milites attigerunt undas maris, tunc vis vehementior incaluit: occupant naves, et ipsi explicant funes, atque constringunt vela, et conjungunt malis altis antennas. Littus Hetruscum concutitur hoc motu, et Pise

//////////

Rott.—473 *Torquentesque* Petav. tert. *nec mons aut silva* Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. Pat. *aut silva* Vat. Livin. *retardat* Florent. *retardat*. cum *τελεία στυγμῆ*, duo Vatt. Farn. Oisel.—474 *Pendula* sic vet. Gyr. *Pendula*. cum *τελεία στυγμῆ*, Florent. Med. tert. Mazar. Moret. sec.—475 *clangore* Vat. Livin. *clamore* viginti octo alii et ed. Vicet. *clamore* vel *clangore* Put. Hic versus non extat in Med. quart.—476 *tunc* Pal. Med. pr. unus Heins. pro Florent. *permutat* Pat.—477 *alis* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. *ales* Vat. pr. m. pr. Lov. ex correctione, atque ita legit Heins. qui ascripserat, ita ‘ales arundo’ apud Prudent. p. 37.—478 *notas* Petav. sec. *conscribitur* Vat. pr. Oisel. Pat. Vat. Livin. *inscribitur* vel *conscribitur* Put.—479 *manus* Tholos. *ardet* Pal. *ardet* vel *arsit* Med. pr.—480 *ipsæque* Mazar.—481 *Expediunt* vel *Exsolvunt* Lov. *ligant* Lov. Pat. Petav. pr. Moret. sec. Med. quart. Vat. quint. *legunt* Ambr. sec. m. sec. Heinsius ascripserat Lucan. III. 44. ‘legere rudentes’ Valer. Flacc. l. II. initio, ‘Vela legunt, remis insurgitur.’ *legunt* vel *ligant* Vat. pr. et tert. Pric. Florent. Med. sec. Put.—482 *Quatitur*

NOTÆ

474 *Parvis colonis*] Pygmæis populis Thraciæ, cum quibus bella gerere grues dicuntur ab Aristotele. Pygmæi pugnaturi insident arietibus, armati lanceis scirpeis. Pygmæi appellantur *ἄνδ τῆς πυγμῆς*, pugno aut cubito, eujus mensuram magnitudine non excedunt.

475 *Æstiva*] Loca Thraciæ, in quibus æstatem traducebant.

476 *Strymona*] Strymon est fluvius Thraciæ, ob grues satis notus. Hinc dicuntur Strymonia.

Nilo] Fluvio Ægypti notissimo; tepidus dicitur, est enim sub ardenti celo.

477 *Ales litera*] Volatus gruum celer ac velox, imitaturque literam Græcam Λ. De grñibus tempestate sparsis Lucanus: ‘Et turbata perit dispersis litera pennis.’

482 *Tyrrhena ora*] Hetruria, quæ dicitur *Tyrrhena* a *Tyrrheno* Atyos filio, qui ex Lydia in hanc regionem colonos deduxit.

Ora, nec Alpheæ capiunt navalia Pisæ.
 Sic Agamemnoniam vindex cum Græcia classem
 Solveret, Innumeris fervebat vocibus Aulis. 485
 Non illos strepitus, impendentisque procellæ
 Signa, nec adventus dubii deterruit Austri.
 Vellite, proclamant, socii, jam vellite funem.
 Per vada Gildonem quamvis adversa petamus.
 Ad bellum nos trudet hyems. Per devia ponti 490
 Quassatis cupio tellurem figere rostris.
 Heu nimium segnes, cauta qui mente notatis,

Alpheæ non comprehendunt tot naves. Ita cum Græcia ultrix emitteret naves Agamemnonias, Aulis incendebatur clamoribus infinitis. Non murmur, et indicia tempestatis imminentis avertit illos milites, neque accessus Noti incerti: exclamant, Rapite, o commilitones, rapite jam funem: aggrediamur Gildonem per freta, etsi infesta: tempestas impellat nos ad prælia: exopto penetrare terram rostris navium concussis per anfractus maris. Heu! vos nimis inertes, qui animo

Florent.—483 *neque* Pal. Med. pr. unus Heins.—484 *classim* Tholos.—485 *Solverit* Tholos. *Solveret* Leid. sec. *Solverat* Pal. Med. pr. Lov. m. pr. Raphel. unus Heins. *fremeat* Thuan.—486 *trepidus* Var. LL. ed. Antv.—487 *neque* Pal. Med. pr. duo Heins.—488 *Vellite* Vat. pr. et tert. Oisel. *Rumpite* vet. Cod. teste Heinsio, qui ascripserat locum Lucan. v. 422. ‘Rumpite quæ retinent felices vincula proras.’ *Solvite jam clamant socii, jam vellite* Mazar. *Solvite jam socii clamant aut rumpite* duo Vat. Pal. Farn. Rott. *Vellite proclamant socii jam vellite f.* Vat. Livin. Pat. Oisel. *Vellite proclamant socii, dissolvite f.* Pric. *jam rumpite funem* Thuan. Ambr. sec. inc. Heins. qui ascripserat *solvere funem* frequens esse apud Auctores, citans Passerat. ad Propert. p. 179. *abrumpite funem* Vat. Livin. m. sec.—490 *trudet* Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. *trudet* Vat. quint. *trudit* duo Leidd. totidem Oxon. cum viginti aliis, Var. LL. ed. Antv. ed. Vicet. *devia ponti* Oisel. *cærulea* Pat. *perque avia* Vatt. duo.—491 *cupidi tellurem figite* Farn.—492 *cauta* duo Med.

NOTÆ

483 *Alpheæ Pisæ*] Pisa urbs est Hetruriæ, condita a Pisanis, qui Arcades erant, et quos alluit fluvius Alphens in Elide regione Græciæ.

485 *Aulis*] Portus est Bœotici in Græcia, ubi sub Agamemnone congregatæ Græcorum naves contra Trojanos ituræ, et raptam a Paride Helenam ulturæ.

486 *Illos*] Milites Honorianos dictos a Stibichone.

490 *Hyems*] Ipsa tempestas nos impellat ad bellum Gildonicum: *Hyemem* pro tempestate ponit Virgi-

lius: ‘Emissamque hyemem sensit Neptunus,’ &c.

Per devia] Etiam ego miles Honorii cursum teneam per ipsos anfractus maris, hac tamen via volo figere, ac velut superare terram Africanam rostris navium concussis atque vibratis.

491 *Figere*] Superare, confodere non terram, sed rebelles qui sunt in terra Africa: ponitur continens pro contento, Metonymicæ.

492 *Cauta*] Vos estis nimium prudentes, immo inertes, si observatis

Si revolant mergi, graditur si littore cornix.
 Ora licet maculis aspersionem occiduus Sol,
 Lunaque conceptis livescat turbida Coris,
 Et contusa vagos jaculentur sidera crines,
 Imbribus humescant Hædi, nimboaque Taurum
 Ducat Hyas, totusque fretis descendat Orion;

496

provido animalcertitis, si mergi redeunt, si cornix spatiat in arena. Etiam si Sol occidens inficiat os suum maculis, et Luna turbulenta subrubescat ventis formatis, et astra confusa emittant comas errantes: et si Hædi madefiant pluvii, et Hyas aquosa regat Taurum, et Orion totus delabatur in mare, indicia Cæli certa

Reg. Thuan. Put. Mazar. Tholos. Bonon. tres Petav. totidem Ambr. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud. ed. Vicet. *tanta* Moret. sec. *capta* Pal. Florent. Pat. unus Heins. *captos* Var. LL. ed. Antv. *tanta* vel *canta* Med. sec. *capta* vel *canta* Med. pr. Oxon. sec. *quid* Ambr. pr. *voctis* Pal. *vocatis* Med. pr. Var. LL. ed. Antv.—493 *volitant* Leid. sec. m. sec. *revolent* Thuan. *litora* Rott. Thuan. *per litora* Farn.—494 *consperserit* Ambr. sec. inc. Heins. *conspexerit* Leid. pr. *aspexerit* Leid. sec. et decem alii, Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. *assiduus sol* Med. pr. unus Heins.—495 *conceptis* vel *contemptis* Med. pr. *lucescat* Vat. quint. *turbida* Florent. m. sec. duo Heins. *turgida* triginta alii, Var. LL. e marg. Parm. et Exc. Gevart. *Comis* Vat. pr. item Vat. Livin. *choris* Lov. Var. LL. ed. Antv.—496 *confusa* Farn. ed. Vicet. *contusa* Leid. pr. Vat. quint. Florent. Med. tert. Reg. Bonon. Tholos. Lov. vet. Gyr. Moret. sec. duo Oxon. duo Ambr. tres Petav. Var. LL. e marg. Parm. *concessa* Pat. *concussa* Leid. sec. cum quatuordecim aliis et Sched. Gud. *concussa* vel *confusa* Med. sec. *jaculantur* Moret. sec.

NOTÆ

alia signa, quam quæ dat Honorius.

493 *Si revolant mergi*] Mergi sunt aves, quæ continuo merguntur, ideoque si immergi desinant, atque revolent, hoc contra naturam esse creditur, et idcirco auspiciū navigaturis inauspicatum, quasi immineat tempestas aliqua turbulentior.

Cornix] Et illud quoque est auspiciū infaustum ex Virg. 'Si cornix plena pluviam vocat improba voce, Et sola in sicca secum spatiat in arena.'

494 *Maculis*] Sol habet suas maculas: nemo dubitat: sed hic nubes intellige.

495 *Conceptis Coris*] Cori vel Cauri sunt venti flantes ab occasu solstitiæ, hoc est, ab iis regionibus in quibus Sol occidere videtur tempore bruma-

li: hic ponuntur pro ventis violentis, et ex Virgilio, 'Semper frigora spirantibus.'

496 *Crines*] Etsi astra *contusa*, seu obtusa, vel *confusa*, ac turbida ostendunt, ac vibrant crines terribiles, ibimus in hostem. Cometæ intelligit, quos antiqui timebant, velut certa calamitatum imminentium præsigna.
 497 *Hædi*] Duo sunt signa cælestia Septemtrionalia in manu sinistra Anrigæ seu heniocli quæ creant pluvias: unde Virgilio dicuntur, 'Pluviales hædi.'

498 *Hyas*] Hyas seu Hyades sunt septem stellæ in capite Tauri signi cælestis, quæ ortu suo creant pluvias: hinc dicuntur *Hyades*, ἀπὸ τοῦ ἕως πλῦναι: Latinis dicuntur *sues* et *subucula*, quod *sues* imbribus, et *lata*

Certa fides cœli; sed major Honorius auctor.
 Illius auspiciis immensa per æquora miles, 500
 Non Plaustris Arctove regor. Contemne Booten,
 Navita: turbinibus mediis permittite carinas.
 Si mihi tempestas Libyam ventique negabunt,
 Augusti Fortuna dabit. Jam classis in altum
 Provehitur. Dextra Ligures, Etruria læva 505
 Linquitur, et cæcis vitatur Corsica saxis.
 Humanæ in speciem plantæ se magna figurat,

sunt, sed Honorius est auctor certior. Ego miles sub auspiciis ipsius Honorii; per maria infinita non ducor Plaustris aut Ūrsa: o nauta, despice signum Bootæ: trade naves procellis ipsis, si tempestas et venti non dent mihi Libyam, felicitas Imperatoris dabit eam mihi. Jam classis progreditur in mare profundum. Liguria relinquitur a dextra, Hetruria a sinistra, et Corsica evitatur ob rupes latentes. Inœula ingens format se in figuram pedis humani (antiqui incolæ appellaverunt eam

jactentur Med. pr.—498 *hyems* Med. pr. m. pr. *totisque* Reg.—499 *actor* Rott. Petav. pr. Med. sec. *actor* vel *auctor* Moret. pr. Var. LL. ed. Antv.—500 *immersa* Oxon. pr. m. pr.—501 *Arctoque* duo Vatt. Farn. Pric. Oisel. *Arctoque* duo Leidd. cum viginti aliis, Var. LL. e marg. Parm. item ed. Antv. ed. Vicet. *regor* Vat. pr. m. sec. *regar* Vat. quint. item Vat. Livin. *contemno* Med. pr. *Bootam* Vat. quint. *Boetem* Lov. *Boetem* viginti alii et ed. Vicet. *Booten* Ambr. tert. Ald.—502 *inmitte* unus Heins. *carinam* Med. quart.—503 *negabant* Vat. pr. m. pr.—504 *Fortuna* vel *formido* Vat. tert. *in Austrum* inc. Heins.—505 *Etruria* duo Vatt.—506 *cæsis* Florent. m. pr. inc. Heins. *cæsis* vel *cæcis* Put. *cæsis* vel *cæcis* Petav. pr. Heinsius *cæsis* conjiciebat. *versatur* Var. LL. ed. Antv.—507 *Humana speciem in plantæ* Farn. Rott. ed. Vi-

NOTÆ

gaudeant: 'et amica luto sus.' Horatius.

Orion] Signum itidem cœleste est, inter signa meridiana repositum: diciturque vel ἄρ' οὐρου, ab Urina, quod genitus sit ex Urina trium Deorum, Jovis, Neptuni, Mercurii, aut Apollinis; vel ἄρδ τοῦ ὀφειῶν, excitare, quod excitet tempestates per mare et terras; unde et aquosus et nimbosus Orion passim dicitur.

499 *Certa fides*] Cœlo signisque cœlestibus certa fides habenda est, sed major habenda est Honorio, qui auctor est, qui jubet: satis enim est eum imperasse; fient enim, quæcumque imperavit. Sic Poëtæ adulantur.

500 *Illius auspiciis*] Miles Martio

furore abreptus pro ineptiis habet signa cœlestia, quæ nautæ observant ad viam in mari regendam.

501 *Non Plaustris Arctove, &c.*] Sunt signa Septemtrionalia. De his supra III. Cons. Hon. vs. 170.

504 *Fortuna*] Julius in Suetonio: 'Quid times, nauta? Cæsarem vehis et Cæsaris fortunam.'

505 *Ligures*] Liguria, Côte de Gènes, in ipso limine Italiæ.

Etruria] Italiæ regio, dicta quasi ἑρεπορία, ἀφ' ἑρέπου ὕρου, ab altero fine, termino, quod ad alteram Tiberis ripam extenderetur, qui terminus est inter Latium et Etruriam.

506 *Corsica*] Corse, ou Corœgue, insula ad oras Etruriæ.

Insula (Sardoam veteres dixere coloni)
 Dives ager frugum. Pœnos Italosve petenti
 Opportuna situ. Quæ pars vicinior Afris, 510
 Plana solo, ratibus clemens : quæ respicit Arcton,
 Immitis, scopulosa, procax, subitisque sonora
 Flatibus. Insanos infamat navita montes.
 Hinc hominum pecudumque lues, hinc pestifer aër
 Sævit, et exclusis regnant Aquilonibus Austri. 515
 Quos ubi luctatis procul effugere carinis ;

Sardiniam) terra est fecunda messibus : commoda ob situm nantæ eunti ad Carthaginienses aut ad Italos : ea pars, quæ propior est Africæ habet planities camporum, et est benigna navibus : quæ pars spectat Septemtrionem est aspera, lapidosa, molesta, et stridens fluminibus repentinis. Nauta maledicit montibus insanis hujus insulæ : hinc pestis hominum et bestiarum, hinc aër insalubris furit et Noti dominantur pulsus Aquilonibus. Quos Notos postquam milites procul evita-

cet. in speciem Pric. Thuan. Pat. *Humanæ specie* duo Leidd. cum triginta aliis, Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm.—508 *Sandaliam* Exc. Læti. *Sardaniam* Put. *Dardaniam* Petav. sec. m. pr. *Sardiniam* octo alii. *Sardoniam* Pal. Med. pr. Mazar. unus Heinsii, qui *Sardoam* legit.—509 *ager* Med. quart. ed. Vicet. *agerque* Med. tert. *Italosque* Pat. *Italosve* ambo Moret. Lov. duo Oxon. duo Leidd. Ald.—510 *quo* Tholos. *Austris* vet. Gyr. Farn. Thuan. *Afris* vel *Austris* Med. sec.—511 *Plena* Leid. pr. Vat. quint.—512 *Inmunis* Var. LL. ed. Antv.—513 *Fluctibus* Exc. Læti. Gesn. et ed. Bipont. *Flatibus* duo Leidd. et triginta alii, Exc. Gevart. Sched. Gud. ed. Parm. et Vicet. *Fluctibus* vel *Flatibus* Vat. pr. Florent. Med. sec.—514 *Hic hominum et hic pestifer* Reg. Pat. *si pestifer* Oxon. pr. *pestis et aer* Var. LL. ed. Antv.—515 *excussis* Med. tert. *excussis* vel *exclusis* Mazar.—516 *Quos ut* Med. sec.

NOTE

508 *Sardoam*] Sardinia dicitur a Sardo Herculis filio ; nam antea dicebatur *Sandulia* et *Sandaliotis*, ἀπὸ τοῦ σανδαλίου, solea vel calceo, cujus figuram imitatur. Sallustius, 'Sardinia facie vestigiū humani.'

511 *Arcton*] Ἀρκτον, *Ursam*, signum Septemtrionale : hic ponitur pro Septemtrione.

512 *Procax*] Obnoxia Anstris procacibus, et nautas crudeliter impetentibus.

513 *Insanos*] Nihil enim gentium feritas, atque *insanorum* montium (nam ita vocantur) 'immanitas profuere.' Florus.

Infamat] Nautæ, qui sæpius hic naufragium patiuntur, reddunt scopulos illos infames, et conviciis crebris detestandos, dirisque ab irato nautarum genere devovendos.

514 *Hinc*] Ex hoc insalubri, ac pestilenti situ insulæ, in quam ideo exules nonnunquam mittebantur. Martialis : 'Nullo fata loco possis excludere ; cum mors Venerit in medio Tybure Sardinia est.'

515 *Austri*] Morborum, pestis, mortisque parentes.

516 *Luctatis carinis*] Hoc est, navi- bus luctando seu magno conatu et discrimine aversis ac detortis.

Per diversa ruunt sinuosæ littora terræ.
 Pars adit antiqua ductos Carthagine Sulcos :
 Partem littoreo complectitur Olbia muro.
 Urbs Libyam contra Tyrio fundata potenti 520
 Tenditur in longum Caralis, tenuemque per undas
 Obvia dimittit fracturum flamina collem.
 Efficitur portus medium mare : tutaque ventis
 Omnibus ingenti mansuescunt stagna recessu.
 Hanc omni petiere manu, prorisque reductis 525

ruunt detortis navibus, eunt per varia littora terræ curvata. Pars militum intrat Sulcos conditos a Carthagine: Olbia recepit partem militum in mœnibus littoreis. Urbs Calaris e regione Libyæ exstructa a Carthaginiensibus potentibus porrigitur in longum, et opposita protendit per aquas montem exiguum rupturum ventos: mare intermedium fit portus: et stagna maris defensa a ventis omnibus sedantur cum recessu magno: milites eunt in hanc urbem cum omni impetu, et proris navium

jactatis vet. Gyr. *simul* Ambr. pr. Sched. Gud.—517 *sinuosæ* vel *fumosæ* Pric.—518 *Sulcos* Vat. pr. et tert. Oisel. Mazar. vet. Gyr. Var. LL. ed. Antv. *Muros* Vat. quint. *muros* Vat. sec. Pal. Farn. Pric. Rott. duo Oxon. duo Leidd. *muros* vel *sulcos* Put.—519 *Olbia* Ambr. tert. *Olbia* vet. Gyr. *Ovia* Pat. *Obbia* Vat. pr. *Obvia* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Vicet. Ald. Isingr.—520 *contra Libyam* Thuan.—521 *Caralis* duo Med. Put. Bonou. Pat. Tholos. Ambr. pr. ed. Vicet. *Karulis* Vat. tert. Med. pr. unus Heins. *Cerulis* Petav. pr. *Carabis* Oisel. *Calaris* Pric. Florent. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *Coralis* Med. sec. *tenuisque* Put. *urbes* Lov. m. pr. *umbras* Vat. tert. *undam* Med. tert. Ald. *undas* viginti octo Codd. ed. Vicet.—522 *Ovia* Pat. *demittit* Med. sec. Vat. tert. *facturum* Oisel. Leid. sec. *flumina* Farn. Med. pr. Thuan. Mazar. Ambr. pr. Petav. sec. Pat. Tholos. vet. Gyr. *flamina* vel *flumina* Pric.—523 *raptaque* Moret. pr.—524 *urgenti* Thuan. Petav. tert. *saxa* Ambr. sec. *recursu* vel *recessu* Oxon. sec.—525 *mari pro manu* Pat. *reducti* Med. sec.

NOTÆ

517 *Sinuosæ terræ*] Circumeunt, ruuntque per diversa littora terræ, variis anfractibus plenæ.

518 *Sulcos*] Urbem Sardiniaë a Carthaginiensibus conditam. Alii dicunt *Sulchos*, et Plinius hujus urbis incolas, *Sulchiranos*.

519 *Olbia*] Vel *Ulbia*, Urbs itidem Sardiniaë, recipit milites in suis mœnibus ad littus exstructis, ideoque dicitis *littoreis*.

520 *Tyrio*] Urbs condita a Carthaginiensibus, qui ex Phœnicia oriundi sunt, ubi urbs Tyrus.

521 *Caralis*] Vel *Calaris*, metropolis

Sardiniaë, optimo portu insignis, quo naves Honorii convenisse testatur Claudianus. Floro Calaris dicitur 'urbs urbium.'

522 *Dimittit*] Protendit collem velut promontorium, contra impetum ventorum.

523 *Medium mare*] Sed quod inter urbem, et collem illum prominentem, portum facit commodum.

525 *Hanc*] Calarim omni conatu petere contendunt.

Reductis] Proris retroversis versus mare, adeo ut puppes in terra figantur.

Suspensa Zephyros expectant classe faventes.

retro versis opperiuntur ventos secundos, classe retenta.

m. pr. in Excerptis Læti erat 'Deest sequens Liber de Gildone et desideratur finis temporum injuria.' Vat. pr. habet EXPLICIT DE BELLO GILDONIS : INCIPIT LAUS STILICONIS LIBRI NUMERO III. in Ald. erat, 'desiderantur reliqua.'

NOTÆ

526 <i>Suspensa</i>] Classe funibus re-	<i>Zephyros</i>] Ventos prosperos : po-
tenta et coërcita, sicque ventos fa-	nitur species pro genere, Synecdo-
ciles expectante.	chicôs.

OBSERVATIO.

Multis deesse videtur Liber secundus : alii negant plura dicenda fuisse, propter simultates, quæ erant inter Arcadium et Honorium Imperatores.

Ceterum omittendum non est, in hujus operis gratiam Claudiano nostre statuam ahenam erectam esse. Sed hæc de re infra in Præfatione de Bello Getico.

XVI.

CL. CLAUDIANI

DE CONSULATU

FL. MALLII THEODORI

V. C.

PANEGYRIS.

P R O L O G U S.

ARGUMENTUM.

POETA increpat Musæ suæ audaciam, quod sese exponat iudicio Senatus; qui tantus est, ut quemadmodum Jupiter Aquilarum ope orbem cognoscere potuit, sic et Honorius Senatorum concilio possit orbem metiri.

AUDEBISNE, precor, doctæ subjecta catervæ
Inter tot proceres, nostra Thalia, loqui?

O Thalia Musa nostra, an audebis, quæso, loqui exposita cætui erudito, inter tot

Recitavit hunc Panegyricum Claudianus, ut patet ex Præfatione vs. 19. et 20. Mallius autem vocandus hic Consul. vid. Onuphr. in Fast. p. 302. ed. Commelin. De consulatu Mallii Theodori meminit Augustin. de Civ. D.

NOTÆ

FL.] Flavius Mallius Theodorus, gam habuit in Oriente Eutropium: vir clarissimus atque doctissimus, nam alter Consul erat in Imperio Arcadii, alter in Imperio Honorii, at
Delph. et Var. Clas. *Claud.* 2 D

Nec te fama vetat, vero quam celsius actam
 Vel servasse labor, vel minuisse pudor ?
 An tibi continuis crevit fiducia castris ?
 Totaque jam vatis pectora miles habet ?
 Culmina Romani majestatemque Senatus,
 Et, quibus exultat Gallia, cerne viros.

5

primores? Neque fama prohibet te, quam famam difficile est, aut conservare elatam jam altius merito tuo, aut pudendum est imminuere? An confidentia aucta est tibi, o Musa, bellis assiduis, et audacia militis possidet jam totum animum poetæ. Aspice magnitudinem et majestatem Curia Romanæ, et viros, quibus Gallia trium-

~~~~~

lib. XVIII. cap. ult. Ejusdem tamquam Christiani meminit in libro Retractationum, ubi citat librum Theodori *de Vita beata*. Gyrald. Theodori Præf. Præt. mentio est in Cod. Theodos. p. 488. et 489. In Moret. pr. sequitur hic Panegyricus post Epithalamium Honorii; in Moret. sec. post Quartum Cons. Honorii. Rottend. habet, *Panegyricus dictus Theodoro Consuli*. Vat. pr. *Incipit de Consulatu Manlii Theodori*. in Vat. tert. erat, *Liber Cl. Claudiani de secundo Mallii Theodori Consulatu. Præfatio*. Leid. pr. quoque exhibet, *Liber de secundo Consulatu Theodori*. in Petav. pr. a m. pr. erat, *Liber de secundo Consulatu Theodori*. *Prologus ad librum sequentem de secundo Consulatu Theodori*. dein manu recenti, *Cl. Claudiani Prologus in Panegyrim Manlii Theodori Cons.* Petav. sec. habet, *Incipit Panegyricus dictus Theodoro Consuli. Præfatio*. Porro in Schedis Gudianis, item Excerptis Schotti, Vossii, et Codicis Rhemensis nulla erat Præfatio.

1 *prior pro precor* Jun. pr. *tantæ* Vat. pr. *subjecte* Tholos.—3 *Nec vero te fama vetat* Oxon. sec. *negat* Petav. sec. *vetat* vel *negat* Reg. *quam vero celsius* duo Vatt. Pal. Med. quart. *non umquam celsius* Mazar. *falsius* Put. *actam* Mazar. *auctam* Leid. pr. et duodecim alii, item Exc. Læti. *auctor* Reg. m. pr. *altam* et m. sec. emend. *auctam* Var. LL. ed. Antv. *actam* vel *auctam* Thuan.—4 *servare* Mazar. *meminisse* Med. sec. Tholos. duo Leidd. *meruisse* Vat. sec. m. pr. Lov. *minuisse* vel *meminisse* Oxon. pr. *minuisse* vel *meruisse* Reg.—5 *At tibi* Med. sec. m. s. Oxon. sec. *Aut tibi* Jun. pr. *Non tibi* Oxon. pr. *Num tibi* Reg. *Num* vel *Nam tibi* Pat. Heinsius *Num* legit. *rebus* vel *castris* Tholos.—7 *Culmina* omnes Codd. Heinsius correxerat *Lumina* ex Cod. Vet. et ascripserat locum Cic. Philipp. II. ‘Illos ego tot præstantissimos viros, *Lumina*

NOTE

Eutropius hic damnatus est, ipsiusque cant.
 nomen ex fastis erasum.

Prologus] Præfatio: *πρὸς, ante, et λόγος, sermo*; quasi esset id quod dicitur ante sermonem aliquem longiorum.

1 *Subjecta*] Exposita iudicio viro-
 rum doctissimorum.

2 *Thalia*] Musa: *ἀπὸ τοῦ θάλλειν, florere*; quod Poëtarum gloria, vel quod laudes versibus Poëtarum comprehensæ magis ac magis efflores-

3 *Vero celsius*] Elatam altius merito meo, vel elatius quam quisquam vere dicere queat. Jam statua Claudiano erecta fuerat, quem honorem vix credibilem, et supra veritatem esse poetæ inuit.

6 *Miles*] Tum Claudianus arma gerebat: militaverunt ante illum Ennius, Ovidius, Horatius.

7 *Culmina*] Senatores, qui sunt columina Senatus: alii legunt *lumina*,

Omnibus audimur terris, mundique per aures
 Ibimus, ah nimius Consulis urget amor. 10
 Jupiter, ut perhibent, spatium cum discere vellet
 Naturæ, regni nescius ipse sui;
 Armigeros utrimque duos æqualibus alis
 Misit ab Eois Occiduisque plagis.
 Parnasus geminos fertur junxisse volatus; 15
 Contulit alternas Pythius axis aves.

phat. Terra universa audiet nos, et dicta nostra volabunt ad aures totius Orbis. Tene te, o Musa. Sed ah! nimius amor in consulem Theodorum impellit me. Jupiter, ut aiunt, cum vellet cognoscere vastitatem Orbis, non cognoscens ipse imperium suum; emisit hinc inde a finibus Orientis et Occidentis duas aquilas pennis similibus. Parnassus dicitur conjunxisse volatum utriusque. Ora Apollinis Pythii

//////////

Reip. vivere volebam; tot consulares, tot prætorios, tot honestissimos Senatores.' Idem eadem Orat. p. 21. b. ed. Faërn. et p. 22. a. sed *culmina* tamen ferri posse notaverat, quemadmodum *apices* dixit Ammianus l. xxix. 'Horret animus reminisci, quo iustitio humiliati tot rerum apices visebantur, et præcipue Consulares.'—9 *auditus* Med. tert. *auditi* leg. Heins. *muris* Florent. m. pr.—10 *Ioimus* Oxon. sec. *ac nimius consule surgit* Vat. pr. m. pr. *a nimius* Petav. pr. *ac* Vat. tert. *ha* duo Leidd. duo Oxon. Jun. pr. Reg. Thuan. Mazar. Put. ambo Moret. duo Petav. *nimum* Jun. pr. Med. quart. *urget vel urit* Reg. Oxon. pr.—11 vid. Lucian. p. 511. *dum* Pric.—12 *conscius* Rott. Oisel. Med. sec. m. pr.—13 *Crinigeros* vel *Armigeros* Reg. *utrumque* Var. LL. ed. Antv. *suos* Tholos. *annis* vel *alis* Vat. quint. *horis* Med. sec.—15 *Parnasus* Reg. Put. Thuan. Mazar. ambo Moret. tres Petav. Ald.—

NOTE

nec male: de quibus Regi Pyrrho interroganti legatos suos, quid de hostium sede sentirent, ii responderunt, 'urbem templum sibi visum, Senatium Regum esse consessum.' Florus.

8 *Gallia*] Mediolanum urbs a Gallia condita, et in Gallia Cisalpina reposita: ibi tum debebat Imperator Honorius. Hanc urbem nonnulli Imperatores Romæ prætulērunt. Attila, Suida teste, videns Mediolani Imperatores in aureis solis sedentes, Scythas vero ad eorum pedes depictos; se in solio sedentem, Romanos vero Imperatores saccos humeris ferentes, et ante pedes suos aurum effundentes, pingi voluit.

9 *Audimur*] Hæc urbs tam celebris

est, ut quicquid in ea dictum fuerit putare quis debeat dictum orbi universo. Unde major est difficultas: unde, o Musa, te tenere debes; sed nimius amor Theodori impellit te, quam ut silere possis.

13 *Æqualibus*] Id est, Aquilæ erant æquales ætate et robore.

14 *Eois*] *Eos* vel *hæs*, *Aurora*: inde Eous, ad Orientem Auroramve pertinens.

15 *Parnasus*] Hic mons dictus est terræ umbilicus, quasi in medio terrarum existeret.

16 *Contulit*] Simul recepit, et comparavit volatum utriusque.

Pythius] Vide Præf. lib. 1. in Ruf.

Princeps non aquilis terram cognoscere curat :

Certius in nobis æstimat imperium.

Hoc ego concilio collectum metior orbem :

Hoc video cœtu, quicquid ubique micat.

20

recepit simul ambas volucres. Imperator non laborat noscere Orbem ope aquilarum : noscit imperium certius per nos. Ego definitio in hoc conventu mundum congregatum : aspicio quicquid splendet ubique terrarum in hoc consessu.

~~~~~

17 *mundum* Put. *terras* Moret. pr. Exc. Lucens. sec.—18 *vobis* Vat. pr. m. pr. Exc. Lucens. sec.—19 *concilio* Oisel. *consilio* Leid. sec. cum duodecim aliis. *unum* Med. tert.—20 *Et video* Jun. pr. *certus* pro *cœtu* Med. quart. *tecum* pro *cœtu* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *cœtu* vel *cœtum* Reg. in *orbe* quatuor Vatt. Pal. Farn. Reg. duo Med. totidem Petav. Pat. Oxon. pr. Ambr. tert. *ubique* vel in *orbe* Vat. pr. *meat* Pal. Rott. *micat* vel *manet* Oxon. sec. in *orbe* fuit vel *ubique* micat Put.

NOTÆ

18 *In nobis æstimat*] Satis noscit Claudianus.
Imperium per nos ; satis iudicat ex 19 *Metior*] Reputo, ex tanto tali-
nostro consessu, quantum sit Impe- que Senatorum cœtu, quantus sit Or-
rium. *In nobis.* 'Se quoque principi- bis : cogito hic esse quicquid est in
bus permixtum agnovit' Senatoribus Orbe præstantius.

XVII.

CL. CLAUDIANI DE CONS. FL. MALLII THEODORI V. C. PANEGYRIS.

ARGUMENTUM.

HONORES ambiunt virtutem in Theodoro, qui in adolescentia sapiens fuit et eloquens : rexit Libyam et Macedones. Hinc factus Quæstor rexit Provincias Occidentis, postea incumbit studiis, excutit varios Philosophos de Physica, Morali, Mathematica. His eum vacantem adit Justitia, hortatur Curiam repetere, vivere cum Stilichone virtutum fautore. Cunctatur ille, vitam rusticam causatus, sed tamen obedit : fit Rector Italiæ, Libyæ, Illyriæ, Sardinia, semper constans, justus, incorruptus, moderatus, iræ inimicus, nunquam superbus ; omnibus admirandus ob probitatem et eloquentiam. Fit Consul ab Honorio unis virtutibus favente. Lætatur Helicon, et potissimum Urania, quæ hortatur Musas ad gaudia et ludos Equorum, Pugilum,

. Venationum : hortatur ad Risus, Facetias, Comœdiam, Tragœdiam, et omnia cantuum lætitiæque genera. Sic colitur doctus Theodorus, cui similes optantur nepotes.

IPSA quidem virtus pretium sibi, solaque late
 Fortunæ secunda nitet : nec fascibus ullis
 Erigitur, plausu petit clarescere vulgi :
 Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,
 Divitiis animosa suis, immotaque cunctis
 Casibus, ex alta mortalia despicit arce.
 Attamen invitam blande vestigat, et ultro
 Ambit Honos. Docuit toties a rure profectus

5

Virtus certe ipsa merces est sibi, et una micat passim, non curans fortunam : neque attollitur ullis honoribus, aut poscit celebrari acclamatione populari : non avida ornamentorum alienorum, gloriosa ornamentis propriis, et inconcussa eventibus omnibus, despectat res caducas ex turre excelsa. Honos tamen querit leniter hanc refugientem, et sponte huic blanditur : lictor toties veniens ex agris id proba-

1 De variis Philosophorum opinionibus vid. Minucium Felicem, ibique Commentatores, et imprimis Elmenhorstium.—2 *viret* Florent. *fastibus* duo Leidd. cum viginti aliis. Exc. Gevart. Schott. et Cod. Rhem. Sched. Gud. item Gesn. et ed. Bipont. *fascibus* tres Vatt. Pal. duo Petav. Tholos. Moret. pr. *fastibus* vel *fascibus* Florent.—3 *plausu* Farn. *plausuque* Vat. pr. Reg. Vat. Livin. *tumet* Pric. *tagi pro vulgi* Pal. lib. Barth.—4 *hesternæ* duo Vatt. Leid. *exile* Var. LL. ed. Antv. *nihil* Med. tert. non Pric.—5 *immotaque* *semper* Moret. sec. *immotaque mundi* Ambr. pr.—6 *Cassibus* Pat. *Casibus* vel *Cassibus* Med. tert.—7 *Hanc tamen* Farn. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *Et tamen* Vat. pr. *At tamen* Vat. sec. Jun. pr. duo Leidd. totidem Oxon. *Hanc tamen* vel *At tamen* Pric. Petav. tert. Vat. quart. *in vitam* divisio vocibus Junt. Ald. *invitam* vel *inventam* Ambr. pr.—8 *honos* Mazar. *honor* decem alii. *docuit* ed. Parm. sed in ea *deciuit* emendatum erat manu diversa ab illa, qua ceteræ Variæ Lectiones notatæ erant. Ut incertum sit, an hæc ex Vet. Cod. sit deprompta lectio. hæc Heinsius ad Lugd. ed. 1551, qui vulgatam tamen non mutabat. *quoties* Med. tert. *a rure* Bonon. Tholos. Ambr.

NOTE

1 *Virtus*] ‘Virtutum omnium pretium in ipsis est.’ Seneca.

2 *Fascibus*] Nullis extollitur honoribus, quorum insignia sunt fasces.

5 *Animosa*] Freta, audax, gloriosa. Sic vir constans, ‘sua se virtute involvit.’ Cicero.

6 *Ex arce*] Virtus supra res mortales constituta, velut ex arce de-

spectat peritura. Ipsa sibi arx est, ipsa sibi turris inexpugnabilis : veteres Sapientiæ arcem constituerunt, quæ nihil aliud est, quam securitas et constantia, quibus munitum pectus omnia despicit, tanquam mons Olympus.

8 *Ambit honos*] Honor et gloria sequuntur fugientes,

Lictor, et in mediis Consul quæsitus aratris.
 Te quoque Naturæ sacris mundique vacantem, 10
 Emeritum pridem, desudatisque remotum
 Judiciis, eadem rursus complexa potestas
 Evehit, et reducem notis imponit habenis.
 Accedunt trabæ. Nil jam, Theodore, relictum,
 Quo virtus animo crescat, vel splendor honore. 15
 Culmen utrumque tenes. Talem te protinus anni
 Formavere rudes, et dignum vita curuli

vit, et Consul accersitus ab aratro ipso: purpura eadem iterum cingens te extollit etiam, et tradit te redeuntem cognito regimini; te occupatum in arcanis naturæ et Mundi, defunctum officiis jamdudum, et recedentem a Curia, in qua sudasti: vestis Consularis adjicitur tibi. Nihil jam, o Theodore, deest, quo virtus augeatur in animo tuo, aut gloria tua magistratibus. O Theodore, attigisti fastigium utriusque, virtutis et gloriæ: ætas tenera tulit te statim talem; et vita tua institit via

pr. a jure Moret. sec. rupe Var. LL. ed. Antv. quæsitus Consul Vat. pr. Med. tert. Reg. Thuan. Leid. pr. Oxon. pr. Vat. Livin. inc. Heins. Exc. Lucens. sec. Consul quæsitus quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. arenis Exc. Voss.—10 sacris vel certis Vat. quart.—11 hic versus in Petav. pr. margini ascriptus erat. primis pro pridem Vat. quint. dissudatisque Var. LL. ed. Antv. desudatisque vel debellatisque Oxon. sec. removit Rott.—12 Judiciis Vat. Livin. Indiciis Rott. Ald. Colin. Exc. Cod. Rhem. rursus omnes Vatt. Pal. Pric. Rott. rursus Leid. pr. et undecim alii, Exc. Lucens. sec.—13 Evehat Exc. Voss. ac reducem Vat. quint. votis Oisel. impellit Var. LL. ed. Antv. harenis Tholos.—15 Quod Ambr. pr. In quo animo Virtus duo Vatt. in ore pro honore Pric.—16 proximus anni Leid. pr.—17 Formare vel Firmare Reg. Oxon.

NOTÆ

9 Consul] Quintius Cincinnatus ab aratro ad Dictaturam accersitus est. Idem de Serrano: quidam eum cum Cincinnato confundunt.

10 Vacantem] Theodorus erat versatus in Philosophia, Geometria, Astrologia; sed in rebus gerendis minus forte fuit felix: unde Claudianus paulo post in eum scripsit Epigramma, et S. Augustinus dolet se ad ipsum, librum scripsisse, et quamvis docto ac Christiano viro, plus tribuisse, quam debuisset.

11 Emeritum] Defunctum officiis militiæ, et armatæ, et togatæ.

Desudatis] Remotum a foro, et a judiciis ferendis, in quibus multum desudasti.

12 Potestas] Idem Magistratus te sua purpura complectitur.

13 Reducem] Redeuntem ex alio vitæ instituto; ex recessu ad Senatium.

Habenis] Potestas tibi habenas tradit, hoc est, regimen seu administrationem reipublicæ.

16 Talem] Talis eras vel a prima pneritia, hoc est plenus virtute, et dignus gloria.

Anni rudes] Adolescentia, quæ in aliis est ætas rudis et imperita.

17 Curuli] Sella eburnea, qua Senatores vehebantur. Hic ponitur pro Senatoria vel Consulari dignitate.

Traxit iter, primæque senes cessere juventæ.
 Jam tum canities animi, jam dulce loquendi
 Pondus, et attonitas sermo qui duceret aures. 20
 Mox undare foro victrix opulentia linguæ,
 Tutarique reos : ipsa hæc amplissima sedes
 Orantem stupuit, bis laudatura regentem.
 Hinc te pars Libyæ moderantem jura probavit,
 Quæ nunc tota probat : longi sed pignus amoris 25
 Exiguæ pepererit moræ : populumque clientem
 Publica mansuris testantur vocibus æra.
 Inde tibi Macetum tellus, et credita Pellæ

digna Consulatu, ac senes cesserunt adolescentiæ tuæ primæ. Jam tum maturitas judicii erat tibi, jam gravitas grata sermonis, et oratio, quæ traheret auditores admirantes. Continuo post ubertas triumphans oris tui cœpit profuere in Curia, et defendere reos. Ipse hic Senatus Augustissimus admiratus est te dicentem, bis prædicaturus te moderatorem Reipub. Postea pars Libyæ approbavit te dantem leges, quæ Libya nunc universa approbat te : at breve tempus dedit tibi monumentum amoris æterni, et statuas publicæ ostendunt inscriptionibus duraturis gentem illam clientem. Inde terra Macedonum, et urbs Pella commissa est tibi, quam Pellam

pr. vitta Pat. curulis Oisel. Med. tert. Put.—18 traxit Exc. Cod. Rhem. Heinsius conjiciebat *Stravit*.—19 *Jam tum* Vat. pr. Leid. pr. Reg. Vat. Liv. Exc. Lucens. sec. *Jam nunc* Tholos. Gesn. et ed. Bipont. item Heins. in ed. pr. tunc quatuor Vatt. Pal. Pric. Farn. Rott.—20 *attonitas* Petav. sec. *quod duceret* Put. redderet Reg.—21 *orare* Mazar. *undante* Vat. tert. Rott. Florent. m. pr. *nutrix* Jun. pr. *genitrix* Rott.—22 *Deos* Rott. *ipsamque* Pat.—23 *Orantem instupuit* idem.—24 *Jam te* Pric.—25 *tenet* Ambr. tert. *nota probat* ed. Vicet.—26 *et repere* Tholos.—27 *mansuetis* Leid. sec. Lov. marg. Isingr. et al. *mansuris* Petav. pr. Bonon. *mens fuerat* et emend. *mansuetis* Var. LL. ed. Antv. *mansuris vel mansuetis* tres Vatt. Florent. Reg. Moret. pr. Oxon. pr. *testatur* Med. tert. *ære* Vat. pr. m. pr. *ora* Pal. Farn. Thuan. Tholos. *æra vel oru* Vat. pr. et tert. Florent. Moret. pr. Petav. tert.—28 *Macetum* Rott. Med. pr. Put. Bonon. Mazar. Ambr. sec. Vat. Livin. Lov. inc. Heins. duo Petav. Exc. Gevart. et Luc. sec. *Macedum* duo Vatt. Farn. Pric. Petav. pr. Oxon.

NOTE

19 *Canities*] Maturitas quædam judicii, quæ viros graves canitie spectabiles deceat.

21 *Undare*] Eloquentia tua, sicut torrens, cœpit exundare.

Opulentia] Fusa abundansque dicendi copia.

22 *Tutarique reos*] Principum Romanorum Liberi illustri aliqua aut accusatione aut defensione famam quærebant.

23 *Regentem*] Bis Consulem, ideo-

que regentem statum Reip.

24 *Moderantem jura*] Libya te probavit Proconsulem, seu moderatorem suum.

26 *Exigua moræ*] Breve spatium temporis, quo tu Libyam rexisti, peperit tibi pignus et monumentum amoris Libycorum. Id videtur in tabulis æreis, quibus inscriptæ res tuæ ostendunt te fuisse patronum hujus populi.

28 *Macetum*] Macedonum, nam et

Mœnia, quæ famulus quondam ditavit Hydaspes.
 Tantaque commissæ revocasti gaudia genti 30
 Mitibus arbitriis, quantum bellante Philippo
 Floruit, aut nigri cecidit cum regia Pori.
 Sed non ulterius te præbuit urbibus aula :
 Maluit esse suum. Terris edicta daturus,
 Supplicibus responsa, venis. Oracula Regis 35
 Eloquio crevere tuo: nec dignius unquam
 Majestas meminit sese Romana locutam.
 Hinc sacræ mandantur opes, orbisque tributa
 Possessi; quicquid fluviis evolvitur auri :
 Quicquid luce procul venas rimata sequaces 40

Hydaspes subactus locupletavit. Et leni imperio renovasti tantam lætitiã populo credito tibi, quantum vixit Philippo belligerante, aut cum Palatium Pori nigri eversum est. Sed Regia Imperatoris non commodavit te diutius urbibus externis. Maluit te esse suum. Advenis pronuntiaturus edicta orbi, et responsa rogantibus. Rescripta Imperatoris aucta sunt eloquentia tua: neque majestas Imperatoria recordatur se unquam elocutam esse splendidius. Hinc gaza sacrata committitur tibi, et vectigalia mundi possesi: quicquid auri affertur ex fluviis, quicquid industria

pr. condita Farn. Med. tert. *credita* duo Leidd. vet. Gyr. et viginti quinque alii, item Exc. Lucens. sec. *condita* vel *credita* Reg.—29 *dictavit* Pric. Rott. Florent. Med. sec. Leid. sec. Put. Reg. Pat. duo Petav. *ditavit* Reg. a m. sec. Hic versus deerat in Mazar.—30 *commissæ* Pal. *conversæ* vel *commissæ* Vat. quint. *revocasti* vel *renovasti* Vat. pr. et quart. *gentis* Med. quart. Moret. sec. Lov.—32 *gloria Pori* Petav. tert. Bonon. Ambr. pr. Moret. sec. Oxon. sec.—34 *daturum* Farn.—35 *Simplicibus* Bonon. *viris* Pal. Farn. *venis* vel *viris* Med. pr. Heins. *reis* conj. *miracula* Bonon. *regis* vel *regnis* Oxon. sec. *regum* Pal. Med. pr.—36 *Colloquio* duo Vatt. Med. pr.—37 *majora* Jun. pr. *locutum* duo Med.—38 *moderantur* Oxon. sec. *mandantur* vel *moderantur* Reg. Oxon. pr. Heinsius ascripserat seqq. ‘Præfectum’ vel ‘Procuratorem sanctioris ærarii’ notat. vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 175. 176. ‘sanctas opes’ vocat Statius. Posteriori ævo hic ‘comes sacrarum Largitionum’ dictus. vid. Zitzmann. in Rutil. p. 111. 112.—39 *possessi*. cum *τελεῖα στήμνη*, Florent. Med. pr. Petav. pr. Reg. Thuan. Heins. aliter distinguit, ut Lucan. Panegyrico vs. 108. ‘Ipsaque possesso mens est opulentior auro.’ *fluviis quicquid* Vat. tert.—40 *rimas pro venas* Vat. quart. *sequacis* Reg. *secaces* vel *sequaces* Vat. quart.—41 *Ab-*

NOTÆ

Maxeria Macedonia est.

Pella] Hæc est urbs Macedoniae Alexandri natalibus insignis, et ejus victoriis ad Hydaspen Indiæ fluvium relatis ditata.

32 *Pori*] Regis Indiæ, qui ab Alexandro victus est. Regia pro regno dicitur.

35 *Oracula*] Rescripta Imperatoris, quæ hic appellantur oracula.

36 *Crevere*] Ampliora et illustriora facta sunt eloquentia tua.

38 *Sacræ opes*] Mallius fuit Quæstor, quia ei gaza servanda committitur, et ore ipsius loquitur Imperator.

Abdita pallentis fodit solertia Bessi.

Ac velut exertus lentandis navita tonsis
Præficitur lateri custos ; hinc ardua proræ
Temperat, et fluctus tempestatesque futuras
Edocet: assiduo cum Dorida vicerit usu,
45
Jam clavum totamque subit torquere carinam :
Sic cum clara diu rerum documenta dedisses,
Non te parte sui, sed in omni corpore, sumpsit
Imperium, cunctaque dedit tellure regendos

*occultata Bessi pallidi effodit scrutans venas sequendas longe a lumine. Et quem-
admodum nauta probatus remis agitandis constituitur custos lateris, ex hoc loco
regit altam proram, et ostendit undas, ac procellas imminentes, cum superaverit
mare continua experientia: et jam incipit moderari gubernaculum, et totam navim:
ita tu, cum præbuissem jamdudum insignem scientiam rerum, Romanum Imperium
adhibuit te, non in parte sui regenda, sed in tota mole, et commisit tibi gubernam-*

~~~~~
dita Florent. quatuor Med. ed. Vicet. [Exc. Lucens. sec. *fallacis fodit Pric.
fovit Moret. pr. fudit Rott. Mazar.*—42 *excitus* ed. Vicet. Var. LL. e marg.
Parm. et ed. Antv. Ald. Exc. Schott. et Ruben. *erectus* Jun. pr. *exertus* duo
Leidd. cum viginti duobus aliis et Exc. Lucens. sec. in Ambr. sec. etiam
exertus est cum glossa i. e. *paratus. exertus* vel *ereptus* vel *erectus* Vat. pr.
lentandis Reg. Med. quart. *tonsis* Vat. pr. *remis* vel *tonsis* Vat. quart.—
43 *Proficitur* Jun. pr. *Perficitur* Med. quart. *lateris* Vat. pr. m. pr. Florent.
proræ vel *prolem* Reg. Oxon. pr.—44 *sonoras* Vat. tert. Florent. duo Med.
Mazar. *futuras* vel *sonoras* Oisel. Vat. pr. Med. tert.—45 *Prædocet* conj. Heins.
concordia pro cum *Dorida* Jun. pr. *astu* Moret. sec.—46 *tortumque* Jun. pr.
carine Vat. pr. m. pr. *carina* Jun. pr.—47 *Sed* Mazar. *mentis documenta* Vat.
pr. item Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *mentis* vel *rerum* Med. tert. *tecum* vel
rerum Med. quart. *dedisset* decem scripti.—48 *sui* Vat. sec. Pal. Ambr. pr.
sua duo Leidd. cum viginti quatuor aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL.
ed. Antv. *tempore* Jun. pr. Ambr. sec. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *tempore* vel
corpore Med. tert. *sensit* Oxon. pr. Mazar. Ambr. pr. Moret. sec. *sumpsit* Exc.
Læti. *fudit* Oisel. ed. Vicet. Exc. Ruben. *sumpsit* vel *fudit* Florent. *sensit* vel
sumpsit Med. quart. *Non sensit te parte sua sed corpore in omni* Reg.—50 *Duc-*

NOTE

41 *Abdita*] Solertia abdita Bessi, id est, Bessi in terra abditi et occultati.

Pallentis] Perpetuus ille color est ejusmodi operarum. Silius Italicus: 'Et redit infelix effosso concolor auro.'

Bessi] Bessi sunt Thraciæ populi, quos Pacatus appellat *Quasitores*, quod aurum in terræ visceribus exquirant.

42 *Exertus*] Probatus, paratus, expeditus. Sic a Statio dicitur, 'Diana

exerta,' id est, prompta, experta.

Lentandis] Id est, remis lente ob-
luctando agitandis: vel lentare re-
mos dicimus, quia remi ex lenta ar-
bore facti curvantur. Virgilius: 'Ante
et Trinacria lentandus remus in unda.'
Tonsis] Remi qui dicuntur tonsæ a
tondendis decutiendisque fluctibus.

43 *Lateri custos*] Inspector Nauti-
carum operarum, ideoque in navis
latere constituitur.

45 *Dorida*]—Doris est Dea marina,

Rectores. Hispana tibi Germanaque Tethys 50
 Paruit, et nostro diducta Britannia mundo :
 Diversoque tuas coluerunt gurgite voces
 Lentus Arar, Rhodanusque ferox, et dives Hiberus.
O quoties doluit Rhenus, qua barbarus ibat,
Quod te non geminis frueretur iudice ripis ! 55
 Unius fit cura viri, quodcumque rubescit
 Occasu, quodcumque dies devexior ambit.
Tam celer assiduos explevit cursus honores.
Una potestatum spatiis interfuit ætas,

tores gubernandos per terram universam. Mare Hispanum et Germanum tibi obdixerunt, et Angliu separata ab orbe nostro : et Arar tardus, et violentus Rhodanus, et opulentus Iberus venerati sunt tua dicta in alveis variis. O quoties Rhenus ingemuit, qua parte alluebat barbaros, quod non te potiretur moderatore ad utrumque suum littus ! Quodcumque rubet Sole occidente, quodcumque cingitur luce proclivore, fit cura unius viri : tam promptus cursus absolvit præfecturas non interruptas !

tores Med. tert.—51 *deducta* Vat. sec. m. pr. et tert. m. sec. Leid. pr. Reg. Oxon. pr. m. pr. inc. Heins.—52 *voluerunt* Tholos. *tollunt in gurgite* duo Vatt. Petav. pr. Voss.—53 *Arabs* Pric. Oisel. *celer* quatuor Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. Put. *ferox* Leid. pr. Vat. Livin. Petav. pr. Med. tert. Exc. Lucens. sec. *ferox* vel *celer* Vat. pr. Oxon. pr. Reg. Med. tert. *Iberos* Vat. pr. m. pr.—54 *Rhetus* Var. LL. e marg. Parm. *quod* inc. Heins. *quo* Moret. sec. *quam* Jun. pr. Ald.—55 *non te* duo Ambr. *vindice* Tholos.—56 *sit* duo Vatt. Pal. Rott. Med. pr. Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm. *caussa* Ambr. pr. Pric. Var. LL. ed. Antv. *Ducis* Vat. sec. *tibi* Oxon. sec. m. pr. *quicumque* Farn. Lov. *quocumque* Med. duo, Moret. sec. ed. Vicet.—57 *Occasu* Vat. pr. Oisel. m. sec. Med. tert. Exc. Læti. Isingr. Junt. Raphel. *Occasus* Exc. Lucens. sec. *Occasus* Leid. sec. cum viginti quinque aliis, Exc. Gevert. Ald. ed. Parm. et Vicet. item Var. LL. ed. Antv. *Oceanus* tres Vatt. Med. pr. *quicumque* Lov. *quacumque* Vat. quart.—58 *Nam* Ambr. sec. *Jam* Moret. sec. *exiguos* Var. LL. ed. Antv. *adversos* Thuan. *currus* Leid. pr. Vat. tert.—59 *studiis* Vat. sec. m. sec. *interfuit* Jun. pr. *interfuit* vel *intervenit* Vat. pr. *ætas* vet. Gyr.—

NOTE

Nereidum mater. Hic sumitur pro mari.

50 *Tethys*] Tethys est itidem Dea marina quæ sumitur pro mari.

51 *Britannia*] Domita a Julio Cæsare, velut in alio orbe collocata dicebatur. Virgilius : ' Et penitus toto divisos Orbe Britannos.'

53 *Rhodanus ferox, et dives Hiberus*] Id est, Galli feroces, divites Hispani. Theodorus autem præfectus Galliarum, sub quibus Germaniæ et Hispaniæ partes continebantur.

54 *Rhenus*] Hic fluvius erat limes Imperii Romani, ac proinde pars tantum Germaniæ subdita erat Romanis.

57 *Dies devexior*] Sol ad occasum pronior, proclivior.

58 *Cursus*] Tam celeri velut cursu Theodorus ivit per omnes gradus Honorum, non interruptorum, sibi que invicem velut adhærentium.

59 *Una ætas*] Una juvenus interfuit, suffecit tot variis temporibus Honorum gerendorum.

Totque gradus fati juvenilibus intulit annis. 60

Postquam parta quies, et summum nacta cacumen,

Jam segura petit privatum gloria portum ;

Ingenii redeunt fructus, aliique labores,

Et vitæ pars nulla perit. Quodcumque recedit

Litibus, incumbit studiis, animusque vicissim 65

Aut curam imponit populis, aut otia Musis.

Omnia Cecropiæ relegis secreta senectæ,

Discutiens quod quisque novum mandaverit ævo,

Quantaque diversæ producant agmina sectæ.

Namque aliis princeps rerum disponitur aër : 70

Una ætas, juventus, suffecit variis temporibus Honorum, et dedit ætati juvenili tot gradus felicitatis. Posteaquam requies acquisita est tibi, et gloria tua attigit verticem altum, jam ea tuta intrat recessum privatum. Fructus mentis revertuntur, et labores alii, et pars nulla vitæ amittitur. Quodcumque eripitur negotiis forensibus, additur studiis, et mens tua alternatim, aut impendit labores populis, aut quietem Musis. Recolis arcana omnia antiquitatis Græcæ, examinans quid novi unusquisque prodiderit literis, et quantos variæ sectæ pariant cætus. Ut enim aër constitui-

60 *fati vel fatum* Reg. *juvenalibus* Exc. Lucens. sec. induit Moret. sec.—
61 *Post quod* Ambr. tert. *vasta* Rott.—62 *tenet* Var. LL. ed. Antv.—63 *redimit* Ambr. pr. *fluctus* Leid. pr. et decem alii. *fructus vel fluctus* Vat. pr. Reg. Florent. *studiique* Pat. *aliique vel animique* Reg. Moret. sec.—64 *quocumque* Farn. Lov.—65 *Mitibus* Med. tert.—66 *impendit* legit Heins. vid. supra iv. Cons. Hon. sub finem. *apposuit* Gesn. et ed. Bipont. *studiis* Pat. *gladiis* Ambr. pr. m. pr. *Missis* pro *Musis* Jun. pr.—67 *Cecropiæ* Ambr. sec. *Cycropiæ* Moret. pr. *præcepta* Exc. Ruben. *si certa* Med. tert.—68 *quid* Vat. pr. Farn. tres Med. *quod* Reg. Petav. sec. Tholos. Oxon. pr. Var. LL. e marg. Parm. *quod quisque vel quocumque* Vat. pr. *quodcumque* duo Vatt. Petav. pr. m. pr. novo Jun. pr. Vat. tert. *novi* legebat Heinsius. *mandaverit* Moret. pr. *mandaverat* Pal. duo Med. Jun. pr. Lov.—69 *percurrens* Moret. pr. *producunt* Med. quart. *producant* Moret. sec. Exc. Lucens. pr. *perducant* ed. Vicet.—70 vid. Column. in Ennium p. 275. et seqq. Firmic. p. 6. Varias Philosophorum

NOTÆ

60 *Fati*] Honorum fato concessorum, contingentium. penditur.

62 *Privatum portum*] Ex longa diuturnorum laborum agitatione Theodorus se in vitam privatam, tanquam in portum placidissimum, recipit, Musis operam daturus.

63 *Fructus*] Doctrinæ, quæ velut fructus suavissimus animum pascit. Virtus enim et scientia animæ sunt nutrimenta.

64 *Perit*] Nulla vitæ pars male im-

Quodcumque] Secundum quamcumque partem recedit a litibus. Heinsius legit *recidit*, id est, quodcumque demit a litibus, dat studiis.

67 *Cecropiæ senectæ*] Antiquitatis Græcæ. Græci dicuntur Cecropidæ a Cecrope Athenarum Rege.

69 *Sectæ*] Quantis agminibus, quanta velut familia stipati sint variarum sectarum auctores.

70 *Aër*] Anaximenes posuit aërem

Hic confidit aquis : hic procreat omnia flammis.
 Alter, in Ætnæas casurus sponte favillas,
 Dispergit revocatque Deum, rursumque receptis
 Nectit amicitias, quicquid discordia solvit.
 Corporis hic damnat sensus, verumque videri
 Pernegat. Hic semper lapsuræ pondera terræ
 Conatur rapido cœli fulcire rotatu,

75

tur ab aliis, ut principium rerum: alter constituit aquam: hic producit omnia ex igne. Ille lapsurus ultro in flammis Ætnæ diffundit, et retrahit animam Mundi, et conjungit iterum renovato fœdere quicquid contrarietas dissolvit. Hic condemnat sensus corporis, et inficiatur veritatem posse cognosci. Ille tentat sustinere vertiginem volubili Cœli, unus terræ semper casuræ, et inflammat Solem vortice lapidis immensi.

opiniones hisce similes vide apud Minuc. Felic. p. 19. atque illic interpretes. —71 *confundit* Vat. sec. ed. Vicet. Ruben. *confidit* Moret. pr. Exc. Lucens. pr. vid. Exc. Jul. Firmic. initio Operis. et *procreat* Med. sec. Petav. sec.—72 *Ætheas* Med. sec. m. pr. *Enchenias* Jun. pr. *æthereas* Farn. Auson. Ludo VII. Sapient. Solone. *ruinas* Farn.—73 *diem* Vat. tert. Pric. Rott. Oisel. Med. sec. Reg. m. sec. Tholos. Jun. pr. Oxon. sec. m. sec. Moret. sec. Petav. sec. *dein* Thuan. Voss. a m. pr. Var. LL. ed. Antv. *deum* vel *diem* Vat. pr. Put. *cursumque* Pat. *rursusque* Pric. Med. tert. Reg. *rursumque* Leid. pr. et octodecim alii. *receptum* Moret. pr.—74 *Nutrit* Vat. sec. *Nectit* vel *Nectus* Reg.—75 *damnât sensus* Exc. Lucens. sec. *clamat* ed. Vicet. *sexus* Petav. sec.—77 *Conatu* Oxon. sec. Exc. Voss. Var. LL. ed. Antv. *cœli rapido* duo Vatt. Petav. pr. *cœlum* Mazar. *meatu* vel *rotatu* Moret. sec.—78 *turbinis axe*

NOTÆ

pro rerum principio: Thales Milesius, aquam; hinc Virgilius: 'Oceanumque patrem rerum.' Heraclitus ignem pro principio statuit. Hippocrates aërem, aquam, et ignem. Ceterum hic Claudianus attingit rerum principia.

71 *Procreat*] Procreata putat.

72 *Alter*] Empedocles 'totum se Catanensium Ætnæis donavit incendiis.' Tertullianus. Ille statuebat quatuor elementa, aquam, ignem, terram, et aërem, et (quod et dixit Anaxagoras) mentem sacram per omnia diffusam movere omnia, et eam in singula rerum creaturarum corpora recurrere dicebat. Unde et Virgilius: 'totamque infusa per artus Mens agit atque movet, et magno se corpore miscet.'

73 *Deum*] Animam Mundi per omnia diffusam, quam esse Deum credebant Empedocles et Anaxagoras, dis-

pergebant ad res generandas, revocabant ad res destruendas.

74 *Discordia*] Elementorum, quorum amicitia et inimicitia omnia aut facit, aut destruit: hæc dissolvit, illa connectit.

75 *Verum*] Pyrrhon sectæ Pyrrhonorum auctor, negat veritatem posse videri, ideoque de omnibus dubitabat. Pyrrhonei dicti sunt *σκηπτικοί*, id est, *contemplatores*. Nihil enim statuunt, sed in quaerendo et contemplando toti sunt: dicti sunt etiam *ἀπορητικοί*, id est, *dubitantes*, quod nihil affirmando de omnibus dubitent. Et immerito sane, unum enim saltem scire deberent, *se dubitare*.

76 *Semper lapsuræ*] Casum semper imitantis.

77 *Rotatu*] Quasi volubilis Cœli rapiditas suo impetu sustineat molem terræ; seu quasi terra quiescat in

Accenditque diem prærupti turbine saxi.
 Ille ferox, unoque tegi non passus Olympo,
 Immensum per inane volat, finemque perosus 80
 Parturit innumeros angusto pectore mundos.
 Hi vaga collidunt cæcis primordia plagis.
 Numina constituunt alii, casusque relegant.
 Graiorum obscuras Romanis floribus artes
 Irradias, vicibus gratis formare loquentes 85

Ille violentus, et non ferens se operiri uno Cælo, volitat per ærem infinitum, et abhorrens res finitas, procreat in animo arcto mundos innumerabiles. Hi committunt principia rerum errantia hamulis occultis. Illi statuunt providentiam Dei, et expellunt casum. Tu o Theodore illustras doctrinam obscuram Græcorum elegantia Latina, solitus instruere dicentes dialogis festivis, et concinnare alternatim

*****

Vat. pr. m. pr. Med. sec. *turbine axem* Pat.—79 *inoque* Vat. tert. Rott. Exc. Gevart. *regi* Farn. Pat.—80 *ruit* Med. sec. *perosos* Vat. pr. m. pr.—81 *Parturit* Pat. *Concipit* duo Vatt. Petav. pr. *angusto* Oxon. duo Leidd. et al. *pectore vel principe* Moret. sec. *cælos* Pat. Heinsius notaverat seqq. *Parturit innumeros*] ex Democriti sententia, vide Lindenbrog. in Ammian. p. 30. Val. Max. Lib. VIII. E. XIV. n. 2. Extern. *angusto pectore*. Minuc. Felix Octav. p. 18. de Deo, 'nobis vero ad intellectum pectus angustum est.'—82 *vada* Rott. Put. Var. LL. ed. Antv. *concludunt* Leid. pr. *collidunt* Vat. pr. *cæcæ legis vel cæcis plagis* Med. tert. *caussis* duo Vatt. *plagis vel caussis* Petav. pr.—84 *arces* Vat. tert. Pric. *artis* Rott.—85 *irradiat* Put. Jun. pr.

NOTE

suo centro ob cursum Cæli rapidissimum. Aristoteles, *φησὶν Ἐμπεδοκλῆς τὴν γῆν ὑπὸ τῆς δίνης ἡρμεῖν, αἰτ Ἐμπεδοκλῆς terram quiescere ob rapiditatem Cæli.*

78 *Saxi*] Anaxagoras, Solem saxum, et glebam auream esse dicebat. De hoc Plinius, 'Celebrant Græci Anaxagoram Clazomenium Olympiadis 78. anno secundo prædixisse cælestium literarum scientia, quibus diebus saxum casurum esset a Sole. Idque factum interdiu in Thraciæ parte ad Ægæo flumen,' &c.

79 *Ferox*] Violentus, furiosus.

81 *Parturit*] Quasi hi mundi sint tantum ejus stultæ imaginationis fœtus.

Innumeros mundos] Nonnulli tot mundos esse volebant, quot sunt stellæ. Democritus, Epicurus, et Me-

trodorus admittebant infinitos. Et Anaxarchus ille, qui lacrymas excussit Alexandro: 'Ἀλέξανδρος Ἀναξάρχου περὶ κόσμων ἀπειρίας ἀκούων, ἔδακρυε: Alexander Anaxarchum de Mundorum infinitate audiens, lacrymatus est.

82 *Vaga primordia*] Democritus et Epicurus dicebant Mundum ex turbulenta et temeraria quadam atomorum incursione esse conflatum: atomos autem illas, seu *vaga primordia*, sibi invicem hæerere per plagas seu hamulos quosdam.

83 *Numina constituunt*] Platonici contra Epicurum.

85 *Irradias*] Illustras nitida orationis luce et amœnitate Philosophos Græcos, qui de Ethica egerunt.

Vicibus gratis] Dialogis, quos 'Princeps Philosophorum' Socrates invenisse dicitur, et 'Philosophiam mo-

Suetus, et alterno verum contexere nodo.

Quicquid Socratico manavit ab ordine, quicquid

Docta Cleanthæ sonuerunt atria turbæ,

Inventum quodcumque tuo, Chrysippe, recessu,

Quicquid Democritus risit, dixitque tacendo

90

Pythagoras, uno se pectore cuncta vetustas

Condidit, et major collectis viribus exit.

Ornantur veteres, et nobiliore magistro

veritatem sertis florum. Scilicet quicquid fluxit ab institutis Socratis, quicquid schola erudita cætus Cleanthæ emisit: quicquid excogitatum est, o Chrysippe, in accessu tuo: quicquid Democritus ridendo dixit, et Pythagoras edocuit silendo: tota antiquitas inclusit se in una mente Theodori, et inde copiosior prodit viribus conjunctis. Antiqui auctores illustrantur, et sub doctore illustriore Academia

*****

Leid. pr. gratis vicibus Ambr. pr. servare ed. Vicet.—86 *Connectere* Exc. Voss.—87 *Sacra tuo* Jun. pr.—88 *Cleanthæ* tres Vatt. Pal. Farn. Florent. Put. Petav. pr. Tholos. Med. sec. duo Ambr. ambo Moret. *agmina* Mazar. Ambr. sec. Exc. Cod. Rhemens. *atria* vel *agmina* Vat. quart. inc. Heins.—89 *recurr* Cod. Barth.—90 *didicit risitque* Jun. pr. *dixit* vel *didicitque* Vat. pr. Farn.—91 *uno* vel *imo* Med. tert. *tanta* Jun. pr.—92 *collatis* legit Heins. qui ascripserat lib. i. Stilichon 35. 'et quæ divisa beatos Efficiunt, collata tenes,' ut ibi Codd. pro, collecta. *arsit* Vat. tert. *exit* vel *arsit* Rott. *exul* Tholos.—

NOTÆ

ralem e Cælo evocasse.' Cicero.

86 *Alterno nodo verum contexere*] Id est, per dialogos elegantes concinnare et explicare veritatem, quasi contexeres rosas in sarta nodis jucundissimis.

88 *Cleanthæ*] Cleanthes vir laboriosus, et ideo Hercules dictus, Zenoni adhæsit, et a Cicerone dicitur 'Stoicorum pater.' Tradunt eum fuisse pauperrimum, et noctu aquam hausisse, unde se per diem in studiis alere posset, eumque præterea, quæ a Zenone audierat, ossibus boum et testis fictilibus perscribere solitum.

89 *Chrysippe*] Chrysippus Tarso oriundus Philosophus Stoicus, Dialectica excellens; cum Asinum ficus comedentem videret, effusus in gaudium risumque obiisse dicitur. In recessu autem, quia Chrysippus secessu delectabatur, et 'sæpe studio

intentus tanta voluptate perfruebatur, ut eum, tanquam extra se positum, cibi potionisque caperet oblivio.' M. A. Muretus.

90 *Democritus*] Summum bonum in tranquillitate animæ ponebat, cetera omnia ridebat; unde dictus est γελᾶσῖνος risor, quod semper rideret: contra Heraclitus perpetuo flebat.

91 *Pythagoras*] Samius Philosophus, docuit apud Crotoniatis in Italia. Ejus discipuli quinquennii faciturnitate initiabantur ipsius sacris, ut ad Cælestia capienda essent idonei.

92 *Major*] Copiosior, tanquam flavius, qui cum tantisper retinetur, postea exit major et abundantior.

93 *Ornantur*] Illustrantur a Theodoro, scriptis elegantibus, et sub Theodoro, *Nobiliore Magistro* quam Plato fuit. Academia, hoc est Philosophia, omnisque doctrina, transit in Italiam.

In Latium spretis Academia migrat Athenis,
 Ut tandem propius discat, quo fine beatum 95
 Dirigitur; quæ norma boni, quis limes honesti;
 Quænam membra sui virtus divisa domandis
 Objectet vitii; quæ pars injusta recidat,
 Quæ vincat ratione metus, quæ frænnet amores.
 Aut quoties elementa doces, sëmperque fluentis 100
 Materiæ causas: quæ vis animaverit astra,
 Impuleritque choros: quo vivat machina motu;

transit in Latium, Athenis contentis, ut tandem ediscat certius, qua in re summum bonum consistat, quæ regula boni, quis terminus honestatis, quasnam sui partes virtus separata opponat vitiiis superandis; quæ pars amputet res iniquas; quæ pars superet timorem ratione; quæ pars comprimat amores; vel quoties, o Theodore, monstras elementa et causas materiæ perpetuo motæ, vel doces, quæ virtus animam dederit sideribus, et excitavit Harmoniam; quo spiritu moles agitur;

93 *Orantur* Oxon. sec.—94 *In Latiis* Jun. pr. *sumtis* Lov. m. pr. *transit* Put. Pat.—95 *discas* Vat. tert. Pric. Florent. *discant* Tholos.—96 *quis limes* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. *qui limes* Leid. pr. Oisel. Put. Thuau. Petav. sec. Bonon. Oxon. sec. Med. quart. item Gesn. et ed. Bipont.—97 *suis* Reg. inc. Heins. *diversa* Mazar. *domandum vel domandis* Reg.—89 *Objectat* Leid. pr. cum octodecim aliis. *invicta* Put. Lov. *invecta* Jun. pr. *recidat* duo Vatt. Lov. *recidit* Med. sec. m. pr. *recedat* Vat. pr. et sec. Mazar. Leid. pr. m. pr. Ambr. pr. Moret. sec.—99 *Qua* Med. quart. Pat. *Qua vel Quæ* Med. pr. Moret. pr. *vincat amores* Jun. pr. Med. quart. Vat. quint. *frenat* Reg. Oxon. pr. *servat vel frenat* Med. tert. *amore* Reg.—100 *Aut* Var. LL. e marg. Parm. *At* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Jun. pr. duo Leidd. totidem Oxon. Vicet. Parm. Junt. Ald. Colin. Gryph. Isingr. Pulm. *At* Vat. Livin. *Ha* Florent. *At vel At* Vat. pr. *fluentes* Pric. Oxon. pr.—101 *Materie* Farn. *quamvis* Jun. pr. *animaverat* Put. *armaverit vel animaverit* Vat. quint. Heinsius ascripserat locum Minuc. Felic. p. 5. 'Sidera licet ignis accenderit, et cælum licet sua materia suspenderit.'—102 *Impuleritque* Moret. pr. Parm. Junt. Isingr. Colin. Gryph. *Implerent-*

NOTE

94 *Academia*] Locus prope Athenas datus ab Academo; in hunc Plato Platonicique confluebant.

96 *Boni*] Quæ sit regula justitiæ, æquitatis.

99 *Metus, amores*] Duæ furis, aut duæ tranquillitatis humanæ pestes, qua parte, seu qua virtute frænandæ sint.

Frænnet] Velut equum indomitum.

100 *Elementa*] Hic tractantur elementa, astra, meteora.

Fluentis materiæ] Doces quæ causa

sit, cur materia, instar fluminis, perpetuo fluat, et una re corrupta generetur altera.

101 *Animaverit*] Veteres astra animata esse putabant, iisque Genios motores ascribebant.

102 *Impuleritque choros*] Id est, excitavit illud agmen, illam harmoniam Astrorum, quæ ita suos cursus absolvunt, ut quasi in chorea ad numerum in coronam orbemque coëant. Alii legunt, *Impletitque choros*, id est, absolverit, perfecit numeros, seu

Sidera cur septem retro nitantur in ortus

Obluctata polo : variisne meatibus idem

Arbiter, an geminæ convertant æthera mentes :

105

Sitne color proprius rerum, lucisne repulso

Eludant aciem : tumidos quæ Luna recursus

Nutriat Oceani : quo fracta tonitrua vento.

quare septem Planetæ obsistentes Cælo conentur ire retro ; an idem moderator rapiat Cælum cursibus diversis, an duæ Intelligentiæ ; an color proprius hæreat in rebus, an res fallant oculos repercussu lucis ; qui Luna alat æstus reciprocis tumefacti maris ; quo vento fulmina placentur ; quid attrahat nimbos phœvius, qua

*****

que ed. Vicet. *Impuleritque* duo Leidd. et viginti duo alii, Exc. Gevart. Schott. et Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. Ald. *Impuleritque polos* Ambr. tert. *Impuleritque choris* Jun. pr. *choros* duo Leidd. totidem Oxon. Reg. Mazar. duo Vatt. duo Petav. *chaos* Med. quart. Put. Thuan. Bonon. Pat. Oxon. sec. Leid. sec. m. sec. Petav. tert. Var. LL. e marg. Parm. Ald. *chaos vel choris* Vat. pr. Lov. Exc. Gevart. *vincat* Pal. Florent. Med. pr. Jun. pr. Tholos.—103 *cum* Mazar. *mittantur* Vat. quint. *ortum* Pric. Reg.—104 *variisne* Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Bonon. Ambr. pr. Moret. sec. Jun. pr. Oxon. pr. Med. tert. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *variisque* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel. *variisve* Vat. pr. et quart. Sched. Gud.—105 *Ambitus* Pric. m. pr. *cum vergant* Jun. pr. *sidera* Med. quart. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Ruben. Ald. et ed. Vicet. *æthera* Vat. Livin. Exc. Læti et Lucens. pr.—106 *Sitve* Mazar. Pat. *rerum proprius* Pric. *stellisque* Petav. tert. m. pr. *lucisve* Pat. Tholos. *lucisne* tres Vatt. Farn. Pric. Med. tert. Reg. Thuan. Mazar. m. pr. Leid. pr. duo Oxon. Exc. Lucens. sec. *lucisne vel lucisque* Petav. sec. *repulsa* Moret. sec. *repulsus* Leid. sec. m. sec. Pric. Florent. Med. sec. Pat. Vat. quint. Exc. Gevart.—107 *Elidant* Vat. Livin. Put. m. sec. Ambr. sec. *timidos* Var. LL. ed. Antv. *recursus* Pric. Med. sec. *recursus vel recessus* Med. tert. *lumina cursus* Jun. pr.—108 *facta* tres Vatt. Leid. sec. m. sec. Exc. Gevart. *facta*

NOTÆ

numerosam illam Harmoniam.

Quo vivat] Quo spiritu machina Cœlestis ita agatur, ut videatur vivere.

103 *Retro nitantur*] Ex priscis Philosophis Cœlum incredibili rapiditate movetur ab Oriente in Occidentem, septem Planetæ eodem motu rapiuntur, sed alio motu sibi proprio quasi retrocedant, nitantur ire ab Occidente in Orientem, sicque obluctantur Cœli motui. Sic Sol motu Cœli raptus facit dies ; motu proprio facit annum : sive unus moderator sic vertat Cœlum et Planetas motibus contrariis ; sive duæ Mentis aut

Intelligentiæ, aut duo Genii, unus Cœlum, alter Planetas torqueat.

106 *Color*] Disputant Philosophi an color revera hæreat in rebus, an tantum vario lucis repercussu variatus, ludat ac velut fallat oculos, qui putant verum esse colorem, et in rebus ipsis hærentem. Virgilius : ‘ Rebus nox abstulit atra colorem.’

107 *Luna*] Certum enim est Lunam dominari æstibus Oceani. Idque nonnulli tribuunt aëri a Luna presso, qui premat agitette maria. Quicquid sit, ‘ Mirabiles elationes maris.’

108 *Vento*] Qua vi fulmina fractia et elisis inter se nubibus erumpant,

Quid trahat imbriferas nubes : quo saxa creentur
 Grandinis : unde rigor nivibus : quæ flamma per auras 110
 Excutiat rutilos tractus : aut fulmina velox
 Torqueat, aut tristem figat crinita cometen.

Jam tibi compositam fundaverat anchora puppim :
 Telluris jam certus eras : foecunda placebant

causa grando saxea producat ; unde frigus sit nivibus ; qui ignis per aërem vibret fulgura micantia, aut rapidus jaculetur tonitrua, aut crinitus affigat Cælo mæstum Cometam. Jam anchora stabilierat tibi, o Theodore, navem placidam : jam attingebas tuto

vel *fracta* Florent. *motu* Vat. tert. m. pr.—109 *Quid* Vat. quint. Florent. *Quis* quatuor Vatt. Farn. Pric. Lov. *Quas* Rott. *trahit* Lov. Ambr. tert. *igniferas* Pric. *umbriferas* Put. Jun. pr. Moret. sec. *umbriferas imbres* Var. LL. ed. Antv. *quo* vel *quid saxa* Oxon. pr. *creentur* Vat. pr. Bonon. Exc. Lucens. pr. *creantur* Leid. pr. et decem alii, Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *rotantur* Exc. Cod. Rhem. *teruntur* Med. tert. *feruntur* Petav. pr. m. pr. *ferantur* Leid. sec. Vat. sec. Pal. duo Med. Ambr. tert. Exc. Gevart. Ald. et ed. Parm. *ruantur* Vat. tert. Rott. Petav. sec. *ferantur* vel *creentur* Reg. Moret. sec. Petav. tert. *rotantur* vel *creentur* Mazar. Ambr. sec. *ruantur* vel *rotantur* Florent. *ruantur* vel *ferantur* Oisel. *creentur* vel *feruntur* duo Vatt. *rotantur* legit Heinsius, qui citat Ovid. Met. lib. ix. p. 229. ubi de nive similiter, 'Inde nives fieri : nivibus quoque molle rotatis Astringi et spiassa glomerari grandine corpus.' *fabra* duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. et e marg. Parm. item ed. Vicet. *fabra* vel *fabra* Lov. *per aures* Pat. *fabra* vel *auræ* vel *fabra* *per auras* Vat. pr.—111 *Excutiant* Var. LL. ed. Antv. *Excutiant* duo Leidd. totidem Oxon. *Exeruciant* Petav. sec. *ignes* Vat. quint. Med. pr. *vel flumina* Vat. pr. *flumina* etiam Ambr. pr. Petav. sec. Pat. inc. Heins. Var. LL. ed. Antv. m. pr. *fulmina* vel *flumina* Florent.—112 *stellata* Rott. Leid. sec. Vat. tert. Ambr. tert. Exc. Gevart. *stellata* vel *crinita* Florent. Reg. Heinsius *crinita* probat ascripto loco Capitolin. in Antonino Pio : 'Apparuit et stella crinita.' et in Commodo Lr. 34. *cometan* duo Med. *cometen* ed. Vicet. *cometen* vel *cometes* Med. tert. *cometem* Leid. pr. et duodecim alii. De his Philosophorum opinionibus vide Probum et Servium in Virgil. Eclog. vi.—113 *fundarant æquora puppem* Put. *puppem* Ambr. sec. Moret. sec.—114 *erat* Bonon.

NOTÆ

109 *Imbriferas*] Poëtæ, secuti vulgus, pluvias tribuunt Jovi per cribrum meienti. Sed pluviarum causa Austro tribuitur. Ovidius : 'Pluvioque madescit ab Austro.'

Saxa grandinis] Non raro grando durescit ut lapis. Hujusce rei exempla passim leguntur, videntur.

111 *Excutiat*] Vel fulgura, vel quandam potius stellarum cadentium speciem. Ovidius : 'Quæ si non cecidit, potuit cecidisse videri.'

112 *Tristem cometen*] Rerum tris-
Delph. et Var. Clas.

tium calamitatumque nuntium : Lucanus : 'Et nunquam terris spectatum impune Cometen.'

Fingat] Credebant quippe non suo, sed ætheris motu ferri Cometam.

113 *Compositam puppim*] Anchora, ἀγκυρα, seu quies amica, stabilierat puppim tuam placidam, quiescentem ; hoc est, vitam tuam subtractam tumultibus humanis, qui vitam nostram, ceu navem fluitantem in alto, instar tempestatis agitant.

114 *Certus*] Certo sciebas te ad

Claud.

2 E

Otia : nascentes ibant in sæcula libri : 115
 Cum subito liquida cessantem vidit ab æthra
 Justitia, et tanto viduatas judice leges.
 Continuo frontem nimbo velata pudicam
 Deserit Autumni portas, qua vergit in Austrum
 Signifer, et noctis reparant dispendia Chelæ. 120
 Pax avibus, quacumque volat : rabiemque frementes

terram : quies abundans libris juvabat te : libri editi a te tendebant ad æternitatem : cum statim Justitia asperit a Cælo claro te oliantem, et curiam privatam tanto judice. Illa habens vultum castum tectum fascia longa relinquit limen Autumni, qua parte Zodiacus inclinatur se in meridiem, et brachia Scorpionis resarciunt damnum noctis. Quacumque Justitia volat pax est volucris : et feræ crudeles abjecerunt furorem.

*****

Petav. tert. *facunda* quatuor Vatt. Rott. Oisel. *secunda* Vat. sec. Pal. duo Med. Jun. pr. Oxon. sec. Lov. m. pr. Tholos. Pat. Moret. sec. inc. Heins. Ambr. sec. *secunda* vel *facunda* Reg. Oxon. pr. Med. tert. *secunda* probat Heinsius ascripto loco Claudian. Epist. ad Olybrium vs. 21. 'Crebraque fecundo festinet litera cursu.' *placebunt* Lov. *jacebant* Vat. pr.—117 *Justitiam* Jun. pr. Put. Oxon. sec. *tantas* Vat. sec. m. pr.—118 *Continuam* Pat. *nimbo* Ambr. tert. Exc. Cod. Rhem. *limbo*, vide omnino Herald. in Amm. p. 102.—119 *Detegit* Exc. Lucens. sec. *Arctoum portum* Pric. *autumni partes* Voss. a m. s. Var. LL. ed. Antv. *vertit* inc. Heins. *mergit* Jun. pr.—120 *thelæ* Var. LL. ed. Antv. *chelæ* vel *thilæ* Vat. tert.—121 *quæcumque* Vat. pr. *quacumque* Oxon. sec. *volat* tres Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. duo Petav. Var. LL. e marg. Parm. *volant* duo Vatt. Med. tert. Jun. pr. Mazar. Exc. Ruben. Lucens. pr. et ed. Vicet. *furentes* Jun. pr. *ferentes* Oisel. *frementes* duo Leidd. Oxon. sec. Vat. quart. m. pr. Exc. Læti. *frementes* vel

NOTÆ

terram et quietem, tanquam ad portum, mox perventurum.

115 *Otia facunda*] Quæ producunt præclaros ingenii fœtus, libros doctos scilicet. *Otia* autem vocantur tempus, quod docti studiis consecrant. Virgilius : 'Illo Virgilium me tempore dulcis alebat Parthenope studiis florentem ignobilis oti.'

118 *Nimbo*] *Nimbus*, vel *limbus*, est fasciola transversa, ex auro, assuta in linteo, quod est in fronte fœminarum, et quod ut nimbus Soli, sic vultui obtenditur. Virgines autem non procedebant olim in publicum, nisi velata fronte. Est et alia causa, cur Justitia veletur, quod scilicet æquitatis tantum, non personarum rationem habeat. Ex Chrysippo tamen Justi-

tia : *παρθένος σκυθρωπή γράφεται, και συνεστηκός έχουσα τὸ πρόσωπον και ἔρποντον, και δεδορκός βλέπουσα, ὥστε τοῖς μὲν ἀδίκους φόβον ἐμποιεῖν : Virgo severa describitur, et habens vultum constantem ac vehementem, et acres oculos, ut improbis terrorem incutiat.*

119 *Autumni portus*] Justitia seu Virgo sedem fixit prope Libram, quæ primum est Autumnii signum.

120 *Signifer*] Zodiacus, qui gerit signa duodecim. De hoc supra in Cons. Prob. vs. 241.

Chelæ] Brachia Scorpii, quæ a nonnullis pro Libra accipiuntur; et reparant damna noctis, quam post æquinoctium Autumnii efficiunt diebus longiorem.

121 *Pax avibus*] Justitia regnante,

Deposuerē feræ. Lætatur terra reverso
 Numine, quod prisca post tempora perdidit auri.
 Illa per occultum Ligurum se mœnibus infert,
 Et castos levibus plantis ingressa Penates 125
 Invenit ætherios signantem pulvere cursus ;
 Quos pia sollicito deprendit pollice Memphis.
 Quæ moveant momenta polum, quam certus in astris
 Error: quis tenebras Soli, causisque meantem
 Defectum indicat numerus: quæ linea Phœben 130

Terra gaudet Dea redeunte, quam amiserat post sæculum antiquum aurea ætatis. Illa Justitia tacita ingreditur urbem Ligurum Mediolanum, et intrans pede celeri domum sanctam Theodori, reperit eum delineantem motus cælestes in pulvere, quos motus Memphis religiosa excogitavit opera curiosa. Designat nempe, quæ velut pondera agitant Cælum, quam stabilis sit circuitus in Planetis, quis calculus denotet caliginem Solis, et eclipsin advenientem certis die

~~~~~

furentes Med. tert.—122 *Deposuerē suum* Oxon. sec. m. pr.—123 *dividit* Med. tert. m. pr. *anni idem*.—124 *quidem occulte* Moret. pr. *vastis se mœnibus* Vat. pr. et Vat. Livin. *offert* Vat. sec. et tert. m. pr. Pal. Med. sec. *infert vel offert* Oxon. sec. Med. tert.—125 *pennis* Moret. sec. *plantis tres* Med. inc. Heins. Put. Thuan. Pat. Bonon. Vat. Livin. duo Ambr. et Petav. Exc. Lucens. sec. Sched. Gud. *plaustris* Farn. Rott. Florent. Mazar. Vat. sec. Leid. sec. Ambr. tert. *plautris* vel *pennis* Lov. *plaustris* vel *plantis* Reg. Oxon. sec. Med. tert. item Petav. tert.—126 *signantes* Petav. sec. *pulvere* duo Leidd. cum viginti tribus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. Var. LL. ed. Antv. *currus* Put.—127 *Quem vel Quos* Reg. *pollicito* Tholos. *dependit* Oxon. sec.—128 *foveant* conj. Heins. in *Austris* Rott.—129 *Soli* Pal. Med. pr. Mazar. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Cod. Rhem. Ald. ed. Vicet. *Solis* omnes Vatt. Rott. Oisel. Reg. Exc. Lucens. pr. *causæ* Exc. Schott. in quibus Gronov. *conjecerat quantusque. casusque* vel *causisque* Oxon. sec. Heinsius *causansque* conjiciebat.—130 *signet numerus* vet. Gyr. *videat* Reg. Var. LL. e marg. Parm. *indicit* Vat. pr. *indicat* duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. pr. et Cod. Rhemens. *inducat* Vat.

NOTÆ

omnia pacata: etiam aves et feræ nullum sibi bellum inferunt; hoc enim injustitiæ est.

122 *Reverso numine*] Olim in sæculo aureo Justitia sen Astræa commorabatur cum hominibus, sed pollutos furtis, sceleribus, et, ex Ovidio, 'Cæde madentes Ultima Cælestum terras Astræa reliquit.'

126 *Pulvere*] Quo utebantur ad figuras signandas. Cicero, 'Eruditus pulvis Mathematicorum.'

127 *Memphis*] Urbs Ægypti, ponitur pro ipsa Ægypto, quæ mater et

nutrix Mathematicarum disciplinarum. *Pia* dicitur, quod superstitionibus indulgeret. Porro quis nescit doctrinas apud Ægyptios floruisse? Immo et multarum artium Ægyptii dicuntur fuisse inventores.

128 *Momenta*] Quæ velut pondera moveant Cælum, ut movetur Horologium.

130 *Linea*] Luna eclipsin patitur, cum est in linea ecliptica, quod non accidit, nisi plena luna. *Ecliptica* *linea* dicitur ἀπὸ τοῦ ἐκλείπειν, *desicere*.

Damnet, et excluso pallentem fratre relinquat.
 Ut procul aspexit fulgentia virginis ora,
 Cognovitque Deam, vultus veneratus amicos
 Occurrit, scriptæque notas confundit arenæ.
 Cum sic Diva prior: Malli, sincera bonorum 135
 Congeries, in quo veteris vestigia recti,
 Et ductos video mores meliore metallo;
 Jam satis indultum studiis; Musæque tot annos
 Eripuere mihi: pridem te jura reposcunt.

causis: quæ linea noceat Lunæ, et deserat illam obscuratam, intercluso fratre ipsius Sole. Statim atque Theodorus vidit longe vultum micantem virginis Justitiæ, et sensit Divam, colens faciem caram sibi, ite obviam, et turbat signa pulveris figurati. Tum Dea prior loquitur ita: O Malli, in quo cumulus est sincerus virtutum omnium, in quo aspicio indicia æquitatis, et mores factos ex metallo excellentiore, jam satis datum est literis; et jam satis Musæ subtraxerunt te mihi. Leges

quart. Thuan. Reg. m. sec. Pat. Tholos. Moret. sec. dno Oxon. m. sec. Exc. Schott. Ruben. Sched. Gud. ed. Vicet. item Var. LL. ed. Antv. *dicat* et emend. *discat* Florent. *indicat* vel *inducat* Vat. sec. *numerus* Med. quart. *numerus* Exc. Lucens. sec. *numerus* Put. Pat. Tholos. Exc. Ruben. ed. Parm. et Vicet. *Phæbum* Rott. *Phæbum* duo Vatt. Leid. sec. Florent. Mazar. Lov. tres Med. totidem Petav.—131 *reliquit* Vat. quint.—132 *fulgentia* vel *pallentia* duo Vatt.—133 *Agnovitque* Vat. quint. in Lov. hic versus deest. *veneratus* Vat. pr. Farn. Bonon. Vat. Livin. Moret. pr. Petav. tert. Exc. Lucens. sec. *veneratur* Leid. sec. et duodecim alii. *venerantur* Pal. Petav. sec.—134 *Occurrit* vel *Accurrit* Mazar. *Occurrunt* Oxon. sec. *scriptoque* Var. LL. ed. Antv. *spretæque* Moret. pr. *confudit* Reg. Leid. sec. Ambr. tert. Exc. Gevart.—135 *Cum* Pal. Med. pr. Moret. sec. *Tum* duo Leidd. Oxon. pr. duo Vatt. Pric. Reg. Thuan. Petav. tert. Vat. Livin. Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. *Tunc* Gesn. ed. Bipont. *Malli* Farn. *Manni* Moret. sec. *malim* Med. tert. *Manli* duo Leidd. et quatuordecim scripti, Exc. Læti et Gevart. Ald. Var. LL. ed. Antv.—136 *quem* Mazar. *veterum* Vat. quart. *veteris* vel *veterum* Petav. pr.—138 *satis inductum* Vat. tert. Farn. Rott. Oisel. Petav. sec. *indictum* vel *indultum* Vat. quint. *Stygiis* Rott. *annis* Reg. m. pr. *annis* vel *annos* Med. tert.—139 *Eripuere mihi pridem*. cum *τελείῃ στήρῃ*, Med.

NOTÆ

131 *Excluso fratre*] Sole excluso a terræ globo, qui impedit, quominus Luna, ut solet, lumen a Sole fratre mutuetur.

134 *Arenæ*] Pulveris Mathematici notas confundit præ gaudio, quo perfunde batur, quod Justitiam videret.

136 *Congeries*] In quo est *congeries*, seu cumulus *bonorum*, seu virtutum; vel in quo omnes boni videntur inesse: quasi Mallius haberet tantam virtutem in se congestam, quantam

habent omnes boni.

Recti] Vestigia priscae simplicitatis, æquitatis, et mores aureos, hoc est, dignos sæculo aureo, quod, ex Ovidio, 'Sponte sua sine lege fidem rectumque colebat.'

137 *Ductos meliore metallo*] Mores aureos, et meliore metallo ductos atque confiatos. Metaphora sumpta ab auro, quod confiat. Alludit autem Poëta ad mores sæculi aurei.

Aggredere, et nostro rursus te redde labori. 140
 Nec tibi sufficiat transmissæ gloria vitæ.
 Humanum curare genus, quis terminus unquam
 Præscripsit? nullas recipit prudentia metas.
 Adde, quod hæc multis potuit contingere sedes :
 Sed meriti tantum redeunt, actusque priores 145
 Commendat repetitus honos : virtusque reducit,
 Quos Fortuna legit. Melius magnoque petendum
 Credis, in abstrusa rerum ratione morari ?
 Scilicet illa tui patriam præcepta Platonis

repetunt te jamdudum. Age, et restitue te iterum operi nostro: neque honos vitæ præteritæ satis sit tibi: quis finis unquam vetuit regere gentem humanam? prudentia nullos agnoscit limites. Adjice quod hic honos potuit evenire multis. At honores revertuntur solum, si meriti sunt, et dignitas renovata prædicat actiones præcedentes, et virtus revocat, quos fortuna eligit. An putas justius, et id parandum magno pretio, remanere scilicet in causis rerum perscrutandis? Nimirum illa documenta Platonis tui extulerunt magis patriam, quam Themistocles, qui obe-

tert. *poposcunt* Pric. Petav. sec. Var. LL. ed. Antv.—140 *Egredere* vel *Aggredere* Oxon. sec. *rursus nostro* Vat. sec. Pal. Med. pr. *rursus tres* Vatt. Rott. Florent. Petav. pr.—141 *Hæc tibi* Pal. *ripæ* Vat. pr. *ripæ* vel *vitæ* Vat. quart. *Humanum curare genus*. cum *τελευτα στυγῆ*, Vat. pr. Moret. pr. Thuan.—142 *Quid* Leid. pr.—143 *Præscripti* Pat. m. pr. *Præscriptis* conjiciebat Heinsius.—144 *hic* Put. *multis potuit* Leid. pr. Oxon. pr. Reg. Vat. Livin. Med. tert. Exc. Lucens. sec. *potuit multis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel.—145 *meritis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *meriti* Vat. pr. item Vat. Livin. atque ita leg. Heins. cum Gevart. et sic Florent. m. pr. habuisse videtur. *rediit* vel *redeunt* Moret. sec. *moresque* Pric.—146 *honor* Pal. Pric. *honor* dno Leidd. cum viginti tribus aliis, Exc. Lucens. sec. *recedit* Pat.—147 *legit* Exc. Cod. Rhem. *dedit* Med. tert. *tegit* Bonon. *regit* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. *gerit* vel *regit* Oxon. sec. Heinsius *legit* probat, et hanc emendationem ante annum Gevartio se jam indicasse notaverat.—148 *obstrusa* Jun. pr. Oxon. pr. Vat. quint. Petav. pr. Ambr. pr. *angusta* inc. Heins. *ab intrusa* Vat. tert. Rott. *an abstrusa* Vicet. Parm. *abstrusa* vel *obstrusa* Med. tert. *melius ratione* Vat. tert. *mereri* Vat. pr. et sec. m. pr. *vocari* Pric. m. pr.—149 *secreta* quidam Codd. teste Heinsio, qui *decreta* hinc conjicit. *præcepta* Exc. Schott. in quibus Gronovius annotaverat locum desumptum esse ex Cic.

NOTÆ

143 *Præscripsit*] Quis unquam terminum sibi finemque præscripsit, cum cura habenda est humani generis? tum enim prudentis est, nullas sibi ponere metas.

Nallas recipit prudentia metas] Immo metas ipsa præscribit aliis virtutibus, et sine ipsa nulla virtus est.

144 *Sedes*] Honoris et dignitatis.

146 *Commendat*] Dignitas repetita reddit commendabilem priorem dignitatem, ad quam nulli iterum iterumque *redeunt*, nisi *meriti* sint.

Virtusque reducit] Virtus revocat ad secundam dignitatem eos, qui casu ad primam electi fuisse videri possint.

Erexcere magis, quam qui responsa secutus 150
 Obruit Eoas classes, urbemque carinis
 Vexit, et arsuras Medo subduxit Athenas?
 Spartanis potuit robur præstare Lycurgus
 Matribus, et sexum leges vicere severæ:
 Civibus et vetitis ignavo credere muro 155
 Tutius objecit nudam Lacedæmona bellis.
 At non Pythagoræ monitus, annique silentes,
 Famosum Cæbalii luxum pressere Tarenti:

diens oraculo oppressit naves Orientis, et portavit urbem Athenas in navibus, et eripuit Athenas incendendas Persis? Lycurgus potuit inspirare vires matribus Lacedæmonii, et leges ejus rigidæ superaverunt sexum muliebrem; ac prohibitis civibus fidere manibus inertibus, exposuit securius præliis Spartam nudatum muris. Sed admonitiones, et anni taciti Pythagoræ, non represserunt luxuriam infamem

de Offic. lib. i. *Catonis* Med. tert. inc. Heins.—150 *quam quis* Put. *quamvis* Pat.—151 *Obruis* Petav. sec. *æratas classes* Pric. *urbesque* Farn. ed. Vicet. *urbemque* Florent. quatuor Med. inc. Heins. Moret. sec. Reg. Put. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Petav. totidem Ambr. Lov. Ald. Exc. Gevart. et Lucens. pr.—152 *arsuros medio* Var. LL. ed. Antv. *Medis* Reg. *Medio* Jun. pr. Oxon. pr. m. Med. sec. m. pr. Moret. sec. Exc. Voss.—153 *reparare* Ambr. pr. m. pr. *vires reparare* Moret. séc. *Ligurgus* dno Moret. *Lygurgus* Lov. Exc. Gevart.—154 *Matribus et sexum* vel *Mentibus et matrum* Pat. *sexus* Pric. *matrum* pro *sexum* Tholos. *matres pro leges* inc. Heins.—155 *Cursibus* Leid. pr. *Curtibus* vel *Civibus* Med. tert. *vetitos* Var. LL. ed. Antv. *ignaro* Leid. sec. Exc. Voss.—157 *An tot* Var. LL. e marg. Parm. *At nunc* Rott. *annique* Exc. Læti. *annique* Jun. pr. Moret. sec. Med. quart. inc. Heins. Exc. Ruben. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *Samiique* conj. Heins. *annique* vel *annique* Med. tert.—158 *Formosum* Jun. pr. Med. sec. *Famosum* vel

NOTE

150 *Responsa*] Oracula quæ, Xerxe in Græciam irrupente, monebant salutem quærendam esse in domibus ligneis. Unus Themistocles id feliciter explicuit de navibus, feliciusque patriam liberavit, quam omnes Platonici fecissent.

151 *Eoas*] Acies ab Oriente in Græciam irruentes.

152 *Medo*] Persarum Regi Xerxi, Medis imperanti.

153 *Lycurgus*] Lacedæmoniorum hic Legislator jussit exercitum mulieribus et viris esse communem; ut feminæ susciperent liberos valentiores, et pro patria, si ita res postularet,

pugnarent.

154 *Sexum vicere*] Fæminei sexus solitam imbecillitatem superaverunt.

156 *Tutius*] Lycurgus credidit tutius esse et fortius Spartam confidere virtuti, quam muris, sine quibus remansit usque ad Cassandri tempora, post mortem Alexandri Græciam vastantis.

157 *Annique silentes*] Nam Pythagoræi *πενταετην ἡσυχᾶσον, μόνον τὸν λόγον κατακόβοντες, per quinquennium silebant, solum ejus sermonem audientes.* Lærtius.

158 *Cæbalii Tarenti*] Id est, ab Cæbalii seu Spartanis vel conditi vel

Quis vero insignem tanto sub Principe curam
 Respuat? aut quando meritis majora patebunt 160
 Præmia? quis demens adeo, qui jungere sensus
 Cum Stilichone neget? similem quæ protulit ætas
 Consilio vel Marte virum? nunc Brutus amaret
 Vivere sub regno: tali succumberet aulæ
 Fabricius: cuperent ipsi servire Catones. 165
 Nonne vides, ut nostra soror, Clementia, tristes
 Obtundat gladios, fratresque amplexa serenos
 Assurgat Pietas? fractis ut lugeat armis
 Perfidia, et laceris morientes crinibus hydri

Tarenti Cebalii. Equis autem recuset laborem sub tanto Imperatore Honorio? vel quando merces amplior dabitur virtuti? Equis ita amens est, ut renuat conjungere consilia sua cum Stilichone? Quæ sæcula tulerunt parem prudentia vel fortitudine? Nunc Brutus vellet vivere sub regno. Fabricius subjiceret se tali Imperio. Catones ipsi gestirent famulari. An non aspicias, ut Clementia soror nostra habetet enses immites, et Pietas complexa fratres placidos, attollatur? An non vides, ut Perfidia fleat armis ruptis, et colubri pereuntes capillis laniatis lingant

Formosum Med. tert. fregere Mazar. præferre Lov. m. pr. Tarenti Med. tert. Talenti Leid. sec. cum viginti sex aliis, Exc. Voss. et Gevart. et Var. LL. ed. Antv. cum Glossa i. e. Alexandri. Tarenti vel Talenti Vat. pr. et tert.—159 Qui inc. Heins.—160 quondam Oxon. sec. majoru dabantur Pal. Med. pr. Cod. Barth. petuntur Pric.—161 quis Bonon.—162 Cum Stilichone Vat. sec. A Stilichone Jun. pr. similem quæ Vat. pr. et tert. quem Leid. pr. et sedecim alii, Exc. Gevart. et Lucens. sec. pertulit Pric. Pal. protulit duo Leid. cum octodecim aliis, Exc. Læti, Schott. Gevart. Ruben. et Lucens. sec. Ald. et Var. LL. e marg. Parm.—163 Consilio Farn. Marte tuo Var. LL. ed. Antv. nunc Brutus Vat. Livin. tunc Ald. vel Brutus vel nunc Brutus Med. tert.—164 sub regno. tres Vatt. Florent. Reg. Thuan. duo Petav. tres Ambr. Bonon. Pat. Moret. pr. Lov. regno tali. Vat. sec. Pal. Farn. Pric. procumberet Bonon. duo Vatt. tres Ambr. succumberet vel procumberet Petav. pr.—165 regnare Med. sec.—166 tristis Rott. Oisel. Thuan. Pat. Tholos. duo Petav. Ambr. tert.—167 Obtundit ed. Vicet. Occumbat Put. fratres quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. fratresque Vat. pr. Leid. pr. Oxon. pr. Med. quart. Reg. Vat. Livin. Exc. Lucens. pr.—168 Assurgit Lov. luceat Rott.—170 in

NOTÆ

aucti: cujus urbis cives delictis diffluentes summum bonum in voluptate ponebant. Hæc urbs est in sinu Tarentino in extrema Italia.

163 *Consilio*] Quæ ætas tulit similem Stilichoni, vel consilio in pace, vel fortitudine in bello?

Brutus] Etsi Regum osor et expulsor, amaret vivere sub Regno Ho-

norii, tutore Stilichone.

165 *Fabricius*] Civis notæ frugalitatis, et Reip. amans, Regum itidem osor, sicut et Catones.

166 *Tristes gladios*] Tristitiæ effectores.

167. *Fratres serenos*] Arcadium et Honorium, serenos, placidos, et Cælo aut numinibus tranquillis similes.

Lambant invalido Furiarum vincla veneno ?	170
Exultat cum Pace Fides : jam sidera cunctæ	
Liquimus, et placidas inter discurrimus urbes.	
Nobiscum, Theodore, redi. Subit ille loquentem	
Talibus: Agrestem dudum me, Diva, reverti	
Cogis, et infectum longi rubigine ruris	175
Ad tua signa vocas ? nam quæ mihi cura tot annos	
Altera, quam duras sulcis mollire novales ?	
Nosse soli vires, nemori quæ commoda rupes,	
Quis felix oleæ tractus, quæ gleba faveret	
Frugibus, aut quales tegeter vindemia colles ?	180
Terribiles rursum lituos veteranus adibo,	

catenas Furiarum veneno debili ? Fides triumphat cum Pace: jam nos omnes densurimus Cælum, et cursitamus per Urbes pacatas. Revertere nobiscum, o Theodore. Ille Theodorus respondet his verbis locuta Justitiæ. O Dea cogis redire me jam pridem factum rusticum, et revocas ad vexilla tua me marcentem situ longo agrorum ? Etenim quis labor alius mihi per tot annos, quam subigere agros duros commere, quam cognoscere naturam terræ ? cognoscere quæ loca saxosa idonea sint sylvæ, quis campus fecundus oleis, quæ arca utilia sint segeti, vel quos vitis vestiret citros ? Ego veteranus iterum repetam tubas metuendus, et ego ut nauta senex ex-

medio Petav. sec. vincla Vat. pr. colla Vat. sec. Med. pr. Pal.—171 *Exultat* Vat. quint. *cum sidera* inc. Heins. *comia* pro *jam sidera* Jun. pr. *sidere* Vicet. *encta* Exc. Ruben. *cunctæ* vel *cinctæ* Med. tert.—172 *Liquimus* Vat. pr. Rott. Oisel. Leid. sec. Med. tert. Ald. Exc. Voss. Gevart. et Lucens. pr. *Liquimus* viginti alii, ed. Parm. et Vicet. Isingr. Gryph. Colin. Raphel. et al. *ædes* vel *urbes* Florent.—173 *redis* Vat. pr. *veni* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.—174 *Roma* Put.—175 *longa* Vat. pr. *juris* Moret. sec.—176 *signa* Rott. Oisel. *castra* Ambr. tert. *sed quæ* Reg. *nam quæ* Vat. pr. vet. Gyr. Leid. pr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *numquam* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *nam qua* Exc. Voss. *tibi* Oxon. sec. m. pr. *caussa* Tholos. *annos* Ambr. sec. *annis* quatuor Vatt. Farn. Pric.—177 *diras* Put. *duris* Florent. m. pr.—178 *Solis nosse vias* Exc. Læti. *Solis tres* Vatt. Farn. Rott. Oisel. *quæ et commoda* ed. Vicet. *accomoda* malebat Heins.—179 *olei* Pric. Ambr. sec. inc. Heins. *Quæ felix oleæ regio* Med. quart.—180 *Fructibus* Moret. sec. *aut quales* Exc. Læti. *et quales* Vat. pr. *qualis* Leid. pr. Oxon. pr. Med. tert. inc. Heins. Mazar. Pat. Tholos. Bonon. Moret. pr. Petav. tert. duo Ambr. ed. Vicet. Exc. Gevart. *collis* Petav. sec. *colles* vet. Gyr.—181 *cursim* Med. sec. m. pr. *rursus* Jun. pr. Moret. pr. Vat. sec. Pal. Pric. in Leid. sec. hic denuo lacuna erat aliquot

NOTÆ

170 *Furiarum*] Ubi Justitia regnat, regnant et ceteræ virtutes, exultant et scelera, scelerumque auctores Furis.

172 *Inter discurrimus*] Permistæ populo, ut olim ætate aurea, discurrimus.

174 *Agrestem*] Me factum agrestem longa mea in agris mansione, et quasi infectum situ ac rubigine, hoc est, otio et diuturno secessu.

181 *Lituos*] Pugas, prælia, per lituos designata.

Et desueta vetus tentabo cœrula vector ?
 Collectamque diu, et certis utcumque locatam
 Sedibus, in dubium patiar deponere famam ?
 Nec me, quid valeat Natura fortior usus, 185
 Præterit, aut quantum neglectæ defluat arti.
 Desidis aurigæ non audit verbera currus :
 Nec manus agnoscit, quem non exercuit, arcum.
 Esse sed injustum fateor, quodcumque negatur
 Justitiæ. Tu prima hominem sylvestribus antris 190
 Elicis, et fœdo detergis sæcula victu.
 Te propter colimus leges, animosque ferarum

periar maria desueta? Et sustinebo exponere fortunæ dubiæ gloriam meam partam longo tempore, et stabilitam quodammodo in locis securis? Neque latet me, quid consuetudo potentior natura valeat, vel quantum deperdat ex industria contenta. Equi non obediunt flagello vectoris ignavi: neque munus cognoscit jaculum, quod non experta est. At confiteor iniquum esse, quod recusat Justitiæ. Tu prima eduxisti hominem ex cavernis sylvarum, et purgus orbem a vita turpi. Ob te vene-

foliorum.—182 *desueta* vel *desueta* Moret. pr. *vector* Vat. tert. Pric. Rott. Vicet. ed. *vector* vel *rektor* Moret. pr.—183 *reliquis utcumque* Pric. *diu certis* Vat. quart. Ambr. sec. Med. tert. *ubicumque* duo Medd. *utrumque* Vat. tert. Mazar. *utrimque* Oxon. sec. Bonon. Tholos. Petav. tert. *utcumque* vel *utrimque* Med. tert.—184 *in dubiam* Pric. Put. Bonon. Petav. tert. *et dubiam* Tholos. *ut dubiam* Med. tert. *formam* Med. sec. m. pr. *flamam* Tholos.—185 *Non* Vat. sec. Pal. *Ne Lov. Naturæ* Vat. pr. Put. Pat. Tholos.—186 *et quantum* Petav. tert. *defuit* vel *defluat* Med. quart. *artis* Petav. pr.—187 *augere pro aurigæ* Vat. tert. *cursum* Vat. pr. Oxon. sec.—188 *agnovit* vel *agnoscit* Oxon. sec. *quæ* Vat. quart.—189 *quæcumque negantur* Vat. quart. Var. LL. ed. Antv.—190 *Justitiæ* Med. pr. *annis* Voss. a m. pr.—191 *deterges* Leid. pr. Oxon. pr. Reg. Ald. Exc. Lucens. sec. *deterges* vel *detergis* Med. tert.—192 *se* Var. LL. ed. Antv. *propter te* Pric. *legimus* vel *colimus* Med. tert.—

NOTE

182 *Desueta*] An maria, quæ non suetus sum amplius pererrare, pererrabo deinceps? hoc est, an illas belli forique tempestates vis me deinceps experiri?

Vector] Is est, et qui vehit, et qui vehitur. Hic sumitur active.

183 *Certis sedibus*] Famam ita stabilitam, ut in omnium animis quasi in certo quodam positu, in certis sedibus infixam videatur.

185 *Usus*] 'Consuetudo natura potentior.' Curtius.

186 *Defluat*] 'In virtutis via non

progredi, regredi est.' Ex ea enim paulatim ipsa incuria et desuetudine aliquod defluit, evanescit, deperditur.

187 *Currus*] Equi qui sunt in curru. Virgilius: 'Neque audit currus habenas.'

188 *Exercuit*] Manus non cognoscit arcum, nisi se in arcu vibrando exercuerit.

191 *Fædo victu*] Revocasti primos homines belluarum more viventes a fædo et inhumano victu.

Exuimus. Nitidis quisquis te sensibus hausit,

Irruet intrepidus flammās, hyberna secabit

Æquora : confertos hostes superabit inermis.

195

Ille vel Æthiopum pluviis solabitur æstus :

Illum trans Scythiam vernus comitabitur aër.

Sic fatus, tradente Dea, suscepti habenas

Quatuor, ingenti Juris temone refusas.

Prima Padum Tyberimque ligat, crebrisque micantem 200

Urbibus Italiam : Libyas Pœnosque secunda

Temperat : Illyrico se tertia porrigit orbi :

Ultima Sardiniam, Cynron, trifidamque retentat

ramur leges, et relinquimus naturam ferarum. Quicumque imbibit te puro pectore, irrumpet audax in ignes, findet maria hyberna: inermis vincet hostes densos: ille refrigerabit vel ardorem Æthiopum imbribus: cælum serenum sequetur illum trans Scythiam. Ita locutus, Theodorus, diva dante, recepit quatuor fræna religata magno nexu Justitiæ. Prima habena nectit Eridanum et Tibrim, et Italiam fulgentem urbibus multis: secunda regit Libyam et Carthaginienses: tertia extendit se tractui Illyrico: ultima moderatur Sardiniam, Corsicam, et Siciliam triangula-

.....

193 *sensibus vel mentibus* Reg. Oxon. sec.—194 *irruit* Vat. pr. m. sec. Moret. sec. *irruet in flammās* Moret. pr.—195 *confertos* Pric. *confertos* Leid. pr. Oxon. sec. duo Med. totidem Petav. Put. Reg. Thuan. Pat. Ambr. sec. Lov. Vat. Livin. inc. Heins. Exc. Schott. Gevart. et Lucens. pr. item Var. LL. ed. Antv. *consertos* octo alii. *hostis* Vat. tert. Rott. Bonon. *inermis* Rott. Petav. sec. *inermis* Leid. pr. Jun. pr. Put. Petav. pr. Lov. Sixtin. duo Oxon. ambo Moret. Exc. Schott. Gevart. Ald. et Var. LL. ed. Antv.—196 *per Æthiopum* Bonon. Ambr. pr. Moret. sec. Oxon. sec. *fluvii* Florent. Med. quart.—197 *Thanaim* Pal. *Tanaim* Med. pr. *Syriam* vel *Schythiam* Med. tert.—199 *vires* Oxon. pr. *revulsas* Pric.—200 *Tibrimque* Farn. *Tyberinque* Florent. *Trebiamque* Blondellus legit. *meantem* Oisel. Mazar. Oxon. pr. duo Petav. Tholos. Exc. Cod. Rhem. *meantem* vel *manentem* Lov.—201 *Lidos* pro *Libyas* Leid. pr. duo Oxon. *Ludos* Jun. pr. *Lydos* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Put.—202 *Illyrica*—*orbi* Oxon. sec. *Illyricæ urbi* Jun. pr. *Illyricas*—*protegat* urbes Vat. pr.—203 *Cynrum* Exc. Lucens. sec. Vat. pr. m. pr. *Cynren* Pe-

NOTE

193 *Te hausit*] Quisquis tua documenta imbibit, impressit animo puro, spernet omnia pericula, flammās, frigora, maria, hostes.

196 *Æthiopum, &c.*] Vir justitia et omni tranquillitate fretus, vel in ardentissimis Æthiopum terris se sua virtute, tanquam pluvia solabitur, in gelida Scythia se eadem virtute, vel verno florē recreabit. Vir justus ubique beatus est, ubique victor:

‘Justum et tenacem,’ &c. Horatius.

198 *Habenas quatuor*] Moderamen quatuor Provinciarum, Italiæ, Libyæ, Illyriæ, et Insularum. His præerat præfectus Prætorii Occidentis.

203 *Cynron*] Κῦρος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων καλεῖται Κόρσικα: *Cyprus* a *Romanis* vocatur *Corsica*. Strabo.

Trifidam] In tria promontoria fissam ac distinctam Siciliam.

Sicaniam, et quicquid Tyrrhena tunditur unda,
 Vel gemit Ionia. Nec te tot limina rerum, 205
 Aut tantum turbavit onus: sed ut altus Olympi
 Vertex, qui spatio ventos hyemesque relinquit,
 Perpetuum nulla temeratus nube serenum,
 Celsior exurgit pluviis, auditque ruentes
 Sub pedibus nimbos, et rauca tonitrua calcat: 210
 Sic patiens animus, per tanta negotia liber

rem, ac quicquid verberatur fluctibus Hetruscis, vel sonat Ioniis aquis. Neque susceptio tot negotiorum, aut pondus tantum perturbavit te. At quemadmodum culmen excelsum Olympi, quod deserit infra se ventos et tempestates intervallo magno, nulla habens infectam caligine serenitatem aeternam, attollitur sublimis imbribus, et audit sub pedibus nubes bacchantes, et proterit fulmina mugientia; ita Theodorus constanti mente exit liber in rebus tantis, et semper par sibi; neque

tav. sec. *Sirmum* Oisel. Put. Reg. Mazar. Leid. sec. tres Petav. *Smirnum* Pal. Tholos. Oxon. pr. *Smirnum* Moret. sec. *Smyrum* duo Vatt. Pric. Rott. Pat. duo Ambr. Exc. Gevart. *Syrtim* Farn. *Syrinum* Lov. *Syriam* Moret. pr. *Siriam* duo Vatt. *Smirnam* ed. Vicet. *Smyrnam* Thuan. Vat. pr. m. sec. *Sinumam* Jun. pr. *Syrnum* m. pr. et *Syriam* m. sec. Var. LL. ed. Antv. *relinquit* Put. Pat. *recepit* Jun. pr.—204 *Tyrrhene* Petav. sec. *terrena* Pal. Rott. *funditur* Med. quart. *funditur* Jun. pr. duo Oxon. quatuor Vatt. Farn. Med. sec. *retunditur* Rott. Oisel. *tunditur* Ambr. sec. Var. LL. e marg. Parm. Lov. ex conjectura, et sic Gronovius legit in Exc. Schott. *clauditur* Vat. sec. Pal. Med. pr. *refunditur* Pric. Reg. Thuan. Med. tert. m. pr. Exc. Schott. et Gevart. *funditur* vel *refunditur* inc. Heins. duo Petav. *urna* Pal. Tholos. Exc. Cod. Rhem. *urna* Petav. sec. *unda* vel *urna* Moret. pr. Med. sec. Heinsius variis conjecturis tentavit hunc locum, et legebat vel *plauditur* vel *affunditur* vel *tunditur*, quod postremum tandem amplecti visus: ad firmandum *rd* urnam ascripserat locum Alcim. Avit. Lib. iv. vs. 62.—205 *genuit Roma* Var. LL. ed. Antv. *lumina* Jun. pr. Leid. pr. m. pr. Oisel. Florent. duo Med. Put. Mazar. Petav. sec. Bonon. Pat. duo Ambr. Exc. Lucens. pr. et Cod. Rhem. *lumina* vel *lumina* Vat. Pr. *molimina* Ambr. sec. *tot limina* vel *molimina* Petav. tert. *me limina* Tholos. *culmina* legit Heinsius vel *te molimina*. sic *fastigia rerum* saepe vocat.—206 *turbabit* Vat. pr. *tantus honos* Moret. pr. *honor* Moret. sec. m. pr. *opus* Vat. quart. *alter Olympi* Vat. sec. Rott. Oisel. inc. Heins. Oxon. sec. Tholos. Ambr. tert. duo Petav. *altus* vel *alter* Vat. quart. Med. pr.—207 *reliquit* Pal. Farn. Med. pr. Put. duo Petav. Bonon. Pat. Ambr. sec. Moret. sec. item Oxon. ed. Vicet. et Parm.—208 *violatus* Med. quart. Ald. *temeratus* Florent. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Med. totidem Ambr. et Petav. Vat. Livin. ed. Parm. et Vicet. Exc. Lucens. pr.—209 *Certior* Put. Bonon. Pat. Petav. tert. *ruentis* Vat. pr.—211 *animi* Flo-

NOTE

- 204 *Tyrrhena*] Mare Tyrrhenum, tum et Cretam.
 seu Thuscum, dicitur mare inferum. 206 *Olympi*] Hic mons est Thessa-
 205 *Ionia*] Ionium mare dictum ab liae altior nubibus. Lucanus: 'Nu-
 Io Inachi filia: porrigitur ab extrema bes despectat Olympus.'
 parte Siciliae et Epiri usque in Aegypt- 211 *Liber*] In tantis negotiis liber

Emergit, similisque sui : justique tenorem
 Flectere non odium cogit, non gratia suadet.
 Nam spretas quis opes, intactaque pectora lucro
 Commemoret? fuerint aliis hæc forte decori : 215
 Nulla potest laus esse tibi, quæ crimina purget.
 Servat inoffensam divina modestia vocem.
 Temperiem servant oculi, nec lumina fervor
 Asperat, aut rabidas suffundit sanguine venas,
 Nullaque mutati tempestas proditur oris. 220
 Quin etiam sontes expulsa corrigis ira,
 Et placidus delicta domas : nec dentibus unquam

inimicitia cogit hunc detorquere seriem æquitatis, neque favor persuadet. Etenim cur referam divitias contemtas, et animum tuum intemeratum auro? hæc forsitan videantur aliis pulchra, nulla gloria potest æstimari a te, quæ eluat scelera. Modestia tua divina conservat sermonem placidum; oculi tui conservant moderationem: neque ardor inficit eos, aut replet corpus accensum bile, et nulla nubes vultus tui mutati ostenditur. Præterea emendus nocentes ira remota, et lenis punis crimina,

rent. m. pr. Reg. m. sec. Heins. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. *animo* Jun. pr. Oisel. Reg. Put. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. pr. Lov. duo Petav. inc. Heins. *animos* Rott. *animo* vel *animus* Oxon. sec. *mille negotia* Med. tert. *tonitrua* duo Vat. Petav. pr. *tonitrua* vel *negotia* Vat. quint.—212 *timorem* Jun. pr.—214 *Non* Tholos. *Non* vel *Nam* Med. tert. *sumptas* Lov. *pignora* Petav. sec.—215 *Commemorat* Rott. Lov. *fuerunt* Reg. m. pr. *fiunt* vel *fuerint* Oxon. pr. *decori* Vat. pr. m. pr. Bonon. Ambr. pr. Petav. tert.—217 *potentia* Jun. pr. Vat. quint. *mentem* Jun. pr.—218 *servent* Vat. quint. *servat oculis* Florent.—219 *rabidas* duo Vatt. Florent. Med. sec. Put. tres Petav. Pat. *rapidus* Vat. pr. Pal. Farn. Pric. duo Oxon. tres Med. inc. Heins. Reg. Mazar. Bonon. Ambr. sec. Lov. Moret. sec. Exc. Schott. et Gevart. *rabies* Tholos. *diffundit* Exc. Læti. *suffundit* Leid. pr. et viginti octo alii, Exc. Schott. Lucens. pr. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv.—221 *excussa* inc. Heins. *corrigit* Petav. sec.—222 *placidus* Pal. Med. pr. *non dentibus*

NOTÆ

et constans Theodorus servat semper eundem animum, eundem justitiæ rigorem, et velut strictam lineam; neque deflectit vel transversum unguem, vel adductus odio, vel gratia potentiorum.

216 *Nulla potest laus*] Nequidem vis laudari, quod mundum purges criminibus.

217 *Inoffensam*] Tua modestia efficit, ut sermones tui sint semper inoffensi, hoc est placidi, tranquilli, et

sine cujusquam offensione pronuntiantur.

219 *Asperat*] Neque furor reddit oculos tuos asperos, et terribiles scintillis erumpentibus.

Venus] Homini irato tument venæ, sanguis effervescit, vultus, ut Cælum tempestate furente, mutatur, turbatur, modo rubet, modo pallet.

222 *Et placidus*] Placide punis sontes, quasi invitus: legibus penas tui exigentibus parere videaris.

Instrepis horrendum, fremitu nec verbera poscis.
 Qui fruitur pœna, ferus est, legumque videtur
 Vindictam præstare sibi : cum viscera felle 225
 Canduerint ; ardet stimulis, ferturque nocendi
 Prodigus, ignarus causæ. Diis proximus ille est,
 Quem ratio, non ira, movet : qui, facta rependens,
 Consilio punire potest. Mucrone cruento
 Se jactent alii, studeant feritate timeri, 230
 Addictoque hominum cumulent æraria censu.

neque frendes unquam dentibus horribiliter, neque petis flagella vociferando. Qui delectatur cruciatu, crudelis est, ac videtur præbere sibi ultionem legum. Cum præcordia ejus incensa fuerint furore, inflammatur desiderio malo, et rapitur ad nocendum largius inscius causæ. Ille similis est Diis, quem ratio flectit, non iracundia : qui considerans actiones, potest castigare sua prudentia, non odio. Alii glorientur securibus nudatis, velint formidari ferocitate, et replent fiscum adjudicatis

Reg.—223 *Impetis* horrorem Pric. *horrende* inc. Heins. *horrendo* Vat. pr. m. pr. *horrendis* Ambr. pr. Moret. sec. *fremitus* Pat. *fremitu* Jun. pr. *fremitu* vel *strepitu* Med. tert. Oxon. sec. *membra reposcia* inc. Heins. m. pr. *verba reposcis* Leid. pr. duo Oxon. Vat. sec. Pal. Pric. Rott. Oisel. Med. quart. Thuan. Mazar. duo Petav. Reg. m. pr. Bonon. duo Ambr. Lov. Exc. Schott. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *verbera poscis* vel *verba reposcis* Moret. pr. Petav. tert. duo Vatt.—224 *pænis* Vat. quint. *legumque videtur*, vel *nec lege movetur* Moret. pr.—225 *patrare* vel *præstare* Vat. quint. *cui viscera* vet. Gyr. *stelle* Var. LL. ed. Antv.—226 *ardent* Pat. *ferroque* inc. Heins.—227 *curæ* Lov. *ille* Vat. sec. Pal. Med. pr. inc. Heins. Ambr. sec. *ille est* tres Vatt. Farn. Pric. Rott. Oisel.—228 *movent* inc. Heins. *rependens* Mazar. Exc. Gevart. *reponens* vel *rependens* Reg.—229 *munire* Vat. pr. m. pr.—230 *jactant* Jun. pr. Moret. sec. Put. Vat. quint. *alii* Vat. pr. m. pr. *Tyranni* vel *timeri* Petav. pr. duo Vatt.—231 *Adductoque* Oxon. pr. m. sec. *Addicto* Florent. quatuor Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. Moret. sec. Lov. tres Ambr. Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. *Addictumque*—*censum* Vat. quinta. *nimum* Tholos. *omni* Pric. *animum* vel *hominum* Reg. Oxon. sec. *simulent* Jun. pr.

NOTÆ

224 *Qui fruitur*] Ferina rabies est sanguine et vulneribus gaudere. ‘Ipse Nero subtraxit oculos, jussitque scelera, non spectavit.’ Tacitus.

Legumque] Videtur vindictam exequi, non ut pareat legibus, sed ut pareat suis affectibus, suæ crudelitati.

227 *Prodigus*] Nimis larga manu pœnas infligit.

Ignarus causæ] Iracundia et cupiditas non sinunt eum perpendere, an causa sit pœnæ infligendæ.

230 *Se jactent*] Barbarum est jactantiæ genus, gloriari sua crudelitate, quæ ita displicuit veteribus, ut nequidem cum cocis et venatoribus animalium sanguine gaudentibus habitare sustinerent. In sacra Scriptura, ‘Robustus venator coram Domino’ arguit impium et crudelem.

231 *Addicto censu*] Cumulent arcas suas bonis alienis, dum proscribunt et fisco addicunt aliorum fortunas.

Lene fluit Nilus, sed cunctis amnibus extat
 Utilior, nullo confessus murmure vires.
 Acrior ac rapidus tacitas prætermeat ingens
 Danubius ripas, eadem clementia sani
 Gurgitis immensum deducit in ostia Gangen.

235

divitiis hominum. Nilus fluit leniter, sed est fructuosior omnibus fluminibus, ostendens virtutem nullo fremitu. Ister magnus violentior et præceps præterfluit tamen tacite littus suum. Lenitas similis ulvei placidi defert Gangen vastum in ora

fructu pro censu Vat. sec. m. pr.—232 *Lene fluit Nilus* Lucan. lib. x. 315. Ammian. lib. xxii. copiose. p. 247. ed. Lindenbrog. *cunctis sed amantibus* Vat. pr. *exit* Mazar. Jun. pr.—233 *nullo* Vat. pr. Ald. *nullo vel nullas* Med. quart. *confectus* Var. LL. ed. Antv. *robore* Ambr. pr. Exc. Schott. *murmure vel robore* Moret. sec. *ripas* Vat. quart. *roces* Vat. tert. m. sec. *voces vel vires* Moret. pr.—234 *ac* Vat. pr. Med. tert. Put. Petav. pr. Lov. Pat. Tholos. Moret. pr. Ambr. tert. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. *at tres* Vatt. Farn. Rott. *et* Vat. sec. Jun. pr. Leid. pr. item Oxon. Pal. Reg. Mazar. *ut* Ambr. pr. *aut* Moret. sec. *at vel ac* inc. Heins. *aut vel et* Florent. *ad rapidas* Exc. Lucens. sec. *tantas* Med. tert. *tacitas* Vat. pr. Farn. Bonon. Vat. Livin. *tactas* Leid. pr. m. sec. Florent. Med. sec. inc. Heins. Thuan. Mazar. duo Petav. Lov. duo Ambr. Var. LL. ed. Antv. *fractas* Vat. sec. *raptas* et emend. *tactas* Moret. sec. *tractas* Tholos. Ald. *tactos* Vat. tert. Rott. Oisel. *tacitus* Put. Reg. Petav. pr. *rapidus tacitus* Jun. pr. *tactus vel fractas* Reg. m. sec. *fractas vel tacitas* Oxon. sec. *et rapidus fractus vel tactus* Med. pr. *ac vel at, rapidus fractas vel tactus* Pric.—235 *clementia* Lov. *dementia* Leid. pr. et tredecimi alii, item Exc. Gevart. *sævi* tres Vatt. Med. sec. ed. Vicet. *Savi* Florent. et sic Heinsius conjecerat. *Sani* Leid. pr. cum viginti scriptis, Exc. Læti, Gevart. Schott. Ruben. Cod. Rhem. Lucens. sec. Ald. item Var. LL. ed. Antv. *sævi* vel *sani* Vat. quint. Petav. pr. *sani*, vel *sævi* vel *Alani* Pric.—236 *ingentem* Moret. sec. *emensum* Ald. *deducit* triginta Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *diducit* Raphael. Barth. Heins. Gesn. Kœnig. et ed. Bipont. *deduxit* Isingr. Colin. Gryph. Gangen Thuan. *Gangem* duo Vatt. quatuor Med. Put. Reg. Mazar. Bonon.

NOTÆ

232 *Lene fluit Nilus*] Quasi diceret, Tyranni fremant et omnia pessumdent, torrentum instar: Reges optimi moderati sunt, et prosunt omnibus, sicut *lene fluit Nilus, &c.* Rapidus tamen est et violentus ad cataractas.

233 *Utilior*] Ægyptum, mulieres, pecudesque fœcundat. Tibullus ad Nilum: 'Te propter nullos tellus tua postulat imbres, Arida nec pluvio supplicat herba Jovi.'

234 *Acrior ac rapidus*] Magis acer quam rapidus; vel acrior ac rapidus primo, at cum crescit lenior est. Alii

legunt, *Acrior at Rhodanus*: hunc ut Nilo opponat lene fluenti.

235 *Danubius*] *Lenitas Danubii* effecit, ut hic diceretur a Germanis omnium fluviorum uxor, ut Rhenus est maritus ob strenuitatem.

Sani] Placidi et sapientum more euntis; contra torrentes dicuntur insani, quod ruant præcipites instar insanientium.

236 *Gangen*] Danubius et Ganges primo sunt rapidi; sed postquam majores facti sunt, fiunt leniores.

Torrentes immane fremant, lassisque minentur
 Pontibus: involvant spumoso vortice sylvas.
 Pañ majora decet. Peragit tranquilla potestas,
 Quod violenta nequit: mandataque fortius urget 240
 Imperiosa quies. Idem prædurus iniquas
 Accepisse preces: rursus, quæ digna petitu,
 Largiri facilis: nec, quæ comitatur honores,
 Ausa tuam leviter tentare superbia mentem.
 Frons privata manet: non se meruisse fatetur, 245
 Qui crevisse putat: rigidi sed plena pudoris
 Educet gravitas, fastu jucunda modesto.

mañs. *Torrentes mugiant crudeliter, et minentur pontibus fatigatis, rapiant vortice spumanti sylvas. Quies decet fluvios majores. Imperium mite efficit, id quod vis non potest facere, et mansuetudo regnatricis impellit potentius ad justum peragenda. Idem Theodorus inexorabilis est recipere preces injustas, et contra benignus est concedere ea, quæ merentur posci. Neque arrogantia, quæ sequitur dignitates, ausa est aggredi vel leviter animum tuum: vultus remanet privatus, qui credit se auctum esse, non ostendit se meritum esse, sed gravitas emicat in te plena terecundia severæ, et grata elatione moderata. Qui tumultus non placatus*

Tholos. tres Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet.—237 fremunt Moret. sec. *laxisque* Ambr. tert. *lapsisque* Vat. sec. Pal. Farn. Ambr. sec. *lassusque* Exc. Lucens. sec. *laxique* Jun. pr. *lassisque* Florent. duo Med. Put. Thuan. Leid. pr. Oxon. sec. tres Petav. Bonon. Tholos. Pat. Ambr. pr. Moret. sec. Lov. Vat. Livin. Exc. Schott. *lassisque* vel *lupsisque* Med. pr. *lassisque* vel *laxisque* Vat. pr. Reg. Oxon. pr. *minantur* Moret. sec.—238 *Fontibus* duo Vatt. *involvunt* Moret. sec. *vertice* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel.—239 *decet* Exc. Lucens. pr. *docet* Petav. sec. ed. Vicet. *peragi* Put.—240 *Quæ violenta* Moret. pr. *Per violenta* Put. *violata* Reg. Oxon. pr. Med. sec.—241 *fumes* Vat. tert. Rott. *fames* vel *fides* Vat. sec.—242 *quoque digna* Jun. pr. Med. sec. *petiti* Pat.—243 *Largiris* Reg. m. sec. *Largiri* Lov. m. sec. duo Med. Exc. Gevart. *Largitor* duo Vatt. Pric. Rott. Oisel. Florent. duo Med. *Largitur* Petav. pr. m. pr. Ambr. pr. Moret. sec. Vat. quint. *Largior et facilis* Vat. pr. m. pr. Farn. Exc. Lucens. sec. *Largitor* vel *Largitur* Oxon. sec. *Largiri* vel *Largior et* Vat. sec.—244 *dextram pro mentem* Rott.—245 *Frons* Exc. Lucens. pr. *Mens* Leid. pr. Oxon. pr. ed. Vicet. *Mens* vel *Frons* Reg. Med. tert. *non se* quatuor Vatt. *nec se* Pal. Bonon. Ambr. pr. Vat. sec. Gesn. et ed. Bipont. *nec te* Jun. pr. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv.—246 *Quem* Var. LL. ed. Antv. *Qui* vel *Quas* Reg. *Qui*, *Quæ* vel *Quod* Oxon. pr. *putet* ed. Vicet. *rigida* Vat. pr. m. pr. *timoris* Var. LL. ed. Antv.—247 *modesto* tres Vatt. Put. Mazar.

NOTE

237 *Lassis pontibus*] Quasi pontes fatigati sint ferendis torrentibus.

245 *Frons privata*] Qualis decet privatum hominem siue dignitate viventem.

246 *Crevisse*] Qui putat se crevisse

honoribus, ostendit se non esse virtute meritum hos honores. Ex Stoicis sapiens non tantum tribuit fortunæ, ut honoribus crevisse existimetur: uno tenore vitam obeundam esse putat.

247 *Fastu modesto*] In hoc est gra-

Quæ non seditio, quæ non insania vulgi
 Te viso lenita cadat? quæ dissona ritu
 Barbaries, medii quam non reverentia frangat? 250
 Vel quis non sitiens sermonis mella politi
 Deserat Orpheos blanda testudine cantus?
 Qualem te legimus teneri primordia mundi
 Scribentem, aut partes animæ: per singula talem
 Cernimus, et similes agnoscit pagina mores. 255
 Nec dilata tuis, Augusto iudice, merces
 Officiis: illumque habitum, quo jungitur aulæ

comprimatur, te conspecto? Quis furor multitudinis non comprimatur? Quæ barbaries tam diacors est moribus, quam non veneratio tui interpositi vincat? Aut quis cupiens dulcedinem orationis melleæ, non relinquat contentus Orpheos editos lyra suavi? Qualem evolvimus te describentem cunabula mundi nascentis, vel partes spiritus mundi euntis per omnia corpora, videmus talem te, et libri tui indicant mores æquales. Neque præmium retardatum est tuis laboribus, Imperatore æstimatore: et Imperator, anno absoluto, dedit tibi vestem illam Consularem, qua

~~~~~

Pat. Jun. pr. duo Petav. Ald. Exc. Schott. Sched. Gnd. remoto Vat. pr. et sec. vet. Gyr. Pal. Florent. m. sec. Med. pr. Thuan. Bonon. Ambr. sec. Moret. sec. m. sec. Vat. Livin. Petav. tert. inc. Heins. Exc. Læti et Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. remoto vel modesto Reg. Ambr. pr. Lov. Oxon. sec. Med. tert.—248 vesania Pric.—249 cadit Vat. sec. Pal. Med. pr. Jun. pr. cadet Put. rictu Reg. ritu vel rictu Oxon. pr.—250 media Jun. pr. duo Oxon. omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Media barbaries Vat. Livin. mediam Petav. pr. media vel mediam Pric. medii Ambr. tert. atque ita Gronovius legit in Exc. Schott. quem Pal. frangit Med. pr. Vat. sec.—251 qui Med. sec. Mazar. verba politi Med. tert. m. pr.—252 blandi Thuan. formidine Vat. pr. m. pr. dulcedine Ambr. pr. m. pr.—254 per singula. cum τελεῖα στήμη, Ald. animæ per singula, ita distinguunt Heins. Gesn. Kœnig. et ed. Bipont. adepta pro talem Vat. pr. m. pr.—255 Cernimus vel Credimus Reg. Oxon. sec. agnoscit Reg. Oxon. pr. m. pr.—256 Non dilata duo Vatt. Florent. Petav. pr. Tholos. delata Vat. pr. m. pr. meta est pro merces Ambr. tert.—257 habitumque illum Med. tert. jungimur Var. LL. ed. Antv. aula Chris duo Vatt. Leid. pr.

NOTÆ

vitas alta quadam et generosa modestia temperata.

249 *Te viso*] Augustus Cæsar solo aspectu seditiones compressit.

250 *Medii*] Nulli sunt barbari tam discordantes, tam efferi, qui si in sese invicem ferociter irrumpere pararent, non retinerentur ac frangerentur reverentia Theodori medii, hoc est, se interponentis, eosque reconciliantis. Metaphora sumta ab iis, qui sese in-

terponunt furentibus. Sic Lucanus: 'Crassus erat belli medius mora,' id est, bello obstabat inter Porapeium et Cæsarem erupturo.

251 *Sitiens*] Τροφαὶ γὰρ τῶν ψυχῶν οἱ καλοὶ λόγοι: *Pabula animorum sunt pulchræ orationes.* Athenæus.

254 *Partes animæ*] Supra versu 72. 'Dispergit revocatque Deum.'

Talem] Ut tu bene scribis, ita et bene vivis.

Curia, qui socio proceres cum Principe neclit,
 Quem quater ipse gerit, perfecto detulit anno,
 Deposuitque suas te succedente curules.

260

Crescite, virtutes, fœcundaque floreat ætas;
 Ingeniis patuit campus, certusque merenti
 Stat favor: ornatur propriis industria donis.

Surgite, sopitæ, quas obruit ambitus, artes.
 Nil licet invidiæ, Stilichon dum prospicit orbi,
 Sidereusque gener. Non hic violata curulis,
 Turpia non Latios incestant nomina fastos.

265

Senatus conjungitur Regiæ, quæ conjungit primores cum Imperatore collega, quam ipse tulit quater, et reliquit sellam suam eburneam, te successore. O virtutes augeamini, et hoc sæculum abundans meritis vigeat. Curriculum gloriæ aperitur ingeniis, et favor stabilis manet promeritos. Industria cumulatur præmiis debitis sibi. O artes sepultæ, quas ambitio oppressit, excitate vos: nihil permittitur livori, dum Stilicho providet mundo, et dum gener ejus dicinus Honorius imperat. Non hic Consulatus polluitur, nomina famosa non contaminant fastos Italia:

m. pr. Rott. Oisel. Pric. m. pr. Florent. inc. Heins. Thuan. Mazar. Tholos. Petav. sec. Moret. pr. duo Ambr. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *curas Reg. aula Curis vel aula Curia* Oxon. sec. Med. tert.—258 *quam Jun. pr. socio* Leid. pr. Vat. quint. Thuan. Oxon. pr. *quod socios* Petav. sec.—259 *quater* Exc. Lucens. pr. *pater* Bonon. inc. Heins. ed. Parm. et Vicet. *ille* Ambr. sec.—260 *tuas* Vat. tert. Rott. Reg. Oxon. pr. Petav. sec. *tuas vel suam* Petav. tert.—261 *Crescant* Vat. pr. *floruit* Oisel. *refloruit* Ambr. tert. Gesn. et ed. Bipont. *refloreat vel refloruit* Ambr. sec. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. *ætas. cum στυγμῆ*, Rott. duo Vatt.—262 *Ingeniis patuit* duo Vatt. Rott. Leid. pr. Jun. pr. Lov. Moret. pr. Exc. Gevart. et Cod. Rhem. Ald. Var. LL. ed. Antv. *Ingeniis* Florent. *Ingeniis* Bonon. Petav. tert. *Ingeniis vel Ingeniis* Oxon. sec. *pateat* Farn. duo Vatt. Ambr. pr. Petav. pr. inc. Heins. *patuit vel pateat* Ambr. sec. Oxon. sec. *campos* Vat. pr. m. pr.—263 *Dat* Moret. pr. *Stat* Lov. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. Ald. Exc. Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. *Stet* duo Vatt. Petav. pr. Ambr. pr. *labor vel favor* Vat. pr. *ornetur* Moret. sec.—264 *arces* Vat. tert. Rott. Pric. Put. Bonon. Pat. duo Ambr.—265 *Nil licet vel licitum* Med. tert. *Stilicho* Vat. sec. *cum prospicit* Jun. pr. *prospicit* Put. Pat. *urbi* Pat. Jun. pr. Ambr. sec.—266 *violenta* Jun. pr. *curules* Put. Pat.—267 *Tam pia* Leid. pr. *infestant* Vat. pr. m. pr. Pal. Med. pr. *ince-*

NOTÆ

258 *Socio cum Principe*] Consularis dignitas efficit proceres collegas sociosque Imperatoris, et æquat eos quodammodo in hoc magistratu.

260 *Curules*] Sellas eburneas, quæ repositæ sunt inter Consulum insignia.

263 *Stat favor*] Favor Principis expectat, manet merentes.

Delph. et Var. Clus.

264 *Sopitæ*] Artes ingenuæ sopitæ, et quasi consepultæ, propter ambitionem.

266 *Non hic*] Purpura Consularis non Romæ polluitur, ut Constantino- poli; nam cum Theodorus Consul factus esset in Occidente, simul factus est in Oriente Consul Eutropius effœminatus.

Claud.

2 F

Fortibus hæc concessa viris, solisque gerenda
Patribus, et Romæ nunquam latura pudorem.

Nuntia votorum, celeri jam Fama volatu
Moverat Aonios, audito Consule, lucos.
Concinuit felix Helicon, fluxitque Aganippe
Largior, et docti riserunt floribus amnes.
Uranie redimita comas, qua sæpe magistra
Mallius igniferos radio descripserat axes,
Sic alias hortata Deas: Patimurne, sorores,
Optato procul esse die? nec limina nostri
Consulis, et semper dilectas visimus ædes?

270

275

hæc dignitas datur tantum viris generosis, et ferenda est a solis Senatoribus, et nunquam paritura est ignominiam Romæ. Fama nuntia successuum bonorum, pennis velocibus excitaverat sylvas Pierias, accepto Consulatu Theodori. Helicon fortunatus consonuit, et Aganippe fluxit copiosius, ac fluvii Phæbei luxuriaverunt floribus. Uranie, qua docente Mallius designaverat virgula frequenter Cælum stelligiferum, Uranie habens crines coronatos, ita exhortata est Deas reliquas: An sinimus, o sorores Musæ, longe esse die tam jucundo? neque invisimus atria Consulis nostri, domum semper amicam? Domus hæc celebrior est ipso Helicone: juvat

tant vel infestant Vat. quint. *nomine* duo Vatt. Rott. Oisel. Thuan. Petav. *sec. nomina* Vat. pr. m. pr.—268 *concussa* Jun. pr. *regenda vel gerenda* Vat. quint.—270 *ventorum* Jun. pr. *votorum vel notorum* Petav. tert. *votorum vel fatorum* Reg. duo Oxon. *Roma pro Fama* Moret. sec.—271 *Noverat* Pric. *Achivos pro Aonios* Oisel.—272 *Et cecinit* Jun. pr. *Concinuit vel Et cecinit* Med. tert. *flexitque* Leid. pr.—273 *rubuerunt* Vat. pr. item Vat. Livin.—274 *Vimineas pro Uranie* Pric.—275 *Mallius* Jun. pr. *Mallius* Farn. Moret. pr. *Manlius omnes* Vatt. Pal. Oisel. Leid. pr. Oxon. pr. Moret. sec. Lov. Ald. *ignifero* Oxon. pr. *radios* Rott. Med. pr. Ambr. pr. Oxon. sec. Exc. Gevart. *præscripserat* Moret. pr. *ortus* Vat. pr. m. pr. *axis* Rott. Med. pr. Ambr. pr. Oxon. pr. Exc. Gevart. *axis vel arcus* Oxon. sec. *radios axis vel radio axes* Lov.—277 *Optatæ Deæ* Farn. *Optata* Exc. Gevart. *Deæ* Pat. *lumina* Rott. Florent. m. sec. Med. sec. m. pr. Put. Bonon. Pat. Lov. Jun. pr. duo Petav. *nosti* Vat. sec.—278 *arces* Bonon. Ambr. pr. Sched. Gud. *arces vel ædes* Oxon. sec.—279 *Stilichone* Vat. pr. *Notior hæc Helicone*

NOTÆ

271 *Moverat Aonios*] Excitaverat, repleverat sylvas Aonias. Aonia pars est montana Bœotix, Musis sacra.

272 *Aganippe*] Seu Hippocrene, fons Pegasæus, Musis itidem sacer; sicut et mons Helicon: Ἴππος, equus, et κρήνη, fons, ἄγαν, valde, nimis; fons scilicet, qui creditur factus ungula equi Pegasi, quasi diceretur, fons equi copiosus.

273 *Riserunt*] Luxuriaverunt, verharunt. Sic 'rident prata.'

Docti amnes] Qui doctos faciunt ipsorum potores.

274 *Uranie*] Quæ præsidet Cælo et Astrologiæ: Ὀὐρανός, Cælum. Mallius autem Astrologiam callebat.

277 *Limina*] Alludit ad officia Romanorum, qui amicos producebant, comitabanturque in petendis honoribus.

Notior est Helicone domus. Gestare curules,
 Et fasces subiisse libet. Miracula plebi 280
 Colligite, et claris nomèn celebrate theatris.
 Tu Jovis æquorei submersam fluctibus aulam
 Oratum volucres, Erato, jam perge, quadrigas,
 A quibus haud unquam palmam rapturus Arion.
 Illustret Circum sonipes, quicumque superbo 285
 Perstrepit hinnitu Bætin, qui splendida potat

ferre sellas eburneas, et ferre fasces. Conquirite prodigia ad populum recreandum, et prædicate nomen Theodori in theatris insignibus. Tu, o Erato, jam pete aulam Jovis marini exundantem aquis, rogatura equos citatos, quibus Arion equum nunquam ablaturus est victoriam. Equus ornet Circum, quicumque personat Bæ-

domus cum Gevartio hic legendum monnit Heinsius. Desideratur hic versus in quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. sed in Lov. erat margini ascriptus. curule Leid. pr.—280 En fasces Exc. Lucens. pr. Et vel En Vat. quint. licet Med. sec. Tholos. Exc. Gevart. libet Var. LL. e marg. Parm. novos Exc. Ruben. ed. Parm. novos vel libet Vat. quint. Med. pr. plebi vet. Gyr. Moret. pr. Exc. Læti. Phæbi vel pr. m. sec. Pal. duo Med. inc. Heins. Jun. pr. Leid. pr. m. pr. Oxon. sec. Lov. m. sec. Mazar. Petav. tert. Ald. Var. LL. e marg. Parm. Phæbi Bonon. Tholos. Moret. sec. tres Ambr. Phæbi vel plebi Vat. quart. Reg. Oxon. pr.—281 Colligit Leid. pr. tyaris Jun. pr. choreis inc. Heins.—282 Et Jovis Ambr. sec. inc. Heins. æquoreis duo Vatt. Petav. pr. m. sec. æquoream Farn. atrum Var. LL. ed. Antv.—283 Oratum et volucres Farn. sparge Farn. Oisel. Leid. pr. pte quadrigas Pat.—284 O quibus Exc. Lucens. sec. Aut quibus Oxon. sec. aut numquam Med. quart. palmas Tholos. Arion Mazar. Orion Med. sec. m. pr. Tholos. Petav. sec. Quas trahit haud unquam palmam amissurus Arion Ambr. tert.—285 Illustrat Moret. sec. Illustra Jun. pr. sonipes circum Mazar. quæcumque Med. tert.—286 Perstrepit Florent. Petav. pr. Præstrepit Moret. sec. Instrepit Jun. pr. Bætim Pal. Bethin Lov. Bætin omnes Vatt. Oisel. tres Med. totidem Petav. Put. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. Ambr. pr. inc. Heins. Ald. potat Exc. Læti. portat Leid. pr. m. pr. Jun. pr. Oxon. sec. Oisel. Florent. Bonon. Ambr. pr. Vat. quart.

NOTE

280 *Miracula*] Bestias portentosas ad ludos edendos.

281 *Theatris*] θέατρον, ἀπὸ τοῦ θεῶν, spectare; est enim spectandi locus. Ideo autem Uranie loquitur de theatris, quod hæc musicis instrumentis personarent.

282 *Jovis æquorei*] Neptuni: sic Jupiter infernus Pluto dicitur.

283 *Erato*] Ἄπὸ τοῦ ἐρᾶν, amare. Præsidet amoribus; sed cur hæc rogat Neptunum equos? nisi quod equos Neptunus produxerit, et equi

valde utiles sint in amoribus; vel potius quod Mallius amatoria scripserit.

284 *Arion*] Equus in fabulis notissimus.

285 *Circum sonipes*] Circus Maximus dedicatus Neptuno, qui primus et terra tridentis ictu percussa equum fudisse dicitur.

286 *Bætin, Tagi*] Hi sunt fluvii Hispaniæ, vulgo, Taio et Guadalquivir, ad quorum ripas alantur equi optimi.

Stagna Tagi, madidoque juba aspergitur auro.

Calliope liquidas Alciden posce palæstras.

Cuncta Palæmonii manus exploratâ coronis

Adsit, et Eleo pubes laudata Tonanti.

290

Tu juga Taygeti, frondosaque Mænala, Clio,

I Triviæ supplex. Non aspernata rogantem

Amphitheatrali faveat Latonia pompæ.

Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum

Arte ligent, certoque premant venabula nisu.

295

tia hinnitu arroganti, quicumque bibit aquas micantes Tagi, et irrigatur per juba auro humentis. O Calliope, pete ab Hercule palæstras nitidas: omnis caterva probata in ludis Palæmonii adveniat, et juventus probata Jovi Olympico. Tu vero, o Clio, ito humilis ad Dianam ad culmina Taygeti, et Mænala sylvestra; et fac ut hæc Latonæ filia, non contemnens supplicantem, adjuvet apparatus amphitheatralium. Ipsa eligat viros animosos, qui constringant industria sua cervicem bellua-

—287 *madidasque* Ambr. pr. Moret. sec. *aspergit in auro* Vat. pr.—288 *delectas* Leid. pr. *Alcidis* Mazar. Ambr. pr. *Alcidæ* duo Med. *Alcidem* tres Vatt. Pal. Florent. duo Med. inc. Heins. Pat. Bonon. Pat. tres Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *Alciden* duo Vatt. Farn. Reg. Tholos. Ald. *posce* Var. LL. ed. Antv. *pharetras* Tholos.—289 *Uncta* conj. Heins. *coronis* Pric. *colonis* Farn. Vat. quint. m. pr. Mazar. Exc. Cod. Rhem. *theatris* vel *coronis* Oxon. sec.—290 *Assit* Moret. pr. Exc. Gevart. *Heleo* Var. LL. ed. Antv. m. pr. *Eleo* vel *athereo* Med. tert.—292 *Et Triviæ* Moret. sec. *Intimia* Var. LL. ed. Antv. *I* vel *Et Triviæ* Oxon. pr.—294 *Audaces* Leid. sec. vid. de hoc loco Salmas. ad Hist. Aug. p. 258. *illa* Reg. Mazar. Tholos. Oxon. pr. *ipse* Farn. *colla* Exc. Læti et Lucens. pr. *corda* Exc. Ruben. ed. Parm. et Vicet.—295

NOTE

287 *Madido auro*] Aquis aureis Tagi.

288 *Calliope*] Καλὸς, pulcher, et ὄψ, ὄψις, vox; quasi pulchra voce prædita: præsidet Heroicis versibus, et ideo petit ab Heroë Hercule palæstritas, in quibus debet esse robur Heroicum: vel quod hæc amica sit Mallii vatis Heroici.

Alciden] Herculem, ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, a robore. Ideo autem rogatur Hercules, quia luctatorum fortissimus.

Palæstras] Παλαίστρα, vel *lucta* locus, vel *luctatorum certamen*: παλαίω, luctor; πάλη, lucta; παλαισπρίτης, luctator.

Liquidas palæstras] Nitidas et liquentes ab olei unctione.

289 *Palæmoniiis*] Ludi in Elide ce-

lebrabantur in honorem Jovis, Palæmonis, &c.

Coronis] In cœtibus, et ludis, certaminibus, victoriis.

290 *Eleo Tonanti*] Jovi Olympico, cujus ludi celebrabantur in Elide regione Peloponnesi.

291 *Taygeti, Mænala*] Hi sunt montes, Mænalus Arcadiæ, Taygetus Latoniæ: in his venatur Diana.

Clio] Κλέος, gloria. Hæc Musa præsidet historiis. Sed cur hic Clio? nisi quod amica sit Mallii historiarum scriptoris optimi.

292 *Triviæ*] Dianæ, quæ Latonæ est filia, venatorum Dea, in triviis adorata.

295 *Premant*] Prementes manu venabula, certo ictu bestias percutiant.

Ipsa truces foetus, captivaque ducat ab antris
 Prodigia, et cædis sitientem differat arcum.
 Conveniant ursi, magna quos mole rudentes
 Torva Lycaoniis Helice miretur ab astris :
 Perfossique ruant, populo pallente, leones,
 Quales Mygdonio curru frænare Cybebe
 Optet, et Herculei mallent fregisse lacerti.
 Obvia fulminei properent ad vulnere pardi
 Semine permixto geniti, cum forte læanæ

300

rum, et compriment venabula conatu certo. Ipsa adducat e cavernis suis bestias immites, et monstra ligata, et retardet jaculum avidum cruoris. Ursi concurrant, quos frementes vasto corpore Arctos zelotypa obstupescat ex sideribus Lycaoniis; et Leones confixi cadant, populo timente, quales Cybele expetat jungere in curru Mygdonio, et manus Herculis mallet profligasse. Pardi terribiles festinent ad tela opposita, pardi nati ex semine misto, cum forte maculosus adulter vitiauit ven-

premut Rott. nixu Ald. visu Vat. sec. Oisel.—296 *fretus* Med. sec.—297 *cede* Vat. pr. m. pr. *cæcis* Jun. *desinat* Jun. pr. *deferat* Vat. tert. Rott. Oisel. Var. LL. e marg. Parm. *detegit* Mazar. *differat* tres Vatt. Pric. Farn. duo Med. Lov. Vat. Livin. Leid. pr. Exc. Ruben. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *differat* vel *deferat* Pric. Moret. pr.—298 *ruentes* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Vat. Livin. *rudentes* Leid. pr. duo Vatt. Pric. Oisel. inc. Heins. Pat. Mazar. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. Lov. tres Ambr. Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. Ald. Var. LL. ed. Antv. *ruentes* vel *rudentes* Petav. pr. Oxon. sec. sic vet. Codd. *rudentes*. apud Spartian. in Antonino Geta p. 92. *savire ursi* dicuntur. vid. Gloss. Ms. et Ovid. de Philomela. vid. Salmas. p. 168.—299 *miratur* Pric. inc. Heins. Lov. duo Ambr. Moret. sec. ed. Vicet. *antris* Oisel. Reg. Tholos. *astris* vel *antris* Oxon. sec.—300 *Professus* Reg. *perfususque* marg. Marcil. *populo mirante* Med. quart. *pascente* Pal.—301 *Qualis* Med. quart. Reg. Thuan. *frenata* Vat. tert. Pric. Rott. Oisel. Med. sec. duo Petav. Tholos. Lov. Jun. pr. Exc. Gevart. *Cybele* tres Vatt. Reg. *Cybelle* Lov.—302 *Optet* Leid. pr. cum viginti quatuor aliis, Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. et Lucens. pr. Ald. et ed. Vicet. *mallent* Vat. tert. *mallent* tres Vatt. Pal. Farn. Oisel. *mallent* Vat. quart. Med. sec. item edd. Gesn. Bipont. et Kœnig.—303 *properant* Lov. *ad flumina* inc. Heins.—304 *genito* inc. Heins.

NOTÆ

Venabula] ἄρπυγμοίχοι, id est, qui contra feras pugnabant, aut agilitate corporis in bestias irruerant, et colla arte constringebant, aut earum pectora venabulo confodiebant.

298 *Rudentes*] Rudere dicitur de Asinis, Leonibus, Ursis. Alii legunt *ruentes*, nec male.

299 *Lycaoniis*] Ex Astris, in quæ ipsa Calisto Lycaonis filia, et Arcas filius Calistus mutati sunt.

Helice] Ursa major, quæ dicitur

Helice: ἑλίκη, *vertigo*, circumvolutio, qua vertitur illud sidus septemtrionale.

301 *Cybebe*] Deorum mater, adorata in Mygdonia Phrygiæ regione, et leonibus vehi solita: hinc dicitur, 'Curru Mygdonius Cybebes.'

302 *Herculei*] Adducantur Leones quos malit Hercules vicisse, quam Leonem sylvæ Nemeææ.

303 *Fulminei*] Ob velocitatem et impetum sic appellantur pardi.

Nobiliorem uterum viridis corrumpit adulter ;	305
Hi maculis patres referunt, et robore matres.	
Quicquid monstiferis nutrit Gætulia campis,	
Alpina quicquid tegitur nive, Gallica quicquid	
Sylva timet, jaceat. Largo ditescat arena	
Sanguine, consumant totos spectacula montes.	310
Nec molles egeant nota dulcedine ludi.	
Qui lætis risum salibus movisse facetus,	
Qui nutu manibusque loquax ; cui tibia flatu,	
Cui plectro pulsanda chelys ; qui pulpita socco	
Personat, aut alte graditur majore cothurno ;	315

trem leonæ generosioris: hi pardi reddunt patres notis, et matres fortitudine. Quicquid Gætulia alit in agris monstiferis, quicquid latet sub nivibus Alpium, quicquid Gallica sylva metuit, occidatur. Circus abundet cruore copioso. Læti absumant bestias montium omnium. Neque vero ludi jucundi priventur suavitate solita. Adsit, qui urbanus est excitare risum dictis jocosus, qui loquax est nutu et digitis; cui tibia animanda est spiritu, cui tangenda est cithara pectine, qui resonat per theatra, gerens soccum, aut incedit excelse cothurno altiore, vel qui impel-

.....

cum forte Put. leonis Pat.—305 *corrumpit* duo Vatt. Pric. Med. sec. Put. Bonon. Ambr. pr. Oxon. sec.—306 *maculis patres* Petav. pr. *patres maculis* tres Vatt. *referunt patres* Moret. sec. *fratres* Bonon. *referant* Vat. pr. Med. quart. Vat. Livin. *Qui—referant* conjiciebat Heins.—307 *monstiferis* Var. LL. ed. Antv. *montiferis* Med. tert. m. sec. *mittit vel nutrit* Oxon. sec.—308 *tegitur quidquid* Pric. Lov. *si quid tegitur* Jun. pr. Med. sec. *tegitur* Petav. sec. *Gallica si quid* Leid. pr. Jun. pr. omnes Vatt. duo Oxon. Pal. Rott. Oisel. Vat. Livin.—309 *timet* Vat. Livin. *tenet* duo Vatt. Farn. Med. quart. Reg. m. pr. Ambr. pr. Moret. sec. Ald. Exc. Gevart. Lucens. sec. *tenet vel timet* Thuan. Petav. pr. *longa durescat* Var. LL. ed. Antv. *discedat* Jun. pr. *distentet* Oxon. sec. m. sec. *arenas* Jun. pr. *arenam* Vat. quint.—310 *consumant* ed. Vicet. *consumant* Florent. quatuor Med. tres Petav. totidem Ambr. Put. Reg. Thuan. Bonon. Pat. Tholos. Lov. ambo Moret. Vat. Livin. inc. Heins. Exc. Schott. et Gevart.—311 *Ne molles* Put. Mazar. *nota dulcedine* leg. Heins.—312 *letus* Vat. pr. *fatetur pro facetus* duo Vatt. Pric. m. sec. Med. quart.—313 *Que* Rott. *nictu* Vat. Livin. *manibus nutuque* Moret. sec. *manibusque loquax* Med. tert. Heinsius ascripserat locum Petronii in Fragmentis, 'Manu puer loquaci Tinctus colore noctis.' *sagax* inc. Heins.—314 *plectris* et mox *socco* Var. LL. ed. Antv. *qui vel cui* Med. tert.—315 *Personat* Vat. pr. m. sec.

NOTÆ

305 *Viridis*] In paradisi videntur quædam maculæ, velut viriditate notabiles.

307 *Gætulia*] Regio Africa leonibus famosa.

312 *Qui salibus*] Mimi dictis scurtilibus utentes, aut manuum gesticu-

latione animi sensa exprimentes, risum moveant.

314 *Socco*] Calceamentum est Comitorum, sicut cothurnus Tragicorum. Sed soccus ponitur pro Comædia, et cothurnus pro Tragedia: signum pro re signata.

Et qui magna levi detrudens murmura tactu,
 Innumeras voces segetis moderatus ahenæ,
 Intonet erranti digito, penitusque trabali
 Vecte laborantes in carmina concitet undas.
 Vel qui more avium sese jaculentur in auras,
 Corporaque ædificent, celeri crescentia nexu,
 Quorum compositam puer amentatus in arcem
 Emicet, et, vinctus plantæ vel cruribus hærens,

320

lens sonos ingentes tactu exiguo, et regens voces innumerabiles tuborum æreorum, dispositorum instar spicarum, personet digitis excurrentibus, et intus vecte ingenti impellat ad cantum aquas gementes. Vel adsint, qui instar volucrum emittant sese in ærem, et attollant corpora evahentia sese gyro veloci, quorum puerulus ligatus vinculo exsiliat in turrem consulto factam, et constrictus adhærens pedi-

*****

graditur alte Med. quart. *late* Rott.—316 *tractu* Vat. quint. Pal. Farn. Pric. m. sec. duo Med. Jun. pr. Tholos. *tactu vel tractu* Med. tert. Mazar.—317 *Innumeras voces segetis*, id est, *tegmis*, legebat Heinsius, postea tamen *segetis* amplexus est, ut *seges armata* pro hastilibus apud Sympos. *Ænigm.* 29. *segetes* Vat. pr. m. pr. *moderatur* Vat. quint. Oisel. Thuan. Jun. pr. Leid. pr. duo Oxon. *moderatus* duo Vatt. Reg. Petav. pr. et sec. m. pr. Lov. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *modulatur* Vat. pr. et sec. Med. pr. Vat. Livin. *ahenæ* Lov. *avenæ* Vat. pr. m. pr. marg. Isingr.—318 *Intonat* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Intonet* Vat. pr. Jun. pr. Vat. Livin. *Qui tonat* Exc. Gevart. *Intonat* vel *Intonet* Med. tert.—319 *carmine* Jun. pr. Med. quart. qui et *concitus* habet. *concitet* Vat. pr. Oisel. duo Med. Bonon. Pat. Ambr. pr. Put. Thuan. Mazar. Petav. sec. Jun. pr. Oxon. sec. Lov. Vat. Livin. Var. LL. e marg. Parm. Ald. Exc. Lucens. sec. *concitat* decem alii.—320 *Vix* Pat. *jaculentur* Vat. pr. Leid. pr. Reg. Thuan. Oxon. pr. Med. tert. Exc. Lucens. sec. *jaculatur* Vat. quint. *jaculantur* tres Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. *in altum* Pric.—321 *ædificent* Vat. pr. *ædificant* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel.—322 *amentatus* Vat. pr. Ambr. tert. *argumentatus* Oisel. Petav. tert. Lov. *augmentatus* tres Vatt. Pric. Vat. pr. m. sec. *argumentatus* vel *augmentatur* Put. *in arcem* duo Vatt. Rott. *arcem* Leid. pr. Jun. pr. Put. Reg. Mazar. Tholos. Bonon. Pat. ambo Moret. duo Oxon. Lov. Petav. sec. tres Ambr. quatuor Med. Exc. Gevart. et Cod. Rhem.—323 *Eminet* Leid. pr. Oxon. pr. *Emicat* Vat. sec. Pal. duo Med. Reg. m. pr. *Emicet* Vat. pr. Farn. Pric. et *junctus* Vat. Livin. vet. Gyr. Mazar. Exc. Gevart. *vinctus* Lov. *evinctus* Petav. pr. *curibus* Vat. pr.

NOTÆ

316 *Detrudens murmura*] Intelligit instrumentum, quod vocant organum musicum.

318 *Penitus*] Alii legunt *pedibus*, nec male; musici enim utuntur pedibus ad tangenda organa majora.

319 *Laborantes undas*] Alii legunt *relabentes*. Intelligit organa hydraulica, hoc est, aquis resonantia. Horum inventor fuit Ctesibius. Notabis nullam esse hic mentionem gladi-

atorum, quia ante sublati fuerant a Constantino.

321 *Corpora crescentia*] Id est, funambuli, qui ex fune in funem transeunt, et gyro multiplici corpora sua attollunt.

322 *Arcem*] Ex multis hominibus velut quædam arx efficitur, in ejus arcis vertice puer mirificos saltus edit.

Pendula librato figat vestigia saltu.

Mobile ponderibus descendat pegma reductis, 325

Inque chori speciem spargentes ardua flammas

Scena rotet : varios effingat Mulciber orbis

Per tabulas impune vagus, pictæque citato

Ludant igne trabes, et non permessa morari

Fida per innocuas errent incendia turres. 330

Lascivæ subito confligant æquore lembi,

Stagnaue remigibus spument immissa canoris.

bus vel curribus, ponat pedes suspensos saltatione librata. Machina lignea mobilis delabatur ponderibus retro adductis, et instar chori theatrum elatum vibret ignes innocuos. Vulcanus efformet gyros diversos, errans sine damno per tabulata, et trabes pulchræ luxuriant flammis celeribus, et ignes non permitti cunctari, excurrant benigni per arces illasas. Naves lascivientes pugnent in mari repentino, et aquæ introductæ agitentur a nautis resonantibus. Theodorus Consul, et idem

m. pr. Florent. Leid. pr. inc. Heins. ed. Vicet. *curribus* Lov. Put. Thuan. Mazar. Reg. m. sec. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. tres Petav. quatuor Med. Sched. Gud. *cum curribus* aut *vel curribus* Moret. sec.—324 *vibrato* tres Vatt. Florent. Med. sec. Thuan. Jun. pr. *libato* Med. tert.—325 *pegma* Leid. pr.—326 *tholi* Med. sec. m. pr. et sic conjecerat Heins. *pergentis in ardua* Vat. pr. m. pr. *pergentis in ardua vel spargentes ardua* Oxon. sec. Heinsius. *re spargentes* obeli notam apposuerat.—327 *effingat* Tholos. Oxon. sec. Var. LL. ed. Antv. *insgat* Med. tert. *effinget* Pat. et *figat* Vat. pr. Vat. Livin. *effingant* Vat. quart. *Mulcifer* Mazar. *ignes* Vat. sec. m. pr. *orbis vel ignes* Pric.—328 *vagas* Moret. pr.—329 *Laudant* Rott. marg. Marcil.—330 *innocuos* Moret. pr. *herent* Ambr. pr. *cernant* Farn.—331 *Lascivæ* tres Vatt. Pal. Farn. Med. pr. *Lascivæ* Petav. pr. Vat. Livin. Ambr. sec. *Lascivi* duo Vatt. Pric. Rott. Oisel. Vat. pr. m. pr. *confligunt* Var. LL. ed. Antv. *concurrant* Vat. tert. et quart. Petav. pr. *percurrant* Vat. quint. *confligant vel concurrant* Pric.—332 *inversa*, Florent. *immersa* Mazar. Petav. pr. Jun. pr. item Moret. ed. Parm. *immersa* duo Vat. Farn. Oisel. *immensa* Vat. quart. Petav. tert. Med. quart. Var. LL. e marg. Parm. *immissa* Leid. pr. duo Oxon. Florent. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Petav. tert. Bonon. Tholos. Pat. tres Ambr. Lov. vet. Gyr. Vat. Livin. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. sec.

NOTÆ

325 *Pegma*] Πήγμα, πήγνω, *adifco*, hoc est machina lignea in sublimis surgens, ad sustentandas statuas; quæ machina in scenam, pueris insidentibus, aut alio ludicro ornato, deducebatur, et sic quodammodo descendebat in Circum, ponderibus ulro adductis, ne caderet deorsum.

327 *Scena*] Ἄσκη, *tentorium*, quia tentoriis et umbraculis theatra tegebantur. *Scena vibret ignes*, tanquam choros; quasi ignes prodeant et sali-

ant ad numerum, et per quædam intervalla numerata, more saltantium.

329 *Ludant*] Trabes lignæ, quasi colludant cum igne fido et non nocente.

331 *Subito æquore*] Unda subito emissa in arenam, naumachia exhibetur.

332 *Remigibus canoris*] Ad hoc adhibitis remigibus, et simul instrumentis musicia.

Consul per populos, idemque gravissimus auctor
 Eloquii, duplici vita subnixus in ævum
 Procedat, libris pariter fastisque legendus. 335
 Accipiat patris exemplum, tribuatque nepoti
 Filius, et cœptis ne desit fascibus hæres.
 Decurrat trabeata domus, tradatque secures
 Mutua posteritas, servatoque ordine fati
 Mallia continuo numeretur Consule proles. 340

Orator spectatissimus eloquentia sua, et fretus fama gemina, eat per populos legendus aequaliter in Libris suis et in Fastis. Filius ejus sequatur exemplum patris, et det nepotibus, et hæres non deficiat Consulatu incepto. Domus ejus vestita purpura Consulari procedat, et posteri ejus dent sibi invicem secures; et serie futurum conservata, gens Mallia censeatur Consulibus perpetuis.

*****

Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *inmissa* vel *immensa* Med. tert. in altero Cod. Gyrald. erat *immersa*. male. unde *emersa* conjiciebat Heinsius. *canoris* Florent. m. pr. *canoris* Lov.—323 *per proprios* Vat. pr. m. pr. *auctor* Vat. Livin. *actor* Bonon. Ambr. pr. Oxon. sec. Ald. Exc. Gevart.—334 *vitta* Med. sec. Tholos. duo Ambr. Cod. Sixtin. Exc. Schott. Lucens. pr. Sched. Gud. *mitra* Vat. sec. Pal. Petav. pr. Moret. pr. unde *merito* conjiciebat Heins. *vittio* Var. LL. ed. Antv. *mita* Jun. pr. *mitra* vel *vitta* Med. pr. *vita* vel *fama* Vat. quint. *subnixus* Oxon. sec. *velatus* Vat. sec. Pal. Moret. pr.—335 *libris pariter* Mazar. *pariter libris* omnes Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *fastisque* Leid. pr. Lov. Mazar. Oisel. et sic Heinsius legit. *fastisque* vel *factisque* Med. quart. *legendis* Bonon. Pat.—336 *Excipiet* Vat. Livin.—337 *fastibus* Vat. sec. Pric. Florent. m. pr. *ex cœptis* Vat. Livin. *inceptis nec* Med. quart. *non desit* Farn. Mazar.—338 *manus* Vat. quart. *tradetque* Petav. sec.—339 *præteritas* inc. Heins. deest hic versus in Var. LL. ed. Antv.—340 *Manlea* Petav. pr. *Maulia* Moret. pr. *Manlia* omnes Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Lov. Leid. pr. duo Oxon. Exc. Gevart. in Oxon. pr. hic in calce leguntur versus quidam alio loco inserendi.

NOTÆ

334 *Duplici vita*] Seu duplici fama aut merito, doctrinæ scilicet et Consulatus, eat in ævum, hoc est, consecretur æternitati omnium sæculorum. Alii legunt *duplici vitta*, quasi Theodorus sit Sacerdos quidam gloriæ et æternitatis, quam consequatur et doctrina et Consulatu, quibus conjunctis promittebatur immortalitas. Consulatum enim nomina semper in Fastis legebantur, et doctorum nomina semper loquuntur historiæ.

335 *Legendus*] In Libris ob doctrinam, in Fastis ob Consulatum.

338 *Trabeata*] Perpetua Consulatus purpura venerabilis.

339 *Servatoque ordine fati*] Ne filius moriatur ante patrem: quod cum accidit, fieri dicitur 'turbato ordine mortalitatis.'

340 *Numeretur*] Posteritas Mallii numeretur per Consules, adeo ut omnes Mallii nepotes sint olim Consules.

XVIII.

CL. CLAUDIANI
IN EUTROPIUM

LIBER I.

ARGUMENTUM.

INSECTATUR Consulis Eunuchi creationem portentosam, servitutem, venditionem, verbera, infamiam, deformitatem, vilitatem, insolentiam, crudelitatem, superbiam, avaritiam, orbitatem : insectatur eum in judiciis, in armis ; cui judici, consuli, duci nullum est par monstrum, quod a se suisque Roma deprecatur.

SEMIFEROS partus, metuendaque pignora matri,
Mœnibus in mediis auditum nocte luporum

Mundus cesset obstupescere factus biformes, et filios timendos matri, et ululatum

~~~~~

In ambobus Moret. Lov. et Exc. Gevart. hi duo libri sequebantur post Bellum Gildonicum. in Exc. Læti inscribitur BELLI CIVILIS LIBER IN EUTROPIUM. Thuan. exhibet, CLAUDIANI IN EUTROPIUM EUNUCHUM. in Vat. pr. et Petav. pr. erat, INCIPIT IN EUTROPIUM LIBER I. Leidensis pr. item simpliciter habet, INCIPIT LIBER DE EUTROPIO. Ceterum in Lucensi sec. huic Libro præfigitur Elegidion, quod ante lib. II. in Rufinum legitur.

1 patri vel matri Mazar.—2 et mediis duo Leidd. et triginta duo alii, Exc.

NOTÆ

Eutropium] Hic erat æmulus Stilichonis, gratia valens apud Arcadium Orientis Imperatorem, et ab eo bis Consul factus. 1 *Semiferos*] Biformes, et humana ferinaque natura commixtos, Diisque

Murmur, et attonito pecudes pastore locutas,
 Et lapidum diras hyemes, nimboque minacem
 Sanguineo rubuisse Jovem, puteosque cruore 5
 Mutatos, visasque polo concurrere Lunas,
 Et geminos Soles mirari desinat orbis.
 Omnia cesserunt, Eunucho Consule, monstra.
 Heu terræ cœlique pudor! trabeata per urbes
 Ostentatur anus, titulumque effœminat anni. 10

luporum auditum noctu in medio urbium, et boves locutas, pastore obstupefacto, et tempestates saxæ grandinum, et æræ iratum infectum nube cruenta, et pulcos conversos in sanguinem, et Lunas observatas pugnare in Cælo, et Soles duplices. Prodigia omnia nulla sunt, Eunucho Consule. O dedecus terræ et cœli! Vetula vestita purpura consulari monstratur per oppida, et enervat nomen anni. O Pon-

Gevart. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. in mediis Farn. Pat.—4 *duras* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *diras* vel *duras* Med. sec. *minantem* Pric. Thuan. *micantem* Farn.—5 *cruorem* Med. quart. duo Leidd. Var. LL. ed. Antv.—6 *visasque* Exc. Læti et Lucens. sec. *binasque* Vat. sec. Pal. Farn. duo Medd. unus Heins. Thuan. Reg. Mazar. Var. LL. e marg. Parm. Ald. et ed. Vicet. *visasque* vel *binasque* Lov. ambo Moret. Exc. Pat. rec.—8 *Eunucho iudice* Pat.—9 *terræ cœlique* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Put. *cœli terræque* Reg. Pat. Tholos. Oxon. pr. duo Ambr. Med. tert. Gesn. et ed. Bipont. *per urbem* Ambr. sec. atque

NOTE

indignantibus editos, ad prænuntian-
 das hominibus quasdam calamitates.

Metuendaque matri] Lucanus: 'Ma-
 tremque suus conterruit infans, quia
 monstrosus.

2 *Luporum*] Lupus in urbe visus
 inter prodigia habebatur. Virgilius:
 'Per noctem resonare lupis ulnan-
 tibus urbem.'

3 *Locutas*] 'Bello Punico secundo
 constitit Cneo Domitio bovem dixisse,
 Cave tibi, Roma.' Valer. Maximus.
 Immo et S. August. tradit armenta
 olim esse locuta.

4 *Lapidum*] Imber lapidum, plu-
 via, fontesque cruenti referebantur
 inter prodigia, sicut et plures lunæ,
 geminique soles: ejusmodi exemplis
 plenus est Titus Livius. Quorum
 prodigiorum causam naturalem in-
 vestigant Philosophi; at magnus

inde populo timor, qui hæc omnia
 expiari tentabat et averruncare.

8 *Cesserunt*] Omnia monstra mino-
 ra sunt Eunucho consule.

Eunucho] Eunuchus dicitur, ἀνδρὸς τοῦ
 ἔχειν ἐπιθυμῶν, ab habendo servandoque lec-
 to, cui rei impendebantur: vel dicitur,
 quasi εἰς τοῦν ἔχων, habens bonam
 mentem.

10 *Anus*] Entropius imberbis, et
 vetulæ rugis obsitæ similis.

Effœminat] Facit, ut annus nomi-
 netur ab effœminato Eunucho; sie-
 que effœminat, dedecorat titulum
 anni solis viris tribuendum. Anni
 a Consulibus nominabantur. Verbi
 gratia, dicebatur hoc anno, 'Theo-
 doro et Entropio Consulibus.' Sic
 Entropius effœminatus facit ut an-
 nus quodammodo videatur effœmi-
 natus.

Pandite, Pontifices, Cumanæ carmina vatis,
 Fulmineos solers Etruria consulat ignes,
 Immersumque nefas fibris exploret haruspex.
 Quæ nova portendunt Superi! Nilusne meatu
 Devius, et nostri tentat jam transfuga mundi 15
 Se rubro miscere mari? ruptone Niphate,
 Rursum barbaricis Oriens vastabitur armis?
 An morbi ventura lues? an nulla colono

tifices aperite versus Sibyllæ Cumanæ, Thuscia sagax consulat flammis fulmineas, et haruspex scrutetur scelus latens in visceribus. Quæ Dii præsigniunt portenta insueta? An Nilus aberrans ab alveo, et jam perfuga orbis nostri conatur confundere se cum mari Erythræo? An Niphate fracto, Oriens iterum diripietur præliis barbarorum? An contagia pestis accident? An messes nihil reddent agricolis?

ita conjecerat Heinsius.—11 *Cumata* Var. LL. ed. Antv. *Cumeta* Exc. Wolf. forsân pro *Cumææ*.—12 *Etruria* vel *Etruscia* Vat. pr. *ignis* Bonon.—13 *Immersumque* Med. pr. Put. Leid. sec. *Immensumque* quatuor Vatt. Pal. Farn. Oisel. Thuan. *Inmissumque* Rott. *Insumque* Pric. Florent. Med. pr. Moret. pr. *spiris* inc. Heins. *explorat* Petav. sec. *imploret* Pat. Ambr. tert. *implet* vel *exploret* Florent.—14 *Quænam* Put. m. pr. *portendant* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Pat. Ambr. tert. Vicet. Parm. Junt. Ald. Isingr. Colin. Raph. *portendunt* leg. Heins. *Nilusve* Put. Oxon. pr.—15 *nostri mundi* NB. quia Claudianus Ægyptius. *jam tentat* Vat. quint. *tentet* Moret. sec. m. pr. *tendat* jam Pric. *temptat* vel *tendat* Oxon. sec.—16 *rubro* Med. sec. m. pr. *ruptore* Reg. Oxon. pr. *ruptoque* Farn. Put. Thuan. Pat. Ambr. pr. Moret. pr. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *ruptone* Moret. sec. Exc. Lucens. sec.—17 *Rursum* duo Vatt. Oisel. Exc. Lucens. sec. *Rursus* Vat. pr. et sec. Pal. Farn. Rott. duo Med. et Heins. Put. Thuan. Pat. Moret. sec. duo Ambr. Ald. ed. Parm. et Vicet.—18 *meliora* pro *ventura* Var. LL. ed.

NOTE

11 *Pontifices*] O Pontifices aperite scrinia, in quibus continentur versus Sibyllini, ut cognoscatur, quid mali portendatur? Libri Sibyllini consulebantur, quoties Reip. grave aliquod periculum imminerebat.

Cumanæ] Ab urbe Cumis in Campania. Hic habitabat Cumæa Sibylla.

12 *Etruria*] Etrusci sive Hetrusci scientissime interpretabantur, quid fulgurum fulminumque portentis ostenderetur. Cicero: 'Hetruria scientissime interpretatur, quid quibusque ostendatur portentis?' Supra de bello Gild. vs. 505.

13 *Haruspex*] Sic dictus est ab

hara seu victima inspicienda. Haruspex autem scrutetur scelus latens in fibris, hoc est, scrutetur ex fibris latentibus, quod scelus, quod infortunium immineat.

15 *Nostri mundi*] Alludit forte ad Africam, ex qua erat oriundus Claudianus; erat enim Alexandrinus.

Transfuga] Quasi Nilus, Africa relicta, transiens ad alium orbem, scilicet Asiam, velit transfugere et se miscere cum mari rubro.

16 *Niphate*] Hic est vel mons, vel fluvius Armeniæ, vel uterque.

18 *Nulla colono responsura*] Deceptura spem agricolæ; sicque erit ubique *fundus mendax, et ingratus*.

Responsura seges? quæ tantas expiet iras
 Victima? quo diras jugulo placabimus aras? 20
 Consule lustrandi fasces, ipsoque litandum
 Prodigio: quodcumque parant hoc omine fata,
 Eutropius cervice luat. Sic omnia volvis?
 Hoc regni Fortuna tenes? quænam ista jocandi
 Sævitia? humanis quantum bacchabere rebus? 25
 Si tibi servili placuit foedare curules

Quæ hostia purget tantum furorem Deorum? Quo sanguine sedabimus altaria crudelia? Fasces expiandi sunt cruore ipsius Consulis, et sacrificandum est monstrum ipsum. Quodcumque Dii prænuntiant hoc præsigio tristi Eutropius persolvat capite suo. O fortuna, siccine versas omnia? Siccine tantum possides imperii? Quænam est ista crudelitas irridendi nos? Quantum furis in rebus mortalibus? Si tu voluisti contaminare Consulatum probro servili, Consul prodeat

Antv.—19 *expiat* Ambr. tert. *aras* Leid. sec. Voss.—20 *diram iram* Exc. Læti. *duras* Mazar. *pacabimus* Exc. Pat. rec. *iras* Petav. pr. Thuan. Moret. pr. *aras* vel *iras* Farn. Lov. Leid. sec. Exc. Gevart.—21 *lustranda* Pat.—22 *quæcumque* Oxon. pr. *quodcumque* quatuor Med. duo Heins. Put. Reg. Thuan. Moret. sec. duo Petav. tres Ambr. Lov. Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *canant* lib. Isingr. *canant* vel *parant* Vat. tert.—23 *si qua omnia* Vat. Livin. *omina nobis* Oisel. Med. quart. Thuan. Ald. Exc. Læti et Florent. cum Glossa, *Si permittis, omnia nobis* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. duo Oxon. duo Leidd. *nobis vel nostra?* Petav. pr.—24 *Hæc* Vat. tert. m. pr. ed. Vicet. *Hoc* Reg. Put. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Moret. sec. duo Heins. tres Petav. totidem Ambr. quatuor Med. Exc. Lucens. sec. Ald. Var. LL. e marg. Parm. *regnum* Reg. m. sec. *licet* vel *tenes* Florent. *vocandi* Tholos.—25 *quonam bacchabere* conj. Heins.

NOTÆ

21 *Lustrandi*] Petit Claudianus, qui expiandum sit hoc portentum; mox sibi respondet, dicitque ipsum immolandum.

Litandum] Placandi Dii immolato ipso prodigio, scilicet Eutropio. Sic olim Androgyni deportabantur in mare: aves funestæ captæ exurebantur; sicque, ipsis cæsis, litabatur. 'Litare est per immolationem hostiarum impetrare quod postulas.'

Ipsaque litandum prodigio] Quasi Poëta diceret, Præstat immolare prodigium ipsum, quam alii pereant. S. August. 'Melius est, ut pereat unus, quam unitas.' Virgilius: 'Unum pro multis dabitur caput.' Et alibi:

'Animaque litandum Argolica.'

22 *Hoc omine*] Hoc tristi præsigio, augurio.

23 *Volvis*] O fortuna, an volvis versasque omnia tanta inconstantia?

24 *Hoc regni*] Tantum habes imperii? Virgilius: 'Tu mihi quodcumque hoc regni,' &c.

Jocandi] Cum fortuna evehebat indignos, dignos premebat, eam ludere et joculari dicebant. Horatius: 'Ludum insolentem ludere pertinax.'

25 *Bacchabere*] Velut ebria, furens, et inscia quo pes ferat, ebriorum et furentium more.

26 *Servili*] Si servum aliquem voluisti facere Consulem, et sic *Curules*,

Crimine, procedat laxata compede Consul:
 Rupta Quirinales sumant ergastula cinctus.
 Da saltem quemcumque virum. Discrimina quædam
 Sunt famulis, splendorque suus; maculamque minorem 30
 Conditionis habet, domino qui vixerit uni.
 Si pelagi fluctus, Libyæ si discis arenas,
 Entropii numerabis hæros. Quot jura, quot ille
 Mutavit tabulas, vel quanta vocabula vertit!
 Nudatus quoties, medicum dum consulit emtor, 35
 Ne qua per occultum, lateat jactura dolorem!

vinculis solutis. Carcer fractus excipiat purpuram Consularem. Saltem præsta virum aliquem. Differentia aliqua est servis, et laus sua; et ille qui servierit tantum uni domino suscipit leviores infamiam conditionis suæ. Si recensens undas maris, et arenas Libyæ, poteris recensere dominos Entropii. Quot ille permutavit dominia, quot tabulas, quot nomina? Entropius quoties expositus est nudus, dum emtor consulit medicum, ne quod damnum delitescat per morbum tectum; penituit

—26 *curulis* Bonon.—27 *laxato* Oxon. pr. *lassata* Med. tert.—28 *Ruptaque rivas* Moret. pr.—29 *Da saltem* Vat. pr. et tert. Reg. Thuan. Mazar. Vat. Livin. Das Rott. Ald. *Des duo* Vatt. Pal. Farn. Pric. Vicet. Parm. Isingr. Colin. Gryph. Raphael. Var. LL. ed. Antv. *Des alium* marg. Jung. —31 *uni* Pric. Oisel. Reg. Pat. uno tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Gesn. ed. Bipont. Kœnig. uni vel uno Florent. Vat. tert. Med. sec. Put. Oxon. sec. Heinsius ascripserat locum Anson. Epigr. 91. 'Jurisconsultus, cui vivit adultera conjux.'—34 *Mutabit* Vat. pr. *Mutabat* Reg. Oxon. pr. *tabulas* Med. pr.—35 *Mutatus* Pric. duo Med. Thuan. Petav. sec. Moret. sec. Tholos. tres Ambr. Ald. Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. *Nudatus* vel *Mutatus* Lov. Moret. pr. Leid. sec. Med. sec. duo Petav. *toties* Pric. Moret. sec.—36 *jaceat*

NOTÆ

seu sellas eburneas dedecorare, prodeat Consul aliquis ex metallis, qui saltem sit vir, non Eunuchus. Servi compedibus vincti retinebantur in fodinis.

28 *Quirinales*] Vestes, seu purpuram consularem, a Quirino seu Romulo institutam.

Sumant ergastula] Non carcer, sed servus aliquis in carcere inclusus: continens pro contento. Ergastulum porro est locus, in quo ad opus faciendum servi vinciuntur: ἀπὸ τοῦ ἐργασθεῖν, operari. Forte alludit ad Spartacum gladiatorem insignem, qui effracto Lentuli ludo fasces Prætoris occupavit. De hoc alibi.

31 *Vixerit uni*] Procul dubio honestior et melior censetur ille servus, qui addictus fuerit uni domino. Quippe servi nequam sæpe vendebantur, sæpe mutabant dominos.

33 *Jura*] Quoties mutavit dominia, quoties in his, in illis scriptus est tabulis, dum huic, vel illi venderetur; quoties mutavit nomina, dum hujus vel alterius servus esse diceretur.

35 *Nudatus*] Servis venalibus detracta vestimenta, ut corpus non tantum ab emtore, sed et medico inspiceretur tractareturque. Rem paganorum olim, et hodie Turcarum infamia dignam!

36 *Lateat jactura*] Lateat vitium,

Omnes poenituit pretii, venumque redibat,
 Dum vendi potuit: postquam deforme cadaver
 Mansit, et in rugas totus defluxit aniles;
 Jam specie doni certatim limine pellunt, 40
 Et foedum ignaris properant obtrudere munus.
 Tot translata jugis submitit colla vetustam
 Servitium, semperque novum: nec destitit unquam;
 Sæpe tamen coepit. Cunabula prima cruentis
 Debita suppliciis: rapitur castrandus ab ipso 45

omnes solvere pretium pro isto, et revertebatur venalis, dum potuerat vendi. Postquam turpe corpus remansit, et abiit totus in rugas seniles, jam ejiciunt illum certatim, loco muneris, et festinant ingerere insciis hoc donum infame. Vetus hoc mancipium subjecit cervicem transmissam tot jugis, et tamen semper est novum. Non unquam cessavit esse servus, et tamen frequenter incepit. Cum hujus primæ expositæ sunt tormentis crudelibus.

Med. tert. *jactura* pro *jactura* Vat. sec.—37 *Omnis* Ambr. sec. Med. tert. Exc. Lucens. sec. *Omnes* vel *Omnis* Med. sec.—39 *doctus* Pric. *totum* Tholos. *anilis* Bonon.—40 *sub specie* Thuan. *In speciem* Med. quart. Var. LL. e marg. Parm. ex conjectura. *dono* Exc. Lucens. sec. *limina* Tholos.—41 *cupiunt detrudere* Pric. Moret. sec. *remis* pro *munus* Pal.—42 *locis* Oisel. Med. sec. m. pr. Mazar. Oxon. pr. *locis* vel *jugis* Vat. pr. Put. Petav. tert. *inmisit* inc. Heins.—43 *nec destitit* Reg. Var. LL. ed. Antv. non Thuan. *nec vel non* Mazar.—44 *Cœpit sæpe tamen* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. *Sæpe tamen cœpit* Vat. pr. et tert. Pric. Florent. Leid. pr. Oxon. pr. Ambr. sec. Med. tert. inc. Heins. Reg. Petav. pr. Mazar. Exc. Lucens. sec. Rubenius in Epistola ad Heinsium data viii. Kal. Maj. mdcxlv. hunc locum ita interpungit, *nec destitit unquam, Cœpit sæpe, tamen, &c.* i. e. non destitit unquam, sed cœpit sæpe servire dominos mutans, quamvis castratus esset.—45 *Debet* Mazar. Oisel. *Debita* Vat.

NOTÆ

quod Mangoni jacturam aliquam, aut damnum importet.

37 *Poenituit*] Tam vilis erat servus, ut ne quidem venderetur, dum vendi posset; hoc est in foro venalis exponeretur; sicque redibat alia occasione vendendus.

38 *Cadaver*] Corpus glabrum, et ita rugis obsitum, ut cadaveri simile videri posset.

40 *Specie doni*] Non mittunt, sed pellunt tanquam incommodum aliquid; non dant, ut donum, sed specie aliquam doni; seu gaudent specie doni turpem illum servum ejicere, amandare; obtrudere, ingerere homi-

nibus inscientibus esse tam turpe mancipium.

41 *Ignaris*] Non cogitantibus: etenim non inspicitur propius, quod donatur. Alioqui difficile est non nosse servum, cum titulum gerat. Properius: 'Aut quorum titulus per barbara colla pependit.' Ulpianus l. i. §. 1. D. de ædilitio edicto: 'Qui mancipia vendunt certiores faciant emtores, quid morbi vitilique cuique sit, quis fugitivus, errove sit,' &c.

42 *Jugis*] Tanquam jumentum aut bos.

Vetustum] Mancipium ætate confectum; et vetus, quia semper ser-

Ubere: suscipiunt, matris post viscera, poenæ.

Advolat Armenius certo mucrone recisos

Edoctus mollire mares, damnoque nefandum

Aucturus pretium, foecundum corporis ignem

Sedibus exhaurit geminis: unoque sub ictu

50

Eripit officiumque patris nomenque mariti.

Ambiguus vitæ jacuit, penitusque supremum

In cerebrum secti traxerunt frigora nervi.

Laudemusne manum, quæ vires abstulit hosti?

An potius fato causam tribuisse queramur?

55

Profuerat mansisse virum: felicior extat

Opprobrio: serviret adhuc, si fortior esset.

Inde per Assyriæ trahitur commercia ripæ:

Hinc fora venalis Galata ductore frequentat,

An commendemus manum, quæ vigorem eripuit hosti? An magis conqueramur ascripsisse causam fato. Præstitisset enim virum remanere. Fortunatior est ob suam infamiam: serviret quoque, si robustior foret. Inde rapitur per nudinas

.....

sec. Pal. Tholos. Exc. Læti. *Dedita* duo Leidd. cum octodecim aliis, Exc. Gevart. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. Heins. Gesn. et ed. Bipont. *Debet* vel *Dedita* Vat. pr. m. pr.—46 *post matris viscera* Vat. quint. Pric. Petav. pr. Moret. sec. Med. quart. *verbera* Moret. pr. *viscera* vel *ubera* Med. sec. Vat. tert.—47 *certe* Petav. sec. *certo* vel *creta* Exc. Læti. *reciso* Petav. sec.—48 *viros* Ambr. sec.—49 *Acturus* Tholos. Ambr. pr. Put. Med. sec. Oxon. sec. duo Petav. Var. LL. ed. Antv. *inguen* Tholos. *ignem* Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. inc. Heins. tres Med. totidem Petav. et Ambr. Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *inguen* vel *ignem* Farn. Pric. Rott. Florent.—50 *exhausit* Reg. Farn.—51 *officium* Vat. quint. Pal. Farn. Rott. *officiumque* tres Vatt. Pric. Oisel. Reg. Florent. inc. Heins. Exc. Læti, Ald. et ed. Parm.—54 *Audemusne* Pal. *Gaudemusne* Vat. sec. *malum* Ambr. tert. *manum quæ* vel *magis quia* Exc. Lucens. *hostis* inc. Heins.—55 *causam fato* Pal. Med. pr. Put. *causas* Vat. pr. et tert. Oisel. Florent. Mazar. *fato* Pat. *fovisse* Med. quart. *feramur* Thuan.—56 *esset* Exc. Læti.—57 *serviret* Farn. *servitus* Med. quart. *fortior* Pal. *grandior* Oisel. m. pr. marg. Isingr.—59 *Hic*

NOTÆ

viii; et novum, quia sæpe mutavit dominos.

45 *Suppliciis*] Statim atque natus est, patitur pœnam.

54 *Manum*] Quæ Eutropium faciens Eunuchum, ipsi eripuit vigorem virilem.

55 *An fato*] An conqueremur manu Mangonis Eutropium Eunuchum

facientis, causam dedisse fato, vel causam extitisse fati, seu turpitudinis fatalis.

57 *Si fortior*] Ejus effœminata imbecillitas facit ne serviat, sicque eam sua ignominia felicem reddidit.

58 *Assyriæ*] Trahitur in urbem Babylonem, quæ est nobilissimum imperium in Assyria.

Permutatque domos varias. Quis nomina possit 60
 Tanta sequi? miles stabulis Ptolemæus in illis
 Notior. Hic longo lassatus pellicis usu
 Donat Arinthæo: neque enim jam dignus haberi
 Nec maturus emi. Cum fastiditus abiret,
 Quam gemuit! quanto planxit divortia luctu! 65
 Hæc erat, hæc, Ptolemæe, fides? hoc profuit ætas
 In gremio consumpta tuo, lectusque jugalis,
 Et ducti toties inter præsepia somni?

*littoris Assyrii: hinc vendendus duce Galata visitat emporia, ac mutat domicilia
 diversa. Ecquis valeat persequi tot nomina emtorum?* * *

fora Vat. pr. Heinsius ascripserat Lucian. p. 893.—60 *posset* Pric. Petav. pr. Tholos. Ambr. pr. Moret. sec. duo Pulman.—61 *thalamis* Pat. vid. infr. vs. 156. *tabulis* Ambr. pr. Sched. Gud. *stabulis* duo Vatt. Rott. Oisel. *stabuli* Med. quart. et sec. m. sec. Petav. sec. Exc. Luceus. sec. Med. sec. habet glossam, *stabulis* i. e. *prostibulis Sodomiticis* vel *tabulis*: vel *miles stabuli*, id est quidam armiger. *stabulis vel stabuli* Vat. pr. Pric. m. sec. *tabulis vel stabulis* Vat. tert. Pric. m. pr. Med. pr. Mazar. Lov. *tabulis* vel *stabuli* Farn. atque ita Rubenius in literis ad Heinsium datis, et Vales. ad Ammianum. Rubenius quidem *tabulis* conjiciebat, ut supra vs. 34. vel *miles stabuli*; ut *militēs stabuli* sint Hippocomi, qui militabant sub præfecto aut Comite stabuli, quod probare videbatur versus 68. et 155. *Ptolemæus* Pal. *Tolomæus* ambo Moret. *Tolemæus* Petav. pr. Thuan. *Tholemæus* Pat. Reg. duo Petav. *Tholomeus* tres Vatt. Farn. Lov. Oxon. pr. duo Leidd. Exc. Cod. Rhem.—62 *vulgo* Tholos.—63 *Arintheo* Reg. Med. sec. Ambr. sec. Vat. Livin. *Aristeo* Rott. *Aristheo* Florent. *Aritheo* Oxon. pr. Vatt. quint. Exc. Læti, Ald. Colin. et ed. Parm. *Arenæo* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. *Arentino* Moret. pr. *Erentheo* Leid. pr. *Arentheo* Bonon. Tholos. Lov. Leid. sec. Oxon. sec. duo Med. totidem Ambr. tres Petav. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *Arentheo* vel *Aristæo* Moret. sec. Med. quart. *nec enim* Med. sec. Put. Thuan. Bonon. Pat. duo Ambr.—64 *Non* Pric. *erat* Exc. Læti. *emi* Vat. sec. Pal.—65 *Qui gemuit* Exc. Gevart. *Quæ genui?* ed. Parm. *Quam gemuit* Vat. quint. Pric. vet. Gyr. Reg. Lov. ambo Moret. duo Petav. Med. quart. Exc. Læti, Sched. Gud. *Quæ tres* Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Pat. Thuan. Mazar. Petav. sec. *Quam* Ambr. pr. Leid. sec. duo Oxon. Exc. Pat. rec. *gemuit* Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. *genuit* Med. pr. Ambr. pr. m. sec. ed. Vicet. *genuit vel gemuit* Florent. inc. Heins. Med. sec. Ruben. in eadem ad Heinsium Epistola legit *quæ gemuit! quanto, &c. planxit* quanto Vat. sec. Pal. *quanto planxit* duo Med. *planctu quanto* Med. pr.—66 *hæc Ptolemæe* Vat. pr. et tert. Oisel. *heu* Gesn. et ed. Bipont. *heu* vel *O* Reg. *Tholemæe* Put. Mazar. duo Petav. et Leidd. *Tholomæe* Oxon. pr. *hæc profuit* Leid. pr. Pat. Moret. pr. Ambr. pr. Reg. Vat. quint. Petav. pr. inc. Heins. *quid profuit* Tholos.—67 *thalamo* Moret. pr.—68 *ductus—somnus* Reg. Oxon. pr. Med.

NOTE

59 *Galata*] Galatæ populi Asiæ minoris mercatura mancipiorum insignes, sicut et Babylonii. 60 *Nomina*] Emtorum, qui emerunt Eutropium.

Delph. et Var. Clas.

Clud.

2 G

Libertas promissa perit? viduumne relinquis Eutropium? tantasque premunt oblivia noctes, Crudelis? pro sors generis durissima nostri! Fœmina cum senuit, retinet connubia partu, Uxorisque decus matris reverentia pensat. Nos Lucina fugit; nec pignore nitimur ullo.	70
Cum forma dilapsus amor: defloruit oris Gratia. Qua miseri scapulas tutabimur arte? Qua placeam ratione senex? sic fatus acutum Aggreditur lenonis opus: nec segnis ad artem Mens erat, officiique capax, omnesque pudoris Hauserat insidias. Custodia nulla tuendo Fida toro, nulli poterant excludere vectes. Ille vel ærata Danaën in turre latentem Eliceret: fletus domini fingebat amantis: Indomitasque mora, pretio lenibat avaras, Lascivasque jocis; non blandior ullus euntis	75
Ancillæ tetigisse latus, leviterque reductis Vestibus occulto crimen mandasse susurro;	80
	85

sec.—69 *viduumque* Pal. Med. pr. Mazar. Tholos. Moret. sec.—71 *Crudeles* Reg. pro Vat. pr. *proh* Vat. quint. Pric. Thuan. Petav. pr. Tholos. vet. Gyr. Oxon. pr. Moret. sec. Med. quart. *tenuissima* Reg. *nostris* Vat. pr. *matrī* Var. LL. ed. Antv. m. pr.—72 *consenuit* ed. Parm. et Vicet. *reticet* Ambr. pr. *conubia* Exc. Gevart.—74 *Hos* Mazar. *nititur* tres Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Pat. Thuan. Mazar. Petav. sec. *nitimur* Reg. Oxon. pr. Moret. sec. Leid. pr. Pat. Vat. quint. inc. Heins. duo Petav. et Ambr. Sched. Gud. *utimur* Med. quart. *nititur* vel *nitimur* Vat. pr. Med. sec. Oxon. sec. Heinsius *ascripserat* locum Lamprid. in Diadumeno: 'Fuit quidem tam amabile illis temporibus nomen Antoninorum, ut qui eo non niteretur, mereri non videretur imperium.' ubi pro *niteretur* legendum monuit *uteretur*.—75 *dilatatus* Pat. *delapsus* Pric. Bonon. Moret. sec. *honor* inc. Heins. Moret. pr. m. pr.—76 *miserus* Thuan. *miseris* Var. LL. ed. Antv. *scopulos* Mazar. *scapulas* cum obeli signo Heins.—77 *sic fatus*. cum *τελειὰ στυγῆ*, Med. tert.—78 *Aggredimur* Farn. in *artem* Farn.—79 *fuit* Ambr. sec. inc. Heins. *omnisque* viginti Codd. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *omnisque* vel *omnesque* Florent. *pudori* conjiciebat Heinsius.—80 *tuenda* vel *timenda* Vat. sec.—81 *Fixa* Vat. sec. Pal. Med. pr. *vectes* vel *vestes* Oxon. pr.—82 *Ille pharetrata* Moret. pr. *sub turre* ed. Parm. *e turre* Vat. pr. Vat. Livin. in *turre* duo Leidd. et viginti quatuor alii, Exc. Læti, Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *intrare* Pal. Moret. pr.—83 *cingebat* Put.—84 *mero* Oxon. sec. m. sec.—85 *non blandior* Oxon. pr. quatuor Med. Pnt. Reg. Mazar. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. inc. Heins. Exc. Lucens. sec. *blandior alter* Vat. sec. Pal. Med. pr. Moret. sec. Vat. Livin.—86 *reductæ* conjiciebat Heinsius, i. e. *seductæ*.—87 *mandasse*

Nec furtis quæsisse locum, nec fraude reperta
Cautior elusi fremitus vitare mariti.

Haud aliter juvenum flammis Ephyreia Lais 90

E gemino dotata mari, cum sarta refundit
Canities, jam turba procax, noctisque recedit
Ambitus, et raro pulsatur janua tactu;
Seque reformidat speculo damnare senectus.

Stat tamen, atque alias succingit lena ministras, 95

Dilectumque semel, quamvis longæva, lupanar
Circuit: et retinent mores, quod perdidit ætas.
Hinc honor Eutropio, cumque omnibus unica virtus

Vat. pr. et tert. Oisel. Ambr. sec. *mandare* quatuor Vatt. ambo Moret. tres Petav. Lov. Leid. sec. Oxon. sec. Pat. Tholos. Bonon. Put. duo Ambr. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet.—88 *Non* Pric.—89 *fraudes* pro *fremitus* Moret. pr. *vitasse* Pric. Thuan. Moret. sec.—90 *flammis juvenum* Thuan. *Ephyreia* vel *Corinthia* Reg. *Lais* tres Vatt. *Tais* Moret. pr. in marg. Exc. Læti. *Lais* vel *Nais* vel *Thais* Vat. pr. de Laide vid. omnino Vinet. in Auson. Epigr. LIV.—91 *De gemino* Vat. sec. *Et gemino* duo Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr. ambo Moret. Lov. Vat. Livin. duo Oxon. Exc. Lucens. sec. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. edd. Gesn. Bipont. et Kœnig. *In gemino* Exc. Læti. *E gemino* Pal. Farn. Rott. Oisel. Sched. *Est gemino* Vat. quint. *ditata* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. Sched. Gud. *data* Petav. pr. m. pr. unde *dotata* leg. Heins. *Cum sarta* Oxon. pr. *cum sarta* vel *conserta* Petav. tert. *refundit* Vat. pr. et tert. Pric. Vat. Livin. *refundit* viginti duo Codd. Exc. Lucens. sec. Ald. ed. Parm. et Vicet. *refugit* Vat. Livin. pro varia lectione. *refutat* vet. Cod. teste Heinsio. qui *refutat* probabat, et eodem sensu hic poni notaverat, ut apud Spartian. in Piscennio. vid. Salmas. p. 146. et omnino sic locutus Lampridius in Heliogabalo p. 105. ‘posteaquam senes vidit erubescere, vel quia ætas vel quia dignitas talia refutabat,’ id est, non admittebat. sic *refutare honores* pro *recusare*. Spartian. in vit. Antonini Pii p. 18. l. 42. ‘*recusare* Vopiscus in Aureliano p. 212. ‘*levia hæc sunt, sed curiositas nihil recusat.*’ Casaub. p. 10. Salmas. p. 69. postea tamen hæc deleverat. *refundit* vel *refutat* Leid. sec. Exc. Gevart.—93 *tactu* vet. Gyr. *tractu* Med. quart. *ductu* Ambr. pr. Sched. Gud.—94 *jaculo* Exc. Cod. Rhem. *damnate* Florent. *damnare* Rott. Med. sec. inc. Heins. Mazar. duo Petav. duo Ambr. Tholos. Oxon. sec. duo Leidd. Exc. Læti. *damnante* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. duo Med. Put. Thuan. Petav. pr. Exc. Gevart. ed. Vicet. *damnante* vel *damnare* Vat. pr. Med. sec. Reg. Lov. Oxon. pr. Moret. sec. m. pr. de *speculo Laidis* vid. Anson. Ep. LVIII.—95 Heinsius ascripserat locum Vopisci in Tacito. p. 229. ‘*Meritoria intra urbem staro vetuit;*’ pro *prostare. ante alias* Rott. *utque* Vicet. Basil. *aliis* Pat. *succindit* Lov. *lata* Ambr. pr. *lena* Lov. *leva* Pal.—96 *semel* Oisel. Florent. Mazar. Vat. Livin. *diu* vel *semel* Vat. pr. et tert.—97 *retinet* Pal. Rott. Med. tert. Thuan. Ambr. pr. *retinent* Leid. sec. cum viginti quatuor aliis, Exc. Gevart. et Lucens. sec. *retinet quæ* Mazar. *retinet* vel *retinent* Med. sec. *quos* Rott. Vat. tert. Thuan. Petav. sec. Ambr. pr. *quod* Vat. pr. et sec. Farn. Put. Reg. Bonon. Pat. Tholos. Vat. Livin. vet. Gyr. Lov. ambo Moret. duo Ambr. tres Med. Petav. tert. inc. Heins. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *quos* vel *quod* Petav. pr. Med.

Esset in eunuchis, thalamos servare pudicos,
Solus adulteriis crevit : nec verbera tergo 100
Cessavere tamen, quoties decepta libido
Irati caluisset heri : frustra que rogantem,
Jactantemque suos tot jam per lustra labores,
Dotalem genero nutritorique puellæ
Tradidit. Eous rector Consulque futurus 105
Pectebat dominæ crines, et sæpe lavanti
Nudus in argento lympham gestabat alumnae.
Et cum se rapido fessam projecerat æstu,
Patricius roseis pavonum ventilat alis.
Jamque ævo laxata cutis, sulcisque genarum 110
Corruerat passa facies rugosior uva.
Flava minus presso finduntur vomere rura :
Nec vento sic vela tremunt. Miserabile turpes
Exedere caput tineæ ; deserta patebant

Et jam cutis soluta senectute, et vultus asperior uva siccata conciderat ob rugas genarum. Agri flaventes videntur minus sulcati aratro impresso, neque carbasa

sec.—98 *Hinc* Exc. Lucens. sec. *Hic* Pal. Med. pr. ed. Vicet.—99 *Hæc sit vel Extet in Eunuchis* legit Heinsius. *pudoris* Pal. Oxon. pr. *pudicos* vel *pudoris* Med. pr.—102 *negantem* Ambr. pr. Moret. pr.—103 *jam tot* Med. quart.—104 *puero* Ambr. pr. *nutritoremque* Exc. Lucens. sec. *nutritoremque* Ald. ed. Vicet.—105 *Eois* Bonon. Petav. sec.—106 *persæpe* Florent.—107 *portabat* Farn. Put. de ministratione hac aquæ vid. Casanb. ad Hist. Ang. p. 92. et Salmas. p. 515.—108 *rabido* Exc. Læti m. pr. ed. Parm. *dejecerat* inc. Heins. *projecerit* Moret. sec. *projiceret* Farn.—109 *pavonis* Put. *pavonem* Pric. Med. tert. Petav. sec. Tholos. Ambr. tert. *pavonem* vel *paconum* Löv. *ventilat* vel *vestit* et Vat. pr.—110 *laxata* Florent. Med. quart. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Lov. Tholos. Bonon. Pat. Vat. Livin. Moret. sec. duo Ambr. tres Petav. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm. *lassata* Vat. sec. Pal. Pric. Rott. tres Med. Exc. Læti. *laposata* Ambr. pr. Heinsius ascripserat Martial. Lib. xiv. Ep. 67.—111 *facies passa* Med. sec. *passa* vel *pressa* Moret. sec. respexit locum ex Priapeis, ‘Uvis aridior puella passis.’ ubi vide Scaligerum. Capitolin. in Clodio Albino *ficus passurias* pro *passis* dixit p. 83. l. 21. Lucilius apud Nonium, ‘Rugosi passique tenes eadem omnia quærunt.’ *pulsa* Ambr. pr.—112 *manus* Farn. *finduntur* Pal. Rott. Oisel. Put. *fraudentur* Pric.—113 *Non vento* Vat. quint. Pric. Petav. pr. *tremunt* Rott. *tument* Thuan. *turpes* vel *tristes* Oxon. sec.—114 *defecta* Vat. Livin. *detecta* Exc. Schott.

NOTE

- 111 *Rugosior*] Virgilius: ‘Et frons non tot sulcos rugasque trahunt, quot
 tem obscenam rugis arat.’ vultus Eutropil.
 113 *Vela tremunt*] Vela trementia,

Intervalla comæ: qualis sitientibus arvis	115
Arida jejunæ seges interlucet aristæ:	
Vel qualis gelidis pluma labente pruinis	
Arboris immoritur trunco brumalis hirundo.	
Scilicet ut trabeis injuria cresceret olim,	
Has in fronte notas, hoc dedecus addidit oris	120
Luxuriæ Fortuna suæ: cum pallida nudis	
Ossibus horrorem dominis præberet imago,	
Decolor et macies occurso læderet omnes,	

ita agitantur vento: tineæ deformes perederunt caput misellum: spatia crinium apparent destituta pilis. Sicut in campis arentibus, messis sicca spicarum steriliū intermicat; vel sicut hirundo hyberna obit in stipite arboris, pluma cadente, temporibus frigidis. Nimirum, ut dedecus foret majus consulatui, fortuna petulantia sua adjunxit has rugas in vultu Eutropii, et hanc deformitatem faciei. Cum spectrum pallens ossibus nudatis carne incuteret terrorem dominis ejus, et cum macies deformis offenderet omnes aspectu, aut datura timorem pueris, aut fastidia

deserta Florent. quatuor Med. inc. Heins. Put. Reg. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Vat. Livin. Lov. tres Ambr. tres Petav. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *petebant* Vat. pr. m. pr.—115 *comis* Pat. Heinsius lectorem ablegaverat ad J. P. Lotich. Comm. in Petron. Lib. II. cap. 4. p. 171. 172. not. Brassican. p. 50. ἀλώπηξ Callimacho. vid. not. Frischlini p. 25.—117 *pluvia* Jun. pr. Oxon. sec. Florent. m. sec. Leid. a m. pr. Exc. Læti, Gevart. Var. LL. ed. Antv. *pluma* vel *pluvia* Pric. Leid. sec. *labante* Vat. quint.—118 *arundo* Jun. pr. Oxon. sec. et pr. m. sec. ed. Vicet. *harundo* Florent. m. pr. Oisel. Put. m. pr. Petav. sec. Bonon. Tholos. Moret. pr. Exc. Gevart. *hirundo* vel *harundo* Pric. Reg. Oxon. pr. m. pr.—119 *Cresceret* vel *Conderet* Oxon. sec.—120 *abdidit* Farn.—121 *tum pallida* Med. tert. *pallia* Jun. pr.—122 *domino* Thuan. *domini* Ambr. tert.—123 *Discolor* Jun. pr. Moret. sec. Exc. Læti m. sec. *decursu* Med. quart. Petav. tert. Bonon. Tholos. Ambr. pr. Lov. Leid. sec. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *occurso* vel *decursu* Put. Oxon. sec. Vat. quint. *omnis*

NOTE

116 *Jejunæ*] Arista jejuna est, quæ non tumet, quæ est sterilis.

118 *Brumalis hirundo*] Plinius tradit hirundines quasdam hybernis mensibus sequi montium recessus, ita ut inveniantur jam nudæ ac deplumes.

119 *Trabeis*] Veste seu dignitate Consulari, quam adepturus erat vilis iste servus.

120 *Notas*] Inscriptionem, stigmata in fronte servorum inuri solita, quæ

si non habuit Eutropius, habere meritis est.

122 *Horrorem*] Veteres ejiciebant tam deformes homulos, velut spectra infausta.

123 *Occursum. procedentibus omen*] Antiqui occursum Æthiopum, homulorum turpium monstrorumve, pro malo omine acceptum, velut mali immimentis indicem, fugiebant.

Aut pueris latura metus, aut tædia mensis,
 Aut crimen famulis, aut procedentibus omen; 125
 Et nihil exhausto caperent in stipite lucri:
 (Sternere quippe toros, vel cædere ligna culinæ,
 Membra negant: aurum, vestes, arcana tueri
 Mens infida vetat. Quis enim committere vellet
 Lenoni thalamum?) tandem ceu funus acerbum, 130
 Infaustamque suis trusere penatibus umbram.
 Contemptu jam liber erat. Sic pastor obesum
 Lacte canem ferroque ligat, pascitque revinctum,

conviris, aut scelus servis, aut augurium triste occurrentibus; et cum domini nullam traherent utilitatem ex trunco isto rescicuto: nam corpus ejus debile recusat optare thalamos, vel scindere ligna culinæ: animus ejus perfidus prohibet servare pecuniam, vestimenta, secreta. Etenim equis vellet credere lectum conjugalem lenoni? demum expulerunt illum sua domo, velut cadaver molestum, et larvam infelicem. Jam liber remanebat ob fastidium. Ita pastor alligat nexu ferreo, et nutrit alligatum canem pinguem lacte, dum fortis est ad gregem defendendum, et

Med. tert. Bonon. Pat. Tholos. tres Ambr.—125 *precedentibus* Med. quart. Heinsius ascripserat locum Lucian. p. 536. et 623. et 893. sic de Æthiope apud Spartian. Severo. p. 75. Apostolius p. 213.—126 *Cum nihil* Vat. quint. Pat. *Ut nihil* Med. tert. Thuan. Ambr. tert. *Qui nihil* Jun. pr. *Quod nihil* Med. sec. m. sec. *Et vel Cum nihil* Pric. Exc. Læti. *capiens* Pric. *e stipite* conj. Heins. *cespite* Leid. sec. Pric. Thuan. Put. m. pr. duo Petav. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. Lov. Oxon. sec. Exc. Gevart. Sched. Gud. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. *stipite* Leid. pr. Moret. sec. Ambr. sec. Exc. Læti et Lucens. sec. *cespite* vel *stipite* Petav. pr. *lucris* vel *lucris* Med. quart.—127 *nempe* inc. Heins. *aut cædere* Pal. Farn. Vat. sec. Med. pr. Moret. pr. *et* Vat. quint. *bn* Jun. pr. unde Heinsius *bene* conjiciebat, quod in Florent. extat. *cubili* pro *culinæ* Jun. pr.—129 *negat* Vat. tert. Rott. Put. m. pr. Reg. Thuan. Mazar. Leid. pr. Petav. tert.—131 *Infaustumquæ* Med. pr. *Jam faustumque* Jun. pr. *misere* Leid. sec. Vat. sec. Pal. Pric. Med. pr. Oxon. sec. Put. Bonon. Tholos. Moret. sec. duo Ambr. tres Petav. Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *trusere* vel *misere* Reg. Oxon. pr.—132 *Contentus* Ald.—133 *Vecte* conj. Heins. *libat* ed. Parm. vitiose.—134 *validum* Var.

NOTÆ

124 *Tædia mensis*] Cujus monstri turpis et foetidi aspectu tædebat omnes diutius in mensa commorari.

125 *Crimen famulis*] Tanta erat monstri turpitudine, ut servi si cum illo habitarent, se crimine et opprobrio pollui crederent, tanquam si cadaver tetigissent.

126 *Stipite*] Cum domini non plus utilitatis traherent ex Eutropio,

quam succi ex trunco exsucco et exhausto.

131 *Umbram*] Larvam, cacodæmonem, malum genium.

132 *Liber*] Liber erat ob contemptum, quia nemo sibi illum vindicabat ob turpitudinem.

133 *Lacte*] Canes teneros pane et lacte bubulo nutriri præcepit Constantinus. Egregium præceptum!

- Dum validus servare gregem, vigilique rapaces
 Latratu terrere lupos; cum tardior idem 135
 Jam scabie laceras dejecit sordidus aures,
 Solvit, et exuto lucratur vincula collo.
 Est, ubi despectus nimius juvat. Undique pulso
 Per cunctas licuit fraudes impune vagari,
 Et fatis aperire viam. Pro! quisquis Olympi 140
 Summa tenes, tantone libet mortalia risu
 Vertere? qui servi non est admissus in usum,
 Suscipitur regnis: et quem privata ministrum
 Dedignata domus, moderantem sustinet aula.
 Ut primum vetulam traxere palatia vulpem, 145

ad lupos raptores territandos latratu impigro; at cum idem canis lentior jam dimisit turpis aures deformatas scabie, exsolvit illum, et cervicē spoliata lucrificat catenam. Occasio est, in qua contentus immodicus prodest. Fas fuit Eutropio ejecto undequaque errare libere per dolos omnes, et pandere aditum fatis. Pro, quicumque occupas Cœlum altum, an juvat te evertere res humanas tanto ludibrio? Iste, qui non est receptus, ut serviret, recipitur in imperio regendo, et quem domus privatorem recusavit administrum, Regia patitur esse rectorem. Statim atque Regia accivit vulpem seniore, ecquis non commotus est? Ecquis non indignatus, cadaver

~~~~~

LL. ed. Antv. *rapacis* Ambr. pr. Petav. sec. Bonon. Tholos.—136 *demisit* ed. Vicet. Exc. Læti. *dejecit* Leid. sec. cum triginta aliis, Exc. Gevart. Lucens. sec. Pat. rec. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. item Var. LL. ed. Antv. *sordibus* duo Vatt. Pal. Farn. Florent. tres Med. Lov. Thuan. Mazar. duo Petav. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *sordidus* Med. quart. Put. Reg. Petav. tert. Oxon. sec. duo Moret. Ald. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm.—137 *exusto* Med. quart. *luctatur* Farn. m. pr. Exc. Læti.—138 *Est ut* Jun. pr. *Ast ubi* Petav. sec. Med. tert. *minus pro nimius* Med. quart. *juvat conj.* Heins.—139 *liceat* vel *licuit* Moret. sec. *cunctasque licet* Thuan. m. pr. Leid. m. pr.—140 *fastis* Vat. pr. et tert. *fatis* vel *fastis* Pric. *vias* Thuan. *pro quisquis* Vat. pr. Exc. Læti. *Olympo* Vat. quint.—141 *tantone licet* Thuan. *tanto licuit* Reg. Oxon. pr. *licet* Rott. *tanto libuit* Vat. pr. et tert. Oisel. Florent. Mazar. Exc. Cod. Rhem. *nisu* duo Vatt.—142 *Volvere* Tholos. *ad usum* Jun. pr. Oxon. sec. Vat. quint. Pric. duo Med. Put. Petav. pr. Bonon. Ambr. pr. Moret. sec. in vel *ad usum* Oxon. pr. Exc. Læti.—143 *scepbris* Vat. sec. m. pr. *ministris* Vat. pr. m. pr.—144 *moderatam sustinet aulam* Jun. pr. *sustulit* Lov. m. pr. *aulam* Vat. pr. Ambr. pr.—145 *trazere* Vat. sec. Pal.

NOTÆ

137 *Lucratur*] In lucro putat catenam, alterius collo applicandam. Quasi catena melior sit morboſo cane: nihil ad insectandum Eutropium mordacius.

140 *Fatis aperire*] Eutropio licuit dare aditum fatis se ad honores evecturis.

144 *Moderantem*] Eutropius fuit præfectus Prætorio, quæ dignitas dicta est *βασιλεια*, regnum; nihilque ei deficit, præter purpuram imperatoriam.

145 *Vulpem*] Eutropium, qui instar vulpis veteris caute ac perfide sese gerebat.

Quis non ingemuit? quis non irrepere sacris
 Obsequiis doluit toties venale cadaver?
 Ipsi quin etiam tali consorto fremebant
 Regales famuli, quibus est illustrior ordo
 Servitii, sociumque sibi sprevere superbi. 150

Cernite, quem Latiis poscant annectere fastis:
 Cujus et eunuchos puduit. Sed vilior ante
 Obscuræ latuit pars ignotissima turbæ,
 Donec Abundantæ furis (qui rebus Eois
 Exitium, primoque sibi produxit) ab imis 155

hoc toties venditum insinuare se mandatis sacratis Imperatoris? Præterea ipsi servi imperatorii, quibus gradus ministerii est honorator, tali socio commurmurabant, et contempserunt arrogantius eum sodalem. Videle, quem petant adungere fastis Romanis, et quem ipsi Eunuchi erubescunt. At prius iste abjectior delituit, ceu pars maxime incognita catervæ ignobilis, donec a cubilibus infimis grassatus est ad dignitates supremas, elatus insania Abundantii, qui peperit perniciem imperio Orientis, et prius sibi ipsi. Quam sapienter constitutum est in Mundo, ut

Florent. Med. quart. Mazar. Jun. pr. Moret. pr. Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. de *trahendi* verbo vid. Passerat. ad Propert. p. 148. *texere* tres Vatt. *texere* vel *traxere* Vat. pr. Moret. sec. Lov. Exc. Pat. rec.—146 *Quos* Jun. pr. *irrepere* Vat. pr. Exc. Læti et Lucens. sec. *obrepere* Vat. sec. Pal. ed. Vicet. *irrupere* Farn. Moret. pr. *irrepere* vel *irrupere* Reg. *irrepere* vel *obrepere* Exc. Pat. rec.—148 *tremebant* Farn.—150 *Servitiis* Med. pr. *Servitiis* Vat. sec. Pal. *Servitiis* vel *Servitiis* Oxon. pr. *Servitiis* vel *Servitiis* Reg. *sibi* duo Vatt. Pal. Farn. Med. pr. Thuan. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. *diu* Vat. quint. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti et Lucens. sec. *sibi* vel *diu* Vat. pr. et tert. Florent.—151 *poscant Latiis* Florent. *Latii* Med. sec. *certant* Vat. tert. *certant* vel *poscant* Moret. pr. *fata* vel *fastis* Pric.—153 *Obscurus* Med. tert. *Obscure* Thuan. *turbis* Thuan.—154 *Abundantii* inc. Heins. *Abundati* Pal. Med. pr. Put. Lov. Moret. pr. *Abudati* Var. LL. e marg. Parm. *Abundatii* Florent. duo Med. Ambr. pr. *Abundatii* Leid. pr. Vat. quint. Rott. Oisel. Vat. tert. m. sec. Thuan. Mazar. Ambr. sec. *Habundanti* Vat. sec. Farn. Pric. *Habundatii* Petav. sec. *Habundatii* Petav. pr. Leid. sec. *anhelanti* vet. Gyr.—155 *primumque* Vat. tert. Oisel. Oxon. pr. Ambr. sec. Mazar. Ald. Isingr. Pulm. Exc. Læti. *primoque*

NOTE

146 *Irrepere*] Sese leniter insinuare ad sacra Imperatoris mandata exequenda, more vulpis, quæ astuta est. Persius: 'Astutam rapido servas sub pectore vulpem.'

151 *Cernite, quem*] Quem homineth, quod hominis monstrum, proceres petant inscribere in fastis consulum Romanorum.

152 *Ante*] Antequam irreperet in

Aulam.

154 *Abundanti*] Abundantius Dux fuit clarissimus; Consul fuit cum Theodosio, promovit Eutropium, cuius sensu postea ab Arcadio dignitatibus spoliatus, Aula ejectus, obiit Sidone in Phœnicia. Sicque et se perdidit, et res Orientis; dum effecit, ut omnia committerentur isti monstro.

Evectus thalamis summos invasit honores.
 Quam bene dispositum terris, ut dignus iniqui
 Fructus consilii primis auctoribus instet!
 Sic multos fluvio vates arente per annos,
 Hospite qui cæso monuit placare Tonantem, 160
 Inventas primus Busiridis imbuit aras,
 Et cecidit sævi, quod dixerat, hostia sacri.
 Sic opifex tauri, tormentorumque repertor,
 Qui funesta novo fabricaverat æra dolori,
 Primus inexpertum, Siculo cogente tyranno, 165
 Sensit opus, docuitque suum mugire juvencum.

merces merita consilii mali cadat primum in consultores ipsos. Ita flumine Nilo sicco per annos complures, vates, qui admonuit flectere Jovem, hospite immolato, prior tinxit altaria excogitata a Busiride, et fuit victima sacrificii crudelis, quod indicaverat. Ita machinator bovis ærei, et artifex cruciatuum, qui conflaverat æs fatale ad nova supplicia, prior, Tyranno Sicilia Phalaride jubente, expertus est opus intentatum, ac docuit bovem suum reboare. Eutropius occupavit divitias ne-

.....

Vat. sec. Rott. quatuor Med. inc. Heins. Put. Thuan. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. Lov. Moret. sec. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. et Parm. *primumque* vel *primoque* Vat. pr. *primoque* etiam est in Lov. in quo ascriptum: sic de Bell. Gild. 241. infra 158. et 161. *produxit* Exc. Lucens. sec. *perduxit* Put. Exc. Læti. edd. Vicet. et Parm.—156 *Evectum* Pat. *Ejectus* Mazar. ed. Parm. *Excivit* Jun. pr. *stabulis* Vat. sec. Mazar. Ambros. Pal. ed. Parm. *stabulis* vel *thalamis* Med. pr. *tabulis* conjiciebat Heinsius.—157 *dispositum est* Jun. pr. *Latioque potenti pro ut dignus iniqui* Petav. sec. *iniquis* Vat. tert. Rott. Oisel. Put. Petav. tert. Bonon. Leid. sec. Exc. Gevart.—158 *Auxilii fructus* Ambr. tert. *Consilium* Tholos. *actoribus* Vat. tert. Pal. Med. pr. Moret. pr. *instat* Ambr. pr. *instet* vel *obsit* Vat. tert. Petav. pr. *obstat* Leid.—159 *fluvio multos* Ambr. sec. *vates fluvio multos* Med. sec. *errante* Moret. pr. qui et *sub annos* habet.—160 *movit* Jun. pr. *meruit* vel *monuit* Put. *parentem* Vat. tert. Oisel. m. pr.—161 *Inventus primas* Med. quart. *primas* Vat. pr. Exc. Læti. *primo* Lov. *primus* duo Leidd. cum viginti duobus aliis, Exc. Gevart. Lucens. sec. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv.—162 *sævi cecidit* Vat. quint. Pric. Petav. pr. et tert. Moret. pr. ed. Parm. *quod dixerat* duo Leidd. et triginta alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gnd. ed. Vicet. qui Pric. Med. sec. m. sec. q Lov. *quæ* vel *qui* Exc. Læti. *quod* vel *qui* Oxon.

NOTE

- 156 *Thalamis*] Alii legunt *Stabulis*.
 158 *Primis auctoribus*] Hesiodus, ἡ δὲ κακῆ βουλῆ τῆ βουλευσάντι κακίστη.
Consultum male, consultori perniciosum.
 159 *Vates*] Thrasius Cypro oriundus.
 161 *Busiridis*] Crudelissimi Ægyptiorum tyranni.
 163 *Opifex tauri*] Perillus Atheniensis, qui a Phalaride conjectus est in taurum æneum, quem ipse invenerat, et flammis subjectis voces miserabiles instar mugitus moriendo edidit.

Nullius Eutropius, quam qui se protulit, ante
 Ereptas possedit opes, nullumque priorem
 Perculit exilio: solumque hoc rite peregit,
 Auctorem damnare suum. Postquam obsitus ævo 170
 Semivir excelsam rerum sublatus in arcem,
 Quod nec vota pati, nec fingere somnia possent,
 Vidit sub pedibus leges, subjectaque colla
 Nobilium, tantumque sibi permittere fata,
 Qui nihil optasset plus libertate mereri, 175
 Jam jam dissimulat dominos, alteque tumescunt
 Serviles animi: procerum squalore repletur
 Carcer, et exulibus Meroë campique gemiscunt
 Æthiopum; pœnis hominum plaga personat ardens:

minis prius populatas, quam Abundantii, qui exegerat sese, et neminem prius condemnavit exilio: et hoc tantum recte fecit, quod condemnaverit patronum suum. Postquam effœminatus iste confectus ætate, erectus est ad fastigium altum imperii, (quod neque desideria ejus sustinere potuissent, neque somnia excogitare) spectavit leges sub pedibus suis, et capita Procerum supposita sibi, et fata indulgere tantum sibi, qui nihil expetivisset amplius, quam acquirere libertatem: jam fingit se non nosse dominos suos; et animi serviles tolluntur altius: carcer plenus est sordibus Primorum, et Meroë et agri Æthiopum ingemiscunt exulibus: zona torrida resonat suppliciiis hominum:

~~~~~

sec. quo Parm. Junt. Ald. Isingr. Colin. Gryph. *hostia vel obvia* Jun. pr.—167 *quas* Vat. pr. m. pr. *sibi protulit* Sched. Gud. *prætulit* Exc. Lucens. sec. *contulit* Pric. m. pr. *prodidit* Moret. sec. m. pr. *perculit* Leid. pr.—168 *Ereptas* Oxon. pr. inc. Heins. *Directas* Farn. *Deceptas* Tholos. *Direptas* Heins. Gesn. ed. Bipont. *Dereptas* Kœnig.—169 *Pertulit* Farn. Pric. Bonon. Tholos. *exilio* Exc. Læti, m. sec. *exilio* quatuor Vatt. Pal. *hæc rite* Petav. sec. *jure* Pal. *rite* vel *jure* Med. pr.—170 *Actorem* Vat. sec. Pal. Rott. Ambr. pr. Leid. sec. duo Med. *oblitus* Florent.—171 *sullatus* Vat. sec.—172 *non fingere* Petav. tert. Med. quart. *somnia fingere* Florent. Jun. pr. *possunt tres* Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *possint* vel *possent* legebat Heinsius.—173 *legis* Rott.—174 *promittere* Jun. pr. Lov. Pat. Moret. pr.—175 *nil* Med. quart. *aptasset* Vat. tert. m. pr. *tueri* vel *mereri* Med. sec.—176 *altoque* Exc. Læti m. sec. *timescunt* Tholos.—177 *animos* Farn. *animæ* Exc. Læti m. pr. *repletus* duo Vatt. *repletur* duo Leidd. cum viginti quatuor aliis, Exc. Læti, Gevart. et Vat. Li. vin.—179 *plagis hominum* Med. sec. *resonat* Farn. *arens* conjiciebāt Heinsius.—

NOTE

172 *Vota*] Sunt hæc proverbialia:
 ‘Id tantum est, ut nec optare ausus
 essem, nec mihi fingere: Dignitas
 quæ contingit supra vota, supra somnia
 ipsa, vel magnificentissima.’

177 *Procerum*] Quos in carcerem
 conjici jubebat Eutropius.

178 *Merq̄e*] Insula Nili, hodie *Guer-guere*.

179 *Pœnis*] Cruciatibus, gemitibus exulum ab Eutropio ejectorum resonant campi Æthiopum, et zonæ torridæ solitudines.

Marmaricus claris violatur cædibus Hammon. 180

Asperius nihil est humili; cum surgit in altum :

Cuncta ferit, dum cuncta timet: desævit in omnes,

Ut se posse putent: nec bellua tetrior ulla

Quam servi rabies in libera terga furentis.

Agnoscit gemitus, et pœnæ parcere nescit, 185

Quam subiit, dominique memor, quem verberat, odit.

Adde, quod eunuchus nulla pietate movetur,

Nec generi natisve cavet. Clementia cunctis

*Ammon Marmaricus polluitur strage nobilium. Nihil est crudelius homine
abstracto, qui extollitur ad dignitates altas. Percutit omnia, dum metuit omnia:
furit contra omnes, ut hi existiment ipsum potentem: neque fera ulla est immanior,
quam servus ravidus sæviens contra corpora hominum ingenuorum. Noscit dolorem,
et non potest moderari supplicium, quod ipse passus est, ac recordatus domini, aver-
satur illum quem plectit. Adjice, quod eunuchus nullo flectitur sensu pietatis,
neque providet genti suæ aut filiis. Mansuetudo est omnibus erga æquales suos, et*

180 *Marmaricus* Farn. Jun. pr. Var. LL. ed. Antv. *cladis* Pric.—181 *Aspe-
rior* Petav. tert. *surgat* Exc. Lucens. sec. et Læti m. sec. *dum surgit* Tholos.
dum tendit Jun. pr. *consurgit* Rott. Petav. tert. *consurgere* inc. Heins.—
182 *dum sævit* Farn.—183 *Dum se posse putat* Exc. Gevart. *putet* Pat. *putet*
vel *putent* Florent. duo Med. *non tetrior* inc. Heins. *sævior* Jun. pr. *tristior*
Petav. pr. Vat. quint. *tetrior* vel *sævior* Moret. sec. *ulla* Leid. pr. et octode-
cim alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. *ulla est* Vat. sec. Pal. Farn. Ambr. tert.
Exc. Læti.—184 *colla* Pal. Pric. Florent. Med. pr. Parm. ed. *terga* duo
Leidd. cum viginti quinque aliis, Isingr. Exc. Gevart. Var. LL. e marg. Parm.
et ed. Antv. *colla* vel *terga* Vat. sec. Exc. Læti.—185 *sed pœnæ* Oxon. pr.—
186 *Quam subiit* Exc. Lucens. pr. *Quem* ed. Vicet. *quos verberat* Reg. Jun. et
Oxon. pr. *quem* vel *quos* Moret. sec. *verbera totis* Vat. pr. m. pr.—188 *Non*
generi Florent. Leid. pr. Ambr. sec. Med. tert. inc. Heins. *generis* Vat. pr. et
quint. *natisve* Exc. Lucens. pr. *natisque* Vat. tert. Farn. Rott. Lov. Put.

NOTE

180 *Marmaricus*] Jupiter Ammon in Marmarica Africæ regione, in desertis Libyæ: hodie dicitur, *Le país de Barcha*.

Claris violatur cædibus] Quod in his desertis viri illustres aut occiduntur, aut detenti pereant. Notabile quod dicit Strabo ex Eratosthene, *τάχα δὴ καὶ τὸ τοῦ Ἀμμωνος ἱερὸν πρότερον ἐπὶ τῆς θαλάττης ἐν: fortassis etiam Ammonis templum aliquando in mari jacuisse, &c.*

182 *Desævit*] Valde vehementerque sævit: alias *desævit*, id est, placatur. Virg. 'Dum pelago desævit hyems.'

183 *Se posse putent*] Qui contra votum facti sunt potentes, non credunt se haberi pro potentibus, nisi dent indicia immoderatæ violentæque potestatis ac tyrannidis.

185 *Gemitus*] Quales ipsi verberatus emisit.

186 *Odit*] Vir generosus non odit, sed miseratur, quem punit, non sibi, sed legibus. At Eutropius odit, sicque atrocius punit illum quem verberat, quasi in illo vindicaret acceptas olim a suis dominis plagas.

187 *Pietate*] Nullo sensu amoris in filios aut cogatos.

In similes, animosque ligant consortia damni.

Iste nec eunuchis placidus: sed pejus in aurum

190

Æstuat. Hoc uno fruitur succisa libido.

Quid nervos secuisse juvat? vis nulla cruentam

Castrat avaritiam. Parvis exercita furtis,

Quæ vastare penum, neglectaque sueverat arcæ

Claustra remoliri, nunc uberiore rapina

195

Peccat in orbe manus. Quicquid se Tigris ab Hæmo

Dividit, hoc certa proponit merce locandum

similitudo malorum conciliat mentes. Iste neque mitis est eunuchis, sed ardet deterius desiderio pecuniæ: cupiditas reseca potitur hac sola pecunia. Quid prodest amputasse nervos? Nullum ferrum resecat avaritiam crudelem. Manus Eutropii experta in furtis exiguis, quæ manus solita erat populari cellam, et expugnare ceram arcæ sepositam, nunc prædatur furto copiosiore, in mundo. Secundum id omne, quo Tigris separatur ab Æmo, Eutropius venditor regni et venditor

.....

Mazar. Med. quart. Exc. Læti et ed. Vicet. *natis generiæ* Moret. sec. *timet* Med. sec. *dementia* Vat. pr. m. pr.—189 *legant* Vat. pr. m. pr. *commercia* Jun. pr. *regni* Bonon. *damni vel regni* Put.—190 *iste* duo Leidd. et plurimi alii, Exc. Gevart. Lucens. pr. Ald. et ed. Vicet. *Ille vel Iste* Exc. Læti. *Eunuchus* Farn. Vat. tert. m. pr. pro *pejus* Heins. *conjecerat pronus*.—191 *succensa* Ambr. pr. inc. Heins.—192 *nervos* Exc. Lucens. sec. *numeros* Put. Med. quart. ed. Vicet. *vis ulla* Bonon.—193 *amicitiam* Bonon. *exterrita* Pat.—194 *neglecta sueverat* ed. Vicet. *arcæ* Vat. pr. vet. Gyr. Exc. Læti et Schott. *archæ* Exc. Lucens. pr. *arce* Med. pr. ed. Parm. *arte* Pal. Rott. Oisel. tres Med. inc. Heins. Leid. pr. Moret. sec. Thuan. Mazar. tres Petav. Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. *ante* Vat. sec. *arte vel arce* Farn. *arcæ vel arte* Florent. Mazar. m. sec. *arce*, vel *arce*, vel *ante* Reg. Oxon. pr.—195 *non uberiore* Exc. Læti m. pr. item Ald. et Isingr. qui in margine *nunc vel num. nec* ed. Vicet. *nunc* duo Leidd. cum viginti quatuor scriptis, Exc. Gevart. Sched. Gud. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *liberiore* Med. quart.—196 *Peccat in orbe manus?* Exc. Læti. *Portat* ed. Vicet. *Peccat* duo Leidd. et plurimi Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *Peccat vel Parcat* Florent. *manus* Moret. pr. Exc. Gevart. *Hæmo vel imo vel Hermo* Oxon. sec.—197 *hic* Vat. quint. Med. quart. *mercede* Tholos.—198 *Institor vel*

NOTE

189 *Consortia damni*] Similitudo malorum, quæ quis pati potest, vel in se, vel in liberis, conciliat animos. Virgilius de Didone: 'Non ignara mali miseris succurrere disco.'

191 *Libido*] Est vel amoris in fœminas, vel in aurum. Sic *succisa libido*, id est, Eutropius succisos habens nervos libidinis in fœminas, retinet ta-

men nervos alterius libidinis et cupiditatis in aurum.

196 *Quicquid se dividit*] Est phrasid Græca: hoc est, κατὰ, secundum quicquid dividitur.

Tigris] Fluvius Armeniam, Assyriam, aliasque provincias alluens.

Hæmo] Vel Æmo. Hic est mons Thraciæ.

Institor imperii, caupo famosus honorum.
 Hic Asiam villa pactus regit; ille redemit
 Conjugis ornatu Syriam; dolet ille paterna 200
 Bithynos mutasse domo. Suffixa patenti
 Vestibulo pretiis distinguit regula gentes.
 Tot Galatæ, tot Pontus eat, tot Lydia nummis.
 Si Lyciam tenuisse velis, tot millia ponas:
 Si Phrygas, adde; parum. Propriæ solatia sorti 205

insignis magistratum hoc exponit vendendum certo pretio. Hic moderatur Asiam emtam prædio: ille emit Syriam gemmis uxoris suæ: ille gemit permutasse Bithyniam cum hæreditate paterna. Inscriptio præfixa in vestibulo aperto discriminat mercede certa præfecturas populorum. Galatæ vendantur tanto pretio, tanto Pontus, tanto Lydia. Si vis regere Lyciam, oportet ut solvas tot millia: si Phrygiam, adice tantillum. Statuit signa venditionis esse publica ad

~~~~~

Venditor Vat. pr. imperiis Var. LL. e marg. Parm. campo Oxon. sec. caupo vel campo Farn. m. pr. Exc. Læti. formosus Vat. quint.—199 villam Vat. pr. Farn. Asia villam Lov. partus vel pactus Farn.—200 Conjugis Ematii Ambr. pr. Syriam vet. Gyr. Vat. Livin. Thiriam Lov. Tiriam Bonon. Pat. Tyriam Vat. tert. m. pr. Leid. pr. Oxon. sec. Put. Reg. duo Petav. Moret. sec. Med. sec. et quart. Ald. Exc. Gevart. De Provinciis venditis Lamprid. in Commodo. p. 51. l. 15. in Heliogabalo p. 103. paternam Bithinis m. domum Pric. paternas domos Vat. quint. Moret. sec. paternam domum Jun. pr.—201 Bithynios Leid. sec. Bithynios Vat. sec. Moret. sec. Bithynios Thuan. Bithynas domos Petav. pr. m. pr. domo Exc. Lucens. sec. domi ed. Vicet. domu Leid. pr. Oxon. sec. Lov. Petav. sec. m. pr. Bonon. Tholos. Med. tert. duo Ambr. petenti Ambr. tert. potenti Leid. pr. et viginti Codd. Exc. Gevart. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. patenti vel potenti Leid. sec.—202 cedula Pat. unde schedula conjiciebat Heinsius. Rubenius in Epistola ad Heinsium tegula conjiciebat, ut alludat auctor ad laterculum honorum, de quo Cedrenus, Ἡ παρ' Ἑλλήσιν ὀπτή πλῆθος, λατέρκουλον παρὰ Ῥωμαίοις λέγεται· ἦν δὲ πλῆθος δημοσία, ἐφ' οὗ τότε τῶν βουλευτῶν καὶ τὰ τῶν στρατευμάτων ὀνόματα ἀπεγράφετο· nihil tamen mutandum censuit. Regula enim hic ipsi erat Catalogus, κανὼν.—203 erat Put. erit Med. tert. inc. Heins. arat Farn. eant legit Heinsius. Libya Lov.—204 Si Lituam Jun. pr. m. sec. Silicium Leid. pr. Cilicium ed. Vicet. Si Libyam Vat. sec. Siciliam Pric. Farn. Pat. Tholos. Ambr. pr. Leid. sec. Jun. pr. m. pr. Exc. Gevart. Si Lyciam vel Siciliam Moret. pr. Vat. tert. domuisse inc. Heins. m. pr. ponas duo Vatt. Pal. Med. pr. pendas Pat. ponas vel pendas Farn.—205 Phrygiam Thuan. Phryges Mazar. Stygas Var. LL. ed. Antv. abde Rott. adde, parum est. Vat. pr. propriæ Exc. Lucens. sec. duræ Farn. Exc. Pat. rec. ed. Vicet. mortis Med. sec. m. pr. sortis tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Vat. Livin. Exc. Læti. forti

NOTE

198 *Institor*] Est qui a mercatore negotiationi alicui præpositus est.

201 *Bithynos*] Bithynia est regio minoris Asiæ, sicut Syria, Galatia, Lycia, Phrygia, Lydia.

Suffixa regula] Inscriptio est, quæ

denotat pretium præfecturarum, ut inscriptio canponum denotat pretium vini.

203 *Eat*] In possessionem mercantis.

Communes vult esse notas, et venditus ipse
 Vendere cuncta cupit. Certantum sæpe duorum
 Diversum suspendit onus : cum pondere iudex
 Vergit, et in geminas nutat provincia lances.

Non pudet, heu Superi, populos vænire sub hasta ? 210
 Vendentis certe pudeat. Quid jure sepultum
 Mancipium tot regna tenet, tot distrahit urbes ?
 Pollentem solio Cræsum victoria Cÿri
 Fregit, ut eunucho fluere Pactolus et Hermus ?

consolationem suæ conditionis, et ipse venditus, expetit vendere omnia: frequenter pendit pretium varium duorum æmulorum, et mox ipse iudex inclinatur cum onere graviore, et provincia regenda pendet in libram alterutram. Pro Diis! non pudet vos, gentes vendi sub hasta? Venditor quidem ipse erubescat. Quid? Servus mortuus civili jure possidet tot imperia, vendit tot oppida? Triumphus Cÿri dejecit imperio Cræsum potentem, ut Pactolus et Hermus fluere pro

.....

Bonon. sorti duo Leidd. et sedecim alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. Ald.—207 *jubet* Ambr. tert. *petit* Florent. *parat* Moret. sec. *certat* tum Put.—208 *suspendit* vel *supponit* Exc. Læti. *ponderis index* Scalig.—209 *Pendit* vel *Vergit* Put. *nutat* provincia Exc. Læti et Lucens. sec. *vertit* ed. Vicet. *senſa* [i. e. *sententia*] Jun. pr. *provincia* vel *sententia* Reg. duo Oxon. vid. Herald. not. in Minncium p. 7. ed. Leid. Elmenhorst. et Agapet. admonit. 41.—210 *Non pudet* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Exc. Læti. *Nec pudet* Leid. sec. *Num pudet* Mazar. *Non pudor* Oxon. pr. *Num pudor* volebat Heins. *venire* Florent. inc. Heins. Leid. pr. Med. tert. Exc. Lucens. sec. item Var. LL. e marg. Parm. Gesn. ed. Bipont. et Kœnig. *vænisse* Vat. Livin. *veniisse* duo Vatt. Pal. Farn. Rott. *venire* vel *venisse* Vat. pr. *sub hasta?* cum nota interrogationis, Mazar. *sub hastam* Pat.—211 *Vendentis* Med. quart. *Vendentis* duo Vatt. Exc. Læti. Rubenius ita distinguit, *Vendentis c. pudeat, qui jure, &c. quod jure* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. *quid* Mazar. *qui* vel *quo jure* Vat. pr. m. pr. Exc. Læti. *quid* vel *quo* legebat Heinsius. *deest* hic versus Flor.—211 *potentum* vel *sepultum* Oxon. sec.—212 *jurâ* Vat. sec. Pal. Med. pr. *rura* leg. Heins. *distrahit* Put. *possidet* inc. Heins. *distrahit* vel *destruit* Vat. pr. *detrakit* vel *destruit* Moret. sec.—213 *Pallentem* Jun. et Oxon. pr. *Drusum* pro *Cræsum* Vat. pr. m. pr. *curis* pro *Cÿri* Jun. pr.—214 *in Eunucho* Tholos. *fluere* Vat. pr. Jun. et Oxon. pr.—216 *proscripto* Pat.

NOTE

206 *Communes*] Vult quasdam esse notas publicas, quibus posset vendere omnia; sicque solatur se, qui toties alias venditus est.

210 *Non pudet*] Antiqui res male succedentes Diis exprobrabant.

Sub hasta] Ex more hasta præfixa, res, servi vendebantur.

211 *Sepultum*] Servus jure civili mortuus, ut qui est in domini potestate.

213 *Solio*] Imperio: signum pro re signata.

214 *Pactolus et Hermus*] Fluvii auriiferi Asiæ minoris, Lydiam Cræso regnatam alluentes.

Attalus hæredem voluit te, Roma, relinqui; 215
 Restitit Antiochus præscripto margine Tauri;
 Indomitos curru Servilius egit Isauros;
 Et Pharos Augusto jacuit, vel Creta Metello,
 Ne non Eutropio quæstus numerosior esset?
 In mercem veniunt Cilices, Judæa, Sophene, 220
 Romanusque labor, Pompeianique triumphus.

Quo struis hos auri cumulos? quæ pignora tantis
 Succedent opibus? nubas ducasve licebit;
 Nunquam mater eris, nunquam pater. Hoc tibi ferrum,
 Hoc natura negat. Te grandibus India gemmis, 225

Eunucho? Attalus voluit constitui te hæredem, o Roma: regnum Antiochi terminatum est limitibus præfixis Tauri montis; Servilius duxit in curru triumphali Isauros invictos, et Ægyptus subacta est ab Augusto, vel Creta a Metello, ne non lucrum copiosius foret Eutropio? Cilices, Judæa, Sophene, et fructus laboris Romanorum, et victoriarum Pompeii computantur pro pretio. Quo sine aggeris hos acervos auri? Qui filii adibunt tantas divitias, o Eutropi?

~~~~~

præscriptos Tholos. *præscripti* conjiciebat Heinsius. *Mauri* inc. Heins.—
 217 *Indomitus* Oisel. *curru* Pat. Tholos. *Serviles* Var. LL. ed. Antv. *Isaurus*
 Exc. Læti m. sec. *Hisauros* Vat. sec.—218 *his Creta* Exc. Pat. rec.—219
Nec non Med. pr. et sec. m. pr. ed. Vicet. *Venit pro Ne non* Moret. sec.
quæstor Jun. pr.—220 *In mercem* Exc. Læti m. pr. *In lapidem* Oxon. pr. *In*
mercem Exc. Schott. in quibus ascriptum, Ætna p. 50. *mercem* vel *lapidem*
 Petav. sec. *Sophene* Leid. sec. m. sec. Jun. pr. Moret. sec. Pal. Farn.
 Florent. Put. Petav. sec. tres Vatt. totidem Med. inc. Heins. Exc. Lucens.
 pr. ed. Vicet.—221 *Romanosque* Vat. pr. *Pompejanusque triumphus* Pat. *trophæi*
 Moret. sec. m. pr.—223 *Succedent* Leid. sec. et sedecim alii Codd. Exc.
 Gevart. Lucens. pr. ed. Vicet. et Var. LL. ed. Antv. *Succedunt* Pric. duo
 Medd. *Succedant* Reg. *ducasve* Exc. Lucens. pr. *ducasve* ed. Vicet. *ducasque*
 inc. Heins. Exc. Læti. m. pr. *ducas nubasve* Tholos. Ambr. pr.—226 *pholiis*

NOTE

215 *Attalus*] Ditissimus Pergami Rex, Populum Romanum instituit hæredem. *Luxus Attalicus*, id est, maximus.

216 *Tauri*] Montis Ciliciæ, cujus finibus terminatum est regnum Antiochi, qui magnam Asiæ partem tenebat.

217 *Isaurus*] Populos Ciliciæ, quarum arx *Isaurus* dicta, latrocinii famosa: hanc subegit Servilius, inde dictus *Isauricus*.

218 *Pharos*] Parva olim Nili insula; ponitur pro Ægypto, seu Alexandria regno, quod Augustus, victis Antonio et Cleopatra, occupavit.

Creta] Cretam insulam domuit Metellus, et hinc *Creticus* dictus est.

220 *In mercem veniunt*] Computantur pro pretio, venduntur.

Sophene] Regio Asiæ, sicut et Judæa.

225 *Grandibus gemmis*] Pretiosioribus; nam gemmæ quo majores ●●

Te foliis Arabes ditent, te vellere Seres :
Nullus inops adeo, nullum sic urget egestas,
Ut velit Eutropii fortunam et membra pacisci.

Jamque oblita sui, nec sobria divitiis mens ;
In miseram leges hominumque negotia ludit.

230

Judicat eunuchus. Quid jam de Consule miror ?
Prodigium, quodcumque gerit. Quæ pagina lites
Fœmineas meminit ? quibus unquam sæcula terris

Arabes locupletent te aromatis, te Seres vellere: nemo est tam pauper, mendicitas ita vexat neminem, ut velit habere opes Eutropii cum corpore ejus. Et jam animus immemor sui, et ebrius opibus, ludibrio habet leges afflictas, et res mortalium. Eunuchus judex est. Quid jam admiror de Consule? Quicquid facit, monstrum est. Quæ historia testantur litigationes muliebres? quibus in regionibus

—————

Tholos, spoliis marg. Isingr. Arabes. cum *τελελα σιγγυη*, Moret. pr. ditent. cum *σινγγυη*, Pat. te ditent Vat. tert. e vellere Oxon. pr. et vellere Vat. pr.—227 adeo est Jun. pr. urget Vat. pr. Oisel. Med. tert. Reg. Mazar. Ambr. sec. Exc. Læti et Lucens. sec. coget Vat. sec. Pal. Farn. Med. pr. Moret. pr. duo Petav. Bon. Pat. Ambr. pr. Oxon. sec. Var. LL. e marg. Parm. ed. Vicet. cogit duodecim alii, et ed. Parm. coget vel urget Put.—228 formam Pal. Florent. Med. pr. Eunuchi fortunam Ald.—229 non sobria inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. de vitiiis Oxon. sec.—230 En miseram conjecerat primum Heinsius, sed postea improbavit, ascripto vs. 190. 'pronus in auram Æstuat.' Montes Med. quart. ludit Exc. Lucens. sec. venit ed. Vicet. venit vel ludit Mazar. Exc. Pat. rec.—231 quidnam Exc. Læti. quid tam Rott. tantum Consule mirum Thuan. mirer? leg. Heins.—232 Prodigium Vat. quint. Farn. Oxon. pr. Prodigium est tres Vatt. Pal. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. quocumque Farn.—233 Sic actas pro fœmineas Vat. Livin. marg. Isingr. et lib. Barth. Philetaeros rex Eunuchus. Lucian. p. 914. Sic ætus et emend.

NOTE

pretiosiores. Sic Julius Cæsar pondus gemmarum exigebat in Britannia.

226 Foliis] Odoratis, ex quibus fœbant aromata, seu unguentum foliatum.

Seres] Populi Asiæ, qui ex arboribus depectunt lanuginem quandam admirabilem. Supra de III. Cons. Hon. vs. 210.

228 Fortunam et membra pacisci] Tamen, florente Eutropio, multi se eunuchos fecerunt, ut eunuchi eunuchos fierent jucundiores, sicque ad honores pervenirent. Quid non mortalia pectora cogit, Ambitio!

231 Judicat] Ita divitiis est ebrius, ita obcæcatus, ut judicet per ludum, et res humanas ludibrio habere videatur.

232 Lites fœmineas] Fœminas in Senatum venire nefas erat; et inferis ejus caput devovebatur, qui mulieri auctor erat hujus violandæ legis. Valerius Maximus. Dido tamen ex Virgilio, Jove permittente, 'Jura dabat, legesque viris.' Huic Jupiter, 'Justitiaque dedit gentes frænars superbas.' Et Justinianus Theodoram uxorem ad Reipub. consilia adhibuit, &c.

Eunuchi videre forum? Sed ne qua vacaret
 Pars ignominia, neu quid restaret inausum, 235
 Arma etiam violare parat, portentaque monstribus
 Aggerat, et secum petulans amentia certat.
 Erubuit Mavors, aversaque risit Enyo
 Dedecus Eoum; quoties intenta sagittis
 Et pharetra fulgens anus exercetur Amazon: 240
 Arbitratur aut quoties belli pacisque recurrit,
 Alloquitur Getas. Gaudet, cum viderit, hostis,

Senatus Eunuchi spectatus est unquam per ætates omnes? At ne qua pars caret infamia, neve quid remaneret intentatum, apparat quoque polluere arma, et vesania impudens Eutropii accumulatur prodigia prodigiis, et pugnat secum. Pudet Martem; et Enyo fastidius irrisit ignominiam Orientis; quoties ille Eutropius Amazon vetula indulgens telis, et micans pharetra exercetur; vel quoties redit moderator belli et pacis, et affatur Getas. Hostis, cum aspexerit

Sic actas Vat. pr. novit Moret. sec. fœdera Med. tert.—235 *ignominia* Rott. duo Med. inc. Heins. *ignominia* Leid. pr. cum octodecim scriptis, Exc. Lucens. sec. item Cod. Rhem. *ignominia* vel *ignominia* Vat. pr. Med. pr. nec quid Pric. ne plurimi Codd. Exc. Læti, ed. Parm. Var. LL. ed. Antv. *insum* Petav. sec. Med. tert. *inausum* vel *insum* Oxon. sec.—236 *monstrum* Vat. pr. *monstri* Farn.—237 *Augerat* Jun. pr. *Aggerat* Bonon. Exc. Læti, et ed. Vicet. *Aggerat* Leid. pr. et triginta fere alii, Exc. Lucens. sec. et ed. Parm.—238 *aversaque* Vat. pr. Pric. Florent. Med. tert. Petav. pr. Reg. Oxon. pr. vet. Gyr. Vat. Livin. duo Ambr. inc. Heins. Exc. Gevart. et Lucens. sec. *aversaque* tres Vatt. Pal. Farn. Oisel. in *Hæmo* pro *Enyo* Rott.—239 *Eoum*: Lov. *Eoum*. cum *τελειὰ στήμη*, Moret. pr. Put. duo Petav.—240 *pharetris* Ambr. pr. Pat. *surgens* Farn. *exerceret* ed. Vicet. *exercetur* vel *exercebat* Exc. Læti.—241 *cucurrit* Med. tert. *requirit* Petav. sec. *recurrit* vel *cucurrit* Exc. Læti.—242 *Alloquiturve* Pric. Oisel. Vat. Livin. Ambr. pr. Petav. tert. Med. quart. Put. Pat. *Getis* Vat. tert. m. pr. *hostes* Jun.

NOTÆ

234 *Ne qua pars*] Rerum humanarum, quarum pars est bellum, arma.

236 *Violare*] Quasi Eunuchus profanaret Marti virisque sacra: hæc tamen gloriose gessit Narses Eunuchus, Gothis expulsis, et Totila interfecto, legum vindex, Romæ reparator, Christianæ fidei custos acerrimus; sed hic fuit post Claudiani tempora.

237 *Amentia certat*] An iudicet, an Delph. et Var. Clus.

arma gerat: utrumque in Eunucho ait insanum esse.

238 *Enyo*] Bellona soror Martis, vel ancilla.

240 *Amazon*] Sic dicitur ab *ἀ*, sine, et *μάστος*, mamma, quod Amazones sibi mammam exurerent, quo forent vibrantis sagittis habiliores.

242 *Getas*] Getæ et Gothi unum et idem sunt; sed *Getæ* nomen, quia lenius, Romani usurpare malunt.

Claud.

3 H

Et sentit jam deesse viros. Incendia fumant :
 Muris nulla fides : squalent populatibus agri,
 Et medio spes sola mari. Trans Phasin aguntur 245
 Cappadocum matres, stabulisque abducta paternis
 Caucasias captiva bibunt armenta pruinas,
 Et Scythicis mutant Argei pabula sylvis.
 Extra Cimmericas, Taurorum claustra, paludes
 Flos Syriæ servit : spoliis nec sufficit atrox 250
 Barbarus : in cædem vertunt fastidia prædæ.

eum, lætatur et cognoscit jam non esse viros. Incendia fumant : nulla fiducia in muris, campi desolantur direptionibus, et spes una est in mari medio. Matres Cappadocum captæ ab hoste ducuntur trans Phasin, et armenta captæ, abducta ex stabulis avitis potant nives Caucasias, ac permittunt pascua Argæi cum nemoribus Scythiæ. Ultra paludes Cimmericas, quæ sunt munimenta Taurorum, juvenis Syriæ serva est : neque crudeles barbari sufficiunt exuviis referendis : con-

.....

pr.—243 *Cum sentit* Petav. pr. *sensit* Mazar.—244 *Mauris* Med. tert. *Euris* Florent. *Mures* Vat. pr. *populantibus* Oisel. Reg. duo Oxon. ed. Vicet. Parm. Var. LL. ed. Antv.—245 *In medio spes sola* Med. quart. Ambr. pr. *In medio spes nulla* Sched. Gud.—246 *vates* Jun. pr. *adducta* Moret. pr. Put. *stabulis*, sine copula, Farn. Thuan. Oxon. pr. Pat. Ambr. pr. inc. Heins. *tabulis* Ambr. sec. *assueta* Thuan.—247 *armenta b. captiva* Reg.—248 *Argæi* Tholos. *Algæi* tres Vatt. Rott. *Argeis* Jun. pr. *Argæia pabula* legebat Heinsius.—249 *Ultra* Vat. sec. Med. quart. *Extra* vel *Ultra* Lov. Med. tert. *Cinifias* pro *Cimmericas* Pat. *Caurorum* Jun. pr. *palustres* Lov.—250 *Flos Syriæ servit* Exc. Læti. tres Med. totidem Petav. Lov. Thuan. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. *Flos Syriæ sævit* Sched. Gud. *Assyriis fervet* Put. Petav. pr. Mazar. Tholos. *Assyriis fervet* Reg. Pat. m. sec. *Assyriis servit* Vatt. duo item Vat. Livin. *Assyriis servit* vel *Flos Asiæ servit* Vat. pr. Oisel. Florent. *Flos Syriæ servit* vel *Assyriis fervet* Oxon. sec. *servit* Bon. duo Ambr. Moret. sec. *sevit* duo Ambr. *non sufficit* Med. quart. Tholos.—251 *incedit* pro *in cædem* Jun. pr. *vertit* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *vertunt* Reg. Oxon. pr.

NOTÆ

243 *Deesse viros*] Siquidem militat Eunnuchus.

244 *Populatibus*] Gothi omnia populantur, pugnante contra Eutropio.

245 *Phasin*] Hic est fluvius Colchidis. De hoc supra.

247 *Caucasias*] Armenta pelluntur longe versus Caucasum, ob metum armorum Eutropii.

248 *Argæi*] Hic mons, pascuis nobilitatus, est Cappadociæ in minore Asia. Strabo, ὑπὸ τῆ Ἀργαίῳ ὄρει πᾶτων δὴηλοτάτω, sub *Argæo monte*

omnium altissimo.

249 *Cimmericas*] Cimmerici populi trans Pontum Euxinum, ita inter montes absconduntur, ut apud eos densissimæ sint tenebræ; usque eos Homerus, teste Strabone, apud Inferos collocavit. Inde proverbium, 'Cimmericæ tenebræ.'

Taurorum] Tauri sunt Sarmatiæ Europææ populi ad Bosporum Cimmericum; apud quos est Taurica Chersonesus.

Ille tamen (quid enim servum, mollemque pudebit ?
 Aut quid in hoc vultu poterit flagrare ruboris ?)
 Pro victore redit. Peditum vexilla sequuntur,
 Et turmæ similes, eunuchorumque manipuli, 255
 Hellespontiacis legio dignissima signis.
 Obvius ire cliens, defensoremque reversum
 Complecti. Placet ipse sibi, laxisque laborat
 Distendisse genas, fictumque inflatus anhelat,
 Pulvere respersus tineas, et solibus ora 260
 Pallidior, verbisque sonat plorabile quiddam
 Ultra nequitiam fractis, et prælia narrat :

vertunt in stragem contentum spoliatorum. Et tamen iste Eutropius (nam quid servus et effeminatus erubescet, et quis rubor poterit ardere in facie hujus?) revertitur quasi triumphator. Signa peditum comitantur hunc, et catervæ æquales, scilicet multitudo Eunuchorum, exercitus dignissimus vexillis Hellespontiacis. Cliens cœpit ire obviam, et amplexari propugnatorem redeuntem: ipse plaudit sibi, et conatur tumefacere genas pendulas, et tumidus simulat anhelitum: habens caput tineosum sparsum pulvere, et vultum pallidiorem calore, et dictis mollioribus ipsa mollitie pronuntiat aliquid lacrymabile, et recenset certamina; ac voce tremente

Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *vertunt* vel *vertit* Vat. pr.—253 *vultu poterit* Vat. quint. Pric. Florent. Tholos. *potuit vultu* Put. *cultu* Med. sec. *poterit* duo Ambr. *potuit* plurimi Codd. Exc. Læti et Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. *superare* Exc. Gevart. *pudoris* tres Vatt. Bonon. Pat. Ambr. pr. Moret. sec. Petav. tert. Lov. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *ruboris* vel *pudoris* Petav. pr. Put. *Aut quid in hoc vili p. vultu flagrare pudoris* Jun. pr.—254 *peditum* Ambr. pr. Vat. Livin. *tum cum* Put. Reg. duo Petav. inc. Heins. *tunc cum* Pric. Med. tert. Bonon. Pat. Tholos. Oxon. sec. duo Ambr. Exc. Læti. Ald. cc Jun. pr. *tunc cum* vel *peditum* Vat. pr. *truncum* conjiciebat Heinsius, quia truncatus. unum vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.—256 Hic versus deest in Tholos. —258 *ille* Med. quart. *laxansque* Rott. *lapsasque* Petav. tert.—259 *Extendisse* Lov. Oxon. pr. *Contendisse* Vat. quint. Oisel. Reg. et Vat. pr. m. pr. *fractumque* Ambr. pr. *victumque* conjiciebat Heins. *anhelas* Jun. pr. *hanelat* Var. LL. ed. Antv.—260 *dispersus* inc. Heins. *tunicas* Exc. Gevart. *timeas* Jun. pr. *solibus* vel *sordibus* Med. sec. *sordibus oras* Squallidior legebat Heinsius.—261 *senâ* Farn.—262 *Ultra* Exc. Læti. *Ultero* Med. tert. *Ultra* vel *Citra* Pric. *fractis* Exc. Lucens. sec. *fractas* Jun. pr. *factis* Med. tert.

NOTE

- 252 *Quid servum pudebit*] Serviles pontum.
 animæ pudoris nesciæ. Seneca: 259 *Fictum anhelat*] Non revera
 'Optimum in adolescente signum anhelat, sed fictum, seu ficto modo.
 verecundia.' Quasi multum laboris exhausserit.
 255 *Eunuchorum*] Militum inertis- 262 *Nequitiam*] Hæc est amatoria
 simorum duce Eutropio militantium. mollities.
 256 *Hellespontiacis*] Eutropii digna *Fractis*] Verbis mollibus addit fle-
 legio, quæ militaret sub auspiciis tum; verbis plusquam effeminatis.
 Priapi infamis, qui natus ad Helles-

Perque suam tremula testatur voce sororem
 Defecisse vagas ad publica commoda vires.
 Cedere livori, nec sustentare procellas
 Invidiæ, mergique fretis spumantibus orat.
 Exoretque utinam ! Dum talia fatur, ineptas
 Detergit lacrymas, atque inter singula dicta
 Flebile suspirat : qualis venit arida socrus
 Longinquam visura nurum : vix lassa resedit,
 Et jam vina petit. Quid te, turpissima, bellis
 Inseris, aut sævi pertentas Pallada campi ?
 Tu potes alterius studiis hærerere Minervæ ;
 Tu telas, non tela, pati : tu stamina nosse,

265

270

testificatur per sororem suam vires defecisse ad utilitatem patriæ, se cedere invidiæ, neque posse perferre tempestates æmulum, et cupit submergi aquis frementibus. Et utinam exorasset ! Dum dicit hæc, abstergit lacrymas stultas, atque inter verba omnia, suspirat flebiliter. Sicut socrus sicutulosa advenit invisura nurum longinquam : ægre sedit fatigata, et jam postulat vinum. Quare misces te armis deformissima, vel experiris Palladem in arena terribili ? Tu potes applicare te artibus alterius Palladis ; tu potes ferre telas, non tela ; tu ducere fila ; tu sagax instare

actis vet. Gyr. ed. Vicet.—263 *suum dolorem* Jun. pr.—264 *commoda publica* Ambr. pr.—266 *jungique* Ambr. pr. *spirantibus* Pat.—267 *ineptus* Vat. pr.—268 *Detergit* Vat. quint. Pal. Farn. *Deterget* Leid. pr. cum septemdecim aliis, et Exc. Lucens. sec. *Deterget* Vat. pr.—269 *horrida* Vat. quint.—270 *Longavam* Vat. quint. *laxa* Lov. Var. LL. ed. Antv. *recedit* Thuan. duo Petav.—271 *turpissime* tres Vatt. Rott. *turpissima* Pal. Farn. Med. pr. Moret. pr. *turpissime* vel *turpissima* Florent.—272 *sævis* Mazar. et *sævis* Jun. pr. duo Petav. *Seiis* et emend. *Medis* Vat. tert. *sævis campis* Vat. pr. Pal. Farn. Rott. Tholos. Vat. Livin. Exc. Læti. *sævi campi* Florent. Jun. pr. duo Oxon. Put. Reg. Thuan. Med. tert. tres Petav. tres Ambr. Bonon. Pat. Lov. inc. Heins. Ald. Sched. Gud. *prælia pro Pallada* Vat. tert. Reg. Thuan. Petav. tert. duo Oxon.—273 *anterius* Ambr. tert. *alterius* vel *alternis* Reg.—274 *Et telas* Leid. pr. et viginti quatuor alii, Exc. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm. *sequi* Pal. Med. pr. *nosti* Leid. pr. *nosce* Ambr. tert. *nosse* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *nosse* Heins. Gesn. et

NOTÆ

263 *Sororem*] Per uxorem suam, quacum vivebat ut cum sorore.

266 *Mergique*] Optat mergi, et devovet caput suum ad fidem dictis faciendam.

267 *Exoretque utinam*] Eutropius orat se submergi ; et utinam exoret, hoc est, obtineat quod petit. Sic enim infelicitas publica in caput ejus converti putabitur.

271 *Turpissima*] Sic compellat Eu-

tropium, qui similis est vetulæ turpissimæ.

272 *Sævi pertentas Pallada campi*] Hypallage : id est, experiris sævum campum Palladis armorum præsidis ; vel experiris Palladem, sævi campi seu belli præsidem.

273 *Alterius Minervæ*] Quæ præest telis atque lanificiis.

274 *Tu telas, non tela, pati*] Sic Sophia Justiniani Imperatoris conjux

Tu segnes operum solers urgere puellas,
 Et niveam dominæ pensis involvere lanam.
 Vel, si sacra placent, habeas pro Marte Cybeben :
 Rauca Celænaeos ad tympana disce furores.
 Cymbala ferre licet, pectusque illidere pinu,
 Inguinis et reliquum Phrygiis abscindere cultris. 280
 Arma relinque viris : geminam quid dividis aulam,
 Conarisque pios odiis committere fratres ?
 Te magis, ah demens, veterem si respicis artem,
 Conciliare decet. Gestis pro talibus annum

*virginibus pigris ad laborem ; tu potes implicare pro domina lanam albam ad opus faciendum. Aut si sacra grata sunt tibi, eligas Cybelen pro Marte. Edisce vesaniam Phrygiam ad tympana stridula : permittitur tibi gestare Cymbala, et quater sinum pinu. * * Relinque bella viris. Quare turbas Regiam duplicem, et tentas armare fratres pios in odia mutua ? convenit tibi potius, heu insane, conciliare, si spectas artem tuam antiquam. Pro factis similibus, Eutropius postulet consulatum,*

ed. Bipont. *nesse* vel *Scrum* Vat. quint.—276 *victam* pro *niveam* Med. tert. Put. m. pr. *tinctam* Pric. Ambr. sec. inc. Heins. *junctam* Med. pr. Ambr. pr. *vinctam* Leid. pr. cum tredecim aliis, Sched. Gud. Var. LL. ed. Antv. *vinctam* vel *tinctam* Oxon. sec. *niveam* vel *vinctam* Vat. pr. *evolvere* Vat. sec. *inf'ng'e* Jun. pr. *lanam* vel *lænam* Oxon. pr. Reg. cum Glossa. Virgil. 'Tyrioque ardentem murice lænam.'—277 *At si* Med. quart. *sacra* vel *tela* Vat. pr. *adeas* conj. Heins. *Matre* Vat. pr. *Cybellen* Vat. sec. m. pr. item edd. Heins. Gesn. et Bipont. *Cybelen* Ald. Exc. Læti. *Cybelem* tres Vatt. Pal. Oisel.—278 *Celænaeos* Exc. Læti. *Cileneos* Oxon. pr. *Cibeleos* Jun. pr. *Cibelaos* vel *Celæneos* Petav. tert.—279 *disce* Vat. pr. *pectus* sine copula, Vat. quint. Pric. Exc. Læti. *allidere* vet. Gyr. nam et *pectus pinu illidebant* Isidis sacerdotes. Lamprid. in Commod. vid. Casaub. p. 96. et Salmas. de Dendrophoris in Indice.—280 *abscindere* Petav. pr. *occidere* Pat. *abscidere* Oisel. Med. tert. Put. Thuan. Bonon. Ambr. pr. Petav. tert. ed. Vicet.—281 *viro* Rott.—282 *Conarise* Vat. sec. odio Thuan.—283 *O demens* Jun. pr. Tholos. Petav. pr. Vat. quint. *a demens* Vat. pr. Exc. Læti. *ha demens* Leid. pr. Vat. sec. Pal. Rott. Florent. duo Oxon. tres Med. Put. Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. totidem Moret. inc. Heins. *conspicis* Reg. *arcem* Tholos.—284 Heinsius ascripserat locum Ovid. I. Amor. Eleg. XIII. 42. 'Num me nupsisti con-

NOTE

Narsen eunuchum ad fusum et telas contumeliosè vocabat : at ille Longobardis in Italiam accitis telam orsus est, quam nemo potuit dissolvere.

275 *Urgere puellas*] Quod officium eunuchorum est in Gynæceis, sive atriis mulierum.

277 *Cybeben*] Cujus sacris destinati semiviri.

278 *Celænaeos*] Phrygios : 'Celænae urbs, caput quondam Phrygiæ fuit.' Livius. Strabo agnoscit in Tro-

ade Κελαινὰς κόμην, *Celænas pagum*. In Phrygia, Cybeles celebrabantur sacra furiosa, in quibus Galli furentes sibi sinum pinu quatiebant, et omnes corporis partes gladiis deformabant.

282 *Pios fratres*] Arcadium et Honorium, inter quos ista vulpes Aleecto peyor semina discordiæ jaciebat.

284 *Conciliare*] Fæminas viris, leononis est, cujus alias Eutropius artem exercebat.

Flagitet Entropius, ne quid non polluat unus ; 285
 Dux acies, iudex prætoriam, tempora Consul.
 Nil adeo foedum est, quod non exacta vetustas
 Ediderit, longique labor commiserit ævi.
 Œdipodes matrem, natam duxisse Thyestes
 Cantantur : peperit fratres Jocasta marito, 290
 Et Pelopea sibi. Thebas ac funera Trojæ
 Tristis Erechthei deploret scena theatri.

nequid non solus contaminet, Ductor exercitus, Iudex Senatuum polluat, Consul annum. Nihil tam turpe est, quod antiquitas præterita non produxerit, et quod non series longæ ætatis admisierit. Œdipus memoratur duxisse matrem, Thyestes filiam ; Jocasta genuit fratres conjugi suo Œdipo, et Pelopea sibi. Scena miserabilis theatri Atheniensis luget Thebas, et fata Trojæ. Tereus transformatus est in

effliante seni? vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 486.—285 *Flagitat* Vat. pr. m. sec. Pric. Exc. Læti. *Flagitet* Leid. pr. Jun. pr. duo Oxon. Moret. pr. et sec. m. sec. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Put. quatuor Med. Exc. Lucens. sec. numquid Med. tert. ne vel non Exc. Læti.—287 *foedum* Ambr. tert. *foedum est* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Exc. Oisel. Exc. Læti. *exhausta* duo Med. *voluntas* Med. tert.—288 *Ediderat* Tholos. *memor pro labor* Vat. quint. Med. sec. m. pr. *anni* Thuan. Oxon. pr.—289 *Œdipodas* Farn.—290 *Cantantur* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Exc. Læti. *Cantantur* Oisel. Bonon. Tholos. Leid. sec. Oxon. sec. duo Ambr. tres Petav. Exc. Lucens. sec.—291 *Thebas* Mazar. inc. Heins. *fratres pro Thebas* Pat. *lubes* duo Leidd. cum viginti quatuor aliis, Exc. Læti, Gevart. Lucens. sec. Sched. Gnd. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. *Trojæ vel Thebas* Petav. tert. *Thebas vel labe*s Vat. pr. Med. sec. Put. *Thebas vel tadas* Florent. *Thebes* conj. Heins. *ac funera* Vat. tert. Exc. Læti. *et funera* Rott. Mazar. Oxon. pr.—292 *Erichtai*

NOTE

Annum...tempora] *Flagitat* annum, id est, munus consulis, qui dominus est anni ; sed huic polluit Entropius, simulque tempora, quæ decet ab eunucho gubernari.

287 *Exacta*] Hactenus acta, præterita vetustas.

288 *Commiserit*] Velut crimen ali-quod : monstrum enim, naturæ Deorumque crimen et dedecus, appellabant.

289 *Œdipodes*] Laius Rex Thebarum discit ex Oraculo se occidendum esse a filio : hoc ut vitet, filium natum, pastori dat occidendum. Pastor misericors, perforatis pedibus, eum suspendit ex arbore : hinc nomen, *oidas*, *sumes* ; *rods*, *rodos*, *pes* ; inde enim pe-

des tuebant. Ab alio pastore suscipitur, et delatus ad Polybii Corinthiorum Regis uxorem, alitur : hic grandior factus patrem perquirat, et in quodam Phocensium tumultu patrem Laium incognitum occidit : mox interfecta Sphinge Thebas intrat, matremque Jocastam insciens uxorem ducit.

Thyestes] Frater Atrei Mycenarum Regis in Peloponneso.

291 *Pelopea*] Filia Thyestis ex suo patre peperit sibi fratrem *Egialtheum*. *Thebas*] Thebarum castus et calumniosus.

292 *Erechthei*] Atheniensis, ab Erechtheo alias Rege.

In volucrem Tereus, Cadmus se vertit in anguem.
 Scylla novos mirata canes. Hunc arbore figit,
 Elevat hunc pluma, squamis hunc fabula vestit, 295
 Hunc solvit fluvio. Nusquam spado Consul in orbe,
 Nec iudex ductorve, fuit. Quodcumque virorum
 Est decus, eunuchi scelus est. Exempla creantur,
 Quæ socci superent risus, luctusque cothurni.
 Quam pulchre conspectus erat, cum tenderet artus 300

avem, Cadmus in serpentem: Scylla obstupuit canes novos ex se natos: fabula hunc factum arborem plantat, extollit illum pennis, hunc operit squamis, illum liquefacit in fluvium. Nusquam eunuchus extitit Consul in mundo, neque Iudex, neque Dux: quicquid honestum est viris, crimen est eunucho; exempla producuntur, quæ vincant facetias comædiæ, et tristitiam tragædiæ. Quam belle Eutropius aspici-

duo Vatt. Pal. Eritrei Moret. pr. Erithei Moret. sec. Aristei Pric. Aristei Jun. pr. Eristei Oxon. sec. cæna Rott. Oisel. Leid. sec. Med. tert. Put. duo Petav. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. cæna Moret. sec. Hi duo vero versus in Thuan. desiderantur.—294 *mutata* Oisel. Oxon. pr. *mutata* vel *mirata* vel *imitata* Vat. pr. *hanc* Florent. *hunc* Vat. Livin. *hanc* vel *hunc* Ald. *signat* Vat. quint. *figit* Lov. Bonon. Pat. Put. Thuan. Leid. sec. m. pr. Med. sec. m. pr. duo Oxon. et Petav. Exc. Gevart. *finxit* Pric. *figit* vel *figunt* Vat. tert.—295 *Flebat* pro *Elevat* Vat. pr. m. pr. *Revehit* Med. quart. *Evehit* Exc. Gevart. *hanc* Vat. tert. Florent. *hunc* tres Vatt. Pal. Farn. Oisel. *plumis* Mazar. *pluma* duo Leidd. et Oxon. Jun. pr. Put. Reg. ambo Moret. Lov. tres Petav. Ald. ed. Plantin. item Var. LL. ed. Antv. *hanc fabula* quatuor Vatt. Pal. Farn. Oisel. *vertit* Mazar.—296 *Hunc* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. cum glossa, i. e. *Maryam* Tholos. tres Ambr. Exc. Læti. *hunc* Ms. Delr. *hunc* ubique habent edd. Vicet. Parm. Demst. Cæsii, Elzev. Barth. ter *hanc* et quarto loco *hunc* Ald. Junt. Colin. contra ter *hunc* et quarto loco *hanc* Ising. Gryph. Claver. primo vere locæ *hunc*, deinde ter *hanc* ed. prim. Heinsii. *numquam* quatuor Vatt. Pal. Farn. Oisel. *nusquam* Reg. Oxon. pr. in urbe Farn. m. pr.—297 *ductorque* Pal. Med. pr. Tholos. *ductorve* Exc. Læti. *quodcumque* Exc. Lucens. sec. *quicumque* ed. Vicet.—298 *Eunuchi* tres Vatt. Farn. *Eunuchis* Vat. sec. Moret. sec. Var. LL. e marg. Parm.—299 *socii usus* pro *socci risus* Jun. pr. *superant* Leid. pr. Ambr. sec. Med. tert. Pat. inc. Heins. *luxusque* Pat.—300 *pulchre*

NOTÆ

293 *In volucrem*] In Upupam Tereus mutatus est, ob Philomelam uxoris suæ Prognæ sororem constupratam.

294 *Scylla*] Se lavans in fonte, a Circe selotypa infecto, vidit inferiores corporis partes in rictus caninos transformatas, sequæ in mare præcipitans, versa est in gurgitem cognominem. Fuit et alia Scylla Nisi filia in alaudam mutata.

Arbore figit] Ut Daphnen, Myrrham.

295 *Pluma*] Ut Cycnum, qui rex erat Ligurum, qui morte Phaëthontis contabuit, et versus est in avem cognominem; ut etiam Picas, quæ erant Pieri filiæ, et quæ ob garrulitatem in picas conversæ sunt.

Squamis] Ut Glaucum.

296 *Solvit fluvio*] Ut Proteum illum, qui ex Virgilio: 'Omnia transformat

Exsanguis onerare toga ; cinctuque gravatus,
 Indutoque senex obscenior iret in auro !
 Humani qualis simulator simius oris,
 Quem puer arridens pretioso stamine Serum
 Velavit, nudasque nates ac terga reliquit, 305
 Ludibrium mensis. Erecto pectore dives
 Ambulat, et claro sese deformat amictu.
 Candida pollutos comitatur Curia fasces,
 Forsitan et Dominus : præbet miracula lictor

batur, cum conaretur operire veste consulari membra exsucca, et oppressus vestimento, ac vetulus turpior incederet in vestibis aureis indutis. Sicut simius imitator vultus hominis, quem puer illudens textis ornatu divite Serum, ac deseruit clunes nudatos et terga ludibrium futurum convivis : simius locuples ingreditur sinu sublato, et deturpat se veste insigni. Senatus albatu sequitur fasces contaminatos ab Eunucho : et forte dominus sequitur. Lictor clarior consule monstrat prodigia :

Vat. pr. duo Leidd. et Oxon. *pulcher* duo Vatt. Farn. Pric. Petav. pr. Moret. sec. Ambr. tert. Tholos. duo Med. *ornatus* Med. quart. *tonderet* Jun. pr. *arcus* Tholos. Ambr. sec.—301 *onerante* Florent. m. pr. Pat. Exc. Lucens. pr. *ornante* Ambr. sec. Med. tert. *ornare* duo Leidd. et octodecim alii, Exc. Gevert. Var. LL. ed. Antv. *ornare* vel *onerare* Put. Ambr. pr. Oxon. sec. Exc. Læti. *onerare* vel *onerante* Vat. pr. *cinctusque* Petav. tert. m. pr. *cinctuque* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. ed. Kœnig. *cinctumque* Jun. pr. *cinctuque* vel *cinctusque* Reg. *gravatur* Vat. tert. *gravatus* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. Exc. Læti. *gravatur* vel *gravatus* Oxon. pr. *cinctumque gravatus* Gesn. *cinctuque gravatus* ed. Bipont.—302 *Inductoque* Vat. sec. et tert. m. pr. Pal. Farn. Pric. Rott. Oisel. *Indutoque* duo Med. Petav. pr. Tholos. Ambr. sec. Moret. sec. Vat. Livin. inc. Heins. *iret obscenior* Rott.—303 *simulator* Tholos. *imitator* Jun. pr.—304 *adridens* Vat. quint. *ah ridens* Rott. *irridens* legit Heinsius. *abridens* Med. sec. *flumine* Exc. Læti m. pr. *rectum* pro *Serum* Med. tert.—305 *nudasque genas* Farn. m. pr. *at terga* Rott. *relinquit* Oisel. Leid. pr.—307 *in actu* pr. *amictu* Jun. pr.—308 *Candida* vel *Callida* Moret. pr.—309 *dominus* duo Vatt. Pal. Rott. Oisel.

NOTÆ

sese in miracula rerum, Ignemque horribilemque feram, fluviumque liquentem.’

301 *Gravatus*] Quasi ita macilentus atque infirmus foret, ut ne quidem togam ferre posset.

302 *Obscenior*] *Obscenus* dicitur quasi *abs scena*, quod in scena et in theatro dici non debet, quia turpe : vel *obscaenus* deducitur ab *ob* et *cœnum* ; vel ab *ob* et *cano*, hoc est, contra cano, quod sit verbum mali auspicii. Unde Virgilius dixit, ‘ Obscœnas volucres, obscœnamque famem.’ Alii alia sen-

tiunt.

304 *Serum*] Hi sunt populi extremæ Asiæ, mira arborum lanugine celebres, vel potius vermium in his arboribus stabulantium exuviis pretiosis divites.

307 *Sese deformat*] Optime, quo enim veste lautior est simius, eo turpior.

308 *Candida*] Albata, seu novis vestibis induta in honore Consulibus.

309 *Dominus*] Aliquis ex veteribus servi Eutropii dominis.

Consule nobilior, libertatemque daturus, 310
 Quam nondum meruit, scandit sublime tribunal ;
 Atque inter proprias laudes Ægyptia jactat
 Somnia, prostratosque canit se vate tyrannos.
 Scilicet in dubio vindex Bellona pependit,
 Dum spado Tiresias, enervatusque Melampus 315
 Reptat, ab extremo referens oracula Nilo.
 Obstrepere avium voces : exhorruit annus

et Eutropius largiturus libertatem, quam nondum promeritus est, conscendit tribunal altum, et inter elogia sua, ventitat deliria Ægyptia, et cantat Tyrannos debellatos, se referente vaticinia. Nimirum Bellona ultrix hæsit dubitans, dum Tiresias eunuchus, et Melampus eviratus arreptit, reportans oracula a Nilo ultimo. Garritus volucrum occinuerunt, annus horruit nomen, et Janus

Exc. Læti. *dominis* Med. quart. vet. Gyr. *dn̄s* Florent. duo Med. inc. Heins. Lov. Tholos. Put. Mazar. duo Petav. tres Ambr. *dn̄is* duo Vatt. Pric. Med. sec. Thuan. Petav. tert. Jun. pr. marg. Parm. *dn̄s* vel *dn̄is* Oxon. pr.—311 *Quod* vel *Quam* Exc. Læti. *nondum* duo Vatt. Farn. Pric. Exc. Læti. *neq̄dum* Leid. pr. et quindecim alii, Exc. Lucens. sec. Var. LL. ed. Antv. item ed. Bipont. *metuit* Gesu.—312 *laudes proprias* Vat. sec.—314 *velox* Ambr. pr.—315 *Melampus* Jun. pr.—316 *Reptat* Jun. pr. *Reptat* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. Moret. sec. Exc. Gevart. *Raptet* Med. quart. *Raptat* Pric. Med. sec. m. sec. Bonon. Pat. Ambr. pr. Leid. sec. Oxon. sec. Lov. duo Petav. *Reptat* vel *Raptus* Reg. *Reptet* vel *Raptus* Oxon. pr. Exc. Læti. *eterno* Ambr. pr. *oblivia* vel *oracula* Vat. quint.—317 *Obstrepere* Put. Thuan. Reg. m. pr. Pat. Moret. sec. Oxon. pr. ed. Vicet. *Obstrepere* vel *Obstrepere* Vat. pr. de strepitu hoc avium vid. Passerat. ad Propert. Lib. I. p. 221. *avium* Exc. Læti. *animi* Pric. *animo* Med. tert. *Annus* Exc. Pat.

NOTÆ

310 *Libertatemque daturus*] More novorum consulum, quorum primus actus erat datio libertatis.

312 *Ægyptia somnia*] Theodosius contra Eugenium pugnaturus, misit Eutropium in Ægyptum ad quendam virum pinm Joannem appellatum, qui cladem Maximi tyranni prædixerat. Ille vero prædixit quoque Theodosium victoriam relaturum esse, sed non incrementam; et paulo post in Italia obiturum. Quæ cum ita contigerint, nihil est quod *somnia* vocentur: sunt enim ea certe *Oracula*.

313 *Canit se vate*] Falsum igitur est ablativos, quos absolutos vocant, *posse non posse*, nisi rebus et personis

differentibus. Ovidius, 'Me duce ad hunc voti finem, me milite veni.' Cicero: 'Quæ ornamenta etiam in sexto Clodio, te Consule, esse voluisti,' &c.

315 *Tiresias*] Sic vocatur Eutropius, quod Tiresias vates fuerit apud Thebanos, et utrumque sexum experitus fuerit.

Melampus] Nomen auguris apud Homerum.

316 *Reptat*] Quia magna est tarditas corporis enervati.

317 *Obstrepere*] Aves testatæ sunt suo strepitu aversari Consulem eunuchum, velut rem portentosam.

Annus] Anni nominabantur a Con-

Nomen, et insanum gemino proclamat ab ore,
 Eunuchumque vetat fastis accedere Janus.
 Sumeret illicitos etenim si foemina fasces, 320
 Esset turpe minus. Medis levibusque Sabæis
 Imperat hic sexus, reginarumque sub armis
 Barbariæ pars magna jacet. Gens nulla probatur,
 Eunuchi quæ sceptrum ferat. Tritonia, Phoebe,
 Vesta, Ceres, Cybele, Juno, Latona coluntur : 325
 Eunuchi quæ templa Dei, quas vidimus aras?
 Inde sacerdotes: hæc intrat pectora Phœbus:
 Inde canunt Delphi. Trojanam sola Minervam
 Virginitas Vestalis adit, flammasque tuetur.

vociferatur ore duplici horrendum esse, ac prohibet eunuchum admoveere se fastis. Nam si mulier usurparet fasces vetitos, minus pudendum foret. Hic sexus dominatur Medis et Sabæis celeribus, et pars magna Barbariæ subjecta est armis Reginarum. Nullus populus memoratur, qui patiat imperium eunuchi. Pallas, Luna, Vesta, Ceres, Cybele, Latona adorantur. Quæ delubra sunt Dei eunuchi? Quæ conspeximus altaria? Inde sacerdotes: Apollo ingreditur hæc corda: inde Delphi vaticinantur. Una virginitas Vestalis accedit ad Minervam Trojanam, et custodit

rec.—318 *Nomen* vel *Omen* Exc. Læti. *ut insanum* Med. tert. *insano geminum* Exc. Cod. Rhem. *orbe* Vat. pr. Oisel. Florent. *orbe vel ore* Vat. tert. Reg. Oxon. pr.—319 *fastis* Med. tert. *tristis* Farn. *fastis accedere fastis* Leid. sec. *Janus accedere fastis* Vat. Livin. Ald. *tantis acc. fastis* Reg. *tantis* pro *Janus* Pric. Med. tert. Bonon. Tholos. Oxon. sec. *Janus vel tantis* Leid. pr. Oxon. pr.—320 *Iliricos* Jun. pr. *fastus* Ambr. sec.—321 *Esset turpe minus* Moret. pr. Exc. Gevart. *mediis* Ald. *levibusque* Tholos.—323 *probatum* duo Moret.—324 *regna* Thuan. *gerat* Ambr. sec.—325 *Vesta* Med. pr. inc. Heins. Mazar. duo Petav. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *Terra* duo Leid. et viginti alii, item Exc. Gevart. *Terra vel Vesta* Vat. pr. Oisel. Lov. *Tellus* pro *Juno* Lov. m. pr.—326 *Eunuchis q. t. Deis* Vat. quint.—327 *intrat hæc* Farn. *intret* Petav. tert. *intratque hæc* Exc. Gevart. *hæc inter* Oxon. sec.—329 *habet* Ald.—

NOTÆ

sulibus; sed hic annus horruit nominari ab Eutropio; et Janus bifrons ore duplici clamavit rem esse insanam, insuetam, horrendam, si eunuchus fastos intraret, hoc est, Consul esset: id quod fiebat Calendis Januariis.

321 *Medis, Sabæis*] Asiæ populis.

324 *Sceptrum*] Aristoteles tamen apud Lucianum Regem eunuchum ita miratus est, ut illi perinde ac Diis sacra faceret.

Tritonia] Pallas a palude Tritonide in Africa, ubi nata dicitur.

327 *Inde sacerdotes*] Ex feminis eliguntur sacerdotes, quarum pectus Phœbus affiat, et quæ vaticinantur Delphis ad radicem Parnassi.

328 *Trojanam Minervam*] Vel potius Palladium, seu simulacrum Trojanæ Minervæ, quod Vestales solæ magna cura asserebant; ut in quo Romæ fatum ponebatur.

329 *Flammasque*] Vestales ignem

Hi nullas meriti vittas, semperque profani. 330
 Nascitur ad fructum mulier, prolemque futuram :
 Hoc genus inventum est, ut serviat. Herculis arcu
 Concidit Hippolyte : Danaï fugere bipennem,
 Penthesilea, tuam : claras Carthaginis arces
 Creditur, et centum portis Babylona superbam 335
 Fœmineus struxisse labor. Quid nobile gessit
 Eunuchus ? quæ bella tulit ? quas condidit urbes ?
 Illas præterea rerum natura creavit :
 Hos fecere manus. Seu prima Semiramis astu
 Assyriis mentita virum, ne vocis acutæ 340
 Mollities, levesve genæ se prodere possent,

ignem sacrum. Hi eunuchi nullas promeriti sunt vittas, et profani semper remanent. Fœmina producitur ad factum, et liberos suscipiendos. Hęc natio eunuchorum reperta est, ut famuletur. Hippolyte victa est sagittis Herculis: Græci, o Penthesilea, effugerunt securim tuam: labor mulieris putatur condidisse turres illustres Carthaginis, et Babylonem tumentem portis centum. Quid clarum eunuchus fecit? Quæ gessit prælia? Quas extruxit arces? Insuper natura produxit illas fœminas: industria fecit hos eunuchos. Seu Semiramis prima simulans dolose se esse virum apud Assyrios, ne mollitudo vocis enervata, et genæ imberbes

//////////

330 *meritis* Mazar.—331 *ad fetum mulier* Heinsius primum legerat, sed mox improbavit ascripto loco l. ii. in Eutrop. vs. 51.—332 *arcu* vel *arcum* Ambr. sec.—333 *Occidit* Farn. *Condidit* Oisel. *Concidit* vel *Condidit* Ambr. sec. *pavere* Ambr. tert. *bipennem* Florent.—334 *claram Carthaginis arcem* Vat. quint.—337 *condidit urbes* Vat. pr. et tert. *condidit* vel *contudit* Med. sec. *arces* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. Exc. Læti. *urbes* Florent. duo Med. inc. Heins. Mazar. Vat. Livin. Leid. pr. Jun. pr. vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *arces* vel *urbes* Put. Reg. Leid. pr. m. sec.—339 *Has* inc. Heins. *Hunc* Oisel. *Hoc* Vat. pr. Tholos. Gyrald.—340 *neu vocis* Exc. Læti, Ald. ed. Vicet. *ne* Oisel. Vat. Livin. *lucis* Jun. pr.—341 *lenesve* Vat. quint. Pal. Put. *laevesve* duo Med. Leid. pr. Lov. Jun. pr. duo Oxon. ambo Moret. Ambr. pr. Bonon.

NOTE

sacrum custodiebant; si qua neglexisset, flagris cædebatur; ignisque extinctus, ope speculi, igne Solis excitabatur.

330 *Profani*] Nullas merentur vittas sacerdotum, nullis mysteriis admittuntur, a sacris vasisque puris arcentur. Galli tamen evirati erant sacerdotes Cybeles.

333 *Hippolyte*] Regina Amazonum victa ab Hercule.

334 *Penthesilea*] Altera Amazon,

quæ fortiter militavit in bello Trojano. Virgil. 'Mediis in millibus ardet Penthesilea furens,' &c.

336 *Fœmineus labor*] Didonis, quæ Carthaginem; Semiramidis, quæ Babylonem inter mundi miracula relatam condidit. Nam ex Ovidio, 'Dicitur olim Coctilibus maris cinxisse Semiramis urbem.'

339 *Manus*] Homines manu sua et cultro fecerunt eunuchos. Christus apud S. Matth. c. 19. 'Sunt eu-

Hos sibi conjunxit similes : seu Parthica ferro
 Luxuries vetuit nasci lanuginis umbram,
 Servatoque diu puerili flore coëgit
 Arte retardatam Veneri servire juventam. 345
 Fama prius falso similis, vanoque videri
 Ficta joco. Levior volitare per oppida rumor,
 Riderique nefas : veluti nigrantibus alis
 Audiretur olor, corvo certante ligustris.
 Atque aliquis gravior morum, Si talibus, inquit, 350
 Creditur, et nimiis turgent mendacia monstris ;
 Jam testudo volat, profert jam cornua vultur :
 Prona petunt retro fluvii juga : Gadibus ortum

possent indicare se, adjunxit hos eunuchos similes sibi ; seu luxus Parthicus prohibuit cultro oriri umbram barbæ, et flore puerili conservato longum, coëgit juventutem fractam industria vacare voluptati. Primo fama cœpit apparere par falsitati, et excogitata per ludum inanem : murmur levius cœpit currere per urbes, et crimen irrideri : quasi corvo candidiore ligustris, Cycnus pennis nigris audiretur. Tum quidam gravior moribus ait, Si fides adhibetur hisce rebus, et mendacia tument prodigiis immodicis : jam testudo volat, jam vultur ostendit cornua, flumina retro euntia ascendunt culmina montium. Carmani Indiæ populi viderunt solem

~~~~~

Pat. Thuan. Mazar. tres Petav. inc. Heins. Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *levesque* Exc. Læti m. pr. *lavesne* Leid. sec. *levesque* vel *lenesque* Med. pr. *procedere* Vat. tert. *possunt* Med. sec.—342 *Hos tibi* Vicet. *Has* legebat Heinsius. *contraxit* Thuan. *connexit* Med. quart. *Parthica* Exc. Lucens. pr. *Parthia* Vat. tert. Reg. Mazar. Jun. pr. Oxon. pr. *percita* ed. Vicet. *perthica* Leid. pr.—343 *orbam* Med. tert.—344 *coëgit* vel *peregit* Petav. tert.—345 *Arte* vel *Ante* Reg. Oxon. pr. *retardandam* Lov. m. pr. *servare* Exc. Læti m. pr. *servire* vel *servare* Oxon. sec.—346 *falsæ* leg. Heins.—347 *facta* Oxon. sec.—348 *veluti* Vat. pr. Florent. Reg. Mazar. Exc. Lucens. pr. *sicut* duo Leidd. et viginti quatuor alii, Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. et ed. Vicet. *sicut* vel *veluti* Exc. Læti.—349 *lustrante* Vat. quint. *luctante* Med. quart.—350 *Utque* Exc. Læti m. pr. ed. Parm. *morum gravior* Thuan.—351 *miracula* inc. Heins. qui ejusmodi notam *f.* apposuerat. *miniis* Pric.—352 *profert jam* Lov. *milvus* Med. tert.—353 *petent* Petav. tert. *fluvii retro* Pric. Petav. pr. *vada* tres Vat. Pal. Farn. Florent. duo Med. Put. Thuan. Petav. pr. *vada* tres Vatt. Pal. Farn. Florent. duo Medic. Put. Thuan. Petav. sec. Exc. Læti m. pr. *juga* vet. Gyr. Vat. Livin. Lov. Oxon. sec. duo Med. totidem Petav. et Ambr. Bonon. Tholos. Exc. Læti, Lucens. sec. Gevart. Sched.

NOTÆ

nuchi, qui facti sunt ab hominibus.' tropium esse consulem ; quod sine
 346 *Fama*] Quæ celebravit Eu- crimine fieri non poterat.

Carmani texere diem : jam frugibus aptum Æquor, et advectum sylvis delphina videbo :	355
Jam cochleis homines junctos, et quicquid inane Nutrit, Judaicis quæ pingitur India velis.	
Subjicit et mixtis salibus lascivior alter : Miraris ? nihil est, quod non in pectore magnum Concipit Eutropius : semper nova, grandia semper	360
Diligit, et celeri degustat singula sensu. Nil timet a tergo : vigilantibus undique curis Nocte dieque patet : lenis facilisque moveri Supplicibus, mediaque tamen mollissimus ira.	
Nil negat, et sese vel non poscentibus offert.	365
Quidlibet ingenio subigit, traditque fruendum.	

orientem in Gadibus, et ipsi occultant occidentem. Jam mare idoneum est segeti, et conspiciam Delphinum allatum ex sylvis : jam conspiciam homines conjunctos conchis limacum, et quodcumque India alit vanum, India quæ depingitur tapetibus Judaicis.

Gud. *juga* vel *vada* Vat. pr. Petav. pr. inc. Heins.—354 *Germani* Exc. Lucens. sec. cum signo +, quo indicatur lectionem veterem erasam aut interpolatam esse. *Quarmerii* Pric. *Sarmerii* Var. LL. ed. Antv. *Carmenii* Petav. sec. Med. tert. *Arminii* Rott. *Armenii* Vat. pr. *Armenii* tres Vatt. Pal. Oisel. Exc. *Læti. traxere* Farn. Jun. pr. Thuan. Mazar. Med. quart. inc. Heins.—355 *adductum* Reg. *aductum* Leid. pr. *avectum* Vat. quint. *advectum* Leid. sec. et viginti quatuor alii, Exc. *Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. adventum* Pric. *assuetum* Vat. pr. et tert. Oisel. Florent. Mazar. Med. tert. *advectum* vel *assuetum* inc. Heins. Exc. *Læti. adjunctum* vel *assuetum* Moret. pr. *silois* vel *fluvii* Vat. pr.—356 *Jamque Deis* inc. Heins. qui et *vinctos pro junctos* exhibet.—357 *Indaicis* Vat. quint. *Indiacis* Pat. in Vat. pr. ante *Judaicis* litera videtur erasa, spatio aliquo relicto : primum quoque i videtur a fuisse.—358 *salibus mistis* Vat. quint. *salibus* vel *sabiis* Put.—359 *in pectora* Thuan.—360 *grandia* Med. tert. *gaudiu* Oisel. Jun. pr. Florent. m. pr. Mazar. Pat. Exc. Cod. Rhem. *gaudia* vel *grandia* Vat. pr. Exc. *Læti.*—361 *Diligat* inc. Heins. *Dirigit* Vat. quint. Rott. Tholos. Leid. sec. m. pr. Moret. sec. Ambr. tert. duo Petav. Oxon. pr. Exc. *Gevart. Diligit* vel *Dirigit* Vat. pr. *degustans* Moret. pr.—363 *lætus* Put. m. pr. Jun. pr. Leid. a m. pr. *lentus* Pat. atque ita concejerat Heinsius. *lenis* vel *lætus* Reg. *Lætus* vel *levis* Oxon. pr. *levis* Leid. a m. s.—365 *en sese* Oisel. *præsentibus* Petav. sec.—366 *Quidlibet* Rott. Lov.

NOTÆ

354 *Carmani*] Ἡ δὲ Καρμανία τελευτάτα μὲν ἔστι τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ ἐκβολῆς, Carmania ab Indi ostio ultima est. Strabo.

357 *Judaicis*] India et res Indicæ portentosæ depingebantur in tapetibus, seu aulæis Judæorum. Alii le-

gunt in *Attalicis*, id est, superbis : alii *Niliacis*, id est, Ægyptiis, seu Alexandrinis, apud quos in aulæis mirandæ species pingebantur. Unde Plaut. vocat ‘ Alexandrina belluata, Conchylia tapetia.’

Quicquid amas, dabit illa manus : communiter omni
Fungitur officio, gaudetque potentia flecti.

Hoc quoque conciliis peperit meritoque laborum :

Accipit et trabeas, argutæ præmia dextræ.

370

Postquam vera fides facinus vulgavit Eoum
Gentibus, et Romæ jam certius impulit aures :
Eutropiumne etiam nostra dignabimur ira ?

Hic quoque Romani meruit pars esse doloris ?

Sic effata, rapit cœli per inania cursum

375

Diva potens, unoque Padum translapsa volatu
Castra sui rectoris adit. Tum forte decorus

Posteaquam sermo verus disseminavit apud populos crimen orientis, et ferit jam verius aures Romæ: An reputabimus quoque Eutropium dignum furore nostro? An hic etiam promeritus est esse pars luctus Romanorum? Hæc locuta Diva potens Roma, arripit viam per spatia Cœli, et trajiciens Eridanum uno cursu, petit castra gubernatoris sui. Tum forte gener pulcher Honorius cum Stilichone socero

~~~~~

Moret. sec. Petav. pr. Thuan. Mazar. Med. quart. *Quodlibet* Vat. tert. Pal. Pric. Oisel. Vat. pr. m. pr. Exc. Læti. *Quilibet* vel *Quodlibet* Med. pr. *Quælibet* vel *Quamlibet* Var. LL. e marg. Parm. *ingenio* vel *ingenuo* Vat. pr. Exc. Lucens. pr. *subicit* Vat. pr. et tert. Florent. Oisel. Jun. pr. Vat. Livin. Leid. pr. Oxon. pr. *truditque* Exc. Læti. *truditque nefandum* ed. Vicet. *truditque* vel *truditque* Florent. *nocendum* Lov. m. pr. Leid. sec. m. pr. Tholos. Mazar. Med. tert. duo Petav. Exc. Gevart. *nocendum* vel *nefandum* Exc. Pat. rec. *nocendum* vel *fruentum* Reg. Petav. pr.—367 *ille* Gronovius in Exc. Schotti, qui ascripserat locum Ovid. de Art. III. 657. ‘Sed semel est custos longum redimens in annum, Sæpe dabit, dederit quas semel, ille manus.’—368 *meruit* Ambr. pr. *meritumque laborum* conj. Heins.—370 *Accipit trabeas* Med. quart. *augustæ* vel *argutæ* Lov.—371 *vulgarat* Jun. pr. *Eois* Med. tert.—372 *certior* Moret. sec. *conscius* Reg. Oxon. sec. m. pr.—373 *Eutropiine* Petav. sec. *dignabimur* Vat. Livin. *dampnabimur* Jun. pr. *dignabitur* Leid. pr. m. pr. Var. LL. e marg. Parm. Ald. Colin. et Exc. Læti. *dignabitur* vel *dignabimur* Oxon. sec.—374 *Hoc quoque Romani* Oxon. pr. *Romanis* Vat. quint. *laboris* Ambr. pr. Med. tert. *doloris* Put. *doloris* vel *laboris* Lov.—375 *petit* Med. sec. m. pr. *celerem* Med. tert. *cœli*, *celerem*, vel *celeri* Vat. pr. *cursu* Petav. sec. *cursus* Farn.—376 *translata* Thuan. duo Ambr. inc. Heins. *translata* Jun. pr. *transgressa* Vat. tert. duo Med. Reg. Oxon. pr.—377 *victoris* Med. sec. *Cum forte* Ambr. sec. inc. Heins. *Ut* Med. tert. *tunc* Farn.

NOTE

371 *Facinus Eoum*] Crimen Orientis, qui Eutropium fecerat Consullem.

373 *Etiam*] Post tot monstra domita, Maximum, Eugenium, Argobas-

tem, Andragathium, Rufinum, &c.

376 *Padum*] Ut Ravennam peteret, in qua urbe tum Honorius sedem fixerat.

Cum Stilichone gener pacem implorantibus ultro
 Germanis responsa dabat, legesque Caucis
 Arduus, et flavis signabat jura Suëvis. 380
 His tribuit Reges, his obside foedera sancit
 Indicto : bellorum alios transcribit in usus,
 Militet ut nostris detonsa Sygambria signis.
 Læta subit Romam pietas, et gaudia pæne
 Moverunt lacrymas, tantoque exultat alumno. 385
 Sic armenta suo jam defensante juvenco,
 Celsius assurgunt erectæ cornua matri.
 Sic jam terribilem stabulis, dominumque ferarum,
 Crescere miratur genitrix Massyla leonem.
 Dimovit nebulam, juvenique apparuit ingens. 390

reddebat sponte oracula Germanis petentibus pacem, et sublimis in solio imponebat leges Caucis, ac designabat jura Suevis flaventibus. Dat his Reges, constituit his foedera, obsidibus imperatis: destinat alios in subsidium bellorum, ut Sygambria rasa belligeret sub vexillis nostris. Sensus pietatis jucundæ movet Romam, et lætitia excitavit fere fletus, ac triumphat alumno tanto Honorio. Ita tauro suo jam tutante armenta, cornua attolluntur lætæ matri ejus altius. Ita mater Massyla obstupescit leonem adolescere jam metuendum stabulis, Regemque futurum bestiarum. Roma removit nubem, et magna visa est juveni Honorio.

Mazar. Petav. sec. fronte Ambr. pr. forte vel fronte Florent.—378 Stilicone Vat. sec. Exc. Læti.—379 *legesque* Petav. pr. *Caucis* Med. sec. *Caucis* Vat. quint. Farn. Rott. Put. Reg. Mazar. Petav. sec. Moret. pr. inc. Heins. *Caucis* vet. Gyr. Exc. Lucens. sec. *Caychis* Florent. *Cahicis* Vat. tert. *Chaicis* Vat. sec. Pal. Med. pr. Thuan. Petav. sec. *Chaycis* Exc. Læti. *Chaucis* Vat. pr. Oisel. *Cahucis* Med. tert. *Caichis* Jun. pr. *Caceis* Leid. pr. *Caycis* vel *Coaccis* Lov.—380 *signavit* Moret. pr. *Suavis* Oisel.—381 *Reges* Florent. duo Med. Put. Reg. m. pr. Petav. sec. Bonon. Pat. Tholos. Lov. Ambr. sec. Moret. sec. duo Leidd. m. pr. Exc. Gevart. Lucens. sec. *leges* Jun. pr. Farn. Med. sec. duo Vatt. duo Leidd. m. sec. *sedes* Med. quart. *sancit* Vat. pr. Oisel. *sancit* Pric. Reg. Pat. Tholos. Jun. pr. Oxon. pr. Lov. Moret. sec. *sancit* vel *sancit* Moret. pr.—382 *Inducto* Lov. m. sec. *Indictoque* Moret. pr. *transmittit* Med. sec.—383 *in nostris* Leid. pr. *Sicambria* Pric. Exc. Læti m. pr. *Sigambria* Vat. pr.—384 *pietas Romam* Moret. sec.—385 *Moretur* Med. quart. *totoque* Petav. tert. *insultat* Med. tert. *exultat* Reg.—386 *armata* Vat. sec. Var. LL. ed. Antv. *defendente* Vat. quint. Farn. *defensante* Exc. Lucens. pr. *descendente* Exc. Læti, ed. Vicet. et Parm. *decessante* et emend. *defendente* Lov. *defendente* vel *defensante* Var. LL. e marg. Parm. *defendente* vel *defensata* marg. Isingr. et Pulm.—387 *armatæ* Vat. sec. m. pr.—389 *Massyla* vel *Gatula* Pat. *Malea* vel *Massyla* Moret. sec.—390 *nebulæ* Exc. Læti. *Juvenisque* Ambr. pr.

NOTÆ

379 *Caucis, Suëvis*] Hi sunt Germaniæ populi, sicut et Sygambri: de his supra.
 383 *Detonsa*] Insignum victoriae Romanæ: alioquin Sygambri comati erant.
 389 *Massyla*] Massyla regio Africa, famosa leonibus.
 390 *Nebulam*] Dii Deæque soliti tegi nubibus.

Tum sic orsa loqui : Quantum te Principe possim,
Non longinqua docent : domito quod Saxone Tethys
Mitior, aut fracto segura Britannia Picto.

Ante pedes humili Franco tristique Suëvo
Perfruur : et nostrum video, Germanice, Rhenum. 395

Sed quid agam ? discors Oriens felicibus actis
Invidet, atque alio Phœbi de cardine surgunt
Crimina, ne toto conspiret corpore regnum.
Gildonis taceo magna cum laude repertam

Tunc Roma ita incepit loqui : Quantum valeam, te imperatore, o Honori, non facta remota testantur ; quod, Saxone profligato, mare est tutius, aut quod Anglia tuta est Pictis debellatis. Fruor Francis summissis, et Suevis asperis jacentibus ad pedes meos, et intueor Rhenum in nostra potestate, o Honori Germanice. At quid faciam ? Imperium Orientis emulatur facta nostra fortunata, et acclera oriuntur ex alia via Solis, ne Imperium consentiat in partibus universis.

~~~~~

Sched. Gud.—391 *Tum* Leid. pr. Vat. Livin. Med. quart. inc. Heins. Exc. Lucens. sec. *Tunc* duo Vatt. Pric. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *possum* Vat. quint. Farn. Rott. Med. tert. Reg. Petav. pr. Leid. pr. item Oxon. Exc. Læti, Ald. Junt. Parm. Vicet. *possem* Vat. pr. Oisel. Florent. Jun. pr.—392 *Nos longinqua* vet. Gyr. *Num* conjiciebat Heins. *domino* Exc. Læti m. pr. *jam Saxone* Med. quart. *quo* Pal. q Jun. pr. *quod* vel *quo* Med. sec. *quod* vel *jam* Leid. sec. *Santone* Ambr. tert. *Rhenus* pro *Tethys* Farn. et Ambr. tert.—393 *strato* Ambr. pr. Sched. Gud. *Picto* Exc. Lucens. pr. *Brito* ed. Vicet.—394 *fracto* pro *Franco* Jun. pr. Leid. sec. Oxon. sec. duo Petav. Pat. tres Ambr. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. et ed. Antv. *Franco* vel *fracto* Vat. pr. Lov. *tristive* Jun. pr.—395 *vestrum* Vat. Livin. *rerum* pro *Rhenum* Tholos. *Retum* inde conjiciebat Heins.—396 *actis* vel *armis* Oxon. sec.—397 *carmine* Jun. pr. *sumunt* Lov. m. pr.—398 *Carmina* Pric. Oisel. Mazar. *nec toto* Med. tert. *ordine* Jun. *regum* Jun. pr.—399 *taceam* Pat.

NOTÆ

Ingens] Major erat Romæ species.
392 *Non longinqua docent*] Non opus est factis longinquis ac remotis, ut ostendatur, quantum possim, te Imperatore.

Saxone] Saxones, Picti, Franci, Suevi, Germani, aliique populi a Stilichone aut victi aut compositi sunt sub auspiciis Honorii.

395 *Germanice*] Roma blanditur Honorio, dum vocat eum Germanicum, alludens ad Germanicum illum, urbis orbisque delicias, in quo Prin-

cipe virtutes omnes heroicæ absque ulla vitii macula elucebant.

398 *Crimina*] Eutropius, qui novo crimine ad consulatum evehitur.

Conspiret] Ne Imperium non perfecta concordia fruatur in toto corpore, in partibus omnibus ; ne non uno et eodem spiritu animoque regatur ; ne non sit fortunatum, surgunt crimina in Oriente, Eutropio facto Consule.

399 *Repertam*] Alii legunt *receptam*. Taceo perfidiam Gildonis male

Perfidiam, et fretos Eoo robore Mauros. 400
 Quam suspecta fames, quantum discriminis Urbi!
 Ni tua vel soceri nunquam non provida virtus
 Australem Arctois pensasset frugibus annum.
 Invectæ Rhodani Tyberina per ostia classes,
 Cinyphiisque ferax Araris successit aristis. 405
 Teutonicus vomer, Pyrenæique juvenci
 Sudavere mihi: segetes mirantur Hiberas
 Horrea: nec Libyæ senserunt damna rebellis

Sileo infidelitatem Gildonis subactam cum gloria ingenti, et Mauros subactos, etsi munitos viribus Orientis. Quam fames fuit tinenda! Quantum periculi impendit urbi Romæ! Nisi fortitudo tua vel soceri Stilichonis semper prospiciens compensasset annonam meridianam messibus Septemtrionalibus. Naves advectæ sunt Rhodano per ora Tyberis, et Araris fœcundus successit spicis Africanis. Aratrum Teutonicum, et boves Pyrenæi laboraverunt pro me: granaria nostra admirantur

magna taceo cum laude Petav. sec. cum magna laude inc. Heins. magna cum fraude conj. Heins. clade Pal. Med. pr. repertam Oxon. pr. forte bene, pro detectam. Lib. II. in Eutrop. vs. 88. receptam Gesn. ed. Bpont. et al.—400 muros Mazar.—401 Quam suspecta duo Vatt. Pric. Med. quart. Reg. Tholos. duo Petav. Jun. pr. Oxon. pr. Moret. sec. Exc. Pat. rec. Quæ suspecta Vat. sec. Pal. Farn. Rott. Oisel. Lov. tres Med. inc. Heins. Quæ suscepta Exc. Læti. sustenta Petav. m. pr. suspecta vet. Gyr. duo Leidd. tres Ambr. Exc. Gevart. suscepta vel suspecta Vat. pr. Florent. Thuan. urbis Pric. Rott. Thuan. duo Petav. Tholos. Jun. pr. duo Oxon.—403 Eois Vat. quint. pensaret Med. quart. pensassent Jun. pr. atque ita legebat Heins.—404 Heinsius legisse videtur Subvectæ, nam ascripserat locum Tacit. Lib. xv. Ann. 'Naves, quæ frumentum Tiberi subvectæ essent.' ita enim constanter libri scripti, non subvectassent. conjiciebat tamen, subvecturæ essent. vid. Salmas. ad Hist. Aug. p. 119. Rhodani tres Vatt. Pal. Rott. Reg. Exc. Cod. Rhem. et Lucens. pr. Rhodan Oxon. sec. m. sec. Rhodanum Pric. Rhodanos Jun. pr. Rhodano Vat. pr. Farn. Med. quart. Florent. m. pr. Put. Mazar. Petav. pr. Ambr. et Moret. pr. Lov. Vat. Livin. Exc. Læti et ed. Vicet.—405 Cinyferisque Jun. pr. ferox Rott. Thuan. succedit Put.—406 Teutonicis Vat. tert. Teutonicisque Moret. pr. Pyrinæique Vat. pr. Phireteique Var. LL. ed. Antv. Pyrenæique vel Phylereique Exc. Læti.—408 rebelles Vat.

NOTÆ

receptam, subactam, vindicatam, dum iste Maurus Libyam tentabat Imperio Romano avellere. Quod cum moliretur, annonæ penuria urbem Romanam infestasset, nisi Stilicho providisset.

400 Eoo robore] Viribus Orientis. Entropius quippe tentabat annectere Libyam Imperio Orientis, ut bellum inter fratres aleret, in bello se po-

tentioorem esse ratus.

403 Arctois frugibus] Frugibus advectis ex Gallia, quæ est versus septemtrionem habita ratione Romæ.

405 Cinyphiis] Africanis, ex Libya scilicet venientibus. Supra de bello Gildonico v. 7.

406 Teutonicis] Cimbri et Teutones, eam quam Dani, partem terrarum tenebant.

Jam Transalpina contenti messe Quirites.
Ille quidem solvit meritas (scit Tabraca) pœnas, 410
Ut pereat, quicumque tuis conflixerit armis!
Ecce repens isdem clades a partibus exit,
Terrorisque minus, sed plus habitura pudoris,
Eutropius Consul. Pridem tolerare fatemur
Hoc genus, Arsacio postquam se regia fastu 415
Sustulit, et nostros corruptit Parthia mores.
Præfecti sed adhuc gemmis, vestique dabantur
Custodes, sacroque adhibere silentia somno.
Militia eunuchi nunquam transgressa cubile,
Non vita spondente fidem, sed inertia tutum 420

*fruges Hispania; et cives Romani jam saturati frugibus Transalpinis non cogita-
 verunt de detrimento Libyæ rebellantis. Iste Gildo certe luit supplicium dignum,
 (Tabraca testatur) ut quisquis pugnaverit contra arma tua, deleatur. En Eutropius
 Consul, causa exitii subiti, erumpit ex iisdem regionibus, paritura minus timoris,
 sed plus dedecoris. Constemur nos pati jamdudum hanc nationem eunuchorum,
 posteaquam Aula extulit sese superbia Arsacia, et Parthia infecit mores nostros.
 Verum eunuchi fiebant adhuc tantum præpositi lapillis servandis, et custodes vesti-
 mentis, et ad curanda silentia somni sacri. Bella eunuchi nunquam præterio-*

~~~~~

pr. Put. m. sec. *rebellis vel libellis* Moret. pr.—410 *solvit meritas* duo Leidd.
 cum viginti duobus aliis, Exc. Lucens. pr. ed. Parm. et Vicet. *meritas solvit*
 Isingr. Gryph. Raphel. *sit* Vat. pr. m. pr. *Tabraca* Tholos. Leid. sec. Voss.
 Exc. Cod. Rhem. *Tabraca* vel *Tabraca* Lov.—411 *Ut pereant* Med. tert. *prout*
pereant Lov. *Et pereat* conj. Heins. in Thuan. deest hic versus. *confluxerit* Vat.
 pr. m. pr. item quint. Rott. Jun. pr. *efflaxerit* Ambr. pr.—412 *repens* Vat. pr.
 vet. Gyr. Vat. Livin. Exc. Lucens. sec. *clades ab eisdem partibus* Med. quart.
isdem clades Vat. pr. *idem* Petav. tert. *de partibus* Florent. Tholos.—414 *tole-*
rasse Vat. pr. m. sec. Ambr. pr. Lov. *tolerare* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric.
 Rott. Oisel. Exc. Læti. *fatetur* Jun. pr.—416 *ad nostros corruptit* Rott. *cor-*
rumpit Vat. quint.—417 *Perfecti* Moret. pr. *adhæc* Put. *vestisque* Thuan.—
 418 *solatia* Med. quart.—419 *transgressa* Vat. sec. Pal. Med. pr. *progressa*
 tres Vatt. Farn. Rott. Oisel. Oxon. sec. duo Leidd. Exc. Læti. *progressa cu-*
bili Oxon. pr.—420 *Nec* Lov. Oxon. sec. m. sec. Med. quart. *vitas* Petav.
 sec. *spondente* Exc. Lucens. sec. *spondere* Exc. Læti, ed. Vicet. *spondere* vel
spondente Exc. Pat. rec. *splendente fides* Barth. *tutum* Vat. pr. Pric. Vat.

NOTE

410 *Tabraca*] seu Τάβραρα urbs
 Libyæ, ad quam victus est Gildo.

412 *Clades*] Eutropius causa tot
 cladum, tanti exitii, exiit ex Africa.

415 *Arsacio*] Superbia simili su-
 perbiæ Arsacidarum, qui Parthorum
 erant Reges.

417 *Dabantur adhibere*] Phrasis
 Græca, id est dabantur, ut curarent
 silentia sacri somni Principum Au-
 gustorum: quorum somnus dicitur
 sacer, quia Personæ sunt sacræ. In-
 nuit Eutropium fuisse præpositum
 sacri cubiculi.

Mentis pignus erat. Secreta monilia servant,
 Ornatus curent Tyrios : a fronte recedant
 Imperii. Tenero tractari pectore nescit
 Publica majestas : nunquam vel in æquore puppim
 Vidimus eunuchi clavo parere magistri. 425
 Nos adeo sperni faciles ? orbisque carina
 Vilior ? Auroram sane, quæ talia ferre
 Gaudet, et assuetas sceptris muliebribus urbes
 Possideant. Quid belliferam communibus urunt
 Italiam maculis, nocituraque probra severis 430
 Admiscent populis ? Peregrina piacula forti
 Pellantur longe Latio, nec transeat Alpes

runt lectum, vita eorum non promittente fidelitatem, at ignavia erat monumentum securum animi. Custodiant igitur gemmas sepositas, invigilent vestibus Tyriis : sed removeantur a gubernaculo Regni. Auctoritas Reipublicæ non potest geri ab hoc effeminato. Nunquam vel in mari aspeximus navim obedire gubernaculo eunuchi rectoris. Nos tam facile contemnamur ! An navis mundi abjectior est navi maris ? Hæc monstra habeant certe Orientem, qui lætatur pati talia, et civitates assuefactas potestati fæmineæ. Quare inficiunt communi dedecore Italiam bellicosam, et miscent dedecora noxia cum gentibus tenacibus virtutis ? crimina externa expellantur procul ex Italia, neque hæc infamia trajiciat Alpes: adhærescat in

Livin. *rarum* at. rec. *tantum* Vat. sec. Pal. Farn. Rott. Oisel. Exc. Læti. *tm* duo Vatt. *tutum* vel *tantum* Florent.—421 *servet* Vicet. Parm.—422 *a sorte* Var. LL. e marg. Parm. *a fronte* Exc. Læti. *fronte* vel *sorte* Exc. Pat. rec.—423 *publica nescit Pectore* Vat. quint.—424 *puppim* Tholos. *puppem* Leid. pr. cum triginta aliis. *puppem* vel *classem* Oxon. sec.—425 *magistro* Vat. pr. *eunuch* *pendere tyranno* Jun. pr.—427 *saltem* Pat. *Aurora certe est* Moret. pr. Exc. Læti, ed. Vicet. *Aurora sane* duo Petav. Ald.. *Aurora est* Vat. sec. Pal. Farn. Med. pr. *Auroram* Vat. pr. Florent. tres Med. Reg. Thuan. Mazar. Petav. pr. Put. Bonon. Tholos. tres Ambr. Lov. vet. Gyr. Moret. *set.* Vat. Livin. inc. Heins. Exc. Gevart. Cod. Rhem. et Lucens. sec. cum apposito + signo, ed. Parm. *sane* duo Leidd. et triginta Codd. Exc. Lucens. sec. Cod. Rhem. Var. LL. ed. Antv. ed. Parm. item Exc. Gevart. *sane* vel *saltem* Vat. pr. Put.—428 *Gaudeat* Jun. pr.—429 *Possideat* Med. pr. *quid* vel *qui* Petav. pr. *qui* Vicet. et Parm. *bellu geram* Med. quart. Thuan.—430 *nocturna que* marg. Isingr. probavit Barth. in pr. ed.—431 *pericula* Vat. quint. Pric. Put. Reg. Mazar. Pat. Tholos. Ambr. pr. m. sec. Exc. Cod. Rhem. *piacula* vel *pericula* Vat. pr. Petav. pr. Oxon. sec.—432 *Latio longe* Moret. pr. *ne* quatuor Vatt. Pal. Farn. Rott. Oisel. *nec* Leid. pr. duo Med. inc. Heins. Exc.

NOTÆ

- 422 *Fronte*] A gubernaculo, seu brosis.
 capite imperii. 430 *Severis*] Populis virtutum rigidis custodibus, et hæc monstra severe expellentibus.
 428 *Sceptris muliebribus*] Ut Semiramidis, Zenobiæ, Amazonum.
 429 *Urunt*] Velut stigmatis pro-

Dedecus. In solis, quibus extitit, hæreat arvis.
 Scribat Halys, scribat famæ contemtor Orontes.
 Per te, perque tuos obtestor, Roma, triumphos, 435
 Nesciat hoc Thybris, nunquam poscentibus olim
 Qui dare Dentatis annos Fabiisque solebat.
 Martius eunuchi repetet suffragia campus?
 Æmilios inter, servatoresque Camillos
 Eutropius? jam Chrysogonis tua, Brute, potestas, 440

quis agris, in quibus est. Halys inscribat hoc, Orontes securus famæ suæ inscribat hoc monstrum. Sed ego Roma oro te per te et per victorias tuas, ut Tybris non rideat hoc; Tybris, qui consueverat distribuere consulatus quondam Dentatis et Fabiis nunquam ambientibus. Campus Martius recitet suffragia eunuchi? Eutropius sit inter Æmilios, et Camillos custodes? O Brute, jam potentia tua conceditur

.....

Lucens. sec. *Alpis* Petav. sec.—433 *erit* malebat olim Heins. *horreat* Oxon. sec. *oris* Med. sec. *arvis* vel *oris* Petav. tert.—434 *Alis* Vat. sec. Pal. Var. LL. ed. Antv. *famæ scribat* Med. pr. Thuan. Leid. pr. Oxon. sec. Lov. Moret. sec. Bonon. Tholos. Ambr. tert. tres Petav. *scribat famæ* Vat. pr. et tert. *formæ* Leid. pr. m. pr. marg. Isingr.—435 hic versus deerat in Mazar. et Exc. Cod. Rhem. *Roma* vel *fama* Oxon. pr.—436 *Nesciat* vel *Nesciet* Reg. Oxon. pr. *numquid* Lov. m. pr. *numquam* vel *numquid* Reg. *pascentibus* Jun. pr.—437 *Quid* Exc. Lucens. sec. *Dentatis* annis Vat. tert. m. pr. *de tantis* Mazar. Exc. Cod. Rhem. *Dentatis* vel *de tantis* Florent. Med. pr. *animos pro annos* Petav. tert. Var. LL. ed. Antv.—438 *repetat* Florent. tres Med. Put. m. pr. Thuan. Mazar. Bonon. Pat. Ambr. sec. Moret. pr. inc. Heins. Var. LL. e marg. Parm. Ald. et Exc. Gevart. *repetit* quatuordecim alii, Exc. Lucens. pr. ed. Vicet. *repetat* et emendatum *repetit* Oxon. sec. *repetet* Vat. sec. Med. pr. *repetet* vel *repetat* Vat. pr. *consul* vel *campo* Moret. pr.—439 *bellatoresque* Lov. ex conjectura: et sic etiam conj. Heins.—440 *Grisogonis* tres Vatt. Pal. Rott. tres Med. inc. Heins. Mazar. Pat.

NOTÆ

434 *Scribat*] Halys et Orontes inscribant in fastis nomen monstri Consulis. Strabo: 'Ὀνόμασαι δ' ἀπὸ τῶν ἀλῶν ἄς παραρρεῖ· ἔχει δὲ τὰς πηγὰς ἐν τῇ μεγάλῃ Καππαδοκίᾳ. Halys nominatur a salibus, quos præterlabitur. Fontes habet in magna Cappadocia. Alluit Galatas et Paphlagonas.

Famæ contemtor Orontes] Fluvius Syriorum, qui molles sunt et famam contemnunt. De hoc Strabo: Τὸ δ' ὄνομα ἀπὸ τοῦ γεφυρώσαντος αὐτὸν Ὀρόντου μετέλαβε, καλούμενος πρότερον Τυφών. Nomen ab Oronte qui in ipso pontem fecit, accepit, dictus antea Typhon.

437 *Dentatis, Fabiis*] Hæ veterum erant Romanorum familiæ, magna et frugalitate et fortitudine spectabiles.

438 *Martius*] Quasi per indignationem diceret, fierine potest ut in campo Martio creandis magistratibus destinato repetantur videanturque suffragia eunucho data? Fierine potest ut Eutropius videatur inter nomina Æmiliorum et Camillorum, tam illustrium Romæ Ducum?

439 *Servatores*] Camillus urbem servavit, Gallis expulsis; unde et dictus, 'alter Romæ conditor.'

440 *Chrysogonis Narcissis*] Hi erant liberti; hic Claudii Cæsaris,

Narcissisque datur ? natos hoc dedere pœnæ
 Profuit, et misero civem præponere patri ?
 Hoc mihi Janiculo positis Etruria castris
 Quæsiit, et tantum fluvio Porsenna remotus ?
 Hoc meruit vel ponte Cocles, vel Mucius igne ? 445
 Visceribus frustra castum Lucretia ferrum
 Mersit, et attonitum tranavit Clœlia Tybrim ?
 Eutropio fasces asservabantur ademti

Chrysgonis et Narcissis? An ideo juvit tradere supplicio filios, et præferre civem parenti afflicto? An Thuscia peperit hoc mihi, castris metatis in Janiculo, et Porsenna exclusus solum flumine? Horatius Cocles hoc meritus est ponte defenso, vel Mutius Scævola flamma spreta? Lucretia condidit inutiliter pugionem pudicum in præcordiis, et Clœlia trajecit Tybrim obstupefactum? An fasces erepti Tar-

Moret. pr. qui etiam *Chrysgonis* exhibet.—441 *natos* hic Moret. sec. Ald. quid *natos* Moret. pr. *natis pœnas* Pal. Med. pr. Thuan. Petav. sec. *natis hæc d. pœnas* Med. quart. *natis* Farn. Rott. Oisel. Vat. tert. m. pr. Ambr. pr. *natos* tredecim scripti, Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. *natos* vel *natis* Reg. Petav. pr. Oxon. pr. *natos* vel *natis* hos d. *pœnas* Florent. *hic dedere* Farn. *hæc* Put. an Ambr. tert. *hic* vel *hoc* Oxon. pr. *hic* vel *hæc* vel *hoc* Reg.—442 *proponere* inc. Heins. *patri* Exc. Lucens. pr. *fratri* ed. Vieet.—443 *Non mihi* Vat. quint. *Num* Reg. *jam pro mihi* Put. m. sec. hi duo versus non comparent in Med. sec. alter desideratur in Lov. et Exc. Gevart.—444 *tanto* Tholos.—445 *sponte* Leid. pr.—447 *Merserit* Jun. pr. *transnavit* Thuan. Mazar. duo Petav. *Cocly* Jun. pr. *Clœlia* Exc. Lucens. pr. *Colchia* Med. tert. *Coclea* Vat. tert. Farn. Florent. *Cœlia* Vat. sec. Pal. Pric. Rott. tres Med. Put. Reg. Thuan. ambo Moret. tres Petav. Lov. inc. Heins. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. ed. Vicet. *Tibrin* Florent. Oisel.—448 *observabantur* Jun. pr. *conservabantur* Petav. tert. *conservabuntur* Vat. quint. Petav. pr. *adservabantur* Pric. Tholos. Oxon. sec. m. sec. *adservabantur* Vat. pr. et sec. duo Med. Vat. Livin. vet. Gyr. Thuan. duo Ambr. inc. Heins. Exc. Læti et Lucens. sec. *observabantur* Farn. Florent. Med. quart. Put. Reg. Mazar. Leid. pr. Oxon. pr. Bonon. Pat. Moret. pr. Ald. ed. Parm. et Vicet. Var. LL. ed. Antv. an *servabantur* Vat. tert. Med. sec. *adservabantur* vel *observa-*

NOTÆ

ille Syllæ.

441 *Dedere pœnæ*] An ideo Posthumius Tubertus et Manlius Torquatus filios proprios exposuerunt supplicio, et sic prætulerunt animos civis, animo et amoris paterno? An ita se gesserunt in honorem Romæ, ut Roma serviret Eutropio?

443 *Janiculo*] In Janiculo, uno ex septem Romæ collibus, Porsenna Rex Thuscorum conserat; ubi, exclusus solo fluvio Tybri, Tarquinius ejec-

tos restituere tentabat.

446 *Lucretia*] Casta uxor Collatini, violata ab Arunte Tarquinii Superbi filio, se occidit, cognatos prius et amicos ad pudicitiam suam ultionem exhortata.

Castum ferrum] Quo ferit castum pectus.

447 *Clœlia*] Nobilis Virgo Romana, data cum aliis Virginibus obses Porsennæ, Tybrim vel natando, vel equitando tranavit, patriamque repetiit.

Tarquiniiis? quemcumque meæ vexere curules,
 Laxato veniat socium aversatus Averno. 450
 Impensi sacris Decii prorumpite bustis,
 Torquatique truces, animosaque pauperis umbra
 Fabricii: tuque o, si forte inferna piorum
 Jugera, et Elysias scindis, Serrane, novales.
 Pœno Scipiade, Pœno præclare Lutati, 455
 Sicania, Marcelle, ferox: gens Claudia surgat,
 Et Curii series; et qui sub jure negasti
 Vivere Cæsareo, parvo procede sepulcro,
 Eutropium passure, Cato. Remeate tenebris,
 Agmina Brutorum, Corvinorumque catervæ. 460

quinis conservabantur Eutropio? Ille, quemcumque meæ sellæ eburnæ gesserunt, inferis solutis adveniat, persecuturus hunc collegam. O Decii devoti patriæ, emergite ex tumulis sacratis, et vos o Torquati severi, et manes generosi Fabricii pauperis, et tu, o Serrane, si forsân præcindis agros inferos piorum, et culta Elysiorum camporum. O Scipio et Lutati illustres Carthaginensibus victis, o Marcelle superbe Siciliâ subacta, genus Claudiorum exsurgat, et progenies Curii: et tu, o Cato, qui recusasti vivere sub potestate Cæsaris, egredere tumulo exiguo, toleraturus Eutropium. O turmæ Brutorum, et cohortes

bantur Lov.—449 Tarquini Med. quart. quemcumque Vat. Livin. vet. Gyr. quæcumque Vat. pr. quicumque Ald. et ed. Vicet. quocumque Jun. pr. quacumque Petav. tert. quodcumque Thuan. tuæ Exc. Cod. Rhem. meis Vat. pr. m. pr. invexere Thuan.—450 Lassato Florent. socium aversatus Vat. Livin. socii spectator tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Oisel. m. sec. socium aversatus vel socii spectator Vat. pr. speculator Mazar.—451 sic Exc. Lucens. pr. Infensi Var. LL. e marg. Parn. ed. Vicet. perrumpite Pal.—452 ducis Jun. pr.—453 tu qui Med. quart. infanda Rott. nefanda Med. sec. priorum Var. LL. ed. Antv.—454 Elysios Ambr. pr. Elisios Oxon. sec. m. sec. findis Rott. Sarane Moret. sec.—455 Pœnos Scipiadæ, Pœnos prædate Med. tert. Scipiadæ Vat. pr. Scipiade tres Vat. Pal. Farn. Pric. Reg. Thuan. Mazar. tres Petav. Scipiade vel Scipiadæ Put. præclare Put. prædate Moret. pr. Litati Petav. sec.—456 Sicaniam Med. tert. mercede ferox Med. sec. m. pr. gens Ludia Med. tert. surgit Mazar.—457 Curii veteres Vat. pr. et tert. Rott. Oisel. Mazar. series Leid. pr. Vat. sec. Oxon. sec. vet. Gyr. Lov. Jun. pr. Moret. sec. Put. m. pr. Bon. Pat. Tholos. Thuan. inc. Heins. tres Petav. totidem Ambr. quatuor Med. Exc. Gevart. Lucens. pr. Sched. Gud. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. negari Tholos. neganti Rott. negasti Exc. Læti. negasti vel neganti Oxon. pr. Petav. tert.—459 risure Tholos.—461 nostros

NOTÆ

452 *Torquati*] Supra v. 441. &c.
 455 *Lutati*] Lutatius Catulus civis Romanus cum 300 navibus, Pœnorum naves 600 vicit apud Ægates, inter Siciliam et Africam.
 458 *Parvo sepulcro*] Varro *Ataci-*

nus, 'Marmoreo tumulo Licinus jacet: at Cato parvo, Pompeius nullo,' &c.

460 *Corvinorumque*] M. Valerius Corvinus, duce Camillo, in Gallum provocatorem solus processit: cot-

Eunuchi vestros habitus, insignia sumunt
 Ambigui Romana mares. Rapuere tremendas
 Hannibali Pyrrhoque togas. Flabella perosi
 Aspirant trabeis. Jam non umbracula gestant
 Virginibus, Latias ausi vibrare secures. 465
 Linquite foemineas, infelix turba, latebras,
 Alter quos pepulit sexus, nec suscipit alter;
 Exsecti Veneris stimulos, et vulnere casti;
 Mixta duplex ætas; inter puerumque senemque
 Nil medium; falsi complete sedilia Patres. 470
 Ite novi proceres, infœcundoque Senatu
 Eutropium stipate ducem. Celebrate tribunal

Corvinorum, exite inferis. Eunuchi gerunt vestes vestras, mares dubii gerunt monumenta vestra: præripuerunt vestimenta timenda olim Annibali et Pyrrho: exosi ventilabra, affectant vestes consulares. Jam non ferunt umbellas puellas, audent torquere secures Italia. Exite e recessibus mulierum, o caetera infortunata euuuchorum, quos sexus alter virilis expulit, neque alter muliebris recipit; habentes cupiditatem libidinis amputatam, et pudici ob plagam; quibus est ætas gemina; nihil medium est inter puerum et senem; patres falsi, replete subsellia. Incedite novi primores, et cingite Eutropium ductorem vestrum

Pal. inc. Heins.—462 et *flabra* Ambr. tert.—464 *trabeæ* Med. tert. *Aspiciunt trabeas vel Aspirant trabeis* Lov. *gestant* Vat. pr. et tert. Reg. Exc. Pat. rec. m. sec. *tollunt* Leid. sec. cum viginti aliis, Var. LL. e marg. Parm. Exc. Gevart. nec non Var. LL. ed. Antv. *gestant* vel *tollunt* Put. Petav. pr. Exc. Læti.—465 *ausi Latias* Pal. duo Med. *securis* Petav. sec.—467 *non* Vat. quint. Tholos. *neque* Med. sec. *quo* Jun. pr. *suscepit* Leid. pr. *suspiscit* Exc. Gevart.—468 *Exempti* Put. *Excepti* Farn. *Exesti* Jun. pr. *Ejecti* vel *Exsecti* Vat. pr. *Erepti* vel *Exsecti* Vat. tert. *Veneri stimulis* Rott. *stimulus Veneris* Med. sec. *stimulis* Florent. m. pr. Put. m. sec. Oxon. sec. m. pr. Exc. Læti, Vār. LL. ed. Antv. *stimulis* vel *stimulos* Pric. *vulnere pleni* Med, sec. m. pr.—469 *inter juvenemque* Petav. pr. m. pr. Exc. Pat. rec.—470 *complere* Oxon. sec.—471 *infœcundusque senatus* Tholos.—472 *Eutropio* Rott. *stipate* vel *servate*

NOTÆ

vus, ab ortu Sollis, Valerii galeam insedit, et ita ora oculosque Galli verberavit, ut vinceretur a Valerio, qui inde dictus est *Corvinus*.

462 *Ambigui mares*] De quibus dubitatur, an sint mares, an foeminae.

463 *Flabella*] Exosi et relinquentes ventilabra, quibus a virginibus nobilibus ardorem nimium removebant; aspirant, affectantque consulatum. *Aspirant*, alludit ad alium spiritum, ad aliam auram, auram scilicet

cet ambitionis.

466 *Latebras*] *Secessus*, cubicula, in quibus eunuchi astant foeminis operam præstituri.

469 *Inter puerumque senemque nil medium*] *Inter* puerum et senem est vir, sed eunuchus vir non est, ac proinde nil medium inter utrumque. *Eunuchus* nec vir est, nec foemina.

470 *Falsi Patres*] Cum veri esse non possitis. Alludit ad Patres Conscriptos.

Pro thalamis. Verso jam discite more curules,
 Non matrum pilenta sequi. Neu prisca revolvam,
 Neu numerem, quantis injuria mille per annos 475
 Sit retro ducibus: quanti foedabitur ævi
 Canities! unam subeant quot sæcula culpam!
 Inter Arinthæi fastus et nomen herile
 Servus erit, dominoque suos æqualis honores
 Inset. Heu, semper Ptolemæi noxia mundo 480

curia sterili. Frequentate tribunal pro lectis. Jam consuetudine mutata, discite comitari sellas eburneas, non currus matronarum. Neve referam antiqua, neve recenseam, quantis dedecus sit ductoribus per annos mille præteritos. Quanti temporis antiquitas contaminabitur? Quot sæcula patientur unum ignominiam? Inter magnitudinem Arinthæi, et nomen Domini, servus Eutropius invenietur, et similis miscebit magistratum suum cum domino. Pro! servos Ptolemæi semper funestos

Exc. Læti. deest hic versus in Bonon. Tholos. et Oxon. sec.—474 *neu prisca* Med. sec. Thuan. duo Leid. inc. Heins. Exc. Gevart. *ne* Vat. pr. et tert. Rott. Oisel. Ambr. pr. *non* Med. quart. Jun. pr. Moret. sec. *nec* septemdecim alii. *nec* vel *neu* Petav. pr.—475 *Neu numerem* Ambr. sec. Exc. Lucens. sec. *Heu* Florent. *Non* Med. quart. *Nec* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. duo Med. Put. Reg. Thuan. tres Petav. Bonon. Pat. Tholos. duo Ambr. Moret. sec. duo Oxon. et ed. Vicet. *Ne* Jun. pr.—476 *Sic retro* Rott. *Fit* Heinsius conjiciebat. *ducibus* vel *divitibus* Florent. Leid. pr. Put. *sedabitur* Put. Mazar. Petav. et Ambr. tert. Var. LL. ed. Antv.—477 *subeunt* duo Vatt. Pal. Farn. Reg. Tholos. tres Med. *tot* Jun. pr. *quod* Exc. Gevart. et Lucens. sec.—478 *Arinthæi* Vat. Livin. Med. quart. Reg. Exc. Lucens. sec. *Arithæi* Med. sec. Exc. Læti. *Arenthæi* Ambr. tert. *Arestei* Jun. pr. *Aristæi* duo Leidd. cum octodecim aliis et Sched. Gud. *Aristerii* Lov. *Eristei* Moret. sec. *Arithæi* vel *Aristei* vet. Gyr. *Arenthæi* vel *Aristæi* Med. pr. *fastus* vet. Gyr. Med. sec. Exc. Pat. rec. ed. Parm. et Vicet. *fastos* duo Leidd. et plurima pars Codd. Exc. Gevart. Lucens. sec. Cod. Rhem. Sched. Gud. Ald. item Var. LL. e marg. Parm.—479 *æquabit* Vat. sec. Rott. Med. quart. Mazar. Ambr. pr. Moret. sec. marg. Isingr. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud.—480 *Et seret* Med. quart. *Inseret* Lov. *Inferet* Med. tert. Thuan. Ambr. pr. Var. LL. e marg. Parm. Sched. Gud. *Inserit* Pulm. *Ptolemæus* Ambr. pr. *Ptolomæus* Put. *Tholemæus* Reg. Thuan. Mazar. duo Petav. *Tholomæus* Var. LL. e marg. Parm. *Tholomæi* Lov. ambo Moret. *Ptolemæi* vel *Ptolemæus* Vat. sec. *regia* Moret. sec. *regia* semper Vat. sec. m. pr. *noxia* vel *Regia* Lov. *mundo* vel *semper* Oxon. sec.—

NOTÆ

476 *Sit retro ducibus*] Vident omnes, quanta injuria facta sit tot ducibus retro præteriti temporis, cum factus est consul indignus, qui inter eos numeratur. Id dedecus omnia ferent sæcula.

477 *Canities*] Antiquitas veneranda, ut canities in senē.

478 *Arinthæi*] Fierine potest ut in

fastis iisdem legatur nomen Arinthæi consulis, et nomen consulis Eutropii, qui fuit Arinthæi servus? Ariuthæus autem fuit vir illustrius, togata et armata militia clarissimus.

480 *Ptolemæi*] Regis Ægypti, cuius servus Pothimus ad dignitates sublatus occidi jussit Pompeium Magnum.

Mancipia! en alio lædor graviore Pothino.
 En patior majus Phario scelus. Ille cruorem
 Consulis unius Pellæis ensibus hausit:
 Inquinat hic omnes. Si nil privata movebunt,
 At tu principibus, nostræ tu prospice causæ,
 Regalesque averte notas. Hunc aspicit unum
 Aula magistratum: vobis Patribusque recurrit
 Hic alternus honos. In crimen euntibus annis

485

orbi! Ecce offendor Pothino altero perniciosiore. Ecce fero crimen acerbius Ægyptio crimine. Ille Pothinus exsorbuisset sanguinem unius consulis Pompeii gladiis Alexandrinis: hic Eutropius inficit omnes. Si res privatæ nihil te commovebunt, at tu, o Stilicho, consule Principibus, et causæ nostræ, et remove maculas Imperatorias. Regia intuetur hunc unum magistratum. Hic honos consulatus redit vobis et Senatoribus alternatim. O Stilicho, quartum consul, succurre annis labentibus in

481 *heu alio* Med. tert. *lædi* Jun. pr. *Pothino* Exc. Lucens. sec.—482 *En patior* Vat. sec. Pal. Med. pr. Thuan. Lov. Moret. sec. Ambr. tert. *Phario majus* Vat. tert. Pric.—483 *Lagæis* Exc. Læti. *menibus pro ensibus* Moret. pr.—484 *movebunt* Exc. Lucens. sec. *movebunt* Farn. *manebant* ed. Vicet.—485 *At nunc* Vat. quint. Petav. pr. *nostræ tu* Mazar. Ambr. sec. *tu nostræ inc.* Heins. *vestræ* Exc. Lucens. sec. ed. Gesn. et ed. Bipont. *nostris* Jun. pr. Moret. sec. *nobis* Oxon. pr. *nostræ circumspecte* Mazar. Ambr. tert. *nostræ vel conspice* Oxon. sec. *conspice* duo Vatt. Pal. Farn. Pric. Rott. tres Med. et Petav. Bonon. Tholos. Exc. Gevart. Var. LL. ed. Antv. *conspice vel consule* Moret. pr. *conspice vel prospice* ut et *causæ vel ceræ* Lov. in quo ascriptum erat, *ceræ*. 'forte recte. nam Notarius fuit.' *respice vel prospice* Vat. tert. *consule legebat* Heins.—486 *Regules adverte* Med. sec. *Regalesque notus adv.* Bonon. Oxon. sec. *adverte notas* tres Vatt. Pal. Pric. Farn. Rott. Med. pr. Reg. Petav. sec. *averte* Jun. pr. Florent. duo Med. inc. Heins. Thuan. Mazar. Petav. pr. Put. m. sec. tres Ambr. item Vat. Livin. *hinc* Vat. tert. Rott. Florent. Reg. Put. *hunc vel hinc* Oxon. pr. Med. sec. *accipit* tres Vatt. Pal. Farn. Pric. Vicet. Parm. Ald. Isingr. *aspicit* Med. sec. Oxon. sec. Put. Pat. Thuan. duo Ambr. Var. LL. ed. Antv.—487 *nobis* Vat. tert. *paribusque* Ambr. pr.—488 *Nil alternus inc.* Heins. *Hinc vel Hic* Med. sec. *honor* duo Vatt. Pal. Pric. Rott. Florent. duo Med. Put. Mazar. tres Petav. Bonon. Pat. Lov.

NOTE

481 *Mancipia*] Non quod Eutropius fuerit servus Ptolemæi, sed quod natus fuerit ex Africa, in qua regnavit Ptolemæus.

482 *Majus*] *Majus scelus* quam Pharium, seu quod patratum est in Ægypto, quæ Pharia dicitur a Pharo insula Nili.

483 *Pellæis*] Alexandrinis. Alexandria enim urbs Ægypti condita fuit ab Alexandro Pellæ nato.

485 *Nostræ causæ*] Quæ dedecoratur a tam turpi Consule.

486 *Regales notas*] Averte dedecus Imperatoris Arcadii, cujus Aula hoc monstro inficitur.

487 *Recurrit*] Recurrit consulatus, et vos post Eutropium illum gerere sustinebitis?

488 *In crimen euntibus*] Anni qui nominantur a consulibus, dedecorantur tam turpi consule, et nemo deinceps nisi turpis, volet esse consul. Nempe majores dignitates dedecorantur ab hominibus subjectis: et dignitates vel minimæ nobilitantur a

Parce, quater Consul : contagia fascibus oro
 Defendas ignava tuis : neu tradita libris 490
 Nomina, vestitusque meos, quibus omne, quod ambit
 Oceanus, domui, tanta caligine mergi
 Calcarique sinas. Nam quæ jam bella geramus
 Mollibus auspiciis ? quæ jam connubia prolem,
 Vel frugem latura seges ? quid fertile terris, 495
 Quid plenum sterili possit sub Consule nasci ?
 Eunuchi si jura dabunt, legesque tenebunt,
 Ducant pensa viri, mutatoque ordine rerum
 Vivat Amazonio confusa licentia ritu.

ocelus : rogo te, ut arceas a fascibus tuis contagionem inertem : neve permittas nomina tot consulum prodita fastis, et vestes meas, quibus superavi id omne, quod Oceanus cingit, sepeliri tantis tenebris, et proteri. Etenim quæ jam faciamus prælia, ducibus effæminatis ? Quæ jam matrimonia paritura sunt sobolem, quæ seges paritura messem ? Quid facundum in orbe, quid maturum queat produci sub Consule infæcundo ? Eunuchi si ferent jura, et si moderabuntur leges, viri trahant pensa, et serie rerum conversa, libertas effrenata agat more Amazonum. Quare moror am-

~~~~~

Moret. pr. Oxon. sec. Exc. Gevart, ed. Vicet. honos Exc. Lucens. sec. amor vel honor Reg. Oxon. pr.—489 pater Consul Med. sec. m. pr. ed. Vicet. Var. LL. ed. Antv. pater vel quater Oxon. sec. fastibus Tholos.—490 ne tradita duo Med.—491 Nomina Ambr. tert. Pat. m. sec. quod probat Heinsius, qui notat Nomina et fastos conjungere Spartian. in Æl. Vero p. 16. l. 4. Tegmina Exc. Læti. Omina Pal. Farn. Pric. Exc. Gevart. et Lucens. sec. Ald. Homina Med. tert. Lov. Omnia tres Vatt. Rott. Florent. Med. sec. Oxon. sec. Petav. tert. Mazar. Bonon. ed. Vicet. Carmina vel Crimina Med. quart. Omina vel Nomina Petav. pr. Leid. pr. Nomina vel Omnia Vat. tert. Pric. vestitusque Lov. conventusque Med. sec. m. pr. vestitusque vel conventusque Vat. tert. tuos Med. quart.—492 tanta dui pro domui tanta Jun. pr.—493 nefas Pat. non quædam Vat. sec. feramus Vat. tert. Rott. Reg. Mazar. ed. Vicet. geremus Petav. tert. inc. Heins. geramus duo Leidd. cum viginti aliis, Exc. Gevart. Lucens. sec. Var. LL. e marg. Parm.—494 aut quæ connubia Farn. quæ jam Med. pr. Mazar. Moret. sec. Vat. Livin. conubia Moret. pr.—495 Aut Faru. ed. Vicet. Vel duo Leidd. et septemdecim alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Ald. item Var. LL. e marg. Parm. frugem Vat. tert. ed. Vicet. fruges Farn. latura rus ager quatuor Vatt. Pal. Pric. marg. Isingr. latura seges Mazar. Vat. Livin. latura seges vel laturus ager Vat. pr. Farn.—496 pulchrum Pulm. et Ms. Delrii. poterit Oxon. sec. m. sec. possit sterili Med. quart. principe Pal. Med. pr.—497 tenebant Petav. sec.—498 mutandoque Put. Petav. sec.—499 sistro pro

NOTÆ

viris magnis. Sic Epaminondas, cum viarum sternendarum cura ipsi contumeliose demandata fuit, 'abjectissimum negotium pro amplissimo ornamento expetendum Thebis reddidit.' Val. Maximus,

494 *Auspiciis]* Olim captabantur

auspicia, seu consulebantur aves, atque bella gererentur.

498 *Pensa]* Viri trahent pensa, ne bunt instar mulierum, si effæminat negotia virilia obire velint.

499 *Amazonio ritu]* Mulieres viria dominabuntur : alii legunt *sistro* ; nec

Quid trahor ulterius? Stilicho, quid vincere differs, 500
 Dum certare pudet? nescis, quod turpior hostis
 Læticia majore cadit? Piratica Magnum
 Erigit: illustrat servilis laurea Crassum.
 Annuis. Agnosco fremitum, quo palluit Eurus,
 Quo Mauri Gildoque ruit. Quid Martia signa 505
 Solicitas? non est jaculis hastisve petendus:
 Conscia succumbent, audito verbere, terga.
 Ut Scythæ post multos rediens exercitus annos,

plius? O Stilicho, quare procrastinas superare, dum erubescis dimicare? An ignoras, quod hostis deformior vincitur cum gaudio majore? Piratica victoria extollit Magnum Pompeium. Laurus servilis nobilitat Crassum. Concedis petita. Cognosco murmur, quod terruit Orientem, quo Mauri et Gildo victi sunt. Quid requiris vexilla Martis? Non hostis aggrediendus est arcubus et cuspidibus: terga hominis conscii dejicientur flagro audito, sicut exercitus Scytharum revertens post multos

.....

ritu vet. Gyr. Exc. Lucens. sec.—500 *Quid trahor? ulterius Bonon. Stilico* Vat. tert. Med. quart. *differt* Farn. Put. Thuan. duo Petav. *differs* duo Leidd. et sedecim alii, Exc. Gevart. Lucens. sec. Sched. Gud. et Var. LL. ed. Antv.—501 *Quid certare* Med. tert. *Dum vel Num certare pudet* Vat. pr. *certare fugis* Oisel. Vat. Livin. *fugas* Rott. *pudet vel fugis* Mazar. et Vat. pr. *nescit* Put. Petav. tert. *quam vel quod* Med. sec. *vilius* inc. Heins.—502 *cadit* Exc. Læti et Lucens. pr. *cadet* Leid. sec. et viginti alii, item Exc. Gevart. et ed. Vicet.—503 *Egerit* Jun. pr.—504 *Annuis* Exc. Lucens. sec. *Ha nimis* Med. quart. *Animus* ed. Vicet. *At vix agnoscit* marg. Isingr. *fremitu* Ambr. sec. Leid. sec. Exc. Gevart. *quem palluit* conjiciebat Heinsius ascripto Sillii loco lib. i. 101. ‘Non ille euantis Massylæ palluit iras.’ sed postea mutavit sententiam, ut patet: nam ascripserat locum iv. Cons. Hon. 359. ‘pallescat nostro sine barbarus arcu.’ *pallcat* Hebrus Oxon. sec. m. sec. *Ebrus* Pric. *Eb* Jun. pr. *Hemus* et emendatum *Hebrus* Oxon. pr. *Emus* et m. sec. *Hebrus* Reg. cum glossa seq. *Hebrus fluvius Thraciæ, ubi Stilico Getas devicit, unde ait Poëta, l. i. in Rufin. 332. ‘Quos tamen impavidus contra spumantis ad Hebri Tendis aquas.’*—505 *gelidoque perit* Leid. pr. *Gildonque* Exc. Læti. *perit* Med. tert. *hastis jaculisque* Tholos. *jaculis hastisque* Farn. Ambr. tert.—506 *hastis jaculisque* tres Vatt. Petav. pr. Vat. Livin. *jaculisve hastisve* Oisel. *hostisve* Thuan.—507 *succumbunt* Med. sec. *audito nomine* Med. tert.—508 *per multos* Ambr. pr.

NOTÆ

male: *σειστρον, ἀπὸ τοῦ σείειν, quater,* est crepitaculum æreum, quo Amazones in bello utebantur, et Isidis Sacerdotes in sacris, et Egyptii etiam in bello: unde Virgilius de Cleopatra: ‘patrio vocat agmina sistro.’

502 *Piratica*] Pompeius vicit piratas, Crassus Spartacum aliosque servos, et ambo multam hinc laudem sibi

comparaverunt.

507 *Conscia terga*] Hominis servum se esse conscii.

508 *Ut Scythæ*] Scythæ ex Justino, tertia expeditione Asiana, octo annis absunt a conjugibus: hæ servis nubunt, qui armati dominos redeuntes velut advenas finibus prohibent. Scythæ post varia prælia, inopinantibus verbera intentant: adeoque illos per-

Cum sibi servilis pro finibus obvia pubes
 Iret, et arceret dominos tellure reversos, 510
 Armata ostensis aciem fudere flagellis.
 Notus ab inceptis ignobile repulit horror
 Vulgus, et adductus sub verbera torpuit ensis.

annos, cum juvenis servilis veniret sibi obviam ad confinia regionis, et repelleret dominos redeuntes in terram patriam, flagris monstratis vicerunt turbam armatam: timor expertus deterruit a caeptis multitudinem servorum obscuram, et gladius sublatus ad plagam sub flagro elanguit.

—509 Cum sibi Put. Petav. sec. ed. Parm. *præ finibus* conjiciebat Heins. *finibus* marg. Marcill.—510 *reculsos* Ambr. pr.—511 *offensis* Leid. pr. Rott. Oisel. Put. Petav. tert. *ostensis* vel *offensis* Vat. tert. *fudere* vel *trudere* Mazar.—512 *inceptis* Exc. Læti. *incertis* Moret. sec. *incestis* vel *inceptis* Vat. tert. *ignobile* Exc. Lucens. sec. *innobile* Mazar. ed. Vicet.—513 *adductus* Jun. pr. duo Vatt. Med. quart. Florent. m. sec. Reg. Mazar. Petav. pr. Ambr. tert. *abductus* Pal. Vat. sec. Med. pr. et sec. Var. LL. e marg. Parm. *obductus* Ald. *abductis* Rott. *addictus* Med. quart. inc. Heins. Florent. m. sec. Pat. Tholos. Put. Moret. sec. Petav. tert. Exc. Lucens. sec. ed. Parm. et Vicet. item Exc. Schotti, in quibus Gronovius notaverat seqq. *addictus* i. e. *servilis*. *male mutat Barthius*. *abdictus* Bonon. *abjectus* Pric. *addictus* et emendatum *abdictus* Lov. *adstrictus* Thuan. Leid. sec. Exc. Gevart. quod Heinsio placere visum est. *addictus* vel *adstrictus* Ambr. sec. *addictis* vel *adductus* Vat. pr. *abductus* vel *addictus* Vat. tert. *sub pulvere* Rott. Reg. m. pr. Oxon. pr. *verbere* quatuor Vatt. Pal. Farn. Pric. *sub verbera* vet. Gyr. et vet. Cod. Petav. teste Heinsio, qui ascripserat, *recte. i. e. imminentibus verberibus*. sic *sub cantum tibiæ* Horat. Od. vii. lib. iii. *sub pectora* quoque apud Valer. Flacc. vi. 603. ex Mato Carrionis, et Stat. ii. Theb. 145. similiter ex Mss. *verbere* vel *pulvere* Vat. tert. Put. *corrui* Med. tert.

NOTÆ

cellunt, ut quos ferro non poterant, metu verberum vincerent: alii occisi, alii capti et cruci affixi. Sic ex Pacato: 'tanta vis conscientiæ fuit, ut ab inermibus verterentur armati: et qui obtulerant mortibus pectora, darent terga verberibus.'

513 *Adductus*] *Sublatus* in plagam ferendam; vel *addictus*; id est, servilis gladius, nam olim quidam nexi in servitutem creditoribus addicebantur: idque petitum est ex ipsis Juris fontibus.

